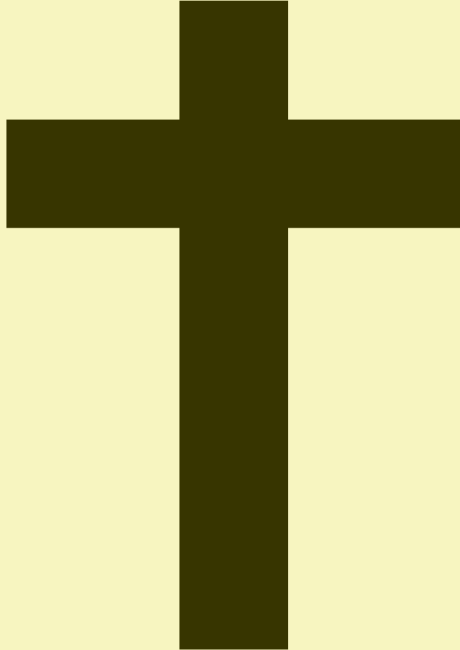

Na'inbí Sedó Yôesiví Tųų / Nanbí Sedó Jôesiví

Tun

New Testament in Tewa (USA) (San Juan/Santa Clara)

Naʼinbí Sedó Yôesiví Tũũ / Nanbí Sedó Jôesiví Tun
New Testament in Tewa (USA) (San Juan/Santa Clara)

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tewa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Naʼinbí Sedó Yôesiví Tũũ (San Juan)/ Nanbí Sedó Jôesiví Tun (Santa Clara)

Copyright Information

© 2012, Bible League International. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Tewa (USA)

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

Contents

MARK	1
LUKE	30
JOHN	80
ACTS	116
ROMANS	166
PHILIPPIANS	190
1 THESSALONIANS	196
2 THESSALONIANS	201
1 TIMOTHY	204
2 TIMOTHY	211
TITUS	216
PHILEMON	219
JAMES	221
1 PETER	228
1 JOHN	235
2 JOHN	241
3 JOHN	242

I Híwó'di Tun Jesus Christ-Ví'gedi Mark Ita'nandi'

John i' p'ó'p'oekandi'di Jôesivi tun in t'owa ovâytunphadende'

¹ Nă'i-ân namuu i' híwó'di tun Jesus-ví'gedi, i-á namuu i' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí, i' bá Jôesi Tádáví ay ûnmuu. ² Hăn'oe Jôesi Tádáví tukhe'bi', Isaiah gin nakháwă'i', ita'nan háa Jôesi Tádá iví ay itu'annin, ginnân:

³ Ót'ôeyanbe, naví t'ôepa'aa'i' uví páadé wînsankhâymaa.

I'dân ugí' in p'ôe wônkhây'amí.

Oe ahkon deedi i' t'ôepa'aa'i' ûntuhkwíntúuní,

"In p'ôe binkhây'an i' shánkí natsonjì'igí'.

Hă'i p'ôe'ây-á wá' igí' binta'ge'an."

⁴ John i' p'ó'p'oekandi-ân i' t'ôepa'aa'i' namuu. Oe ahkon deedi Jôesivi tun in t'owa ovâyt'ôekanhondi ovâytumáa, "Unbí t'aywó'di binjoe'an, hedânho Jôesi Tádádí wovây'owóejé-ídí, ihaydânho naadi wâyp'ó'p'oe'amí." ⁵ Hedi hânho báyéki' t'owa Judea nangewin hedá Jerusalem bú'windá ee naji' iwepiye dimää, hedi in to'wên dívít'aywó'dihăätsi'annin in Jordan p'o'k'ay iwe ovâyp'ó'p'oe'an.

⁶ John-bí aa kamäyo phódí ûnpa'an, hedá napújeba'áamuu, hedi khowí'dá hedá thaawăă áp'o ishaa'i-á ik'oe. ⁷ Hedi ginnân in t'owa ovâytumáa: "Wí to'wí naví shánkí tsonan, hedânho Jôesi Tádádí wovây'owóejé-ídí, ihaydânho naadi wâyp'ó'p'oe'amíkhuu imáa'i' naví tí'úugé napowagí'o, hedi naa ihay híwó'di wó'muupí dáy't'ăă-ídí iví anto wânbo dônma'p'ăădi-ídí. ⁸ Naadá p'oe'didă' wâyp'ó'p'oe'o', hewânbo i'dá i' Yă'dâa'i' P'oe'wăăhăă wovâysankhâymaa wí p'ó'p'oekan waagibá."

Jesus óep'ó'p'oe'an

⁹ Ihayhăăbá Jesus oe Nazareth bú'dí napówá, Galilee nantaa búgedi, hedi in Jordan p'o'k'ay iwe John-di óep'ó'p'oe'an. ¹⁰ Hedi Jesus ee p'oe iwedi nats'anpee'ă' ihaydi, makówá nakhuudeemändi i' Yă'dâa'i' P'oe'wăăhăă wí k'o'wee waagibá nawândi imû', hedi iví'di isóge. ¹¹ Hedi wí tun makówádí napeedi ginnân natú: "Ũ-á naví ay wísígí'i-ân unmuu. Hânho ũ'di ohíhchan."

Penísendi ikhăăde Jesus óehíwóhpíkannamídí

¹² Ihaydi i' Yă'dâa'i' P'oe'wăăhăădi Jesus ahkónupiye óeho'. ¹³ Jónántă (40) thaa iwe naji', hedi Satan i' Penísendi namuu'i' ikhăăde' óehíwóhpíkannamídí. Ihayhăădi wíyá to'wí i-ádí wína'ănpí, in ahkónuwin animáa hăăwênda'mân iwe diji', hewânbo in makówáwin t'ôepa'aa'indiho óekhăge'nan.

Jesus-di jónu paawó'in ovâytuhkănnan i-ádí dimú-ídí

¹⁴⁻¹⁵ John i' p'ó'p'oekandi' oe Judea óepansóge, hedi tí'úugédí Jesus oe Galilee-piye namää, Jôesi Tádáví híwó'di tun in t'owa ovâyt'ôekanhondi. Ovâytumáa, "Năă-ânho híwó'diwe naná, Jôesi Tádá nakhâymmuu wovâysígíhóenídí. Unbí t'aywó'di binjoe'an, hedá nă'i Jôesi Tádáví híwó'di tun bíwăyú."

¹⁶ Iwáy Galilee p'oekwí kینگé Jesus naphademăn dihaydi, Simon-dá iví tí'ûu Andrew-ádí dânpa'akanundedi ovănmû', indá paawó'in damuudí. ¹⁷ Hedi ovântu'an, "Naa-ádí bákă've. Năă dânpaahónde', hewânbo naagí' dînt'owahóení'in wănhă'amí." ¹⁸ Wesebo inbí pa'akanu'i' dânjoe'andi i-ádí damää.

¹⁹ Wíyá hây namää ihaydi, James-ádí iví tí'ûu John-dádí ovănmû', indá Zebedee-ví ây damuu. Inbí pa'akanu'i' dânkodí'o' inbí kophé iwe. ²⁰ Hedi ovănmû'di ovântu'an i-ádí damú-i'in, hedi inbí tádá Zebedee ee kophé iwe in t'ôe'indádí ovâyjoe'andi i-ádí damää.

Jesus-di wíyă'dăăpî' p'oe'wăăhăă wí senbí'wedi óekhehpiye

²¹ Capernaum bú'ay dipówá, hedi i' kaykhanwówá thaa naná' dihaydi Hudíyoví méesate'ay ee Jesus nats'ú, hedi in t'owa ovâyhá'an. ²² Haa Jesus-di ovâyhá'o waa ovâyháa'an, gá in sená' in Hudíyoví khuu dâyhá'o'in dívíhée'an waagibá wí'ihée'anpídân, hewänbo i'dá ovâyhá'an ta'gendi itsonkhuumáa waagi.

²³ Ihaydibá wí sen i' méesate ee nats'ú, i-á wí yä'dâapí' p'oewaahâadi óemáa, hedi ituwínú, ²⁴ “Ánpí dí'an, u' Jesus Nazareth bú'wi'. Ti un'ää dí't'aháanú-ídí gáhân? Naa dínhanginná to'wí unmuu'in. U-á i' t'ähkí yä'dâa'i' unmuu, i' Jôesi Tádáví wóesandi'.” ²⁵ Jesus-di i' yä'dâapí' p'oewaahâa óet'e'yandi óetu'an, “Hânda'dibo', ná'i senbí'wedi ópeeve.” ²⁶ Hedi i' yä'dâapí' p'oewaahâa ituwínúdáhá' i' sen óethathakannan iví'wedi napee'ädi.

²⁷ T'ähkí in t'owa ovâyháa'an, hedi dívítu'an, “Hânnan namuu ná'in? Wên ts'aamin háhkannân imáa, hedá itsonkhuumáa waa i'o'. In yä'dâapí'in p'oewaahâa wänbo ovâytsonmáa, hedi indi óe'a'gindo'.” ²⁸ Hedi oe Galilee nange i'ge t'ähkí t'owa iví'gedi dit'oe.

Jesus-di báyéki t'owa ovâyhekháa'an

²⁹ I' méesate iwedi dipee, hedi Jesus oe Simon-dá Andrew-ádi inbí tewhá iwepiye namää. James-ádi John-dá dí wá' damää. ³⁰ Dipówá ihaydi Jesus óetu'an Simon-bí jahkwijo ûntsáwäp'ídehay'in. ³¹ Hedi i' kweeví whohte iwepiye namäädi man diwedi óeyä'dí óeshaa. I' tsáwäp'íde wesebo ûnhán, hedi ovâyhúujôn.

³² Nathants'ú' dihaydi i' kaykhanwówá thaa naphade, hediho in t'owadi in dihay'in t'ähkí hedá in to'wên yä'dâapí'in p'oewaahâadi ovâymáa'indá wáy Jesus na'ân diwepiye ovâyhúja'. ³³ In bú'wnmáa, hedi indi óe'a'gindo'.in t'owa t'ähkí ee tewhá phódi dívíwé'ge'an. ³⁴ Hedi báyéki t'owa ovâyhekháa'an, tobá háawi inbí hay dínmuu wänbo', hedá báyéki yä'dâapí'in p'oewaahâa t'owaví'wedi ovâykhehiye. Hewänbo in p'oewaahâa wí'ovâyhí'mägipi, gá to'wí namuu'in dínhanginnândân.

Jesus wí'bo ijûusu'an

³⁵ Wa'déedi Jesus ishaa, hedi bú'dí napeedi oe hânda' naná' diwepiye namää, hedi iwe ijûusu'an. ³⁶ Simon-dá in wé'gen i-ádi diji'indádi dimää óenuuwä-ídí. ³⁷ Hedi óeshaa ihaydi óetu'an, “T'owa t'ähkí dí wóetu'wámáa.” ³⁸ I'dí ovâytu'an, “Jaho gimú-í o'i wé'ge'i bú' náwe tsowa naná' diwepiye, eeje wá' Jôesi Tádáví tun dovâyt'ôe'amídí. Hangí'-ânkun o'ää.”

³⁹ T'ähkí Galilee nange i'ge Jesus namändi inbí méesate eeje Jôesi Tádáví tun ovâyt'ôekanhon, hedá in yä'dâapí'in p'oewaahâa t'owaví'wedi ovâykhehiyende'.

Jesus-di wí sen naphéetaymuu'i' ônehkháa'an

⁴⁰ Wí sen naphéetaymuu'i' Jesus-ví'piye na'ää, hedi idége'disógedi pín ta'gedi nakhäge'da'póe. Óetu'an Jesus, “Dínhanginná u-á úkodí'in ná'i phéetay dínjâa'amídí, unda'dí.” ⁴¹ Jesus iví'piye hânho nasehkanápóe, hedi ikhóhtädi iví mandi óetäge, hedi óetu'an, “Naa oda'áakun wínhekháa'amí'in. Unhekháapúuwí.” ⁴² Wesebo i' phéetay ûnhándí nahekháapóe. ⁴³⁻⁴⁴ Hedi Jesus-di óepunjôn, hewänbo páadé kaygindi óetu'an, “Óet'ôeyan, to'wí wänbo ná'i úpóe i'gedi wínâat'ôe'amípí. Moses ita'nan Jôesi Tádáví ta'nin diwe, únkây'ä' wí hääwí i' ow'ha'ví'piye bínhûuwí'in Jôesi Tádá óemäänídí, in t'owa ovâyhangin'ânnamídí íhekháapóe'in. Náä ópûn, ha'wâa ó'an.” ⁴⁵ Hewänbo i' sen iwedi namäädi báyéki íhée'an ní'gedi, hedá háa ûnpóe'indá t'ämäpiye in t'owa ovâyt'ôe'an. Haa i' sen i'annin namuudi Jesus wí'ûnkodipí kee'eedi i' bú' nats'úunídí, hediho bú'dí já'wébo wáy tóebo nathaapí iwe iwóyí'. Hewänbo ee na'ân diwe in t'owa t'ämäphä'gedi dipóya'.

2

Jesus-di wí sen ûn'a'yäkankodipî' ònhehkháa'an

¹ Wí hâyú thaa naphade ihaydi Jesus wíyá oe Capernaum-piye namää, hedi iví' na'ännin in t'owa dínhanginpóe. ² Báyéki t'owa iwe diwé'gepóe, hediho winajâanáhpí phódi nú' wänbo joe, hedi Jôesi Tádávi tun ovâyt'ôe'an. ³ Wây-á t'owa di'ää, hedi in diwedi jónu senä'di wí sen ûn'a'yäkankodipî' whohpa' k'éwédi óékán. ⁴ Hewänbo dit'owabá'yendi wídkodipí Jesus-ví nú' óékánídi, hediho wha'k'aypiye dipeedi Jesus nawin dee ta'ge dâphohkídi, hedi whohpa' wóegé i' sen ûn'a'yäkankodipî' oe áagépiye óewaje. ⁵ Dâwäyümáa'in Jesus-di ovâymu' ihaydi i' nahay'i' óetu'an, "Naví ay, uví t'aywó'di ú'owó'jen."

⁶ Hewänbo wên Hudíyoví khuu dâyhá'o'in iwe dikw'ó'nin ginnân díví'ánshaamáa: ⁷ "Háadan ná'i sen gin ihí'máa? Jôesi Tádáda'mân ûnk'óe t'aywó'di i'owóejé-ídi, hediho gin ná'i sen ihí'máadi Jôesi Tádá óe'a'ginhánúnde'."

⁸ Wesebo Jesus wí'bo ûnhanginpóe háa kaadibo díví'ánshaamáa'in, hedi ovâytu'an, "Hedi háadan ha'wâa uví'ánshaamáa? ⁹ Ná'i sen ûn'a'yäkankodipî' dótu'andá, 'Uví t'aywó'di ú'owó'jen,' háa dótu'andá, 'Uví whohpa'ay mánke'di ójýé, wé'i-an shánkí winabâapu'wanpí hedânho bînmúunídi háa ta'gendi dínkodí'in háa joe? ¹⁰ Nää hääwí dókhâymaa wâykeeyamídi naa t'ähki t'owagi' o'aypuyä'i dínk'óe'in nää oepáa k'aydi t'aywó'di dovây'owóejé-ídi wá'." Hedáhá' i' sen ûn'a'yäkankodipî' óetu'an, ¹¹ "Wítumáa, ówínú, uví whohpa'ay mánke'di uví'piye unmu-í." ¹² Hedi i' sen wesebo iwínú, hedi iví whohpa' ikê'di napee. T'ähki'dibo óemû'di ovâyháa'andi ditú, "Wên hääwên gi'min wáymûu wänbo wí'âymu'pí," hedi Jôesi Tádá kw'áayébo óemáa.

Jesus-di Levi óetu'an óeyuuhúuwí'in

¹³ Jesus i' bú'di napeedi oe p'oekwí kíngépiye wíyá namää. Báyéki t'owa iví'piye dimää, hedi ovâyhá'o'. ¹⁴ Hedi Capernaum-piye nawáymän dihaydi wí sen Levi gin nakháwä'i' óemû' i' phahsan chá' dâwé'ge'o'i tewhá'ay ee na'ándí, i-á Alpheus-ví ay ûnmuu, hedá tax phahsandi-ân namuu. Jesus-di Levi óetu'an, "Naa-ádi ókã've," hedi iwínúdi Jesus-ádi namää.

¹⁵ Báyéki wây-á tax phahsannin hedá wây-á t'owa-á Jesus-ádi diji', ná'in wé'gen t'owa in Pharisees-di ovâytumáa t'ôeyanpí'in gin. Wí thaa Levi-ví tewhá ee ná'in t'owa Jesus-ádi iví khäge'nindádi dívíhúujo'. ¹⁶ Hedi wên Hudíyoví khuu dâyhá'o'in senä', indá Pharisee t'owa iwedi'in dimuu'indi Jesus óemû' ná'in gi'min t'owa-ádi ihúujodi. Hedi Jesus-ví khäge'nin ovâytsika'yan, "Háadan ná'in tax phahsannindádi hedá ná'in t'ôeyanpí'indádi ihúujo'?" ¹⁷ Jesus nat'oedi ovâytu'an, "In dihay'indá'mân wí woekandi dínáy, in dihaypí'indá joe. Naa o'ää in to'wên t'aywóhkannin dimuu'in dínhanginná'nin dovâytu'âamídi inbí t'aywó'di dâwjoe'amídi, in to'wên inbí wówátsi ta'ge dâyhon gin di'ánde'indá joe."

Jesus óetsika'yan haqdä i'gedi

¹⁸ Ihayhääbá John i' p'ó'p'oekandiví khäge'nindádi in Pharisee t'owaví khäge'nindádi dívíhaqdä'o', hedi wên t'owa Jesus ûnpówa'indi óetsika'yan, "Háadan John-bí khäge'nindádi in Pharisees-ví'indádi dívíhaqdä'o', uvíndá joe?" ¹⁹ Jesus-di ovâytu'an, "Dínkhóhtsaashánkí'eediná' dihaydi, ti i' soyingiví k'ema'in dívíhaqdä'o wa'di indádi najidibo? Joe, há'to ha'wâa díví'amí wa'di indádi dín'ándí. ²⁰ Hewänbo owáy häädi i' soyingi inbí'wedi óekhuwakhâymaa, ihaydânho dívíhaqdäkhâymaa." *

Jesus-di ovâythayyan in Hudíyoví hay owáydi' khuu-á hedá iví ts'aqbi khuu-á wídanwóndepí'in

* **2:20** Jesus wí'bo iví'gedi ihí'máa. I-á i' soyingi waagi'ba namuu, hedi iví khäge'nindá i' soyingiví k'ema'in waaginbá-á dimuu.

21 “To’wí wänbo wên to khannin deedi wên aa’ay ts’aamin wí’it’i’k’úya’pí. Ha’wâagi i’andá, dâw’owídidí in aa’ay nat’i’k’óe’in nats’úuní, hedá shánkí wänbo-á in to-á nasivedee-í. 22 Hedi to’wí wänbo wí úuwa p’oe ts’aabi wí’ikuudepí wí k’úwá khowa p’oemúu khandi eeje. Ha’wâagi i’andá, i’ úuwa p’oe nakaypóedí nasôedí i’ p’oemúu napání, hedá i’ méena-á nacha’dee-í. Úuwa p’oe ts’aabi-á p’oemúu ts’aabi eejân ûnkuukhây’ä’.”

Jesus óetsika’yan kaykhanwówá thaa i’gedí

23 Wí thaa, kaykhanwówá thaa naná’dí, wí táhtân nava i’ge Jesus-ádí iví khäge’nindádí dimän, hedi in khäge’nin dâyták’éthehondi dâykoehon. 24 Hedi in Pharisee t’owadi Jesus óetu’an, “Háadan uví khäge’nin ha’wâa díví’o’? Háa díví’o’in kaykhanwówá thaa naná’ diwe nakhâak’óe.”

25-26 Jesus-di ovâytu’an, “Hewänbo bîntunnanpí’an haa David hân’oe i’annin, Abiathar na’owha’p’ó’dedí’ân dihaydi. David-dá hedá in senä’ i-ádí diji’indádí dihašsêndi wí hääwí dâyk’o’í’in wíðâymáapí, hediho Jôesi Tádáví tewhá ee dits’ú, hedi i’ pává ee nasaa’i David ihógidi ik’oe, hedá in senä’ i-ádí diji’indá wá’ ovâymägi, tobá i’ pává Jôesi Tádágí’ ûnwijesaa wänbo’, hediho in owha’da’man dínk’óe dâyk’o’í’í. 27 Jôesi Tádádí t’owa ovâykhíjé i’ kaykhanwówá thaa dâywänpi’a’geenídá joe, hewänbo i’ kaykhanwówá thaa-á t’owa ovâymägi ovâykhäge’namídí. 28 Hediho naa, t’ähkí t’owagi’ o’aypuyä’i’ omuu’i dínk’óe otúnidí háa t’owa kaykhanwówá thaa iwe wänbo dínkodí’in díví’amídí.”

3

Kaykhanwówá thaa iwe Jesus-di wí sen namant’aamuu’i’ ônehkháa’an

1 Jesus i’ Hudíyoví méesate’ay ee wíyá nats’ú, hedi wí sen wáyhángedí namant’aamuu’i’ iwe na’ân. 2 Hedi in t’owadi Jesus áyîngidi óemünde’, tigúba kaykhanwówá thaa i’ sen ônehkháa’amí, hedi ônehkháa’andá ônt’e’p’êede-í. 3 Jesus-di i’ sen namant’aamuu’i’ óetu’an, “Nä’in t’owaví páadépiye ówínú.”

4 Hedáhá’ Jesus-di ovâytsika’yan, “Kaykhanwówá thaa wé’i-an gínk’óe íví’amídí: Tí wí to’wí âykhäge’namí háa âywa’amí? Tí gínkhây’ä’ wí to’wí iví wówátsi ây’aywoení’in háa âyháyjí’in?” Indá háabo wíditúhpí. 5 Hedi Jesus ibéedí tyîngidi óemünde’, tigúba k’aygi ovâymünde’, gá wídisígítaachanpoe’opídân, hedi wídisihkanápóepídí óewa’an. Hedáhá’ i’ sen óetu’an, “Ókhóhtää.” Hedi ikhóhtäädí iví man ûnwówadi páadédí ûnmuu waagibá ûnpóe. 6 In Pharisee t’owa dipee, hedi wesebo Herod-ví k’ema’in ovâyhé’e’an wên hí’ dâyk’úuwídi hádídí Jesus óeháyjí’in.

Báyékí t’owa oe p’oekwí kíngépiye Jesus-ádí dimää

7 Jesus-ádí iví khäge’nindádí iwedi dívíjâa’an, hedi oe p’oekwíngépiye dimäädi báyékí t’owa dínwóemää. Nä’in t’owa di’ää oe Galilee nangedí, Judea nangedá, 8 Jerusalem bú’dá, Idumea nangedá, Jordan p’o’ p’ânädá, hedá Tyre bú’ Sidon bú’ tsowadá. Nä’in t’owa-á háa i’o’ i’gedí dit’oedí iví’piye dimää. 9 Hedi Jesus iví khäge’nin itu’an wí kophé ûnkhâychaní’in, in báyékí t’owadi wí’óet’äämá’ve-ípídí. 10 Báyékího ovâyhehkháa’an, hediho nää-á t’ähkí in dihay’in iví’piye dívít’ä’t’ä’máa óetäägé-ídí. 11 Hedi in t’owa in yä’dâapí’in p’oewaahâadi ovâymáa’indi óemû’dí iví páadépiye dívídege’dikw’ódi, hedi dívítuwínú, “U-á Jôesi Tádáví ay-ân unmuu.” 12 Hewänbo kay’indi in yä’dâapí’in p’oewaahâa ovâykhâak’û’ wíditú’be-ípídí to’wí namuu’in.

Jesus-di tä’dí wíje senä’ ovâyde’man iví khäge’nin dimúunídí

13 Jesus okú i’piye namää, hedi in to’wên nada’in ovâytuhkánnan, hedi ee naji’ iwepiye dimää. 14 In iwedi tä’dí wíje senä’ ovâyde’man i-ádí dimú-ídí, hedá ovâypunjöenídí iví tun in t’owa ovâytonphaadé-ídí. 15 Hedá inbá ovâyk’û’ in yä’dâapí’in p’oewaahâa t’owaví’wedi ovâykhehpeeyé-ídí.

16-19 Ginnân in senä' dikháwă: Simon (i-á Jesus-di Peter gin wá' óekhâwămăgi), James-á John-dá (nă'indá Zebedee-ví ây ûnmuu, hewânbo Jesus-di ovânkháýă' Boanerges gin, hedî nă'in kháwă Boanerges-á Greek-ví tundi "Kwăhtăq" gân namuu), Andrew-á, Philip-á, Bartholomew-á, Matthew-á, Thomas-á, James-á (i-á Alpheus-ví ay ûnmuu), Thaddeus-á, Simon-dá (i-á in Zealot t'owa iwedî'i namuuwän*), hedá Judas Iscariot-dá (i-á Jesus óekhpekhâymăa'i-á namuu).

Ditû Penísendiđi Jesus óekhăge'măa'in

20 Jesus wí tewhá ee nats'û, hedî báyékí t'owa wíyá diwé'gepóedí Jesus-á iví khăge'nindá húu wânbo wí'ovâyămăhpí. 21 Hedî iví maatu'in háa ûnpoe'o'in dínhanginpóedí ûnkenmăă. "Hádée iví hangintan wí'imăapí" gin ditû'.

22 Wên Hudíyoví khuu dăyhă'o'in oe Jerusalem bú'dí di'ăă'in wá' ditû', "Jesus-á Penísendiđi óemăa. In yă'dăapí'in p'owăăhăăví p'ó'dédî' dínmuu'i', Beelzebul gin nakhăwă'i'dân óekhăge'măa in yă'dăapí'in p'owăăhăă t'owaví'wedî ovâykhēpeeyé-íđí." 23 Hedî Jesus-di in t'owa iví'we ovâywé'ge'andi nă'i hí' wên ó'gédí'ay waagi'ba namuu'i' ovâytu'an ovâyhá'amídí: "Hádídan Satan i' Penísendi namuu'i' ûnkodí wí'bo ipikhehpeeyé-íđí? 24 Ti wí'úhanginnăhpí'an wí nangewin t'owa wí'bo dívípihănbodá, há'to inbí nange dínkăypúuwí. 25 Hedî t'owa inbí k'aygi ee wí'bo dívípiyândedăho', há'to híwó inbí k'aygi dínpuuwí. 26 Hedî hanbá Satan iví khăge'nindáđí iyândedă, há'to nakăypúuwí, hewânbo iwebo iví kay ûnhăanı.

27 "To'wí wânbo wí'ûnkodípí wí sen nakay'iví tewhá ee nats'ûunídí iví hăăwí ônsănhóenídí, páadé i' sen nakay'i' óewhisógepídíbo'. Óewhisógedíđă'mânho ônsănhóení iví hăăwí.

28 "Ta'gendi wăytumăa, nakodí ovây'owóejé-íđí t'owaví t'aywó'di t'ăhkí hedá t'ăhká inbí hí'dí Jôesi Tăđă óe'a'ginhănúnde'i-á. 29 Hewânbo to'wí i' Yă'dăa'i P'owăăhăăví'gedí a'ginkhănuđi ihí'măadă, Jôesi Tăđăđí há'to hănhay wânbo ôn'owóejé-í. Wên t'aywó'nin i'o há'to hănhay wânbo na'owójeđee-í'in." 30 Ha'wăagi Jesus ihée'an gá in Hudíyoví khuu dăyhă'o'in ditúđân, "I-á wí yă'dăapí' p'owăăhăăđí óemăa."

Jesus-ví jíyá-á tí'ûuwindá ûnpówá

31 Ihayhăăbá Jesus-ví jíyá-á iví tí'ûuwindá i' tewhá wáy na'ăn diwe dipówá, hedî já'wé dívítsíkhawindi wí to'wí Jesus ûntúhkănts'û. 32 Báyékí t'owa ee na'ăn dee dikw'ôn, hedî óetu'an, "Uví jíyá-áđí uví tí'ûuwindáđí oe já'wé diji' hedî wóetuwămăa." 33 Jesus-di ovâytu'an, "Wây-á t'owa diji' jíyá-á tí'ûuwindá waaginbá dimuu'in naagi'." 34 Hedî in t'owa dibûukw'o'nin ovâybéepuwămăadí natú, "Nă'in wá' naví jíyá-á naví tí'ûuwindá dínmuu. 35 To'wên háa Jôesi Tăđă nada' waa díví'o'innănho naví tí'ûuwindá naví jíyá-á dínmuu."

Jesus-di wên hăhkangí'in ó'gédí ko'ji i'gedí in t'owa ovâytu'an

4

1 Jesus-di in t'owa oe p'oekwí kíngé wíyá ovâyhá'o', hedî ee naji' iwe báyékí t'owa dívíwé'ge'andi wí kophé na'ăn diwe itógidí isóge, hedî t'ăhkí in t'owa ee nange p'oekwí kíngé dívíwóyí'. 2 Iwe ovây'ó'gédí'an báyékí hăăwí ovâyhá'amídí. Wên ó'gédí ovâytu'annin ginnân namuu: 3 "Bít'ôeyan. Wí ko'jikwo'i namăa iví ko'ji wóegé, hedî ee nava i'ge iko'jiwăde. 4 Wáy wí ko'ji in p'ôe'ay nava pínu nak'óe i'ge najemu, hedî in tsídé dipówáđí t'ăhkí dăyk'oe. 5 Wíyá ko'ji-á nak'uuná' deedă najemu, báyékí wínanankw'ôhpí iwe, hedî wăhphăde wínanank'aanăhpídí i' nan nasúwáđí we-sebo natsijópúpóe. 6 Hewânbo i' than napee ihayđi, t'ăhkí nat'aadí óephăhănú, ihay wínapúutsiyedípídí. 7 Wíyá ko'ji-á wăă'i phé'yăví jăa-á najemu, hedî i' phé'yăví nasôedí i'

* 3:16-19 In Zealot t'owa-á Israel nangegi' dívíhănbô' in Rome-'in ovâykhēpeeyé-íđí

ko'ji óe'ánhógidi háäbo wínapaapí. ⁸ Hewänbo wíyá ko'ji-á híwó'di nan diwá najemu, hedi napeedi nasóe, hedi wáy wí ko'ji iwedí powintä ma'kw'anukí shánkí napaa, wíyá iwedí sígintä-á, hedá wíyá iwedá tägintä-á. ⁹ To'wên naví hí' dit'oe'indá híwó dívít'ôeyaaní'in dínkhây'ä'."

¹⁰ Jesus wí'bo naji' ihaydi, iví tä'di wíje khäge'nindá hedá in wé'gen i-ádí diji'indá oet-sika'yan hânann ná'in ó'gédí natunda'in. ¹¹ Ovâythayyandi natú, "Jôesi Tádádí wovâymägi íka'póewídí hádídí i'di nää t'owa ovâysíghónde' i'gedí, hewänbo in wé'gen t'owa dika'powada'pí'indáho dovâyhá'odi ó'gédída' dovâytumáa hedânho wídika'póewípídí. ¹² Jôesi Tádáví ta'nin diwe ginnân inbí'gedí nata'muu:

Tobáháa háädi wänbo t'ähkí dâymünde wänbo

wídínkeepoe'opí,

hedá háädi wänbo t'ähkí dit'oe'o

hewänbo wídika'póya'pí.

Dínkeepoe'odá hedá dika'póya'dá Jôesi Tádáví'piye dívíbee-í hedi i'di ovây'owóejé-í."

Jesus-di ovâythayyan i' ko'ji i'gedí

¹³ Hedi Jesus-di ovâysika'yan, "Ti ná'in háhkangí'in ó'gédí i' ko'ji i'gedí wí'íka'póya'pí'an? Hádídan i' wé'ge'i háhkangí' ó'gédí wâytumáa'i' íka'póewí? ¹⁴ Ná'i ko'ji i' sen ikoe'i Jôesi Tádáví tun waagi'ba namuu. ¹⁵ Wí ko'ji in p'ôe'ay i'gepiye najemu nanankâymuu eedi, hedi wên t'owa ná'i nan waaginbá dimuu. Ná'i Jôesi Tádáví tun dit'oe'di wesebo i Penísendi Satan na'äädi inbí'wedí ovâyhónde'. ¹⁶ Wíyá ko'ji-á nak'uuná' deeda najemu, hedi wây-á wên t'owa-á ná'i wähpahde k'aapí' nan waaginbá dimuu. Jôesi Tádáví tun dit'oe'di wesebo híhchandi dâysígí'o'. ¹⁷ Hewänbo wídipúumuupí waaginbá dimuu. Pín ta'gedí wídíwíwâyundepídí háy tähkída' diyääpoe'o. Dâyt'ôephadendedáhá' t'owadá ovâywá'o' ná'i Jôesi Tádáví tun namuudi, hediho wesebo inbí wâyü dínhände'. ¹⁸ Wíyá ko'ji-á wäá'i phé'yävi jáa-á najemu, hedi wây-á wên t'owa-á i' tun dit'oe'di ná'i nan waaginbá dimuu. ¹⁹ Báyéki háäwí nää oepáa k'aydiwidi ovây'áyîngimä', hedi hânho dâychä'sígídí in ta'gen namuu iwedí dívíhänge'o', hedá báyéki wíyá háäwí-á dida', hediho i' ko'ji óe'ánhógi waagibá dínpo'e'o, indá Jôesi Tádáví hí' dâý'ódé'dedi wên híwó wänbo wí'ovây'ohpí. ²⁰ Wíyá ko'ji-á híwó'di nan deeda najemu, hedi wây-á wên t'owa-á ná'i híwó'di nan waaginbá-á dimuu. Jôesi Tádáví tun dit'oe'odi dâysígí'o', hedi híwó'di háäwí díví'o'. I' ko'ji powintä háa sígintä háa tägintä ma'kw'anukí shánkí napaa waagibá, ná'in t'owa iwedí wáy wên shánkí híwó díví'o wây-á wênbí'wedí."

Jesus-di wên phakó i'gedí ovâytu'an

²¹ Hedi wá' ovâytu'an, "Ti wên phakó bînts'úya' wên t'ún napekichá'nin pho' háa whohte pho' bînkênídí? Joe, wên phakóbay-á dâykée'í wáy nakohkeet'ôení iwepi'an. ²² Hedi hanbá t'ähkí háäwí nää nakaamuu wänbo nakeepúuwí, i díví'o'. I' ko'ji powintä háa sígintä háa tägintä ma'kw'anukí shánkí napaa waagibá, ná'in t'owa iwedí whedi háäwí nää naka'powamuupí wänbo-á naka'powadee-í. ²³ To'wên naví hí' dit'oe'indá dínkhây'ä' híwó dívít'ôeyaaní'in.

²⁴ "Hewänbo áyîngídí bít'ôeyanbe. Wí híyääwän úvít'ôeyandáho', wí híyääwän íka'póewí. Hewänbo híwó úvít'ôeyandá híwó wá' íka'póewí, hedá shánká íhâhpúuwí. ²⁵ To'wí naka'pówá'i-á shánkí óeka'powamääni. Hewänbo to'wí híwó naka'pówápí-á, i' waagibá, ná'in t'owa iwedí whíyää naka'pówá'i' ônkaayamí."

Wíyá wí ko'ji i'gedí ovâytu'an

²⁶ "Naadi wâythayyamí háa Jôesi Tádáví háhkan ûnmuu waa. Ginnân waaginbá namuu: Wí sen nava iwe iko'jiwáde. ²⁷ Khun waagi i' sen najókháyä', hedá hédén waagá ishaade'. I' ko'ji-á natsijópúpuwamändi nasôemän, hewänbo i' sen wí'ûnhanginnáhpí háadí

gin napoe'o'in. ²⁸ I' nan diwedi napipee. Páadé napee, hedá natútodee, hedá nakâypóe. ²⁹ Hedi nakâypóe ihaydá i' táhtsaa tsijódi its'â', táhtsaa ihaydi nanândi."

Mustard ko'ji i'gedi ovâytu'an

³⁰ Jesus-di wíyá ovâytu'an, "Naadi wâytuhkankhâymáa háawin Jôesi Tádávi háhkan ûnmuu'in. Nă'i háhkangî' hí' wâytu'amí wâythayyamídi háa ûnwadedee-i'in: ³¹ Ûnpúuwí háa wí mustard tân ûnpoe'o waagibá. Nă'i tândá shánkí hínchăă'i namuu i' wé'ge'i ko'ji t'ăhkíwí'wedi, ³² hewânbo óekoedi napee ihaydi, shánkí nasôe'o i' wé'ge'i nako'ondiví'wedi. Hedi nasôedi he'endi nawa'jáykhóepoe'o, hedá in tsídé'ây-á i' wa'jáykhóe eedá na'óhkhunná' deedi dâyyăhpa'."

³³ In t'owa ovâyhá'odi báyéki háhkangî' ó'gédi'ây gi'bibá ovâytu'an, háyú dín'tôeyankodi ihay. ³⁴ Gi'bi hí'dída' nă'in t'owa ovâyhá'an, hewânbo wí'bo iví khăge'nindádi naji' ihaydi indáho i'di hăăwí t'ăhki ovâythayjo'."

Jesus i' wăq hânđá' i'an

³⁵ I' thaabá nakin dihaydi iví khăge'nin itú'an, "Jaho gimú-í oe p'oekwí' p'ănăpiye." ³⁶ Hediho t'ăhki in t'owa ovâyjoe'andi in tă'di wije khăge'nin i' kophé iwe dívítógi indádi óeho'. Wây-á kophé wá' iwe dikw'ó. ³⁷ Hedi wí wăq hânho kay'i napówá, hedi i' kophé búge nap'o'ts'úya'di nap'ohpidemăn. ³⁸ I' kophé tí'ûupiye p'ônwéde eedi Jesus najókhawăk'óe, hedi iví khăge'nindi óejóhsandi óetu'an, "Hăhkandi', tí áyîngi wíwóemăhpí'an na'in díp'ot'akhănukhây'o'?"

³⁹ Jesus ishaa, hedi kaygindi óehée'an i' wăq, hedá i' p'oekwíndá óetu'an, "Ánpí ók'u'." Hedi i' wăq nahándi t'ăhki nahángipóe. ⁴⁰ Hedi Jesus iví khăge'nin itú'an, "Háadan íkhunwôeda'? Tí in wăyú wíwínmăapí'an?" ⁴¹ In khăge'nin hânho dikhunwôeda', hedi dívítumáa, "Háawi sennan nă'i namuu? Wăđi wânbo p'oedi wânbo-á óe'a'gindo'."

5

Jesus-di báyéki yă'dăapí'in p'oewăqhăa wí senbí'wedi ovâykhehpiye

¹ P'oekwí' p'ănăpiye diphadedi in Gerasene-bí nange iwe dipówá. ² I' kophé iwedi Jesus nawá' dihaydi, wí sen peníbégedi napee óejay-ídi. Nă'i sendá wí yă'dăapí' p'oewăqhăadi óemáa. ³ I-á t'owápho eeje nathaa, wáy dâypenikhă'kw'óe'ó iwe. Óewhi'owăn, hebo wínawhisogedee'ipí, kadénadi wânbo joe. ⁴ Hăyănbo óekwăk'ukhúwhi'an, hedá kadénadá óemanwhi'an, hewânbo i' kadéna ităădi its'ánde', i' kwăk'ukhúto-á ithánde', hedi năa to'wí wânbo wí'ûnkodipí óesahăanú-ídi, ívíwo nakaydi. ⁵ Khuu-á thaa-á penípho eeje hedá okú i'gá najidi ituwínunde', hedá k'uudá ipits'ánde'.

⁶ Hedi Jesus kayi' najidi óemû'di iví'piye i'ăă, hedi iví páadépiye idége'disóge. ⁷⁻⁸ Jesus-di i' yă'dăapí' p'oewăqhăa óetu'an, "Nă'i senbí'wedi ópeeve." Hedi kaygi ituwínúdi i' p'oewăqhăa natú, "Háadan ánpí wídí'ohpí, Jesus, u Jôesi Tádá i' shánkí kw'áye na'ăndiví ay unmuu'i'? Naadi Jôesi Tádávi páadépiye wída'máa, wídít'ôephadekannamípi." ⁹ Jesus-di óetsika'yan, "Hănnan unkhăwă?" "Gá Báyéki gân" gin natú i' sen, "gá na'indá báyéki gijidân." ¹⁰ Hedi kay'indi i' sendi Jesus óeda'máa nă'in yă'dăapí'in p'oewăqhăa wí'ovâysaanípi nă'i nangedi.

¹¹ Iwe tsowa wáy báyéki pehtsude dihuuji' ee okú wăhki, ¹² hedi in yă'dăapí'in p'oewăqhăadi Jesus kay'indi óedaa'an, "Na'in o'in pehtsudeví'ge dísân inbí tú' eeje ívítôenídi." ¹³ Háa dida'póe'in Jesus-di ovâymagi, hediho in yă'dăapí'in p'oewăqhăa i' senbí'wedi dipeedi in pehtsude eeje dívítógi. In pehtsude-á oe wăhkídi p'oekwí' diwepiye díví'ăăwăvedi dívíp'ot'ahánú. Nă'in pehtsude mađi wije maapaasôn (2,000) ihay diji'.

¹⁴ In dâypehtsude'âyînmăa'in dishavemăa, hedi iwáy bú' hedá bú'dí já'wé-á háa napóe'in dăyt'ôeho'. Hediho in t'owa dâymúunídi dimăa. ¹⁵ Jesus-ví'we dipówá ihaydi

i' sen báyéki yä'dâapi'in p'oewaahâa ivi'wedi ônkhehiye'i' óemû'. Nää-á na'aamuu hedá ivi hangintandá imáa. Óemû' ihaydi dikhunwôeda'póe. ¹⁶ In t'owa háa napóe'in dâymû'indi in t'owa dipówá'in ovâytu'an i' senbí'gedi háa óe'annin, hedá háa in pehtsude dínpo'e'indá. ¹⁷ Ihaydáhá' in t'owadi hânho kay'indi Jesus óedaa'an inbí nangedi i'jâatä-ídi.

¹⁸ Jesus i' kophé iwe itohon dihaydi, i' sen in yä'dâapi'in p'oewaahâa ivi'wedi ônkhehiye'i'di pín ta'gedi óedaa'an, "U-ádi dípunmäa." ¹⁹ Hewänbo Jesus-di wí'óepunmägi. Óetu'an, "Uví'piye ópûndi uví t'owa ovâyt'ôe'amí t'ähki háa i' shánki natsonji'i'di ugí' wôn'annin, hedá háa uví'piye nasehkanäpóe'indá." ²⁰ Hediho i' sen i' nange Tä Bú'wi Nange gin dâytu'o' iwepiye namäa, hedi háa Jesus-di ôn'annin ovâyt'ôe'an. T'ähki in t'owa dit'oe'in ovâyháa'an.

Jesus-di wí kwee ûn'ûnp'oepee'i' ônehkháa'an, hedá wí a'yú nachuu'i-á óewówápa

²¹ Jesus i' kophé iwedi p'oekwí' p'ânädi nawáy'ää ihaydi, p'o kíngé wáy naji' iwe báyéki t'owa diwé'gepóe. ²² Hedi wí sen, Jairus gin nakháwá'i na'ää, i-á in Hudíyoví méesate'aywi p'ó'dédi' namuu. I'di Jesus óemû'di ivi páadépiye idége'disóge óekhäge'daa'amídi, ²³ hedi pín ta'gedi óetu'an, "Naví ayúkáy dínchuwamää'ä. Naví k'aygiye unmu-i hedi uví mandi náatääge-i, hedânho nawôewa-i hedá nawówayêeni." ²⁴ Hediho Jesus i-ádi namäa.

Báyéki t'owa dânwóemää, hedi indi Jesus óet'ä't'ä'chänuhon. ²⁵ Wí kwee wá' ûnwóemän, i-á nap'óehaydi tä'di wíje (12) paayo ivi ûnp'oe wí'ûnwóyí'dee'ipi. ²⁶ Ikhäge'tuwämäadi ivi háawí t'ähki iku'ch'áadáhá' ivi chá'dá ihánú, hewänbo in woekannindi shánki óewänpit'ôephadekannan, hedi óekhäge'namívi'wedi shánká nahaypóe. ²⁷ Nää'i kwee-á Jesus-ví'gedi nat'oe, hediho ivi tí'ûuphá'gedi t'owa jáa nats'ú ivi k'ewé'in to ôntääge-ídi. ²⁸ Ginnân i'ánshaamáa: "Jesus-ví k'ewé'in to k'áygedí wän dântägedibo owôewa-í." ²⁹ Hedi ôntägedi wesebo ivi ûnp'oe ûnwóyí'dee, hedi ivi tú' iwe nataachanpóe ivi tawä ûnehkháapóe'in.

³⁰ Wesebo Jesus ûnhanginpóe ivi pínándi to'wí nahekháapóe'in, hedi in t'owa jáadi ibéedí natú, "To'dan naví aa dîntäge?" ³¹ Ivi khäge'nindi óetu'an, "Nää'in báyéki t'owadi u' wóet'ä't'ä'chänumáadi ovâymünde'pi'an, hediho háadan untú', 'To'dan naa dîntäge?' gin" ³² Hewänbo Jesus-á ibéemáa, to'dan óetäge'in óemúunídi. ³³ I' kwee ûnhanginpóe háa ûnpóe'in, hedi nakhunwôeda'póedáhá' nathathapóe, hedi Jesus-ví'piye namäadi ivi páadépiye idége'disóge, hedi óetu'an ta'gendi háa i'annin. ³⁴ Jesus-di óetu'an, "Naví ay, uví wäyü úmuudi unhewówa. Ánsaaginpidíbo ópûn. Unhekháamúuní-áhay."

³⁵ Wa'di ihí'máa ihaydibo wên senä' i' méesatewi p'ó'dédi'ví'wedi dipówá, hedi óetu'an, "Janbo Jesus-á ibéemáa, to'dan irus, i' hähkandi ánpí ó'an, uví ayúkáy-á ho úchuu." ³⁶ Hewänbo Jesus-di háa ditú' wänbo wí'ovây'áyíngi'anpí, hedi ná'i tsondi óetu'an, "Wí'unkhunwôeda'ípi, ówänpiwäyü." ³⁷ Hedi Peter-á James-á hedá John-dá, James-ví tí'ûu ûnmuu'i', indá' i-ádi ovâypunmägi. ³⁸ I' tsondiví tewhá já'wé napówá ihaydi hânho dîntú'di nat'oe. Wáy wên diséeji', wây-á wëndá dívísíhtuwínünde'. ³⁹ Hedi nats'ú' dihaydi ovâytu'an, "Háadan hânho untú', háadan íséeji'? I' ayúkáy-á wínachuupí, nawänpijókha'wä'k'oe-á." ⁴⁰ In t'owadi ônwänpip'áhkaa. Hediho Jesus-di t'ähki ovâykhehiye, hedi i' ayúkáyví tádá-á jýá-á in poje khäge'nindá i-ádi ovâyhondi i' wêe íve i' ayúkáy nak'oe ee dits'ú. ⁴¹ I' ayúkáyví man ônyâ'di Hudíyoví tundi óetu'an, "Talitha kum." (Nää'i hí' ginnân natunda': "Óshaa ayúkáy gân wítumáa.") ⁴² Wesebo ishaadi ijíyê (i-á tä'di wíje paayo ihay'i namuu), hedi hânho ovâyháa'an. ⁴³ Jesus-di kay'indi ovâykhâa'an to'wí wänbo wídayhangin'ánnamípi'in háa napóe'in, hedi ovâytu'an i' ayúkáy óehújôeni'in.

6

Oe Nazareth bú? Jesus óejoegi?an

¹ Iwedi Jesus napeedi iví khäge'nindádi iví ówîngepiye namää. ² I' kaykhanwówá thaa napówá ihaydi Hudíyoví méesate'ay ee ovâyhá'o', hedi in báyéki t'owa iwe dikw'ó'nin dívít'óeyannin ovâyháa'an, hedi ditú, "Wähäa-an ná'i natú'di t'ähki ûnhanginpóe, hedi to'dan óehangintanmägi? Hádídan ná'i pínán t'oe i'o'?" ³ Ti i-á i' phé't'oe'i'dä? wínamuupí'an, Mary-ví ay-á? Ti ná'in senä? James-á Joses-á Judas-á Simon-dá iví tí'úuwín wí'ûnmuupí'an? Hedá in kwiýä' iví tí'úuwín ûnmuu'in wá', ti na'indádi wídjihpí'an?" Gin in t'owa ditú' gá i-ádi híhchan wídjinpóepídán.

⁴ Hedi Jesus-di ovâytu'an, "Wí Jôesi Táaví tukhe'bi-á wähäa wänbo t'ähki óe'a'gin, hewänbo iví nange iwá joe, iví t'owa-áda joe, hedá iví k'aygi wänbo-á joe." ⁵ Hedi wên híyäädidä' t'owaví'di imank'ú'di hekháa ovâymägi, hewänbo wíyá pínán t'oe wänbo wí'ûnkodipí i'amídi. ⁶ Inbí wäyupídi óeháa'an.

Jesus iví tá'di wíje (12) khäge'nin isan iví t'oe díví'amídi

Ee bú'ây i'ge Jesus namändi ovâyháhkanhon. ⁷ Hedá in tá'di wíje (12) khäge'nin iví'piye ovâywé'getu'andi wí'jendi ovâypuwa'an, hedi iví t'oe díví'amídi ovâysan. Dimääpídibo' i'di ovâyk'û' in yä'däapí'in p'owäqahäa ovâyta'anídi. ⁸ Ginnân ovâyjôn: "Ímân dihaydi uduphéda'mân bînhûuwí, wíyá hääbo-á joe – wíkoegi' wänbo joe, hedi háa wí múu bînhääwíkuu-ígí' wänbo joe, hedi háa wí chä' únmúhto'ondi wänbo joe. ⁹ Unbí anto únto'onda' bînhûuwí, hedá wíje to-á wíwînhûuwípi." ¹⁰ Ovâytu'an wá', "Wähäa ímää wänbo', wí tewhá ee wovâysígi'andi eebo úwíwóyí'ní, i' bú'dí ímää píhay. ¹¹ Hewänbo wähäa wovâysígi'anpída, hedi háa wovây't'ôeyanpída, iwedi ípeemân dihaydi unbí anto iwedi bînna'jeepéedi-i in t'owa dínhanginnáanídi híwó wídjíví'anpí'in."

¹² Hediho iví khäge'nin iwedi dimäädi in t'owa ovây't'ôe'an inbí t'aywó'di dâyjoe'amídi. ¹³ Báyéki yä'däapí'in p'owäqahäa t'owaví'wedi ovâykhehiye, hedá báyéki t'owa dihay'indá olive ká'p'oe-á ovây'äyudi hekháa ovâymägi.

John i' p'ó'p'oe kandi óehay

¹⁴ Hedi Herod i' nangewi tsondi namuu'i' ûnhanginpóe háa napuwamännin, in t'owa t'ähki Jesus-ví'gedi dívíhí'máadi. Wên ditú, "I-á John i' p'ó'p'oe kandi namuu nawáywówápóe'i', hedân kavêe ná'i pínán t'oe i'o'?" ¹⁵ Wây-á ditú, "Elijah-ân namuu." Hedá wây-á wëndá ditú, "In wé'gen Jôesi Táaví tukhe'min diwedi'i-ân namuu, in hân'oe'in tukhe'min waagi'ba namuu."

¹⁶ Hewänbo Herod nat'oe ihaydi, i-á natú, "John i' p'ó'p'oe kandi-ân namuu, i' to otsonpóe óek'é'ts'âa-í'i-ân nawáywówápóe." ¹⁷ Ha'wâa Herod natú gá hânhay natsonpóedân John óepankáyjidi hedá pantewhá ee óewhisóege-ídi. Iví kwee Herodias-gí' ginho i'an. Ná'innânho napóe: Herod wí tí'úu ûn'ân, Philip gin nakhawä'i', hedi tobá Herodias-á Philip-ví kwee ûnmuu wänbo', Herod-di óekhó'yä'. ¹⁸ Hedi John-di Herod óetumáa, "Híwó wínamuupí uvi tí'úuvi kwee mánkáyjidi." ¹⁹ Hedânho Herodias-di John óet'aydi nada' to'wídi óeháyji'in, hewänbo wí'ûnkodipí, ²⁰ gá Herod-di John óekhunwôeda'dân. Herod-dá ûnhanginná John iví wówátsi ta'ge ihonnin hedá yä'däa'i-á namuu, hediho ôn'aywonde'. Herod óehí'an John-bí hí' ôntôeyaanídi, hewänbo ônt'ôeyandedi háa i'ánshaa'amí'in wí'ishaaepí.

²¹ T'ôediwân híwó ûnpóe Herodias. Herod-ví aycha thaa ûnnândi ishánki'eedipaa, hedi in tsonnindá in sundado p'ó'dédi'indá hedá in kodit'owa senä' Galileewindá ovâyhúutu'an. ²² Hedi Herodias-ví a'yú ûnts'ûndi ovâyjáde, hedi Herod-á in ovâyhúutu'annindá ovâyhí'an iví shade. Hediho Herod-di i' a'yú óetu'an, "Dídaa'an naa hääwí unda'i', hedi naadi i' wímääní." ²³ Iví tun imägi Jôesi Táaví páadépiye ginnân: "Hääwí unda'póe'i', naadáho wímääní, naví nan wänbo píngé haydi wímääní." ²⁴ Hedi

i' a'yú napeedi iví jiyá óetsika'yan, “Hää-an oda'púuwí?” Iví jiyádí óetu'an, “Gá John i' p'ó'p'oekandiví p'ónnân unda'púuwí.” ²⁵ I' a'yú iwänaho'di wesebo ee Herod na'an dee nats'ú, hedi óetu'an: “Naa oda' wesebo dímaäní'in wên sã'wé pháagîn diwedi John i' p'ó'p'oekandiví p'ôn.”

²⁶ Herod nat'oedi báyéki nachanpóe, hewänbo in senä' dikw'ó'ninbí páadépiye iví tun imägi'in namuudibo wínada'pí “joe” gin óetu'amí'in. ²⁷ Hediho wí sundado áyí'di' óepunjôn John óek'é'ts'áa-ídí pan tewhá ee, iví p'ôn ónkáyjídí. ²⁸ Hedi i' sundado han i' andi John-bí p'ôn wên sã'wé pháagîn diwedi ónmaa. I' a'yú ón'andáhá' i a'yúdá iví jiyá-á ón'an. ²⁹ John-ví khäge'nin dínhanginpóe ihaydi di'äa i' pení dáykáyjídí, hedi dáykhä'k'û?

Jesus in p'ánú maapaasôn (5,000) senä'dá in wé'gen t'owa-á ovâyhúujôn

³⁰ Jesus-ví t'òekhuwa'in Jesus-ví'piye diwáy'ää, hedi t'ähki háa díví'an waa hedá hääwí t'ähki dáyhá'annindá óet'òe'an. ³¹ Báyéki t'owa di'ää'ädá dímaä'ädá Jesus-á iví khäge'nindá húu wänbo wí'ovâymähpí. Hediho Jesus iví khäge'nin itu'an, “Jaho gimú-í oe hânda' naná' diwepiye wí'bo giyêenídí, hedi owe ívikaykhanwówá'amí.” ³² Hediho kophé iwedi oe hânda' naná' diwepiye dímaä.

³³ Hewänbo dívíjää'andi báyéki t'owa i' bú'ây i'ge'indi ovâyümü', hedi ovâytaa, hedi oe p'oekwí kینگé nangedibo díví'a'yuu'andi Jesus-ví páadébo dipówá. ³⁴ Jesus i' kophé iwedi nawhave'ädi in báyéki t'owa ovâyümü', hedi inbí'piye nasehkanápóe gá wên k'úwá waagibá áyí'dipídíbo dijidân, hediho báyéki hääwí ovâyhá'an. ³⁵ Nakinmän dihaydi iví khäge'nin iví'piye di'äadi óetu'an, “Näwe na'ahkonná, hedá nää-á nakinmän. ³⁶ Nä'in t'owa ovâypunjônbe i' nava hää tsowa nanân deejepiye hedá i' bú'ây ee-jepiyá, dáyhääwíkuumä-ídí dívíhúuyamídí.” ³⁷ Hewänbo Jesus-di ovâytu'an, “Undidânho bínhúujôení.” Indi óetu'an, “Hádídan äy'amí? Ti unda' gimú-í'in wáygín tägintä (200) thaa t'òe díví'andi wá'äa äyháanú-ídí koegí' äykuumä-ídí, hedá äymääni dáyk'o'ídí?” ³⁸ Jesus-di ovâytsika'yan, “Hâyú-an koegí' bínmáa? Ja bínmú'dí.” Hâyú dáymaa'in dínhanginpóe ihaydi ditú, “P'ánú pává'ây hedá wíje pa'ây-á.”

³⁹ Hedi in t'owa t'ähki ovâytu'an ee táa tsáwä eedi dívíboedíkw'ôení. ⁴⁰ Hedi dívíwhaadíkw'ódi tägin tägindá (100's) hedá p'ánán tägindá (50's). ⁴¹ Jesus i' p'ánú pává hedá in wíje paa-á ihógi, hedi makówápiye íbéedí ikú'daa'andi i' pává-á hedá in paa-á iháve. Hedáhá' iví khäge'nin ovây'an in t'owa ovâyphaadé-ídí. ⁴² T'ähki in t'owa dívíhúuyandi dívíshu'an, ⁴³ hedi iví khäge'nin tä'di wíje (12) t'un p'éedí i' dínphade'i pává hedá paa-á dáywé'ge'an. ⁴⁴ In senä'da'bo dívíhúuyannin p'ánú maapaasôn (5,000) ihay diji?

Jesus p'oe kw'áayé naji'

⁴⁵ Wesebo Jesus iví khäge'nin ijôn i' kophé iwe dívítôenídí, hedi ovâytu'an oe p'oekwí' p'änäpiye dipáadémú-í'in, Bethsaida bú'ây naná' diwepiye. Hebo i-á iwebo iwóyí' in t'owa ovâypunjôenídí. ⁴⁶ Hedi in t'owa ovâyjoe'andi okú kw'áye'piye namää ijúusu'amídí.

⁴⁷ Nakhunpóe ihaydi i' kophé oe p'oe pinudi namän, hedi Jesus-á wí'bo-á ee nan deedi naji'. ⁴⁸ Hânho dívít'òekanhondi ovâyümü', i' wädi páadépiye wí'ovâypunmähpídí. Hédénpiye naná' dihaydi p'oe kw'áayé naji' ovâykâaní, hedi ovâyphadekhâymaa'wän. ⁴⁹ In khäge'nindi p'oe kw'áayé najidi óemü', hedi wí p'oweahâa i' namuu gin di'ândi dívítuwínú dikhunwôeda' waa, ⁵⁰ gá t'ähkídí óemü'di dívípíhää'dân. Hewänbo wesebo ovâytu'an, “Unbí pí'nä khó'jé íkaymúuní. Naa Jesus-ân omuu. Wí'ikhunwôeda'ípí.” ⁵¹ Hedi i' kophé iwe indádí ipitógi, hedi i' wä nahán. Hânho ovâyháa'an, ⁵² gá dika'powakâymuudân. Wa'di wídika'póya'pí ta'gendi to'wí namuu'in, tobá i' pávadí wí pínán t'òe i'an wänbo.

Oe Gennesaret nange Jesus-di in dihay'in ovâyhekháa'an

⁵³ Oe p'o' p'änäpiye diphadedi Gennesaret nange dipowá, hedi i' kophé dâwhisóge. ⁵⁴ I' kophé iwedi dipee ihaydi wesebo in t'owadi Jesus óetaa. ⁵⁵ Wáyge naji'in dínhanginpóe ihaydi, in t'owa t'ähki díví'a'yuu'an in dihay'in inbí whohpa' wóge ovâykaanídi. ⁵⁶ Wähää Jesus namää wänbo', háa bú'ây i'ge, háa bú' he'endi i'ge, hediháa bú' já'wé iwe in t'owadi ná'in dihay'in bûu píngé iwe ovâykw'óe'ó, hedá pín ta'gedi óedaa'o' iví to' k'áygedi wän öntääge-ídi, hedi t'ähki in óetäge'in dihehkháapóe.

7

In hân'oe'inbí háhkan

¹ In Pharisee t'owa-á hedá wên Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá Jerusalem-di di'äädí Jesus-ví'we dívíwé'ge'an. ² Hedi indi ovâymu' Jesus-ví khäge'nin dívíhúujodí dívíman'owídipídíbo' in Hudíyoví khuu waa.

³ Ná'in Pharisees-á hedá t'ähki in wé'gen Hudíyo-á wídívíhúujopí páadé dívíman'owídipídíbo', háa in hân'oe'in Hudíyoví khuu dínmuu waagi. ⁴ Hedi wáy dâyhäawíku'ch'áade' iwedi di'äädí wídívíhúujopí páadé gin dívíman'owídipídíbo'; hedá báyéki ha'bi khuu-á dâya'gindo'. Inbí k'édé-á p'onbay-á sänbáy-á dâyo'owídinde háa namúuní waagi. Gin dínmuu inbí khuu.

⁵ Hedi ná'in Pharisees-á ná'in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá indi Jesus óetsika'yan, “Háadan uví khäge'nin in hân'oe'in se'daaví khuu dâya'ginnamí'wedi, inbí húugi' dâyk'o' wa' dívíman'owídipídíbo háa nakhây'ä' waagi?” ⁶⁻⁷ I'di ovâytu'an, “Un paa waaginbá úvjánúmáa'in ímuu'in, hân'oe híwó Isaiah-di unbí'gedi ita'nán háawin t'owa ímúuní'in. Ginnân háa Jôesi Tádá natú'in ita'nán:

Ná'in t'owa híwó naví'gedi dívíhée'o sóphogedi,

hewänbo inbí pí'náddá han wídícháapi.

Ditû' naa dí'a'gin, hewänbo wídínchä'muupí,

gá t'owaví hí'da' dâyhá'odân, hedá ditû' inbí hí'-á naví háhkan dínmuu.

⁸ Háa Jôesi Tádá natsonpóe'in bînjoegi'o', hedi t'owaví khuu-á bínhónde'.

⁹ “Íchanpóe hânho únhanginnân waa, háa Jôesi Tádá natsonpóe'in bínhânge'odi unbí khuu bîn'a'ginnamídi. ¹⁰ Moses natúhpi'an,

Unbí tádá'in jiyá'in bîn'a'ginnamí.

Hedá wá' natú,

To'wí iví tádá'v'gedi háa iví jiyá'v'gedi híwóhpi ihée'andi, i-á óeháyji.

¹¹⁻¹² Hewänbo undá ginnân ítû': Wí to'wí ún'ä' iví tádá háa iví jiyá itu'âamí'in, ‘Naví hääwí i'gedi otû' Korban gin.’ (Hudíyoví tundá Korban natunda', ‘Ná'i hääwí-áho Jôesi Tádá dómägi' gin.) Hedi tobá i' hääwídi i' tádá háa i' jiyá óekhäge'namí wänbo', ná'i to'wí gin natú'i hääwí wänbo ingi' wíwínkanmäänípi. ¹³ Báyéki hääwí ha'wâagi bîn'o', hediho unbí khuu bínhá'odi Jôesi Tádá'v' hí' wí'unchä'muupí waa bínkanmáa.”

I' hääwí Jôesi Tádá natú'di yä'dâapi' namuu'in

¹⁴ In t'owa wíyá ovâywé'ge'an dihaydi, Jesus-di ovâytu'an, “T'ähkidíbo bít'öeyan, hedânho íka'póewí. ¹⁵ Háawi wí hääwí namuu wänbo t'owa dâyk'o'i'dá yä'dâapi'in wídipoe'opí. Hewänbo hääwí híwóhpi' inbí pí'ná khó'jé iwedi dínpee'i'dáho yä'dâapi'in dipoe'o. ¹⁶ To'wí naka'powada'i-á únkhây'ä' it'öeyaaní'in.”

¹⁷ In t'owa ovâyjoe'an dihaydi iví tewhá ee nats'ú, hedi iví khäge'nindi óetsika'yan ná'i hí' hânnan natunda'in. ¹⁸ Hedi ovâytu'an, “Tí un wá' ka'powapi'in ímuu? Tí wí'únhanginnáhpí'an wí to'wí yä'dâapi' wínapoe'opí wí hääwí iví já'wédi únts'ündidi, ¹⁹ gá ná'i hääwí wí'únts'úya'pídân iví pí'ná khó'jé, hewänbo iví see iwáho', hedi iví tú' iwedi únwänpiphade'.” (Ná'i ovâytu'andi Jesus-di ovâyhá'an t'ähki koegi'-á híwó'di namuu óek'o'ígi').

²⁰ Hedáhá' ovâytu'an, "Hääwí wí to'wíwí pí'náđí ûnpee'i'đibâa yă'dâapî' napoe'o. ²¹⁻²² Híwóhpí ánskaa wí to'wí ívî pí'ná k'hó'jé ímáadı í-á nasânda'; nat'owat'akhanuda'; wínakhóhtsaq'ânpí wânbo to'wí-áđí iwhohkumáa; háa tobá nakhóhtsaq'ân wânbo', wíyá to'wíwí kwee-áđí háa sendáđí iwhohkumáa; hääwí wé'gen t'owa dâymáa'i-á nada'; jänäkíkandi namuu; nahójo; háa nawânpida' waagi i'o'; nathúut'óe; t'owaví'gedi híwóhpí ihée'o'; ichaa'o'; t'ôeyanpî' namuu. ²³ Nă'i yă'dâapî' hääwí wí to'wíwí pí'ná k'hó'jé iwedi ûnpeedi, i'đibâa yă'dâapî' óepa'."

Wí kweeví wăyü

²⁴ Jesus i' nange ijoe'andi Tyre bú' tsowapiye namää, hedi wí tewhá ee nats'ú. Wínada'pí to'wí wânbo ûnhanginnáan'ín ee na'ánnin, hewânbo wí'ûnkodipí ikaayamí'ín. ²⁵⁻²⁶ Hedi wí kwee Jesus-ví'gedi nat'oedi wesebo ee na'ân deepiye namää. Nă'i kwee-á Syrophoenicia-wi namuu, hediho kodi Hudíyo wínamuupí. Iví ayúkáy wí yă'dâapî' p'oewaahâađi ônmáa, hedi Jesus-ví páadépiye idége'disógedi kaygindi óedaa'an i' yă'dâapî' p'oewaahâa iví a'yúví'wedi ônkhehpeeyé-íđí. ²⁷ Jesus-di i' kwee óetu'an, "Naa wíđínkhây'âhpí in wé'gen t'owa dovâykhâge'namí'ín, in Hudíyo t'owa dovâykhâge'nanpíđibo'. U' páadé wíkhâge'nandá, in áyyăäví húugi' in tsé'ây dovâymă' waagibá namúuní." ²⁸ I' kweedi óetu'an, "Nanbí Sedó, háa untú waa ta'gen namuu. Hewânbo i' pávátă măasa pho' in áyyăä dínjemu'i' in tsé'ây wânbo dâyk'o'." ²⁹ Jesus-di óetu'an i' kwee, "Híwó untúđího naadi i' yă'dâapî' p'oewaahâa uví ayúkáyví'wedi dônkehpiye. Jaho uví'piye ópûn." ³⁰ Hedi i' kwee iví' napówá ihayđi, i' a'yú whohte eedi nak'óedí óemû', hedi i' yă'dâapî' p'oewaahâa ho ûnpee.

Jesus-di wí sen tunpî' namuu'i' ônehkháa'an

³¹ Tyre bú'đí Jesus napeedi Sidon bú' i'ge naphade, heda iwedá Galilee p'oekwíngépiye nawáymää, i' nange Tă Bú' Nange gin dâytu'o' iwe. ³² Hedi wí sen ojet'aa'i namuu'i' heda tunpî'-á ônkán, hedi pín ta'gedi óedaa'an i' sen óetăäge-íđí ônehkháa'amíđí. ³³ Jesus-di i' sen in t'owaví'wedi wí'bo' óejâa'an, hedi iví mankhú i' senbí oje phóge itógi, hedáhá' imankhúsóp'o'andi i' senbí hân ôntăge. ³⁴ Hedi makówápiye ibéedi kaygi ihâa'an, hedi i' sen óetu'an, "Ephatha" gin. (Nă'i tun Ephatha-á "nakhuudee-í" gân natunda' Hudíyoví tundi.) ³⁵ Wesebo i' senbí ojepho ûnkhuudee, iví hândá ûnjudee, hedi thay'eedi ihée'an. ³⁶ Hedi Jesus-di in t'owa ovâykhâa'an to'wí wânbo wíđây'tôe'amípíđí, hewânbo indá shánkí ovâykhâa'andá shánká dâyt'ôe'an. ³⁷ In t'owa dit'oedi hânho ovâyhâa'an, hedi ditú, "Hääwí t'ăhkí híwó i'o'. In ojet'aa'in wânbo dit'oe'o, in tunpí'indá dívíhée'o'."

8

Jesus-di in jónu maapaasôn (4,000) t'owa ovâyhúujôn

¹ Ihayhăäbá wây-á báyéki t'owa diwé'gepóe, hedi hääwí wânbo dâyk'o'ígí' wíđâymáapí. Jesus iví khâge'nin itu'andi ovâytu'an, ² "Naa nă'in t'owaví'piye osehkanăpóe. Poje thaa naa-áđí diji', hedi năa-á hääwí koegí' wânbo wíđínphadepí. ³ Hedi dihašsêndibo inbí'piye dovâypunjônda, wáy p'ôegébo haadi dikaanú-í, wáy wên kayi'di di'ăăđi." ⁴ Iví khâge'nindi óetsika'yan, "Wăhăä-an năa ahkon deedi wí koegí' âyhóení, nă'in t'owa âyhúujôeníđí?" ⁵ Jesus-di ovâytsika'yan, "Hăyú pává-an bînmáa?" Ditú, "Tsé ihay."

⁶ Jesus-di in t'owa ovâytu'an ee nange dívíkw'ôení gin. Hedáhá' i' pává ihógidi ikú'daa'an, hedi ihávedi iví khâge'nin ovây'an in t'owa ovâyphaadé-íđí, hedi han díví'an. ⁷ Wên hăyú pa'ây wá' in khâge'nin dâymáa, hedi Jesus ikú'daa'andi in khâge'nin ovâytu'an dâyphaadé-í'in. ⁸ In t'owa dívíhúuyandi híwó dívíshu'an, hedi in khâge'nin tsé ihay t'ún p'éedí i' dínphade'i' koegí' dâywé'ge'an. ⁹ Nă'in t'owa dívíhúuyannin mađi jónu maapaasôn (4,000) ihay diji'. ¹⁰ Hedi Jesus-di in t'owa ovâypunjôndi wesebo i' kophé iwe itógi iví khâge'nindáđí, hedi Dalmanutha nangepiye dimää.

In Pharisee t'owadi Jesus óedaa'an wên pínnán t'ôe i'amídi

¹¹ In Pharisee t'owa di'ää hedí Jesus óetuhánmáa. Óeda'máa wên taa makówádí ovâykeeyamídi, gá óetayi'ni'in dida'dân. ¹² Jesus kaygi ihâa'andi ovâytu'an, "Háadan un nääwin t'owa wên taa bînmúuní'in ída"? Ta'gendi wâytumáa, un t'owa wí hääwí ha'wâagi'i-á wíwâykeekankhâymaapi." ¹³ Hedí ovâyjoe'andi wíyá iví kophé iwe itógi, hedí iwáybun oe wáyhánäpiyebá.

Jesus iví khäge'nin ihée'an in Pharisee t'owa-á hedá Herod-á inbí háhkan ni'gedí

¹⁴ Jesus-ví khäge'nin dín'óde dâypávâhûuwídi — wí wêe pávâdâ' i' kophé iwe indádí dâymaa. ¹⁵ I'dí ovâytu'an, "Bí'áyîngi'an hä'in Pharisee-ví oewáaseedi, hedá Herod-ví'dá." * ¹⁶ Hedí in khäge'nin wí'nä táye dívítu'an, "Háadan gin natú? Gá mađi wí'âypávâmaapi'dân." ¹⁷ Háa ditû'nin Jesus ûnhanginpóe, hedí ovâytsika'yan, "Háadan ítú? wívînpávâmaapi'in? Ti háa otunda'in wa'di wí'ûnhanginpoe'opí'an, hedíháa wa' wí'íka'póya'pí'an? Ti íka'powakâymuu? ¹⁸ Ítséemuu, hedí háadan handi wí'ûnkeet'óepí? Hedá í'ojemuu, hedí háadan handi wí'ít'oe'opí? ¹⁹ Ti wí'ún'ánshaapí'an háa dáy'annin? Nää'i p'ánú pává in p'ánú maapaasôn (5,000) t'owagí' dovâyháve ihaydi, háyú t'únnan i' dínphade'i koegi' bînwê'ge'an?" Óetu'an, "Tä'di wíje (12) ihay." ²⁰ "Hedá tsé ihay pává in jónu maapaasôngí-á (4,000) dovâyháve ihaydi, háyú t'únnan i' dínphade'i koegi' bînwê'ge'an?" Ditú, "Tsé ihay." ²¹ Hedí ovâytu'an, "Hedí háadan wa'di wí'íka'póya'pí i' oewáasee i'gedí wâytu'andi?"

Oe Bethsaida bú'ay Jesus-di wí sen tsí't'aa'i namuu'i' ônehkháa'an

²² Oe Bethsaida bú'ay dipówá, hedí wên t'owadi wí sen tsí't'aa'i namuu'i' Jesus-ví'we óekán. Pín ta'gedí indi Jesus óedaa'an nää'i tsí't'aa'i' óetäggé-ídi ônehkháa'amídi. ²³ Jesus-di i' tsí't'aa'i' óepahkê', hedí oe bú'dí já'wépiye óepahó'dí tsée eedi wí só'p'oeđi óe'äyü, hedá iví mandá óetägedí óetsika'yan, "Ti hääwí úkeepoe'o?" ²⁴ I' tsí't'aa'i' ipuwäbëedi natú, "T'owa dijiđi dovâymunde', hewänbo hääwí wí tay waagibá dínchaa." ²⁵ Hedí wíyá i' senbí tsée Jesus-di ôntäge. Nää-á i' tsí't'aa'i' hânho ipuwäkhääđi nawówa, hedí wesebo hää t'ähkí kee'eedi ûnkeepoe. ²⁶ Hedí Jesus-di i' sen iví'piye óepunjôndi óetu'an, "Hää bú' wí'unwáyts'ûunípi."

Peter natú to'wí Jesus ta'gendi namuu'in

²⁷ Jesus iví khäge'nindádí i' bú'ây eeje Caesarea Philippi bú' tsowa eejepiye namää. Dimän dihaydi iví khäge'nin itsika'yan, "To-an naa omuu gân nää'in t'owa ditú?" ²⁸ Óetu'an, "Wên ditú? John i' p'ó'p'oeandí-ân unmuu. Wây-a wëndá ditú? Elijah-ân unmuu, hedá wa'di wáyje wëndá ditú? wí Jôesi Tádáví tukhe'min diwedi'i-ân unmuu." ²⁹ Hedí ovâytsika'yan, "Hedí undá, to-á naa-á omuu gân í'ánde?" Peter-di óetu'an, "Gá i' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídi, i-ân unmuu." ³⁰ Hedí kaygindi ovâykhâak'û' wíyá to'wí wänbo wíđâyhangin'ânnamípidí to'wí namuu'in.

Jesus ihée'an it'ôephadekhâymaa i'gedí hedá nachuwagí'o i'gedá

³¹ Hedí ihaydi háa ûnpuwagí'o i'gedí ovâyhée'andi ovâytu'an, "Nää'in nakhây'ä' napúuwí'in: Naa, t'ähkí t'owagí' o'aypuyä'i' omuu'i' báyéki dont'ôephadekhâymaa, hedí in Hudíyo tsonnindádí in owha' p'ó'déđí'indádí hedá in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indádí wé'ge naa díjoegikhâymaadá wíđísígí'kaykhâymaapi. Díkhe'khâymaa, hewänbo poje thaa iwe owáywówápuwagí'o." ³² Nää'i hääwí thay'eedi ovâytu'an, hedí Peter-di óehänge'andi óetu'an, "Ha'wâa wí'untúunípi." ³³ Jesus ibëedi in wé'gen khäge'nin ovâymunde', hedí Peter óet'e'yandi óetu'an, "Satan, Penísendi', naví'wedi óhadi. U-á t'owa waabá bí'ánshaamáa, Jôesi Tádá i'ánshaa'o waagá joe."

* 8:15 Jesus "oewáasee" gin natúdi inbí háhkan ni'gedân ihí'máa, hewänbo in khäge'nin wíđíka'pówápi.

Háa t'owa dínkây'ä' díví'ami'in Jesus óeyuuhûuwí'in dida'di

³⁴ Hedáhá' iví khäge'nindá in wé'gen t'owa t'ähká ovâywé'ge'andi ovâytu'an, "To'wên naa-ádi dikä'äada'indá wídkinkây'ähpí háa diwänpida' waa díví'ami'in, hewänbo inbí phé'win dâyhûuwí, hedá naa-á díyuhûuwí. † ³⁵ To'wên inbí wówátsi dâywänpí'aywoení'in dida'indá inbí wówátsi dipedeegí'o. Hewänbo to'wên inbí wówátsi naagi' hedá Jôesi Tádávi híwó'di tungí'-á dívimägi'in, indá inbí wówátsi dit'anpúuwí. ³⁶ Tobá wí to'wí hääwí t'ähkí nää oepáa k'aydi nakw'ó'di ihógi wänbo', wé'innan wên híwó óekhâymáa iví wówátsi iwâyho'di? ³⁷ Wí to'wí wí'ûnkodipí hääwí wänbo imäänídi iví wówátsi nawáy'tanpúuwídi. ³⁸ In nääwin t'owa t'aywóhkannin dimuu'in Jôesi Tádá dâyoegi'an, wí kwee iví sen ijoegi'an wíyá pí'wíwí sendádi ithaayé-ídi waagibá. Naa t'ähkí t'owagi' o'aypuyä'i' omuu'i nää oepáa k'aydipiye owáy'ä', naví Tádávi sa'wó'di kohthay wóegé hedá in yä'dâa'in makówáwin t'ôepa'aa'in wóegä o'ä'. Hedí to'wên nää naa diwôeda'in hedá naví háhkandá dînôeda'indá, naadi wá' dovâywôeda'khâymáa owáy i' thaa owáy'ä'i napówa ihaydi.

9

¹ "Ta'gendi wâytumáa, Jôesi Tádádi iví kay ûnmuu'in wovâykeeyamí hedí bînpuwâkhâymáa naa tsondi omuu'in. Nă'in napúuwí wa'di wáy wên năwe íji'in íhânpídiibo'.

Háa Jesus ûnchaa waa ûn'egópóe

² Sí thaa naphade ihaydi Jesus-di Peter-á James-á John-dá i-ádi ovâyho', hedí wên p'in tųwä'in kw'áyeپیe wí'bo dimää, hedí inbí páadéپیe Jesus háa ûnchaa'in ûn'egópóe. ³ Iví aa hânho ts'ä'i ûn'ots'ápóe, tóebo há'to i' aa ihay ts'ä'i i'owêedi-í. ⁴ Hedí Moses-ádi Elijah-ádi tsikhagipí dakeepóe, hedí Jesus-ádi dânhí'máa. ⁵ Peter-di Jesus óetu'an, "Háhkandi', híwó namuu năwe gikw'ôndi. Jaho poje ókhun tewhá'ây âyk'wôení, wêe ı'gí', wíyá Moses-gí'-á, hedá wíyá Elijah-gí'-á." ⁶ Moses-ádi Elijah-ádi dakeepóedí in khäge'nin hânho ovâypihäa, hedânho ha'wâa Peter natú, gá háa natúuní'in wí'ûnhanginnâhpídan. ⁷ Hedí wí okhúwá napówádi ovây'ókhunna, hedí nă'in tun okhúwá jáadi napee: "Nă'i-ân naví ay dînmuu donsigí'i'. I' bînt'ôeyaaní." ⁸ Wesebo i'ge t'ähkí dívíbée, hewänbo Jesus-dá'mân dâymû', wíyá hääwí wänbo-ájoe.

Jesus óetsika'yan Elijah nawáy'ä' i'gedi

⁹ Oe p'in kw'áyeپیe diwhave'ä' ihaydi Jesus-di ovâytu'an, "To'wí wänbo hääwí bînmû'in wíwînt'ôe'amípi, owáy naa t'ähkí t'owagi' o'aypuyä'i' ochuudi wíyá owáywówápóe píhay." ¹⁰ Iví tun ôn'a'gin, hewänbo wí'nă táye dívitsika'yan, "Hânnan namuu nă'in tun, wíyá nawáywówápúuwí i'gedi?" ¹¹ Hedí Jesus óetu'an, "In Hudíyoví khuu dâyhá'o'in ditû', i' to'wí Jôesi Tádádi óesogekhâymáa'i' t'owa ovây'aywoenídi na'äpídiibo' Elijah-á napowagi'o. Háadan ha'wâa ditû'?" ¹² Jesus-di ovâytu'an, "Ta'gendi Elijah páadébo na'ä-í'in nakhây'ä'-ákun, hääwí t'ähkí ikhây'amídi. Hedí hânnan nata'muu naa t'ähkí t'owagi' o'aypuyä'iví'gedi? Gá ginnân: Báyéki dont'ôephadekhâymáa, hedá t'owadá díjoegikhâymáa. ¹³ Hewänbo naadi wâytumáa, Elijah ho na'ä-ákun, hedí híwóhpí óe'an in t'owadi háa dida' waagi. Jôesi Tádávi ta'nin diwe iví'gedi ûnta'muu háa óekhâymáa'in." *

Jesus-di wíyä'dâapi' p'oweqahâa wí enúkáyvi'wedi ônkhehپیe

¹⁴ Jesus-ví wé'gen khäge'nin diji' iwe tsowa dipówa, hedí báyéki t'owa búuk'úwáki diwindi dâymû'. Wên Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá hedá in khäge'nindá dívítuhânmáa. ¹⁵ In t'owadi Jesus óemû'di ovâyháa'an, hedí iví'پیe díví'äa óesengitu'âamídi. ¹⁶ Jesus-di ovâytsika'yan, "Háadan úvítuhânmáa?" ¹⁷ Nă'in t'owa jáagedi wí sendi óetu'an,

† 8:34 Nă'in natunda', dikhâymúuní dâyt'ôephade-ídi, Jesus in phé'win deedi it'ôephade waagibá. * 9:13 "Elijah" gin Jesus natúdi, John i' p'ó'p'oekandiví'gedi íhí'máa.

“Háhkandi?, naví e’nú wínmaa, i-á wí yä’dâapî? p’oewaahâadi óemáadi wí’ûnhí’kodipí. ¹⁸ Hedi hãädi wänbo nã’i p’oewaahâa it’ôe’andi i’ e’nú oe nangepiye óekanunde?, hedi i’ e’nú-á nasó’okhópee’idá iwäpúts’indo?, hedá taasuugi’bo-á napoe’o. Uví khäge’nin dovâydaa’an nã’i p’oewaahâa ônkhehpeeyé-ídi, hewänbo wídkinkodipí.” ¹⁹ Jesus-di ovâytu’an, “Un t’owa-á wäyupî’in ímuu. Hãädi puwahay-an undádi oyêení úwäyü-ídi, hãädi puwahay-an undádi dáyyä’ami? Ja’ i’ enúkáy navi’piye binmá’.” ²⁰ Hedi óemaadi i’ p’oewaahâadi Jesus óemû’dibo nã’i enúkáy óethathakannan, hedi i’ e’nú nakanudi ijánúmáa, hedá nasó’okhópee’i. ²¹ Jesus-di i’ enúkáyví tádá óetsika’yan, “Hãädi waabo-an gin ûnpoe’o?” I’ tádádi óetu’an, “Gá híyää’i namuudibo-ân. ²² Hedá hãän wänbo i’ p’oewaahâadi phaa iwe hedá p’oe eewá óechänunde? óeháyjidi. Úkodidáho nanbí’piye dísehkanã’an, háawin wên wänbo wên khäge’ dí’an.” ²³ Jesus-di óetu’an, “Háadan dítumáa, ‘Úkodidáho?’ To’wí iwäyunde’i-á ûnkodi hãäwí namûuge i’amídi.” ²⁴ Wesebo nã’i enúkáyví tádá kaygindi natú, “Naa dáywäyunde?, díkhäge’nan wíyá shánkí dáywäyü-ídi.”

²⁵ Jesus-di wây-á báyéki t’owa a’yuuigi dívíkhadimá’dí ovâymu?, hedi wesebo nã’i yä’dâapî? p’oewaahâa óet’e’yandi óetu’an, “U yä’dâapî? p’oewaahâa, u’di t’owa ovây’ojet’aa’o’i’, tunpí’indá ovâypa’i’, naadi wítumáa, nã’i enúkáyví’wedi ópeeve, hedi wíyá wí’unts’úunípi.” ²⁶ I’ p’oewaahâa ituwínúdi nã’i enúkáy óekanudi hânho óethathakannan, hedáhá’ iví’wedi ûnpee. I’ enúkáy wí pení waabá ûnchaa, hediho in t’owadi óemû’di ditú, “I-áho nachuu.” ²⁷ Hewänbo Jesus-di i’ enúkáyví man ónyâ’di óekwinukhäge’nandi iwínú. ²⁸ Hedi Jesus wí tewhá ee nats’ú, hedi iví khäge’nindi wí’bo óetsika’yan, “Háadan na’in wíginkodipí i’ yä’dâapî? p’oewaahâa âykhehpeeyé-ídi?” ²⁹ Jesus-di ovâytu’an, “Úvíjûusu’odida’mân ûnkoedi-í wí yä’dâapî? p’oewaahâa gi’bibá bínkhehpeeyé-ídi.”

Jesus nachuwagi’o i’gedi wíyá ihée’an

³⁰ Jesus-ádi iví khäge’nindádi iwedi dimää hedi Galilee nange i’ge diphade. Jesus wínada’pí to’wí wänbo ûnhanginpúuwí’in wãhãä naji’in, gá dimändibo iví khäge’nin ovâyhãhkanhondân. ³¹ Ovâytumáa, “Naa t’ähki t’owagi’ o’aypuyä’i’ omuu’i wây-á t’owaví mangepiye díkáani. Indáho díkhe’khâymaa, hewänbo poje thaa iwá wíyá owáywówapuwagi’o.” ³² In khäge’nin nã’i hãäwí Jesus-di ovâytumáa’i wídika’póya’pí, hewänbo diwôeda’ óetsika’yâamídi i’gedi.

To-an i’ shánkí hay’i namuu?

³³ Capernaum bú’ay dipówa, hedi wí tewhá ee dits’ú. Jesus-di in khäge’nin ovâytsika’yan, “Oe p’óegé gi’ädi hãä i’gedan úvítuhänmáa?” ³⁴ Indá hãnda’ dik’wó, gá oe p’óegé dijidi wé’i-angú in diwedi i’ shánkí hay’i namuu i’gedi dívítuhänmá’dân. ³⁵ Jesus isóge, hedi nã’in tä’di wíje (12) khäge’nin ovâywé’ge’andi ovâytu’an, “To’wí i’ p’ó’dédi namúuní’in nada’dá, i-á ûnkây’ä’ tí’úuge’i namúuní’in, hedá t’ähkívi khäge’di-á.” ³⁶ Hedi Jesus-di wí ay óepahkê’di inbí páadépiye óeho?, hedáhá’ nã’i ay óeba’aa’andi ovâytu’an, ³⁷ “To’wídi naa dída’di wí ay nã’i ay waabá óesígikéndedi, naa wá’ dísigikénde waabá i’o’. Hedi to’wí naa dísigikénde’i’dá naada’bá wídísígikéndepí, hewänbo i’ to’wí naa dísandí’ wá’ óesígikénde’.”

To’wídi Jesus-ví’piye háa nachaapi’-á iví’näpiye napoe’o

³⁸ John-di óetu’an, “Háhkandi?, toéwí sen âymû? yä’dâapî’in p’oewaahâa t’owaví’wedi ovâykhehpiyendedi uví khãwã natû’di, hedi âytu’an han wí’i’amípi’in, na’in diwedi’i wínamuupídi.” ³⁹ Hewänbo Jesus natú, “To’wí gi’bi wíwínkhãa’amípi. To’wí namuu’i naví khãwã natû’di ipínnánt’ôe’andi-á wesebo híwóhpi naví’gedi wí’ihée’amípi. ⁴⁰ To’wí nanbí’piye háa wínachaapi’-á nanbí’näpiyebá napoe’o. ⁴¹ Ta’gendi wâytumáa,

to'wí wí p'oe wänbo wovâysuwäjôndi, naví'in ímuu'in ûnhanginnândi, i-á Jôesi Tádádí óewá'âakhâymáa."

Jesus t'aywó'di i'gedi ihée'an

⁴² "Hedi to'wídí wêe wänbo nă'in hí'innin naví'piye dívíwäyunde'in diwedi óet'aywóhá'andá, shánkí híwó i' to'wí ûnpúuwíwän wa'di han óehá'annídíbo wí k'uu kháa'i iví k'áy eedi ônwisôege-i'in hedi mâap'oe iwe óechäânú-i'in. ⁴³ Hedi wêhpêe mandi úvít'aywó'dodá, shánkí híwó namuu bînts'âa-i'in, wíyá indi úvít'aywó'nâamí'wedi. Tobá wêhpêeda' ímanmuu wänbo', shánkí híwó namuu wówátsi nahánde'pí'in bînkáyjídí, péyé'gépiye ímú-í'wí'wedi wí'gín ímanmuudi. ⁴⁴ Oe péyé'gá t'owa hânhay wänbo t'âhkí dâyt'ôephadekhâymaa, hedá i' phaa hânhay wänbo napaa'apí'dá ovâyphahkhanukhâymaa. ⁴⁵ Hedi wêhpêe ândi in ta'ge'in p'óegedí wovâyhänge'odá, shánkí híwó namuu bînts'âa-i'in wíyá indi úvít'aywó'nâamí'wedi. Tobá wêhpêeda' í'ânmuu wänbo', shánkí híwó namuu wówátsi nahánde'pí'in bînkáyjídí, péyé'gépiye wovâychäânú-í'wí'wedi wí'gín í'ânmuudi. ⁴⁶ Oe péyé'gá t'owa hânhay wänbo t'âhkí dâyt'ôephadekhâymaa, hedá i' phaa hânhay wänbo napaa'apí'dá ovâyphahkhanukhâymaa. ⁴⁷ Hedi wêhpêe tséedí híwóhpí hääwí wovâypuwä'odá, shánkí híwó namuu bînwahkáyjí'in, wíyá indi úvít'aywó'nâamí'wedi. Tobá wêhpêeda' ítséemuu wänbo', shánkí híwó namuu oe makówápiye ímú-ídí, péyé'gépiye wovâychäânú-í'wí'wedi wí'gín ítséemuu. ⁴⁸ Oe péyé'gá t'owa hânhay wänbo t'âhkí dâyt'ôephadekhâymaa, hedá i' phaa hânhay wänbo napaa'apí'dá ovâyphahkhanukhâymaa.

⁴⁹ "To'wên t'âhkí phaadi ovây'aayäâkhâymaa. †

⁵⁰ Aayäâ híwó'di namuu, hewänbo i' aayäâ na'âhhándáho', há'to wíyá âhsäâ'i napúuwí. Undá ûnkây'ä' aayäâ na'âhhánde'pí' waaginbá ímúuní'in, hedi tsaaginpídíbo wé'ge ítháaní."

10

Jesus khótsaawije i'gedi óetsika'yan

¹ Jesus iwedi ijâa'an, hedi Judea nangepiye namäädi Jordan p'o' p'änäpiye naphade. Iwe wây-á báyéki t'owa iví nú' dívíwé'ge'an, hedi häädi waa i'an waagi in wá' ovâyhá'an.

² Hedi wên Pharisee t'owa ûnpówádí óetsika'yan, "Tí híwó namuu wí sen nakhótsaawí'andi' iví kweeví'wedi ithaaweejé-ídí? Hân i' tsontun natú?" Gin ditú Jesus óetayi'nídí, tigúba híwóhpí natuhpee-í. ³ Jesus-di ovâytsika'yan, "Hân Moses-di wovâyjôn?" ⁴ Indi óetu'an, "Moses-di nă'in tun dînjoe'an: Wí sen wên khótsaawije ta'nin ita'namí hedi handídi iví kwee ijoe'amí." ⁵ Jesus-di ovâytu'an, "Hewänbo Moses-di ha'wâagi wovâyta'k'û' gá t'ôeyanpí'in ímuudân, unbí kwiyä' bînwânpioekanmáadíbo. ⁶ Hewänbo oe ts'anpáadé nanân diwe Jôesi Tádádí sendádí kwee-ádí ovânkhíjé. ⁷ Hedi natú wí sen ikhó'yâ'dáho', iví tádá-á iví jiyá-á ijoe'amí'in ûnkây'ä'. ⁸ Hediho i' sendá i' kwee-á wêe tûu ûnp'oeda' dapoe'o, hediho wíje wídamuupí, wêeda' damuu. ⁹ Hediho in to'wên Jôesi Tádádí ovânwónnindá to'wí wänbo wí'ûnkây'âhpí ovânweejé-i'in."

¹⁰ I' tewhá ee diwáyts'ûndi iví khäge'nindi nă'i hí' i'gedi óetsika'yan. ¹¹ Hedi ovâytu'an, "Wí sen iví kwee ijoe'andi wíyá kwee-ádí ikhó'yâ'dá, iví kweeví'piye t'aywó i'o'. ¹² I' kwee wá', iví sen ijoe'andi wíyá sendádí ikhó'yâ'dá, iví senbí'piye t'aywó i'o'."

Jesus-di in hí'innin ovâysgíthógi

¹³ Wên t'owa inbí áyyäâ Jesus-ví'we dâykán i'di ovâyttägé-ídí, hedi iví khäge'nindi in t'owa ovâyte'yandi ovâytu'an ha'wâa wídí'v'ámípi. ¹⁴ Hedi Jesus-di in khäge'nin

† 9:49 Nă'i hí'-á kây'i namuu gika'póewídí. Wây wên t'owa dí'ânde ginnân natunda'in: Hân'oe in Hudíyo dâyt'anímâahánúnde Jôesi Tádá óemâánídí, hedi dínkhây'ä' i' píví dâyt'aayäâ'amí'in wínaha'dânpúuwípídí. In t'owa Jôesi Tádáví'piye dívípimägi'indá dâyt'ôephaadé-í, hääwí phaadi ovâyphahânunde waagibá, hebo nă'i t'ôephade namuudi shánkí híwó'nin dimúuní.

háa díví'o'in ovâymû'di inbí'piye híhchan wínachapí, hedi ovâytu'an, "In hí'innin áyyää naví'piye binkä'äämää, wíwínkhâ'ámí, gá to'wên ná'in áyyää waaginbá dimuu'indá Jôesi Tádáví'in ûmuudân. ¹⁵ Ta'gendi wâytumáa, to'wí wânbo Jôesi Tádáví' wínapúuwí wí hínchää'i' ay waagibá iwâyupídí." ¹⁶ Hedáhá' in áyyää ovâyba'aahógidi wí'inbo ovâytägedi ingí' ovâyjûusu'an.

Wí sen kodit'owa namuu'i' Jesus-ví'piye na'ää

¹⁷ P'óegé wíyá Jesus nats'anmân dihaydi wí sen iví'weää naví'piye binkä'ääpiye i'ääkán, hedi idége'disógedi óetu'an, "Híwó'di háhkandi', hân dáy'amí hedânho in wówátsi nahádepí'in donkáyjídí?" ¹⁸ Jesus-di óetsika'yan, "Háadan naa híwó'di gin dítu'o'? Jôesi Tádáda'mân híwó'di namuu, wíyá to'wí-á joe. ¹⁹ Jôesi Tádávi tsontun ho mântaa. I-á natú wíwint'owat'aháanú-ípí, wíyá to'wíwí kwee-ádí háa sendádi wí'úvíwhohkwomá've-ípí, wí'úvísä'mamí, t'owaví'gedi wí'úvíhójo'amí, hójo waagidibo t'owaví háäwí wíwínhóení, unbí tádá-á jiyá-á bín'a'ginmá've-í." ²⁰ Óetu'an i' sendi, "Háhkandi', naa enúkáy omuudibo' t'ähki ná'i tsontun dó'a'gin." ²¹ Jesus-di sígídí ta'gebo óemúndedi óetu'an, "Wa'di wây-á háawên útáy bi'amí'in. Jaho ópûn, háäwí úkw'ó'di t'ähki mánku'ch'âní, hedi i' chä' mánhógi'i' in t'owa sehkanäwó diwówáji'in ovâymääni, hedânho oe makówa kodit'owa unmuunídí. Hedi nâaku'ch'áadá ovâymägidá naa-ádí óká've." ²² Ná'in nat'oe ihaydi i' sen nabo'aats'aypóe, hedi iví pí'ná khó'jé ûnkhaapóedí iwedí namää, gá báyéki háäwí ûnk'w'ôndân hediho wínakuchada'pí.

²³ Jesus ipuwäbéemáa, hedi iví khäge'nin itu'an, "Báyéki kây'in namuu wí to'wí nakodit'owamuu'i' háa Jôesi Tádá natú waa díví'amídí hedânho ovây'aywoenídí." ²⁴ Ná'i hí'dí in khäge'nin ovâyháa'an, hewânbo Jesus-di wíyá ovâytu'an, "Naví ây, ívíwo nabâpu'wan wí to'wí háa Jôesi Tádá natú waa i'amídí hedânho ôn'aywoenídí. ²⁵ Nabâpu'wan wí kamäyo wên agúusa tsípho i'ge nats'ûunídí, hewânbo shánki nabâpu'wan wí to'wí kodit'owa namuu'i' háa Jôesi Tádá natú waa i'amídí hedânho ôn'aywoenídí." ²⁶ Nábâa shánki ovâyháa'an in khäge'nin, hedi wí'ná táye dívítsika'yan, "Gin namuudá to-an ûnkodi ûn'aywondee-ídí?" ²⁷ Jesus-di ta'gebo ovâymúndedi ovâytu'an, "To'wí wânbo wí'bo wí'ûnkodipí. Jôesi Tádáda'mân ûnkodi t'owa ovây'aywoenídí. Jôesi Tádá-á háäwí t'ähki ûnkodi i'amídí."

²⁸ Peter-di óetu'an, "Úhanginná háäwí t'ähki áyjo'e'annin ụ-ádí gimú-ídí." ²⁹ Jesus-di ovâytu'an, "Ta'gendi wâytumáa, naa omuudibo hedá Jôesi Tádávi híwó'di tun ûnmuudibo-á, to'wí ijoe'andi iví tewhá, háa iví tí'ûuwindá pá'dâyindá, háa iví tádá-á jiyá-á, háa iví ây-á, háa iví nava-á, ³⁰ i-á ta'gendi tãgintã (100) ma'kw'anukí shánki ihóení, tewhá-á, tí'ûuwindá pá'dây'indá, jiyá'indá, ây-á, nava-á — hedá it'ôephadekhâymaa iví wâyü ûnmuudi. T'ähki ná'i ihóení wa' nää oepáa k'aydi nawówáji' ihaydi, hedá iví wówátsi nää oepáa k'aydi ûnbo'wan dihaydá wówátsi nahádepí'indá ikáyji. ³¹ Hewânbo báyéki t'owa nää p'ó'dédí'in dimuu waa dínchaa'indá tí'úugé'in dipúuwí; hedi báyéki t'owa-á nää tí'úugé'in dimuu waa dínchaa'indá p'ó'dédí'indá dipúuwí."

Powingí' Jesus iví khäge'nin itu'an nachuwagi'o'in

³² In p'óegé dimân Jerusalem bú'piye, hedi iví khäge'ninbí páadé Jesus namân. In khäge'nindá wíwínhanginnáhpí háa díví'ánshaa'amí'in, hedá in wé'gen t'owa iví tí'úugé dimánnindá dikhunwôeda'. In tá'di wíje khäge'nin iví'piye wíyá ovâyhänge'an, hedi háa ûnpúwágí'o'in ovâytu'an. ³³ Natú, "Bít'ôeyan, nää-á Jerusalem-piye gimân, hedi naa, t'ähki t'owagí' o'aypuyä'i' omuu'i' t'owadi díkáani in owha' p'ó'dédí'indá hedá in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá inbí mange. Indáho ditúuní naa dínkhây'ä' ochuu-í'in, hedá in Hudíyo dimuupí'in t'owaví mangá díkáani. ³⁴ Ná'indi dînp'áhkaakhâymaa, hedá dí'ohphaykhâymaa. Púwhí'dí díwhädikhâymaa, hedá díkhe'khâymaa. Hewânbo poje thaa iwe owâywówápúuwí."

James-ádí John-dádí hääwí dada'póe

³⁵ Ihaydibá James-ádí John-dádí Zebedee-ví ây damuu'in Jesus-ví'piye damää, hedí óetu'an, "Háhkandi', na'in hääwí gadapúuwí hedí u'dí dín'amí'in gada'."

³⁶ Ovãntsika'yan, "Hää-an dada' wãn'amí'in?" ³⁷ Óetu'an, "Owáy untsondisogedee ihaydi, na'in uvi khóe gamúuní'in gada', wêe ko'díngedí, wêe-á yã'mängedá." ³⁸ Jesus-di ovãntu'an, "Undá wíðánhanginnáhpí hääwí dada'in. Ti dãnkođi dãn't'ôephaadé-ídí naa dont'ôephađekhâymaa waabá? Hedí naa hääwí kháa'i donphađekhâymaa waabá, ti dãnkođi dãnphaadé-i'in?" ³⁹ Óetu'an, "Gãnkođi-ákun." Jesus-di ovãntu'an, "Ta'gendi undá wá' dãn't'ôephađekhâymaa, hedá hääwí kháa'i dãnphađekhâymaa, naa dínpuuwí waabá. ⁴⁰ Hewänbo naa wíðínk'ôepí naví khóe wãnde'mamí'in ko'díngedá yã'mängedá. Jôesi Táđáđá'mân ûnk'ôe ovâyde'mamíđi to'wên hã'min dimúuníđi."

⁴¹ In wé'gen tă khäge'nin James-á John-dá inbí hí' i'gedí dínhanginpóe ihaydi inbí'piye dit'ayyaapóe. ⁴² Hedího Jesus t'ähkí iví khäge'nin iwé'ge'andi ovâytu'an, "Únhanginná in Hudíyo dimuupí'in t'owaví tsonnin hânho ditsont'ôe, hedá inbí t'owa-á ovâytsónmá've-i'indá diwãnpida'. ⁴³ Hewänbo undá wí'úñkhây'ähpí hã'min ímúuní'in. To'wí un diwedí hay'i namúuní'in nada'dá, i-á unbí khäge'díđá' namúuní'in ûñkhây'ä'. ⁴⁴ Hedí to'wí p'ó'déđi' namúuní'in nada'dá, i-á wí pant'ôe'i un t'ähkígí' waagi'bá namúuní'in ûñkhây'ä'. ⁴⁵ Naa wänbo', t'ähkí t'owagi' o'aypuyä'i' omuu'i-á o'ää t'owa dovâykhäge'namíđi, indi naa díkhäge'namíđá joe. O'ää ochuu-ídí, hedá naví wówátsi-á dáywá'äa-ídí t'ähkí t'owa dínkoedí-ídí inbí t'aywó'di iwedí dima'p'áníđi."

Jesus-di wí sen natsí't'aamuu'i' iví keetan óemägi

⁴⁶ Oe Jericho bú' Jesus iví khäge'nindádí báyéki t'owa-ádí dipówá, hedí iwedí dipeemän dihaydi wí sen tsí't'aa'i namuu'i' owáy p'ôe hángé wáy nahääda'än, i-á Bartimaeus gin nakháwä, Timaeus-ví ay ûnmuu'i'. ⁴⁷ Bartimaeus-á nat'oe Jesus oe Nazareth bú'wi na'ä'in, hedí ituwínú, "Jesus, u David-ví ây iwedí'i' unmuu'i', naví'piye ósehkanäpuwave." ⁴⁸ Báyéki t'owadi i' sen óet'e'yandi óetu'an, "Hãnda'dibo'." Hewänbo i-á shánkí kaygá ituwínú, "U David-ví ây iwedí'i' unmuu'i', dísehkanä'an." ⁴⁹ Jesus iwóyí'dí ovâytu'an, "Bintu'an na'ää-ídí." Indi i' tsí't'aa'i' óetu'an, "Jesus-di wóetuhkánmáa. Ówínú, óhíhchanpuwave." ⁵⁰ I' sen iví k'léwé'in to ip'äđi, hedí wesebo iwínúđi Jesus-ví'piye namää. ⁵¹ Jesus-di óetsika'yan, "Hãnnan wín'amí'innan unda'?" I' sendi óetu'an, "Gá dínkeepúuwí'innân oda', Nanbí sedó." ⁵² Jesus-di óetu'an, "Ópûn, uvi wäyü úmuudânkun unwówa." Hedí wesebo i' sen ûnkeepóedí Jesus-ádí namää.

11

Jesus oe Jerusalem bú' óesígikê'

¹ Jesus-á iví khäge'nindádí Jerusalem bú' tsowa dipówá. Iwe wí okú nak'ôe "Olive Okú" gin dáytu'o', hedí ná'i okú iwe nú' wáy ná'in wíje bú'ây daná, Bethpage-ádí Bethany-ádí. Hedí wíje iví khäge'nin ovãnsan dapáadémú-ídí. ² Ovãntu'an, "Jaho bápûn hã'i bú'ây nanbí páadépiye nanân diwepiye, hedí dats'ú' dihaydá wí búdu'ây dãnshaa-í nawhiwindi, i-á wa' wáymûu wänbo to'wí wänbo wí'i'íhsógepí. Dãnwhisuudi dãnma'í náwe. ³ Hedí to'wíđi wovãntsika'yandáho', Háađan ha'wâa dãn'o'?", ginnân dãntu'amí: 'Gá Nanbí Sedó i' ûntáyđân, hedí hây napóedíbo wônwáymá'í.' "

⁴ Damääđi wí búdu'ây p'ôe hángé wên phóđi nú' nawhiwindi dãnshaa. ⁵ Hedí dãnwhisuudedi in t'owa iwáyge diwinnindi ovãntsika'yan, "Hãnnan dãn'o'?" Háađan hã'i búdu'ây dãnwhisuude'?" ⁶ In khäge'nin háa Jesus-di ovãntu'an waa datú, hedího ovãnmägi. ⁷ I' búdu'ây Jesus óñho', hedí inbí k'léwé'in to dãn'äđidi i' búdu k'léwé'ônpa'k'û', hedí Jesus i'íhsóge. ⁸ Hedí wáy Jesus óe'íhon ni'ge báyéki t'owa inbí k'léwé'i to oe te'p'óegé ônpa'kwohon, hedí wáy-á wé'gendá dáytaykhóepa'kwohon, i'

nava iwe dâys'tâ'i'. ⁹ Hedi in to'wên páadé dimännindá hedá in tí'úugé ûnwóe'ä'indá dívítuhkwinuhon, "Wísííkéndé'." "Nanbí Sedó Jôesi Tádádí wóesan, hediho híwó wóe'âamí." ¹⁰ "Híwó úpúuwí gá untsondisogedee-ídân, nanbí thehtáy pahpâa David natsondi'ân waagibá." "Jôesi Tádá oe makówa na'ândi-á hay'i namuu."

¹¹ Hedi Jerusalem bú'piye Jesus namäädi i' méesate hay'i ee nats'ú, hedi ibéemáadi háäwí t'ähkí imúnde'. Hebo nathí'êemändibo in tã'di wíje (12) khäge'nindádi oe Bethany bú'aypiye namää.

In fig tay nabaymuupi'in

¹² Wíyá tháwân Bethany-di dipee, hedi Jesus naháhséhpóe. ¹³ Háy kayi' diwe wên fig tay nachândi imú' nakaamuudi. Iwepiye namää imúunídí tigúba na-fig-muu'in, hewânbo iwe napówa ihaydi fig wânbo wí'ishaapí, wa'di na-fig-púuwí ihaydi wínanáhpídí. ¹⁴ Hedi Jesus-di in tay óetu'an, "Uví'wedá to'wí wânbo wíyá wí'i-fig-k'o'ípí." Iví khäge'nin háa natú'in dit'oe.

Jesus i' méesate hay'i iwedí in dâyhäawíku'cháade'in ovâykhepiye

¹⁵ Jerusalem bú'piye wíyá dimää, hedi Jesus i' méesate hay'i eepiye namää, hedi in t'owa dâyhäawíku'ch'áade'indádi in dâyhäawíkumände'indádi iwedí ovâykhepiye, hedi in dâychä'egó'o'inbí määsa-á hedá in dâyk'o'weeku'ch'áade'inbí púwédé-á ovâyjánú. ¹⁶ Hedi to'wí wânbo oe-á nää-á ee méesate íve wí'ovâyphademägipí inbí háäwí wóegé. ¹⁷ Hedi in t'owa ovâyhá'andi ovâytu'an, "Jôesi Tádá iví ta'nin diwe ginnân natúhpí'an: Naví tewhá-á t'ähkí nange'in t'owa dívíjûusu'amígí' namuu, hewânbo undá bîn'egó'andi sänmin dívíkaakw'ôenígí' napóe."

¹⁸ In owha' p'ó'dédí'indá hedá in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá háa natú'in dit'oe, hedi iwedí páadépiye hádídí óeháyí'in dâytuwámáa, hewânbo óekhunwôeda', iví hí'dí in t'owa ovâyháa'odi.

¹⁹ Nakin dihaydi Jesus-á iví khäge'nindádi ee bú'dí dipee.

Háa in fig tay iwedí diháhpóe waa

²⁰ Hédéndí napóe ihaydi p'óegé dimändi in fig tay Jesus-di óehée'annindá pú'díbo nat'aadi dâymú'. ²¹ Peter háa Jesus natú'in ûn'ánpówa, hedi óetu'an, "Háhkandi', in tay untú'in há'to híwó napúuwí'in t'ähkí nat'aa." ²² Jesus-di ovâytu'an, "Bíwáyú Jôesi Tádá-á háä t'ähkí i'amí'in ûnkodi. ²³ Ta'gendi wâytumáa, to'wí nã'in p'in itu'andi, 'Ótége, oe määp'oe iwe ópichănú, hedi háa natú waa napúuwí gin iwâyundedá, ôn'amí-ákun. Hewânbo pín ta'gedí iwäyáyú-í'in ûnkhây'ä'. ²⁴ Hedân wâytumáa, úvíjûusu'andi i' háäwí bîndaa'andi ta'gendi bînhóení'in úvíwâyundedáho', hedáho bînhóení-áhe'. ²⁵ Hewânbo háädi úvíjûusu'o' ihaydi, to'wíwí'piye híwó wí'íchaapídí, i-á bîn'owóje-í, hedânho unbí Tádá oe makówa na'ândi'di unbí t'aywó'di wá' wovây'owóje-í. ²⁶ Hedi wên t'owa bîn'owójepídá, Jôesi Tádá oe makówa na'ândi'di há'to unbí t'aywó'di wovây'owóje-í."

Jesus óetsika'yan to'dan ônk'û' iví t'ôe i'amídí

²⁷ Jerusalem bú' diwáypówa ihaydi i' méesate hay'i ee nats'ú. Iwe naji' ihaydi in owha' p'ó'dédí'indá in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá hedá wây-á in Hudíyoví tsonnindá ûnpówa. ²⁸ Indi óetsika'yan, "Háawinnan uví tsonkhuu úmuu háa bí'o waa bí'amídí? To'dan in ta'gen wônk'û' nã'i háäwí nãa'amídí?" ²⁹ Jesus-di ovâytu'an, "Nää-á naadá wá' un wéhpêe tsika wâytsika'yamí, hedi dítu'andá, naadá wâytu'âamí to'wídí in ta'gen dînk'û'in nã'i háäwí dó'amídí. ³⁰ Dítu'an, to'dan John ônk'û' t'owa ovây'p'oe'amídí, ti Jôesi Tádádí háa t'owadi ônk'û'?" ³¹ Hedi wí'nã táye dívítumáa, "Jôesi Tádádí John ônk'û' gin gitúdáho', Jesus-di dítikagí'o, 'Hedi háadan handi háa John natú'in wí'úvíwâyupí'. ³² Hewânbo wígitúnipí, 'T'owadida' ônk'û' gin." (In t'owa dâykunwôeda'díbo há'wâa dítú, gá t'ähkí in t'owa dívíwâyundedân John-dá Jôesi Tádáví tukhe'bi ûnmuu'in.) ³³ Hediho indi Jesus óetu'an, "Na'indá wíginhanginnáhpí to'wídí ônk'û'in." Hedi Jesus-di

ovâytu'an, "Hedáho', naadi wänbo wá' wíwâytu'ámipí to'wídí in ta'gen dínk'û'in dó'amídí nã'i hääwí dó'o'i'."

12

Jesus-di in yä'dâapí'in úuva áaphää áyí'ninbí'gedi ovâytu'an

¹ Jesus-di in tsonnin nã'i háhkangi'in ó'gedí ovâytu'an: "Wí sen i'úuva'áakhähsaa, hedi i' nava iphé'ahkhaayan, i' k'uu iwá iphoyää i' úuva ip'omap'ee-ígí', hedi wí tewhá tuwä'i-á ik'û' iví nava i'áyí'namídí. Hedáhá' i' nava wên senä' úuva áaphää áyí'nin dimuu'in ovâypiyémägidí wíyá pi'wí nangepiye namää. ² I' úuva nap'e'yin dihaydiho wí t'ôe'i' i' nava iwepiye óesan hedânho in senä' dâynavapiyé'annindi i' úuva nayämu'i' óemääní. ³ Hewänbo indi i' t'ôe'i' óeyâ'di óewhádi, hedi manda'dibo óewáybun. ⁴ Hedi i' sendá wíyá t'ôe'i-á óesan. Indi i-á p'ó'dá óewhádi, hedá jänäki-á óe'an. ⁵ Hedá wíyá t'ôe'i-á óesandi-á óehay. Hedá wây-á wên t'ôe'indá ovâysan. Wáy wên in ovâywhádi, wây-á wëndá ovâyhánú. ⁶ Hedi iví ayda' ûnjoekandee, i' isígí'i'. Nã'ihó t'ä'gediho in dâynavapiyé'anninbí'wepiye óesan. Natú, 'Madân naví ay-á dín'a'geení. ⁷ Hewänbo indá wé'ge dívíhee'andi ditú, 'Nã'i-ânkun namuu nã'i hääwí t'ähki ûnjoepuwagí'o'i'. Jaho âyháyjí, hedi nã'i hääwí nayämu'i-á nanbí'-á gínmuuní. ⁸ Hediho i' ay óeyâ'di óehay, hedi i' nava iwedi óep'égi."

⁹ Hedi Jesus-di in t'owa ovâytsika'yan, "Hân nã'i nava iví' ûnmuu'i' i'amí? Gá namäädá in senä' dâynavapiyé'annin ovâyhäänú-í, ihaydá i' nava-á wây-á to'wëndá ovâypiyémääní. ¹⁰ Bîntunnapí'an nã'i hí' Jôesi Tádáví ta'nin diwe nata'muu'i':

I' k'uu in tewhátehpaa'in dâyoegi'andi-á,
nää shánki natáy'i k'uu tehpaá bé'dí napóe.

¹¹ I' shánki natsonji'i gin i'an,
hedi na'in âymû'di díháa'an."

¹² In Hudíyoví tsonnin dínhanginná Jesus-á nã'i hí' inbí'gediho ihée'annin, hedi dida' óepankáyjí'in, hewänbo in t'owa dâyxhunwôeda'máadí wí'óepankê'pí, hedi iwedi dimää.

Jesus tax wá'âa i'gedi óetsika'yan

¹³ Tí'úugedí in Hudíyo tsonnindi wên Pharisee t'owa-á hedá Herod-ví k'ema'indá Jesus-ví'piye ovâypunjôn hääwí óetsika'yamídí. Dida' óekáyjí'in híwó wí'ihí'máapídí. ¹⁴ Hedi ûnpówádí óetu'an, "Háhkandi', gínhanginná uví hí'-á ta'gen úmuu'in, u'dá t'ähki t'owa handa'ba ovâymaa, háa t'owa dínwänpichaa waa háabo wí'unmuupí, hediho ta'gendá Jôesi Tádáví khuu i'gedá t'owa ovâyhá'o'. Dítu'an, hânnan nanbí tsontun gíntû'? Ti híwó namuu in Rome-winbí tsondi Caesar ây-tax-wá'âa-ídí háa joe? Ti gínkhây'ä' âywá'âa-í'in háa joí óetsika'yamídí. Dida' é?" ¹⁵ Hebo Jesus ûnhanginná gin óetsika'máadí inbí ánsaaho ta'ge wíðây'máapí'in, hediho ovâytu'an, "Háadan dítayinde'? Wí denarius chá' dínmá' naa dómúuní. ¹⁶ Ônmaadi ovâytsika'yan, "To'ví ts'ay-an nã'i chá' eedi ûnk'óe, hedá to'ví kháwä-á?" Óetu'an, "Gá Caesar-ví'innân." ¹⁷ Jesus-di ovâytu'an, "Hedáho', hääwí Caesar-ví' ûnmuu'i' Caesar-bá binmää, hedi wá' hääwí Jôesi Tádáví' ûnmuu'i-á Jôesi Tádá-á binmää." Hedi iví hí'dí báyéki ovâyháa'an.

In Sadducees-di Jesus óetsika'yan in dichuu'in diwáywówápúuwí i'gedi

¹⁸ Nã'in Sadducee t'owa Jesus-ví'piye di'ää, hääwí óetsika'yamídí. (In Sadducees-á dívíwâyunde' in t'owa dichuu'in há'to wíyá diwówápúuwí.) ¹⁹ Indi óetu'an, "Háhkandi', Moses-di nã'in tsontun dín'ta'nan: Wí sen âypídibo nachuudi iví kwee wa' ûnwówájidá, i' senbí tí'ûu ûnkhây'ä' i' kwee-ádi ikhó'yää-í'in, hedânho dân'âykw'ôenídí i' pá'dâyví kháwä'ônñuúwídí. ²⁰ Hebo ginnân napóe: Tsé ihay tí'ûuwin senä' diji'. I' shánki páadé'i' ikhó'yä', hebo âypídibo nachuu. ²¹ I' eedi'i-á wá' i' kwee-ádi ikhó'yä', hedi nã'i sen wá' âypídibo-áho nachuu. Hedi i' powage'i-á hanbá ûnpóe. ²² Hedi handa' t'ähki in

tsedí diji'in tí'ûuwin dínpoé, t'ähkí wí'inbo i' kwee-ádí dívíkhó'yâ'di wêe wänbo wí ay wíðâysógepí. T'ä'gedá i' kwee-á wá' nachuu. ²³ Nă'in tsé ihay tí'ûuwin i' kwee-ádí dikhóhtsaakw'ônwän, hedího dítu'an, owáy t'owa wíyá diwáywówápóe ihaydi, to'wíwí kwee-an ûnmúuní?"

²⁴ Jesus-di ovâytu'an, "Gindidân ípedeekw'ó, wí'ûnhanginnáhpídí Jôesi Tádáví ta'nin háa ûntû'nin, hedá wá' wí'ûnhanginnáhpí Jôesi Tádá-á hânho nakay'in. ²⁵ Owáy in dit'ahánnin t'owa diwáywówápóe ihaydi, senä'dá kwiya'dá há'to wíyá dívíkhó'yâ-í, gá gindidi in makówáwin t'ôepa'aa'in waaginbá dimúuníðân. ²⁶ In t'owa dichuu'in diwáywówápúuwí i'gedi dítsika'máa, hewänbo bîntunnapí'an háa Moses-ví ta'nin diwe ûnta'muu'in in wää'i phé'yävi nakoje' ni'gedi ita'nan diwe. Ihaydi Jôesi Tádádí ginnân Moses óehée'an: Naa-ân omuu Jôesi Tádá,

Abraham-dá Isaac-á Jacob-á inbí Jôesi omuu.

²⁷ Nă'in senä' dichuu wänbo ta'gendi diwówáji', gá Jôesi Tádá-á in diwówáji'inbí Jôesi dínmuudân, in dichumuu'inbí'-á joe. Hedânkun t'ähkí ípedeekw'ó úvíwâyundedi in dichuu'in há'to diwáywówápúuwí'in."

In shánkí kay'in tsontun

²⁸ Wí sen in Hudíyoví khuu dâyhá'o'in diwedí'i nat'oe dívíhí'máadí, hedí Jesus-di híwó'nin hí' ovâymägi'in ûnhanginná, hedího Jesus-ví'piye namäädi óetsika'yan, "Wé'innan t'ähkí Jôesi Tádáví tsontun diwedí in shánkí kay'in ûnmuu?" ²⁹ Jesus-di óetu'an, "Nă'innân in shánkí kay'in namuu:

Un Israel t'owa bít'ôeyan,

Nanbí Jôesi i' shánkí natsonji'i namuu'i' i' wêedá' Jôesi na'ândi' namuu,

³⁰ hedí undá únkây'ä' nă'i shánkí natsonji'i' unbí Jôesi ûnmuu'i-á pín ta'gedi bînsígí-í'in, unbí pí'nă khó'jé-á, unbí hâa iwá, unbí ánsaadá, hedá unbí kay t'ähkídá.

³¹ Hedí nă'indá in eedí'in tsontundá namuu:

Háa un wí'bo úvípisígí waagibá

wé'gen t'owa wá' bînsígíhúuwí.

Wây-á tsontun nă'in wíjeví shánkí hay'in namuu'in wínak'óepí."

³² Nă'i Hudíyoví khuu ovâyhá'o'i'dí Jesus óetu'an, "Háhkandi', híwó bihée'an. In ta'gen namuu untú waa, wêedá' Jôesi na'ân, hedí wíyá Jôesi-á wína'ânpi, i'dá'. ³³ Híwó namuu animáa áyhúuwí'in oe méesate eepiye áyphamá-ídí Jôesi Tádá áymäänídí, hedá wíyá háäwí-á áymääní'in. Hebo shánkí híwó'nin namuu Jôesi áysígí-í'in nanbí pí'nă khó'jé-á, nanbí hangintandá, nanbí kay t'ähkídá, hedá wá' wây-á t'owa-á áysígíhúuwí'in ívípisígí waabá." ³⁴ Jesus ûnhanginná nă'i sendi híwó'di hí' óemägi'in hedí óetu'an, "U-á híyääda' útáy unkhây múunídí Jôesi Tádáví tsonkhúu mânsígíkâyjídí." Hedí iwedi t'ähkídíbo diwôeda'póe Jesus wíyá háäwí óetsika'yâamídí.

I' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí, to'ví ay-an ûnmuu?

³⁵ Jesus-di i' méesate hay'i ee ovâyhá'odi ovâytu'an, "Heháadan in Hudíyoví khuu dâyhá'o'in ditû', i' to'wí Jôesi Tádádí óesogekhây máa'i' t'owa ovây'aywoenídí David-ví ây iwedi'i'dá' ûnmuu? ³⁶ I' Yä'dâa'i P'owäähâadi David óehá'andi David-bo ginnân natú: Nanbí Sedó Jôesi Tádádí óetu'an naví tsondi hay'i,

'Naví ko'díngedí ósoge,

hedí uví hânmin dovây't'aaní hedá uví mange wínkáaní.'

³⁷ Nă'i to'wí Jôesi Tádádí óesogekhây máa'i' t'owa ovây'aywoenídí David-dibo iví tsondi hay'i gin óetu'o'. Gin namuudá hádíðanho David-ví ây iwedi'i'dá'mân ûnmúuní?"

Jesus iví khäge'nin itu'an in Hudíyoví khuu dâyhá'o'in waaginbá wídimúunípi

In báyéki t'owa híhchangídi dívít'ôeyande Jesus-di ovâyhá'odi. ³⁸ Ovâytu'an, "Nă'in t'owa Hudíyoví khuu dâyhá'o'in dimuu'inbí'wedi bí'áyíngi'an. To whaadi'in dito'ondi diji' dâyekeeyamídí to'wên dimuu'in, hedá ovâyhi'an t'owađi a'gindi ovâysengitu'âami'in

i' bú' pingé i'ge dijidi, ³⁹ hedá wá' in Hudíyoví méesate eeje hedá nashánkí'eediná' dihaydá in tsonninbí soge eedi dívíkw'ôení'in dida'. ⁴⁰ Kwiyä' inbí senä' dínchuu'inbí tewhá ovâykweede', hedáhá' thaa t'ähkí dívíjûusu'odi híwó'nin dimuu waagi dívípida'o'. Gin díví'odi Jôesi Tádádí shánkí ovâyuhchânukhâymaa."

Wí kwee iví sen ûnchuu'i-á iví chä' t'ähkí Jôesi Tádáví'piye imägi

⁴¹ Jesus i' méesate hay'i íve i' chä' phébay nú' isógedi in t'owa inbí chä' dâykuudedi ovâymunde'. Báyéki in kodit'owa dimuu'indá báyéki dâychä'kuude'. ⁴² Hedi wí kwee iví sen ûnchuu'i sehkanäwó nawówáji'i-á napówádí wíje chä' p'í'in itógi, híyääda' i' chä' namuu. ⁴³ Hedi Jesus iví khäge'nin iwé'ge'andi ovâytu'an, "Ta'gendi wâytu'âamí, ná'i kwee iví sen ûnchuu'i sehkanäwó nawówáji wänbo i' chä' phébay iwe shánkí itógi t'ähkí in wé'gen dâykuu'inbí'wedi. ⁴⁴ In wé'gendáho i' chä' dínphade iwedi dívímägi, hewänbo ná'i kwee-á báyéki ûnkw'ôhpi wänbo háyü imáa'i t'ähkí itógi — iví wówátsi i'ámígi' t'ähkí imägi."

13

Jesus iví khäge'nin itu'an i' méesate hay'i-á t'owa dâynayukhâymaa

¹ Jesus i' méesate hay'i iwedi napeemän dihaydi, wêe iví khäge'nin diwedi'i'di óetu'an, "Hähkandi', námú'dí ná'i sa'wó'di tewhá näwe nakw'ó'di', hedá i' sa'wó'di k'uudi napá'andi-á." ² Jesus-di óetu'an, "Ná'i tewhá he'endi náä nâamúndep'an. Hewänbo t'ähkí hä'i-á t'owa dâynayukhâymaa, hedi wêe wänbo wí k'uu hä'i tehpaawedi wínate'deegi'opí."

Jesus-di ovâytu'an báyéki t'ôephade na'ä'in

³ Jesus i' okú "Olive Okú" gin dâytu'o' eedi napeedi wí'bo isóge, hedi p'ohuuge onä p'änäbo i' méesate hay'i imunde'. Hedi Peter-á, James-á, John-dá, Andrew-á di'äädi óetsika'yan, ⁴ "Ti dítu'âamí, hânhay-an ná'i hääwí i'gedi dítu'andi napuwagi'o? Hää-an nakeepúuwí hedânho gínhanginnáanídí häädi nats'anpúuwí'in?"

⁵ Jesus-di ovâytu'an, "Bí'âyîngi'an to'wídí wänbo piháa wíwovâywäyu'ámipídí. ⁶ Báyéki t'owa naví khäwä i'gedi dikä'äägi'o, hedi wí'inbo dítu'uní innânho dimuu i' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí. Gindidi báyéki t'owa inbí hójo ovâywäyukankhâymaa. ⁷ Hewänbo t'owa tsowa dithaa'in háa kayi' dithaa'in dívíhänbo' i'gedi it'oadá, wíwovây'âyîngimäänípí. Nakhây'ä' ná'i hääwí napúuwí'in, hewänbo owáy napóe ihaydá i' t'ä'ge'i' thaa wa'di wína'ähpi. ⁸ T'owa wêe nangewin dívíhänkhâymaa wây-á t'owa wíyá wêe nangewindádí, hedá nangewin tsonnindá wá' dívíhänkhâymaa. Wáyjé t'ähkí nanan'a'yäpuwagi'o, hedá báyéki dihaapuwaagi'o. Hewänbo ná'i hääwí-á wí kwee páadé na'ejehay waagi'ba namuu, wa'di shánkí napuwagi'o.

⁹ Undá wí'bo bí'âyîngi'an. Wovâypankhonkhâymaadá tunjó wháagépiyá wovâyhûuwí, hedi i' Hudíyoví méesate eeje wovâywhädikhâymaa. Naa omuudi in nangewin p'ó'dédí'inbí'piye hedá wé'gen tsonninbí'piyá wovâyhûuwí, naví'gedi bînt'ôe'ámídí. ¹⁰ Hewänbo wa'di i' t'ä'ge'i' thaa napówápídíbo', Jôesi Tádáví híwó'di tun t'ähkí nange'in t'owa ovây't'ôe'ámí'in nakhây'ä'. ¹¹ Owáy wovâypanhógidi tunjó wháagé wovâykándí, wa' ípówápídíbo wíwovây'âyîngimäänípí háa iwe ítúuní'in, hewänbo ihaydi i' hí' Jôesi Tádádí wovâte eeje wovâywhädikhâymaa. Naa omuudi in nangewin p'ó'dédí'inbí'piye hedá wé'aymági'i-áho ítúuní. Undá wí'bo wí'úvîpihi'khâymaapí, i' Yä'dâa'i P'oewaahâadân wovâykhäge'khâymaa bînhée'ámídí. ¹² T'owa inbí tí'ûuwin páadé'in inbí hânminbí mangepiye ovâykáani ovâyháanú-ídí, hedi in tádá'indá hanbá inbí ây dâyxâymaa, hedá in ây-á inbí tádá'in jiyá'inbí'piye dívíhänsaadi tson diwe ovâykwohkhâymaa ovâyháanú-ídí. ¹³ Báyéki t'owadi wovây'taykhädédí'inbí'piye hedá wé'ymáa naví'in íwânpiimuudi, hewänbo in to'wên dívít'ôephadeyää'annin dichuu píhay, indá ovây'aywoení."

Jesus-di i' Nahá'dānkant'óe'iví'gedi ovâytu'an

¹⁴ “Jôesi Tádáví ta'nin diwe Daniel ita'nan i' Nahá'dānkant'óe'iví'gedi, i' Jôesi Tádádí wānbo óet'ay'i'. (Bintunnanpí'an, hedí únkhây'ä' íka'póewí'in.) Owáy ee únkhây'āhpí'we nawindi bīnmū'dí, ihaydáho un Judea nange íkw'ó'nin únkhây'ä' oe okú i'piye íjáaní'in. ¹⁵ Hedí wí to'wí iví wha'k'ay iwe naji'i' iwedi nawāndi wí'únkhây'āhpí' ihayjêe'amí'in i' tewhá ee nats'ūunídí wí hāāwí wānbo ikáyjídí. ¹⁶ Hedí to'wí nava iwe naji'i-á wí'ibuunípí iví k'ewé'in to wānbo ikáyjídí. ¹⁷ Owáy i' thaa napówá ihaydá, sehkanā in kwiýä' disāamuu'in hedá in dāy'āytsāā'o'indá, gá ingí-á nakāypūuwídān dijāanídí. ¹⁸ Úvījūusu'amí nā'i hāāwí te'núdí wīnapūuwípí, ¹⁹ gá báyékí t'ōephade na'ādān. Jôesi Tádá nā'i nan oepāa íkhíjé waabo t'owa dāyt'ōephadende', hewānbo owáy i' thaa napówá ihaydá shánkí báyékí dāyt'ōephadekhāymāa, hedí há'to wíyá ha'wāa dāyt'ōepaadé-í. ²⁰ Hewānbo in to'wēn Nanbí Sedó Jôesi Tádádí ovāyde'mannin dimuudiho', in t'owa báyékí thaa wí'ovāyt'ōephadepākhāymāapí, gá imāgidá to'wí wānbo há'to nawówayēenídān.

²¹ “Hedí ihaydá t'owa ditúdáho', 'Binmú'dí, nāāwān naji' i' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovāy'aywoenídí, hedíhāa wāy-á ditúdá, 'Oe-ān naji', hāa ditú waa wí'úvīwāyū-ípí, ²² gá hójo'in t'owa dikā'āāgí'odān hedí wēn ditūuní innānho dimuu i' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovāy'aywoenídí, hedá wēndá ditūuní Jôesi Tádáví tukhe'mindá dimuu. Nā'in hójo'indá wēn pīnnān taa-á dāykeeyamí in t'owa ovāyhāa'amídí, hedí inbí hójodibo in Jôesi Tádádí ovāyde'mannin in ta'gen namuu'in diwedi ovāyhānge'amí, ho nakodídi. ²³ Undá bí'āyīngi'an. Wāytumāa hāāwí t'āhkí napūuwí i'gedi wa' napóepídíbo'.”

I' to'wí t'āhkí t'owagí' na'aypuyä'i nawáy'ä'

²⁴ “Hedí i' thaa naná' dihaydi hā'in t'ōephade nahān dihaydi, i' than nakhunpuwagí'o, i' p'óethay wānbo wīnakeepūuwípí. ²⁵ In agóyó-á makówádá dijaymú-í, hedá t'āhkí oe makówá nasaa'i-á na'a'yāpūuwí. ²⁶ Hedí ihaydi in t'owadi naa t'āhkí t'owagí' o'aypuyä'i' omuu'i' okhúwá jāa o'ādi dímúuní, báyékí pīnnān kay wóegé hedá sa'wó'di kohthay wóegá o'āā-í. ²⁷ Hedí in makówāwin t'ōepā'āq'in dovāypunjōení in dovāyde'mannin ovāywé'ge'amídí p'inpīyedá tsānpiyedá aakonpiyedá thanpiyedá, wéngé t'āhkí nāa oepāa k'aydi dikw'ó'nin deejedá ovāywé'ge'amí.”

Jesus-di wēn fig tay i'gedi ihée'an hāāwí ovāyhá'amídí

²⁸ “Wēn fig tay binmú'dí hāāwí íhāhpūuwídí. I' taykhóe'āy na'ohphuupoe'odi nats'antsāwāpuwamān dihaydi, únhanginná nata'ānpowa'ä'inpí'an. ²⁹ Hedí gindidibá owáy nā'i hāāwí i'gedi wāyt'ōe'an bīnmū' ihaydá únhanginnāaní púnú' naná'nin naa owáy'āā-ídí, phódi nú' owin waagi namúuní. ³⁰ Ta'gendi wāytumāa, t'āhkí in nāāwin t'owa há'to dihāaní wa'di nā'i hāāwí t'āhkí páadé nats'anpoe'opídíbo'. ³¹ Makówá-á hedá oepāa k'aydá t'āhkí nakhangí'o, hewānbo naví tundá há'to dīnhāaní.”

Hāādi Jesus nawáy'ä'in to'wí wānbo wí'únhanginnáhpí

³² “Hewānbo hāādi nā'i hāāwí napuwagí'o'in to'wí wānbo ta'gendi wí'únhanginnáhpí. In makówāwin t'ōepā'āq'in wānbo wídínhanginnáhpí, hedá naa Jôesi Tádáví ay omuu'i' wānbo-á wídínhanginnáhpí. Jôesi Tádáda'mān únhanginná. ³³ Hedího bíkhây'andá bí'āyīngi'an, hāādi nā'i hāāwí napuwagí'o'in wí'únhanginnáhpí. ³⁴ Gin waagibá napūuwí: Wí sen iví tewhá íjoe'andi wáy kayi'piye namāādi iví t'ōe'in ovāyk'ū' iví hāāwí ōn'āyīngi'amídí hedá hāa inbí t'ōe dāy'amí'indá ovāyjōn, hedí i' phódi áyí'di' óetu'an nakhāymúunídí. In t'ōe'in wídínhanginnáhpí hāādi nā'i sen nawáy'ä'in. ³⁵ Nā'i sen waagi'ba naa omuu, hedího íkhāymúuní, wí'únhanginnáhpí hāādi owáy'ä'in — hādēewáy kindi, hāa khun pinudí, hāa hédēnpiye, hāa nathanpee'ä' ihaydi. ³⁶ Úvī'āyīngi'anpídá wáy tsíkhagipí opówádí íjó'kw'ōndibo wāyshaa-í. ³⁷ Hāa un wāytū'an waa, t'āhkí t'owa-ān hanbá dovāytumāa: Íkhāymúuní'in únkhây'ä'.”

14

Wên hí' dâyk'û' Jesus óekáyídí

¹ Wa' wíje thaa ûntáy in Hudíyoví shánkí'eedi Passover gin dâytú'o'í dínpóewídí, ihaydi i' pává oewáaseepí' dâyk'o'. In owha' p'ó'dédí'indá hedá in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá dâytuwámáa hádídí kaadibo Jesus óekáyí'in óeháyídí. ² Ditú, “Nää-á wa'di ná'in shánkí'eedi napoe'odi wí'íví'ámí. Ha'wáa íví'andá, wáy ná'in t'owadi ná'in díyâ-í.”

Oe Bethany bú'ay Jesus sa'wó nasundi ká'p'oe ôn'ewe

³ Ihayhäädíba Jesus oe Bethany bú'ay naji', hedí wí sen Simon gin nakháwä'ívi' ihúho', ná'i sendá naphéetaymuuwän. Jesus nahúu'än dihaydi wí kwee wên p'onbay'ay imáadi nats'ú, indá k'uu ts'ä'i'di ûnpa'an hedí wí ká'p'oe “nard” gin dâytú'o'í' ûnku'un. Ná'i ká'p'oe-á sa'wó'gí nasun hedá hânho-á nachä'muu. Hedí i' kwee in p'onbay'ay k'áy iháve, hedí ná'i ká'p'oe-á Jesus-ví p'ó'dé ôn'ewe. ⁴ Wên t'owa iwe dikw'ó'nin dâymû'di dit'ayji', hedí wí'ná táye dívítumáa, “Háadan ná'i ká'p'oe-á ipedee'an? ⁵ Powin tågintä (300) thaa t'ôe díví'andi wá'âadi nakuhchadee-íwän, háa madi shánkí wänbo', hedí i' chä' in sehkanäwó diwówáji'in ovâymaäníwän.” Hedí i' kwee-á hânho óetunsúu'an. ⁶ Jesus-di ovâyty'an, “I' kwee ánpí bin'an. Háadan bînt'aymáa? Híwóho sa'wó'gí naa dí'an. ⁷ Häädi wänbo in sehkanäwó diwówáji'in t'owa undádi ûnkwo'ni, hedího häädi wänbo näwe hääwí híwó bîn'amí'in ída'dá, ûnkodi bîn'amí. Hewänbo naa-á näwe hânhay wänbo t'ähkí undádi wí'ochangí'opí. ⁸ Ná'i kwee háyú ûnkodi ihay i'an. Wa'di in pení ovâykhä'kw'ódipídíbo' inbî'di dâyká'p'oe'ewende', hedí hanbá i'di naa dí'an wa'di ochuupídíbo'. ⁹ Ta'gendi wâytumáa, wähhä wänbo ná'in Jôesi Táđávi híwó'di tun ônphadende' eeje nää oepáa k'aydi t'ähkí, háa ná'i kwee i'annin ovây't'ôe'amí, iví'gedi díví'ánshaa'âamí.”

Judas nahíje Jesus óeku'p'âyíní

¹⁰ Hedí Judas Iscariot, wí in tã'di wíje khäge'nin diwedí'i namuu'i', in owha' p'ó'dédí'inbî'wepiye namää Jesus óeku'p'âyíní. ¹¹ Hedí ná'in owha' dit'oe ihaydi t'ähkí dihihchanpóe, hedí inbî tun Judas óemägi chä' óewá'âa-í. Hedího iwedi Judas ituwämáa hádídí Jesus inbî mange óekáani'in, häädi ûnkodi ihaydi.

Jesus-ádi iví khäge'nindádi dimän i' Passover shánkí'eedi koegí' dâyk'o'í

¹² In Hudíyo dínshánkí'eedipoe'o, i' oewáaseepí' pává dâyk'o'í. I' páadé'i shánkí'eedi thaa in k'úwá'ây dâyhánunde', Passover koegí' gin dâytú'o'í dâyk'o'í. Hedí Jesus-ví khäge'nindi óetsika'yan, “Wähhä-an ná'in gimú-í'in unda' hääwí âykhây'amí i' Passover koegí' âyk'o'í?” ¹³ Hedí wíjedi in khäge'nin ovânsan dân'amí. Ovântu'an, “Oe Jerusalem bú'piye bápûn, hedí wí sen wên p'onbay ihondi'di wovänjay-í. I-ádi bá damú-í. ¹⁴ Hedí wáy i-á nats'ündá i' sen iví tewhá ûnmuu'i' dântu'âamí, ‘Nanbí hähkandi'di dítu'an wítsika'yâamí, Wé'i íve-an naagí' dînmuu, eewân naví khäge'nindádi ná'i Passover koegí' âyk'o'í?” ¹⁵ Hedí i' sendi wí wha'k'ay íve hay'i wovänkeeyamí, hää t'ähkí gíntáy'i nakw'ôndi. Ee-áho i' koegí' dânkhây'amí.” ¹⁶ Hedího in khäge'nin damäädi i' bú' iwe dats'ú, hedí hääwí t'ähkí háa Jesus natú waagibá dânshaa, hedího i' Passover koegí' dânkhây'an.

¹⁷ Nakin dihaydi Jesus-á iví khäge'nindádi i' tewhá eepiye dimää. ¹⁸ Dihúukw'ôn dihaydi Jesus-di ovâyty'an, “Ta'gendi wâytumáa, wêe un naa-ádi úvíhúujo'in diwedí'i'di naa díkuhpekhâyámáa.” ¹⁹ In khäge'nin diháachanpóe, hedí wí'inbo óetú'an, “Ti naa-ân gin dáy'amí? Naa-á há'to?” ²⁰ Jesus-di ovâyty'an, “Wêe un tã'di wíje iwedi naa-ádi iví pává ná'i sâä iwe ip'ohtôení'i, i'dân díkuhpekhâyámáa. ²¹ Naa t'ähkí t'owagi' o'aypuyä'i' ochuwagi'o, Jôesi Táđávi ta'nin diwe nata'muu waagi. Hewänbo ná'i to'wí díkuhpekhâyámáa-i-á t'ôephade ûnpúuwí. Shánkí híwó i' sen ûnpúuwíwän na'aypuyäpí.”

Jesus-ví t'ä'ge'in kindi'in húukan

²² Dívíhújuo' ihaydi Jesus wí pává ikê'di Jôesi Tádá óekú'daa'an, hedáhá' ihávedá iví khäge'nin ovâymägi, hedí ovâytu'an, "Binhó'gí, ná'i-á naví tú' dînmuu." ²³ Hedáhá' wên k'édé ikê'di wíyá Jôesi Tádá óekú'daa'andi ovâymägi, hedí t'ähkídíbo wí dâysuwä. ²⁴ Hedí ovâytu'an, "Ná'i-á naví ûnp'oe dînmuu. Naví ûnp'oe-á t'ähkí t'owagi' doncha'gí'o, hedí owáy gin naa dáy'andiho Jôesi Tádáví tun imägi'i ho ûnpúuwí. ²⁵ Ta'gendi wâytumáa, há'to wíyá dóméenasuwä-í owáy Jôesi Tádádí naa dítsondisóge píhay, hedí ihaydá wíyá pí'wí méena waagibá dósuwäkhâymáa." ²⁶ Hedí dâyjûusukha'wandi i' tewhá iwedi dipee, hedí oe Olive Okú gin dâytu'o' iwepiye dimäa.

Jesus-di Peter óetu'an, "U-á powin untúuní naa wídítaapí'in"

²⁷ Dimändi Jesus-di ovâytu'an, "Jôesi Tádáví ta'nin diwe ûnta'muu háa i' natú'in, ginnân:

'Naadi i' k'úwá áyí'di' dóháyjí,
hedí in k'úwá dívíwädegí'o.

Ha'wâabá un ûnpuwagí'o. Naa díkhe'khâymáadáhá' undá t'ähkídí díjoe'andi úvíwädekhâymáa. ²⁸ Hedí owáy owáywówápoe ihaydá Galilee nangepiye unbí páadé omän." ²⁹ Peter-di óetu'an, "Tobá t'ähkídí wóejoe'an wänbo', naadá há'to'." ³⁰ Hewänbo Jesus-di óetu'an, "Ná'in ta'gendi wítu'âamí: Náäaví ta'nin diwe ûnta'muu háa i' natú'in, ginnân:

'Naadi i' k'úwá áyí'di' dóháyjí,
hedí in k'úwá dívíwädegí'o.

Ha'wâabá un ûnpuwagí'o. Naa díkhe'khâymáadáhá' undá t'ähkídí ná'i khunbo', wí dee sen wa'di wáygín ikinpídíbo' u-á powin untúuní naa wídítaapí'in." ³¹ Hewänbo Peter-di shánkí kay'indi óetu'an, "Tobá u-ádi naa díhay wänbo', naa há'to hânhay wänbo otúuní wíwítaapí gin." Hedí t'ähkí in wé'gen khäge'nin hanbá ditú.

Jesus oe Gethsemane ijûusu'an

³² Ná'i tay jáa iwe dipówá, Gethsemane gin dâytu'o', hedí Jesus iví khäge'nin itu'an, "Náwe bíkw'o'. Naaáadáhá' undá t'ähkídí o'âamú-í dâyjûusu'amídí." ³³ Hewänbo Peter-á James-á hedá John-dá i-ádi ovâyho'. Ihaydi khunwôeda'di óemáa hedá iví pí'ná ûnkháapoe. ³⁴ Hedí ovâytu'an, "Naví pí'ná khó'jé hânho otaachanpoe'odi hääwí ochuu-í waa ochaa. Náwebo úvítsíkhakw'ôení hedá áyîngidi bíkw'o'be." ³⁵ Wíyá hây namäädi iwe nange iseewhaadik'û', hedí ijûusu'an ná'in nats'anpuwagí'o'in wí'ûnpúuwípí, nakodidáho'. ³⁶ Ginnân ijûusu'an: "Naví Tádá, u-á hää t'ähkí úkodi bí'amídí. In t'ôephade donkhâymáa'in naa oda' dînjâa'amí'in. Hewänbo tobá napúuwí háa u-á unda' waa, háa naa oda' waagá joe."

³⁷ Hedí in poje khäge'nin dikw'ôn diwepiye nawáymäädi dijókhawäkw'ôndi ovâymû', hedí ovâyjóhsandi Peter óetu'an, "Simon, háadan unjókha? Ti wí hây tãhkí wänbo wí'úkodipí'an áyîngidi unchanídí? ³⁸ Áyîngiddi bíkw'o'be hedá bíjûusu'an, hedânho wovâystayinde' ihaydi híwóhpí wí'úví'amípí. Pín ta'gedi híwó úví'amí'in ída', hewänbo unbí tú'dá wí'íkaypí."

³⁹ Hedáhá' nawáymäädi háa hânhay ijûusu'an waagibá wíyá ijûusu'an. ⁴⁰ Hedí iví khäge'ninb'i'wepiye nawáy'äädi wíyá ovâyjóhshaa, hânho dikayhándí, hedí wídínhanginnáhpí háa óetu'amí'in.

⁴¹ Hedí powingi' ijûusu'andi nawáy'äädi ovâytu'an, "Ti wa'di íjó'kw'ó hedá úvíkaykhanwówá'o'? Hähaydá'dibo'!" Ihaydiho naná. Náä-á to'wídí in t'aywóhkanninbí mange díkáani naa, t'ähkí t'owagi' o'aypuyä'i' omuu'i'. ⁴² Bíwínú, gimú-ího'. Binmú'dí, i' díku'p'égi'i ho napówá."

Jesus óepankê'

⁴³ Wa'di ihí'máa ihaydi Judas napówá, i-á wêe in tã'di wíje khãge'nin diwedi'i'ba namuu. Báyéki wáy-á t'owa i-ádi diji'. In owha' p'ó'dédí'indá hedá in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá hedá in Hudíyoví tsonnindá ná'in t'owa ovâysan tsijó phá'-á phé-á wóégé. ⁴⁴ Dipówápídibo Judas, i' Jesus óeku'p'égi'i'di ho ovâytu'an in t'owa, "I' sen dóp'ohtsääkhâymaa'i-áho i' namuu. Bînpánkáyji hedí áyîngidi bînhûuwí."

⁴⁵ Hedí Judas wesebo Jesus-ví'piye namäädi óetu'an, "Háhkandi'," hedí óep'ohtsää, ⁴⁶ hedí in t'owadi Jesus óeyâ'di óepanho'. ⁴⁷ Wí Jesus-ví khãge'di' iwe nú' nawindi iví tsijó phá' iwhahkê'di i' owha' p'ó'dédí'ví t'ôe'i' p'ó'dé óewhádi, hedí iví oje he'yinbo ônt'ô'ts'á'. ⁴⁸ Hedí Jesus-di in t'owa ovâytu'an, "Háadan tsijó phá'-ádi phé-ádi ikhehpówá dípankáyjídí wí jänäkikandi' omuu waabá? ⁴⁹ Thamuwaaagi i' méesate hay'i ee naa undádi oji' wâyhá'odi, hedí wídípankê'pí. Hewänbo nää-á gin úví'o', háa Jôesi Tádávi ta'nin diwe ûntû' waa napúuwídí." ⁵⁰ Hedí t'ähki iví khãge'nindi óejoe'andi dijân.

⁵¹⁻⁵² Wí e'nú wá' wên aa ts'ä'indá' na'aamuudi Jesus ûnwójeji', hedí in t'owadi óeyâ', hewänbo najândi in aada' dínjoepóe.

In Hudíyo tunjowa'di Jesus iví'gedi óetsika'máa

⁵³ Jesus i' owha' shánkí p'ó'dédí'ví'piye óeho'. Eebá in wé'gen p'ó'dédí'in owha'-á, in tsonnindá, in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá dívíwé'ge'an. ⁵⁴ Jesus óehon dihaydi Peter-á tí'úugá kayi'didibo-á nawóemân, hedí i' p'ó'dédí' owha'ví tewhá tehpaá búge nats'û, hedí in sundadó áyí'nindádi isóge isúwá'amídí ee naphaa iwe. ⁵⁵ Oe íve in owha'-ádi hedá in tunjowa' dimuu'indádi dâytuwämáa wí to'wí híwóhpí Jesus-ví'gedi ihée'amídí, hedânho Jesus óeháyjídí, hewänbo wídâyshaapí. ⁵⁶ Báyéki t'owa iví'gedi dívíhójo'an, hewänbo handa' wídítûhpí.

⁵⁷⁻⁵⁸ Ihaydi wên hójo'in dívíwínúdí ginnân ditú: "Git'oe natúdí, 'Ná'i méesate hay'i t'owa dâytege'i dónayukhâymaa, hedí poje thaa iwe wíyá méesate t'owa dâyk'û'pí' naa dótegegi'o.' " ⁵⁹ Hewänbo ná'in t'owa wänbo wí'inbo handa' wídítû'pí.

⁶⁰ Hedáhá' i' owha' p'ó'dédí' in t'owa t'ähkíví páadépiye iwínúdí Jesus óetsika'yan, "Ti háabo wí'untúunípí'an ná'i hääwí indi wônchânunde' i'gedi?" ⁶¹ Hebo Jesus-á tunginpi nawindi háabo wí'óetu'anpí. Wíyá i' owha' p'ó'dédí'di óetsika'yan, "Ti ụ-ân unmuu i' to'wí Jôesi Tádá'dí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí? Ti ụ-ân i' ây'a'ginmä'iví ay unmuu?" ⁶² Jesus natú, "Naa-ânkun omuu, hedí un t'ähkídí dípuwăkhâymaa naa, t'ähki t'owagi' o'aypuyä'i' o'ändí i' to'wí t'ähki kay imáa'iví ko'đingéđí. Hedá makówá'dí okhúwá jáadi o'ădi dípuwăkhâymaa."

⁶³ Ha'wâagi Jesus natúdí i' owha' p'ó'dédí' iví k'léwé'in to isíve, in t'owadi óemúunídí nat'ay'in, hedí natú, "Wáy-á to'wên wígintáypí iví'gedi dívíhée'amídí. ⁶⁴ Háa natú'in ít'oepí'an. Natú i-á Nanbí Sedó Jôesi Tádá waagi'ba namuu. Hânnan ída' ây'amí'in?" T'ähkídíbo ditú, "Gá óeháyji-ân, híwóhpí âyshaadi."

⁶⁵ Hedí wëndi Jesus óe'ohphay, hedí óetsíwhi'andi óemahpúudí óetu'an, "Dítu'an to'dan wóemahpúu'in." Hedí in méesatewin sundadódi óeyâ'di háyânbo óemapháve.

Peter-di ovâytu'an Jesus wí'óetaapi'in

⁶⁶⁻⁶⁷ Peter oe áagé i' tewhá tehpaá búgebo wa'di naji', hedí wí a'yú i' owha' p'ó'dédí'ví t'ôe'i' namuu'i Peter-ví'we napówá'dí óemû' isúwá'odi, hedí óedamúndedi óetu'an, "U' wá' Jesus Nazareth-wi-ádi unjiwân." ⁶⁸ Hewänbo Peter natú, "Joe, naa-á joe. Naa wí'oka'póya'pí hääwí i'gedi bihí'máa'in." Hedí iwedi napeedi in tehpaá phódi nú'piye namää. ⁶⁹ I' a'yú'dí wíyá óemû', hedí in iwe diwinnin ovâytu'an, "Ná'i sen in Jesus-ví'in diwedi'i'ba namuu." ⁷⁰ Hebo Peter wíyá natú, "Naa-á joe." Hây napóe ihaydi in diwin diwedi wí to'wídí Peter óetu'an, "Ta'gendi ụ-á Galilee-wibá unmuudibo Jesus-ádi'ba unjiwân." ⁷¹ Peter natú, "Jôesi Tádá'dí dítuhchăănú-í ta'ge dâyhí'máapídí. Hă'i sen iví'gedi úvíhí'máa'i-á wídótaapí." ⁷² Ihaydibá wesebo wí dee sen ikin. Hedí Peter

ûn'ânpówá háa Jesus-di hânwaa óetu'annin: “Wa' i' dee sen wáygín ikinpídíbo', u-á powin untúuní naa wídítaapí'in.” Hedi Peter hânho isíhtää.

15

Jesus-á Pilate-ví'piye óetsondiwekân

¹ Wa'déedí nanân dihaydi in owha' p'ó'déedí'indá, in tsonnindá, in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá hedá t'ähkí in tunjowa' dimuu'indá dívíwé'ge'an háa díví'amí i'gedí dívíhée'amídí. Hedi Jesus óewhi'andi iwedi óeho'di Pilate-ví mange óekán. ² Pilate-di Jesus óetsika'yan, “Ti u-á in Hudíyoví tsondi hay'i unmuu?” Jesus-di óetu'an, “Háa u'bo untú waa.” ³ Hedi in owha' p'ó'déedí'indi báyéki híwóhpi' Jesus ónchänunde'. ⁴ Hedáhá' Pilate-di wíyá óetsika'yan, “Ti háabo wí'untungí'opí'an? Ti ná'i báyéki híwóhpi' u' wónchänundedi wí'unt'oe'pí'an?” ⁵ Hebo Jesus-á wa'di háabo wínatúhpi, hedi Pilate óeháa'an.

Jesus óeháyyí, hewänbo Barabbas-á óema'p'ädi

⁶ Paayo waagi ná'i Passover shánkí'eedí dinnân dihaydi, wí wêe pan Pilate-di óema'p'ädi'inde', to'wí in t'owa dida'i'. ⁷ Wí sen Barabbas gin nakháwä'i-ádi wáy-á senä'dádí dipankw'ó, indá i' bú' iwe'in t'owa ovây'te'ya'nandi in p'ó'déedí'inbí'piye dívíhânsaa, hedi ihaydi dâyt'owat'ahanú. ⁸ In t'owa Pilate-ví nú'piye dívíhádi óedaa'amídí ovây'amídí paayo waa i'o waa. ⁹ Pilate-di ovâytsika'yan, “Ti ná'i Jesus wâyma'p'ädi-i'in ida', un Hudíyoví tsondi hay'i únmuu'i'?” ¹⁰ Há'wâa Pilate natú gá ûnhanginnândân in owha' p'ó'déedí'indi Jesus óethúumáadíbo iví'we óemangekânnin. ¹¹ Hewänbo in owha' p'ó'déedí'indi in t'owa báyéki ovâyhée'an Pilate óedaa'amídí Barabbas-ân óema'p'ädi-ídi, Jesus-á joe. ¹² Hediho Pilate-di wíyá in t'owa ovâytsika'yan, “Hedi hânnan dó'amí ná'i', i' bínkháyä'de'i Hudíyoví tsondi hay'i gin?” ¹³ In t'owa dívítuwínú, “Wên phé'win deedi nát'óhtägek'u'” ¹⁴ Pilate-di ovâytsika'yan, “Háadan gin dó'amí? Háawin t'aywó'ninnan i'an?” Indá shánká dívítuwínú, “Phé'win deedi nát'óhtägek'u'” ¹⁵ Pilate nada' in t'owa ovâyhíhchannamí'in, hediho Barabbas óema'p'ädi. Ihaydá natsonpóe Jesus óewhänní'in, hedi in sundado'vó mange óejoe'an phé'win deedi óet'óhtägek'úuwídi.

In sundado'vó Jesus óejänäki'an

¹⁶ Páadé Jesus ee Pilate-ví tunjó tewhá tehpaá búge óets'úde, hedi in wé'gen sundado t'ähkí ovâywé'getu'an. ¹⁷ Hedi wên plí tsáawä'in k'éwé'in to óetógi, tsondi hay'iví aa waagi'ba namuu'in, hedá wên wäakhân dâyt'ophidé'annindá óep'óhtógi. ¹⁸ Hedi óejänäkísengitu'andi óetu'an, “Hân un'ân, Hudíyoví tsondi hay'i unmuu'i'.” ¹⁹ Hedi háyänbo p'ó'dé óewhä' wên phé'dí, hedá óe'ohphayde', hedá dívídege'dikw'óe'ódi óe'a'gin waa-á díví'an. ²⁰ Óesúugímáadí dívíbowa ihaydi, in plí tsáawä'in to óep'ädi'idi ivíndá óewáytógi. Ihaydáhá' iwedi óeho' phé'win deedi óet'óhtägek'úuwídi.

Jesus phé'win deedi óet'óhtägek'û

²¹ Ihaydibá wí sen Simon gin nakháwä'i' oe nava iwedi i' bú' eepiye na'ä'. I-á Cyrene bú'wi namuu, hedi Alexander-ádi Rufus-ádi iví ây únmuu. In sundado'vó ná'i sen óekaygi'an Jesus-ví phé'win ónhúuwídi, ²² hedi Jesus in okú Golgotha gin dâyt'u' iwe óeho'. (Ná'in tun Golgotha-á “p'óhkhúbay” ginnân namuu.) ²³ Hedi wí méena-ádi ná'i woe myrrh gin dâyt'u' i-ádi dawóemuu'i' óemägi, hewänbo wí'isuwäpí. ²⁴⁻²⁵ Hédéndí whänu iwe naná phé'win deedi óet'óhtägek'û' ihaydi. In sundado-á díví'áyan iví aa dívíweejé-ídi. ²⁶ Hedi wên phéphá'ay phé'win kw'áye dâyt'í'k'û' eedi hääwí dâyta'nân in t'owa dínhanginnâanídí hääwí i'gedí óetuhchänunde'in. “In Hudíyoví tsondi hay'i” gin dâyta'nân. ²⁷ Hedi wên wíje sänmin wá' i-ádi ovânt'óhtägek'û', i' wêe ko'díngedí, i' wêe-á yä'mängedá. ²⁸ Hediho gin napóe háa Jôesi Tádáví ta'nin diwe ûnta'muu waa:

“I-á wá’ wí jänäkíkandi-ân namuu” gin t’owa ditúuní.

²⁹ Hedi in t’owa diphade’nin dívíp’ônwádá’o’ óeháachannamídí, hedá t’ämägá óetumáa. Ditú, “U-ân ná’i méesate hay’i nânayukhâymáawän, hedi poje thaa iwebo wíyá nâakuhkhâymáawän. ³⁰ Nää-á wí’bo ópi’aywon, hã’in phé’win diwedi ówhanbe.” ³¹ In owha’ p’ó’dédi’indádi hedá in Hudíyoví khuu dâyhá’o’indádi wá’ Jesus ônp’áhkaadi ditú’, “Wé’gen t’owa-áho i’di ovây’aywonde’, hewänbo wí’bo-á ipi’aywoenídí wí’ûnkodipí. ³² Ná’i sendá i’ to’wí Jôesi Tádádi óesóge’i’ t’owa ovây’aywoenídí namuudáho’, hedá Israel nangewi tsondi hay’i-á namuudáho’, i-á ûnkây’ä’ hã’in phé’win diwedi nawáani’in âymúunídí, hedânho iví’piye ívíwäyü-ídí.” Hedi in wíje i-ádi phé’win deedi dawhi’k’óe’indá wá’ óejänäkítumáa.

Jesus nachuu

³³ Taagepiye naná’ dihaydi i’ge t’ähkí nakhunpóe thí’êedi poje puwahay. ³⁴ Hedi poje iwe napóe ihaydi, kaygibo Jesus Hudíyoví tundi natú, “Eloi, Eloi, lama sabachthani?” (Ná’i hí-á ginnân namuu: Naví Jôesi, naví Jôesi, háadan díjoe’an?) ³⁵ Wên t’owa nú’ diwinnin háa natú waa dit’oe, hedi ditú, “Bít’ôeyan, Elijah óekháyä’de’.” ³⁶ Wí to’wí i’äa wên hääwên nap’ohsaadee’in ikáyjídí, hedi wí méena ojohay’i iwe ip’ohtógidi wên poesú hay’in diwedi ôntege ip’ohúunídí, hedi natú, “Âymúuní tigú Elijah na’äa-i ná’in phé’win diwedi óewäave-ídí.” ³⁷ Hedi Jesus kaygi ituwínúdí t’ä’gedi ihäa’an.

³⁸ Ihaydibá in aa nakhaaná’nin i’ méesate hay’i khó’jé nawhi’wonnin nasivedee, kw’áyedibo áagéhay pínu-á nasivedee. ³⁹ Hedi i’ sundado p’ó’dédi’ Jesus-ví páadépiye nawindi hádídí Jesus nachuu’in imû’, hedi natú, “Ta’gendi ná’i sendá Jôesi Tádáví ay ûnmuu.”

⁴⁰ Wên kwiýä’ wá’ iwe diji’, indá hây kayi’ diwedi dâymúnde’. Ná’in poje dikháwä Salome-á, Mary-á (i-á Magdala bú’wi namuu), hedá wíyá wêe Mary-á (i-á Joses-á hedá James i’ tí’úugé’i-á inbí jíyá dänmuu). ⁴¹ Ná’in poje kwiýä’ Jesus-ádi dimändi óekhäge’máa wa’di oe Galilee naji’ ihaydi, hedi ná’indá i-ádi wây-á kwiýä’dádi Galilee-di Jerusalem-piye wé’ge di’äa.

Jesus t’owápho ee óetógi

⁴²⁻⁴³ Ihay thaa-á in Hudíyo dívíkhây’o’, gá wíyá tháwándá kaykhanwówá thaa nanáanídän. Hedi nakinpuwamän dihaydi wí sen Joseph gin nakháwä’i napówá, i-á Arimathea bú’wi namuu, in tunjowa’ diwedi’i’bá namuu hedá ná’a’ginmuu, hedi natsíkhaji’ Jôesi Tádádi óesôege-ídí i’ to’wí t’owa ovây’aywoení’i’. Wesebo khunwôeda’ginpídí Pilate-ví’piye namää’i’ pení óedaa’amídí. ⁴⁴ Jesus ho nachuu’in Pilate nat’oedi hânho óeháa’an, hedi in sundadoví p’ó’dédi’ óetsika’yan háa ta’gendi Jesus nachuu’in háa joe. ⁴⁵ Óetu’an nachuu-ákon, hediho Joseph i’ pení óehúwi’in óemägi. ⁴⁶ Hedi Joseph wên aa ts’ä’in ikumä, hedi i’ pení in phé’win diwedi óewávedi in aadi óe’ánnan. Hedáhá’ i’ pení wí t’owápho dâykídi iwe óetógi, hedi wí k’uu hay’i’ i’ pho iwe itidísóge. ⁴⁷ Mary Magdalene-dá, hedá wíyá Mary, i’ Joses-ví jíyá unmuu’i-á, dänmû’ wáyge Jesus óek’ú’in.

16

Jesus nawáywówápoe

¹ I’ kaykhanwówá thaa naphade ihaydi Salome-á, Mary Magdalene-dá, hedá wíyá Mary, i-á James-ví jíyá ûnmuu’i-á, wí sa’wó nasundi’ woe dâykumä, Jesus óe’äyü-ídí. ² Dumîngu iwe hédéndí hé’dibo nathanpee’ä’ ihaydi, i’ t’owápho eepiye dimää. ³ Wa’ dimän dihaydi wí’ná táye dívítsika’máa, “To’dan i’ k’uu dînhänge’amí i’ t’owápho iwedi?” (Ná’i k’uu-á ívíwo hay’i namuu.) ⁴ Hedi dívíbéedí i’ k’uu ho nahângemuudi dâymû’. ⁵ Hediho dits’ú ee t’owápho ee, hedi wí e’nú wên ts’ä’in to whaadi’in nato’ondi ko’díngedí na’ándí óemû’, hedi ovâypiháa. ⁶ Hebo i’di ovâytu’an, “Wí’íkhunwôeda’ípi. Jesus oe

Nazareth-wi bîntuwămáa, i' phé'win deedi óet'óhtägek'û'i', hebo i-á nää wína'änpi, i-á nawáywówápóe. Bînmú'dí hää óek'û' iwe. ⁷ Bípûn, Peter-á in wé'gen khäge'nindá bîntu'âamí, 'Jesus unbí páadé oe Galilee-piye namän, hedí iwe bînmúuní, háa wovâytu'an waa.' " ⁸ Hedí i' t'owápho iwedí dipeedí dijân, ovâypíhäädi dithathapoe'o. Hânho dikhunwôeda'dí to'wí wänbo háabo wíðâytu'anpí. *

Mary Magdalene-di Jesus óemû'

⁹ Dumingu naná' diwe Jesus nawáywówápóe ihaydi, Mary Magdalene-bí'piye páadé ipi-keeyan. Ná'i kwee-á namuu i' Jesus-di in tsé ihay yä'dâapí'in p'oewaqahâa ônkhehpiye'i'. ¹⁰ Hedí Mary namäädi Jesus-ví k'ema'in dibo'aadi hedá diséejidi ovâyshaa, hedí háa ûnpóe'in ovây't'ôe'an. ¹¹ Hewänbo Jesus nawáywówápóedí Mary-di óemû'in dit'oedi wíðíwâyupí.

Wíjedi Jesus óemû'

¹² Jesus piháa ûncháadi wên wíjeví'piye ipikeeyan, indá Jerusalem bú'dí i' nava iwepiye dapeemän. ¹³ In wíje i' bú'piye dânwáybun, hedí háa dânmû' waa in wé'gen Jesus-ví khäge'nin ovây't'ôe'an, hewänbo wíðíwâyupí.

Jesus-ví tã'dí wêe khäge'nindi óemû'

¹⁴ Tí'úugédí in tã'dí wêe khäge'nin dívíhúujo' ihaydi Jesus inbí'piye wíyá ipikeeyan, hedí wâyupí'indá p'óhkây'indá dimuudi ovây't'e'yan, in to'wëndi nawáywówápóe'in óemû'in wí'ovâywâyundepídí. ¹⁵ Hedáhá' ovâytu'an, "Ja' nää oepáa k'aydi t'ähkí bípûn, hedá t'owa t'ähká Jôesi Tádáví híwó'di tun bîntunphaadé-í. ¹⁶ T'ähkí to'wên dívíwâyunde'indá hedá ovâyyp'ó'p'oe'annindá ovây'aywoení. Hewänbo to'wên dívíwâyundepí'indá ovây'tuhchänukhâymaa. ¹⁷ In dívíwâyunde'in naadi dovâyk'úuwí ná'i pinnán t'ôe dâ'y'amídí: In yä'dâapí'in p'oewaqahâa t'owaví'wedí dâ'ykehepeeyé-í, hedá piháawi tundá dívíhée'amí. ¹⁸ Dî'ânpidíbo dâypâyuhógidi, háa hääwí nakhe't'ôe'i dâysuwädi, há'to háabo dipúuwí; hedá inbí mandi in t'owa dihay'indá ovây'tägedí, indá dihehkháapúuwí."

Jesus makówápiye napee

¹⁹ Hedí Jesus i' shánkí natsonji'i'dí ovâyhí'bowa ihaydi, makówápiye napee, hedí Jôesi Tádáví ko'díngédí isóge. ²⁰ Iví khäge'nin iwedí dimää t'owa wáhää t'ähkí iví tun ovây't'ôekanhúuwídí, hedí Jôesi Tádádi ovâykhäge'nan, hedí i' pinnán t'ôe napoe'o'i'dí in t'owa ovâykeeyan ta'ge dívíhí'máa'in.

* **16:8** Ná'i hí' nää 9-20 nata'muu'i-á i' shánkí hehääwi Mark-ví ta'dí gínkw'ó' deeje wínata'muupí.

I Híwó'di Tun Jesus Christ-Ví'gedi Luke Ita'nandi'

1-2 Híwó'di k'ema Theophilus: Báyéki t'owa háa dínkodi waa dâytanan t'ähki i' hääwí wáy wên nanbí tí'ûuwin páadé'in páadé iwedibo dâymû'i'. I'gedá na'in dítu'an, hedi áyíngidi háa dâymû' waa dâyta'nan. ³ Naa wá' hääwí páadé iwedibo nakodipóe'i' áyíngidi dónuwá, hedi naa ochanpóe híwó namúuní'in ugí' dóta'namídí ná'i hääwí háa napóe waagi. ⁴ Naa gin waagi dáy'o' hedânho úkodihanginnáanídí i' hääwí Jesus-ví'gedi wóehá'andi' ta'gen namuu'in.

John i' p'ó'p'oe kandi na'aypuyägi'o

⁵ Herod oe Judea nange natsonnân dihaydi, wí owha' Zecharias gin nakháwá'i na'ân. I-ádi wây-á owha'-ádi wé'ge dívít'ôemáa, indá Abijah-ví t'owa dimuu. Zechariah-ví kwee-á Elizabeth gin ûnkháwá, hedi i' wá' wí owha'ví ay ûnmuu. ⁶ Zechariah-ádi iví kwee-ádi inbí wówátsi ta'ge dânhon háa Jôesi Tádá nada' waagibá. Áyíngidi Jôesi Tádávi tsontun dâ'n'a'gindo' hedá háa Jôesi Tádá natsonpóe waagibá dâ'n'an. ⁷ Hebo Elizabeth-á âypí' namuudi wíðân'ay'ânpi, hedá nää-á kwijó-á sedó-á dapaa.

⁸ In Zechariah-'inbí thaa dínpóe dívít'ôe'amídí, hediho Zechariah-á Jôesi Tádági' iví owha' t'ôe i'o'. ⁹ In owha' dâykhwáwhahónde' dâjde'mamídí to'wí Nanbí Sedó Jôesiví méesate hay'i pingewi íve iwe nats'ûuní'i', i' sa'wó nasundi' hääwí iphaháanú-ídí. Hedi nää Zechariah-ví kháwá ônwahkê', hediho nats'û. ¹⁰ Ee íve i'ëeyäá'o' ihaydibá oe já'wé báyéki t'owa-á dívíjûusu'o'.

¹¹ Tsíkhagipí i' määsa ko'díngedí i' ëeyäá nachá' diwe wí makówáwi t'ôepá'aa'i Jôesi Tádáchariah-ádi iví kwee-ádi dí óesandi' nakwinudee. ¹² Zechariah óepíhää i' makówáwi t'ôepá'aa'i' óemû'dí, hedi khunwôeda'dí óemáa. ¹³ Hewänbo i' makówáwi t'ôepá'aa'i'dí óetu'an, "Zechariah, wí'unkhunwôeda'ípi. Jôesi Tádádi uví jûusu wónsígí'an. Elizabeth uví kwee úmuu'i wí enúkáy i'ayyamí, hedi John gin nâakháyá'ní. ¹⁴ Owáy na'aypuyä ihaydi báyéki híhchan uví' úmúuní, hedá báyéki wây-á t'owa wá' di híhchanpúuwí. ¹⁵ I-á Jôesi Tádávi he'ennin sená' diwedí'i namúuní. I-á wí'ûnkhây'âhpí iméenasuúwá-i'in háa wíyá hääwí naháapúuwí-i-á, hedi nats'an'aypuyädibo' i' Yä'dâa'i P'oweahhâa pín ta'gedi imá've-í. ¹⁶ I'dá báyéki in Israel-win t'owa inbí Jôesi i' shánkí natsonji'i namuu'iví'piye' ovâywáymá'í. ¹⁷ Uví ay-á iví pí'ná khó'jé i' Yä'dâa'i P'oweahhâa imá've-í, Elijah-di iví pí'ná khó'jé óemáa waabá, hedá Elijah waabá-á natuhkáy-í. I-á Nanbí Sedógi' napáadémú-í Nanbí Sedóvi tun wóegé, hedá tádá'indá ovâykhäge'namí inbí áyyäá-á wíyá dâysígí-ídí, hedá in dit'ôeyanhâhpí'indá ánskaa-á ovaymääni hedânho in to'wên inbí wówátsi ta'ge dâyhonnin waaginbá dimúunídí. I'di in t'owa ovâykhây'amí hedânho i' shánkí natsonji'i' óesígí'amídí" gin i' makówáwi t'ôepá'aa'i'dí Zechariah óetu'an.

¹⁸ Zechariah-di i makówáwi t'ôepá'aa'i' óetu'an, "Hebo hândidan ta'gendi dínhanginnáani ná'i untú'i napúuwí'in? Naa ho sedó omuu, naví kwee-á wá' hânho kwijó dínmuu." ¹⁹ I' makówáwi t'ôepá'aa'i'dí óetu'an, "Naa Gabriel-ân omuu. Naa häädi wänbo t'ähki Jôesi Tádávi nú' owin. I'dânkun naa dísan wíhée'amídí hedá ná'i híwó'di tun wínmá'ídí. ²⁰ Híwó' ót'ôeyan. Híwó naná' dihaydi háa naa otú waa napúuwí. Hewänbo u-á ná'i wítu'andi' wíwíwáyupídího' tunpí' unpuuwí, i' ay na'aypuyä píhay."

²¹ Oe já'wé in t'owadi Zechariah wa'di óetsíkha'máa, hedi dívítumáa, "Heháadan thaa t'ähki óeho' i' méesate ívedi napee-ídí?" ²² Hedi napee ihaydá wí'ûnhí'kodipí, hediho' in t'owa dínhanginpóe wí hääwí ûnkeepóe'i' i' méesate íve imú'in. Tunpí' najoekandeedi iví mandiho ovâyhée'an.

²³ Wí háyú thaa naphade ihaydi iví owha'wi t'ôe ûnbo'wandi iví'piye iweeho'. ²⁴ Wí háyú jáadi naphade ihaydá Zechariah-ví kwee ûnsáhpóe, i' makówáwi t'ôepá'aa'i'dí

óetu'an waa, hedi p'ánú p'óe iví k'aygidi wínapéepí. ²⁵ Hedi natú, “Nanbí Sedó Jôesi Tádádí naagí' ná'i dín'an. Nábâa t'ôediwân naa-ádí híwó'di namuu. Naa owôeda'wân wíday'âyjohpídí, hewânbo nää-á naví wôeda' dínjâa'an.”

Mary óetu'an nasáhpúuwí'in hedá iví ay-á i' aywondi namúuní'indá

²⁶ Elizabeth sí p'óe nasâamuu ihaydi Jôesi Tádádí wí makówáwi t'ôepa'aa'i Gabriel gin nakháwä'i' óesan i bú'ay Nazareth gin dâytu'o' iwepiye, oe Galilee nange naná' diwe. ²⁷ Wí khóhtsaapí' a'yú Mary gin nakháwä'i'í'piye Gabriel óesan. Mary-ádí wí sen Joseph-ádí dakhóhtsaatunpá'ân, hedi Joseph-á David-ví ây iwedí'i' bá namuu. ²⁸ Hedi Gabriel-di ná'i sengitundi Mary óejay: “Híhchandibo unmuuní ʔ Jôesi Tádádí hânho wóesígí'i'. Jôesi Tádá-á ʔ-ádí naji'.”

²⁹ Mary ná'in nat'oe ihaydi háa i'ánshaa'ámí'in wí'ishaapí, hedi napitú, “Hângúba ná'i sengitun natunda'?” ³⁰ Hedi i' makówáwi t'ôepa'aa'i'di óetu'an, “Mary, wí'unkhunwôeda'ípi. Jôesi Tádádí wóesígí'in wônkeekankhâymáa. ³¹ Ót'ôeyan, ʔ-á unsáhpúuwí, hedi wí enúkáy bi'ayyamí, i-á Jesus gin nâakháyä'ní. ³² I-á báyéki hay'i namúuní, hedi i' shánki kw'áye'i namuu'i'di óetu'âamí 'Naví ay unmuu' gin, hedi Nanbí Sedó Jôesi Tádádí bá tsondi hay'i óesôege-í, iví hehääwi thehtáy pahpâa David-á tsondi hay'i namuu waagibá. ³³ I'dá hânhay wânbo t'âhki in Israel t'owaví tsondi dínmuuní. Iví tsonkhuu-á há'to hânhay wânbo ûnhâaní.”

³⁴ Mary-di i' makówáwi t'ôepa'aa'i' óetsika'yan, “Hândidan ná'i napúuwí wa'di wí sendádí wó'thaapídí?” ³⁵ I' makówáwi t'ôepa'aa'i'di óetu'an, “I' Yä'dâa'i P'oweahhâa úwâaní, hedi i shánki kw'áye'i namuu'i'di iví pinnándí wóetäägé-í, hediho i ay shánki yä'dâa'i bi'ayyandi' Jôesi Tádávi ay gin óetu'âamí. ³⁶ Uví maatu'i Elizabeth wá' sí p'óe nasâamuu tobá ho nakwijópaa wânbo', hedi wí enúkáy i'ayyamí, tobáhâa âypí' namuu gin t'owa dí'ân wânbo'. ³⁷ Jôesi Tádá-á hää t'âhki ûnkodi.” ³⁸ Mary-di óetu'an, “Naa Nanbí Sedó Jôesi Táavi t'ôe'i' omuu. Oda' hää t'âhki untú'i naa dînpúuwí'in.” Ihaydiho' i makówáwi t'ôepa'aa'i'di óejoe'an.

Mary oe Elizabeth-ví'piye namää

³⁹ Wí háyú thaa ihaydi Mary ikhây'andi wí bú'ay iwepiye iwânäho', i' bú'-á oe Judea nange na'okúná' ní'ge nak'óe. ⁴⁰ Zechariah-ví tewhá iwepiye namää, hedi nats'ûndi Elizabeth óesengitú'an. ⁴¹ Elizabeth-á Mary-ví sengitun nat'oe ihaydi i' ay iví seephoge imáa'i' i'ä'yä'nán. Elizabeth i' Yä'dâa'i P'oweahhâa pín ta'gedí imáadí kaygi natú, ⁴² “Jôesi Tádádá ugí' híwó'di hääwí wôn'an, shánki híwó wânbo t'âhki in wé'gen kwiýä'gí'ví'wedí, hedá wá' i' to'wí ú'aypuyägi'o' híwó' bá ô'n'ámí. ⁴³ ʔ-á Nanbí Sedóví jíyá unmuu, hediho háadan ná'i hääwí hay'i naa dînpúuwí naví' unpuwä'äädi? ⁴⁴ Ti úhanginná, unpówádí uví sengitun ot'oe ihaydibo', ná'i ay naví seephoge donmáa'i' nahíhchanpóedí i'ä'yä'nán. ⁴⁵ Hedi híhchandi ʔ-á unmuuní, gá Jôesi Tádávi tun wóemägi'in úpuwagi'o gin biwâyundédân.”

Mary hânho híhchandi ihée'o'

⁴⁶⁻⁴⁷ Hedi Mary natú, “Pín ta'gedí otúuní Nanbí Sedó Jôesi Tádá-á hay'i namuu'in, hedi naví pí'ná khó'jé-á hânho ohíhchan gá i-á naví aywondi dínmuudân. ⁴⁸ Jôesi Tádádí naa iví t'ôe'i' omuu'i dí'ánshaa'an, tobá kw'áye'i wó'muupí wânbo', hedi nää thaa iwedí páadépiyá t'âhki t'owa ditúuní i'dá naagí' híwó dín'annin. ⁴⁹ Ta'gendi i' shánki tsonkhuu imáa'i'dá báyéki naagí' dín'an. I-á yä'dâa'ida' namuu. ⁵⁰ Jôesi Tádá-á in to'wên i' óe'a'ginninbí'piye nasehkanäpoe'o, in ho di'âypuýä'indá hedá in di'âypuýägi'o'indá wá'. ⁵¹ Báyéki nakaydi he'endi hääwí i'o', hedi in to'wên inbí pí'ná khó'jé dijengi'ánshaamuu'in t'âmäpiye ovâywádénde'. ⁵² In to'wên tsonkhuu dâymáa'in waa dichää'in áagépiye i'di ovâywávénde', hewânbo in he'ennin dimuupí'indá shánki kw'áye ovâytegende'. ⁵³ In diháhsé'nindá híwó'di hääwí ovâymä' dishu'múunídí,

hewänbo in kodit'owa dimuu'indá hääwípídíbo-á ovâyjâatäädë? ⁵⁴⁻⁵⁵ Hää nanbí hehääwin thehtáy pahpá'in ovâytu'an waa i'ó? Na'in Israel-'in iví t'ôe'in gimuu'in díkhäge'do?, hedí wí'ún'ódepíhäädí wänbo t'ähkí Abraham-dádí hedá t'ähkí Abraham-bí äy iwedí'indádí ovâysehkanä'âamídí" gin Mary natú.

⁵⁶ Hedí Mary poje p'ôe Elizabeth-ví'webo' iwóyí', hedáhá' iví'piyá iweeho'.

John i' p'ó'p'oekandi na'aypuyä

⁵⁷ I' thaa Elizabeth i'ayyamídí ûnpówá, hedí wí enúkáy i'ayyan. ⁵⁸ In to'wên iví tsowa dithaa'indá hedá iví maatu'indá dínhanginpóe Nanbí Sedó Jôesi Tádá iví'piye híwó'dí namuu'in, hedá indá Elizabeth-ádá dívíhíhchanmáa.

⁵⁹ Wí jáadi naphade ihaydi in t'owa diwáy'ää, i' enúkáy in Hudíyoví k'ewe taadi óetaa'amídí. Iví tádá Zechariah waabá óekháyä'khâymaa in t'owadi, ⁶⁰ hewänbo iví jiyá ûntú, "Ha'wâagá joe. John gân âykháyä'ní." ⁶¹ Indi óetu'an, "Hewänbo wé'i wí wänbo uví maatu t'owa ha'wâa wínakháwäpí." ⁶² Hedí inbí mandi i' ayví tádá óehée'an óetsika'yamídí hânnan i ay óekháyä'ní'in nada'. ⁶³ I'dí wên hääwên ovâydaa'an eedi ita'namídí, hedí wên phéphá'ay ôn'andi ginnân ita'nan: "John gin iví kháwä ûnmuu." T'ähkídíbo ovâyháa'an. ⁶⁴ Wesebo nahänjudedeedi nahi'dee, hedí natú' Jôesi Tádá-á hay'i namuu'in. ⁶⁵ T'ähkí inbí tsowa dithaa'in dí'ände hânnangú napóe, hedá t'ähkí oe Judea nange na'okúná' ní'ge dithaa'indá i'gedí dívíhí'máa. ⁶⁶ T'ähkí dit'oe'in ná'i hääwí i'gedí díví'ánshaamáa, hedí dívípitsika'máa, "Háawi-angú ná'i ay namúuní?" Hedí ta'gendi Nanbí Sedó Jôesi Tádádí iví mange i' ay óemáa.

Háawi John namúuní i'gedí Zechariah ihée'o

⁶⁷ John-bí tádá Zechariah ûnmuu'i' i' Yä'dâa'i P'oewaahâa pín ta'gedí imáadí wí Jôesi Tádáví tukhe'bi waabá ihée'andi ginnân natú: ⁶⁸ "Jaho gitúuní Nanbí Sedó Jôesi Tádá hay'i namuu'in, i-á Israel-ví Jôesi dínmuu, gá na'in iví t'owa gimuu'inbí'piye gín'äädân díkhäge'namídí hedá nanbí hânminbí mangedá díma'p'äädí-ídá. ⁶⁹ Jôesi Tádádá wí hânho kay'i aywondi na'in dímägi. David-á hân'oe Jôesi Tádáví t'ôe'i ûnmuu, hedá ná'i aywondi-á David-ví äy iwedí'i'ba ûnmuu. ⁷⁰ Jôesi Tádádí dí't'ôe'an gin ikhâymaa'in, hedí i' hí' iví hân'oe'in yä'dâa'in tukhe'minbí sóphogedi dînsan. ⁷¹ Natú na'inbí hânminbí'wedí dîn'aywoení, in dí'tay'inbí mangedí díjâa'amí. ⁷² Natú nanbí hehääwin thehtáy pahpá'inbí'piye nasehkanäpúuwí hedá wá' in yä'dâa'in tun Abraham-dádí ik'û'indá há'to ûn'óede-í. ⁷³⁻⁷⁴ Jôesi Tádádí iví tun ta'gendi Abraham óemägi nanbí hânminbí mangedí díwhahónídí, hedânho gínkoedí-í khunwôeda'ginpídíbo' i' äy'a'ginmäänidí, ⁷⁵ hedânho gin ívíkanhondibo t'ähkí na'inbí wówátsi thaa yä'dâa'in gimúuní, hedá ta'gebo-á nanbí wówátsi-á äyhúuwí" gin Zechariah natú. ⁷⁶ Ihaydá i ay-á óetu'an, "Naví ay, u-á i' shánkí kw'áye na'ändí namuu'iví tukhe'bi gin wóetu'âamí. Hedá u-á i' shánkí natsonji'iví páadé unmu-í in p'ôe igí' mánkhây'amídí. ⁷⁷ U'dá iví t'owa ovâyhangin'ânnamí ovây'aywoení'in inbí t'aywó'dí-á dín'owó'yendi. ⁷⁸ Nanbí Jôesi-á gin i'amí gá hânho nasehkanät'óedân, hedího i' to'wí i' thanbí muwäthay waagi'ba namuu'i' oe kw'áyedi nanbí'piye nakä'äägí'o, ⁷⁹ hedí in to'wên in chuwa dâykunwôeda'dí khun ní'ge dimännindáho i'dí ovâykomääni. I'dáho na'in díkhäge'khâymaa hedânho ánsaaginpídíbo giyêenídí" gin Zechariah natú.

⁸⁰ John nasôedi iví hangintan wá' ûnsôe, hedí tí'úugedí ihaydá ahkónu-á nathaa, in Israel-'inbí jáa its'ant'ôe'an píhay.

2

Háa Jesus na'aypuyä waa

¹ John i' p'ó'p'oekandi na'aypuyä iwáydíba i' Rome-wi tsondi shánkí hay'i Caesar Augustus gin nakháwä'i'dí t'ähkí t'owa i' nange itsonmáa eejewin ovây't'ôephade dívíkháwäta'kwogihúuwídí. ² Nää páadé in t'owa dívíkháwäta'kw'ódi Quirinius oe Syria

nange natsondimuu ihaydi. ³ Hediho t'ähki t'owa inbi thehtáy pahpá'inbi bú'piye dimää dívíkháwäta'kw'ôenídí.

⁴ Joseph wá' ikháwäta'kugiho'. I-á Galilee nange naná' diwedi Nazareth bú'aydi napee, hedi wíyá bú'ay oe Judea nange Bethlehem gin dáytu'o' iwepiye namää. Joseph-á David-ví ay iwedi'i'ba namuu, hedi David-á Bethlehem iwewi-á namuu, hediho Joseph iwepiye ûnpühpóe. ⁵ Joseph-di Mary i-ádíba óeho'. Indá dakhóhtsaatunpä'an, hedi Mary-á nasáamuu. ⁶ Bethlehem daji' ihayhääbá i' thaa napówa Mary i'ayyamídí. ⁷ Hedi ivi páadé'i' ay i'ayyan, hedi aa'ây iwe óe'ánnankídí i hääpanbí húuphébay iwe óek'û', gá ee dívíwho'kw'óe'ó'i tewhá iwe wínañanáhpidân.

In makówáwin t'ôepa'aa'indi in k'úwá áyí'nin ovâyhé'an

⁸ Iwáy bú'ay tsowa wáy wên k'úwá áyí'nin dikw'ó, indá khu'déedí oe ahkónu inbi k'úwá dáy'áymáa. ⁹ Jôesi Tádádí wí makówáwi t'ôepa'aa'i' inbi'piye ovâysan, hedi inbi páadépiye tsikhagipí dínkwínudee, hedi Nanbí Sedó Jôesiví kohthaydi ovây'ánhógidi hânho dikhunwôeda'póe. ¹⁰ Hedi i' makówáwi t'ôepa'aa'i'di ovâytu'an, "Wí'íkhunwôeda'ípí. Bít'ôeyan, naadá híwó'di tun wâyamá', t'ähki t'owa hânho ovâyhíhchannamídí. ¹¹ Nää thaa oe David-ví bú' wí aywondi ungí' na'aypuyä. I-á i' to'wí namuu Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí, i-á i' shánkí natsonji'i namuu. ¹² Hedi ná'in bínmúuní únhanginnáanídí háa wáytu'an waa ta'gen namuu'in: Wí ay bínshaa-í aa'ây iwe na'anmuudi, hääpanbí húuphébay iwe nak'óedí."

¹³ Tsikhagipí i' makówáwi t'ôepa'aa'i-ádi wây-á báyéki makówáwin t'ôepa'aa'in di-keepóe. T'ähkídíbo Jôesi Tádáví'gedi híwó dívíhí'máadi ditû', ¹⁴ "Makówa kw'áayé t'ähki ditúuní Jôesi Tádá-á hânho hay'i namuu'in, hedi nää oepáa k'aydá in to'wên Jôesi Tádá óehíhchanmä'indá ánsaaginpidíbo dikwoní."

In k'úwá áyí'nin Jesus óemúunídí dimää

¹⁵ In makówáwin t'ôepa'aa'in makówápiye diwáypee ihaydi in k'úwá áyí'nin wí'ná táye dívítumáa, "Jaho Bethlehem-piye gimú-í ná'in napóe'in áymúunídí, i'gedi Nanbí Sedó Jôesi Tádádí na'in díhangin'ánnan." ¹⁶ Hediho dívíwänäho'di Mary-á Joseph-á hedá i' ay ee hääpanbí húuphébay iwe nak'óedá ovâyshaa. ¹⁷ I' ay óemû' ihaydi háa in makówáwin t'ôepa'aa'indi ivi'gedi ovâytu'an waa ditunji'. ¹⁸ T'ähki in iwe diji'in ovâyháa'an i' hääwí in k'úwá áyí'nindi ovây't'ôe'andi dit'óedí. ¹⁹ Mary-á ná'i hääwí t'ähki napóe'i wí'ún'ódepí, hedi häädi wänbo t'ähki i'gedi i'ánshaamáa. ²⁰ In k'úwá áyí'nin inbi k'úwá diji' iwepiye diwáymää, hedi Jôesi Tádá-á kw'áayébo' óemáadi ditû' hânho hay'i namuu'in, gá ná'i' hääwí dáymu'i-á dit'oe'i-á namuudân. T'ähki háa i makówáwi t'ôepa'aa'i'di ovâytu'an waagibá napóe.

Jesus i' méesate hay'i eepiye óeho'

²¹ Wí jáadi naphade ihaydi i' ay in Hudíyoví k'ewe taadi óetaa'an, hedi Jesus gin óekháýä'. Ná'in kháwä-á i' makówáwi t'ôepa'aa'i'di óemägi wa'di ivi jíyá únsáhpóepídíbo'.

²² Hedi ihaydiho napóe dân'amídí háa Moses ita'nan waa, in Hudíyo inbi khuu dínmuudi dínkhây'ä' díví'amí'in wí ay na'aypuyä ihaydi, hediho' i' ay oe Jerusalem-piye dânho', i' méesate hay'i iwe Jôesi Tádá óetu'áamídí, "Nanbí ay wímääní." ²³ Gin dân'an gá ná'in tsontun Jôesi Tádáví ta'nin diwe ûnk'óedân:

T'ähki in páadé di'áypuyä'in e'nún áyyä-á Jôesi Tádá óemääní.

²⁴ Hedá wá' nata'muu in jíyá'indá wíje k'o'wee háa wíje tsidé'ây ha'wâagi'in dáyhûuwí, hedi ná'in tsidé dáyhaydi Jôesi Tádá óemääní. Hediho Mary-á wá' han ikháymáa.

Háa Simeon Jesus-ví'gedi natú waa

²⁵ Oe Jerusalem wí sen nathaa Simeon gin nakháwä'i'. Ivi wówátsi-á ta'ge ihon, hedá Jôesi Tádáví khuu-á ôn'a'gin. Natsíkha Jôesi Tádádí in Israel'in inbi t'ôephade iwedi ovâywhahóenídí, hedi i' Yä'däa'i P'oewaahäa i-ádi naji'. ²⁶ I' Yä'däa'i

P'oewaahâadibá Simeon óehangin'ânnan wínachuwagí'opí'in i' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí óemû'pidíbo'. ²⁷ I' Yâ'dâa'i P'oewaahâadi i' hay'i méesate ee Simeon óets'úde. Jesus-ví jiyá-ádí tádá-ádí i' wá' óets'úde, hedânho indi igí' òn'amídí háa nakhây'â'in Jôesi Tádá natsonpóe waagibá. ²⁸ Dits'ú' dihaydi Simeon-di i' ay óekê', hedi Jôesi Tádá óekú'daa'andi ginnân natú: ²⁹ "Nanbí Sedó Jôesi, nâbâa hîn naa uví t'ôe'i' omuu'i hihchandi díchuwmää, uví tun bimägi waagibá. ³⁰ Naa ohíhchan, gá nää-á naví tséedí i' aywondi u'di dînsandi' dópimû'dân. ³¹ Hedi nâ'indá bi'an t'ähkí nange'in t'owa dâymúunídí. ³² Nâ'i aywondi-á wí ko waagibá namúuní uví p'ôe in Hudíyo dimuupí'in ovâykeeyamídí, hedi i' namuudi uví t'owa Israel'-indá he'ennin dipúuwí." ³³ Gin Simeon i' ayví'gedí ihée'andi i' tádá-á jiyá-á hânho ovânháa'an. ³⁴ Hedáhá' Simeon-di Jôesi Tádá óedaa'an híwó'di thaa ovânmmánnídí, hedá Mary-á óetu'an, "Wáy wên in Israel'-in i' óesígikáyjí, hediho ovây'aywoení, hebo wây-á wëndá wí'óesígikáyjípí hediho dipede-í. I'dá t'ähkí t'owa háa Jôesi Tádá nada' waagi ovâykeeyamí, hewânbo in t'owadá óejojikhâymaa, ³⁵ hedi báyéki t'owa háa inbí pí'ná khó'jé di'ánshaamuu waa ovâykeeyamí. Hedi u-á báyéki mânt'ôephadekhâymaadi wí to'wídí wí tsijó phá'dí uví pín wônjún waagibá unchaa-í."

Anna ikú'daa'an

³⁶ Hedá iwebá wí kwee Anna gin nakháwá'i wá' naji', i-á wí Jôesi Tádáví tukhe'bibá namuu. Nâ'i kwee-á Phanuel-ví a'yú ûnmuu, hedi Asher-á iví hehâäwi thehtáy pahpâa ûnmuu. ³⁷ Tsé ihay paayo nakhóhtsaa'ânwân, hedi khávéntä'di jónu (84) paayo ûnná iví sen ûnchuu iwedi. Hâädi wânbo t'ähkí i' méesate hay'i iwe naji', hedi háyânbo' ihaadä'odá ijûusu'odá khuu-á thaa-á Jôesi Tádá óe'a'ginmä'. ³⁸ Wa'di Simeon ihí'máa ihaydibá i' kwee nats'ú, hedi i' aygí' Jôesi Tádá óekú'daa'an, hedá iví'gedá ovây't'ôe'an t'ähkí in Jerusalem-win ditsíkhakw'o'nin Jôesi Tádádí ovâyma'p'äädí-ídi.

Joseph-ádí Mary-ádí oe Nazareth bú'aypiye dânweeho'

³⁹ Joseph-ádí Mary-ádí dân'an háa Nanbí Sedó Jôesiví tsontun diwe nak'oe waagibá, ihaydáhá' inbí bú'ay Nazareth-piye dânweeho', i-á Galilee nangá nak'oe. ⁴⁰ Hedi i' ay nasô'di nakaypoe'o hedá báyéki hangintandá imáa, hedá Jôesi Tádádá báyéki óekhäge'máa.

Jesus-di in háhkannin i' méesate hay'i ee ovâyhé'e'an

⁴¹ Paayo p'oe waagi i' Passover shánkí'eedi dinná' dihaydi, Jesus-ví jiyá-á tádá-á oe Jerusalem-piye damää'ä. ⁴² Hediho Jesus tä'di wíje (12) paayo'i namuu ihaydi Jerusalem-piye dimää, hâädi waa díví'o waagibá. ⁴³ I' shánkí'eedi dínk'ewe' dihaydi in t'owa dívíweehondi, Jesus-á Jerusalem-bo iwóyí'. Hewânbo iví tádá-á jiyá-á wíðânhanginnáhpí iwe iwóyí'nin. ⁴⁴ Indá da'ánde wây-á t'owa indádíba dimännindádí naji'in, hedi wí thaa t'ähkí Jerusalem diwedi damää. Ihaydi inbí k'ema'in deeje hedá inbí maatu'in deejá óenuwä, ⁴⁵ hewânbo wí'óeshaapídí Jerusalem-piye dânwáybun óenuuwä-ídi. ⁴⁶ Wíje thaa naphade ihaydi i' méesate hay'i ee in Hudíyoví háhkannindádí óeshaa. Háa dívíhí'máa'in i'di ovây't'ôeyande hedáhá' báyéki hâäwí ovâytsika'máa. ⁴⁷ Iví hangintandá hedá iví hí' in háhkannin ovây'tumáa'i'dá t'ähkí t'owa dit'oe'in ovâyháa'an. ⁴⁸ Iví tádá-á jiyá-á wíðânhanginnáhpí háa dân'ánshaa'amí'in. Iví jiyádí óetu'an, "Naví ay, háadan gin na'in dí'an? Ti wí'úhanginnáhpí'an u'di báyéki áyîngi uví tádá-ádí naa-ádí dímägi, hedá t'ämäpiye wítuwämáa?" ⁴⁹ Jesus-di ovântu'an, "Ti wíðânhanginnáhpí'an naa dínkhây'ä' naví Tádáví tewhá ee ochaní'in?" ⁵⁰ Hewânbo háa ovântu'annin wídaka'pówápí.

⁵¹ Iví tádá-á jiyá-á indádíba oe Nazareth-piye nawáymää, hedi t'ähkí háa óetu'an waa i'a'gindo'. Iví jiyá nâ'i hâäwí t'ähkí napóe'i wí'ûn'ódéndepí. ⁵² Hedi Jesus-á nasôemändi

shánkí báyéki hangintandá ihónde', shánkí nasenpuwamän, hedi Jôesi Tádá-ádi in t'owa-ádi shánkí wänbo ôesígi.

3

John i' p'ó'p'oe'kandi'di Jôesivi tun in t'owa ovâytunphadende'

¹⁻² Tiberius Caesar t'ähki i' Rome-wi nange tä'di p'ánú (15) paayodi natsonji' ihaydi, Zechariah-ví ay John i' p'ó'p'oe'kandi' oe ahkónu naji', hedi Jôesi Tádádi óetu'an ivi hí' ónt'ôe'amídi. Ihayhääbá Pontius Pilate Judea nangewi tunjó namuu, Herod-á oe Galilee nangá natsonnän, Herod-ví ti'ûu Philip-á oe Iturea nange hedá Trachonitis nangá natsonnän, Lysanius-á oe Abilene nangá natsonnän, hedá Annas-ádi Caiaphas-ádi owha' p'ó'dédi'indá damuu. ³ Hedi John t'âmäpiye Jordan p'o'k'ay tsowa i'ge najidi in t'owa Jôesivi tun ovâyt'ôekanhon. Ovâytumáa, "Unbí t'aywó'di binjoe'an hedânho Jôesi Tádádi wovây'owóje-ídi, hedá naadá wâyp'ó'p'oe'amí." ⁴ Hedi ná'i háa John i'o waa Jôesi Tádávi tukhe'bi' Isaiah ivi ta'nin diwe ho ita'nan. Ginnän ûnta'muu:

Wí to'wí oe ahkon deedi ûntuhkwintúni,
'In p'ôe binkhây'an i' shánkí natsonji'igí'.

Hä'i p'ôe'ây wá' igí' binta'ge'an.

⁵ T'ähki hége'ây napidedee-í.

T'ähki okú-á p'indá natayedipúuwí.

Wáy namäaginá' deejá nata'gepúuwí,

hedi i' p'ôe nabôebôená'di' nata'gepúuwí.

⁶ Hedi t'ähki t'owa dâymúuní Jôesi Tádádi t'owa ovây'aywonde'in.'

⁷ Hânho báyéki t'owa dimää'ä John-di ovâyp'ó'p'oe'amídi. I'di ovâytumáa, "Un pâyü wí phaa iwedi íshavemännin waaginbá ímuu'in, to'dan wovâytu'an háa úví'amí'in, hedânho Jôesi Tádádi wíwovâytuhchäänú-ípídi? ⁸ Híwó úví'âamí hedânho nakeepúuwídi unbí t'aywó'di ta'gendi bînjoe'annin. Wí'íjêngitúunípi, 'Abraham-bí ây iwedi'inbá gimuu.' Ná'in wâytu'amí, Jôesi Tádá-á nada'dáho ûnkodi ná'i k'uu náâyé nak'wó'didi wây-á Abraham-bí ây ovâypa'ídi. ⁹ Nääho gin waagibá napoe'o: Wí k'uuwée-á ho nakhâymuu wí tay púu nú' óets'âa-ídi. T'ähki i' tay nabaypoe'opí'-á óets'âa-í, hedi phaa iwe óechäänú-í."

¹⁰ Hedi in t'owadi óetsika'yan, "Hân gínkhây'ä' íví'amí'in háa untú waa wíginpúuwípidi?" ¹¹ I'di ovâytu'an, "Gá ginnän: Wí to'wí wíje k'éwé'in to ûnk'óedáho', i-á ûnkhây'ä' wêhpêe wí to'wí ûnk'óepí' óemääní'in. Hedi wí to'wí ûnkoegí'bá'yendi-áho ûnkhây'ä' wí to'wí ûnkoegí'kw'óhpí' óemääní'in." ¹² Wên tax phahsannin iví'piye dimää ovâyp'ó'p'oe'amídi, hedi ditsikapóe, "Hähkandi', heyâa na'indá, hân íví'amí?" ¹³ I'di ovâytu'an, "I' chä' háyú unbí tsonnindi wovâytu'an ihayda'mân bînwé'ge'amí." ¹⁴ Hedá wên sundado-á ditsikapóe, "Heyâa na'indá, hândá íví'amí?" I'di ovâytu'an, "Hâyú wovâywá'âa'i'di bíhíhchannan. T'owa wíwínkaygi'amípi wíyá shánkí wovâymäänídi, hedi háa in t'owa híwóhpí wídíví'anpídáho', wí'ovâytu'âamípi híwóhpí díví'annin wí chä' inbí'wedi bînhóenídi."

¹⁵ In t'owa dichanpoe'o wí hääwí hay'i napuwagi'o waagibá, hedi John i p'ó'p'oe'kandivi'gedi báyéki díví'ánshaamáa, tigúba i-ân namuu i' to'wí Jôesi Tádádi óesogekhâyamáa'i' t'owa ovây'aywoenídi. ¹⁶ Hedi John-di t'ähkídiibo ovâytu'an, "Naadi p'oe'dida' wâyp'ó'p'oe'o', hewänbo wí to'wí naví shánkí tsonkhuu imáa'i napowagi'o, naa ihay híwó'di wó'muupí ivi anto wänbo dôn'p'äädi-ídi. I'dá wíyá pi'wí p'ó'p'oe'kan waagibá wovâymääní. Wáy wên un i' Yä'dâa'i P'oe'wâhâa wovâymääní, wáy wênda phaadá wovâytuhchäänú-í. ¹⁷ I-á nakhâymuu t'owa ovâyweeje-ídi, wí to'wí i' táhtân i' tákhowa iwedi iwijende waagibá. I' táhtân iwé'ge'an dihaydi tebay iwe ikuu-í, hewänbo i' tákhowa-á wí phaa hânhay wänbo naphahpaadipí' iwe ich'âaní." ¹⁸ Shánkí wíyá tun gi'bibá John-di kay'indi in t'owa ovâyhée'an, Jôesi Tádávi híwó'di tun ovâyt'ôe'odi.

¹⁹⁻²⁰ Hedá John-di Herod wá' óetu'an i' kwee Herodias-ádi t'aywó i'annin. Tobá Herodias-á Herod-ví tí'úuví kwee ûnmuu wânbo' ônkê'. Báyéki wíyá t'aywó'di-á Herod i'an, hedá wá' John óepansóge, hedi ná'in in shánkí p'ándíkí' i'annin namuu.

Jesus óep'ó'p'oe'an

²¹ John-di t'âhkí in t'owa ovâyp'ó'p'oe'o' ihaydi Jesus wá' óep'ó'p'oe'an. Hedi iwebá Jesus ijûusu'o' ihaydi makówá nakhuudee, ²² hedi i' Yä'dâa'i P'oewaahâa wí k'o'wee waagibá natú'muudi nawândi Jesus-ví'di isóge, hedá wí tun makówá'dí napeedi ginnân natú: "U-á naví ay wísígí'i-ân unmuu. Hânho u'di ohíhchan."

Jesus-ví páadé kâ'äq'in t'owa ûnmuu'in

²³ Jesus-á mađi powintä (30) paayo'i namuu páadé its'anháhkankijíyê ihaydi. T'owa-á di'ân i-á Joseph-ví ay namuu'in. Joseph-á Heli-ví ay ûnmuu. ²⁴ Heli-á Matthat-ví ay ûnmuu, Matthat-á Levi-ví ay ûnmuu, Levi-á Melchi-ví ay ûnmuu, Melchi-á Jannai-ví ay ûnmuu, Jannai-á Joseph-ví ay ûnmuu, ²⁵ Joseph-á Mattathias-ví ay ûnmuu, Mattathias-á Amos-ví ay ûnmuu, Amos-á Nahum-bí ay ûnmuu, Nahum-dá Esli-ví ay ûnmuu, Esli-á Naggai-ví ay ûnmuu, ²⁶ Naggai-á Maath-ví ay ûnmuu, Maath-á Mattathias-ví ay ûnmuu, Mattathias-á Semein-bí ay ûnmuu, Semein-dá Josech-ví ay ûnmuu, Josech-á Joda-ví ay ûnmuu, ²⁷ Joda-á Joanan-bí ay ûnmuu, Joanan-dá Rhesa-ví ay ûnmuu, Rhesa-á Zerubbabel-ví ay ûnmuu, Zerubbabel-á Shealtiel-ví ay ûnmuu, Shealtiel-á Neri-ví ay ûnmuu, ²⁸ Neri-á Melchi-ví ay ûnmuu, Melchi-á Addi-ví ay ûnmuu, Addi-á Cosam-bí ay ûnmuu, Cosam-dá Elmadam-bí ay ûnmuu, Elmadam-dá Er-ví ay ûnmuu, ²⁹ Er-á Joshua-ví ay ûnmuu, Joshua-á Eliezer-ví ay ûnmuu, Eliezer-á Jorim-bí ay ûnmuu, Jorim-dá Matthat-ví ay ûnmuu, Matthat-dá Levi-ví ay ûnmuu, ³⁰ Levi-á Simeon-bí ay ûnmuu, Simeon-dá Judah-ví ay ûnmuu, Judah-á Joseph-ví ay ûnmuu, Joseph-á Jonam-bí ay ûnmuu, Jonam-dá Eliakim-bí ay ûnmuu, ³¹ Eliakim-dá Melea-ví ay ûnmuu, Melea-á Menna-ví ay ûnmuu, Menna-á Mattatha-ví ay ûnmuu, Mattatha-á Nathan-bí ay ûnmuu, Nathan-dá David-ví ay ûnmuu, ³² David-á Jesse-ví ay ûnmuu, Jesse-á Obed-ví ay ûnmuu, Obed-á Boaz-ví ay ûnmuu, Boaz-á Salmon-bí ay ûnmuu, Salmon-dá Nahshon-bí ay ûnmuu, ³³ Nahshon-dá Amminadab-ví ay ûnmuu, Amminadab-á Ram-bí ay ûnmuu, Ram-dá Hezron-bí ay ûnmuu, Hezron-dá Perez-ví ay ûnmuu, Perez-á Judah-ví ay ûnmuu, ³⁴ Judah-á Jacob-ví ay ûnmuu, Jacob-á Isaac-ví ay ûnmuu, Isaac-á Abraham-bí ay ûnmuu, Abraham-dá Terah-ví ay ûnmuu, Terah-á Nahor-ví ay ûnmuu, ³⁵ Nahor-á Serug-ví ay ûnmuu, Serug-á Reu-ví ay ûnmuu, Reu-á Peleg-ví ay ûnmuu, Peleg-á Eber-ví ay ûnmuu, Eber-á Shelah-ví ay ûnmuu, ³⁶ Shelah-á Cainan-bí ay ûnmuu, Cainan-dá Arphaxad-ví ay ûnmuu, Arphaxad-á Shem-bí ay ûnmuu, Shem-dá Noah-ví ay ûnmuu, Noah-á Lamech-ví ay ûnmuu, ³⁷ Lamech-á Methuselah-ví ay ûnmuu, Methuselah-á Enoch-ví ay ûnmuu, Enoch-á Jared-ví ay ûnmuu, Jared-á Mahalaleel-ví ay ûnmuu, Mahalaleel-á Cainan-bí ay ûnmuu, ³⁸ Cainan-dá Enos-ví ay ûnmuu, Enos-á Seth-ví ay ûnmuu, Seth-dá Adam-bí ay ûnmuu, Adam-dá Jôesi Tádávi ay ûnmuu.

4

Penísendiđi Jesus óetayinde'

¹ Jesus i' Yä'dâa'i P'oewaahâa pín ta'gedi imáadí in Jordan p'o'k'ay naná' diwedi nawáymää, hedi i' Yä'dâa'i P'oewaahâađi ahkónupiye óeho'. ² Iwe jónántä (40) thaa i' Penísendi ikhâäde' óet'aywóhkannamídi. I' jónántä thaa t'âhkí hăäbo wí'ik'oepí, hedi t'âhkí i' thaa naphade ihaydi hađi óemáa. ³ Hedi Penísendiđi óetu'an, "Jôesi Tádávi ay unmuudáho ná'i k'uu náwe nakw'ó'di nâajôení napávapa'ídi." ⁴ Jesus-di óetu'an, "Joe, há'to gin dáy'amí. Jôesi Tádávi ta'nin diwe ûntû', T'owa-á wíyá shánkí dîntáy páváví'wedi hedânho in kodí wówátsi dâymá've-ídi."

⁵ Hedáhá' i' Penísendiđi owáy kw'áyepiye naná' diwe Jesus óepiye, hedi t'âhkí nange năä oepáa k'aydi wémûudibo' ônkeeyan, ⁶ hedi óetu'an, "Naadi t'âhkí tsonkhuu t'âhkí ná'i nan

deeje wímääní, inbí sa'wó'di háäwí wóegé. Ná'i-á t'ähkí naví mange dínkw'ódiho', hedi to'wí naa oda'i dómääní. ⁷ Hedânho naví páadépiye bidége'disógedi dí'a'ginmäänídí, ná'i t'ähkí uví' úmúuní." ⁸ Jesus-di óetu'an, "Joe, há'to gin dáy'amí. Jôesi Táđávi ta'nin diwá ginnân ûnta'muu:

Jôesi Táđá i' shánkí natsonji'i' bá namuudi bîn'a'ginmääní.

I-á unbí Jôesi únmuu, hediho i' dā'mân bîn'a'geení."

⁹ Ihaydá Penísendiđá Jesus-á oe Jerusalem-piye óeho', hedi i' méesate hay'i shánkí natu'wân deedi óepiye, hedi óetu'an, "Jôesi Táđávi ay unmuudá năwedi óke't'ave, ¹⁰ gá Jôesi Táđávi ta'nin diwe gin nata'muudân:

Jôesi Táđá iví makówáwin t'ôepa'aa'in itu'amí wóe'âyîngi'amídí.

¹¹ Hedá gin wá' nata'muu:

Indidânho inbí man diwe wóeyâa-i hedânho k'uu eedi wívi'ânchâânú-ípídí."

¹² Jesus-di óetu'an, "Joe, háa untú waa há'to dáy'amí, gá iví ta'nin diwebá ûntû'dân, Uví Jôesi i' shánkí natsonji'i' namuu'i wínâatayi'nípí nâamúunídí háa in natú'in i'amí'in háa joe."

¹³ T'âmäge háa Jesus óet'aywóhkannamídí Penísendi ikhâä ihaydi Jesus-ví'wedi ijâa'an wíyá wáygedí puwahay.

Jesus oe Nazareth bú'ay óejoegi'an

¹⁴ I' Yă'dâa'i P'oewaahâadâ Jesus báyékí pínán óemägi, hedi Galilee-piye iwáybun. T'âmäpiye i' bú' eeje t'ähkí t'owa Jesus-ví'gedi dit'oe, ¹⁵ hedi t'ähkí Hudíyoví méesate eeje i'di ovâyhá'o', hedi t'ähkí t'owadi kw'áayébo' óemáa.

¹⁶ Jesus oe Nazareth bú'ay napówá, nasôe iwe'i bú' namuu. I' kaykhanwówá thaa in Hudíyoví méesate'ay ipiye namää, háädi wânbo t'ähkí i'o waagibá. Iwínú Jôesi Táđávi ta'nin diwedi in t'owa ovâyunnamídí, ¹⁷ hedi indi in ta'nin Jôesi Táđávi tukhe'bi Isaiah ita'nannin ôn'an, hedi imahsanusuudi ná'i hí' nata'muu iwe ishaa:

¹⁸⁻¹⁹ Nanbí Sedó Jôesi Táđávi i' Yă'dâa'i P'oewaahâa naa dînsan, hediho i-á naa-áđi naji', gá naa díde'mandân in sehkanăwó diwówáji'in t'owa iví híwó'di tun dovâyt'ôe'amídí.

I'di naa dîsan in pan dovâyt'ôe'amídí dovâymahpădikhâymáa'in,

in tsí't'aa'indá inbí keetandá dâywáykáyjídí,

in áagé diwhă'vennindá dovâywáytagé-ídí,

hedá t'owa-á dovâytu'âamíđá ihaydiho naná Nanbí Sedóđi ovâykeeyamídí hânho híwó'di namuu'in.

²⁰ Hedáhá' Jesus in ta'nin iwáymahsanu, hedi i' méesate iwewi khäge'di' ônwáy'andi isóge. T'ähkí ee méesdiwówáji'in t'owa iví híwó'di tun dovâyt'ôe'amídí.

I'di naa dîsan in pan dovâyt'ôe'amídí dovâymahpădikhâymáa'in,

in tsí't'aa'indá inbí keetandá dâywáykáyjídí,

in áagé diwhă'vennindá dovâywáytagé-ídí,

hedá t'owa-á dovâyate dikw'ó'nindi Jesus hânho óedamúnde'. ²¹ Ihaydáhá' Jesus-di ovâytu'an, "Ná'i háäwí Jôesi Táđávi ta'nin diwe nata'muu'i-á ho napóe năa thaa ít'ôeyankw'ôndibo'."

²² T'ähkíđibo dichanpóe híwó ihée'annin. T'ähkí ovâyháa'an, gá sa'wó'di tundi ovâyhee'andân, hedi ditû', "Hádídan ná'i háäwí ûnhanginná? Ti Joseph-ví aydă'mân wí'ûnmuupí'an?" ²³ I'di ovâytu'an, "Mađi undi ná'i tuní,

hedá t'owa-á dovâyt t'owa ditû'di dítu'âamí, 'Woekandi, páadé bipihehkháa'amí.'

Han ítúđáho unbí hí' ginnân ûntundá'i: Un ít'oe háa ee Capernaum bú'ay dáy'annin, hediho năa-á năa naví ówínă wá' han waagibá naa dínkhây'ă' dáy'amí'in. ²⁴ Hewânbo naadá ta'gendí wâytu'amí, wí Jôesi Táđávi tukhe'bi'-á iví nange iweho wí'óesígi'ohpí. ²⁵⁻²⁶ Naadá wâytu'amí háa báyékí paayo

phade ta'gendi napóe'in, Jôesi Tádávi tukhe'bi' Elijah nawówáji' ihaydi. Po-jedá pingé paayo wí'ikwa'nanpí, hediho t'ähki i' nange wáy báyéki dihaapóe. Hedi tobá Israel-win kwiya' inbí senä' dint'ahánnin báyéki diji wänbo', hä'in kwiya'bi'wepiye Jôesi Tádávi Elijah óesaanívi'wedi oe Sidon bú'piyan óesan, wí bú' Zarephath gin dâytu'o' iwepiye, wí kwee iví sen ûnchuu'i' óekhäge'namídi. ²⁷ Hedá wá' Jôesi Tádávi tukhe'bi' Elisha nawówáji' ihayhää, báyéki in Israel-win diphéetaymuu, hedi wénä wänbo in wídiwówapí. Wí sen Naaman kin nakhawä'idä'mân nawówa, hedi i-á Syria nangewi-ân namuu." ²⁸ In méesate ee dikw'ó'nin ná'i dit'oe ihaydi hânho dit'ayyaapóe. ²⁹ Tsikhagipí dívíwínúdi i' bú'dí já'wépiye Jesus óechânupiye. I' bú'-á okú wáhkí nak'óe, hedi oe okú kw'áyeipiye óepiye t'owá k'áygédi óeke't'âave-ídi. ³⁰ Hewänbo i-á inbí jáagé i'ge naphadedibo' iwedi namäa.

Jesus-di wíyä'dâapí' p'owəəhəə wí senbí'wedi óekhepiye

³¹ Ihaydá Jesus-á wíyá Galilee nangewi bú'ay Capernaum gin dâytu'o' iwepiye namäa, hedi i' Hudíyoví kaykhanwówa thaa dínná' dihaydi in t'owa ovâyhá'o'. ³² In t'owa háa Jesus-di ovâyhá'annindi ovâyháa'an, gá wí to'wí báyéki tsonkhuu imáa'i waagibá ihí'maadân. ³³⁻³⁴ Iwebá wí sen na'ân wí yä'dâapí' p'owəəhəədi óemáa'i', hedi ituwínú, "Ívi'wän u Jesus Nazareth-wi', ánpí dí'an. Ti un'ää dí't'aháanú-ídi gáhân? Naa dínhanginná to'wí unmuu'in — u-á i' t'ähki yä'dâa'i' unmuu, i' Jôesi Tádávi wóesandi'." ³⁵ Jesus-di i' yä'dâapí' p'owəəhəə t'aydi óehée'andi óetu'an, "Hânda'dibo', hä'i senbí'wedi ópeeve." I' p'owəəhəədi i' sen in t'owavi páadépiye óekanu, hedi i senbí'wedi napee wí'óewa'anpídi. ³⁶ T'ähki dikw'ó'nin ovâyháa'andi dívítumáa, "Jesus-ví hí'-á hânho ûnkay. I-á báyéki tsonkhuu ûnk'óe in yä'dâapí'in p'owəəhəə to'wénbí'wedi ovâypeejoenídi, hediho dâya'gindo'." ³⁷ Hedi t'ämäpiye t'ähki in t'owa iwéngéwin iví'gedi dívíhí'máa.

Jesus-di báyéki t'owa ovâyhekháamägi

³⁸ Jesus in Hudíyo-ví méesate iwedi napee, hedi Simon-bí tewhá iwepiye namäa. Simon-bí jahkwíjo ûnhaydi hânho natsáwäp'íde', hedi Jesus igí' ônkhä'ge'daa'an. ³⁹ Hediho Jesus namäadi i' kweeví whohte hänge iwínú, hedi i' tsáwäp'íde i kweeví tú'dí napee-ídi ijôn. Wesebo i' tsáwäp'íde ûnhándí i' kwee ishaa, hedi ovâyhúujôn. ⁴⁰ Nathantsudemän dihaydi i' kaykhanwówa thaa ho naphade, hedi to'wên wây-á dihay'in dínkw'ó'nin Jesus-ví'piye dâyo', tobá háawi inbí hay dínmuu wänbo', hedi iví mandi ovâytagedi t'ähki ovâyhekháamägi. ⁴¹ In yä'dâapí'in p'owəəhəə báyéki t'owavi'wedi dínpee, hedi dipee'ädi dívítuwínú, "U-á Jôeso Tádá-ví ay-ân unmuu." Hewänbo i'di t'aydi ovâyhée'andi wíyá wí'ovâyhí'mägipí, gá dínhanginnândân i-á nammu i' to'wí Jôesi Tádávi óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídi, hedi wa'dí wínada'pí in t'owa dínhanginnáanídi to'wí namuu'in.

Jesus in Hudíyo-ví méesate'ây eeje in t'owa Jôesi Tádávi tun ovây't'ôe'o'

⁴² Namuwäthay ihaydi Jesus ee bú'dí napee, hedi wäähä töebo wínathaapí iwepiye namäa. In t'owadi óetuwäho', hedi óeshaa ihaydá dívíkhäde' inbí'wedi wí'ijáa'amípídi. ⁴³ Hewänbo i'di ovâytu'an, "Naa dínkhây'ä' i' wé'ge'i' bú'ây eeje piye omú-í'in, hedânho dovây't'ôe'amídi ná'i híwó'di tun hádídi Jôesi Tádávi in t'owa ovâysíghónde' i'gedi. Hangí'ânkun naa dísan." ⁴⁴ Hediho Jôesi Tádávi tun i' Hudíyoví méesate'ây eeje in Hudíyoví nange i'ge t'ähki ovây't'ôekanhon.

¹ Wí thaa Jesus i' p'oe kwîn Genessaret gin dâytú'o' iwe tsowa wáy nawin, hedi báyéki in t'owa dívíchânumáa shánkí iví nú'piye dívíhâadi-ídí hedânho shánkí híwó Jôesi Tádáví hí' dit'oe-ídí. ² Wíje kophé owáy p'o' k'áyge wáy dá'ándí imû'. In paawó'indá wíyá wáyge diji' inbí pa'akanu'i dâyt'owêedi-ídí. ³ Wí kophé-á Simon-bí' ûnmuu. Jesus iwe itógidi Simon óedaa'an hây p'oe iwepiye ônhâadi-ídí, hedi iwáyge isógedi in t'owa ovâyhá'an.

⁴ Hedi ovâyhí'bowa ihaydi Simon óetu'an, "Uví kophé oe shánkí nawä'an diwepiye mánhadi, hedi unbí pa'akanu'i binwhájé hedânho bînpaawhahóenídí." ⁵ Simon-di óetu'an, "Háhkandi', khun t'ähkí hânho ívít'ôe'an, hedi wêe wânbo paa wí'âywhahkê'pí. Hewânbo nää-á gin u' untúdiho i' pa'akanu'i dówhaagé-i." ⁶ Hedi han díví'an dihaydi báyéki paa dâytwhahógi, hedi inbí pa'akanu'i dínsivekhâypóe. ⁷ Hediho dívímanwádá'an inbí k'ema'in i' wêe kophé iwe dito'onnin di'ää-ídí ovâykhâge'namídi, hedi indá dipówá ihaydi in wíje kophé t'ähkí dînp'ídepóedí báyéki dînpaaku'undi ovây'ugekhây'an.

⁸ Simon Peter háa napóe'in imû' ihaydi Jesus-ví páadépiye idége'disóge hedi óetu'an, "Nanbí Sedó, naví'wedí óhadi, naa-á t'aywóhkandí' omuu." ⁹ Ha'wâa Peter natú gá óeháa'andân báyéki paa dâytwhahógidi, hedi t'ähkí in diho dívímanwádá'an inbí k'ema'in i' wêe kophé iwe dito'onnin di'ää-ídí ovâykhâge'namídi, hedi indá dipówá ihaydi in wíje kophé t'ähkí dînp'ídepóedí báyéki dînpaaku'undi ovâyí-ádi diji'in wá' ovâyháa'an. ¹⁰ James-ádi John-dádi hanbá dachanpóe. Nă'in wíje senä'dá Zebedee-ví ây damuu, hedi indádi Simon-dádi wé'ge dânpaawó'o'. Hebo Jesus-di Simon óetu'an, "Wí'unkhunwóeda'ípí. Nää-á paa mánhónde', hewânbo nää iwedí páadépiyá t'owa-ân naagi' dínkhonkhâymaa." ¹¹ Inbí kophé oe p'o kîngépiye dâytwayhádidi háäwí dínkw'ó'di t'ähkí dâytjoe'an, hedi Jesus óeyuho'.

Jesus-di wí sen naphéetaymuu'i' ônhekhâa'an

¹² Wí thaa ee nangebá wí bú'ay iwe Jesus naji', hedi wí sen iví tú' t'ähkí naphéetaymuu'i' Jesus-ví páadépiye idége'disógedi ip'ó't'ää, hedi óekhâge'daa'andi óetu'an, "Dînhanginná u-á úkodí'in nă'i phéetay dînjâa'amídi, unda'di." ¹³ Hedi Jesus ikhóhtäadi iví mandi i' sen óetägedi óetu'an, "Oda'-ákun wíhekhâamäänídi. Unhekhâapúuwí." Wesebo i' senbí phéetay ûnhán. ¹⁴ Hedi Jesus-di kay'indi óetu'an, "To'wí wânbo háa úpóe'in wínâat'ôe'amípi. Moses-di wovâyjôn wí háäwí i' owha'ví'piye bînhûuwí'in Jôesi Tádá óemäänídi, hedânho in t'owa ovâyhangin'ânnamídi íwówa'in. Nää ópûn, ha'wâa ó'an." ¹⁵ Hewânbo nää-á shánká báyéki t'owa Jesus-ví'gedi dînhanginpóe, hedi báyéki t'owa t'âmâphâ'gedi di'äädi dívíwé'ge'an ônt'ôeyaanídi hedá i'di ovâyhekhâamäänídi. ¹⁶ Hewânbo i'di ovâyjoe'andi oe ahkónupiye namää ijûusu'amídi.

Jesus-di wí sen ûn'a'yâkankodipí' ônhekhâa'an

¹⁷ Wí thaa wí tewhá iwe Jesus-di in t'owa ovâyhá'o', hedi wên Pharisees-ádi hedá wên Hudíyoví khuu dâyt'ow'indádi iví tsowa wáy dikw'ó. Nă'indá di'ää i' bú'ây eejedi oe Galilee nange Judea nangá nakw'ó'di', hedá Jerusalem bú' iwedá. Nanbí Sedó Jôesi Tádádi Jesus báyéki kay óemägi in t'owa hekhâa ovâyamäänídi. ¹⁸ Ihaydibá wên senä' dipówá, indá wí sen ûn'a'yâkankodipí' wên whohpa'ay eedi nak'óedí óekán, hedi dívíkhâa ívepiye óets'ûude-ídí hedânho Jesus-ví páadépiye óek'úuwídi. ¹⁹ Hewânbo oe íve in t'owa dibá'yendi hádidi óets'ûude-í'in wídâyshaapí, hediho oe wha'k'aypiye óepiye. I tekumu wáy wí dâyt'hádidi dâytkhó'jéphokkídi, hedi i' sen iví whohpa'ay wóegé in t'owaví jáadi óewhaje Jesus-ví páadépiye. ²⁰ Dâytwayumáa'in Jesus-di ovâymu' ihaydi i' sen óetu'an, "K'ema, uví t'aywó'di-á ú'owó'jen."

²¹ In Hudíyoví khuu dâyt'ow'indádi in Pharisees-ádi dívítumáa, "To-an nă'i namuu gân na'ándé'? Jôesi Tádádá'mân ûnkodi t'aywó'di i'owóje-ídí, wíyá to'wí wânbo-á joe. Hediho nă'i sen gin ihí'máadi Jôesi Tádá óe'a'ginhánunde'." ²² Jesus ûnhanginná háa di'ánshaamuu'in, hedi ovâytsika'yan, "Heháadan gi'bi ánshaa bînmáa? ²³ Naa otúdá, 'Uví t'aywó'di ú'owó'jen,' háa otúdá, 'Ówínúdá ójýé,' wé'i-an shánkí wínabâpu'wanpí

hedânho bînmúunídí háa ta'gendi dînkodî'in háa joe? ²⁴ Nää hääwí dókhâymáa wâykeeyamídí naa t'owa t'âhkígí' o'aypuyä'i' dînk'óe'in nää oepáa k'aydi t'aywó'di dovây'owóejé-ídí wá'." Hedáhá' i' sen ún'ä'yâkankodipî'-á óetu'an, "Naadi wítumáa, ówínú, uví whohpa'ay mánke'di uví'piye unmú-í." ²⁵ Wesebo i' sen in t'owaví páadépiyebo' iwínú, hedi iví pa'ay iwe únk'óe'i' ikê'di iví'piye iweeho', Jôesi Tádá kw'áayébo' óemáadí namää. ²⁶ In t'owa hânho ovâyháa'an hedá dikhunwôeda'póe. Hedi indi wá' Jôesi Tádá kw'áayébo' óemáadí ditú, "Nää thaa âymû' wí hääwí hânhay wânbo âymû'pî'."

Jesus-di Levi óetu'an i-ádi namú-í'in

²⁷ Nää'i t'âhkí napóe ihaydi Jesus i' bú'ay iwedi namáadi wí tax phahsandi Levi gin nakháwä'i' óemû' i' phahsan chá' dâywé'ge'o'i' tehwa'ay ee na'ándí. Jesus-di óetu'an, "Naa-ádi óká've." ²⁸ Levi iwínúdí hääwí t'âhkí únkw'ó'di ijoe'andi Jesus-ádi namää.

²⁹ Hedi Levi-di Jesus iví k'aygipiye óeho'di ônshánkí'eedipaa. Wây-á báyéki tax phahsannindá hedá wây-á t'owa-á dikw'ó indádi dívíhúujodí. ³⁰ In Pharisees-ádi hedá in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indádi wí'ovâyhí'anpí Jesus-á nää'in t'owa-ádi ihúujo'in, hediho Jesus-ví khäge'nin ovâytsika'yan, "Heháadan nää'in tax phahsannindádi hedá nää'in wé'gen t'ôeyanpí'in dimuu'indádi úvíhúujo'?" ³¹ Jesus-di ovâytu'an, "In dihay'indá'mân wí woekandi dîntáy, in dihaypí'indá joe. ³² Naa o'äq in to'wên t'aywóhkannin dimuu'in dínhanginná'nin dovâytu'âamídí inbí t'aywó'di dâyjoe'amídí, in to'wên inbí wówátsi ta'ge dâyhon gin di'ánde'indá joe."

Jesus haqäddä i'gedi óetsika'yan

³³ Wên t'owadi Jesus óetu'an, "John i' p'ó'p'oekandiví khäge'nin ihayda' dívíhaqäddä'o hedá báyéki dívíjûusu'o', in Pharisees-ví khäge'nin wá' hanbá díví'o'. Heháadan uví khäge'nin húukandádí suwä-ádída' díví'o'?" ³⁴ Jesus-di ovâytu'an, "Dínkhóhtsaqashánkí'eediná' dihaydi ti únkodí i' soyingiví k'ema'in bínhaqäddäkannamí'in wa'di i' soyingi indádi najidibo'?" Hedân joe. ³⁵ Hewânbo owáy häädi i' soyingi inbí'wedi óekhuwakhâymáa, ihaydânho dívíhaqäddä'amí." *

Jesus-di ovâythayjo' in Hudíyoví hay'owáydi'í khuu-á hedá iví ts'aqabi khuu-á wíädnwóndepí'in

³⁶ Jesus-di nää'i háhkangí' hí' wá' ovâytu'an: "To'wí wânbo wên to ts'aamin diwedi wí'isívéndepí wây-á to naphohchá'nin diwe it'i'k'úuwídí. Han waagi i'andá, in to ts'aamin wí pho únchaní, hedá in to ts'aamin diwedi'in t'ihku-á wá' há'to in to khannin deedi híwó nakeet'ôení. ³⁷ Hedá wá' to'wí wânbo wí méena ts'aabi' k'úwá khowa múu kayjee eeye wí'ikuudepí. Gin waagi i'andá, i' méenadi i' múu óephuudi óepâave-í, hedá i' méena nacha'dee-í hedi i' múu-á óepedee'amí. ³⁸ Nakhây'ä' méena ts'aabi-á wí k'úwá khowa múu ts'aabi' eeye óekuu-í'in. ³⁹ Hedá t'owa-á páadé méena kayjee dâysuwäddá há'to méena ts'aabi-á disuwäda'í. Ditúní, 'Nää'i méena kayjee-á shánkí híwó'di namuu'."

6

Jesus-á kaykhanwówá thaa wá' natsonji'

¹ Wí thaa, Hudíyoví kaykhanwówá thaa naná'di', Jesus-ádi iví khäge'nindádi wí táhtân nava i'ge dimän, hedi iví khäge'nin dâyták'éthelon, hedá inbí mandi dâyhúu'andi i' táhtân dâyk'o'. ² Wên Pharisees-di ovâytu'an, "Kaykhanwówá thaa háa úví'o waagá nakhâak'óe. Heháadan ha'wâa úvíkanhon?" ³ Jesus-di ovâytu'an, "Undá bîntunnapí'an háa David hedá in senä' i-ádi diji'indádi hân'oe díví'annin dihašên dihaydi. ⁴ Jôesi Tádáví tewhá ee David nats'ûndi i' pává ee nasaa'i' ihógi hedi ik'oe, hedá in senä'

* **5:35** Jesus wí'bo iví'gedi ihí'máa. I-á i' soyingi waagi'ba namuu, hedi iví khäge'nindá i' soyingiví k'ema'in waaginbá-á dimuu.

i-ádi diji'indá wá' ovâymägi, tobá i' pává Jôesi Tádági' ûnwijesaa wänbo', hedího in owha'da'mân dínk'óe dâyk'o'ídi." ⁵ Jesus ná'in wá' ovâytu'an: "Naa t'ähki t'owagi' o'aypuyä'i' omuu'i dínk'óe otúnídi háa t'owa kaykhanwówa thaa dínkodí'in díví'amídi."

Kaykhanwówa thaa Jesus-di wí sen namant'aamuu'i' ònhekháa'an

⁶ Wíyá kaykhanwówa thaa naná' diwe Jesus wí Hudíyoví méesate'ay ee nats'ûndi in t'owa ovâyhá'o'. Wí sen iví ko'díngedí'in man ûnt'aamuu'i' iwe na'ân. ⁷ Wên Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá hedá wên Pharisees-á wá' dikw'ó. Indi áyíngidi óemúnde tigúba kaykhanwówa thaa wí to'wí hekháa óemääní'in, hedí gin i'andáho' ònt'e'p'êede-í. ⁸ Hewänbo Jesus ûnhanginná háa di'ánshaamuu'in, hedí i' sen namant'aamuu'i' óetu'an, "Ówínúdi náä páadépiye ókã've." ⁹ Hedáhá' Jesus-di ovâytu'an, "Ná'in tsika wâytsikakhâymaa: Kaykhanwówa thaa wé'i-an gínk'óe íví'amídi: Tí gínkhây'ä' wí to'wí iví wówátsi äy'aywoeni'in háa äyháji'in?" ¹⁰ Hedí ibéedí wí'inbo ovâymúnde', hedáhá' i' sen óetu'an, "Ókhóhtää." Hedí ikhóhtäädí iví man ûnwówađi páadédí ûnmuu waagibá ûnpóe. ¹¹ Hewänbo in dikw'ó'nin hânho dit'aydi dívítumáa hânangú Jesus dâ'y'amí'in.

Jesus-di tä'di wíje senä' ovâyde'man iví khäge'nin dimúunídi

¹² Ihayhäädihki Jôesi Tádávi'piye ijûusu'an. ¹³ Nathay ihaydi iví khäge'nin iví'piye ituhkännan, hedí in diwedi tä'di wíje ovâyde'mandi ná'inbá ovâytu'an, "Undá naví t'òekhuwa'in ímuu." Ginnân dikháwä: ¹⁴⁻¹⁶ Simon (i-á Jesus-di Peter gin wá' óekháwämägi), hedá Andrew-á (i-á Simon-bí tí'ûu-á ûnmuu), hedá James-á, John-dá, Philip-á, Bartholomew-á, Matthew-á, Thomas-á, hedá wíyá wêe James-á (i-á Alpheus-ví ay ûnmuu), hedá wíyá wêe Simon-dá (i-á "I' Zealot namú'de'i'") gin wá' óetu'o'*), Judas-á (iví tádá-á James gân ûnkháwä), hedá Judas Iscariot-dá (i-á Jesus óekuhpekhâymaa'i-á namuu).

Jesus-di báyéki t'owa ovâyhekháamägi

¹⁷ Okú kw'áyedi t'ähkídi'bo diwá, hedí Jesus nanantayedíná' diwe iwínú. Báyéki in óeyuuhonnin i-ádi diji' hedá báyéki wây-á t'owa-á wá', indá di'ää Jerusalem bú'dí, hedá wíyá wáygedá Judea nantaa búgedí, hedá i' mâap'oe p'o' k'áygéwin bú' Tyre-á Sidon-dá tsowadá wá' di'ää. ¹⁸ Ná'in t'owa-á di'ää Jesus ûnt'òeyaanídi hedá inbí hay ovâyjâ'amídi. Hedá in yä'dâapi'in p'oewâahâadi ovây't'òephadekando'in wá' di'äädi dihekhâapóe. ¹⁹ T'ähki in t'owa dívíkhäädé' óetäägé-ídi, gá wí pínán ûnpee'i'di dihaywówa'dân.

Jesus-di in t'owa ovâytu'an to'wên dimuu dâyhíhchanmá've-i'indá hedá híwóhpi dínpuuwí'indá

²⁰ Jesus ibéedí iví khäge'nin imúndedi ovâytu'an, "Un sehkanäwó íwówáji'in híhchan bínmá've-í, gá Jôesi Tádávi t'owa ímuudân. ²¹ Un náä bínhaphadende'in híhchan bínmá've-í, gá íshupúuwídan. Un náä ísééji'in híhchan bínmá've-í, gá híhchandi úvíp'áhkaa-ídan. ²² Naa t'ähki t'owagi' o'aypuyä'i' omuudi t'owadi wovây't'aydá hedá wovâyjoegimáadá hedá t'ämäge unbí'gedí dívíhí'máadá hedá t'aywóhkannin ímuu gin wovây'tumáadá, híhchan bínmá've-í. ²³ Gin waagi únpóedá íhíhchaa-í hedá úvíhíhchanchäänú-í, gá in t'owadi han wovây'andibo Jôesi Tádádi báyéki híwó'di háäwí oe makówa wovây'määnídan. Wí'ún'òede-ípi ná'in t'owaví hehääwin thetáy pahpá'indi wá' in Jôesi Tádávi tukhe'min hanbá ovây'an.

²⁴ "Hewänbo un náä íkodi't'owamuu'in t'òephade únpúuwí, gá undá unbí híwó'di thaa ho únphadedân. ²⁵ Un náä íshu'muu'in t'òephade únpúuwí, gá undá íhaapúuwídan. Un náä íp'ääji'in t'òephade únpúuwí, gá undá íbo'aapúuwídan hedá íséeyëni. ²⁶ T'ähki t'owa

* **6:14-16** In Zealot t'owa-á Israel nangegi' dívíhänbo' in Rome'in ovâykhehpeeyé-ídi

unbí'gedi híwó dívíhí'máadá t'ôephade únpúuwí. Háadí? Gá nă'in t'owaví hehăăwin thehtáy pahpá'in híwó'báho dívíhée'andân in hójo'inbí'gedi ditú'in Jôesi Tádáví tukhe'min dimuu'in."

Jesus-di ovâyṭu'an dínkhây'ă' inbí hănmin ovâysígí-í'in

²⁷ "Hewänbo un naa dînt'ôeyande'in naadi wâyṭumáa, unbí hănmin bînsígí-í, hedá in wovâyṭ'ay'indá híwó'dá bîn'ámí. ²⁸ Jôesi Tádá bîndaa'ámí wí hăăwí híwó'di ovây'ámí'in in to'wên híwóhpî' únpúuwí'in dida'in, hedá in to'wên unbí'gedi wovâyjănăkíhée'o'ingí' ovâyjûusu'ámí. ²⁹ Wí to'wídí wéhángedí wovâyts'emaphávedí, oe wéhángedí wá' bînts'emaphavemăăní. Wí to'wídí unbí'k'éwé'in to wovâykê'dí, unbí to wá' wovâykáyjídí wívînkăă'ámípí. ³⁰ Wí to'wídí wí hăăwí wovâydaa'andi bînmăăní, hedí wí to'wídí wí hăăwí únmuu'í wovâykê'dá, wíyá wívîndaa'ámípí. ³¹ Hăa t'owadi un wovây'ámí'in ída' waagibá, hanbá bîn'ámí.

³² "In to'wên wovâysígí'indá'mân bînsígídá, ti t'owa unbí'gedi ditúuní híwó úví'o'in? Hedân joe. In t'aywóhkannindi wänbo wá' ovâysígí to'wên in ovâysígí'in. ³³ Hedí in to'wên híwó wovây'o'ingí'da'mân híwó bîn'odá, ti t'owa unbí'gedi ditúuní híwó úví'o'in? Hedân joe. T'aywóhkannin wänbo wá' híwó ovây'o' in to'wên híwó in ovây'o'in. ³⁴ Hedí in to'wên wovâywáywá'ăa-í'indá'mân bînchă'píyémădă, ti híwó úví'o gin t'owa ditúuní? Hedân joe. T'aywóhkannin wänbo wá' wây-á t'aywóhkannin dăychă'píyémă', dínhanginnândáho hăyú dívípíyémăgi ihaybá ovâywáywá'ăa-í'in. ³⁵ Ginnân úví'ámí: Uví hănmin bînsígí-í, hedá híwó'dá bîn'ámí. Bînpíyémăăní hăăwí, hedí i'gedi wí'úví'ănshaa'ámípí hăa wíyá bînhóení hăa joe. Gin waagi úví'andi, wíyá shánkí híwó bînhóení, hedí ta'gendi i' shánkí kw'áye na'ândiví ây ímuu gin t'owa ovâykeeyámí. I'dá in to'wên dikú'daapoe'o'pí'in wänbo' in dit'aywó't'ôe'in wänbo-á híwó ovây'o'. ³⁶ Únkhây'ă' t'owaví'piye ísehkanăpúuwí'in, uví Tádá Jôesi uví'piye nasehkanăpoe'o waagibá."

Jesus-di ovâyṭu'an wây-á t'owa wí'ovâyṭ'aywó'dichănu'be-ípí

³⁷ "Ihaydă' t'owa wívînt'aywó'dichănu'be-ípí, hedânho un wíwovâyṭ'aywó'dichăănú-ípídí. Ihaydă' wí'ítú'be-ípí to'wên dimuu'in ovâyṭuhchăănú-í'in, hedânho wíwovâyṭuhchăănú-ípí. Wây-á t'owa bîn'owóejé-í hedânho wovây'owóejé-ídí. ³⁸ In t'owa hăăwí bînmăăní, hedânho Jôesi Táadí un wá' wovâyămăăní. Unbí t'ún wovâyṭ'íde waagibá únpúuwí, hedáhá' in t'ún wovâyṭ'ă't'ă'nandá wovâywádă'ámí shánkí báyéki únsadee-ídí, p'éedí ch'ă'kí únsadee-í. Wây-á to'wêngí' bîntaajo waagibáho wovâyṭaayámí."

³⁹ Jesus-di nă'i hăhkangí' hí' wá' ovâyṭu'an: "Wí tsí't'aa'i-á wûnkodípí wíyá tsí't'aa'i'í óepahúuwídí. Gin i'andá wí'gíndíbo kwí'ónú dake't'ăănípí'an. ⁴⁰ Wí to'wí nahăhpoe'o'í-á iví hăhkandiví shánkí wínahăhpí, hewänbo ho nahăhpoe ihaydă iví hăhkandi waagi'bá namúuní.

⁴¹ "Hehăadan i' phétă wíyá to'wíví tsée ûnto'ondi bînmúnde', hedí in phé unbí tsée ûnto'onndá wívîn'âyîngí'ohpí? ⁴² Wí'únkodípí bîntu'ăăámídí, 'Ókă' k'ema, hă'i phétă uví tsí'dí wínwhăkáyjí, gá wên phé uví tsí' úto'ondi híwó wí'únkeet'óepídân. Undá paa úvíjănúmaa'in waaginbá ímuu. Páadé hă'in phé unbí tsí'dí bînwhăhke' hedânho híwó únkeet'óení wíyá to'wíví tsí'dí hă'in phétă bînwhăkáyjídí."

I' bay napa'i wên bay tay iwe

⁴³ "Wên bay tay híwó'nin deedi híwóhpí' bay wínapa'pí, hedí wên bay tay híwóhpí'in namuu'in deedi bay híwó'di namuu'í wínapa'pí. ⁴⁴ Úhanginná háawin wên tay namuu'in i' hăăwí napayedee iwedi. Figs-á phé'yăví nawăămuu iwedi wí'óetháy'épí, hedá úuva-á wên tsígu iwedi wí'óetháy'épí. ⁴⁵ Hedí hanbá wí to'wí híwó'di namuu'í-á híwó i'o', gá iví pí'nă kô'jé báyéki híwó'di imăadân, hedí wí to'wí híwóhpí' namuu'í-á híwóhpí' i'o', iví pí'nă kô'jé-á híwóhpí' imăadí. T'ăhki t'owa hăa inbí pí'nă kô'jé dăymăa waagibá dívíhée'o'."

Wáy wên in Jesus-ví hí' dit'oe'in ná'i hí' dâysígí'ámí, wáy-á wêndá joe

⁴⁶ “Heháadan undi naa ihayda' díkháyá'de ‘Nanbí tsondi p'ó'dédí’ gin, hewänbo háa naadi wáytu'an waa wí'úví'ohpí? ⁴⁷ To'wên naví'piye dí'äädi naví hí' dit'oe'di dín'a'gindodá naadi wáythayyamí háawin dimuu'in. ⁴⁸ Indá wí sen wí tewhá ik'ú'i waaginbá dimuu, iví tepúgí' báyéki iphoyää hedá k'uudá itepútógi. Hedi nap'ohsôe ihaydi i' p'oe'di i' tewhá óenán, hewänbo i' sen híwó ik'ú'ího i' tewhá wí'óe'a'yä'nanpí. ⁴⁹ Hewänbo in to'wên naví hí' dit'oe'di dín'a'gindopí'indá wí sen itewhák'ú'di tepúpí'díbo waaginbá dimuu, hedi i' p'o'k'ay nap'ohsôe ihaydi i' p'oe'di iví tewhá hânho ónnándi wesebo t'ähkího ónp'onayü.”

7

Jesus-di wí Rome-wi sundadoví t'ôe'i ónhehkháa'an

¹ Ná'i t'ähkí Jesus-di in t'owa ûnt'ôeyanji'in ovâyhi'bowa ihaydiho iwáygedí oe Capernaum bú'aypiye namää. ² Iwe wí sundado p'ó'dédí' naji', i-á wí t'ôe'i ûn'ân hânho ida'i', hedi ná'i t'ôe'i-á nahaydi chuwa k'áyge nak'óe. ³ I' sundado p'ó'dédí' Jesus-ví'gedi nat'oe ihaydi wên Hudíyo tsonnin ovâysan Jesus óedaa'ámídi na'ää-ídi iví t'ôe'i' óehhekháamäänídi. ⁴ Jesus naji' iwe dipówá ihaydi pín ta'gedi óekhäge'daa'an. Óetu'an, “Ná'i sundado p'ó'dédí'-á ihay híwó'di namuu ná'i i'gí' mân'ámídi, ⁵ gá i'dá t'ähkí nanbí t'owa dînsígí'dân, hedá nanbí bú'wi méesate'ay dínkú'.”

⁶ Hediho Jesus indádi namää. Owáy i' sundadoví tewhá tsowa wáy dipowamän dihayhää i'di iví'wedi wên k'ema'in ovâysan Jesus óejay-ídi, hedi indi Jesus óetu'an, “Nanbí Sedó, wíyá áyíngi wí'úyêenípí, naa ihay híwó'di wó'muupí naví k'aygi unts'úunídi, ⁷ hedá wá' ochanpóe naa ihay híwó'di wó'muupí'in uví'piye wänbo omú-ídi. Naví t'ôe'i dînhehkháapúuwí gin untúdi, nahehkháapúuwí-ákun. ⁸ Ná'indá naa dînhanginná, gá naa wá' hääwí díjôndi dó'a'gindodân, hedi naadi wáy-á sundado dovâytsomnáa, hedi dâya'gindo'. Wí sundado ‘Ópûn’ gin dótu'andi, i-á namää'ä, hedi wíyá wêe ‘Ókã've’ gin dótu'andá, i-á na'ää'ä. Naví pant'ôe'i ‘Ha'wâa ó'an’ gin dótu'andi, háa otú waa i'o'.” ⁹ Jesus óeháa'an ná'in nat'oe'di, hedi ibéedi in t'owa ûnwóe'ä'in ovâytu'an, “Ná'in wáytu'ámí, hânhay wänbo wí to'wí báyéki wáyü ná'i sen waagi imáa'i wídóshaapí, Israel iwe'in wänbo-á joe.” ¹⁰ Hedi i' sundado p'ó'dédí'ví tewhá iwepiye in iví k'aygi'in dí'ää'in diwáymää, hedi i' t'ôe'i nawówa'di óeshaa.

Jesus-di wí e'nú óewáywówápaa

¹¹ Wí háyü thaa naphade ihaydi Jesus wí bú'ay Nain gin dâytü'o' iwepiye namää. Iví khäge'nindá hedá wáy-á báyéki t'owa-á i-ádíba dimää. ¹² Ee bú' tehpaá phódi tsowa dimän dihayhää wí e'nú nachuu'i' óekhähkugihon. I' e'nú nachuu'i-á wí kweeví wêeda' ay ûn'ändi' ûnmuu, hedi i' kweeví sedó wá' ho ûnchuu. Báyéki i' bú'in t'owa i' jiyá-ádi diji'. ¹³ Nanbí Sedó Jesus-di i' kwee óemû' ihaydi iví'piye nasehkanäpóe, hedi óetu'an, “Wívisíhtä-ípi.” ¹⁴ Hedi iháqidi i' peníphébay itäge, hedi in dâyhonnin díwíwóyí', hedi Jesus natú, “E'nú, óshaa.” ¹⁵ Hedi i' nachuu'i' idaygisógedi ûnhí'paa, hedi Jesus-di i' jiyá óetu'an, “Nää uví e'nú ú'ân.” ¹⁶ T'ähkí'díbo dikhunwôeda'póe, hedi Jôesi Tádá kw'áayébo' óemáa. Ditú, “Wí Jôesi Tádávi tukhe'bi hay'i na'ää na'indádi nahanídi, Jôesi Tádá-á na'ää iví t'owa ikhäge'namídi.” ¹⁷ In Hudíyoví nange t'ähkí hedá i' nange búu k'uwakí nakw'ó'di-á in t'owa háa Jesus i'annin dit'oe.

John i' p'ó'p'oe'kandi'di Jesus óetsika'yan to'wí namuu'in

¹⁸ John i' p'ó'p'oe'kandiví khäge'nindi John óetu'an ná'i hääwí t'ähkí napóe i'gedi. ¹⁹ Hedi John-di wíje iví khäge'nin ovântuhkánnan, hedi Nanbí Sedó Jesus-ví'piye ovânsan óetu'ámídi, “Hân'oe ditú' wí to'wí Jôesi Tádá'di dînsankhâyamáa'in. Ti ü-ân i' unmuu, háa wíyá to'wí âynuuwä-i'” ²⁰ Jesus naji' iwe dapówá ihaydi óetu'an, “John

i' p'ó'p'oekandi'di na'in dísan uví'piye wên háawên wítsika'yamídí," hedáhá' John-bí tsika óetsika'yan. ²¹ Dapówá ihayháädibá Jesus-di in t'owa t'ämäge dihay'in hehkháa ovâymä', hedá yä'dâapí'in p'oewaahâa-á in ovâymáa'inbí'wedí ovâykhehpiyende', hedá ditsí't'aamuu'indá inbí keetandá ovâymä'. ²² Hediho Jesus-di ovântu'an, "Jaho báwáypûn hedi John dântu'âamí háa dânmû' hedá dat'oe waagibá. In tsí't'aa'in inbí keetan dâwáyhónde', in ditsí'dee'ipí'indá ditsí'dee, in diphéetaymuu'indá diwówa', di'ojet'aamuu'indá dit'oe'o, in dichuu'indá diwáywówápoe'o, hedá Jôesi Tádáví híwó'di tundá in sehkanáwó diwówáji'in ovâyt'ôe'o'. ²³ I' to'wí iví wâyü navi'piye' wí'ûnhádepí'-á híhchan imá've-í."

Jesus híwó ihée'o' John i' p'ó'p'oekandiví'gedí

²⁴ In John-bí'wedí da'ää'in dawáymää ihaydi Jesus-di in báyéki t'owa i-adí diji'in ovâytsika'yan, "Ahkónupiye John ít'oe-ídí imää ihaydi, háä-an í'ân bînmúní'in? Ti wí to'wí wên poesú waagibá wáadi óephedemáa'i'? ²⁵ Hedi hangí' wí'imääpídí, háä-an handi bînmúnídí imää? Ti wí to'wí kodit'owa waagi na'aamuu'i'? Ti wí'ûnhanginnáhpí'an iowápoe'o, hedá Jôesi Tádán sa'wó'gí díví'awende'indá hedá háäwí t'ähkí dâymáa'indá tsonninbí tewhá he'endi eeje dithaa. ²⁶ Hedi wí to'wí gi'bi' ípuwämääpídí háä-an handi ípuwämää? Ti wí Jôesi Tádáví tukhe'bi gáhân? Naadi wâytu'âamí John-dá wí Jôesi Tádáví tukhe'bi namuu-ákun, hewänbo shánkí wänbo namuu. ²⁷ John-nânkun namuu i' t'ôekhuwa'i Jôesi Tádáví ta'nin diwe iví'gedí nata'muu'i'. Jôesi Tádáví i' to'wí óesogekhâymaa'i' t'owa ovây'aywoenídí óehí'máadi óetu'an, Ót'ôeyan, naadi wí navi t'ôekhuwa'i' uví páadé wînsankhâymaa. I'dân in p'ôe wônkhây'amí unpówápídíbo'."

²⁸ Hedáhá' Jesus natú, "Naadi wâytumáa, to'wí wänbo náä oepáa k'aydi náä puwahay na'aypuyä'i John-bí shánkí kw'áye wínamuupí. Hewänbo náä phaapiyedi in to'wên Jôesi Tádáví tun t'owa ovâyt'ôe'o'indáho John-bí shánkí kw'áye dimuu, tobá kw'áye dimuupí'in waagin dimuu.

²⁹ "Hedi in tax phahsannindádí hedá wây-á báyéki t'owa-adí John ônt'ôeyan, hedi John-di ovâyyp'ó'p'oe'an. Gin díví'andá dâykeeyan dívíwâyunde'in Jôesi Tádá-á híwó i'o'in. ³⁰ Hewänbo in Pharisees-á hedá in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá wídhíjepí John-di ovâyyp'ó'p'oe'amídí, hediho gindidi dâykeeyan dâyjoegi'annin háa Jôesi Tádá nada' waa ingí' ovây'amí'in.

³¹ "Hânnan otûuní ná'in náä diwówáji'in t'owaví'gedí? Háawin t'owa-an dimuu? Háä waagi'innan dimuu? ³² Gá áyyää dimuu bûu pingé dikw'ó'nin waagi'innân dimuu, wây wêndi in wé'gen ovâytuwínúndedi, 'Wâykhóhtsaa'káha'púwhää'andi wí'úvíjádéndepí, hedá wâypeníkha'wandá wí'úvísihtäädépi.' ³³ Ginnân otunda': John i' p'ó'p'oekandi napówá ihaydi ihaadä'an hedá wí'iméenasuwäpí, hediho un ítú, 'Wí yä'dâapí' p'oewaahâadi óemáa.' ³⁴ Hewänbo naa t'ähkí t'owagi' o'aypuyä'i' wé'gen t'owa-adí dâyhúujo hedá dósuwände', hediho ítú, 'Bînmú'dí, i-á nahá't'aa, hedá suwäto'i-ân namuu, hedá há'in tax phahsannindádí in wé'gen t'aywóhkannindádí inbí k'ema dínmuu.' ³⁵ Hebo tobá gin ítú' wänbo', in to'wên Jôesi Tádáví hangintan ovâymagí'indá ditú', 'Ta'gendi Jôesi Tádá báyéki ihangintanmáa'."

Wí kwee t'aywóhkandi namuu'i Jesus-ví ân deedi ika'p'oe'äyu

³⁶ Wí Pharisee Simon gin nakháwä'i'di Jesus óehúutu'an, hediho i' Pharisee-ví tewhá iwepiye namäädi ihúúsóge. ³⁷ Ee bú'ba wí kwee t'aywóhkandi namuu'i nathaa. Ná'i kwee-á Jesus i' Pharisee-ví'we ihúujo'in ûnhanginpóe ihaydi iwepiye namää. Wên ts'ä'in p'onbay'ay sa'wó nasundi ka'p'oe ûnku'unnin i-adí iho'. ³⁸ Jesus-ví ân nú' idége'disóge, hedi isíhtäädé'. Iví tsí'p'oe Jesus-ví ân deedi ûnjemuđi iví whândi ônt'awe, hedi óe'ânphohtsä', hedi i' ka'p'oe sa'wó nasundidá ân deedá ôn'ewedáhá' óe'äyu. ³⁹ I' Pharisee Jesus óehúutu'andi' ná'i imû' ihaydi i'ânshaamáa, "Ná'i sen ta'gendi Jôesi Tádáví

tukhe⁷bi namuudáho⁷, ûnhanginnáaniwän nä⁷i kwee óetägende⁷iví⁷gedi to⁷wí hedá háawi namuu⁷in, i-á t'aywóhkandi namuudi.”

⁴⁰ Jesus-di Simon óetu⁷an, “Naa u-ádi ohí⁷da⁷.” Simon-di Jesus óetu⁷an, “Hedáho háhkandi⁷, háä-an naa dítu⁷amí⁷in unda⁷?” ⁴¹ Jesus-di ginnân óetu⁷an: “Wíje senä⁷ wí chä⁷ píyépä⁷i sen dachä⁷phaamuu. I⁷ wêe p'anân tägintä (500) kwä⁷u ts'ä⁷i naphaamuu, hedi i⁷ wêe-á p'anântä-á (50). ⁴² Hewänbo wíðänkodipí dänwä⁷äa-ídi, hediho wí⁷gíndí i⁷ daphaamuu⁷i⁷di ovän⁷owóje. Wé⁷idan in wíje senä⁷ diwedi shánki óesígi? Hân u-á un⁷ánde?” ⁴³ Simon-di Jesus óetu⁷an, “Gá i⁷ shánki báyéki ón⁷owóje⁷i⁷dân shánki óesígi, gin naa o⁷ánde.” “Ta⁷ge untú” gin Jesus-di óetu⁷an. ⁴⁴ Hedi Jesus ibeedí i⁷ kwee óemünde⁷, hedi Simon óetu⁷an, “Ti nä⁷i kwee nâamünde⁷? Naa uvi k'aygi ots'ûndi u⁷dá wí p'oe wänbo wíðimägipí naa dáy⁷ân⁷owêedi-ídi, hewänbo i⁷dá iví tsí⁷p'oe⁷di dí⁷ân⁷oe⁷an, hedá iví whändá dí⁷oe⁷pídi. ⁴⁵ U⁷dá wíðip'ohsääpí uvi k'aygi dí⁷isígi⁷amídi, hewänbo i⁷dá ots'ûn waagibo dí⁷ân⁷oe⁷tsädi wí⁷iwóyí⁷pí. ⁴⁶ U⁷dá wíðip'ohkä⁷anpí dînkeeyamídi uvi k'aygi dí⁷héegi⁷annin, hewänbo i⁷dá há⁷i ka⁷p'oe sa⁷wó nasundi⁷ naví ân deedi dí⁷äyü. ⁴⁷ Hediho wítu⁷âamí, nä⁷i kwee-á iví báyéki sígi ûnmuudi ikeejo⁷ báyéki t'aywó⁷di ûn⁷owó⁷jennin, hewänbo wí to⁷wí na⁷ándedi hínchääda⁷ ûn⁷owó⁷jennin, i-á hínchääda⁷ sígi imáa.” ⁴⁸ Hedáhá⁷ Jesus-di i⁷ kwee óetu⁷an, “Uvi t'aywó⁷di-á ú⁷owó⁷jen.” ⁴⁹ Wây-á i-ádi dí⁷íví⁷húujo⁷in dí⁷íví⁷ánshaamáa, “Háawi sennan nä⁷i namuu? Natû⁷ t'aywó⁷di i⁷owóje⁷de wá⁷.” ⁵⁰ Hewänbo Jesus-di i⁷ kwee óetu⁷an, “Uvi wâyü úmuudiho wôn⁷owóje. Ánsaaginpídi⁷bo ópûn.”

8

Wên kwiya⁷di Jesus óeyu⁷uhon

¹ Iwedi wí háyü thaa iwe Jesus báyéki bú⁷ây eejepiye namää, hedi i⁷ híwó⁷di tun ovây⁷t'ôekanhon háa Jôesi Táda⁷ nakhây⁷muu waa t'owa ovâysíghónídi. Iví tã⁷di wíje (12) khäge⁷nin wá⁷ i-ádi⁷bá diji⁷. ²⁻³ Wên kwiya⁷ wá⁷ Jesus-ádi diji⁷, indá Mary-á, Joanna-á hedá Susanna-á dimuu. Nä⁷in kwiya⁷ dihaywän hedá yä⁷däapí⁷in p'oe⁷waahâda⁷ óemääwän, hewänbo Jesus-di hekhâa ovây⁷mägi. Mary-á t'owadi óekháy⁷ä⁷de⁷ “Magdala bú⁷wi kwee” gin, hedá Jesus-di tsédi diji⁷in yä⁷däapí⁷in p'oe⁷waahâa iví⁷wedi ônkhepiye. Joanna-ví sedó Chuza-á i⁷ nanagewi tsondi Herod-ví k'aygi iwe ihäawi⁷âyí⁷do⁷. Wây-á báyéki kwiya⁷ wá⁷ Jesus-ádi iví khäge⁷nindá⁷dimän, hedi i⁷ hääwí nä⁷in kwiya⁷ dínkw'ó⁷di Jesus-á iví khäge⁷nindá diyämu.

Jesus-di wên háhkangí⁷in ó⁷gedí ko⁷ji i⁷gedí in t'owa ovây⁷tu⁷an

⁴ T'owa báyéki bú⁷ây eeje⁷di Jesus-ví⁷piye dimää, hedi báyéki dit'owawé⁷gepóe ihaydi Jesus-di nä⁷in háhkangí⁷in ó⁷gedí ovây⁷tu⁷an: ⁵ “Wí ko⁷jikwo⁷i namää iví ko⁷ji wóge⁷, hedi ee nava i⁷ge iko⁷jiwáde. Wáy wí ko⁷ji in p'oe⁷ay nava pínu nak⁷óe i⁷ge najemu, hedi t'owa diphademändi i⁷ ko⁷ji kw⁷áayé dí⁷ví⁷ahsaa, hedi tsíde dí⁷víshunwávedí i⁷ ko⁷ji dáy⁷k'oe. ⁶ Wíyá ko⁷ji-á nak'uuná⁷ deeda⁷ najemu, hedi natsijópúpóe wänbo wína⁷omúnáhpídi nat'aa. ⁷ Wíyá ko⁷ji-á wää⁷i phé⁷yävi jâa-á najemu, hedi i⁷ phé⁷yävi nasôedi óe⁷ánhógi. ⁸ Hewänbo wíyá ko⁷ji-á híwó⁷di nan deeda⁷ najemu, hedi tägintä (100) ma⁷kw'anukí shánki napaa.” Gin Jesus-di ovây⁷tu⁷an hedáhá⁷ kay⁷indi natû, “Tó⁷wên naví hí⁷ dit'oe⁷indá híwó dí⁷ví⁷t'ôeyaaní⁷in dínkhây⁷ä⁷.”

⁹ Jesus-ví khäge⁷nindi óetsika⁷yan hân nä⁷in ó⁷gedí natunda⁷in. ¹⁰ Hedi Jesus-di ovây⁷tu⁷an, “Jôesi Táda⁷di wovây⁷mägi íka⁷póewídi hádídí i⁷di nää t'owa ovâysíghónde⁷ i⁷gedí, hewänbo in wé⁷gendá dovây⁷há⁷odi ó⁷gedída⁷ dovây⁷tumáa, hedânho wídika⁷póewípídi. Jôesi Táda⁷vi ta⁷nin diwe ginnân inbí⁷gedí nata⁷muu: Tobáháa dâymünde wänbo wíðínkeepoe⁷opí, hedá dit'oe⁷o wänbo wíðika⁷póya⁷pí.

Jesus-di i' ko'ji i'gedi ovâythayyan

11 “Nă'i hí' i' ko'ji i'gedi ginnân natunda? I' ko'ji-á Jôesi Tádávi tun waagi'ba namuu. 12 Wáy wên t'owa i' nan nava pínu nap'oe'aymân ni'ge nakâymuu'i waaginbá dimuu. Jôesi Tádávi tun dit'oe, hewânbo Penísendi na'ăădi i' tun inbí pí'nă khó'jédi ovâywhahónde', hediho wídíwâyundepídí há'to ovây'aywoeni. 13 Wây-á t'owa-á i' nan nak'uuná'di waaginbá-á dimuu. Jôesi Tádávi tun dit'oedi híhchandi dâysígi'o', hewânbo wídípúumuupi waagibá dimuu. Hây tăhkídă' dívíwâyunde', hewânbo ovâytayinde' ihaydá wíyá wídíwâyundepí. 14 Wây-á t'owa-á i' wăă'i phé'yăvi nasaa'i nan iwáyge wí ko'ji najemu'i waagi'ba-á dimuu. Jôesi Tádávi tun dit'oe, hewânbo báyekí hăăwí năă oepăa k'aydiwidi ovây'âyîngimă', dikodit'owamúuní'indá dida', hedá hăa dihihchanpúuwí i'gedidă' díví'ánshaa'o'. Hedânho hanbá dínpo'e'o i' ko'ji óe'ánhógi'i waagibá, inbí'wedí hăăbo wínapayedee'ipí waagibá napoe'o. 15 Hewânbo wây-á t'owa-á i' híwó'di nan iwáyge wí ko'ji najemu'i waagi'ba-á dimuu. Jôesi Tádávi tun dit'oedi pín ta'gedi inbí pí'nă khó'jé dâyhónde', hedá híwó'nin ánskaa'in dimuudi wídâyjoe'opí, hedi dívíăă'odibo híwó'di hăăwí díví'o'.”

Jesus-di wên phakó i'gedi ovâytu'an

16 “To'wí wânbo wên phakó iko'ankidí wí să'wédí wí'ikaajopí hăa whohte pho' wí'itoe'opí. Hewânbo wên phakóbay iwân ikée'í, hedânho to'wí íve nats'undi i' ko imúunídí. 17 Hedi hanbá hăăwí t'ăhkí năă nakaamuu'i-áho owáy hăădibo nakeepúuwí, hedá hăăwí năă naka'powamuupî-áho owáy hăădibo nathaypúuwí naka'powapúuwídí. 18 Hedânho áyîngidí naví hí' dînt'ôeyanbe. To'wí it'ôeyandedi naví hí' dínka'póya'di-á shánkí wânbo óeka'powamăăni. Hewânbo to'wí naka'póya'pî-á, tobá naka'póya' gin na'ánde wânbo', i hýăă ho naka'pówá'i' ônkaayamí” gin Jesus-di ovâytu'an.

Jesus-ví jíyá-á tí'ûuwindá ûnpówá

19 Jesus-ví jíyá-ádí iví tí'ûuwindádí ee Jesus na'ân diwepiye dimăă, hewânbo báyekí dit'owajidí wídínkodipí iví tsowa dívíhăădi-ídí. 20 To'wídí Jesus óetu'an, “Uví jíyá-ádí uví tí'ûuwindádí oe já'wé diwin hedi wóemúuní'in dida'.” 21 Jesus-di in t'owa ovâytu'an, “In to'wên Jôesi Tádávi tun dâyt'ôeyandedi dâyt'a'gindo'innânho naví jíyá-á naví tí'ûuwindá dînmuu.”

Jesus i' wăq hânđă' i'an

22 Wí thaa Jesus-ádí iví khăge'nindádí wí kophé iwe dívítógi, hedi Jesus-di ovâytu'an, “Jaho oe p'oe'kwí' p'ănăpiye gimú-í.” Hediho iwepiye dimăă. 23 Wa' p'oe iwéngé dimân dihayhăă Jesus najókhă. Ihaydibá wí wăq hânho kay'i' i' p'oe'kwíngé napówá, hedi hânho nap'oe't'úkhúpo'e'odi inbí kophé dín'ohkuudee hedi ovây'ugekhây'an. 24 Jesus nak'oe iwepiye dimăădi óejóhsan, hedi óetu'an, “Nanbí tsondi', díp'ot'akhanukhây'o'.” Hedi Jesus ishaadi kay'indi i' wăq-á i he'endi p'oe't'úkhú-á ovănhée'an, hedi i' wăq nawóyí'dee, i' p'oe-á nahángípoe. 25 Ihaydá iví khăge'nin itu'an, “Heháadan wăyupí'in ímuu?” In khăge'nindá dikhunwôeda'dă ovâyhăa'an, hedi dívípitumăa, “Hăawi sennan nă'i namuu? Wăq-á p'oe-á wânbo ijôndi óe'a'gindo'.”

Jesus-di báyekí yă'dăapí'in p'oe'wăqhăa wí senbí'wedí ovâykhehpiye

26 Oe p'oe'kwí' p'ănă ee Gerasene-bí nange dipówá, owáy hănă p'oe'kwí' p'ănădă Galilee-á naná. 27 Jesus owáy nange wăypiye i' kophé iwedí nawá' dihaydi, wí sen i' bú'wi namuu'i na'ăă óejay-ídí. Nă'i sendá yă'dăapí'in p'oe'wăqhăadi óemăa, hedá báyekí paayo aapídíbo' ijíyende', hedi tewhá ee wínathaapí, hewânbo t'owápho eejân nathaa, dâypeníkhă'kw'óe'ó iwe. 28-29 I' yă'dăapí' p'oe'wăqhăadi i' sen hăyânbo óekaygi'an i'ámídí hăa i' yă'dăapí' p'oe'wăqhăa nada' waagi, hedi tobáhăa t'owadi i' sen wí pan waagibá kadénadi óemanwhi'o hedá óekwăk'ukhúwhi'o wânbo', ihaydá' iwhi'ts'ă'di nama'p'ănde', hedá i' yă'dăapí' p'oe'wăqhăadi oe ahkónupiye óeshavekando'.

Jesus-di i' yä'dâapí' p'oweahâa óejôn i' senbí'wedi napee-ídí, hedi i' sendi Jesus óemû'di iví páadépiye idége'disóge hedi ituwínú, "Heháadan u'di ánpí wídí'ohpí Jesus, u Jôesi Tádá i' shánkí kw'áye na'ándiví ay unmuu'i"? Naadi kay'indi wída'máa, wídít'ôephadekannamípi." ³⁰ Jesus-di óetsika'yan, "Hân unkháwá?" Hedi natú, "Gá 'Báyekí' gân." Gin natú gá báyekí yä'dâapí'in p'oweahâadi óemáadan. ³¹ In yä'dâapí'in p'oweahâadi Jesus kay'indi óedaa'an oe péyégepiye wí'ovâysaanípi. ³² Iwe tsowa wáy okú wáhkí báyekí pehtsude di húuji'. In yä'dâapí'in p'oweahâadi Jesus kay'indi óedaa'an ovâymaánidí in pehtsudeví tú' eeje dívítôenidí, hediho ovâymaági. ³³ In yä'dâapí'in p'oweahâa i' senbí'wedi dipeedi in pehtsudeví'ye dívítógi, hedi in báyekí pehtsude i' okú wáhkí oe áagépiye díví'äwáve, hedi i' p'oekwí' diwe diwândi dívíp'ot'ahánú.

³⁴ In pehtsude áyí'nin háa napóe'in dâymû'di dijân, hedi iwáy bú' hedá bú'dí já'wé-á i'gedi dâyt'ôeho', ³⁵ hediho in t'owa dimää dâymúunidí. Oe Jesus na'ân diwe dipówá ihaydá i' sen iví'wedi in yä'dâapí'in p'oweahâa ovâykhehpiye'i Jesus-ví ân nú' na'ándi dâyshaa. Nää-á na'aamuu hedá iví hangintandá imáa. Óemû' ihaydi dikhunwôeda'póe. ³⁶ Hedi in t'owa háa napóe'in dâymû'indi in wé'gen dipówá'in ovâytu'an hádídí i' sen ônehkháa'annin. ³⁷ Hedi in Gerasene-win t'owa hedá in tsowa dithaa'indá dikhunwôeda'di Jesus óedaa'an inbí nangedi ijâatä-ídí. Hediho i' kophé iwe itógi p'o' p'änäpiye nawáymu-ídí. ³⁸ I' sen in yä'dâapí'in p'oweahâa iví'wedi ônjâa'andi'di Jesus pín ta'gedi óedaa'an, "Naa u-ádí dipunmäa." Hewänbo Jesus-di óepunjôndi óetu'an, ³⁹ "Uví'piye ópûn, t'ähkí háa Jôesi Tádádí ugi' wôn'annin ovây't'ôe'amí." Hediho namäadi to'wên t'ähkí ee bú' ovâytu'an háa Jesus-di igí' ôn'annin.

Jesus-di wí kwee ûn'ûnp'oepee'i' ônehkháa'an, hedá wí a'yú nachuu'i-á óewówápaa

⁴⁰ Jesus oe p'oekwí' p'änädi nawáy'ää, hedi napówá ihaydi báyekí t'owa óetsikha'máa'indi óesíikê'. ⁴¹ Wí sen Jairus gin nakháwá'i na'ää, i-á in Hudíyoví méesate'aywi p'ó'dédi' namuu, hedi Jesus-ví páadépiye idége'disógedi pín ta'gedi Jesus óedaa'an iví tewhá ipiye namú-ídí. ⁴² Iví wêe a'yú ûn'ándi' ûnchuwamää'ä. I' a'yú-á madi tã'di wíje (12) paayo'i namuu.

Jesus i' tádá-ádí namäadi in t'owa iví nú' dívít'ä't'ä'bóedímáa. ⁴³ Wí kwee wá' ûnwóemän, i-á nap'óehaydi tã'di wíje (12) paayo iví ûnp'oe wí'ûnwóyí'dee'ipí, hedi to'wí wänbo wí'ûnkodipí ônehkháa'amídí. ⁴⁴ Nã'i kwee-á Jesus-ví tí'ûupha'gedi na'äädi iví k'éwé'in to' k'áygédi ôntäge, hedi wesebo iví ûnp'oe ûnwóyí'dee. ⁴⁵ Jesus natsikapóe, "To'dan naa dítäge?" Hewänbo t'ähkí dítú, "Naa-á joe." Hedá Peter-dá óetu'an, "Hähkandi', báyekí t'owa dijidi nää uví nú'piye dívíkhadímá'dí wóet'ä't'ä'chänumáa." ⁴⁶ Hewänbo Jesus natú, "To'wídhá dítäge-ákun. Naa dínhanginná hehkháa pínán naví'wedi dínpee'in." ⁴⁷ I' kwee nää ûnhanginná há'to ikaamá've-i'in, hediho nathathapóedí na'äädi Jesus-ví páadépiye idége'disóge, hedi in t'owaví páadépiyebo ithayyan háadí Jesus óetäge'in hedá háa wesebo-á nahewówa'indá. ⁴⁸ Jesus-di óetu'an, "Naví ay, uví wäyü úmuudi unhewówa. Ánshaaginpidíbo' ópûn."

⁴⁹ Wa'di ihí'máa ihaydibo wí to'wí i' méesatewi p'ó'dédi'ví tewhá iwedi napówá hedi natú, "Jairus, uví ayúkáy ho úchuu. I' hähkandi' ánpí ó'an." ⁵⁰ Hewänbo Jesus nã'i nat'oe'di Jairus óetu'an, "Wí'unkhunwôeda'ipí. Biwänpiwäyü-i-á nawôewa-i'in hediho nawôewa-i-ákun." ⁵¹ I tewhá ee dipówá ihaydi Peter-á John-dá James-á hedá i ayúkáyví tádá-ádí jiyá-ádí Jesus-di ovâytsudemági, wiyá to'wí wänbo-á joe. ⁵² I' ayúkáy nachuudi t'ähkí dibo dívísíhtuwínúndedá dívípíkhúmáhpúude', hewänbo Jesus-di ovâytu'an, "Wí'úvísíhtä-ípi. Wínachumuupí, nawänpijókhawák'óe-á." ⁵³ Indi ônwänpip'áhkaa, dínhanginnândi i' ayúkáy-á ho nachuu'in. ⁵⁴ Hewänbo Jesus-di iví man ônyâ'di kaygi óetu'an, "Óshaa ayúkáy." ⁵⁵ I ayúkáy nawáywówápóe, hedi wesebo ishaa, hedi Jesus-di ovâytu'an, "Wí hääwí binmäa ik'o'ídí." ⁵⁶ I' tádá-á i' jiyá-á hânho

ovänháa'an, hewänbo Jesus-di ovänkhâak'û' to'wí wänbo wíðänhangin'ännamípi'in háa napóe'in.

9

Jesus iví tã'di wíje (12) khäge'nin isan iví t'ôe díví'amídi

¹ Jesus iví tã'di wíje (12) khäge'nin iwé'ge'andi pinnán ovâymägi hedá ovâyk'û' in yã'dâapi'in p'oweahâa t'owavi'wedi ovâykehpeeyé-ídi, hedá inbí hay-á ovâyjáa'amídi. ² Hedáhá' ovâypunjôn in t'owa ovâytu'amídi Jôesi Tádávi'piye dívímäänídi, hedá ovâyhekháa'amídi. ³ Ovâytu'an, "Hääwí wänbo wíwínhûuwípi'imädi, wên uduphé wänbo joe, háa wí múu bínhääwíkuu-ígi', háa wí koegi', háa wí chã', háa wây-á wéhpêe to wänbo wíwínhûuwípi. ⁴ Wí tewhá iwe wovâysígi'an deebo úwíwóyi'ní, wíyá wáypiye ímää píhay. ⁵ Hewänbo wáygé wíwovâysígi'anpí'we, iwedi ípeemän dihaydi unbí anto iwedi bínna'jeepêedi-í in t'owa dínhanginnáanídí híwó wíðíví'anpí'in" gin Jesus-di ovâytu'an. ⁶ Hediho iví khäge'nin iwedi dímäädi i' bú'ây i'ge t'ähki dívítsi'hon. Jôesi Tádávi híwó'di tun in t'owa ovây t'ôekanhon, hedá in dihaymuu'indá hekháa ovâypähon.

I' tsondi Herod Jesus-ví'gedi nat'oe

⁷ Herod i' Galilee nangewi tsondi namuu'i háa napuwamännin ûnhanginpóe, hedi wí'ûnhanginnáhpí háa nã'i hääwí i'gedi i'ânshaa'amí'in, gá wáy wên t'owa Jesus-ví'gedi ditû'dân i-á John i' p'ó'p'oekandi namuu nawáywówápóe'i', ⁸ hedá wây-á ditû' Elijah nawáykeepóe'in, hedá wá' wây-á ditû' wénä wí in Jôesi Tádávi hân'oe'in tukhe'min nawáywówápóe'in. ⁹ Herod natú, "Naa otsonpóe John i' p'ó'p'oekandi óek'é'ts'âa-i'in. To-angú nã'i sen namuu, iví'gedi nã'i hääwí ot'oe'o'i'?" Hediho ikhääde Jesus óemúuní'in.

Jesus-di in p'ánú maapaasôn (5,000) senä'dá in wé'gen t'owa-á ovâyhúujôn

¹⁰ Jesus-ví t'ôekhuwa'in diwáypówá ihaydi Jesus óet'ôe'an háa díví'annin t'ähki. Hedi oe Bethsaida bú'aypiye i-ádi ovâyho' wí'bo dikwonídi. ¹¹ Hewänbo in t'owa dínhanginpóe wáypiye namää'in, hediho t'ähkidíbo ûnwóemää. I'dá t'ähki ovâysígi'an, hedi ovâyhée'an háa Jôesi Tádá nakhâymuu waa t'owa ovâysíghóenídi i'gedi, hedá in to'wên dínhekháatáy'indá hekháa-á ovâymägi.

¹² Nakinmän dihaydi iví tã'di wíje (12) khäge'nin iví'piye ûn'äädi óetu'an, "Nã'in t'owa ovâypunjônbe i' bú'aypiye hedá nava hää tsowa nanân dejepiyá, wáygé dívíwho'kw'ôení'in dâynuuwã-ídi hedá dâykoegi'hóenídá, gá nääwá ahkondã' nanândân." ¹³ Hewänbo Jesus-di ovâytu'an, "Undânho bínhúujôení." Indi óetu'an, "Na'indá p'ánú pává'âyda' hedá wíje pá'âyda'ba áymáa. T'ähki nã'in t'owagi' wígínkoegi'saapi, âykoegi'kumädidã'mânho'." Gin ditú gá in senä'dã'dibo p'ánú maapaasôn (5,000) ihay dijidân. ¹⁴ Jesus-di ovâytu'an, "Bintu'an in t'owa p'ánân tãgin (50's) dívíwé'ge'amí hedá hää nangá dívíkw'ôení." ¹⁵ Hediho iví khäge'nin háa ovâytu'an waagi díví'andi t'ähki in t'owa dívíkw'ôení gin ovâytu'an. ¹⁶ Hedi Jesus i' p'ánú pává-á hedá in wíje paa-á ihógi, hedi makówápiye ibéedi ikú'daa'andi i' pává-á hedá in paa-á iháve. Hedáhá' iví khäge'nin ovây'an in t'owa ovâyphaadé-ídi. ¹⁷ T'ähki in t'owa dívíhúuyandi dívíshu'an, hedi in khäge'nin tã'di wíje (12) t'ún p'éedi i' naphadé'i koegi' dâywé'ge'an.

Peter natú to'wí Jesus ta'gendi namuu'in

¹⁸ Wí thaa Jesus wí'bo ijûuso'o'. Iví khäge'nin iwáy tsowa diji', hedi ovâytsika'yan, "To-an naa omuu gân nã'in t'owa ditû'?" ¹⁹ Indi óetu'an, "Wên ditû' John i' p'ó'p'oekandi-ân unmuu. Wây-á wëndá ditû' Elijah-ân unmuu, hedá wa'di wáy wëndá ditû' wí Jôesi Tádávi hân'oe'i tukhe'bi nawáywówápóe'i-ân unmuu." ²⁰ Hedi ovâytsika'yan, "Hedi undá, to-á naa-á omuu gân í'ánde'?" Peter-di óetu'an, "Gá i' to'wí Jôesi Tádádi óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídi, i-ân unmuu." ²¹ Hedi kay'indi ovâykhâak'û' wíyá to'wí wänbo wíðâyhangin'ännamípidí to'wí namuu'in, ²² hedá wá' ovâytu'an, "Naa t'owa t'ähkígi'

o'aypuyä'i ta'gendi báyéki dont'ôephadekhâymaa. In Hudíyo tsonnin hedá in owha' p'ó'dédí'indá hedá in Hudíyoví kuu dâyhá'o'indá naa díjoegikhâymaa. Díkhe'khâymaa, hewänbo iwedi poje thaa iwe owáywówápuwagi'o."

Háa t'owa dínkhây'ä' díví'ami'in Jesus óeyuuhûuwí'in dida'di

²³ Hedáhá' t'ähki in t'owa ovâytu'an, "To'wên naa-ádi dikä'äda'indá wídínkhây'ähpí háa diwänpida' waagi díví'ami'in, hewänbo häädi wänbo t'ähki inbí phé'win dâyhûuwí, hedá naa-á díyuuhûuwí. * ²⁴ To'wên inbí wówátsi dâywänpi'aywoení'in didin hedá in owha' p'ó'dédá'indá inbí wówátsi dipedeegi'o. Hewänbo to'wên naagi' inbí wówátsi dívimägi'in, indá inbí wówátsi dit'anpúuwí. ²⁵ Tobá wí to'wí hääwí t'ähki nää oepáa k'aydi nakw'ó'di ihógi wänbo', iví wówátsi ipedee'andi tuhchänu iwän napówádá wé'innan wên híwó nää'i hääwídi óekhâymaa? ²⁶ Naa t'ähki t'owagi' o'aypuyä'i sa'wó'di kohthay wóegé owáy'ä'. Nää'in kohthay-á navi'-ádi navi' Tádávi'-ádi in yä'dâa'in makówáwin t'ôepa'aa'inbí'-ádi gínmuu. Hedi to'wên nää naa díwôeda'in hedá navi' háhkan dînôeda'indá, owáy naa owáy'ä' ihaydi naadi wá' in dovâywôeda'i. ²⁷ Ta'gendi wâytumáa, naa tsondi omuu'in bînpuwâkhâymaa, hedi nää'in napúuwí wa'di wáy wên nâwe íji'in íhánpídíbo'."

Jesus háa ûnchaa waa ûn'egópóe

²⁸ Wí jáadi naphade ihaydi, Jesus-di t'ähki nää'i ovâytu'an diwedi, Peter-á James-á John-dá oe p'in kw'áyepeye i-ádi ovâyho' ijûusu'amídí. ²⁹ Hedi iwáygé ijûusu'o' ihaydi iví ts'ay háa ûnchaa'in piháa ûnkeepóe, hedi iví aa t'ähki ts'ää ots'á'i' ûnpóe. ³⁰⁻³¹ Tsíkhagipí wíje senä' kohthay jáadidi dakeepóe, indá Moses-á Elijah-á damuu, hedi Jesus-ádi dänhí'máa háa Jesus oe Jerusalem nachuwagi'o i'gedi, Jôesi Tádá i'ánshaamägi waagi. ³² Peter-ádi in wé'gendádá téegindi dijókhawâkw'ó, hewänbo dijósa'wo, hedi Jesus i' kohthay jáadidi dâymû', in wíje senä' i-ádi dawinnindádi. ³³ In wíje senä' Jesus-ví'wedi dänjáakhâymaa'wän, hedi Peter-di óetu'an, "Háhkandi', híwó namuu nâwe giji'in. Jaho poje óhkhunte'ây âykw'ôení, wêe ugí', wíyá Moses-gí'-á, hedá wíyá Elijah-gí'-á." Hewänbo i'ánshaa'anpídíbo natuhpee.

³⁴ Gin natú ihaydibo wí okhúwá napówádí ovây'óhkhunnan, hedi i' okhúwádí ovây'ánhógidi dikhunwôeda'póe. ³⁵ Hedi nää'i tun okhúwá jáadidi napee: "Nää'i-ân navi' ay dînmuu, i-ân dóde'man. I' bînt'ôeyaaní." ³⁶ I' tun nahán dihaydi, Jesus wí'bo naji' iví khäge'nindádi. Nää'in napóe'in iví khäge'nin inbí pí'näbo dâymáa, hedi ihaydi to'wí wänbo wídayt'ôe'anpí háa i' thaa dâymû'in, tí'úugédânho dâychangin'ânnan.

Jesus-di wí yä'dâapi' p'oweahâa wí enúkáyvi'wedi ônkhehpiye

³⁷ Wíyá tháwän oe p'in kw'áyedi diwáywá' dihaydi báyéki t'owa Jesus ûn'ayjaymää, ³⁸ hedi in t'owa jáagedi wí sendi kaygi óetu'an, "Háhkandi', kaygindi wída'máa un'ää-ídi navi' e'nú dînmúunídi. I'da' dîn'e'nú'än. ³⁹ Ginnân nää'i ûnpoe'o: Wí yä'dâapi' p'oweahâadi óekéndedáhá' tsíkhagipí óetuhkwínkando', hedi tú' t'ähká nathathapoe'odi sóphogedi nasó'okhópee'i, hedi óechänundedi óeteetsáwá'o' tú' t'ähki. Hây t'ähki wänbo nää'i yä'dâapi' p'oweahâadi wí'óejoe'ohpí. ⁴⁰ Naadi uví khäge'nin kaygindi dovâydaa'an nää'i p'oweahâa óekhehpeeyé-ídi, hewänbo wídínkodípí. ⁴¹ Jesus natú, "Un nääwin t'owa-á wâyupí'in ímuu hedá pi'wên p'ôe i'ge ímân. Ti undádi häädi wänbo t'ähki dáyyää'amí gáhân?" Hedáhá' i' tádá óetu'an, "Uví enúkáy nääpiye mänmä'." ⁴² Wa' i' e'nú na'ä' ihaydi i' yä'dâapi' p'oweahâadi óekanu hedá óethathakannan. Jesus-di i' p'oweahâa óet'e'yan hedi i' e'nú óehkhâamägi, hedi i' e'núví tádá óetu'an, "Nâwe uví e'nú ú'än." ⁴³ To'wên t'ähki nää'i Jôesi Tádávi' pinnán dâymû'di ovâyháa'andi ditû', "T'ähki Jesus ikanhondi-á wâyupíwó'di namuu."

* 9:23 Nää'in natunda', dikhâymuuní dâyt'ôepaadé-ídi, Jesus in phé'win deedi it'ôephade waagibá.

Waʔdi kin dívíhíʔmáadí Jesus iví khägeʔnin ituʔan, ⁴⁴ “Näʔin wâyṭuhkankhâymaaʔin híwó bítʔôeyan: Naa tʔowa tʔähkígiʔ oʔaypuyäʔiʔ omuuʔi wây-á tʔowaví mangepiye díkáani.” ⁴⁵ Iví khägeʔnin wídínhanginnáhpí háa náʔi tun natundaʔin. Inbíʔwedi waʔdi in tun nakaamuu, hedânho wídikaʔpówápí. Hewänbo diwôedaʔ óetsikaʔyâamídí iʔgedi.

To-an iʔ shánki hayʔi namuu?

⁴⁶ Jesus-ví khägeʔnin dívíṭuhkanmáa wénä wí in diwedi shánki hayʔi namuu iʔgedi. ⁴⁷ Hewänbo Jesus ûnhanginná háa diʔánshaamuuʔin, hediho wí ay óekêʔdi iví hangedi óewínú, ⁴⁸ hedi ovâyṭuʔan, “Toʔwídí naa dídaʔdi náʔi ay óesígíkéndedi, naa wáʔ dísigíkénde waabá iʔoʔ. Hedi toʔwí naa dísigíkêʔiʔdi iʔ toʔwí naa disandi wáʔ óesígíkéndeʔ. Wí toʔwí un diwedi shánki híyääʔiʔ ipipaʔi-á taʔgendi hayʔi namuu.”

Toʔwí Jesus-víʔpiye háa nachaapiʔ-á ivíʔnäpiye napoeʔo

⁴⁹ John-di Jesus óetuʔan, “Hähkandiʔ, toéwí sen âymûʔ yäʔdâapiʔin pʔoewaahâa tʔowavíʔwedi ovâykhehpiyendedi úví kháwä natûʔdi, hewänbo âykhâaʔamíʔin gidaʔ, náʔin diwediʔi wínamuupídí.” ⁵⁰ Hewänbo Jesus natû “Toʔwí giʔbi wívínkhâaʔamípí. Toʔwí unbíʔpiye háa nachaapiʔ-á unbíʔnäpiyeʔiʔbá napoeʔo.”

Wên Samaria-ʔin tʔowadi Jesus wíʔóesígíkêʔpi

⁵¹ Iʔ thaa tsowa napowaʔäʔ Jesus wíyá oe makówápiye napee-ídí, hedi kaygindi iʔánshaamägi oe Jerusalem-piye nawáymú-ídí. ⁵² Hedi wên senäʔ iví páadé ovâysan wáyge nachangiʔoʔin dâykhatʔamídí. Wí Samaria-wi búʔay iwe dipówá, ⁵³ hewänbo in tʔowa wídidaʔpí óesígíkáyjiʔin, gá oe Jerusalem-piye naʔahchândân. ⁵⁴ Wíje iví khägeʔnin James-ádi John-dádi damuuʔin háa óeʔan niʔgedi datʔoe, hedi óetuʔan, “Nanbí Sedó, ti undaʔ wí phaa äntuhkánnamí makówádi nawaanídí tʔähki náʔin tʔowa ovâyphaháanú-ídí?” ⁵⁵ Hewänbo Jesus inbíʔpiye ibéedi ovântuʔan, “Haʔwâagi wídänheeʔamípí.” ⁵⁶ Iwedi wíyá búʔaypiye dimää.

Nabâapuʔwan taʔgendi Jesus óeyuuhûuwídí

⁵⁷ Pʔogé dimän dihaydi wí sendi Jesus óetuʔan, “Wáy unmäa eejé wänboʔ, naa eejepiye bá u-ádi omú-í.” ⁵⁸ Jesus-di óetuʔan, “In déʔay nan deedi dínphohsaa dívíthaayé-ídí, hedá in tsídé-á dínyähsaa, hewänbo naa tʔähki tʔowagiʔ oʔaypuyäʔiʔ omuuʔi wáyge dáykaykhanwówáʔamígíʔ wídinnáhpí.” ⁵⁹ Jesus-di wíyá sen óetuʔan, “Naa díyuumáʔi.” Hebo iʔ sendi óetuʔan, “U-ádi omääpídíbo díwáypunmäa naví tádá dínchuu píhay hedânho donkhäʔkʔúuwídí.” ⁶⁰ Jesus-di óetuʔan, “In dichumuuʔin waagin dimuuʔindá inbí tʔowa dínchuuʔin ovâykhäʔkwʔôení. U-áho ópûn tʔowa ovâyṭuʔamídí Jôesi Tádáviʔpiye dívímääniʔin.” ⁶¹ Wíyá toʔwídí óetuʔan, “Nanbí Sedó, naa odaʔ u-ádi omú-íʔin. Hebo u-ádi omääpídíbo dípunmäa naví kʔaygiʔin dovâysengituʔâamídí.” ⁶² Jesus-di óetuʔan, “Han biʔandáho wíʔunchäʔmuupí Jôesi Tádágiʔ bitʔôeʔamídí. Wí toʔwí iwhäädedi ihaydaʔ tíʔûupiye ibéedeʔi waagiʔbá unmuu.”

10

Jesus-di tségintäʔdi wíje (72) senäʔ ovâysan iví tʔôe dívíʔamídí

¹ Náʔi naphade ihaydi Nanbí Sedó Jesus-di wây-á tségintäʔdi wíje (72) senäʔdá ovâydeʔman, hedá wíʔjengin ovâysan iví páadé dimú-ídí, iʔ búʔay eejé hedá ówinge eejá wáy namän deepiye tʔähki. ² Iʔdi ovâyṭuʔan, “Báyéki tʔowa dijiʔ Jôesi Tádágiʔ ovâywéʔgeʔamídí, tʔowa dâyhääwéʔgeʔoʔ waabá, hebo tʔôeʔindá háyú wänbo wídijihpí. In tʔowa-á Jôesi Tádáviʔin ûnmuu, hediho ivíʔpiyeʔ úvíjûusuʔamí wây-á tʔôeʔin ovâysaanídí hedânho báyéki náʔin tʔowa ônwéʔgeʔamídí. ³ Jaho bípûn, nää wên kʔúwáʔay ímuu waaginbá naadi wáysandeʔ in toʔwên khunjó waaginbá dimuuʔin dijiʔ iwepiye. ⁴ Wívínchäʔhûuwípí, wí múu bínhääwíkuu-ígíʔ wänbo-á joe, in íʔantomuuʔindaʔdibo ímú-í. Wíʔúvíhayjêeʔamípí häa pʔogé tʔowa bínjayʔin thaa tʔähki bínheeʔamídí. ⁵ Hedi wáy

wí tewhá its'ú' deewá, páadé in t'owa bînsengitú'âamídí ginnân ítúuní, 'Jôesi Táadáho wovâykhâge'namí hedânho náa tewhá íthaa'in ânsaaginpidíbo' íkwoní. ⁶ Wí to'wí háa bîntú'an waa isígí'i na'ándáho', unbí sengitun i-ádí únjoekandee-í, hewânbo to'wí iwe na'ándí' hâ'bi namuupídá, unbí hí' wí'unchâ'púuwípí. ⁷ I' tewhá eebo úvíwóyí'ní hedá indádá úvíhúuyamí, gá wí t'ôe'i-á iví wá'âaho it'andân. Náawá hääwá oe-á wíyá tewhá eeje wí'ímú-ípí wovây'âyîngi'âamídí. ⁸ Hedí wí bú' iwe its'ûndi wovâysígí'andi, hääwí wovâysaa'i bînk'o'í. ⁹ In dihay'in i' bú' ee dikw'ó'nin bînehkhâamâáni, hedí ovâytu'âamí, 'Nää-á Jôesi Táadádí wovâytmáa iví t'owa ímúunídí. ¹⁰ Hebo wí bú' ee its'ûndi wovâysígí'anpídá, ee bú'wi p'óegé i'ge ímú-í hedí ovâytu'âamí, ¹¹ I' na'jee unbí bú'wi nanbí anto eeje dîntsîndi wânbo ívípêedi-í wâykeeyamídí híwó wí'úví'ohpí'in ídápídí Jôesi Táadáví t'owa ímúunídí. ¹² Naadi wâytmáa, owáy i' thaa Jôesi Táadádí t'owa háa híwó háa híwóhpí díví'annin ovâytu'an dihaydi, gi'bi bú'win t'owa shánkí dâyt'ôephadekhâymaa in Sodom bú'win t'owaví'wedí."

Háa in bú'ây Chorazin-dá Bethsaida-á Capernaum-dá dínpuuwí'in

¹³ Hedí Jesus ná'in wá' natú, "In t'owa i' bú'ây Chorazin gin dâytú'o' iwe'in t'ôephade dínpuuwí. In t'owa i' bú'ây Bethsaida gin dâytú'o' iwe'indá wá' t'ôephade dínpuuwí. Pínnán t'ôe-áho inbí jáa ovây'an, hebo inbí t'aywó'di wídívíjáa'anpí. Ná'i pínnán t'ôebá in bú' Tyre-ádí Sidon-dádí gin dâytú'o' eeje hân'oe ovây'andáho', in Tyre-'indá in Sidon-'indá wídívíhayjêe'amípiwân k'oe'i aa díví'aawé-ídí, hedá núu ee-á dívíkw'ôeníwân, dâykeeyamídí inbí t'aywó'di dâyjoe'annin. ¹⁴ Hedânho in Chorazin-windá in Bethsaida-windá shánká dâyt'ôephadekhâymaa in Tyre-windá hedá Sidon-windá inbí'wedí owáy Jôesi Táadádí t'owa háa híwó háa híwóhpí díví'annin ovâykeekw'ôe'ó ihaydi. ¹⁵ Mađi in t'owa Capernaum bú'aywin dí'ânde' oe makówápiye ovâytegekhâymaa'in, hewânbo indá oe péyégepiyânho diwhavemân."

¹⁶ Hedáhá' iví khâge'nin itu'an, "To'wên wovây't'ôeyande'indáho naa wá' dînt'ôeyande waagibá díví'o'. Hedí to'wên un wovâyjoegi'annindáho naa wá' díjoegi'o', hedí to'wêndi naa díjoegi'odá gindídi i' to'wí naa dísandí wá' ôejoegi'o'."

In tségingtâ'di wíje (72) Jesus-ví t'ôe'in diwáy'ää

¹⁷ Tí'úugedí in tségingtâ'di wíje (72) senä' híhchangídi diwáy'ää, hedí ditú, "Nanbí Sedó, in yâ'dâapí'in p'oweahhâadi wânbo na'in dí'a'gin, uví khâwâ wínkhây'ädi." ¹⁸ Jesus-di ovâytu'an, "Naadi wá' dómú' Satan i' Penísendi oe makówádí tsíkhagipí nake't'ândi, tsígówânú nawândi waabá. ¹⁹ Bít'ôeyan, naadi wâyk'û' yâ'dâapí'in p'oweahhâa bînt'aanídí, wí pâyü háa wí ts'e'k'âaví'di úví'ahsaa waagibá, hedá shánkí kay-á wâymagi in kay i' Penísendi unbí hânbi' únmuu imáa'iví'wedí, hedího há'to hääwídí wânbo wovâywá'amí. ²⁰ Hewânbo tobá in yâ'dâapí'in p'oweahhâadi wovây'a'ginnandi íhíhchan wânbo', únkhây'ä' shánkí íhíhchaa-í'in unbí khâwâ oe makówá únta'muudi."

²¹ Ihaydibá i' Yâ'dâa'i P'oweahhâadi báyéki híhchan Jesus óemägi, hedí Jesus natú, "Naví Táadá, u-á oe makówá-ádí hedá náa oepáa k'aydá shánkí untsonji'i' unmuu. Hedí ná'i hääwí naví khâge'nin dâymú'i-á in báyéki dínhanginná'ninbí'wedá in dihá'inbí'wedá náakaayan hedânho wídâymúunípídí, hedí ná'in namuudi naadi wíkú'daa'o'. Naví Táadá, gin bí'amídí wóehíhchanmägi." ²² Hedáhá' in t'owa ovâytu'an, "Naví Táadádí hääwí t'âhki naví mange dînjoe'an. Tóebo ta'gendi wí'ûnhanginnáhpí to'wí omuu'in, naví Táadádí mân ûnhanginná. Hedá tóebo-á wá' wí'ûnta'gendihanginnáhpí to'wí naví Táadá dînmuu'in, naa iví ay omuu'i'da'mân dínhanginná. Hedá wáy wêndidáho óetaa-í, to'wí namuu'in naadi dovâykeeyandáho'."

²³ Hedí iví khâge'ninbí'piye ibéedí Jesus-di ovâytu'an indá' dit'oe-ídí, "Undá híhchan bînmá've-í ná'i hääwí napóe'i bînmúndedi. ²⁴ Wâytu'âamí, báyéki in hân'oe'in tsonnindá in Jôesi Táadáví tukhe'mindá dida' dâymúuní'in i' hääwí náa bînmúnde'i', hewânbo wídâymú'pí, hedá i' hääwí un ít'oe'o'indá dida' dit'oe-í'in, hewânbo wídít'oe'pí."

I' híwó'di Samaria-wi sen

²⁵ Wí sen in Hudíyoví khuu dâyhá'o'in diwedi'i namuu'i Jesus-ví'we napówá óetayí'nídí, hedi óetsika'yan, "Háhkandi?, hân dáy'amí in wówátsi nahándeplí'in donkáyjídí?" ²⁶ Jesus-di óetsika'yan, "Hân natú' i' tsontun Moses ita'nandi'? Hää-an iwe náatunnan?" ²⁷ I' sendi Jesus óetu'an, "Gá ginnân: I' shánkí natsonji'i' unbí Jôesi únmuu'i' undá únkhây'ä' pín ta'gedi bînsígí-í'in, unbí pí'nä khó'jé-á, unbi hää iwá, unbí kay t'ähkídá, hedá unbi ánsaadá."

Hedá wá' natú,

"Háa un wí'bo úvípísígí waagibá, wé'gen t'owa wá' bînsígíhûuwí."

²⁸ Jesus-di óetu'an, "Híwó bihé'e'an, hediho háa untú waa bi'âamí, hedânho wówátsi wóemääni."

²⁹ Hewänbo in Hudíyoví háhkandi nada' ipikeeyamí'in híwó'di namuu waagibá, hediho Jesus óetsika'yan, "Wé'in t'owa dovâysígí-í?" ³⁰ Jesus-di ônthayyamídí ginnân óetu'an: "Wí sen oe Jerusalem bú' iwedi i' bú' Jericho iwepiye namän, hedi wên sänmindi óeyâ'di iví aa óep'ädi hedi hânho óemahpúudí chu'i waagibá óejoe'an. ³¹ Hedi ihaydibá wí Hudíyo owhá-á ee p'óegá namän, hedi i' sen óemû' iwe nak'óedí, hedi p'ôe p'änäpiye naphadedi iwedi namää. ³² Hây napóe ihaydá hanbá napóe. Wíyá wêe sendá na'ää, i-á i' méesate hay'iwi khäge'di namuu, hewänbo i' wá' p'ôe p'änäpiye naphadedi iwedi namää. ³³ Hedi wí sen oe Samaria nangewi namuu'i' oe p'óegé namän, hedi i' sen nak'óe iwe nú' napówá, hedi óemû'di iví'piye nasehkanäpóe. ³⁴ Hediho ee nak'óe iwepiye namäädi iví tsaa eeje olive kâ'p'oe-ádi méena-ádi ôñ'ewedi aa'âydi ôñwhi'an, hedáhá' iví búdu eedi óe'í'k'û'di wí whohkwo tewhá iwepiye óeho', hedi iwe óe'âyîngi'an. ³⁵ I' tháwändá wíje thaa t'ôe'i chà' iví chà' múu iwedi iwhahógidi i' whohkwo tewháwi p'ó'dédí' ôñ'andi óetu'an, 'Nä'i sen nâa'âyîngi'amí, hedi wíyá shánkí úchá'muudáho' owáy owáy'ää ihaydi wíwá'âa-í.' " ³⁶ Hedi Jesus-di i' háhkandi óetsika'yan, "Hân un'ân, wé'idan in poje iwedi i' sen in sänmindi óeyâ'i' ta'gendi óeseegí?" ³⁷ I' háhkandi'di Jesus óetu'an, "Gá i' nasehkanäpóe'i'dân." Jesus-di óetu'an, "Ja' ópûn, háa i'an waa ó'an."

Mary-á Martha-á inbí tewhá iwe Jesus na'á'dâaji

³⁸ Jesus-ádi iví khäge'nindádi iwedi dimäädi wí bú'ay iwe dipówá, hedi wí kwee Martha gin nakháwä'i'di ovâysígí'andi iví tewhá eepiye ovâyts'úde. ³⁹ Martha-á wí tí'ûu Mary gin nakháwä'i-á ûn'ân, hedi i-á ee nange Jesus-ví ân nú' isóge iví háhkan ônt'ôeyaanídí. ⁴⁰ Martha hânho najashapoe'o báyéki t'ôe ûnjidi ovâyhúujôenídí, hediho Jesus-ví'piye namäädi óetu'an, "Nanbí Sedó, ti áyîngi wíwóemähpi'an naví tí'ûudi wí'bo díjoe'andi i' koegí' dókhây'amídí? Nátu'an díkhäge'nami'in." ⁴¹ Jesus-di óetu'an, "Sehkanä Martha, ụ-á hääwí t'ähki i'gedi báyéki áyîngidi wóemáa, ⁴² hebo wí hääwída'mânho ta'gendi natáy, hedi Mary-áho i' ide'man. Hedi ná'i shánkí híwó'di namuu'i' ide'mandi-á iví'wedi há'to óekwee-í."

11

Jesus-di iví khäge'nin jûusu i'gedi ovâyhá'o'

¹ Jesus-á wíyá wăhää ijûusu'o', hedi ibowa ihaydá wêe iví khäge'di'di óetu'an, "Nanbí Sedó, na'in wá' díjûusuhá'an, John iví khäge'nin ijûusuhá'an waabá." ² Jesus-di ovâytu'an, "Úvíjûusu'andá gin waagi ítúuní: Tádá, uví kháwä wín'a'ginnamí. Uví tsonkhuu wóegé ówhanbe na'in dítsónnamídí. ³ Thamuwaagi i' húugí' gíntáy'i dí máä. ⁴ Nanbí t'aywó'di dîn'owójé, in na'inbí'piye dívít'aywó'nannin ây'owójénde waagibá. Hedi wíginpúuwípi wăhphade dítayí'nídí."

⁵ Hedáhá' Jesus-di ovâytu'an, "Heyâagú khunpinudi wí k'emaví tewhá eepiye ímäädi bîntu'andi, 'K'ema, poje pává dípiyé máä. ⁶ Wíyá k'ema nängé naphademändi náä naví' napówá, hebo naa hääbo wídînsaapi dókoejôenídí. ⁷ Heyâagú i'di oe ívedi wovâytu'andi,

‘Ánpí díʼan, in phódi-áho naphéhtoʼon hedi navi áyyäá-ádí naa-ádí giwhoʼkwʼó, hediho naa wíðinkodipí dáyshaa-ídí hääwí wímäänídídí.’ ⁸ Naadi wâytuʼâamí, tobá hääwí wíwovâymmääní wänbo unbí kʼema únwänpimuudiboʼ, ihaydaʼ bîndaʼmáadáhoʼ ishää-í, hedi hääwí úntáyʼi wovâymmääní. ⁹ Hedi hanbá namuu úvîjûusuʼandi: Bîndaʼmáʼve-í hääwí, hediho bînhoení. Bîntuwämáʼve-í hääwí, hediho bînshaa-í. Bînpópóʼâamí, hediho in phódi-áho ungíʼ wovâyhuu-í. ¹⁰ Toʼwên ihaydaʼ dáydaʼmáʼindáho dáyhoení, toʼwên ihaydaʼ dáytwämáʼindáho dáyshaa-í, hedi toʼwên ihaydaʼ dáyópóʼoʼindáho in phódi ingíʼ ovâyhuu-í.

¹¹⁻¹² “Un tádáʼin ímuuʼin, unbí eʼnúdí wí paa wovâydaaʼandi ikʼoʼídí, ti wí pâyü bînmääní? Hedihaa wí wáa wovâydaaʼandi ti wí tsʼeʼkʼâa bînmääní? Joe, háʼtoʼ.” ¹³ Tobá híwóhpíʼin ímuu wänbo undá únhanginná hádídí híwóʼdí hääwí unbí áyyäá bînmääníʼin. Hediho shánkí wänbo iʼ Tádaʼ oe makówá naʼándíʼdî in toʼwên óedaaʼannin iʼ Yäʼdâaʼi Pʼoewaahâa ovâymmääní.”

Dítú Penísendi Jesus óekhägeʼmáaʼin

¹⁴ Jesus-di wí sen tunpíʼvíʼwedi wí yäʼdâapíʼ pʼoewaahâa ônkhehiye. Iʼ yäʼdâapíʼ pʼoewaahâa napee ihaydi iʼ sen únhiʼkodi, hedi in tʼowa ovâyháaʼan. ¹⁵ Hewänbo wáy wëndáho dítú, “Iʼ Penísendi Beelzebul gin nakháwäʼiʼ, iʼ yäʼdâapíʼin pʼoewaahâaʼaví pʼóʼdédíʼ dínmuuʼiʼdân Jesus óekhägeʼdo náʼin yäʼdâapíʼin pʼoewaahâa tʼowavíʼwedi ovâykhehpeeyé-ídí.” ¹⁶ Hedá wây-á wëndá didaʼ Jesus óetayíʼníʼin, hediho óedaaʼan wên pínnán taa makówádi ovâykeeyamídí, hedânho dínhanginnáanídí háa Jôesi Tádadí óesandíʼ namuuʼin háa joe. ¹⁷ Hewänbo háa dívíʼánshaamáaʼin Jesus-á únhanginná, hediho ovâytuʼan, “Wí nangewin tʼowa wíʼbo dívípihânbodáhoʼ inbí nangeho dâypiháʼdânnamí. Hedi tʼowa inbí kʼaygi ee wíʼbo dívípiyándedáhoʼ, iʼ kʼaygá háʼto nakâypúuwí. ¹⁸ Hedi hanbá Penísendi wíʼbo ipiyándedáhoʼ háʼto häädi wänbo natsonyêení. Undi dítúʼan Penísendidânho naa díkhägeʼmáa, hedânho in yäʼdâapíʼin pʼoewaahâa tʼowavíʼwedi dovâykhehpiyendeʼ.” ¹⁹ Hewänbo handídi dovâykhehpiyendedáhoʼ, hádídán unbí tʼowaʼindi ovâykhehpiyendeʼ? Unbí tʼowaho dítúuní in taʼgen wíʼúvíhéeʼopíʼin. ²⁰ Hewänbo Jôesi Táadáʼi pínnándânho in yäʼdâapíʼin pʼoewaahâa dovâykhehpiyendeʼ, hedi náʼindiho únhanginná Jôesi Tádadí naa dítsondísógeʼin. ²¹ Wí sen kayʼi tʼâhkí iví kʼuuphé hääwídí iví tewhá iʼáyîngíʼodi, tʼâhkí iʼ hääwí ivíʼ únmuuʼiʼ híwó únkwʼó. ²² Hewänbo wí toʼwí iví shánkí kayʼi namuuʼi naʼäädá iʼ sendádí iyâa-ídí, iʼ sen óetʼaaní, hedi tobá iʼ sen kwâkʼu hân aa natoʼon wänboʼ, hedá naʼándeʼ náʼi kwâkʼu aadi óekhägeʼnamíʼin, náʼi wêe sen shánkí kayʼi namuuʼiʼdî iʼ senbí hääwí ônhóení, hedi iví kʼemaʼindádí dívíweejé-í. ²³ Toʼwí naviʼnâpiye namuupíʼ-á naviʼpiye háa nachâa, hedi toʼwí in tʼowa naviʼpiye ovâymayäʼpíʼ-áhoʼ ovâykhehpiyende waagibá iʼoʼ.”

²⁴ “Wí yäʼdâapíʼ pʼoewaahâa wí tʼowavíʼwedi napeedi oe ahkónupiye namändi wáy ithaayé-í iwe ituwämáa, hedi ishaapídáho wíʼbo natûʼ, ‘Wáy dójoeʼan diwepiyebá owáymú-í, iʼ toʼwíwíʼpiye naviʼ tewhá waagiʼbá dînmúʼdeʼiʼ.’” ²⁵ Hedi nawáymää ihaydaʼ náʼi toʼwíwíʼpiye óeshaadeʼ, wí tewhá naʼaanándá napiʼdindá waabá namuu. ²⁶ Hedáháʼ wíyá napeedi tsé ihay wây-á yäʼdâapíʼin pʼoewaahâa iví shánkí yäʼdâapíʼin dimuuʼin ovâyamáʼ, hedi náʼi toʼwíwíʼpiyebá ovâyhon iwe dívíthaayé-ídí, hediho náʼi toʼwí-á shánkí pʼándíkíʼ-á napoeʼo páadédí namuuʼivíʼwedi.”

Háa taʼgendi gihíhchanpúuwíʼin

²⁷ Gin Jesus natú ihaydaʼ wí kwee oe tʼowa jáadá kaygá natú, “Iʼ kwee wóeʼayyandiʼ hedá wóetsäaʼandi-á híhchan imáa.” ²⁸ Jesus natú, “Hebo shánkí dihíhchan in toʼwên Jôesi Táadáʼi híʼ dáyʼtʼôeyandeʼin hedá dáyʼaʼgindoʼindá.”

In tʼowa didaʼ Jesus wí pínnán tʼôe iʼqmíʼin

29 In t'owa Jesus-ví'we shánkí diwé'gepoe'o, hedi ovâytu'an, "Un nääwin t'owa-á yä'däapí unbí wówátsi bînnon. Ihaydá' wí pinnán taa bînmúunídí Ída'poe'o, hewänbo wêeda' pinnán bînmúuní, i-á Jonah ikeeyandi' waagi'ba namúuní. 30 Haa Jonah ûnpóe'in namuudi in t'owa Ninevah bú'win dínhanginná ta'gendi Jôesi Tádádí óesannin, hedi hanbá nää naa t'owa t'ähkígí' o'aypuyä'i haa dînpúuwí'in namuudi in nääwin t'owa dínhanginnáani ta'gendi Jôesi Tádádí dísannin. 31 Hedânho owáy i' thaa Jôesi Tádádí t'owa haa híwó haa híwóhpí díví'annin ovâykeekw'óe'ó ihaydi, i' kwee oe Sheba nange p'ó'dédi' namú'de'i' i'ah TUYEDI un nääwin t'owaví wäyupí wovâykeeyamí. Hân'oe i-á kayí' wähhäwi nangedá na'ää hâyú Solomon ûnhanginná'dí' ônt'ôeyaanídí, hewänbo tobá naa Solomon-bí shánkí hay'i omuu wänbo hedá nâwe undádí oji wänbo', undi naa wíðint'ôeyandepí. 32 Hedá wá' owáy i' thaa Jôesi Tádádí t'owa haa híwó haa híwóhpí díví'annin ovâykeekw'óe'ó ihaydi, in t'owa i' bú' Ninevah-win díví'ah TUYEDI un nääwin t'owaví wäyupí wovâykeeyamí. Hân'oe Jonah-di Jôesi Tádáví tun ovây't'ôe'odi hâ'in Ninevah-win t'owa dit'oeði indá inbí t'aywó'di dâjoe'an, hewänbo tobá naa Jonah-ví shánkí hay'i omuu wänbo hedá nâwe undádí oji wänbo', unbí t'aywó'di wíwînjo'e'ohpí."

Jesus-di ovâytu'an iví hí' ônjoe'gi'odáho', wên ko wên t'ún pho' dâykée'í waagibá díví'o'

33 "To'wí wänbo wên phakó iko'andi pho iwe wí'ikaakée'ípi, haa wên t'ún napekichá'nin pho' wí'ikée'ípi, hewänbo wên phakóki eedân ikée'í hedânho to'wên dits'úya'nin i' kô dâymúunídí. 34 T'owaví tsée-á wên phakó ingí' namuu, hedi híwó'nin tsée dínmuudáho in tséedá t'ähkí ovâyko'. Hewänbo híwóhpí'in tsée dínmuudáho' t'ähkí ovâyphahkhunjo' waagi'ba dînpoe'o. 35 Hedânho úví'âyîngi'amí unbí tséedí in kô óetsudemääni'in, khun ni'ge wí'íyêenípídí. 36 Wí to'wí ta'gendi ûnkonándá hedá wáygé wänbo wí'ûnphahkhunáhpídá, t'ähkího ûnkohkeenáani, wên phakó ûnkohkay waagibá."

Jesus-di in Pharisees-ádí in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indádí ovâytu'an t'ôephade dînpúuwí'in

37 Jesus ihí'bowa ihaydá wí Pharisee-dá óehúutu'an, hediho i' Pharisee-ví tewhá eepiye dats'ûndi Jesus ihúusóge. 38 I' Pharisee óeháa'an Jesus óemû'di ihúusógedi wa'di iman'owíðipídíbo' in Hudíyoví khuu waagibá. 39 Hediho Nanbí Sedó Jesus-di óetu'an, "Naa dînt'ôeyan, un Pharisees-á t'owa waaginbá ímuu inbí húugi' k'édé-á sâ'wé woegi'-á já'wédída' dâyo'owíðinde'in. Undá ída' híwó ikeet'ôeni'in, hewänbo unbí pí'ná khó'jé nakeet'óepí iwá hâ't'aa'indá' hedá yä'däapí'indá' ímuu. 40 Un ánsaapí'in, Jôesi Tádá-á hääwí nakeet'óe'i' ipaa. Ti i'ba hääwí nakeet'óepí' wá' wí'ipaapí'an? 41 Únkhây'ä' hääwí unbí sâ'wé únsaa'i' in sehkanäwó diwówáji'in bînmääni'in, handiðibo yä'däa'in wówátsi bînhúuwí.

42 "T'ôephade un Pharisees únpúuwí. Undá i' su'ts'ígí'-á tsímáháa-á hedá wé'ge'i hääwí ha'wâagi'i' bînpaye iwedi tä taa únkw'ôndi Jôesi Tádá wêe bînmä', hewänbo t'owa-áho ta'ge wíwîn'ohpí hedá Jôesi Tádá-á wíwînsígípi. Hääwí bînt'andedi ta'gendi únkhây'ä' tä taa únkw'ôn diwedi Jôesi Tádá wêe bînmääni'in, hewänbo wí'ûn'ôede-ípi ná'i wé'ge'i híwó'di hääwí wá' úví'âamídí. 43 T'ôephade un Pharisees únpúuwí. Undá i' méesate páadépiye úvíkw'ôeni'in wovâyhí'an, hedá oe búu pingé wovâyhí'an t'owadi a'gindi wovâysengitü'âamí'in. 44 T'ôephade únpúuwí, gá undá wáy pení ovâykhä'kw'ódi eeje nataamuupí' waaginbá ímuudân, t'owa díví'ahsahondi wíðínhanginnáhpí iwe nakw'ó'nin." *

45 Wí Hudíyoví khuu ovâyhá'o'i'di óetu'an, "Háhkandi', in Pharisees-bí'gedi ha'wâa bihée'odi na'inbí'gedi wá' jänákí bihée'o'." 46 Jesus natú, "T'ôephade un Hudíyoví khuu bînhá'o'in wá' únpúuwí. In t'owa kâyi' hääwí díví'amí'in bîntü'o', hewänbo undá hây wänbo wíwînkhäge'dopí dâyo'âamídí. 47-48 T'ôephade únpúuwí, gá undá wáy in Jôesi Tádáví tukhe'min ovâykhä'kw'ódi eeje bînkodi'odân, inbá unbí hehääwin thehtáy pahpá'indi

* 11:44 In Hudíyo wí penípho iwe díví'ahsaadá, dínkhâk'óe inbí méesate ee dits'úuní'in páadé dívíkhây'anpíðibo' inbí khuu dínmuu waa.

ovâyhánú. Hewänbo han bîn'andi nakeepoe'o únchanpóe'in háa unbí páadé kã'ää'in díví'annin híwó namuu'in, gá indá in Jôesi Tádáví tukhe'min ovâyhánú wänbo undá inbí penípho bînwänpikodi'odân. ⁴⁹ Hedânho Jôesi Tádá báyéki hangintan imáadi ginnân natú, 'Naví tukhe'mindá hedá naví t'ôekhuwa'indá in t'owaví'piye donsaaní, hedí in t'owadi wáy wên in dovâysannin jänäki ovây'amí, wáy wëndá ovâyháanú-í.' ⁵⁰ Hediho un t'owa nääwin wovâychänukhâymaa in Jôesi Tádáví tukhe'min nää oepáa k'aydi nakhi'jen dihaydibo' ovâyhánúdí. ⁵¹ I' páadé óehay'i-á Abel namuu, hedí i' tí'úugé óehay'i-á Zechariah-á namuu, i-á i' méesate-á i' antáa já'wé nak'óe'i-á inbí pinudi óehay. Naadi wâytu'âamí, undáho in t'ähki ovâyhánúdí ta'gendi wovâyutuhchänukhâymaa. ⁵² Un Hudíyoví khuu bínhá'o'in t'ôephade únpúuwí. In ta'gen namuu'in bínkaajo waagibá úví'o', in t'owa wídháhpuuwípí. Undáho wí'iháhpoepí, hedí in wé'gen t'owa diháhpúuwí'in dida'indáho wíwîn máhpi diháhpúuwídí."

⁵³ Jesus ná'i Pharisee-ví tewhá iwedi napee, hedí i' thaa iwedi páadépiye in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá hedá in Pharisees-á hânho i-ádi dit'ayyaapóe, hedá hânho-á dívíkhäade' t'ämäge i'gedí óetsika'yamí. ⁵⁴ Wên phay igí' nawhêe-ídi ônk'úya' waabá muu'in bínkaajo waagibá úví'o', in t'owa wídháhpuuwípí. Undáho wí'iháhpoepí, hedí in wé'gen t'owa diháhpúuwí'andi ditsíkha wên háawên híwóhpi'in natuhpee-ídi.

12

Jesus iví khäge'nin itu'an díví'áyîngi'amí'in

¹⁻² Ihaydi báyéki maapaasôn (1,000's) t'owa diwé'geji', hedí hânho dibá'yendi dívídashänu'o'. Jesus-di in t'owa ovâyhêe'an, hebo iví khäge'nin páadé itu'an, "Úví'áyîngi'amí há'in Pharisees waaginbá wí'ípúuwípí, indá paa dívíjánúmáa'in waaginbá dimuu. I' híwóhpi' díví'o'i-áho dínsôe-í oewáasee ná'i oewáa iwe nato'ondi nasó' waagibá. Hedí hanbá t'ähki nää nakumuk'óe wänbo nakumukhuudee-í, hedá t'ähki nää nakaak'óe wänbo óepeeyé-í napu'wäâní. ³ Hediho wên háawên phakhun dee ítú'indáho', thaadi dit'oe-í, hedí wên háawên to'wívi oje phóge bínsänhêe'andi in phódi nati'dindi, indáho wha'k'aydi dívítuwéenu-í, t'ähki dit'oe-ídi."

Jôesi Tádáda'mân âykhunwôeda'i

⁴ "Naví k'ema'in, wâytu'âamí, wíwînkhunwôeda'ípi in to'wên unbí tú' dâyháanú-ídi dínkodi wänbo shánki wovây'amídi wídnkodípi. ⁵ Naadi wâythayyamí to'wí namuu'in i' bínkhunwôeda'í'i: Jôesi Tádá-ânho bínkhunwôeda'í. I-á ûnkodi wovâyháanú-ídi hedá wá' ûnk'óe péyégepiye wovâysaaní. ⁶ P'anú ts'í' tsíde'ây wíje thígí'didibo ovâyku'ch'áade'pi'an. Hewänbo tobá wähpahade dichä'muupí wänbo Jôesi Tádáda wêe wänbo in diwedi wí'óe'ódénde'pi. ⁷ Hewänbo undá Jôesi Tádági' báyéki tsíde'vi shánki íchä'muu. I-á ûnhanginná háyú phó unbí p'ó'dé únsaa'in wänbo', hediho wí'íkhunwôeda'ípi."

Jesus-ví'piye íwâyundédáho gínkhây'ä' han gitúuni'in

⁸ "Naadi wâytu'âamí, to'wên in t'owaví páadépiye naví'in dimuu'in ditú'in, naa t'ähki t'owagi' o'aypuyä'i wá' in Jôesi Tádáví makówáwin t'ôepa'aa'inbí páadépiye otúuni innân naví'in dínmuu'in. ⁹ Hewänbo to'wên in t'owaví páadépiyebo ditú'in naví'in wídimuupí'in, naa wá' in Jôesi Tádáví makówáwin t'ôepa'aa'inbí páadépiye otúuni naví'in wídnmuupí'in. ¹⁰ Nakodi t'ähki t'owa dín'owó'jaynidi háawí híwóhpi dívíhêe'annin naví'gedí, naa t'owa t'ähkigi' o'aypuyä'i omuu'i', hewänbo to'wên jänäki i' Yä'dâa'i P'oewaahâavi'gedí dívíhêe'annindáho há'to dín'owó'jayní.

¹¹ "Ówáy in méesate eeje'in p'ó'dédi'inbí'piye háa in nangewin tsonninbí'piye wovâyjunjónamídi wovâyho' ihaydi, wí'í'áyîngi-ípi háa ítúuni'in úví'aywoenídi, háa úvíhêe'amí'in wíwovây'áyîngimäänípi, ¹² gá ihaydáho i' Yä'dâa'i P'oewaahâadi i' hí' wovâymäßigân hedânho híwó úvíhêe'amídi" gin Jesus-di ovâytu'an.

Jesus-di i' kodit'owa sen ánsaapî' namuu'iví'gedi ovâytu'an

¹³ Wí sen in t'owaví jáa naji'í'di Jesus óetu'an, "Háhkandi', naví pá'dây dîntu'an i' háäwí nanbí tádádí na'in dînjo'e'andi naa-ádí iweejé-í." ¹⁴ Hebo Jesus-di i' sen óetu'an, "To'wídí wänbo naa wídînk'û'pí otúunídí háa unbí háäwí dänweejé-í'in." ¹⁵ Hedáhá' Jesus-di t'ähkí in t'owa ovâytu'an, "Häädí wänbo t'ähkí úví'áyîngi'amí hedânho ha't'aa'inda' wí'ímúunípídí. To'wí wänbo híwó'nin wówátsi wí'imáapí báyéki háäwí ûnwânpikw'ôndibo'."

¹⁶ Hedáhá' ná'in háhkangí'in ó'gédí ovâytu'an, "Wí kodit'owa sen ûnnavakw'ó, hedí báyéki ûnpayedee. ¹⁷ Hedího ginnân na'ân: "Wähhä naví háäwí dînpaa'i donkw'ôení wídînnáhpí. Hân hîn dáy'amí? ¹⁸ Ma' ginnân dáy'amí: Naví denkwo'i tewhá donts'ávedi wíyá shánkí he'endi donkw'ôení, hedího ee naví táhtândá naví wé'ge'i háäwí-á dondenkw'ôení. ¹⁹ Hedáhá' gindá opitúuní: 'Nää-áho báyéki híwó'di háäwí híwó hay paayogí' dîndenkw'óho', nää-áho wíyá wídáyt'ôe'amípí. Húukandá suwä-áda dáy'amí, hedá naví wówátsi-á híhchandi donhúuwí.' ²⁰ Hewänbo Jôesi Táadádí i' sen óetu'an, 'U' ánsaapí', nää khunbo uví wówátsi wínkekhâymaa. Ihaydáho to-an há'i háäwí ugí' mândenkwo'dí'i' ikhonkhâymaa?' " ²¹ Hedí Jesus-di in t'owa ovâytu'an, "Ha'wâagi'innânkun in t'owa dimuu báyéki háäwí dâidenkw'ôe'ó'in hewänbo Jôesi Táadá-á natû' ta'gendi kodit'owa wídîmuupí'in."

Jesus-di ovâytu'an háäwí i'gedi wídí'áyîngi-ípi

²² Hedáhá' iví khäge'nin itu'an, "Hedânkun wâytumáa, wâhphade wí'úví'ánsaamá've-ípi i' koegí' úntáydí íwówáyêenídí, háa i' aa úntáydí unbí tú'gí'. ²³ Unbí wówátsi-á shánkí únchä'muu koegí'da'bí'wedi, hedá unbí tú'-á aada'bí shánkí únchä'muu. ²⁴ In odoví'gedi úví'ánsaamá'amí. Indá wídâyko'jikopí, hedá wídâyhäwé'ge'opí, hedá wähhä dâyhäwidenkw'ôení'i wänbo wídînnáhpí, hewänbo Jôesi Táadáho ovâyhúujómá'. Hedí undá shánkí íchä'muu ná'in tsidéví'wedi. ²⁵ Wénä wí wänbo há'to unbí wówátsi wíyá wêe thaa wänbo bîntä-í íwânpí'áyîngidibo'. ²⁶ Háäwí híyää'i ha'wâagi'i wänbo há'to úví'amí, hedího háadan wíyá háäwí i'gedi úví'áyîngimá'? ²⁷ Úví'ánsaamá'amí há'i ahkónuwi póvi'ây háa nakeet'ôe waa. Wídívít'ôe'opí wídâypa'p'ánde'pí wänbo', Jôesi Táadá sa'wó'di aa waagi ovâymaa'. Solomon-dá hânho hay'i namú'de wänbo' i' póvi waabá sa'wó wí'i'awepí. ²⁸ Jôesi Táa sa'wó'di aa waagi i' ahkónuwi phé'yävigí' ônpaa, tobá ná'i phé'yävi-á wêe thaada' nasaa wänbo hedá wíyá tháwändáho t'owa dâypa'kw'ôení dâyhäähá'amídí, hedího un wá' shánkí híwó wänbo wovây'aawé-ípi'an. Undá únkhây'ä' ná'in úwíwäyü-í'in, hewänbo híyääda' wäyü bînmáa'in ímuu. ²⁹ Ihayda' wí'ítú'be-ípi, 'Hä-angú âyk'o'í, háä-angú âysuuwä-í?' Wâhphade wí'úví'ánsaamá've-ípi'gedi. ³⁰ T'ähkí t'owa Jôesi Táadá óetaapí'indá hânho díwânpikhäde ná'i háäwí dâyhóení, hebo unbí Táadá oe makówa na'ândi-á ho ûnhanginná undá úntáy'in. ³¹ Undá shánkí únkhây'ä' Jôesi Táadáví tsonkhuu i'piye úvíkhä-í'in, hedí gin úví'andáho ná'i háäwí úntáy'i bînhóení.

³² "Wí'ikhunwôeda'ípi tobá híyäädi wên k'úwá waa íji wänbo'. Unbí Táadá makówáwi-áho nahíhchan oe makówápiye wovâyhúuwídí. ³³ Háäwí únkwo'dí' bînkü'ch'âaní, hedí i' chä'dá in sehkanáwó díwówáji'indá bînmääní. Gindídháho wí chä'múu há'to únwheepúuwí'i' waagibá bînmá've-í, hedânho i' háäwí únchä'muu'i-á oe makówa úndenkwodee-í. Iwá háäwí unbí' únmuu'i há'to únháaní, háa wên sänmin wänbo há'to dâytäagé-í, háa wên khä'nin wänbo há'to dâyhá'ní. ³⁴ Wähhä unbí háäwí únchä'muu'i' únkwo'ndi diwebá unbí pí'ná kó'hé'ída'í íkwoní'in."

Jesus iví khäge'nin itu'an dikhâymuuní'in

³⁵⁻³⁶ "Wên t'ôe'in waabá únkhây'ä' ímuuní'in, inbí p'ó'dédí' wên kóhótsaa shánkí'eedi iwedí iweemá'ídí dâysíkha'máa'in. Indá dívít'ôe'amígí' dí'aamuu, inbí phakó-á dínkomuu, hedânho napówa ihaydi oe phódi ipópó'andi wese igí' dâyhúu-í. ³⁷ Ná'in

t'ôe'in inbí p'ó'dédí' dínpówá ihaydi áyîngidi dikw'ó'nin ovâysaadá híhchan dâymá've-í. Wâytu'âamí, i-á ipi'aawé-í ovâyhúukhâysaa-ídi, hedi ovâytu'âamí dívíkw'ôení dívíhúuyamídi, hedi háäwí ovâysaa-í. ³⁸ Tobá khun pinudi háa shánkí háädanho nanân wânbo na'äá ihaydi, dikhâymuudi ovâyshaadáho híhchan dâymá've-í. ³⁹ Ná'in ta'gendi úhanginnáani: Wí to'wí ûntewhák'ôe'i háädi wí sänbi' i' tewhá eepiye na'ä'in ûnhanginnândáho', há'to óemääni in phódi ithâani'in háa wháphódi ihâave-í'in nats'ûunídi. ⁴⁰ Hedi un wá' íkhâymuuni, gá naa t'owa t'âhkígí' o'aypuyä'i' omuu'i wá' háädi nanân wânbo' owáy'ädân, ditsíkha'máapi ihaydi o'ä'."

⁴¹ Peter-di Jesus óetsika'yan, "Nanbí Sedó, ti na'inda'mân ná'i hí' dítumáa, háa t'âhkí in wé'gen t'owa wá' ovâytumáa?" ⁴² Jesus-di óetu'an, "Wí t'ôe'i háäwí nawó'ná'di' híwó i'o'i hedá híwó'di hangintan imáa'i-á waagimbá únkây'ä' ímuuni'in. Gi'bi t'ôe'i-ânho iví p'ó'dédí'di óesôege-í i' tewhá ee in wé'gen t'ôe'inbí tsondi dínmuunídi, hedi inbí koegí' háäwí ovâymaßân, ditsíkha'máaäänídi háädi ihaydi napóe ihaydi. ⁴³ Híhchan i' t'ôe'i imá've-í iví p'ó'dédí'di gin i'odi óeshaadi iví' iweemaa ihaydi. ⁴⁴ Ta'gendi wâytu'âamí, i' tewhá p'ó'dédí'di gi'bi t'ôe'i óesôege-í t'âhkí iví háäwí ôn'âyînmá've-ídi. ⁴⁵ Hebo i' t'ôe'i híwó i'amíwí'wedí wí'bo natúdáho', 'Náví tsondi-á nahayjêepóe na'äá-ídi, hediho in wé'gen t'ôe'in kwiýä'dá senä'dá ovâymahpúovâymaßân, ditsíkha'máauchânumáadá, hedi i-á húukangí'-á suwägí'-ádída'bá-á namuudá, hedá naháapoe'odá, ⁴⁶ gin i'andáho' iví p'ó'dédí' ûnwáy'äá-í óetsíkha'máapídi, háädi i' t'ôe'i' ûnhanginnáhpí ihaydi, hedi i' p'ó'dédí'-á natsonpúuwí i' t'ôe'i hânho óetuhcháänú-í'in, hedá óesaani in wé'gen t'owa t'ôeyanpí'inda' dimuu'in dikw'ôn diwepiye. ⁴⁷ Wí t'ôe'i-á háa iví p'ó'dédí' ûnda' waa ûnhanginnân wânbo háäbo wí'i'andídi, i-áho báyéki whädídi óetuhcháänú-í. ⁴⁸ Hewânbo wí t'ôe'i híwóhpí i'andi gindídi únkây'ä' whädídi óetuhcháänú-í'in, hewânbo háa iví p'ó'dédí' ûnda'in ta'gendi wí'ûnhanginnáhpídi, i-áho wâhphade wí'óetuhcháänú-ípi. To'wên t'âhkí báyéki ovâymagi'indáho báyéki bá dínkhây'ä' dâywâymaßâni'in, hedi to'wên inbí mange báyéki ovâykw'ódi'indáho báyéki bá dínkhây'ä' iwedi díví'amí'in."

Jesus natú i' namuudi t'owa dívíwijekhâymaa

⁴⁹ "Naa náä oepáa k'aydipiye o'äá wí phaa waabá namuu'i dómá'ídi, hedi hânho oda' ho nakoje'ni'in. ⁵⁰ Naa dínkhây'ä' dont'ôephaadé-í'in, hedi naví pí'ná khó'jé hânho ochanpúuwí gin dínpoé píhay. ⁵¹ Hân í'ände'? Ti t'owa dívíwóení naa náä oepáa k'aydipiye o'äädibo'? Joe, t'owa-á dívíweejé-í. ⁵² Náä iwedáho gin waagi namúuni: Mađi p'ánú t'owa wêe tewhá iwe dithaa, hedi diwijedeedi wêege'in dipúuwí, wíjediho wé'ge, pojedá wé'gá, hedi in wíjediho in pojeví'piye háa dichaa-í, hedá in pojedá in wíjeví'piyá. ⁵³ I' tádá-áho iví e'núví'piye háa nachaa-í hedi i' e'nú-áho iví tádáví'piyá. I' jiyá-áho iví a'yúví'piye háa nachaa-í, hedi i' a'yú-á iví jiyáví'piyá. I' jahkwíjo iví sâa'iví'piye háa nachaa-í, hedi i' sâa'i-á iví jahkwíjoví'piyá."

Jesus-di ovâytu'an híwó'di hangintan dâymá've-í t'âhkí háäwí i'gedí

⁵⁴ Hedáhá' in báyéki t'owa iwe dikw'ó'nin ovâytu'an, "Wí okhúwá oe tsânpiyedi na'ädi bînmû'di, wese ítû' ikwahkhâymaa'in, hedi híwó ítû' gá han napúuwídan. ⁵⁵ Hedi oe aakonpha'gedí wovâywaanámá'di, ítû' hânho itsáwâkhâymaa'in, hedi híwó ítû', gá han napúuwídan. ⁵⁶ Undá paa dívíjánúmáa'in waagimbá ímuu. Náä oepáa k'aydá hedá makówá-á háa i' okhúwá-á waa-á nakeet'ôe waa bînmúndedi ûnhanginná háa nanáani'in, hedi háadan handi wí'únkeepoe'opí háa natunda'in i' wé'ge'i háäwí náä ná'i thaa eeje Jôesi Táda i'o'i'?"

Jôesi-ádi híwó'gí ó'an wa'di úkodidibo'

⁵⁷ "Hedi háadan unbo wí'úvípi'ánshaa'ohpí ûnhanginnáani di wé'i wí háäwí híwó'di namuu'in úví'amídi? ⁵⁸ Heyâagú wí to'wídi háawên wovâychânun dedi hedá wovâytonjó'diwehondá, wa' ímândibo' i-ádi úvíkodi'amí hedânho i'di wovâyma'p'äädí-ídi

hedá i' tsondiví páadépiye wíwovâyhûuwípi. Eepiye wovâyho'dáho mađi i' tsondidáho i' pan áyí'diví mangá wovâyjoe'amí hedá i'dáho wovâypanhûuwí. ⁵⁹ Wâytu'âamí, gin únpóedáho há'to wovâyma'p'âđđi-í hâyú íphaamuu t'âhkí úvíwá'âa píhay" gin Jesus-di ovâytu'an.

13

Jesus-di in t'owa ovâytu'an inbí t'aywó'di dâyjoe'anpídá dichuu-í

¹ Ihayhăăbá wên t'owa iwe diji'indá Jesus-á óetu'an háa wên Galilee nangewin dínpo'e'in. Dítú i' méesate hay'i ee Pilate-di ná'in Galilee'in ovâyhánú wa' dâj'anímâhánúndedibo Jôesi Tádá óemăănídí. ² Jesus-di ovâytsika'yan, "Hedi hân í'ânde"? Ti hă'in Galilee'in ha'wâa dínpoedíbo shánkí t'aywóhkannin dimuu in wé'gen Galilee-winbí'wedí? ³ Joe, há'to'. Wâytumáa, undá wá' unbí t'aywó'di bínjoe'anpídá íchuu-í. ⁴ Hedi in tă'di kháve (18) t'owa oe Siloam tsowa ovâyhánú'in i' tewhá tu'wändi dínkanudí, hândá inbí'gedí í'ânde"? Ti indá shánkí híwóhpí díví'o'indá dimuuwân in wé'gen t'owa oe Jerusalem bú' dithaa'inbí'wedí? ⁵ Joe, há'to'. Wâytumáa, undá wá' unbí t'aywó'di bínjoe'anpídá íchuu-í."

Jesus-di wên fig tay i'gedí ovâyhée'an hăăwí ovâyhá'amíđí

⁶ Hedáhá' ná'in háhkangí'in ó'gedí ovâytu'an: "Wên fig tay wí senbí nava iwe únchá, hedi i' sen namăa ihăăp'aynuuwă-íđí, hebo hăăbo wí'ishaapí. ⁷ Hediho iví nava t'ôe'i itu'an, 'Ót'ôeyan, năă-ádího poje paayoho o'ăă donhăăp'aynuuwă-íđí ná'in tay iwe, hewânbo wa'di hăăbo wídonshaapí. Náts'a', nawânpíđachá. ⁸ Hebo i' nava t'ôe'i'đi óetu'an, 'Naví tsonđi', wíyá wêe paayowân nâasôemăăní, hedi ee napúuji' i'ge dónahpaa-í hedá dósá'kw'ôení. ⁹ Hediho năă wíyá paayo nahăăp'aypóedáho', híwó, hebo napaapídáho natsaadee-í. "

Kaykhanwówá thaa Jesus-di wí kwee napháygípóedí ônehkháa'an

¹⁰ Wí kaykhanwówá thaa Jesus-di in t'owa in Hudíyoví méesate'ay ee ovâyhá'o'. ¹¹ Wí kwee wí yă'dâapí' p'oewaahăăđi óemăa'i' iwe naji', hedi tă'di kháve (18) paayo óehay'an, hedi nadapháygípóedí wínata'gepoe'opí. ¹² Jesus-di i' kwee óemú'đi óetu'an, "Kó'ôe, ná'i hay wóemăa'i wínjăa'amí." ¹³ Hedi i' kwee óetăgedí wesebo nata'gepóe, hedi i'đi Jôesi Tádá-á kw'áayébo' óemăa.

¹⁴ Hewânbo i' Hudíyoví méesate'ay p'ó'dédí' nat'ayji', kaykhanwówá thaa Jesus-di i' kwee óehkháamăgíđi, hediho in t'owa ovâytu'an, "Sí t'ôe thaa naná jăadi waa, hedi iwedi wé'i wí thaa wânbo í'ăă-í wovâyhekháamăănídí, i' kaykhanwówá thaa-á joe." ¹⁵ Nanbí Sedó Jesus-di ovâytu'an, "Un paa waaginbá úvíjánúmăa'in ímuu'in, ti kaykhanwówá thaa nanân wânbo to'wíđi wânbo un diwedi unbí wáasí háa búdu wívînwhisuudepí'an hedânho phékhăa iwedi napee-í bínp'oemăănídí? ¹⁶ Hedi năwe ná'i kwee Abraham-bí ây iwedi'í'bá namuu'i naji', i-á i' Penísendi Satan-di tă'di kháve (18) paayo óewhi'an waagibá. Ti híwó wínamuupí'an óema'p'ăăđi-íđi kaykhanwówá thaa nanân wânbo?" ¹⁷ Hediho t'âhkí in óetunsúmăa'in diwôeda'póe, hedá t'âhkí in wé'gen t'owa-á dihíhchanpóe, t'âhkí hăăwí he'endi híwó i'andi.

Jesus-di ovâyhée'an mustard ko'ji i'gedí, hedá oewáasee i'gedá Jôesi Tádáví háhkan ní'gedí ovâyhá'amíđí

¹⁸ Jesus-di wíyá ovâyhée'andi ovâytu'an, "Hân wâytu'amí únhanginnăánídí háawin Jôesi Tádáví háhkan únmuu waa. Hăđídan wâythayyámí hăă waagi namuu'in? Gá ginnân: ¹⁹ Wí hínchăă'i mustard ko'ji wí sen iké'đi iví nava iwe ikoe'i waagi'ba namuu. Natsijópúpóedí nasôedá wên tay napaa, hedi in tsídé dívíshunwăve i' wa'jáy khóe eeje dâyyăhpa'íđí."

²⁰ Hedá wíyá ovâyty'an, "Hân wâyty'âamí wâythayyamídí hää waagi Jôesi Tádáví háhkan ûnmuu'in? ²¹ Gá ginnân: Wí oewáasee wí kwee báyéki khándádí iwóndí' waagi' bá namuu, hedi nasôedi hanwaapídíbo' i' oewáa t'âhki napee."

Jesus-di ovâyty'an in makówáwin phódi híyää saygi'in namuu

²² Jesus oe Jerusalem bú'piye namän, hedi i' bú'ây eeje ówînge eeja namändi t'owa ovâyhâhkanhon. ²³ Hedi wí to'wídí óetsika'yan, "Nanbí Sedó, ti wí híyäädi t'owadâ' ovây'aywoení?" ²⁴ Jesus-di in iwe diji'in ovâyty'an, "In makówáwin phódi híyää saygi'indâ' namuu, hediho hânho úvíkhää-i iwe its'ûunídí. Wâyty'âamí, báyéki un itsudeda'í, hebo há'to únkoedí-í. ²⁵ Jôesi Tádá i' iwe'i' p'ó'dédí' namuu'i-áho in phódi it'êedi-í, hedi un ho its'ûhpi'indá já'wébo-áho wovâyjoe'amí, hedi bînpópó'odi ítúuní, 'Nanbí Sedó, ná'in phódi dînhuu hedânho gits'ûunídí.' Hewänbo i-á natúuní, 'Tó'wên ímuu'in naa wídînhanginnáhpí.' ²⁶ Hedi undi bîntu'âamí, 'U-ádi ívîhûuyan, hedi nanbí bú' iwe u'dí díhá'an.' ²⁷ Hewänbo i-á natúuní, 'Wâyty'anpí'an, to'wên ímuu'in naa wídînhanginnáhpí. Un yä'dâapí tsiyekannin ímuu'in, naví'wedí bíjâatää.' ²⁸ Hedi Abraham-dá Isaac-á Jacob-á hedá t'âhki in Jôesi Tádáví tukhe'mindá oe makówá bînpuwâkhâymaa, hebo undá já'wébo-á wovâyjoe'amí. Ihaydiho ít'aydi úvisihtääkhâymaadáhá' úvíwä'ts'eekhâymaa. ²⁹ Iwe t'owa-áho p'inpha'gedá tsânpha'gedá aakonpha'gedá thanpha'gedá diwé'gepóewí, hedi dínshánki'eedinân waabá dînpúuwí. ³⁰ Hedi ihaydi wên to'wên nää tí'úugé'in waa dínchaa'indá p'ó'dédí'in dipúuwí, hedi wên to'wên p'ó'dédí'in dimuu gin dí'ánde'indáho tí'úugé'indáho dipúuwí."

Jesus hânho Jerusalem isígí, hebo in Jerusalem-'indá óejoegi'an

³¹ Ihayhääbá wên Pharisees-á oe Jesus na'ân diwá dipówádí óetu'an, "Shánki híwó nâwedí unmu-í, gá Herod i' p'ó'dédí' namuu'i wóeháyji'in nada'dân." ³² Jesus-di ovâyty'an, "Ja' bîntu'an há'i p'óséwhâa, wí háyú thaawän t'owa dovâyhehkháamá've-í, in yä'dâapí'in p'oweahâa-á dovâykehpíye'be-í, hedi ihaydânho naa naví t'ôe donboewá-í. ³³ Hewänbo nää ná'i thaa eeje wa'dí oe Jerusalem bú'piye omän. Wí Jôesi Tádáví tukhe'bi óehaydá, nakhây'ä' oe Jerusalem diwedá'mânho ûnpúuwí'in."

³⁴ "Un t'owa oe Jerusalem-win, in Jôesi Tádáví tukhe'min bîndahánúnde', hedá in t'ôepa'aa'in Jôesi Tádádí unbí'piye wovâysannindá bînk'usâyunde'. Hâyännanho oda' wâyba'aa'amí'in, wí dee iví dee'ây ik'u'aanú'hónde waabá, hewänbo undi wídímáhpí. ³⁵ Hedânho wáy íthaa iwáho wí tayjee waabá únjoekandee-í. Wâyty'âamí, há'to wíyá undi dímúuní owáy i' thaa napówá píhay naví'gedí ítú ihaydi, 'Jôesi Tádádí híwó óe'âamí i' to'wí ônk'û'i' na'ää-ídi.' "

14

Kaykhanwówá thaa Jesus-di wí sen iví tú' ûnteemuu'i' ônehkháa'an

¹ Wí kaykhanwówá thaa Jesus wí p'ó'dédí' Pharisee-ví tewhá eepiye namää ihúuyamídí, hedi in t'owa dikw'ó'nindi hânho áyîngidi óemúnde'. ² Wí sen iví nú' na'ân, i-á iví tú' t'âhki hânho ûnteemuu. ³ Jesus-di in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá in Pharisees-á ovâytsika'yan, "Ti i' tsontundi na'in dímä' wí to'wí kaykhanwówá thaa nanân wänbo âyhehkháamäänidí háa joe?" ⁴ Hewänbo indá háabo wídítúhpí. Hediho Jesus-di i' sen óetägedí óehkháamägi, hedi iwedi óesan. ⁵ Hedáhá' ovâyty'an, "Wênä wí un wí e'nú háa wí wásí ú'ändí' wí p'obú' iwe nake't'ândí, ti wesebo wímänwhahkáyyjípí'an tobá kaykhanwówá thaa nanân wänbo?" ⁶ Hebo háawin wên wänbo wídînhanginnáhpí óetu'amídí.

Jesus-di ovâyty'máa wídíwípítaygé-ípi

⁷ Hedi Jesus-di ovâymu' wáy wên ovâyhúutu'annin in shánki kw'áye'inbí soge eeje dívíkw'óe'ódi, hediho ná'i tumakhe ovâyty'an: ⁸ "Wí to'wídí wí khóhtsaa shánki'eedipiye

wovâyutʼandá, in kw'áyeʼin dimuuʼinbí soge eejá wíʼúvíkw'ôenípí. Madi wây toʼwên unbí shánkí kw'áyeʼin dimuuʼin wáʼ ovâyhúutʼan, ⁹ hediho iʼ toʼwí in wéʼgendádí undádí un t'âhkí ihúutʼandiʼdi wovâyutʼâámí, 'Un bíhadi, náʼin wéʼgen senáʼ náwe dívíkw'ôení, hedi iwôedaʼpóedí úvíkw'ôení wáy in shánkí áagéʼin dívíkw'ôéʼó eeye. ¹⁰ Hewänbo wovâyhúutʼandá gin úvíʼamí: In shánkí heʼennin dimuupíʼinbí soge eeye úvíʼuní, 'Häʼindá hîn kw'áyeʼinnânkun dimuu.' ¹¹ Toʼwên t'âhkí heʼennin dívípipaʼindáho híʼinnin ovâypaʼí, hedá toʼwên híʼinnin dívípipaʼindáho heʼennindá ovâypaʼí."

¹² Hedáháʼ Jesus-di náʼi sen iʼ óehúutʼandiʼ óetuʼan, "Wên shánkíʼeedi mänpaadi tobá häädi nanân wänboʼ, wímänhúutʼâámípi uví k'emaʼindáʼ, háa uví páʼdâyʼindá tíʼúuwindá indáʼ, háa uví maatuʼindáʼ, háa uví ówínn dimuupíʼinbí soge eeye úvíʼin koditʼowa dimuuʼindáʼ. Indáho wóewâyhúutʼâámí, hedi gindidiho wóewáʼâa-í. ¹³ Hewänbo wên shánkíʼeedi mänpaadá ovâyhúutʼâámí in sehkanäwó diwówájiʼindá, in dikhóhaymuuʼindá, in ditsiʼdeeʼipiʼindá, hedá ditsiʼaamuuʼindá. ¹⁴ Gin bíʼandáho báyéki unhíhchaaní. Indá háʼto díńkoedí-í wóewâywáʼâa-ídi, hewänbo owáy in tʼowa inbí wówátsi taʼge dâyhonnin diwáywówápóe ihaydi Jôesi Táadáho wóewâywáʼâa-í."

Jesus-di wên shánkíʼeedi iʼgedi ovâyutʼumáadi hääwí ovâyháʼan

¹⁵ Wí toʼwí iʼ mãäsa naʼändiʼ náʼi natʼoedí Jesus óetuʼan, "In toʼwên oe makówa dikwoníʼin híhchan dâymáʼve-í. Indá wí shánkíʼeedi nanáʼ diwe dikwʼôn waabá dínpuuwi." ¹⁶ Hebo Jesus-di óetuʼan, "Wí sen wí hayʼi shánkíʼeedi ipaa hedi báyéki tʼowa ovâyhúutʼan. ¹⁷ Nahääwíkhâymuu ihaydi iví tʼôeʼiʼ ituʼan, 'In tʼowa ovâyutʼâámí, Bíkăʼve, hääwí tʼâhkí nakhâymuu.' ¹⁸ Hedi tʼâhkídibo wíʼinbo diʼowójedaʼpóe. Wí wêe natú, 'Naa wí nava dongsʼankumä hediho omän donmúunídi. Nâatuʼâámí dînʼowóejé-ídi iʼ shánkíʼeedipiye wídnpuhkodipídi. ¹⁹ Wíyá wêe-á natú, 'Pʼánú puʼwaʼin wéyu dongsʼankumä hedi omän dovâyjâyyé-ídi, hediho nâatuʼâámí dînʼowóejé-í iʼ shánkíʼeedipiye wídnpuhkodipídi. ²⁰ Hedá wíyá wêe-á natú, 'Naa dáytsʼankhóʼyâʼ, hediho wídnkodipí omú-ídi. ²¹ Iʼ tʼôeʼiʼ nawáymäädi iví pʼóʼdédíʼ ituʼan háa ditúʼin, hedi iʼ pʼóʼdédíʼ natʼayjaapóedí iʼ tʼôeʼiʼ óetuʼan, 'Ówänäkiʼ iʼ búʼwi pʼóegé eeye iʼ pʼôeʼây eejá ópûn, in sehkanäwó diwówájiʼindá in dikhóhaymuuʼindá ditsiʼtʼaamuuʼindá hedá in ditsiʼdeeʼipiʼindá ovâyamáʼí. ²² Hediho iʼ tʼôeʼiʼ namää, hedi nawáyʼäädi óetuʼan, 'Naví tsondiʼ, háa untú waa naa dáyʼan, hewänbo waʼ wây-á tʼowagíʼ najâaná. ²³ Hediho iví tʼôeʼiʼ ituʼan, 'Ópûn oe pʼóegé heʼendi-á híʼindi-á oe búʼ jáʼwé eeye, hedi kayʼindi in tʼowa ovâyutʼâámí naví tewhá eepiye diʼää-í hedânho ditʼowabáʼyaynídi. ²⁴ Wítumáa, in páadédí ovâyhúutʼannin diwedí tóebo naví shánkíʼeedi koegiʼ háʼto ikʼoʼí.' "

Jesus-di ovâyutʼan nabâapuʼwan taʼgendi iví khägeʼnin dipúuwídi

²⁵ Hedi Jesus iwedí namäädi wây-á báyéki tʼowadi óeyuhoʼ, hedi ibéedí ovâyutʼan, ²⁶ "Wí toʼwí navíʼpiye naʼäädáho naví khägeʼdi dînmúunídi, hewänbo naaho shánkí wídisígipídi iví táda-á jíyá-á inbíʼwedi, háa iví kwee-á áyyää-á páʼdâyʼindá tíʼúuwindá inbíʼwedi, hedá iví wówátsivíʼwedi wänbo-á, háʼto taʼgendi naví khägeʼdi napúuwí. ²⁷ Wí toʼwí iví phéʼwin ihonpídi hedá naa díyuhonpídi, háʼto naví khägeʼdi napúuwí. *

²⁸ "Wí toʼwí wí tewhá hayʼi ikʼúuwíʼin nadaʼdá, háyú chäʼ ûntáyʼin páadé imaapaʼí hedânho ûnhanginnáanídi háa ihay chäʼ imáaʼin iboewá-ídi háa joe. ²⁹ Hedi páadé imaapaapídi madi iví tepúdaʼmân iboewá-í, hedi iʼ tewhá-á háʼto ûńkoedí-í iboewá-ídi, hedi in toʼwên gin ûnpoeʼodi dâymûʼindáho õnpʼâhkáʼve-í, ³⁰ hedi ditúʼuní, 'Náʼi sendá wí tewhá itsʼanpáadékúyaʼ, hewänbo háʼto iboewá-í. ³¹ Hedá wí nangewi pʼóʼdédíʼ-á wétä maapaasôn (20,000) sundado ûńkwʼóʼdi wíyá nangewi pʼóʼdédíʼ óeyâa-ídi namäädá, hedi náʼi-á tã maapaasônɔdaʼbá (10,000) ûńkwʼóʼ, waʼdi dívíyâʼpídiiboʼ iʼ tã maapaasônɔdaʼ ûńkwʼóʼdi-áho páadé iʼánshaaʼamí hedi ipitsikaʼyâamí háa natʼanpúuwíʼin háa joe. ³² Hedi

* **14:27** Náʼin natundaʼ, dikhâymuuní dâytʼôephaadé-ídi, Jesus in phéʼwin deedi itʼôephade waagibá.

nat'anpúuwípidáho' wa' in wé'gen kayi' deedi di'ädibo' ivi t'ôekhuwa'in isaaní i' wêe p'ó'dédi' óetsika'yamídi háa dân'amí'in hedânho dânýäa-ípidí. ³³ Hediho un wá' hanbá híwó úví'ánshaa'amí. Unbí hääwí íjoekanda'pidáho há'to naví khäge'nin ípúuwí."

Jesus natú ivi khäge'nindá aqyää waaginbá dimuu

³⁴ "Aayää-á híwó'di namuu, hewänbo na'áhhándáho há'to wíyá áhsää'i napúuwí. ³⁵ Nă'i aayää na'áhhándá winachä'muupí. Híwó winamuupí óewóenídí nandádí háa nasátäbóedí'ändi-ádi wänbo', i-á dâywänpich'áade'. T'ähki naví hí' dit'oe'in dínkhây'ä' híwó dînt'ôeyaani'in" gin Jesus-di ovâytu'an.

15

Jesus-di wí k'úwá napedeeji'ivi'gedi ovâytu'an

¹ Báyéki tax phahsannindádí hedá wé'gen t'owa t'ôeyanpí'in gin ovâytumáa'indádí di'ää'ä Jesus-ví hí' ônt'ôeyaani'dí. ² In Pharisees-ádi hedá in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indádí háa napoe'o'in wí'ovâyhí'anpí, hediho ditú, "Nă'i sendá hä'in t'aywóhkannin ovâysígi'o hedá indádá ihújuo'."

³ Hediho Jesus-di in Pharisees nă'i háhkangí' hí' ovâytu'an: ⁴ "Wí sen tägintä (100) k'úwá ipamáadi, wí wêe ûnpedeedi hân i'amí? Gá in whägintä'di whänu (99) ee p'ohtsaa búge diji'in ovâyjoe'ankídi namú-ípi'an i' wêe napedee'i' óenuuwä-ídi ishaa píhay. ⁵ Hedi ishaa ihaydi hânho nahíhchanpóedí ivi k'uuwoe eedi ik'úuwí, ⁶ hedi ivi'piye iho'di t'ähki ivi k'ema'indá ivi ówínă'indá ivi k'aygipiye ituhkännamí, hedi ovâytu'amí, 'Naa-ádi úvíhíhchannamí, gá năä-á naví k'úwá dînpedeedi donshaadân.' " ⁷ Hedáhá' Jesus natú, "Naadi wâytumáa, oe makówá wá' gínbá namuu. Oe makówá dívíhíhchando wêe wänbo t'aywóhkandi namuu'i' ivi t'aywó'di ijoe'an dihaydi, hewänbo whägintä'di whänu (99) t'owa di'ánde'in inbí wówátsi ta'ge dâyhonninbí'gedá oe makówá wídívíhíhchandopí."

Wí kwee wí chä' wáy iho'ivi'gedi Jesus-di ovâytu'an

⁸ "Hedi wí kwee tä ihay kwäk'u ts'ä'i chä' ûnjidi wêe wáy iho'di, iko'amípi'an, hedá ivi tewhá ee t'ämäpiye i'aa'amí i' chä' inuuwä-ídi ishaa píhay. ⁹ Hedi ishaa ihaydá ivi k'ema'indádí hedá ivi ówínă'indádí ivi k'aygipiye ituhkännamí hedi ovâytu'amí, 'Naa-ádi úvíhíhchannamí, năä-á naví kwäk'u ts'ä'i donwáyho'i donshaa.' " ¹⁰ Hedáhá' Jesus natú, "Naadi wâytumáa, hanbá oe makówá napoe'o. Wêe wänbo t'aywóhkandi' ivi t'aywó'di ijoe'andá Jôesi Tádávi makówáwin t'ôepa'äa'in dívíhíhchando'."

Jesus-di wí e'nú napedeeji'ivi'gedi ovâytu'an

¹¹ Ihaydáhá' Jesus-di ovâytu'an, "Wí sen wíje e'nún ûn'ân. ¹² I' tí'úugé'i' e'nú ivi tádá itú'an, 'Táa, năä naa dímää úví hääwí iwedi i' dîn'ä'i.' Hediho i' tádá i' hääwí ûnkw'ó'di' ivi wíje e'nún ovänwíje. ¹³ Wíyá hâyú thaa naphade ihaydi nă'i tí'úugé'i' e'nú ivi hääwí ikú'ch'áakídi ivi tádávi k'aygídi napee i' chä' wóegé, hedi wí nange kayi' naná' diwepiye namää, hedi háa nawänpida' waagi ivi wówátsi ihondi ivi chä' t'ähki iwänpihánú. ¹⁴ Ivi chä' t'ähki ihánú ihayhääbá i' nange iwáygá hânho dihaapóe, hediho hääwídi ivi wówátsi i'amí'in wí'ûnkw'óhpí. ¹⁵ Hediho it'ôenuuwä-ídi namää, hedi wí sendi óet'ôemägídi owáy ivi nava iwáygépiye óesan ivi pehtsude ovâyhúujóenídí. ¹⁶ Hânho nada' i' hääwí pehtsude dâyk'o'i wänbo ik'o'i'in nashu'múunídi, khúnkhowa hääwí namuu wänbo', hebo to'wídi wänbo koegí' wänbo wí'óemägípi. ¹⁷ Hedáhá' wí thaa ivi hangintan iwáyké'di gin i'ánshaa'an: Naví tádávi t'ôe'in wänbo hâyú dívíshiví wówátsi i'amí'in wí'û'amí'in koegí' dínkw'ó, hedá shánki wänbo-á dínkw'ó, hedi năäwá naa-á ohähchuwamää'ädá o'ân. ¹⁸ Naví tádávi'piye omú-i' hedi dótu'âamí, Táa, naa dâyt'aywó'nan i' makówá na'ändiví'piye, hedá uvi'piyá. ¹⁹ Naa ihay híwó'di wó'muupí uvi ay gin wíyá dítu'âamídi, hewänbo uvi t'ôe'i waagibá dímá've-i'.

20 “Hediho iví tádávi’piye namää, hewänbo wa’ kayi’di na’ädibo’ iví tádádí óemû’, hedi i’ tádá iví e’núvi’piye nasehkanäpóedí i’ e’núvi’piye i’ää hedi óeba’aa’andá óesígí’ohtsä. 21 Hedi i’ e’nú iví tádá itu’an, ‘Táa, naa dáy’taywó’nán i’ makówa na’ändiví’piye hedá uví’piyá. Naa ihay híwó’di wó’muupí uví ay gin wíyá dítu’âamídí. 22 Hewänbo i’ tádá iví t’ôe’in itu’an, ‘Bíwänäsadi wên sa’wó’nín k’éwé’in to binmá’, hedi binto’, hedá iví mankhú eedá binmankhúto’an, hedá iví ân deedá bin’anto’an. 23 Hedá i’ wáasí’ay âytûu’o’i binmá’ âyháyjídí, hedi âyshánkí’eedípa’í. 24 Nă’i naví e’nú-á nachuu waagibá ûnpóe, hewänbo năa nawáywówápóe. Napedee waagibá, hewänbo năa-á donwáyshaa.’ Hediho dáyshánkí’eedípaa.

25 “Nă’i t’âhkí napuwamän dihaydi i’ páadé’i e’nú owáy nava iwáygé naji’, hedi iwedi na’âdi owáy tewhá tsowa wáy napowa’ă’ ihaydi dáykha’wodá dáypuwhă’odá hedá dívíjádédédá nat’oe. 26 Hediho wí t’ôe’i óetuhkännandi óetsika’yan, ‘Hânnan napoe’o?’ 27 I’ t’ôe’i’di óetu’an, ‘Uví tí’ûu-ân iwáyweekán, hediho unbí tádá natsonpóe i’ wáasí’ay âytûu’o’i dáyháyjí’in, gá iví e’nú bahpíbo ûnwáypówádân. 28 I’ páadé’i e’nú nă’i nat’oedí nat’ayjaapóe, hedi owáy tewhá ívepiye wínatsudehíjepí. Iví tádá ûnpeedí óedaa’an nats’ûunídí. 29 Hewänbo iví tádá itu’an, ‘Ot’ôeyan tádá, naa báyéki paayo hânho ugí’ dáy’t’ôemáa, hăădi wänbo t’âhkí háa untsonpóe waagi dáy’a’gindo’, hewänbo wí k’úwá’ay sí’jaa’i wänbo wídímăgipí naví k’ema’indádí donshánkí’eedípa’ídí. 30 Hewänbo nă’i wêe e’nú uví’ úmuu’i-á hăăwí t’âhkí năamăgi’i’ ipedee’an. Iví chă’dá t’âhká ihánú a’yûn t’aywóhkannin dimuu’indádí iwho’k’úwídí, hedi năa iweekándá i’ wáasí’ay âytûu’o’i-á i’gí’-á mânhay. 31 I’ tádádí óetu’an, ‘Naví ay, ă hăădi wänbo t’âhkí naa-ádi un’ân, hedi hăăwí naa dínkw’ó’di-á uví’ wá’ úmuu. 32 Hewänbo gínkhây’ă’ âyshánkí’eepa’í’in hedá gihíhchă-í’in. Nă’i uví tí’ûu úmuu’i nachuu waagibá, hewänbo năa-á nawáywówápóe, i-á napedeejiwän, hewänbo năa-á âywáyshaa.’ ”

16

Jesus-di chă’ i’gedi ovayhée’an

1 Jesus-di iví t’ôe’in gin wá’ ovâytu’an, “Wí kodit’owa sen wí t’ôe’i’ ûn’ân, hedi i’ sendi hăăwí ûnkw’ó’di t’âhkí i’ t’ôe’i’ óe’âyînjoe’an. Hedi wí to’wídí i’ sen óetu’an, ‘Hă’i t’ôe’i’ ú’ândídá uví hăăwí wônwänpipedee’o.’ 2 Hediho i’ kodit’owa sen iví t’ôe’i’ ituhkännandi óetu’an, ‘Háa bí’o’in naa dínhanginpóe. Náta’nán hăyú chă’ in t’owavi’wedi năahógi’in hedá hăyú-á năahánú’indá. Năa iwedi naví hăăwí dín’âyînmáa’i wíyá wú’múunípí. 3 I’ t’ôe’i-á ginnân i’ânshaa’an: ‘Naví tsondidá năa naví t’ôe dínjâakankhâyímáa. Hândá naa dáy’amí? Naa ihay wó’kaypí nava t’ôe dáy’amídí, hedá owôeda’ ohăăda’yêenídí. 4 Năa-á dínhanginná háa dáy’amí’in, hedânho owáy nă’i t’ôe dó’o’i dínjâa’an dihaydi hă’in t’owadi inbí k’aygi eeje dísigí’amídí. 5 Hediho wí’in wí’ingin in t’owa iví tsondi ûnphaamuu’in ovâytuhkännan, hedi i’ páadé’i napówa’i’ óetsika’yan, ‘Hăyú-an naví tsondi unphaamuu?’ 6 I’ sendi óetu’an, ‘Gá tăgintă (100) kwăăbay olive kă’p’oe-ân. I’ t’ôe’i’di óetu’an, ‘Năa uví phahsan ta’nín. Ówănăki’, ósoge hedi ná’egó’an p’ánăntă (50) kwăăbay gin natûunídí. 7 Wíyá wêe sen napówa’i-á óetu’an, ‘Heyâa ă-á, hăyú-á unphaamuu?’ I’ sen natú, ‘Wêe maapaasôn (1,000) múu táhtân. I’ t’ôe’i’di i’ sen óetu’an, ‘Năa uví phahsan ta’nín. Ná’egó’an khávén tăgintă (800) gin natûunídí. 8 I’ t’ôe’iví tsondi natú nă’i hójo’i t’ôe’i híwó’nín nap’ônbaymuu, gá híwó ipi’âyîngi’andân. Ta’gendi wâytumáa, in to’wên Jôesi Tádá dáytaapi’in ívíwo dihá in wé’gen t’owa in waaginbá dimuu’indádí híwó dívíkanhúuwídí hedânho híwó dívípi’âyîngi’amídí, hebo Jôesi Tádávi ây ûnmuu’indá wáyjédi ihay wídihăpí.

9 “Hediho unho naadi wâytumáa, tobá wáy wên t’owa híwóhpí’di dáychă’hónde wänbo’, undá ûnkhây’ă’ t’owa bínkhă’ge’nandi unbí chă’dibo bínk’emahóeni’in, hedânho owáy i’ chă’ wíyá wínachă’muupí ihaydá, wí whăagé nahândepí iwe oe makówa

wovâysígíhóení. ¹⁰ Wí to'wí chãäda' ònjoe'andi híwó i'âyîngikanhondi-á hãäwí hehâyú'i wá' híwó i'âyîngikhâymáa, hedí wí to'wí chãäda' ònjoe'andi isäbo'i-á hãäwí shánkí hehâyú'i wá' isä'mamí. ¹¹ Hedího ná'i chã' nãä oepáa k'aydiwí nawänpimuu'i híwó wíwîn'âyîngi'anpídá, há'to i' hãäwí ta'gendi nachä'muu'i' unbí mange wovâyjoe'amí. ¹² Hedí híwó i' hãäwí wíyá to'wíwí' únmuu'i bîn'âyîngi'anpídá, há'to wovâymaßäni i' hãäwí wovâyphâymáawän.

¹³ "Wí t'òe'i-á wí'ûnkodipí wíje tsonningí' híwó it'òemá've-ídí. I' wêe óet'ay-í hedá óejoe'gí'amí, i' wêe-á óesígí-í hedá óe'a'geení. Chã'gí'đa' úvít'òemáadáho' wí'ûnkodipí Jòesi Tádágí'-á wá' úvít'òe'amídí."

Jesus-di wên Pharisee t'owa ovâyhã'an

¹⁴ In Pharisees ná'i hí' t'âhkí dit'oe'o, hedí indi Jesus t'âmäge óetumáa, gá indá dichã'hã't'aadân. ¹⁵ Hedího Jesus-di ovâytu'an, "Undá ída' t'owa di'âní'in unbí wówátsi ta'ge bînhoonin, hewänbo Jòesi Tádá-á ûnhanginná háa unbí pí'nã khó'jé bînmáa'in. Wáy wí hãäwí in t'owa di'ánde shánkí híwó'di namuu, inbí ánskaa piháa dínmuudi, hebo Jòesi Tádágí'-á ná'i hãäwí-á wí'ûnchã'muupí.

¹⁶ "John i' p'ó'p'oe'kandi napówa pihay i' tsontun Moses ita'nandádí hedá i' hãäwí Jòesi Tádáví tukhe'min dâyta'nandádí úkw'ó wovâyhã'amídí. Hewänbo John napówa iwedi i' híwó'di tun makówa i'gedi t'owa ovây't'òe'o', hedí hânho báyéki t'owa i'piye dívíkhãäde'. ¹⁷ Shánkí wínabâpu'wanpí makówa-á ná'i oepáa k'aydá nahãanídí, in shánkí hínchãä'in hí'ay Jòesi Tádáví ta'nin diwe nak'óe'in nahãaníví'wedi. ¹⁸ Gá ginnân: Wí sen iví kwee ijoe'andi wíyá kwee-ádí ikhó'yâ'đa it'aywó'do', hedí wí sen wá' i' kwee óejoe'andi-ádí ikhó'yâ'đa it'aywó'do'."

Jesus-di wí kodit'owa senbí'gedí wí sehkanäwó nawówáji'i senbí'gedá ovâytu'an

¹⁹ "Wí kodit'owa sen sa'wó i'awende' aa báyéki nachä'muu'i'í'dí, hedá thamu waagá hânho híwó'dá ihúujo'. ²⁰⁻²¹ Iví tewháwin phódi wáy wí sen sehkanäwó nawówáji'i nahãape'k'óe, i-á Lazarus gin nakháwã. Nada' i' koegí'tã i' kodit'owa senbí mãäsa iwedi najemu'i'í'dí ihawówa'amí'in. Tú' t'âhkí naphéemuudi in tsédí i' phée ònhã't'aade'. ²² Ná'i sen sehkanäwó nawówáji'i-á nachuu hedí in makówáwin t'òepa'aa'indi makówápiye óepiye, hedí Abraham-bí hângebá óesóge. I' kodit'owa sen wá' nachuu, hedí óekhã'k'û'. ²³ I' kodit'owa sendá oe péyége na'ándí it'òephadende', hedí ibéedí kayí' diwe Abraham na'ándí óemû' hedá Lazarus-á wá' Abraham-bí hângebá na'án. ²⁴ Hedí kaygi natú, 'Tádá Abraham, naví'piye ósekanäpuwave. Lazarus natú'an imankhúp'ohtógikídí naví'piye na'ää-í, hedí naví hân dînp'oe'amí dîn'oet'êepúuwídí. Naa nãä phaa iwe hânho dont'òephadende'. ²⁵ Hewänbo Abraham-di óetu'an, 'Naví ay, ti wí'ú'ánsaapi'an wa' unwówáji' ihaydi hânho híwó'di hãäwí úkw'ó'nin, hewänbo Lazarus-á híwóhpí'-á úkw'ó. Hewänbo nãä-á nãwe híwó iphadende', hedí ɥ-á mänt'òephadende'. ²⁶ Hedá wá' wên he'yin kôndá hãä pinudi nak'óe, in to'wên nãwe dikw'ó'nin wídínkodipídí nãnädi hãnäpiye diphaadé-ídí, tobá dida' wänbo', hedá wá' wínakodipí hãnädi nãnäpiye diphaadé-ídí. ²⁷ I' kodit'owa sen natú, 'Hedá nãä kay'indi wída'máa tádá Abraham, Lazarus nãasaaní naví tádáví tewhá iwepiye. ²⁸ P'ánú tí'úuwín naa dínkw'ó, hedí Lazarus-di ovâytu'ãamí naa dáy'an waagi wídíví'amípí, hedânho nãwe naa dont'òephadende' iwebá wídipóewípídí. ²⁹ Hewänbo Abraham-di óetu'an, 'Moses ita'nannindádí in Jòesi Tádáví tukhe'min dâyta'nannindádí dínkw'ó. Háa hã'in dâyta'nán waa uví tí'úuwín dínkhây'ã' dâya'a'ginnamí'in.' ³⁰ I' kodit'owa sen natú, 'Joe, Tádá Abraham, há'to han díví'amí. Hewänbo wí to'wí dichu'kw'ó' diwedi inbí'piye namäädáho', indá dívíwâyuydi inbí t'aywó'di dâyjoe'amí. ³¹ Abraham-di óetu'an, 'Moses-ádí in Jòesi Tádáví tukhe'mindádí ovây't'òeyanpídá, há'to to'wídí wänbo ovâywâyukannamí, tobá chuwa iwedi nawáywówápóe wänbo'."

17

Jesus-di t'aywóhkan ni'gedi ovâyhée'an

¹ Jesus iví khäge'nin itu'an, "Ta'gendi tobá häädi nanân wänbo hääwídi wänbo-á in t'owa t'aywó' diwe ovâytóe'ó, hewänbo to'wí ná'i t'aywóhkan ovâykeejo'i' t'ôephade ûnpuwagi'o. ² Wí to'wí gin ovâykeejo'i-á shánkí híwó ûnpúuwí wí k'uu kháa'i' iví k'áy eedi ônwhisógedi mâap'oe iwe óechäänú-ídi, wêe wänbo ná'in hí'innin diwedi óet'aywóhá'amíwíwedi. ³ Úví'áyíngi'amí háa úví'o waagi. Unbí k'ema it'aywó'nandáho kaygindi bínkhâ'amí wíyá wí'it'aywó'namípidí. Hewänbo iví t'aywó'digi' na'owójéda'póedá bín'owóje-í. ⁴ Tobáháa uví'piye tségín wí thaa it'aywó'nan wänbo', tségín na'owójéda'äädi mân'owóje-í."

Jesus-di wäyü i'gedi ovâyhée'an

⁵ Jesus-ví t'ôekhuwa'indi óetu'an, "Díkhäge'nan hedânho wíyá shánkí uví'piye íwíwäyü-ídi." ⁶ Jesus-di ovâytu'an, "Unbí wäyü-á wí hânho hínchää'i tân'ayví hay'ida' únmúuní wänbo', únkoedí-í ná'in tay hay'in náwe nachá'nin bîntu'amídi, 'Púu iwedi ópúwhahke'di oe p'oe kwíngé ókhähto', hedi háa ítú waagi i'amí."

Háa wí pant'ôe'i' ûnkhây'ä' waa i'amí'in

⁷ "Wí to'wí wí pant'ôe'i' ûn'ándí iwhäädedi háa ônk'úwá'áyînmáadi, nava iwedi iweets'údedi, ti óetu'amí, 'Ósogedi wese óhúuyan' gin? Hedân joe. ⁸ Ha'wâa óetu'amíwíwedi ginnân óetu'âamí: 'Dínhúukhây'an, hedá uví aa ó'egó'andá dí'áyíngi'an naa dáyhúubowa píhay, ihaydânho bits'anhúuyamí u'.' ⁹ Hedi i' pant'ôe'i' háa óejôn waa i'an dihaydi, ti óekú'daa'o'? Hedân joe, i-á panda' namuu. ¹⁰ Ungí' wá' hanwaagibá namuu. I' hääwí wovâyjôndi bînbowa ihaydá ítúuní, 'Wídíkú'daa'âamípi. Háa gínkhây'ä' waagida'mân ívitsiye'an.' "

Jesus-di tä ihay senä' diphéetaymuu'in inbí phée dínmuu'i ovâyjâ'an

¹¹ Jesus oe Jerusalem-piye namän, hedi Samaria-ádi Galilee-ádi inbí nantaa kíngé namän. ¹² Wí bú' tsowa napowamän dihaydi tä senä' diphéetaymuu'indi óemú', hedi ivíwedi kayi' diwebo díwíwóyí', ¹³ hedi Jesus kaygi óetu'an, "Jesus, háhkandi', na'inbí'piye óeshkanäpuwawe." ¹⁴ Jesus-di ovâymu'di ovâytu'an, "Ja' bípûn i' méesate ipiye in owhá'di wovâymuunídi íwówa'in." Hediho iwedi dimää, hedi wa' p'óegé dimändibo diwówa. ¹⁵ Hedi in senä' diwówa'in diwedi wêe iwáybun Jesus óekú'daa'amídi nawówadi, hedi kaygi ihí'máadi Jôesi Táda-á kw'áayébo' óemáa. ¹⁶ Jesus-ví ân nú' idége'disógedi ip'ó't'äädi óekú'daa'an. Ná'i sendá Samaria-wi namuu. ¹⁷ Jesus-di óetsika'yan, "Ti tä ihay wí'íwówapí'an? Wáyho in wé'gen whänu? ¹⁸ Ná'i pi'wí nangewi senda'mân ibun Jôesi Táda óekú'daa'amídi." ¹⁹ Hedáhá' i' sen óetu'an, "Ówínúdi ópûn, uví wäyü úmuudiho unwówa."

Jesus iví khäge'nin itu'an nawáy'ä' i'gedi

²⁰ Wên Pharisees-di Jesus óetsika'yan, "Häädan Jôesi Táadi t'owa ovâytsónkhâymaa?" Jesus-di ovâytu'an, "I' hääwí bînmunde'i'dida' há'to únhanginpúuwí Jôesi Tádadí t'owa ovaytsónmáa'in. ²¹ Hedi to'wí wänbo wí'ûnkhây'ähpí natúuní'in oweda' háa wíyá wáygedá' Jôesi Tádadí t'owa ovâytsónmáa'in, gá unbí jâa iwebo t'owa ovâytsónmáadân."

²² Ihaydáhá' iví khäge'nin itu'an, "Owáy wí thaa na'ná' dihaydi un hânho ida'í dímúuní'in naa, t'ähkí t'owagi' o'aypuyä'i wí háy tähkí wänbo otsonjidi, hewänbo ihaydi há'to únkoedí-í. ²³ T'owadi naví'gedi wovâytu'amí, 'Häwe hîn naji', háa 'Näwe hîn naji'. Hewänbo indadí wí'ímú-ípi. ²⁴ Owáy naví thaa owáy'ää-ídi dînpówa ihaydi, tsigówänu hää makówa näwedá onähay namuwäpoe'o waagibá naa opóewí. ²⁵ Hewänbo owâyppówápídiibo páadé báyéki dont'ôephadekhâymaa, hedá in t'owa náa diwówáji'indá díjoegikhâymaa."

26 “Hedi naa t'ähkí t'owagí' o'aypuyä'i' omuu'i' owáy'ää ihaydibá t'owa díví'âamí háa hân'o'amí, 'Häwe hîn naji', háa 'Näwe hîn naji.' Hewänboe in t'owa díví'o waagibá Noah nawówáji' ihaydi. 27 I' thaa Noah i' kophé hay'i ipaa-idí ikhây'an diwedi i' wêe thaa ibowadi itógi píhay, in t'owa húukandádí suwä-ádí dívíwânpi'o hedá dívíkhó'yánde'. Ihayhääbá i' kwä'p'oe napówádí t'ähkí in wé'gen t'owa ovây'ot'ahánú. 28 Hedi hanwaagibá napóe Lot nawówáji' ihaydi. T'owa dívíwânpihúujo', dâysuwände', dâyhääwíkumände' hedá dâyhääwíku'ch'áade', dâyko', hedá dâytewhák'w'óe'ó. 29 Hewänbo i' thaa Lot i' bú' Sodom diwedi napee ihaydá wí phaa makówádí najemu, hedá k'uu nakoje'di-á wá' kwan waagibá najemu, hedi t'ähkí t'owa ovây'hánú. 30 Ha'wâagibá dívíkanhúuwí owáy i' thaa naa t'ähkí t'owagí' o'aypuyä'i' omuu'i' owáykeepóe ihaydi.

31 “Ihay thaa-á wí to'wí wha'k'aydi najidi nawândi wí'ûnkhây'ähpí iví tewhá ee nats'ûuní'in iví hääwí ee ûnkw'ó'dí' ihóenídí. Hedi wí to'wí nava iwe naji'i-á wí'ûnkhây'ähpí iví tewhá iwepiye ibuunídí. 32 Wí'ûn'ôede-ípí háa Lot-ví kwee ûnpóe'in Sodom bú'piye iwáybuunídí ibée ihaydi. 33 Wí to'wí iví wówátsi i'gí'da' nada'dí, iví wówátsibá iwânpipedee'amí. Hewänbo wí to'wí iví wówátsi in wé'gengí' imägi'i-á iví wówátsibá i'aywonde'. 34 Wâytu'amí, owáy i' thaa naa owáy'ää-idí napówá ihaydá wíje senä' wí íve dajó'k'óe'in diwedi Jôesi Táádí wêe óekek'hây'máa, i' wêe-á iwebo-á óejoekank'hây'máa. 35 Wíje kwiya' dän'o't'a'in diwedi wêe óekek'hây'máa, i' wêe-á iwebo-á óejoekank'hây'máa. 36 Wíje senä'dá nava iwá daji'in diwedi wêe óekek'hây'máa, i' wêe-á iwebo-á óejoekank'hây'máa” gin Jesus-di ovâytu'an.

37 Iví khäge'nindi óetsika'yan, “Nanbí Sedó, wáyan ná'i napuwagí'o?” Jesus-di ovâytu'an, “Wáyge i' pení nak'óe iwânho in oekawä dívíwé'gek'hây'máa.”

18

Jesus-di jûusu i'gedi ovâyhá'o'

1 Jesus-di wên háhkangí'in ó'gedí ovaytu'an ovâyhá'amídí dínkhây'ä' häädi wänbo t'ähkí dívíjûusu'âamí'in hedi wídívíjûusuwóyí'nípí. 2 Ginnân ovâytu'an: “Wí sen tson diwe na'ándi' wí bú' iwe nathaa, hewänbo Jôesi Táádá wí'óe'a'ginmähpí, in t'owa wänbo-á wí'ovây'a'ginpí. 3 Iwáy bú' iwáygebá wí kwee iví sen ûnchuu'i' nathaa, hedi ihaydá' ná'i tsondiví'piye nakhäge'da'mää'ädi óetu'o', 'Díkhäge'n nan hedânho i' to'wí naa díhääwíkweede'i wídít'aanípídí. 4-5 Thamuwaagi i' tsondiví'wepiye nakhäge'da'mää'ä, hewänbo wí'ônt'ôeyandepí. T'ôediwân i' sen natú, 'Tobáháa Jôesi Táádá dó'a'ginmähpí wänbo', hedá t'owa wá' dovây'a'ginpí wänbo', ná'i kwee dókhäge'namí, gá dókhäge'nanpídá ihaydá' na'ää'ädi naa báyéki díkayháanú-idân.”

6 Ihaydi Jesus-di ovâytu'an, “Ít'oe háa ná'i híwóhpí' tsondi natú'in. Tobá híwóhpí namuu wänbo i' kwee óekhäge'n nan. 7 Hewänbo Jôesi Táádí shánkí wänbo in to'wên ûnde'muu'in ovâykhäge'namípí'an, khuu-á thaa-á pín ta'gedi iví'piye dívíjûusu'odi. Ti thaa t'ähkí i'dí ovâytsíkhakannamí? Joe, há'to'. 8 Naadi wâytumáa, i'dá wesebo ovâykhäge'namí. Hewänbo owáy naa t'ähkí t'owagí' o'aypuyä'i' omuu'i' náa oepáa k'aydipiye owáy'ää ihaydá, ti t'owa dovâyshaa-í wa' naví'piye dívíwäyunde'in?”

Jesus-di wí Pharisee-ví'gedi hedá wí tax phahsandi'gedá ovâytu'an

9 Wên t'owa di'ánde' inbí wówátsi ta'ge dâyhonnin hediho wé'gen t'owaví shánkí híwó'nin dimuu. Hediho Jesus-di ná'in háhkangí'in ó'gedí ovâytu'an: 10 “Wíje senä' i' méesate hay'i ee dats'û dänjûusu'amídí, wí wêe sen Pharisee namuu, hedá i' wêe-á tax phahsandi-á. 11 I' Pharisee wí'bo nawindi ginnân ijûusu'an: 'Jôesi Táa, naadi wíku'daa'o' naa t'aywóhkandi' wó'muupídí wáy wên t'owa dimuu waagibá. Indá dihójo, hedá sänmindá dimuu, inbí wówátsi-á ta'ge'indá wídínmuupí, hedá pí'wênbí kwiya'dáda dívíwhohkwomáa. Hedá wíku'daa'o wá' há'i tax phahsandi' owe nawindi waagi'ba

wänbo wó'muupí'in. ¹² Jáadi waa wáygin dáyhaadä'o', hedá t'ähkí tã hääwí dont'an diwedá wêe-á wímä'.' ¹³ Hewänbo i' tax phahsandi-á hây kayi' diwe wí'bo nawindi nawôeda' makówápiye ibée-ídí. Ipíkhúmahpúude nataachanpóedí it'aywó'nandi, hedí natú, 'Jôesi Táa, naví'piye ósekanäpuwawe. Naa wí t'aywóhkandida'mân omuu.' ¹⁴ Hedí wí'gín dänweeho'. Naadi wâytu'amí, Jôesi Tádádí nã'i tax phahsandidí t'aywó'di ôn'owójé, i' Pharisee-ví-á joe. To'wên t'ähkí he'ennin dívípipa'indáho hí'innindá' bá ovâypa'í, hedá to'wên hí'innin dívípipa'indáho he'ennindá ovâypa'í."

Jesus-di in áyyäã ovâysígíhógi

¹⁵ Wên t'owa inbí hí'innin áyyäã Jesus-ví'we dáykan i'di ovâytääge-ídí. Iví khäge'nindi gin dâymû'di in t'owa-á ovây't'e'yandi ovâytu'an ha'wâa wídíví'amípí. ¹⁶ Hebo Jesus-di in tádá'in jiyá'in ovâytu'an inbí áyyäã iví nú'piye dâymá'í, hedí iví khäge'nin itü'an, "In áyyäã naví'piye binkä'äämäã, wíwínkhâa'amípí. To'wên nã'in áyyäã waaginbá dimuu'indá Jôesi Tádáví'in ûnmuu. ¹⁷ Ta'gendi wâytumáa, to'wí Jôesi Tádáví' wínapúuwípi wí hínchäã'i' ay waagibá iwâyupídí."

Wí sen kodit'owa namuu'i Jesus-ví'piye na'äã

¹⁸ Wí kw'áyewi sen namuu'i'di Jesus óetsika'yan, "Híwó'di háhkandi', hân dáy'amí hedânho in wówátsi nahánde'pí'in donkáyjídí?" ¹⁹ Jesus-di óetsika'yan, "Tí úhanginná háa untû'nin naa híwó'di gin dítu'odí? Jôesida'mân híwó'di namuu, wíyá to'wí-á joe. ²⁰ Jôesi Tádáví tsontun ho mântaa. I-á natú wíyá to'wíwí kwee-ádí háa sendádí wí'úvíwhokwomá've-ípí, wíwín't'owat'aháanú-ípí, wí'úvísä'mamípí, t'owaví'gedí wí'úvíhójo'amípí, unbí tádá-á jiyá-á bín'a'ginmá've-í." ²¹ I' sendi Jesus óetu'an, "Nã'i tsontun t'ähkí dó'a'gin enúkáy omuudíbo'." ²² Jesus nã'in nat'oe ihaydá i' sen óetu'an, "Wá'di wây-á háawên bí'amí'in útáy. Háyú úkw'ó'di t'ähkí mánku'ch'âaní, hedí i' chã' mánhógi'i' in t'owa sehkanäwó diwówáji'in ovâymääni, hedânho kodit'owa unmuuní oe makówá. Hedí nâaku'ch'áadá ovâymägidá naa-ádí okä've." ²³ Nã'in nat'oe ihaydi i' sen iví pí'nã khó'jé báyéki nataachanpóe, gá báyéki hääwí ûnkw'ôndân, hedí wínakuchada'pí. ²⁴ Jesus-di i' sen háa nachaa waagi óemúndedí natú, "Báyéki kây'in namuu wí to'wí nakodit'owamuu'i háa Jôesi Tádá natú waa i'amídí hedânho ôn'aywoenídí. ²⁵ Nabâapu'wan wí kamáyo wên agúusa tsípho i'ge nats'úunídí, hewänbo shánkí nabâapu'wan wí to'wí kodit'owa namuu'i háa Jôesi Tádá natú waa i'amídí hedânho ôn'aywoenídí." ²⁶ In to'wên nã'i hí' dit'oe'indá ditsikapóe, "Gin namuudá to-an ûnkodí ûn'aywondee-ídí?" ²⁷ Hedí Jesus-di ovâytu'an, "Háa t'owa dínkodípi'indá Jôesi Tádá-áho ûnkodí."

²⁸ Peter-di Jesus óetu'an, "Na'indá hääwí t'ähkí gínkw'ó'di' áyjo'e'an u-ádí gimú-ídí." ²⁹ Jesus-di ovâytu'an, "Naadi ta'gendi wâytumáa, háa Jôesi Tádá natú waa ôn'a'ginnamídí wí to'wí iví tewhá ijoe'andi, háa iví kwee, háa iví tí'úuwindá pá'dây'indá, iví jiyá-á tádá-á, háa iví ây-á ijoe'andá, ³⁰ i-á ta'gendi báyéki shánkí ma'kw'anukí ihóení wa' nãä oepáa k'aydi naji' ihaydi, hedá iví wówátsi nãä oepáa k'aydi ûnbo'wan di'an, "Na'indá hääwí t'ähaydá in wówátsi nahánde'pí'indá imá've-í."

Powingí' Jesus iví khäge'nin itü'an nachuwagi'o'in

³¹ Jesus iví tã'di wíje khäge'nin wéhánäpiye iho', hedí ovâytu'an, "Bít'ôeyan, nãä-á Jerusalem-piye gimän, hedí eewá naa t'ähkí t'owagi' o'aypuyä'i' omuu'i dînpúuwí háa in Jôesi Tádáví tukhe'min naví'gedí dáyta'nan waa. ³² T'owadi in Hudíyo dimuupí'inbí mange díkáani, hedá indá dînp'áhkaakhâymaa, hedá díjânákíkhâymaa, hedá dí'ohphaykhâymaa. ³³ Púwhí'dí díwhädíkhâymaa, hedá díkhe'khâymaa. Hewänbo iwedi i' powage'i' thaa iwe owáywówápúuwí." ³⁴ Hewänbo Jesus-ví khäge'nin nã'i natú'i hääbo wídika'pówápí. Háa ovâytu'andi-á wídínthaypóepí, hedího hääwí i'gedí ihí'máa'in wídika'pówápí."

Jesus-di wí sen natsí't'aamuu'i' iví keetan óemägi

³⁵ Jericho bú' tsowa Jesus napowamän dihayhää, wí sen tsí't'aa'i namuu'i' owáy p'òe hángé wáy nahääda'än. ³⁶ I' sen in báyéki t'owa diphademännin nat'oe, hedí natsikapóe, "Hän napoe'o?" ³⁷ Indi óetu'an, "Jesus Nazareth-wi-än na'ä?" ³⁸ Hedí i' sen ituwínú, "Jesus, u David-ví äy iwedi'i' unmuu'i', naví'piye ósekanäpuwave." ³⁹ In ton Jesus-ví páadé dimännindá i' sen óet'e'yandi óetu'an, "Händä'dibo?" Hewänbo i' sendá shánkí kaygá ituwínú, "U David-ví äy iwedi'i' unmuu'i', naví'piye ósekanäpuwave." ⁴⁰ Jesus iwóyí, hedí ovâytu'an i' sen iví'piye óemá'i'in, hedí Jesus-ví'we napówá ihaydi Jesus-di óetsika'yan, ⁴¹ "Hännan wín'amí'innan unda'?" I' sendi óetu'an, "Nanbí Sedó, naa oda' dínkeepúuwí'in." ⁴² Jesus-di óetu'an, "Uví keetan mänke? Uví wäyü úmuudän unwówa." ⁴³ Wesebo i' sen únkeepóe, hedí Jesus-ádi namändi Jôesi Táďá kw'äyébo' óemáa. Hedí t'ähki in t'owa dâymû'in ditû' Jôesi Táďá-á hay'i namuu'in.

19

Jesus oe Zaccheus-ví'piye na'ádâamää

¹ Jesus oe Jericho bú'piye namää, hedí i'ge naphademän dihaydi ² wí sen Zaccheus gin nakháwä'i' iwáygé na'än. I-á in tax phahsanninbí p'ó'dédi'-än namuu, hedá kodit'owa-á namuu. ³ Zaccheus-á ikhääde' Jesus óemúunídí ûnhanginpúuwídí to'wí namuu'in, hewänbo hínchää'ida' Zaccheus namuu hedá báyéki dit'owaji', hedího wí'únkeet'óepí. ⁴ Hedího in t'owaví páadé i'äädí wên sycamore tay ee nachá'nin kw'áye ituye, hedänho Jesus naphademändi óemúunídí. ⁵ Jesus in tay iwe napówádí kw'áye ibéedí Zaccheus óetu'an, "Zaccheus, ówänäkidi ówhanbe, nää thaa uví k'aygi dáywóyí'khâymaa." ⁶ Zaccheus tay kw'áye di iwänäwäve, hedí hínchangidi Jesus iví k'aygi piye óeho'. ⁷ In t'owa ná'in dâymû' ihaydá t'aydi ditû', "Nä'i sendá wí t'aywóhkandiví tewhá iwepiye na'ádâamää." ⁸ Hewänbo Zaccheus iwínúdí Nanbí Sedó Jesus óetu'an, "Nanbí Sedó, i' hääwí naa dínkw'ó' diwedi píngé hay dówijekhâymaadáhá' in sehkanäwó diwówaji'in t'owa dovâypäkhâymaa, hedí wí to'wí dósä'mandi-á jónän ma'kw'anukí dópäkhâymaa." ⁹ Jesus natú, "Nää thaa nää k'aygiwí' òn'aywon. Nää'i sendá wá' Abraham-bí äy iwedi'i'ba namuu. ¹⁰ Naa t'ähki t'owagi' o'aypuyä'i' omuu'i' o'äa in dipedeji'in dovâynuuwä-ídi hedá dovây'aywoenídí."

Jesus-di ovâytu'an dínkhây'ä' i' hääwí ovâymägi'i'di híwó díví'amí'in

¹¹ Nää-á Jerusalem tsowa dipowamändi in t'owa di'ände wesebo natsondisogedee-i'in, hedího Jesus-di wáy-á háhkangí'in ó'gédi ovâytu'an ovâythayyamídí han wínapúuwípí'in. ¹² Ginnân ovâytu'an: "Wí sen kw'áyewi namuu'i' ipikhây'owän wí nange kayí' wähää iwepiye namú-ídi. Iwe i' tsondi shánkí p'ó'dédi'di ná'i sen óetsondipakhâymaa hedänho iví nangepiyebá nawáymú-ídi natsonsogedee-ídi. ¹³ Hewänbo wa' i' wêe nangepiye namäapídibo tä ihay iví t'òe'in ituhkännandi wí'inbo wí chä' ovây'an, hedí ovâytu'an, 'Nä'i chä'di wí hääwí bínkumä-í, hedáhá' i-á bínkü'ch'âní, hedänho wíyá shánkí chä' dînt'aanídí. Hedáhá' namää. ¹⁴ Hewänbo in t'owa iví nange'indá ná'i sen óet'ay, hedí wên t'òekhuwa'in i' namää iwepiye dâysan, i' tsondi p'ó'dédi' óetu'amídí, 'Nä'i sendá wígida'pí nanbí tsondi gínmuuní'in."

¹⁵ "Hewänbo óetsondisóge, hedáhá' iví nangepiyebá nawáymää. Hedí iví t'òe'in ituhkännan, in ton ovâychä'annin, hedänho imúunídí háyü ònchä't'annin. ¹⁶ Wí napówádí óetu'an, 'Naví tsondi', naa tägin ma'kw'anukí chä' dót'an u'di dîn'an diwedi.' ¹⁷ I' t'òe'i óetu'an, 'Híwó bi'an, u-á híwó'di t'òe'i unmuu. Naa dínhanginná u-á háa úkhây'ä' waa bi'an hínchää hääwídiibo'. Hedího nää-á tä bú' eeje ovâytsónmá've-ídi wísôege-í. ¹⁸ Wíyá wêe t'òe'i nats'ú'di-á natú, 'Naví tsondi', i' chä' naa dîn'an diwedi p'ánú ma'kw'anukí chä' dót'an.' ¹⁹ I' tsondidi óetu'an, 'U-á p'ánú bú' eeje wí tsondi wísôege-í. ²⁰ Ihaydá wíyá t'òe'i-á nats'ú, hedí natú, 'Naví tsondi', uví chä' dîn'andi-á wên aa iwe dó'ánnan. Námú'dí,

näwe dómáa. ²¹ Wíkhunwôeda?, jänäkí? unmuudi. U-á hääwí uví? úmuupí? nâahónde?, hedi wáy pí?wên t'owa dâykoe iwe nâahääwé?ge'o?.' ²² I' tsondidi óetu'an, 'U-á wí t'ôe?i háagí? wânbo unchä?muupí? unmuu. Nää-á hää navi?gedi untú waagi omúuní, hedi wítuhchänukhâymaa. Unchanpoe'o naa jänäkí? sen omuu'in, hedân hääwí dínmuupí? dóhónde?.' ²³ Háadan handi hä?i chä? wínâaho?pí wăhăă dívíchä?píyémä? iwepiye? Ha?wâa bi?andáho indá navi chä? dínpiyémääniwân, hedi iwediho wíyá shankí dînt'aaniwân, hediho owáy?ăă ihaydá shánkí báyéki dínchä?kwoníwân.' ²⁴ Hedáhá? i' tsondidi in iwáygé diwinnindá ovâytu'an, 'I' chä? bínkwee-í nă?i sen, hedi i' sen i' tăgin ma?kw'anukí chä? it'andi bînmääni.' ²⁵ Hebo indi i' tsondi óetu'an, 'Nanbí tsondi?, i-áho tă ihay chä? ho imáa.' ²⁶ I'dá ovâytu'an, 'Naadi wâytmáa, wí to?wí anbo to?wí báyéki imáapí?-á, i' hínchăă imáa?i wânbo óekwee-í. ²⁷ Hedi nää näwe binmá? in t'owa naa dít'aydi inbí tsondi omúuní?in wídida?pí?in, hedi nää navi páadépiyebo bint'aháanú-í.' "

Jesus oe Jerusalem bú? nats'ú, hedi in t'owađi óesígi'an

²⁸ Jesus ihí?bowa ihaydi oe Jerusalem shánkí tsowapiye ihon. ²⁹ I' okú "Olive Okú" gin dâytu'o? iwe nú? wáy nă?in wíje bú?ây daná, Bethpage-ádi Bethany-ádi. Iwáy tsowa wáy napowamân dihayhăă wíje iví khăge?nin ovănsan dapáadémú-ídi. ³⁰ Ovântu'an, "Jaho bápûn hä?i bú?ây nanbí páadépiye nanân diwepiye, hedi dats'ú? dihaydá wí búdu?ay ts'aabi namuu?i nawhiwindi dânskaa-í, i-á wa? wáymûu wânbo to?wí wânbo wí?i?íhsógepi. Dânwihisuudi näwe dânmá?í. ³¹ Hedi to?wídi wovăntsika?yandáho?, 'Háadan dânwihisuude?', ginnân dântu?âamí: 'Gá Nanbí Sedó i' ûntáyđân.' " ³² Hediho in wíje damăadi dânskaa hää Jesus-di ovântu'an waagibá. ³³ Hedi i' búdu?ay dânwihisuude? ihaydi in t'owa inbí búdu?ay dínmuu?indi ovăntsika?yan, "Hedáadan dânwihisuude?" ³⁴ Ovâytu'an, "Gá Nanbí Sedó i' ûntáyđân."

³⁵ Hedi i' búdu?ay Jesus ônhó?, hedáhá? inbí k'éwé?in to dânp'ăđidá i' búdu k'éwé ônpa?k'û?, hedi Jesus óetege i'íhsôege-ídi. ³⁶ Hedi iwáy p'óegé wáy óe?íhlon dihaydá in t'owa inbí k'éwé?i to dívípăđihondá oe te?p'óegá ônpa?kwohon. ³⁷ Jerusalem tsowa napowamân dihaydi in p'ôe owáy Olive Okú áagé wáypiye? nawánde? iwáygé báyéki in t'owa Jesus-ví?piye dívíwâyunde?in diji?, hedi híhchandi dívítu?wínúndedi dítû? Jôesi Tádá-á hay?i namuu?in, i' báyéki pinnán t'ôe ho dâymû?i namuudi. ³⁸ Jesus-ví?gedi kaygi dítû?, "U-á tsondi hay?i? unmuu." "Nanbí Sedó Jôesi Tádáđi wôesan hediho híwó wôe?âamí." "Hăă t'ăhkí sa?wó namuu oe makówá, hedá oe kw'áyeabá dítûuní Jôesi Tádá-á hay?i namuu?in." ³⁹ Hewânbo wên Pharisees in t'owa-ádi diji?indi Jesus óetu'an, "Hăhkandi?, uví khăge?nin ovâytu'an dítuhăani?in." ⁴⁰ Jesus-di ovâytu'an, "Naadi wâytmáa, hă?in hândă?dibo dijídá, hää dítû? waa hă?i k'uu iwe nakw'ó?di wânbo hanbá dívítu?wéenú-í."

Jesus Jerusalem imúndedi isíhtăă

⁴¹ Jesus oe Jerusalem bú? shánkí tsowa namân dihaydi, i' bú? imû?dibo isíhtăă, ⁴² hedi natú, "Jerusalem, năaho hây uví t'owa wá? dínhanginnândi híhchandi inbí wówátsi dínmúuní?in, hewânbo năă-á há?to dínhanginpúuwí. ⁴³ Wáy wí thaa naná? dihaydi in wóehânbo?indi uví tehpa nuuge wônnanboédíkwokhâymaa, dívítuuyé-ídi oe búgepiye dits'ûunídi, hedá wóebúge?andá t'ămăphă?gedá wóehănkhâymaa. ⁴⁴ Uví tewhá t'ăhkí wônnyukhâymaa, hedá in t'owa uví?we dithaa?indá ovâykhănkhâymaa. Há?to wí k'uu wânbo natehpaa?ândi wônjoekankhâymaa. Nă?i t'ăhkí úpúuwí gá Jôesi uví?we napówăđân wôn?aywoenídi, hebo wí?úhanginnăhpí na?ăă?in."

Jesus i' méesate hay?i iwedi in dâyhăăwíku?ch'áade?in ovaykhehiye

⁴⁵ Ihaydá Jesus oe méesate hay?i eepiye namăa, hedi in t'owa dâyhăăwíku?ch'áade?in iwedi ovâykhehiye. ⁴⁶ Ovâytu'an, "Jôesi Tádávi ta?nin deewá nă?in hää natú?in nata?muu: Navi tewhá-á jûusugí?-ân namuu, hewânbo undá i' bîn?ego?an sänmin dívíwé?ge?âmígi? namúunídi."

⁴⁷ Thamuwaagi ee méesate hay'i iwe Jesus-di in t'owa ovâyhá'o'. In owha' p'ó'dédi'indá, in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá, hedá wây-á Hudíyo p'ó'dédi'indá dâytuwămáa hádídí óháyj'i'in. ⁴⁸ Hewänbo háa díví'amí'in wíðâyshaadebí, in t'owa háa natú'in t'âhkí hânho dívít'óeyandedi.

20

Jesus óetsika'yan to'dan ônk'û' ivi t'ôe i'amídi

¹ Wí thaa Jesus-di i' méesate hay'i ee in t'owa ovâyhá'o' hedá Jôesi Tádávi híwó'di tun ovâyt'ôe'o'. In owha' p'ó'dédi'indá, in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá hedá wây-á Hudíyo tsonnindá ûnpówá, ² hedi ôetu'an, "Dítu'an, háawinnan uví tsonkhuu úmuu háa bi'o waa bi'amídi? To'dan ná'in ta'gen wônk'û'?" ³ Jesus-di ovâytu'an, "Nää-á naadá wá' wí hääwí wâtsika'yamí un. ⁴ Dítu'âamí, to'dan John ônk'û' t'owa ovâyp'ó'p'oe'amídi, ti Jôesi Tádávi háa t'owadi?" ⁵ Hedi wí'ná táye dívítumáa, "Jôesi Tádávi John ônk'û' gin gitúdáho', Jesus-di dítsikagi'o, 'Hedi háadan handi wí'úvíwâyupí háa John natú'in?" ⁶ Hewänbo t'owadida' ônk'û' gin gitúdá, ná'in t'owa náwe diji'indá na'in dík'usäâyú-í díháyjídí, gá John-dá Jôesi Tádávi tukhe'bi ûnmuu'in dívíwâyundedân." ⁷ Hediho indi Jesus ôetu'an, "Na'indá wíginhaginnáhpí to'wídi ônk'û'in." ⁸ Hedi Jesus-di ovâytu'an, "Hedáho', naadi wänbo wá' wíwâytu'amípi to'wídi naa dínk'û'in dó'amídi ná'i hääwí dó'o'i'."

Jesus-di in yä'dâapi'in úuva áaphää áyi'ninbí'gedi ovâytu'an

⁹ Ihaydá Jesus-dá ná'in háhkangi'in ó'gedí in t'owa ovâytu'an: "Wí sen i'úuva'áakhähsaa, hedáhá' i' úuva nava-á wên senä' úuva áaphää áyi'nin dimuu'in ovâypíyemägi, hedáhá' wíyá pi'wí nangepiyá namää, hedi báyéki p'ôe iwe iwóyí'. ¹⁰ I' úuva nap'e'yin dihaydi wí t'ôe'i' óesan i' nava iwepiye hedânho in senä' dâynavapíyé'annindi i' úuva nayämu'i' óemäänídi. Hewänbo indi i' t'ôe'i' óewhädídhá' mandá'dibo-á óewáybun. ¹¹ Hedi i' sendá wíyá t'ôe'i'-á óesan, hewänbo indi i' wá' óewhádi hedá jänäki-á óe'an, hedi i' wá' mandá'dibo-á óewáybun. ¹² Ihaydá i' powage'i t'ôe'i'-á óesan. I' wá' óewa'an, hedá nava iwedá óechänu. ¹³ Hediho i' sen i' nava ûnmuu'i' ginnân i'ânshaa'an: 'Hân hîn dáy'amí? Gá ginnân: Nää-á naví e'nú donsígí'i donsaaní. I-áho madânho óe'a'geeni.' ¹⁴ Hewänbo in dâynavapíyé'annindi i' senbí e'nú ûn'ädi óemú' ihaydá wé'ge dívíhee'andi dítú, 'Nä'i-ânkun namuu ná'i hääwí t'âhkí ûnjoepuwagí'o'i'. Jaho áyháyjí hedânho ná'i hääwí nayämu'i'-á gínmúunídi.' ¹⁵ Hediho i' nava iwedi óep'égidi óehay."

Hedi Jesus-di in t'owa ovâytsika'yan, "Hân i' nava ûnmuu'i'di in senä' dâynavapíyé'annin ovây'amí? ¹⁶ Gá namäädá i'dá ovâyháanú-í, ihaydá i' nava-á wây-á to'wëndá ovâypíyemääní." In t'owa ná'i dít'oe ihaydá dítú, "Ha'wâa wínakhây'âhpí napúuwí'in." ¹⁷ Jesus-di tsíhtáye ovâymundeði ovâytu'an, "Hedi hân handi ná'i Jôesi Tádávi ta'nin diwe ûnta'muu'i' natunda'?:

I' k'uu in tewhátehpaa'in dâjjoegi'andá

nää shánki natáy'i k'uu tehpaá bé'dí napóe.

¹⁸ Hää'i k'uu-á wí k'uu wí to'wí eedi i'ânchänudi nakaanú-í'i waagi'ba namuu, hedi ná'i to'wí nakanudi ivi tú' ikhoejée-í hedá ipóe'amí. Hedi i' k'uubá ivi'di ûnke't'ândáho óet'äá-í."

¹⁹ In Hudíyoví khuu dâyhá'o'indádi hedá in owha' p'ó'dédi'indádi dínhanginná Jesus ná'i hí' inbí'gediho ihée'annin, hediho dida' wesebo Jesus óepankáyj'i'in, hewänbo in t'owa dâykhuwôeda'máadi wí'óepankê'pí.

Tax wá'âa i'gedi Jesus óetsika'yan

²⁰ In Hudíyo tsonnindi áyîngidi Jesus óemündedi dida' óekáyj'i'in híwó wí'ihí'máapídi, hedânho in Rome-'inbí tunjó óemangekáanídi, ná'i tunjó-á shánki tsonkhuu imáadi. Hediho wên senä' kaadibo ovâywá'âa Jesus hääwí óetsika'yâamídi. Ná'in senä'dá

hójo'inda' dimuu, hewänbo híwó'nin dimuu waa dívíkhâymaa. ²¹ Hedi ná'in hójo'in senä'di Jesus óetu'an, "Háhkandi', na'indá gínhanginná u-á ta'gedá' bihée'o hedá ovâyhá'o, u'dá t'ähki t'owa-á handa'ba ovâymaa, hediho ta'gendá Jôesi Tádávi khuu i'gedá ovâyhá'o". ²² Ditu'an, hânnan nanbí tsontun gíntú', ti híwó namuu in Rome-winbí tsondi Caesar ây-tax-wá'âa-ídí háa joe?" ²³ Hewänbo Jesus-á wesebo ûnhanginná háa inbí hójo'i ánskaa dínmuu'in, hediho ovâytu'an, ²⁴ "Wí denarius chä' dínkeeyan. Toví ts'ay hedá toví kháwä-á eedi ûnk'óe?" Óetu'an, "Gá Caesar-ví'innân." ²⁵ Hedi Jesus-di ovâytu'an, "Hedáho', hääwí Caesar-ví' ûnmuu'i Caesar-bá binmää, hedi wá' hääwí Jôesi Tádávi' ûnmuu'i-á Jôesi Tádá-á binmää." ²⁶ Wí dínkodipí wên piháawin hí' óetuhkannamídi in t'oa dit'oe-ídí, hedi iví hí'dí ovâyháa'andi wíyá háabo wí'óetu'anpí.

In Sadducees-di Jesus óetsika'yan in dichuu'in diwáywówápúuwí i'gedi

²⁷ Wên Sadducee t'owa Jesus-ví'piye di'ää hääwí óetsika'yamídi (In Sadducees-á dívíwâyunde' in t'owa dichuu'in há'to wíyá diwáywówápúuwí'in.) Indi óetu'an, ²⁸ "Háhkandi', Moses ná'in tsontun dînta'nan: Wí sen âypídíbo nachuudi iví kwee wa' ûnwówájídi, i senbí tí'ûu ûnkây'ä' i' kwee-ádi ikhó'yä-i'in hedânho dän'âykw'ôenídí, i' pá'dâyví kháwä ônhúuwídi. ²⁹ Hebo ginnân napóe: Tsé ihay tí'ûuwín senä' diji'. I' shánkí páadé'i' ikhó'yä', hebo âypídíbo nachuu. ³⁰ I' eedi'i-á wá' i' kwee-ádi ikhó'yä', hedá ná'i sen wá' âypídíbo-áho nachuu. ³¹ Ihaydáhá' i' powage'i-á wá' hanbá ûnpóe. Hedi handa' t'ähki in tsédí diji'in tí'ûuwín dínpóe, t'ähki wí'inbo i' kwee-ádi dívíkhó'yä'di dichuu dâ'y'âykw'ódipídíbo'. ³² T'ä'gedá i' kwee-á wá' nachuu. ³³ Ná'in tsé ihay tí'ûuwínho i-ádi dikhótsaakw'ônwân, hediho náa na'in dítu'an, owáy t'owa wíyá diwáywówápóe ihaydi, to'wívi kwee-an ûnmúuní?"

³⁴ Jesus-di ovâytu'an, "Kwiyä'dádí senä'dádí dívíkhó'yánde' wa' náa oepáa k'aydi diwówáji' ihaydibo'. ³⁵ Hewänbo to'wên Jôesi Tádá natú makówápiye dimännindá, in chuwa iwedí ovâywáywówápakhâymaa hediho há'to wíyá dichuu-i, hedânho ihaydi senä'dá kwiyä'dá wíyá wídivíkhótsaakw'ônwân, ³⁶ gá gindidi in makówáwin t'ôepä'aa'in waaginbá dimúunídan. Hedi Jôesi Tádávi'ây dimuu gá i'dá wíyá ovâywáywówápakhâymaadan. ³⁷⁻³⁸ Jôesi Tádádí t'ähki t'owa iví'in ûnmuu'in ovâymunde diwówáji'in dimuu waagibá. Moses wänbo ná'in híwó ithayyan i' wää'i phé'yävi nakoje' ní'gedi ita'nan dihaydi. Iwe natú Nanbí Sedó Jôesi Tádá-á Abraham-bí Jôesi namuu, hedá Isaac-ví-á hedá Jacob-ví-á, tobá ná'in ho dichuu wänbo'. Hediho dichuu wänbo ta'gendi diwówáji' gá Jôesi Tádá-á in diwówáji'inbí Jôesi-ân dínmuudân, in dichumuu'inbí-á joe." ³⁹ Wên in Hudíyo-ví khuu dâyhá'o'indi óetu'an, "Háhkandi', híwó bihée'an." ⁴⁰ Hedi diwóeda' wíyá hääwí óetsika'yamídi.

To-an namuu i' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí?

⁴¹ Hedi Jesus-di ovâytsika'yan, "Heháadan t'owa ditú' i' to'wí Jôesi Tádádí óesokekhâymaa'i' t'owa ovây'aywoenídí David-víây iwedí'i'dá' ûnmuu? ⁴²⁻⁴³ I' Psalms nata'muu iwe David-bo natú:

Naví tsondi hay'i Nanbí Sedó Jôesi Tádádí óetu'an,

'Naví ko'díngedí ósoge,

hedí uví hânmin dovây'taaní hedá uví mangá wínkáaní.'

⁴⁴ Ná'i to'wí Jôesi Tádádí óesokekhâymaa'i' t'owa ovây'aywoenídí David-dibo iví tsondi hay'i gin óetu'o'. Gin namuudá hádídanho David-víây iwedí'i'dá' ûnmúuní?"

Jesus iví khäge'nin itu'an in Hudíyoví khuu dâyhá'o'in waaginbá wídimúunípi

⁴⁵ Wa'di t'ähki in t'owadi Jesus ônt'ôeyande' ihaydi iví khäge'nin itu'an, ⁴⁶ "Ná'in t'owa Hudíyoví khuu dâyhá'o'in dimuu'inbí'wedí bí'áyîngi'an. To whaadi'indi dito'ondi diji' dâyekeeyamídi to'wên dimuu'in, hedá hânho-á ovâyhí'an t'owadi a'gindi ovâysengitü'âamí'in i' bú' pingé i'ge dijidi, hedá wá' in Hudíyoví méesate eeje hedá

nashánkí'eediná' dihaydá in tsonninbí soge eedi dívíkw'ôení'in dida'. ⁴⁷ Kwiyä' inbí senä' dínchuu'inbí tewhá ovâykweede', hedáhá' thaa t'ähkí dívíjûusu'odi híwó'nin dimuu waagi dívípida'o'. Gin díví'odi Jôesi Tádádí shankí ovâyguhchânuhkâymáa."

21

Wí kwee iví sen ûnchuu'i-á iví chä' t'ähkí imägi

¹ Jesus ipuwäbéede' i' hay'i méesate iwe in t'owa diji' i'ge, hedi in kodit'owa dimuu'in inbí chä' dâykuededi i' chä' phébay iwe ovâymunde'. ² Hedá wí kwee iví sen ûnchuu'i' sehkanäwó nawówáji'i wá' wíje chä' p'í'in itógi di óemû'. ³ Hedi natú, "Ta'gendi wâytu'âamí, ná'i kwee iví sen ûnchuu'i' sehkanäwó nawówáji'i-á shánkí itógi t'ähkí in wé'gen dâykui'inbí'wedi. ⁴ In wé'gendáho inbí chä' dínphade iwedi dívímägi, hewänbo ná'i kwee-á báyéki ûnkw'óhpi wänbo t'ähkí iví wówátsi i'ámígí' imáa'i' itógi."

Jesus iví khäge'nin itu'an i' méesate hay'i-á t'owa dâynayukhâymáa

⁵ Wáy wên iví khäge'nin i' méesate hay'i i'gedi dívíhí'máa, hedi ditû', "Sa'wó naná sa'wó'di k'uudi napa'andi' namuudi hedá i' hääwí ee nakw'ó'di' in t'owadi Jôesi Tádá óemägi'i namuudá." ⁶ Jesus-di ovâytu'an, "Nää-áho ná'i sa'wó'di hääwí bînmunde', hewänbo wáy wí thaa naná' dihaydi ná'i méesate-á t'owa dâynayukhâymáa, hedi wêe wänbo wí k'uu hä'i tehpaawedi wínate'deegi'opí."

Jesus-di ovâytu'an báyéki t'ôephade na'ä'in

⁷ Indi óetsika'yan, "Hähkandi', hánhay-an ná'i hääwí i'gedi ditû'andi' napuwagi'o? Háawin taa-an nakeepúuwí hedânho gínhanginnáanídí häädi nats'anpúuwí'in?" ⁸ Jesus-di ovâytu'an, "Bí'âyíngi'an to'wídi wänbo piháa wíwovâywâyukannamípídí. Báyéki t'owa naví khäwä i'gedi dikä'äägi'o, hedi wí'inbo ditúuní innânho dimuu i' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí. Hedá wá' ditúuní i' t'ä'ge thaa tsowa nanânho'. Hewänbo inbí'näpiyá wí'imú-ípi. ⁹ Hedi t'owa-á inbí tsonnindádí háa wíyá nangewin t'owa-ádi dívíhänbo' i'gedi ít'oedá, báyéki wí'úví'âyíngi'ámípi. Nakhây'ä' ná'i hääwí napúuwí'in, hewänbo owáy napóe ihaydá i' t'ä'ge thaa wesebo wína'ähpi."

¹⁰ Hedáhá' ovâytu'an, "T'owa wêe nangewin dívíhänkhâymáa wây-á t'owa wíyá wêe nangewindádí, hedá nangewin tsonnindá wá' dívíhänkhâymáa. ¹¹ Wáyjé t'ähkí nanan'a'yäpuwagi'o hedá báyéki dihaapuwigí'o, hedá báyéki t'owa-á ihaydidá'ba dihaypóedá dichuwagi'o, hedá t'owa-á dâypuwäkhâymáa wí taa he'endi oe makówa nakeepoe'odi báyéki ovâykhunwóda'ámí'i'. ¹² Hewänbo gin napóepídíbo wovâypanhóení, hedá unbí wâyü únmuudibo jänáká wovây'ámí, hedá in Hudíyoví méesatewin p'ó'dédi'inbí mangá wovâyjoe'ámí wovâytsondiwekáanídí, hedá wovâypankw'ôení, hedá in nangewin p'ó'dédi'inbí'piye hedá wé'gen tsonninbí'piyá wovâyhúuwí. Ná'i t'ähkí wovây'ámí naví'in ímuudibo'. ¹³ Hewänbo ná'i hääwí únpuuwí'i namuudi únkoedí-í naví'gedi bînt'ôe'ámídi. ¹⁴ Hediho wa' napóepídíbo bí'ánshaamää wí'úvíjâyí-ípi'in háa ítúuní'in úvípi'aywoenídí. ¹⁵ Naadi i' hí-á i' hangintandá wâymaßání, hedânho to'wên wänbo wovây't'e'p'ídénde'in há'to dínkoedí-í dâykéeyamídí háa ítú waa ta'gen wínamuupí'in, hedá wíyá hääwí wänbo wíðây'má've-ípi ditúunídí. ¹⁶ Unbí hânminbí mangepiye unbí jiyá'indi tádá'indi wänbo wovâykáaní, háa unbí tí'úuwindá pá'dây'indá han wovây'ámí, háa unbí maatu'indi háa unbí k'ema'indi wänbo', hedi wáy wên un wovâyhâanú-í. ¹⁷ Hedi báyéki t'owadáho wovây't'aykhâymáa naví'in ímuudi. ¹⁸ Hewänbo Jôesi Tádádí wovây'âyíngimá've-í, wí hây t'ähkí wänbo há'to i'di wovâyjoe'ámí. ¹⁹ Úvít'ôephadeyää'andáho' in ta'gen wówátsi ít'anpuuwí."

Jesus-di ovaytu'an Jerusalem bú'-á nandá' dâjjoekankhâymáa'in

²⁰ "Hewänbo báyéki sundado Jerusalem bú' já'wé bûu k'úwákí diji'in bînmû' ihaydi, únhanginnáaní hanwaapídíbo' i' bú' nandá' dâjjoekankhâymáa'in. ²¹ Hedi ihaydá in Judea

nange dikw'ó'nin dínkhây'ä' oe okú eepiye dijáani'in, hedá in to'wên oe Jerusalem bú' iwe diji'indáho iwedáho dipee-í, hedá in oe nava eeje diji'indáho oe bú'piyá wídimú-ípí, ²² gá ihayhääbáho Jôesi Tádádí in t'owa Jerusalem-win ovâytuhchänukhâymaađân, hedi t'ähkí háa Jôesi Tádáví ta'nin diwe nata'muu'in i' thaa i'gedi napúuwí. ²³ Owáy i' thaa napówá ihaydá, sehkanä in kwiya' disâamuu'in hedá in dâyt'âytsä'ä'o'indá, gá ingí-á nakâypúuwíđân dijáanídí. T'owa dâyt'ôephadegí'o ná'i nange i'ge t'ähkí, hedi Jôesi Tádádáho in t'owa ovâytuhchänugi'o, indádí nat'aydi. ²⁴ Wáy wên tsijóphá'dí ovâyháanú-í, wây-á wëndá ovâypanhógidá báyéki wíyá pi'wáy nan deepiyá ovâyhúuwí. In Hudíyo dimuupí'in t'owadá in t'owa Jerusalem-win ovâytsonmá've-í owáy inbí thaa gin díví'amídí dínphade píhay."

I' to'wí t'ähkí t'owagí' na'aypuyä'i na'ä'

²⁵ "Nä'i taa-áho oe makówa gin nakeet'ôení: I' thandá p'ôe-á agóyó-á piháa na-keepúuwí, hedá nää oepáa k'aydá t'ähkí nangewin t'owa-á háa díví'amí'in hedá háa díví'ánshaa'amí'in há'to dínhanginnáani, i' määp'oe hânho nasaatû'di hedá i' he'endi p'oet'úkhú namuudá. ²⁶ T'owa-á hânho dikhunwôeda'puwagí'odi dinagokhangí'o, háa nää oepáa k'aydi t'ähkí napuwagí'o i'gedi díví'ánshaamaadí. T'ähkí oe makówa nasaa'i-á na'a'yäpúuwí. ²⁷ Hedi ihaydi in t'owadi naa t'ähkí t'owagí' o'aypuyä'i' omuu'i dímúuní okhúwá jáa o'ädi, pinnán kay wóegé hedá kohthay wóegá o'ä'. ²⁸ Owáy ná'i hääwí nats'anpuwamän dihaydá wíyá wí'úvíp'ôhwháye'bé-ípí, kw'áyepeye úvíbée-í, gá tsowa wovây'aywoenídí napuwamändân."

Jesus-di wên fig tay i'gedi ihée'an hääwí ovâyhá'amídí

²⁹ Hedáhá' Jesus-di ginnân ovâyty'an wíyá ovâythayyamídí: "I' fig tay i'gedi hedá wé'ge'i tay i'gedá bí'ánshaa'an. ³⁰ Nats'antsáwäpuwamän dihaydi unbo bînmúndedi únhanginná nata'ánpowa'ä'inpí'an. ³¹ Hedi gindidibá owáy ná'i hääwí i'gedi naadi wâyt'ôe'an bînmû' ihaydá únhanginnáani ho púnú' naná naa owáy'ä-í'in otsondis-ogedee-ídi. ³² Ta'gendi wâytumáa, t'ähkí in nääwin t'owa há'to diháani wa'di ná'i hääwí t'ähkí páadé nats'anpoe'opídíbo'. ³³ Makówa-á hedá oepáa k'aydá t'ähkí nakhangí'o, hewänbo naví tundá há'to dínháani."

Jesus-di ovâyty'an díví'áyîngi'amí'in

³⁴ Úví'áyîngi'amí hääwí i'gedi úví'ánshaahondi'. Báyéki húukandá hedá háapuwa-á wí'úví'äämípí, hedi wâhphade wí'úví'ánshaamá've-ípí háa unbí wówátsigí' úví'amí'in. Wáy i' thaa nat'ôephadepúuwí'i' únpóewí wa'di únhanginpóepídíbo'. ³⁵ Ihaydibá t'ämäpiye in nää oepáa k'aydi dithaa'in wên phay iwe diwêegí'o waagibá dínpuuwí. ³⁶ Hediho häädi wänbo t'ähkí íkhâymuuní'in únkhây'ä', hedá úvíjûusumá've-í hedânho ná'i hääwí t'ähkí napuwagí'o'i-á úvíyää'amí, hedá owáy naa t'ähkí t'owagí' o'aypuyä'ivi páadépiye iwin dihaydi híwó únpúuwí" gin Jesus-di ovâyty'an.

³⁷⁻³⁸ Ihayhääbá thamuwaa hédéndí hé'díbo t'owa dipóya' ee hay'i méesate iwe Jesus-ví hí' ônt'ôeyaanídí. Thaadá i'di in t'owa iwe ovâyhá'o', hedá nakin dihaydá i' bú' iwedí napee'i oe Olive Okú gin dâytü'o' iwebo' iwhonwóyí'nídí khu'déedí.

22

Wên hí' dâyk'û' Jesus óekáyjídí

¹ I shánki'eedi Passover gin dâytü'o'i púnú' naná, i' oewáaseepí' pává dâyk'o'i'. ² In owhá' p'ó'dédí'indá hedá in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá hádídí Jesus óeháyjí'in dâytüwämáa, hewänbo kaadíbo díví'amí'in dida', gá in t'owa-á dâykunwôeda'dân.

³ Hedá Satan i' Penísendi-á Judas-ví pí'ná khó'jé-á ûnts'ú. Judas-á Iscariot gin wá' óetu'o', hedi Jesus-ví tã'di wíje khäge'nin diwedí'i'bá namuu. ⁴ Hedáhá' namää in owhá' p'ó'dédí'indá hedá in sundado i' hay'i méesate dâyt'áyí'do'inbí tsonnindá inbí'piye.

Nada' ovâyhée'amí'in hádídí Jesus óekú'p'âyní i'gedi, hedânho inbí mange óekáanídí.
⁵ Indá dihihchanpóedí Judas óetu'an chà' óewá'âa-í'in, ⁶ hedi i-á nahíjediho ituwămáa hádídí Jesus inbí mange óekáaní'in in t'owa dínhanginnáhpídíbo'.

Jesus-ádí iví khäge'nindádí dimän i' Passover shánkí'eedi koegí' dâyk'o'ídí

⁷ In Hudíyoví shánkí'eedi dínpówá i' oewáaseepí' pává dâyk'o'í', hedi ihay thaa-á naná in k'úwá'ây-á dâyhánúnde', Passover koegí' gin dâytu'o'í dâyk'o'ídí. ⁸ Hedi Jesus-di Peter-ádí John-dádí ovântu'an, "Jaho i' hăăwí binkhây'an i' Passover koegí' âyk'o'ídí." ⁹ Indíá óetsika'yan, "Wăhăă-an unda' gamú-í'in ânkhây'amídí?" ¹⁰ I'dí ovântu'an, "Gá ginnân: Oe Jerusalem bú'piye bápûn, hedi iwe dats'ûndi wí sen wên p'onbay ihondi'di wovânjay-í. I-ádíba damú-í hedá i' tewhá ee nats'ûndibá dats'ûuní, ¹¹ hedi i' sen iví tewhá ûnmuu'í dântu'âamí, 'Nanbí háhkandi'di dítu'an wítsika'yâamídí, Wé'í íve eewan naví khäge'nindádí ná'í Passover koegí' âyk'o'í?' ¹² Hedi i sendi wí wha'k'ay íve hay'í wovânkeeyamí, hăă t'âhkí gíntáy'í nakw'ó'dí'. Ee-áho i' koegí'-á dânkhây'amí." ¹³ Hediho damáadi hăăwí t'âhkí dânskaa Jesus natú waagibá, hediho i Passover koegí' dânkhây'an.

Jesus-ví t'ä'ge'in kindi'in húukan

¹⁴ Húukandi ihaydi napóe ihaydi Jesus-ádí iví khäge'nindádí i' määsa iwe dívíhúukw'ódi, ¹⁵ hedi ovâytu'an, "Hânho ná'í Passover koegí' undádí okoeda', wa' ochuupídíbo'. ¹⁶ Naadá wâytumáa, há'to Passover koegí' wíyá dók'o'í i ta'gendi Passover shánkí'eedi napóe píhay, owáy otsondisogedee ihaydi." ¹⁷ Ihaydáhá' in k'édé méena nasaa'in ikê'di ikú'daa'andi ovâytu'an, "Nă'in binke'di wí binsúwă wí'ínbo'. ¹⁸ Naadi wâytumáa, nă-á wíyá wídóméenasuúwă-ípi hebo Jôesi Tádádí dítsondisóge ihaydáho wíyá méena waagibá dósu wăkhây'máa." ¹⁹ Hedáhá' wí pává-á ikê'di Jôesi Tádá óekú'daa'an, hedáhá' ihávedá ovâymăgi, hedi ovâytu'an, "Nă'i-á naví tú' dînmuu, hedi naví tú'-á ungí' dâypăkhây'máa. Nă'í pává-á bînk'o'í naví'gedi úví'ânshaamá've-ídí." ²⁰ Hedi dívíkindihúubowadâ in k'ede-á wíyá ovâyphade hedi ovâytu'an, "Nă'i-á naví ûnp'oe dînmuu. Ungí' naví ûnp'oe doncha'gí'o, hedi owáy gin dâý'andiho Jôesi Tádáví ts'aabi tun imăgi'í ho ûnpúuwí. ²¹ Năa bít'ôeyan, i' to'wí naa díkuhpekhây'máa'i-á năa naví nú' na'ân, hedi i' määsa eedi namank'óe. ²² Naa t'owa t'âhkígí' o'aypuyă'í' ochuwagi'o, Jôesi Tádá hân'oe natú waagi, hewânbo ná'í to'wí díkuhpekhây'máa'i-á t'ôephade ûnpúuwí." ²³ Hedáhá' iví khäge'nin dívítsika'máa, "Wé'í-angú na'in diwedi ná'in natú'in ikhây'máa?"

Jesus-ví khäge'nin dívítuhânbo wé'i-an in diwedi shánkí hay'í namuu i'gedi

²⁴ Ihaydáhá' in khäge'nin dívítuhkando' wé'i-an in diwedi shánkí hay'í namuu i'gedi. ²⁵ Jesus-di ovâytu'an, "Nă'in Hudíyo dimuupí'inbí tsonnindi ovâytsonmáa, hedá dida' t'owa dítuuní'in inbí'gedi, 'T'dá híwó na'in dí'o'.' ²⁶ Hewânbo hă'mindá wí'ímúunípi. Ginnân ûnkhây'ă' ímúuní'in: I' shánkí hay'í namuu'i-áho ûnkhây'ă' híyăă'i-áho ipipa'í'in, hedi i' to'wí itsonmáa'i-áho khäge'dida'báho ipipa'í. ²⁷ Wé'i-an i' shánkí hay'í namuu, ti i' määsa iwe nahúu'ândi' hăa i' t'ôe'í' ônkoegí'máyă'di'? I' määsa nahúu'ândi-á i' shánkí hay'í namuupí'an. Hewânbo naa undádí wa' oji' ihaydibo wí t'ôe'í' waagi'ba omuu.

²⁸ "Undá naa-ádí úvíwóyí' tobáhăa dont'ôephadende wânbo', ²⁹ hediho naadá wâyk'úuwí tsonnin ímúunídí, naví Tádádí naa otsonyêenídí dînk'û' waagibá. ³⁰ Hediho owáy otsonji' ihaydi undáho naví määsa iwe naa-ádí úvíhúuyamí, hedá tsonninbí púwédé eejá úvíkw'ôení, hedi in Israel'in tă'di wêege'in t'owa ovâytu'âamí hăa híwó hăa híwóhpi díví'annin" gin Jesus-di ovâytu'an.

Jesus-di Peter óetu'an, "U-á powin untúuní naa wídítaapí'in."

³¹ Hedáhá' Jesus-di Simon Peter óetu'an, "Simon, ót'ôeyan: I' Penísendi Satan nada'póe un t'âhkí wovâyhóenídí hedânho wovâytayí'nídí, hedi wí to'wí itáhêejo waagibá wovâykhây'máa. ³² Hewânbo naadi wînjúusu'an, hedânho uví wăyü wí'úhăanípídí.

Hediho' owáy navi'piye biwáybun dihaydi ná'in uví tí'úuwin páadé'in úmuu'in ovâykhäge'namí hedânho inbí wâyü navi'piye shánkí dínkaypúuwídi." ³³ Peter-di Jesus óetu'an, "Nanbí Sedó, naa okhâymuu u-ádi dípansôege-ídi hedá diháyjídá." ³⁴ Jesus-di óetu'an, "Peter, ná'in wítu'âamí: Ná'i khun wa' wí dee sen ikinpídíbo' u-á powin untúuní naa wídítaapí'in."

Jesus iví khäge'nin itu'an tsijó phá' dâykuumä-ídi

³⁵ Ihaydi Jesus iví khäge'nin itu'an, "Hänhay wâysan dihaydi navi hí' in t'owa ovây't'ôe'amídi, chä'dá hedá wí múu unbí hääwí bínkuu-ígí'-á hedá wây-á anto-á wíwínho'pí. Ihaydi ti wí hääwí úntáywän?" Hedi óetu'an, "Joe, hääbo joe." ³⁶ Hedáhá' ovâytu'an, "Nä-á to'wí ûnchä'kw'ó'di-áho iví chä' ihûuwí, hedá wí múu-á ihääwíkuu-ígí' wá', hedi to'wí wên tsijó phá' ûnk'óepí'-á iví k'éwé'in to-á iku'p'âyni wên tsijó phá' ikuumä-ídi. ³⁷ Naadi wâytmáa nakhây'ä' ná'i tun Jôesi Tádáví ta'nin diwe navi'gedi nata'muu'i napúuwí'in:

T'owa ditúuní i-á wá' wí jänäkíkandi-ân namuu gin.

Hääwí t'ähkí navi'gedi nata'muu'i-áho napuwagí'o-ákun." ³⁸ Iví khäge'nindi óetu'an, "Nanbí Sedó, námú'dí, nâwe wíje tsijó phá'." I'di ovâytu'an, "Hähay."

Jesus oe Olive Okú gin dâytu'o' iwe ijûusu'an

³⁹ Ihaydáhá' Jesus i' bú'dí napee hedi oe Olive Okú gin dâytu'o' iwepiye namää hedá iví khäge'nindá ûnwóemää. Iwáho hâyän wänbo najiwän. ⁴⁰ Iwe dipówá ihaydá ovâytu'an, "Úvíjûusu'amí hedânho wovâytyayinde' ihaydi híwóhpí wí'úví'amípídi." ⁴¹ Hedi ovâyjoe'andi wí hây namää, wí k'uu bínsäyú-í iwehaybá, hedi idége'disógedi ginnân ijûusu'an: ⁴² "Tádá, unda'dáho in t'ôephade donkhâymaa'in naa dînjâa'amí. Hewänbo háa u-á unda' waa tobá napúuwí, naa oda' waagá joe." ⁴³ Hedi wí makówáwi t'ôepä'aa'i-á iví'we ûnkwinudee hedi kay óemägi. ⁴⁴ Hedi hânho it'ôephadendedi shánkí kay'indi ijûusu'an, hedi hânho naseep'ojaadedi i' seep'o-á wí ûnp'oetä he'endi waag-ibá nange ûntände'. ⁴⁵ Hedáhá' wáy ijûusu'o' iwedi iwínúdi iví khäge'nin dikw'ôn diwepiye nawáymää. Indá hânho dik'áykhaadá dikaykhanmuu, hediho dijókhá. ⁴⁶ Hedi ovâyjóhsandi ovâytu'an, "Heháadan íjókhá? Bishaadi úvíjûusu'amí hedânho wovâytyayinde' ihaydi híwóhpí wí'úví'amípí."

Jesus óepankê

⁴⁷ Wa'di ihí'maadíbo báyéki t'owa dipówá. Judas-di ovâypáadémá', i-á wêe in tä'di wíje khäge'nin diwedi'i'ba namuu, hedi Jesus nawin diwepiye namää óep'ohsää-ídi. ⁴⁸ Hewänbo Jesus-di óetu'an, "Judas, ti naa t'ähkí t'owagí' o'aypuyä'i díp'ohsää ná'in t'owaví mange dikáanídí?" ⁴⁹ Háa Jesus óekhâymaa'in iví khäge'nin i-ádi diji'in dâymû', hedi óetsika'yan, "Nanbí Sedó, ti nanbí tsijó phá'dí hä'in t'owa äyyäa-i?" ⁵⁰ Wí wêe iví khäge'nin diwedi iví tsijó phá'dí i' owha' p'ó'dédí'ví t'ôe'i p'ó'dé óewhádi, hedi iví ko'díngédíwin oje he'yinbo' ônt'ó'ts'â'. ⁵¹ Hewänbo Jesus-di ovâytu'an, "Wíyá ha'wâa wí'úví'amípí," hedi i' senbí oje ônwáykidídi ûnwówa. ⁵² Ná'in di'ää'in Jesus óekáyjídí in owha' p'ó'dédí'indá hedá i' hay'i méesatewin sundadóví tsonnindá hedá wây-á Hudíyóví tsonnindá dimuu. Jesus-di ovâytsika'yan, "Heháadan unbí tsijó phá' wóegé unbí phé wóegá í'ää naa díyää-ídi wí jänäkíkandi' omuu waagibá? ⁵³ Thamuwaagi i' méesate hay'i ee naa undádí oji', hedi wídípankê'pí. Hewänbo näa-á ihaydiho' un únná ná'in úví'amídi, hedá i' Penísendi-á ihaydiho' únná iví kay ikeeyamídi, i-á wáy t'owa dínkhunná' diwe natsonji'i-á namuu."

Peter-di ovâytu'an Jesus wí'óetaapí'in

⁵⁴ Jesus óepankê'di i' owha' shánkí p'ó'dédí'ví tewhá eepiye' óeho', hedi óets'úde. Wa' óehon dihaydi Peter-á tí'úugá kayi'didíbo-á nawóemän. ⁵⁵ I' tewhávi tehpaá búge wáy ho naphahte'en, hedi i'ge wên t'owa dívíkw'ódi. Peter-á inbí jáa isóge. ⁵⁶ Iwe na'ándí phaadi

óekonámá' hedi wí t'ôe'i a'yúdi óedamúndedi natú, "Ná'i sennânkun Jesus-ádíba najiwän." ⁵⁷ Hewänbo Peter natú, "Joe, naadá wíðotaapí." ⁵⁸ Hây napóe ihaydá wíyá to'wíðá Peter-á óemû'dá óetu'an, "In Jesus-ví'in diwedi unmuu-ákun." Hewänbo Peter-di óetu'an, "Joe, naa-á joe." ⁵⁹ Hedi ma' wí óda naphade ihaydá wíyá wêe-á kay'indi natú, "Ná'i sendá Galilee-wibá namuudi ta'gendi Jesus-ádíba najiwän." ⁶⁰ Hewänbo Peter-di óetu'an, "Naa wíðinhanginnáhpí hääwí i'gedi bihi'máa'in." Wa'di ihí'máa ihaydibo wí dee sen ikin. ⁶¹ Ihaydíba tewhá ívedi Nanbí Sedó Jesus ibeedi Peter óedamû', hedi Peter ûn'ánpówá háa Jesus-di óetu'an waa: "Tha'di hédéndi wa' i' dee sen ikinpíðibo', powin untúuní naa wíðitaapí'in" gin ho óetu'an. ⁶² Hedi Peter i' tehpaá já'wépiye napeedi hânho isíhtää.

In sundadodi Jesus óejänäki'an

⁶³ In senä' Jesus óe'áyînmáa'indi t'ämäge óetumáa hedá óemahpúude'. ⁶⁴ Hedá óetsíwhi'andi óetu'an, "U-á úhanginná háa napuwagí'o'in wa' napóepíðibo'. Dítu'an, to'dan wóemahpúu?" ⁶⁵ Hedá wíyá shánkílee-wibá namuudi ta'gendi Je t'ämäge háa óetumáa.

In Hudíyo tunjowa'di Jesus iví'gedi óetsika'máa

⁶⁶ Wa'deedí nanân dihaydi in Hudíyo tsonnindá in owha' p'ó'dédí'indá hedá in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá díwíwé'ge'an, indá in Hudíyoví tunjowa' dimuu, hedi Jesus in tunjowa' wháagépiye óeho', ⁶⁷ hedi óetsika'yan, "Ti ta'gendi u-ân unmuu i' to'wí Jôesi Táðádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí? Dítu'an." I'di ovâytu'an, "Wâytu'an wänbo há'to dînääyü-i, ⁶⁸ hedi naadá undá hääwí wâytsika'yandá há'to hääbo dí't'ôe'amí. ⁶⁹ Hewänbo nää iwedi páadépiye naa t'ähki t'owagi' o'aypuyä'i' omuu'i Jôesi Táðáví ko'díngedí ochangi'o, i-á t'ähki kay imáa'i namuu." ⁷⁰ Hedáhá' t'ähkíðibo óetsika'yan, "Ti untunda' u-ân Jôesi Táðáví ay unmuu'in?" I'di ovâytu'an, "Háa unbo ítú waa." ⁷¹ Hedáhá' dívítu'an, "Wây-á to'wên wígintáypí iví'gedi dítu'äämídí. Iví sópho iwedibo ná'i tun gip it'oe."

23

Jesus oe Pilate-ví'piye óeho'

¹ Hedi in tunjowa' t'ähki díwíwínú, hedi indiho Jesus oe Pilate-ví'piye óeho'. ² Hedi Pilate-ví'we óekándí ônt'aywó'dichänundedi dítu, "Ná'i sendá nanbí t'owa ovây't'e'ya'do', hedá i'di ovâytu'an Caesar wí'ôe-tax-wá'âa-ípí, hedá wá' natú i-á namuu i' to'wí Jôesi Táðádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí, hedânho natunda' wí tsondi hay'ibá namuu'in." ³ Pilate-di Jesus óetsika'yan, "Ti u-á in Hudíyoví tsondi hay'i unmuu?" Jesus-di óetu'an, "Háa u'bo untú waa." ⁴ Pilate-di in owha' p'ó'dédí'in hedá in báyéki t'owa iwe diwinnindá ovâytu'an, "Ná'i sendá naadi wên t'aywó'nin wänbo wíðônshaapí." ⁵ Hewänbo indá kay'indi Pilate óetumáa, "I'dá iví háhkan ûnmuu'i'di nanbí t'owa ovây't'e'ya'do'. Oe Galilee nange iwe páadé gin its'an'an, iwedá Judea nange i'gá t'ähká, hedá nää-á nääwá napówá hanbá i'amídí."

Jesus oe Herod-ví'piye óeho'

⁶ Pilate ná'in nat'oeði ovâytsika'yan, "Ti ná'i sendá Galilee-wi namuu?" ⁷ Hedi "hoi" gin dítu ihaydi Pilate-di Jesus oe Herod-ví'piye óesan, gá Herod-dá oe Galilee p'ó'dédí' namuudân, hedi nää-á oe Jerusalem-dá na'ân. ⁸ Herod nahíhchanpóe Jesus óemû'di. Gáhääðibo napuwäda', iví'gediho nat'oeði, hediho nada' Jesus-di wên pínnán ôn'amídí imúuní'in. ⁹ Herod-di báyéki tsika óetsika'yan, hebo Jesus-dá háabo wí'óetu'anpí. ¹⁰ In owha' p'ó'dédí'indá hedá in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá iwe diwindi kaygindi Jesus ônhíwóhpíchänunde'. ¹¹ Hedi Herod-dádí in sundado-ádí t'ämäge Jesus óe'o', hedáân,

hedí jänákí-á i-ádá dimuu. Herod-dá ovâytu'an wên sa'wó'nin k'éwé'in to Jesus óe'aawé-í, hedáhá' Pilate-ví'piye óewáysan. ¹² Páadé ihaydibo Herod-ádí Pilate-ádí hânmin dá damuuwân, hebo ihay thaabá híwó'nin k'ema'indá dapóe.

Jesus óekhe'khâymaa, hewänbo Barabbas-á óema'p'ädi

¹³ Pilate-di in owha' p'ó'dédí'indá hedá in wé'gen Hudíyoví p'ó'dédí'indá wây-á t'owa-ádí ovâywé'getu'an, ¹⁴ hedí ovâytu'an, "Undá ná'i sen naví páadépiye dînmaa, hedí ditú'an t'owa ovâyte'ya'do'in. Unbí páadépiyebo naadi iví'gedí dótsika'yan, hebo háawin t'aywó'nin bînchânunde wänbo wíðônshaapí. ¹⁵ Herod-di wänbo-á háawin wên t'aywó'nin wí'ðônshaapí, hedího nanbí'piyebá óewáysan. Ná'i sendá hääwí híwóhpí wí'i'anjí óeháyjídí. ¹⁶ Hedího otsonpúuwí púwhí'dí óewhääní'in hedáhá' dóma'p'ädi-í."

¹⁷ Paayo p'óe waa i' Passover shánkí'eedi naná' dihaydi Pilate-di wêe pan óema'p'ädi'nde', hedânho gin natú. ¹⁸ Hewänbo t'ähkí in t'owa dívítuwínú, "Ná'i sen náhe', hedí Barabbas-á na'ingí' nâama'p'ädi-í." ¹⁹ (Barabbas-á oe pan diwe óesóge gá in t'owa i' bú' iwe'in p'ó'dédí'indá ovâytsaakannandân, hedá i'dá ovây'towat'ahánú.) ²⁰ Hewänbo Pilate nada' Jesus óema'p'ädi-í'in, hedího in t'owa wíyá ovâyhée'an. ²¹ Hebo indá ihaydá' dívítuwínúnde', "Wên phé'win deedi nát'óhtägek'u'!" ²² Pilate-di powingedí ovâytu'an, "Háadan gin dó'amí? Háawin yä'däapí'innan i'an? Naadi háawin t'aywó'nin wänbo wíðônshaapí óeháyjídí. Hedího otsonpúuwí púwhí'dí óewhääní'in hedá dóma'p'ädi-í." ²³ Hewänbo kaygindi ihe'jidida' ditú' Pilate-dá Jesus phé'win deedi óet'óhtägek'úuwí'in, hedí hânho dívítuwínúnde' diho dit'anpóe. ²⁴ Pilate nahíje haa óedaa'an waa i'amídí, ²⁵ hedího Barabbas, i' sen in tsonnin ovâyýä'i' hedá ovây'towat'ahánú'i' namuu'i' óema'p'ädi, hewänbo natsonpóe Jesus óe'amí'in haa dida' waa.

Jesus oe Calvary-piye óeho'

²⁶ Hedáhá' Jesus iwedí óeho'. Dimän dihaydá wí sen Cyrene nangewi namuu'i', Simon gin nakháwä'i', oe nava iwedí i' bú' eepiye na'ädi óejay, hedí in sundado' di in phé'win iví'dí òn'í'k'ú'dí Jesus-ví t'úugé óepu'nan. ²⁷ Báyéki t'owa wá' Jesus ûnwóemän, hedá wên kwiýä' dimännindá hânho ditaachanpóedá dívípíkhkhúmáhpúude', hedá haa iphadende'in namuudi diséje'. ²⁸ Jesus ibéedi ovâytu'an, "Un kwiýä' Jerusalem-win, naa omuudi wí'úvisihtä-ípi, hewänbo ungi'-á unbí áyyägi'-á úvisihtä-í. ²⁹ Wáy wí thaa naná' dihaydi t'owa ditúuní 'Híhchan dâymá've-í in dínkodipí'in díví'áyyamídí, hedá in hânhay wänbo díví'ayyanpí'indá wí ay wänbo dâý'âytsä'anjí'indá wá' híhchan dâymá've-í. ³⁰ Ihaydáho in Jerusalem-in t'owa dida'í i' p'in inbí'dí nakaanú-í'in hedá i' okúdá ovâykhä'kw'ôení'indá. ³¹ Naa wên tay wówá'in waagi'ba omuu'i' híwóhpí dînpoe'o. Hewänbo indá tay t'aa'i waaginbá dimuudi shánkí p'ändíkí dînpuwagi'o."

³² Hedá wây-á wíje senä'dá Jesus-ádíba ovânthon ovânháýjídí. Ná'in senä'dá jänákíkaninnân damuu.

Jesus wên wíje sänminbí pinudi phé'win deedi óet'óhtägek'ú'

³³ Hedí wên okú iwe dipówá, "In p'ókhkhúbay" gin dâytú'o', hedí Jesus phé'win deedi óet'óhtägek'ú', hedá in wíje jänákíkanindá wá' hanbá ovân'an. Wêe Jesus-ví yä'mängedí óewínú hedá i' wêe-á iví ko'díngedá. ³⁴ Hedí Jesus natú, "Táda, ovây'owóje-í, haa díví'o'in wíðínhanginnáhpídí." In sundado-á díví'áýwan iví aa dívíweejé-í. ³⁵ In t'owa iví nú' iwe diwindi óemúnde', hedá in Hudíyo p'ó'dédí'indá t'ämägá óetumáa. Ditú', "Pí'wëndá i'dí ovây'aywon, hedí i-á i' to'wí Jôesi Tádadí t'owa ovây'aywoenídí óesóge'i' namuudá, wí'bo ipi'aywoení'in ûnkhây'ä'." ³⁶ Hedí in sundado' di wá' t'ämäge haa óe'o'. Iví'piye dimäädi wí méena ojohay'i-á ònpähtuye, ³⁷ hedí óetu'an, "In Hudíyoví tsondi hay'i unmuudá wí'bo ópi'aywon." ³⁸ Wên phéphá'ay iví phé'win kw'áye nat'í'k'óe eedi ginnân nata'muu: "Ná'i-á in Hudíyoví tsondi hay'i namuu."

39 Wêe t'aywóhkandi' phé'win deedi nawhi'wondi'di óejänäkítumáadí, óetu'an, "Untúhpí'an u-ân unmuu i' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí. Hedáho wí'bo ópi'aywon, hedá na'indá wá' dín'aywoení." 40 Hebo i' wêe natú, "Ha'wâa wívihee'amipí. Ti Jôesi Tádá oe makówa na'ándi' wínâa'a'ginpí'an? Nă'i sen óetuhchänunde waagibá u wá' wóetuhchänunde", 41 hedi u-ádi naa-ádi dítuhchänundedi híwó namuu, gá híwóhpí'ân'andi nanbí tuhchänu-á găn'ăădân. Hebo nă'i sendá háabo híwóhpí' wí'i'anpí." 42 Hedáhá' Jesus óetu'an, "Jesus, owáy unp'ó'dédí'sogedeedi unwáy'ăă ihaydi naa wídí'ódé'nípí." 43 Jesus-di óetu'an, "Nă'in wítu'âamí, năa thaa-á owáy t'ăhki sa'wó naná' diwe naa-ádi unchaní."

Jesus nachuu

44 Taagepiye iwáypiye naná, hebo i' than namuwăhán, hedi i'ge t'ăhki nakhunpóe thi'êedi poje puwahay. 45 Ihayhăăbá in aa nakhaaná'nin i' méesate hay'i khó'jé nawhi'wonnindá pínu-á nasivedee. 46 Hedáhá' Jesus kaygi natú, "Tádá, naa uví mange dăymă', naví p'owăăhăă dínke'." Hedi gin natú ihaydiho t'ă'gedi ihăă'an. 47 I' sundado p'ó'dedi' iwe nawindi háa napóe'in imû'di Jôesi Tádá kw'áayébo' óemăa, hedi natú, "Ta'gendi nă'i sendá iví wówátsi ta'ge ihon." 48 In báyekí t'owa iwe dik'aapuwăwinnin háa napóe'in dăymû'di inbí'piye dívíweeho', hedi inbí pîhkhú dăymahpúude ditaachanpóedí. 49 Hebo wáy wên kwiyă' Galilee nange iwedi Jesus-ádi di'ăă'in, hedá wáy-á t'owa iví k'ema'in ûnmuu'indá, kayi' diwebo diwin dăymúndedi.

Jesus óekhă'k'û'

50-51 Wí sen Joseph gin nakhăwă'i wá' iwebá naji', oe Judea nangewi bú'ay iwe'i-ân namuu, Arimathea gin dăytu'o'i'. I-á iví wówátsi ta'ge ihon, hedi natsíkhaji' Jôesi Tádádí óesóege-ídí i' to'wí t'owa ovây'aywoení'i'. I-á wínachanpóepí híwó'nin namuu'in háa in Hudíyo tunjowa' díví'ánshaamăgi'indá hedá díví'annindá Jesus óeháyjí gin dítu ihaydi. 52 Hediho Jesus nachuu ihaydi Joseph oe Pilate-ví'piye namăa óedaa'amídí i' pení óemăänídí óekhă'k'úuwídí. 53 Hedi óemăgidi in phé'win diwedi óewăve, hedá wên híwó'nin aa iwá óe'ánk'û', hedi wí khăhkugí' pho ee óek'û', i' t'owáwi k'uu iwe dăyts'â'i', iwá wa'di tóebo wí'óekhă'k'û'pí. 54 I' thaa-á in Hudíyo dívíhăăwíkhây'o' kaykhanwówá thaagí', hedi i' kaykhanwówá thaa-á ho napowa'ă'. 55 In kwiyă' Jesus-ádi oe Galilee nangedi di'ăă'indá Joseph-á ûnwóemăa, hedi háa Jesus oe t'owápho ee óek'û' waa dăymû'. 56 Hedi inbí'piye diwăymăa, hedi wí sa'wó nasundi woe-ádi ka'p'oe-ádi dăykhây'an i' pení óe'ăăyú-ídí. Hebo wíyá thăwăn i' kaykhanwówá thaa nanândi wídívít'ôe'anpí in Hudíyoví khuu dínmuudi.

24

Jesus wówá'i napee

1 Wíyá thăwăndá Dumîngu naná, hedi nathamupuwa'ă' ihaydi in kwiyă' i penípho iwepiye diwăymăa i sa'wó nasundi woe dăykhây'andi wóegé. 2 Iwe i' k'uu i' t'owápho iwedi ho nahângemuudi dăymû', 3 hediho ee dits'ú, hebo Nanbí Sedó Jesus nat'ahândi wídăyshaapí. 4 Iwe diwănpiwindi wídínhanginnáhpí háa díví'ánshaa'amí'in. Ihaydi tsíkhagipí wíje senă' waabá dănchăă'in inbí nú' dakwínudee, hânho ots'á'ida' da'a'wennin. 5 In kwiyă' hânho dikhunwóeda'di dívíwănpip'ó't'ăă, hedi in senă'di ovăytu'an, "Heháadan wí nawówăjî'i' in pení ovăykhă'kw'óe'ó ee bîntu'wămăa? 6 Jesus-á năwe wínak'óepí, i-á nawáywówápóe-á. Ti wí'ún'ánshaapí'an háa wovăytu'annin wa' oe Galilee naji' ihaydi? 7 Ginnân natú: 'Naa t'ăhki t'owagí' o'aypuyă'i-á in yă'dăapí'in t'owaví mange dikăaní. Hedá phé'win deedá díkhe'khăymăa, hewănbo iwedi i' powage'i' thaa iwe owáywówăpuwagí'o.' "

8 Ihaydi in kwiyă' dín'ánpówá háa Jesus-di ovăytu'annin, 9 hedi iwedi dimăădi in tă'di wêe Jesus-ví khăge'nindá hedá wáy-á iví k'ema'indá háa napóe'in ovăyt'ôe'an.

10 Nă'innân dimuu in kwiya': Mary Magdalene-dá hedá Joanna-á, hedá wíyá Mary-á, James-ví jíyá ûnmuu'i', hedá wây-á kwiya'dá wá' indádí diji'. 11 Hewänbo Jesus-ví khäge'nin di'ân háa in kwiya'di ovâytu'an waa wâyupí' hí'da'mân namuu'in, hediho háa ditú'in wídivíwâyupí. 12 Hewänbo Peter-á napeedi i' penípho iwepiye i'ää, hedi it'äädí itsíhkídi, hedi wí aada' Jesus na'anmú'de'i' imú', hedi iví'piye nawáymäädí na'ánde', "Hân hîn napóe?"

In wíje oe Emmaus bú'aypiye damänninbí'piye Jesus ipikeeyan

13 I' thaabá-á wíje Jesus-ví k'ema'in wí bú'aypiye damän, iwá Emmaus gin dâytú'o', i-á mađi tsé ihay míya-á Jerusalem-di naná. 14-15 In wíje ná'i háa napóe i'gedí wí'bo dänhí'máa, hedi dantsika'máa "Háadangu ná'i t'ähkí gin napóe?" Jesus-di ovänkáa, hedi indádíba namää. 16 Hewänbo indá wí'óetaapí, inbí tsée iwedi dänkaapóedí. 17 Hedi Jesus-di oväntsika'yan, "Hää i'gedan hânho jashawó' dänhí'máa damändi?" In wíje dantsi'wóyí' hedi dabo'aats'aymuu, 18 hedi i' wêe Cleophas gin nakháwä'i'di óetu'an, "U'da'mân kavêe t'ähkí in oe Jerusalem di'ádâaji'in diwedi wí'úhanginnáhpí háa ná'i phade thaa eeje napoe'o'in." 19 Jesus-di oväntsika'yan, "Hân handi napoe'o?" Óetu'an, "Gá Jesus oe Nazareth-wi háa ûnpóe'innân. I-á Jôesi Tádávi tukhe'bi ûnmuu, hedi Jôesi Tádá-ádí hedá in t'owa-ádí dâymú' iví hí'-á iví tsiyekandá ûnkay'in. 20 Nanbí owha' p'ó'dédí'indá hedá wây-á nanbí tsonnindá in Rome-winbí mange Jesus óekán hedânho indá óetuhchänuđi óeháyjídí, hediho phé'win deedi óet'óhtägek'ú'. 21 Hewänbo na'indá gi'ân i-ân i' namuu na'in Israel-'in dímahpädikhâymaa'i'. Hedi nää thaa-á i' poje thaa-áho naná han napóe iwedi. 22 Hedá wá' wên kwiya' na'inbí'wedi dimuu'indi ditú'an wên háawên na'in díháa'annin. Hédéndí hé'dibo ee Jesus óekhä'k'ú' iwáygé diji', 23 hewänbo wí'óeshaapí. Diwáy'äädi ditú wên makówáwin t'óepa'aa'in inbí'piye dakeepóedí ovâytu'an Jesus-á nawówáji'in. 24 Wáy wên na'indádí diji'in i' penípho iwepiye dimää, hedi háa in kwiya' ditú waa dâymú', hewänbo Jesus-á wíðâymu'pí' gin in wíjedi Jesus óetu'an.

25 Ihaydáhá' Jesus-di ovântu'an, "Undá ánshaapí'in damuu, hedá dawâyukâymuuđi t'ähkí háa in Jôesi Tádávi tukhe'min ditú waa wíðänwâyundepí. 26 Ditúhpí'an i' to'wí Jôesi Tádádi óesogekhâymaa'i' t'owa ovây'aywoenídí ta'gendi ná'i háawí it'óephadekhâymaa'in, hedáhá' ên na'in díháa'annin. Hédéshánkí tsondi hay'i-á óepa'í." 27 Hedi Jesus-di háa Jôesi Tádávi ta'nin diwe iví'gedí natú'nin t'ähkí ovänthayyan. Háa Moses natú'in páadé ovântu'an, iwedáhá' in Jôesi Tádávi tukhe'mindá in wé'gen ta'kannindá háa ditú'indá.

28 I' bú'ay dimän diwe tsowa dipowamän, hedi Jesus-á wa'di wíyá wáypíye namän waagibá i'an. 29 Hewänbo óepunmäáni'in wíðada'pí, hediho' óetu'an, "Na'indádí ówóyí'. Hääðanho napuwamän, nathaaphademänho'." Hediho indádí i' tewhá ee nats'ûndi iwóyí'. 30 Indádí nahúu'ân dihaydi i' pává iké'di ikú'daa'an, hedá iháve, hedá ovänmägi. 31 Ihaydíba datsíwaadee waa dapóe, hediho to'wí namuu'in dántaa, hewänbo wesebo wíyá wínakeepóepí. 32 Hedi dântumáa, "Oe p'óegé gimän dihaydi, Jôesi Tádávi hí' i'gedá dínthayjodi, nanbí pín kaygi gän'a'yäpóepí'an."

33 Wesebo oe Jerusalem-piye dawáymää, hedi Jesus-ví tä'di wêe khäge'nindádí hedá wây-á wên diwé'gekw'ondádí dänshaa. 34 Ná'in diwé'gekw'ó'nindi ovântu'an, "Nanbí Sedó Jesus-á ta'gendi nawáywówápóe, hedi Simon Peter-bí'piye nakeepóe." 35 Ihaydáhá' in wíjedi ovâytu'an háa napóe'in ee p'óegé damän dihaydi, hedá hádídi Nanbí Sedó Jesus dántaa'indá i' pává iháve ihaydi.

Jesus iví khäge'ninbí'piye ipikeeyan

36 Wa'di dänhí'máa ihaydibo Jesus-á inbí páadépiyá nakwínudee, hedi ovâytu'an, "Ánshaaginpídibo' íkwoní." 37 Hânho ovâypiháädi di'ân wí p'owäqähäq-ân dínkeepóe'in. 38 Hewänbo Jesus-di ovâytsika'yan, "Heháadan íkhunwôeda'? Háadan í'ánde' mađi naa

ta'gendi wó'muupí'in? ³⁹ Navi mandá navi ândá dînmú'dí. Naa-ânkun omuu. Dítäägé-í, hedânho únhanginnáani wí p'oewāḥḥā wó'muupí'in. Naa tûu-á phékhû-á omuu. Wí p'oewāḥḥā-á ha'wāa'i wínamuupí." ⁴⁰ Hedi ha'wāa natú ihaydá iví mandá iví ândá ovâykeeyan. ⁴¹ Hânho dihihchan wânbo ovâyháa'an, hedá kây'indá dînpoe'o dívíwäyü-ídí háa natú'in. I'di ovâytsika'yan, "Ti koegî' hääwí nää únsaa?" ⁴²⁻⁴³ Hediho wí paa natseemuu'i' óemägi, hedi inbí páadépiyebo ik'oe.

⁴⁴ Ihaydáhá' ovâyṭu'an, "Undádíbo wa' oji' ihaydi naadi wâyṭu'an hääwí Jôesi Tádávi ta'nin diwe natú'di-áho nakhây'ä' napúuwí'in, t'ähkí háa Moses ita'nandi-á, Jôesi Tádávi tukhe'min ditú'i-á, hedá i' Psalms gin dâytü'o' iwe nata'muu'i-á." ⁴⁵ Hedi ovâykhäge'nan híwó dika'póewídí háa Jôesi Tádávi ta'nin diwe nata'muu'in. ⁴⁶ Ovâyṭu'an, "Nä'i tundáho nata'muu: I' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí it'ôephaadé-í nachuu píhay, hedi iwedá i' powage'i' thaa iwá nawáywówápúuwí, ⁴⁷ hedi i-á natsonpúuwí páadé in Jerusalem-win hedá iwedá wéngé t'ähkí'in t'owa-á ovâyṭu'âamí inbí t'aywó'di dâyjoe'amí hedânho ovây'owóje-ídí, gin nata'muu. ⁴⁸ Hedi undá nää'i hääwí bînmû' i'gedi t'owa bînt'ôe'amí. ⁴⁹ Hedi nää i' Yä'dâa'i P'oewāḥḥā unbí'piye wâysaaní, i-á navi Tádádí wovâyṭu'an wovâymääni'in. Hewânbo nää Jerusalem-bo úvíwóyí'ní unbí kay oe makówádí wovâymägi píhay."

Jesus oe makówápiye napee

⁵⁰ Hedáhá' Jerusalem diwedí ovâypiyedi i' bú'ay Bethany gin dâytü'o' iwehay ovâyho', hedi ikhóhtegedi Jôesi Tádá óedaa'an híwó ovây'amídí. ⁵¹ Wa' gin i'odibo' inbí'wedí iwijedi oe makówápiye napee. ⁵² Indá dívídege'dikw'ódi óe'a'ginmäänídí, hedáhá' oe Jerusalem-piyá hânho híhchandi diwáymää. ⁵³ Oe méesate hay'i eebo ihayda' dimää'ä hedá ditú' Jôesi Tádá-á hay'i namuu'in.

I Híwó'di Tun Jesus Christ-Ví'gedi John Ita'nandi'

I to'wí In Tụu gin nakháwǎ'i' nawówátsipäyi', i-á Jesus-ân namuu

¹ Hǎn'oe ts'anpáadé nanân diwe i to'wí In Tụu gin nakháwǎ'i' nayiho'. I-á Yôesi Tádá-ádí nayi', hedi i-á Yôesibá namuu. ² I-áho oe ts'anpáadé nanân diwe Yôesi Tádá-ádí nayi'. ³ Hǎäwí t'ǎhkí ikhíyé, hedi i-á wí'ikhíyépidá hǎäbo wínakhí'yenpí. ⁴ I-á wí'bo wówátsi napäyi', hedi nǎ'in wówátsi-á ko nakeepo' t'owagí' waagi'ba namuu. ⁵ Nǎ'i ko nakhüüná' dee nakeepo', hedi hǎädi wänbo t'ǎhkí nakeepo' tobáháa nakhüünân wänbo'.

⁶⁻⁷ Wí sen John gin nakháwǎ'i' Yôesi Tádádí óesan nǎ'i ko i'gedi t'owa ovâytu'âamídi, hedânho John-bí hí' dit'oedi to'wên t'ǎhkí dívíwhâyú-ídi i to'wí i ko namuu'iví'piye'. ⁸ John-dá i ko-á wínamuupí, hewänbo i na'ǎä t'owa ovâytu'âamídi to'wí i ko namuu'in. ⁹ Nǎ'i to'wí In Tụu gin nakháwǎ'i' i ta'gendi ko namuu, hedi nǎä oepáa k'aydipiye' na'ǎädi t'ǎhkí t'owa ovâykohthayyo'.

¹⁰ Nǎä oepáa k'aydi i nayi', hebo tobáháa nǎ'i oepáa ho ikhíyé wänbo', in t'owa nǎädi diyí'indi wí'óetaapí. ¹¹ I hǎäwí ikhíyé' i iví' ûnmuu, hedi ipiye' na'ǎä, hewänbo iví' t'owadi wänbo wí'óeséegí'anpí. ¹² Hewänbo wáy wëndidá óeséegí'andá iví'piye' dívíwhâyú, hedi nǎ'in t'ǎhkí idi ovâymägi Yôesi Tádáví ây dipúwídi. ¹³ Hedi Yôesi Tádáví ây dipóe ihaydi wíyá di'âypuyä waa dínpoé, hewänbo t'owa di'âypuyä nǎä oepáa k'aydi waagibá wídi'âypuyäpí, hedi hǎa i tádá-ádí i yíyá-ádí dachanpóedíbo wänbo-á yoe, hedi hǎa wí sen nawänpitúdíbo wänbo-á yoe. Yôesi Tádádân nǎ'in wówátsi ovâymägi.

¹⁴ I to'wí In Tụu gin nakháwǎ'i' wí t'owa napaa, hedi wí hây tǎhkí na'indádí nayi'. Báyéki hay'i namuu'in âymû', gá Yôesi Tádáví wí' ayda' ûn'ándi' namuudân. I-á báyéki séegísehkanä imáa, hedi hǎa i natú waa t'ǎhkí ta'gen namuu.

¹⁵ To'wí i namuu'in John-di in t'owa ovâytu'an. Oe ahkon deedi John nayidi kaygi ovâytumáa, "Naadi wâytu'an naví tí'úugéba wí to'wí napowagít'óe'in, hedi i-á naví shánki kw'áye namuu, gá naa o'âypuyäpídi'bo i-á hǎädi wänbo t'ǎhkí nawówáyidân. Nǎ'i-ânkun i namuu iví'gedi wâyhi'máa'i'."

¹⁶ Báyéki séegísehkanä imáadi, ihayda' híwó'di hǎäwí iví'wedí gín'ä'. ¹⁷ Yôesi Tádádí Moses óetu'an iví' tsontu' na'in dímaänni'in, hewänbo Jesus Christ-ân óesan séegísehkanä-á hedá in ta'gen namuu'indá dínkeeyamídi. ¹⁸ To'wídi wänbo hǎnhay wänbo Yôesi Tádá wí'óemû'pí. Hewänbo háawi i namuu'in iví' wí'da' ay ûnmuu'i' iví' nú' na'ándidân na'in dínkeeyan.

Háa John i p'ó'p'oekandi in t'owa ovâytu'annin

¹⁹ Owáy Jerusalem búu'ú wǎhǎädi in Hudíyoví p'ó'dédi'indi wên owha'-á hedá wên méesate'in khǎge'nindá ovâysan John i p'ó'p'oekandi' óetsikáyí'nídi, "To-an unmuu" gin, ²⁰ hedi kinnân idi ovâytu'an: "Naa i to'wí Yôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídi wó'muupí." Kaaginpidíbo thay'eedi kin ovâytu'an. ²¹ Hedi óetsikáyin, "Hedi to-an unmuu? Ti Elijah-ân unmuu?" Idi ovâytu'an, "Naa-á i wó'muupí." Hedáhá' óetsikáyin, "Ti Yôesi Tádáví tukhe'bi' i âytsíkha'máa'i-ân unmuu?" ²² Hedi ovâytu'an, "Yoe." Hedáhá' óetu'an, "Dítu'an to-an unmuu, hedânho in to'wên na'in dísannin âyt'ôe'amídi hǎa untú'in. Uví'gedi dít'ôe'an." ²³ John-di ovâyhe'e'an hedânho dín'ánpówa-ídi hǎa Yôesi Tádáví tukhe'bi' Isaiah hǎn'oebo natú'in, hedi nǎ'i-á Isaiah-ví hí' ûnmuu: Wí to'wí oe ahkon deedi ûntuhkwíntúní,

'In p'ôe binta'ge'an i shánki natsonyi'igí'.

"Nǎ'i to'wí han natú'i waagi'ba naa omuu" gin John-di ovâytu'an.

²⁴ Wáy wên in ovâysannin John óetsikáyí'nídi Pharisees dimuu, ²⁵ hedi indi óetu'an, "I to'wí Yôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídi wí'unmuupí, Elijah wänbo-á yoe,

háa Yôesi Tádáví tukhe'bi âytsíkha'máa'i wänbo-á yoe. Hedi háadan handi ná'in t'owa ovâyp'ó'p'oe'o'?" ²⁶⁻²⁷ John-di ovâyту'an, "Naadá p'oeđida' dovâyp'ó'p'oe'o', hewänbo unbí yâadi wáyđi wí to'wí bîntaapî' nayi', hedi tobá naví tí'úugé napówa wänbo', naa ihay híwó'di wó'muupí iví anto wänbo dônma'p'ăđi-íđi."

²⁸ T'ăhki ná'i owáy Bethany búu'ú'ay wăhăă napóe, oe Jordan p'o' p'ănăđi John nayidi in t'owa ovâyp'ó'p'oe'o' iwe.

Jesus-á wí k'úwá'ay Yôesi Tádáđi óesandi' waagi'ba namuu

²⁹ Wíyá tháwăn John-di Jesus óemû' ee nayi' iwepiye' na'ăđi, hedi iví'gedi natú, "Binmú'đi i na'ă'i'. I-á Yôesi Tádáđi óesan wí k'úwá'ay waagi'ba nachúu-íđi, t'ăhki t'owavi t'aywó'di ovâyâa'amíđi. ³⁰ Nă'ibá i namuu iví'gedi wâyhee'an. Naa otú, 'Naví tí'úugéba wí sen napówa-í, hedi i-á naví shánkí kw'áye namuu, gá naa o'aypuyăpídíbo' i-á hăăđi wänbo t'ăhki nawówayidân.' ³¹ Tobá to'wí namúni'in naa wíđinhanginnăhpí wänbo', naa o'ăă-á p'oeđi wâyp'ó'p'oe'amíđi, hedânho un Israel-'in t'owa i bîntăa-íđi."

³²⁻³³ John-di háa imû'in ovâyту'an. Natú, "Páadéđi naa wíđinhanginnăhpí to'wí Jesus namuu'in, hewänbo Yôesi Tádáđi dísan p'oeđi wâyp'ó'p'oe'amíđi, hedá idá dítu'an, 'I Yă'dăa'i P'oewaăhăa nawhândi năapuwăkhăymăa, hedi wí to'wíwí'đi isogekhăymăa. Hedi ná'i to'wíđân i Yă'dăa'i P'oewaăhăa t'owa ovâyăăni wí p'ó'p'oe'kan waagibá' kin Yôesi Tádáđi dítu'an. Hediho' i Yă'dăa'i P'oewaăhăa makówáđi nawhândi wí k'o'wee waagibá dómû'-ăkun, hedi Jesus-ví'đi isóge. ³⁴ Naa kin napóedí dómû', hedânho naadi wâyţumăa Jesus-á Yôesi Tádáví ay ũnmuu."

Jesus-ví páadé'in khăge'nin

³⁵⁻³⁶ Wíyá tháwăn John-dáđi hedá wíye iví khăge'nindáđi Jesus naphademăndi óemû', hedi Jesus-ví'gedi John natú, "Binmú'đi i Yôesi Tádáđi óesandi' namuu'i'. Wí k'úwá'ay waagi'ba nachúu-í."

³⁷ John-bí wíye khăge'nin háa John natú'in dat'oe, hedi Jesus-ví tí'úugé dawóemăă.

³⁸ Jesus ibéedí ũnwóe'ăđi ovănmû', hedi ovăntsikáyin, "Hăă-an dada'?" Óetsikáyin, "Rabbi, wăhăă-an unthaa?" (Rabbi-á "hăhkandi" gin natu'da'.) ³⁹ Idi ovăntu'an, "Naa-ăđi bákă've, hedânho wănkeeyamíđi." Hediho' i-ăđi damăăđi wáyge nathaa'in dănmû'. Dípówa ihayđáho thé'êđi yôenu iwepiye' naná, hediho' i-ăđi dănwóyí'.

⁴⁰ Andrew-á Simon Peter-ví tí'úu ũnmuu, hedi i-á in wíye in John-bí hí' dat'oeđi Jesus-ăđi damăă'in diwedí'ibá namuu. ⁴¹ Wesebo Andrew iví pá'dây Simon ituwăho', hedi óeshaa ihayđi óetu'an, "Na'indi i Messiah âyshaa." (In hí' Messiah-á natu'da' "i to'wí Yôesi Tádáđi óesóge'i' t'owa ovây'aywoeníđi" gin.) ⁴² Hedi Andrew-di Simon Jesus-ví'piye' óeho'.

Jesus-di Simon óemû' ihayđi óetu'an, "Ũ-á Simon unmuu, John-bí ay, hewänbo năă iwedí páadépiye' Cephas gin unkhăwă-í. (Nă'in khăwă Cephas-á Peter-ân namuu, hedi natu'da' "wí k'uu" gin.)

Jesus-di Philip-á Nathanael-ăđi ovăntu'an i-ăđi damú-i'in

⁴³ Wíyá tháwăn Jesus i'ánshaamăgi oe Galilee nangepiye' namú-íđi, hedi Philip óemû'đi óetu'an, "Naa-ăđi ókă've." ⁴⁴ Philip-á Bethsaida-wi namuu, i búu'ú'ay Andrew-ăđi Peter-ăđi dathá'de iwebá. ⁴⁵ Philip-di Nathanael óetuwăho', hedi óeshaa ihayđi óetu'an, "I to'wí Yôesi Tádáđi óesóge'i' t'owa ovây'aywoeníđi âyshaa, i-á Jesus oe Nazareth-wi-ân namuu, Joseph-ví ay. Iví'gedân Moses ită'nan iví tă'nin diwe, hedá in Yôesi Tádáví tukhe'min wá' iví'gedi dăytă'nan." ⁴⁶ Nathanael-di Philip óetu'an, "Naa wó'ănpí hăăwí wänbo Nazareth-wi-á híwó'di namuu'in." Philip-di Nathanael óetu'an, "Ókă've naa-ăđi hediho wí'bo năapimúni'."

⁴⁷ Jesus-di Nathanael iví'piye' na'ăđi óemû', hedi iví'gedi natú, "Hăwebăa wí na'ă' in Israel-wi khuu ta'gendí ihondí, i-á wínahóeyóhăhpí." ⁴⁸ Nathanael-di óetsikáyin,

“Hádídán naa dítaa?” Jesus-di óetu’an, “I fig tay óhkhũ nú’ un’ân dihaydi naadi wímû’, Philip-di wóetukánnanpídíbo’.” ⁴⁹ Nathanael-di óetu’an, “Háhkandi’, nábâa dínhanginná ʔ-á Yôesi Tádávi ay-ân unmuu’in, ʔ-á in Israel t’owavi tsondi hay’i unmuu.” ⁵⁰ Jesus-di Nathanael óetu’an, “Nää navi’piye’ biwhâyunde’ gá wítu’andân in fig tay nú’ naadi wímû’in, hewânbo hã’i wíts’antu’andivi shánkí he’endi hãwí nâapuwăkhâymaa. ⁵¹ Ta’gendi wítumaa, makówa nakhuudeedi bînpuwăgít’ôe, hedá naa t’owa t’ăhkígí’ o’aypuyă’iví’we in Yôesi Tádávi t’ôepa’ăq’in diwhâdedá diwáypi’ďá bînpuwăkhâymaa.”

2

Oe Cana búu’ú’ay dínkhóhtsaqaná

¹ Wíye thaa naphade ihaydi owáy Galilee nange wăhăă dínkhóhtsaqashánkí’điná, i búu’ú’ay Cana gin dâytu’o’ iwe. Jesus-ví yíyá páadebo namăăđiho’ iwe na’ân, ² hedá Jesus-á iví khăge’nindáđá wá’ ovâyhúutu’andiho dimăă. ³ T’ăhkí i méena dínhán dihaydi Jesus-ví yíyáđí óetu’an, “Wíyá wíđínméenasapi.” ⁴ Jesus-di óetu’an, “Yíyá, háadan kin dítumaa? Wa’đi ihaydi wíđínnáhpí navi t’ôe don’ámíđí.” ⁵ Iví yíyáđí in húukhâysa’in ovâytu’an, “Háa idi wovâytu’an waa úv’í’ámí.”

⁶ Iwe sí p’onbay k’uudi napa’andi nasaa, t’owa dipówá’in díví’owíđi-íđí in Hudíyoví khuu dínmuu waagi. Nă’i p’onbay eeye wétă háa powintă galôn dihay nasadi’. ⁷ Jesus-di in dâyhúukhâysaa’in ovâytu’an, “Nă’i p’onbay bînp’ide,” hediho p’eedí taye dâyp’ide. ⁸ Hedáhá’ ovâytu’an, “Hăwedího wí binwhahó’gí, hedi unbí tsondiví’we bînhũu.” Hediho háa ovâytu’an waa díví’an. ⁹ I p’oe dâyhó’i naméenapaa, hedi in húukhâysa’inbí tsondi idăă, hebo wí’ûnhanginnáhpí wáyge dâyhógi’in. In wé’ge’in dâyhúukhâysande’indă’ mân dínhanginná. Hediho’ idi i soyingi óetukánnan, ¹⁰ hedi óetu’an, “Wây-á t’owa i shánkí híwó’đi méena páade dâykâysande’, hedi t’owa díví’ihay’an dihayđânho i shánkí nak’ăagipí’ dâykâysande’. Hewânbo ʔ-á han wíwí’anpí, ʔ-á bitsíkha’an i shánkí híwó’đi tí’úuge ovâykhâysaa-íđí.”

¹¹ Nă’in Jesus ee Cana búu’ú’ay Galilee nange wăhăă i’annin in páade’in pínán t’ôe ovâykeeyannin namuu, hedi indího in t’owa ikeeyan i-ân hay’i namuu’in, hedi iví khăge’nin shánkí wânbo iví’piye’ dívíwhâyũ.

¹² T’ăhkí nă’i naphade ihaydi Jesus-á iví yíyá-á iví tí’úuwíndá hedá iví khăge’nindáđí Capernaum búu’ú’aypiye’ dimăă, hedi iweho wí hâyú thaa dívíwóyí’.

Jesus-di in dâyhăăwíkũ’ch’áade’in i méesate hay’i iwedí ovâykhêhpiye

¹³ In Hudíyoví shánkí’đi púnú’ naná, Passover gin dâytu’o’i’, hedi Jesus oe Jerusalem-piye’ namăă. ¹⁴ I méesate hay’i tehpaá búge in t’owa dâyhăăwênkũ’ch’áadedí ovâymu’, wéyu-á k’úwá-á k’o’wee-á dâykũ’ch’áade’, hedá wá’ in dâychă’egó’o’in inbí măăsa eeye dikw’ôndi ovâymu’. ¹⁵ Wên púwhí’ whihkannindi ipaa, hedi t’ăhkí i méesate hay’i iwedí ovâykhêhpiye inbí k’úwá-á inbí wéyu-á wóegé, hedi in dâychă’egó’o’indá inbí chă’ t’ămäpiye’ ovâych’ăa hedi inbí măăsa ovâyánú. ¹⁶ Hedá in dâyk’o’weekũ’ch’áade’indá ovâytu’an, “Binyâa’an nă’i hăăwí năwedí. Nă’i méesate-á navi Tádávi whăagé ũnná. Wí kuhte’i waagibá wíyá wíwînpăa-ípí.” ¹⁷ Hediho’ iví khăge’nin dín’ănpówá háa to’wí Yôesi Tádávi tă’nin diwe natú’in kin:

Hânho uví whăagéđí dí’ăyîngimăđi wí phaadi naa díphakhanukhâymaa waagibá ochanpo’,

hedi dâymû’ Jesus hanbá nachăă’in.

¹⁸ In Hudíyoví p’ó’đedí’in iwáyge diyí’indi Jesus óetsikáyin, “Háawin wên pínán ũkoedi dínkeeyamíđí, hedânho gínhanginnáníđí ʔ ũk’ôe’in nă’in t’owa ovâykhêhpiye-íđí?” ¹⁹ Jesus-di ovâytu’an, “Nă’i méesate bînnayudi poeye thaa iwebo naa wíyá dótege-í.” ²⁰ Indi óetu’an, “Yónăntă’đi sí (46) paayo ovâyho’ nă’i méesate dâytege-íđí, hedi hádídán poeye thaa iwebo wíyá năatege-í?”

²¹ Hewänbo Jesus-á iví túu'ú i'gedân ovâyhí'máa, i méesate hay'i i'gedá yoe. ²² Hediho chuwa iwedi nawáywówápóe ihaydi, iví khäge'nin ná'in natú'in dín'ánpówá, hedi Yôesi Tádávi tã'nin diwe háa natã'muu'in hedá ná'i tũu Jesus ihée'andi-á dívíwhäyũ.

Jesus ûnhanginná t'ähkí t'owa háawin dimuu'in

²³ Wa'di Jesus oe Jerusalem búu'ú nayi' ihaydi, in Hudíyoví shánkí'di thaa Passover gin dâytũ'o naná' dihaydi, báyéki t'owa i pinnán ovâykeeyandi dâymũ'di iví'piye' dívíwhäyũ. ²⁴⁻²⁵ Hewänbo Jesus wí'ipimägipí inbí mange. I-á wí'üntáypí wí to'wídí t'owaví'gedí óetu'âamídí, i-áho ûnhanginná háawin t'owa dimuu'in hedá háa inbí pí'ná khó'yé di'ánshaamuu'indá.

3

Nicodemus Jesus-ví'piye' namää

¹⁻² Wí sen Nicodemus gin nakháwã'i Jesus-ví'piye' khu'déedí namää. I-á Pharisee t'owa namuu hedá in Hudíyoví tsonnin diwedi'ibá namuu. Idi Jesus óetu'an, "Hähkandi', gínhanginná Yôesi Tádádí wóesan na'in dín'há'amídí. Wí to'wí Yôesi Tádádí óekhäge'máa'idá'mân ûnkoedi ikeeyamídí i pinnán udi dínkeeyo waagibá."

³ Jesus-di óetu'an, "Ta'gendi wítumáa, in to'wên wíyídí."

⁴ Nicodemus-di óetsikáyin, "Hádídan wí to'wí nasówébo'wandi' wíyá nawáy'aypuyä-í? Wí'ûnkoedípi iví yíyávi aymúu iwe nawáyts'únídí wíyá na'aypuyä-ídí."

⁵ Jesus-di óetu'an, "Ta'gendi wítumáa, in to'wên p'oe iwedi hedá i Yä'dâa'i P'oewaahâavi'weda di'âyuyä'indá'mân dínkoedi makówápiye' dimú-ídí. ⁶ To'wên t'owaví'wedi di'âyuyä'in t'owada'mân dimuu, hewänbndi wítumáa, in to'wên wíyó to'wên i Yä'dâa'i P'oewaahâavi'wedi di'âyuyä'indá i Yä'dâa'i P'oewaahâa dâymáa. ⁷ Wíwóeháa'amípí naadi wítũ'andi, wíyá í'âyuyä-í'in únkây'ä'. ⁸ Oepiyá náäpiyá iwaa'o', hedi i waa'ít'o', hewänbo wí'ûnhanginnáhpí wáhäppha'gedí na'ä'in háa wáypiyé namännin. Hedi hanbá wí'íka'póya'pí hádídí wí to'wí i Yä'dâa'i P'oewaahâavi'wedi na'aypuyä'in."

⁹ Nicodemus-di óetsikáyin, "Ti nakoedí-í ná'i hääwí untũ'di' napúwídí? Hándídan napúwí?"

¹⁰ Jesus-di óetu'an, "U-á wí Israel-'inbí hähkandi unmuu, hedi háadan ná'i hääwí i'gedí wí'unka'póya'pí? ¹¹ Ta'gendi wítumáa, ná'i dínhanginnân ni'gedí ívíhée'o', hedá i hääwí âymũ' i'gedá wáytũ'o', hewänbo undá háa gitũ'nin wídínséegí'opí. ¹² Ná'i oepáa k'aydiwi hääwí i'gedí naadi wáytũ'an, hedi un wí'úvíwhäyunde'pí, hediho hádídan úvíwhäyũ-í makówáwi hääwí i'gedí wáytũ'andi? ¹³ Makówápiye' wíyá to'wí wänbo wínapeepí, i makówá iwedi nawhá'dida'mân, hedi naa-ân i omuu, t'ähkí t'owagí' o'aypuyä'i'."

¹⁴ Moses owáy ahkónu wáy i pääyũ kwák'udi napa'andi' wên phé eedi iwhí'k'ũ'di itege waagibá, naa t'ähkí t'owagí' o'aypuyä'i' omuu'i' wá' phé eedi dítege-í. Kin nakhây'ä' napúwí'in ¹⁵ hediho to'wên t'ähkí naví'piye' dívíwhäyunde'in wówátsi nahánde'pí'in dâymá've-í. ¹⁶ Yôesi Tádádí t'ähkí t'owa hânho ovâyséegídí iví wí' ayda' ûn'ândí' imägi, hediho to'wên t'ähkí iví ayví'piye' dívíwhäyũ'in há'to dipedée-í hewänbo wówátsi nahánde'pí'in dâymá've-í. ¹⁷ Yôesi Tádá iví ay isan náä oepáa k'aydipiye' in t'owa ovây'aywoenídí, dínkhây'ä' ovâyutuchänú-í'in ovâyutũ'âamídá yoe.

¹⁸ To'wên t'ähkí Yôesi Tádávi ayví'piye' dívíwhäyunde'in há'to ovâyutũ'amí ovâyutuchänú-í'in, hewänbo Yôesi Tádá ho natú in to'wên dívíwhäyupí'indá ovâyutuchänukhâyamá'in, gá iví wí' ayda' ûn'ândí'piye' wídívíwhäyupídân. ¹⁹ Yôesi Tádávi ay náä oepáa k'aydipiye' na'ää wí kohthay waagibá namúnídí hedânho t'owa dínkeepúwídí, hewänbo t'owa yä'dâapí dívítsiyekanhondi khuu eeyebo diyëení'in shánkí ovâyhí'an i kohthay ipiye' dimú-í'wedi. Hedânho Yôesi Tádádí ná'in t'owabá ovâyutuchänukhâyamá. ²⁰ To'wên t'ähkí yä'dâapí dívítsiyekanhonnindá i kohthay dâyt'ay,

hedihō ipiye' wídimānpí, háa dívítseyekanhonnin dínkeepúwí'in wídida'pídí. ²¹ Hewānbo to'wēn in ta'gen dívíkanhonnin i kohthay ipiye' dimān, hedānho nakeepúwídí hāāwí dívíkanhondi Yōesi Tádádí ovāykhāge'dodí díví'amídí."

John i p'ó'p'oekandi Jesus-ví'gedi ihí'máa

²² Hedáhá' Jesus-á iví khāge'nindádí oe Judea nangepiye' dimāā, hedi iwáy wāhāā diyi' ihaydi wēn t'owa ovāyp'ó'p'oe'an. ²³⁻²⁴ In Hudíyo tsonnindi John i p'ó'p'oekandi wa' wí'óepansógepí, hedi idi wá' t'owa ovāyp'ó'p'oe'o'. Kin i'o' oe Aenon diwe, i-á Salim tso'wa naná, iwe báyéki p'oe nayidi, hedi t'owa iví'piye' dimā' ovāyp'ó'p'oe'amídí.

²⁵ Ihaydá John-bí khāge'nin wí Hudíyo-ádí p'ó'p'oekan ni'gedi dívítuhānbo'. ²⁶ Hediho John-bí'piye' dimāādi óetu'an, "Háhkandi', i to sen oe Jordan p'o' p'ānā hānhay u-ádí nayi'i hedá iví'gedi in t'owa udi ovāytu'andi', nāā báyéki t'owa iví'piye' dimān idi ovāyp'ó'p'oe'amídí."

²⁷ John-di ovāytu'an, "Hāāwí i to'wí oe makówá na'āndidi dímāgi'ida'mān āyhōnde'. ²⁸ Hāādankānbo naa otú i to Yōesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovāy'aywoenídí wó'muupí, hebo iví páadébo Yōesi Tádádí naa dísan, hedi undá háa otú waa ít'oe. ²⁹ Hāādi dínkhóhtsaaná' dihaydi i soyingi namuu'iví k'ema iví nú' nawin, hedi i soyingi ihí'māādi nat'oeđi nā'i k'ema báyéki nahíhchanpóe, hedi i sāa'i i soyingiví' ho namuu. Nāā-á hanbá naa-á i soyingiví k'ema waagibá hānho ohíhchāā, gá in t'owa Jesus-ví'piye'bá dimāndān iví'in ūnmúnídí. ³⁰ Nakhāy'ā' Jesus-á shánkí kw'áye'piye' óetegé-í'in, hedá naa-á hāābo omuupí waa opúwí.

³¹ "Jesus-á oe makówádí na'āā, hediho t'āhkiví shánkí hay'i namuu. Naa nāā oepāa k'aydiwi' omuu, hediho wí nāādiwi waagibá dāyhée'o' nāādi'ida' omuudi, hewānbo i-á makówádí na'āādi t'āhkiví shánkí hay'i namuu. ³² Hāāwí imū' i'gedi hedá nat'oe i'gedá ihée'o', hewānbo wēn hāyúhaydi' t'owa háa natū'nin ōnséegí'o'. ³³ Hewānbo to'wēn iví hí' dāyséegí'odi handidi dāykeeyo' dívíwhāyunde'in Yōesi Tádá ta'ge ihée'o'in. ³⁴ Yōesi Tádávi ay isandi-á Yōesi Tádávi hí' ihée'o', gá Yōesi Tádádá khāagipí i Yā'dāa'i P'oewāhāā ho óemāgidān. ³⁵ Yōesi Tádá iví ay iséegídí t'āhkí tsonkhuu óemāgi hāāwí t'āhkí i'gedi natsonyēenídí. ³⁶ To'wēn t'āhkí Yōesi Tádávi ayví'piye' dívíwhāyunde'in wówátsi nahāndepí'in dāymāa, hewānbo to'wēn iví ay ōnt'óyandepí'indá nā'in wówátsi wídāymá've-ípí, indá Yōesi Tádádí hānhay wānbo t'āhkí ovāytuchānu'bé-í."

4

Jesus-ádí wí Samaria-wi kwee-ádí dānhée'an

¹⁻³ In Pharisees dínhanginpóe shánkí báyéki t'owa Jesus-ví'piye' dívíwhāyunde'in, hedá John i p'ó'p'oekandiví shánkí Jesus-di ovāyp'ó'p'oe'o'. (Hewānbo Jesus-ví khāge'nindida' t'owa ovāyp'ó'p'oe'o', ida yoe.) Hedi nā'i hāāwí i'gedi in Pharisees dit'oe'in Jesus ūnhanginpóe ihaydi, i-ádí iví khāge'nindádí Judea nangedi dipee hedi oe Galilee nangepiye' dimāā. ⁴ Galilee-piye' namān dihaydi oe Samaria nange i'gedi ūnpūhpo'. ⁵⁻⁶ Taage púnú' naná' dihaydi wí Samaria-wi búu'ú'ay Sychar gin dāytú'o' iwe napówá. Sychar-á kayi' wínanáhpí wí nava iwedi hān'oebō Jacob-di iví ay Joseph óemāgi'i'. Ee dāyp'oewhahónde' iwe Jacob ishāā'i naná, hedi Jesus kayi' wāhāādi na'āādiho nakaykhanmuudi ee hānge isóge ikaykhanwówá'amídí.

⁷ Wí Samaria-wi kwee ip'oewhahónídí napówá, hedi Jesus-di óetu'an, "Wí p'oe dímāā donsūwā-ídí." ⁸ Jesus-ví khāge'nin i búu'ú'aypiye' ho dikoegi'kunmāā, hediho i-á wí'bo na'ān. ⁹ Hudíyo-ádí Samaria-'indádí wídívíwóndepí, hediho i kweedi óetu'an, "U-á Hudíyo unmuu, hedi naa-á Samaria-wi-á omuu. Hedi háādan udi díp'oesūwāgi'da'māa?" ¹⁰ Jesus-di óetu'an, "Wí'ūhanginnáhpí hāāwí Yōesi Tádá napāyi'in, hedá wá' to'wí naa i wíp'oeda'māa'i' omuu'in wí'ūhanginnáhpí. Ūhanginnāndáho' uđá naa díp'oesūwādaa'amíwān, hedi naadá p'oe nawówátsipāyi'i wímāāniwān." ¹¹ I

kweedi óetu'an, "Mă'măă, hăăwí wänbo wínâamápí p'oewhakhongí'in, hedi năwe dăyp'oewhahónde' iwá nawă'ăn. Hedi hândidan nă'i p'oe nawówátsipăyi'i năawhahóní? ¹² Na'inbí hehăăwi thehtáy pahpâa Jacob-di năă dăyp'oewhahónde' iwe na'in dînyoe'an. I-ádi iví e'nûndádi hedá iví hăăpan hăăwëndádi i p'oe năwedi dăywhahógi'i dăysuwände'. Ti un'ánde' ũ-á Jacob-ví shánkí hay'i unmuu'in gáhân?" ¹³ Jesus-di óetu'an, "To'wên t'ăhkí năwedi dăyp'oesuwände'in wíyá dip'oesá'aapúwí, ¹⁴ hewänbo nă'i p'oe naadi t'owa dovăymă'i-á dăysuwădă, há'to wíyá dip'oesá'aapúwí. I p'oe naadi dovăymă'i-á wí p'ohpee inbí pí'nă waagibá napúwí, hedi iwediho in wówátsi nahánde'pí'in dăykéyí." ¹⁵ I kweedi óetu'an, "Mă'măă, nă'i p'oe i'gedi bihí'măa'i dímăă, wíyá wí'op'oesá'aapúwípídí, hedânho ihaydă' năwe wí'op'ohkhonnă'be-ípídí."

¹⁶ Jesus-di óetu'an, "Ya' ópûn, uví sedó mănkeyí hedá năăpiye' năamă'í." "Wídînsennănpí" gin i kweedi óetu'an. ¹⁷ Jesus-di óetu'an, "Ta'gendi untú wí'úsennănpí'in. ¹⁸ P'ânăn khóhtsaq'i unmuu, hedi nă'i sen năă unthaa'i-ádi uví sedó ta'gendi wí'úmuupí."

¹⁹ I kweedi óetu'an, "Mă'măă, năă naa dînkeeyan wí Yôesi Tádáví tukhe'bi' unmuu'in. ²⁰ Na'in Samaria-in t'owa gimuu'inbí páadé kă'ăă'indi Yôesi Tádá nă'i p'in kw'áye óe'a'ginmă', hewänbo un Hudíyo-á ítû' oe Jerusalem búu'ú iwebo t'owa dínkhây'ă' Yôesi Tádá óe'a'ginmăäní'in." ²¹ Jesus-di i kwee óetu'an, "Biwhăyú-í nă'in: Owáy wí thaa naná' diwe t'owadi Yôesi Tádá óe'a'ginmăäní nă'i p'in diwedă'ba yoe háa oe Jerusalem diwedă'ba yoe. ²² Un Samaria-in ta'gendi wí'úhanginnăhpí to'wí bîn'a'ginmă'in, hewänbo na'in Hudíyo-á gínhanginnă to'wí ây'a'ginmă'in, gá Yôesi Tádádi na'in Hudíyo dídê'mandân hediho i to'wí t'owa ovây'aywonkhâymaa'i-á Hudíyo-ân namuu. ²³ Hedi năă iwedi páadépiye' in to'wên Yôesi Tádá dăy'a'ginmă'indi ta'gendá hedá pín ta'gehaydă óe'a'ginpăkhâymaa. Kî'mîn t'owa-áho i Tádá nada' óe'a'ginmăäní'in. ²⁴ Yôesi Tádá-á p'oe'wăhădă' namuu, hedi in óe'a'ginmă'in dínkhây'ă' ta'gendá hedá pín ta'gehaydă óe'a'ginmăäní'in."

²⁵ I kweedi óetu'an, "Naa dínhanginnă i to'wí Yôesi Tádádi óesogekhâymaa'i' t'owa ovây'aywoenídí na'ă', Christ gin óetu'o'i'. Napówá ihaydi hăăwí t'ăhkí dínthaykankhâymaa na'in." ²⁶ Jesus-di óetu'an, "Naadi wíhí'măa'i-ân i omuu."

²⁷ Ihaydibá Jesus-ví khăge'nin diwăypówá, hedi hânho ovâyháa'an wí kwee-ádi ihí'măadi, hewänbo to'wídí wänbo i kwee wí'óetsikăyinpí, "Hăă-an unda'?" hedi Jesus wänbo wá' wí'óetsikăyinpí, "Háadan i kwee-ádi bihí'măa'?"

²⁸⁻²⁹ Ihaydiho' i kwee iví p'onbay iwe iyoe'andi i búu'ú'aypiye' namăă, hedi in t'owa ovăytu'an, "Bíkă've bînmúnídí wí sen t'ăhkí háa naa dăy'annin dítu'andi'. Tigúbá i-á i to'wí namuu Yôesi Tádádi óesogekhâymaa'i' t'owa ovây'aywoenídí." ³⁰ Hediho' in t'owa i búu'ú'ay iwedi dipeedi iwáy Jesus nayi' iwepiye' dimăă.

³¹ Wa'di in t'owa búu'údí di'ădibá Jesus-ví khăge'nindi óetumăa, "Hăhkandi', shánkí yănbedi năăbo bihúuyamí." ³² Idi ovăytu'an, "Naa piháawi koegí' dómăa, un i'gedi wí'úhanginnăhpí." ³³ Iví khăge'nin wí'nă táye dívítsika'măa, "Ti wí to'wídí ônkoegí'kán, gáhân?" ³⁴ Jesus-di ovăytu'an, "Háa i to'wí naa dísandi' nada' waagibo naa dăy'o', hedi in t'oe idi naa dîkanyônnin dóbowakhâymaa. Nă'i hăăwí dó'o'i' naví koegí' waagi'ba dînmuu.

³⁵⁻³⁶ Kin t'owa dítu'pí'an: Dăyko'yiko' iwedi dăyhăăwíwé'ge'o pu'wahay yôenu p'oe naná. Hewänbo naadi wăytumăa, híwô'gí bînmú'dí in t'owa hăă nava i'ge di'ă'in. Hă'in t'owa-á dikhâymuu ovăywé'ge'amídí hăăwí napaa'i waagibá, hedi undá hăăwí wé'gekannin waagi'inbá-á ímuudi hă'in t'owa-á bînwé'ge'amí Yôesi Tádáví'piye' bînhúuwídí. Hedi kin uví'an dihaydă Yôesi Tádádi wovăywă'ăa-í, hedi in t'owa-á in wówátsi nahánde'pí'in dăykéyí. Wăy-á wëndá ho Yôesi Tádáví hí' ovăyko'e inbí pí'nă khó'yé, wí to'wí iko'yiko' waagibá, hedi in wé'ge'indádi undádi úvîhíhchannamí hă'in t'owa bînwé'ge'an dihaydi. ³⁷ T'owa dítu'pí'an: Wí to'wí iko', wíyá to'wí-á ihăăwé'ge'o'. Hedi

háa ditú' waa náa ta'gendi napúwí. ³⁸ Wáy úvít'ôe'anpí'yepiye' naadi wâysangít'ôe in t'owa Yôesi Tádágí' bînwé'ge'amídí. Unbí páadébo wáy-á to'wên dívít'ôe'an, hedí in t'ôe dívít'annin namuudi undáho in t'owa bînwé'gekhâymáa."

³⁹ Oe Sychar búu'ú báyéki t'owa Jesus-ví'piye' ho dívíwhäyü gá i kweedi ovâytu'andân, "Jesus-di háa dáy'annin t'ähki naa ditú'an." ⁴⁰ Hediho ná'in t'owa Jesus-ví'we dipówa ihaydi óedaa'an indádi nacha'nídí, hediho wíye thaa iwe iwóyí'.

⁴¹ Tí'úugédí wáy-á shánki báyéki t'owa iwe'in Jesus-ví hí' dit'oe di iví'piye' dívíwhäyü, ⁴² hedi ná'in t'owadi i kwee óetu'an, "Nábáha' iví'piye' na'in ívíwhäyü, hewänbo u untúdída'ba yoe, na'in wí'bo iví hí' git'oe, hedá gínhanginná ta'gendi ná'i-ân t'ähki t'owagí' i aywondi namuu'in."

Jesus-di wí sen hay'iví e'nú ônehkháa'an

⁴³ In wíye thaa daphade ihaydi Jesus iwáygedí iyâa'odi oe Galilee nangepiye' namää. ⁴⁴ I-á wí'bo ho natú, "Wí Yôesi Tádáví tuki'we dipówa ihaydi óedaa'anhe'bi' iví nangebo wíday'a'ginpí," ⁴⁵ hewänbo oe Galilee nange Jesus napówa ihaydi in Galilee-windi óeségiké', gá oe Jerusalem dínshánkí'diná' dihaydi in wá' iwebá diyidân, hedi t'ähki i'andi' óemû'.

⁴⁶ Ee Galilee nange iwebá, i búu'ú'ay Cana gin dâytu'o iwepiye' Jesus nawáymää. Iwânkun naná hândídí p'oe di ho iméenapaa. Ee Cana wí sen hay'i nayi', hedi iví e'nú oe Capernaum búu'ú'ay iwe ûnhayk'ôe. ⁴⁷ Ná'i sendá ûnhanginpóe Jesus oe Judea nangedi na'ädi Galilee nange napówa'in, hediho Jesus na'ân diwepiye' namäädi óetsikáyin, "Ti navi'piye' unmu-í navi ay dínhekháamäänídí? I-á chuwa k'áygé nak'ôe." ⁴⁸ Jesus-di óetu'an, "Un t'owa t'ämägí' pinnán t'ôe bînmúndepídá há'to navi'piye' úvíwhäyü-í." ⁴⁹ I sendi Jesus óetu'an, "Na'inbí Sedó, naa-ádi óká'Ve navi ay hehkháa dînmäänídí wídnchúu-ípídí." ⁵⁰ Jesus-di óetu'an, "Uví'piye' ópûn, uví ay úwówaho'." I sen háa Jesus-di óetu'an waa iwhäyü, hediho' iwedí namää. ⁵¹ Wa'di namân dihaydibo' iví t'ôe'indi óeyaydi óetu'an iví ay ûnwówa'in. ⁵² Idi ovâytsikáyin, "Häyü ihaydan naná ûnehkháapóe ihaydi?" Óetu'an, "Tsá'di thé'êedi wí' iwe i tsáwäp'íde ûnhán." ⁵³ I tádá ûn'ánpówa wí' ihaydibá naná'nin Jesus-di óetu'an dihaydi, "Uví ay úwówa," hediho' i-ádi iví k'aygi'indádi Jesus-ví'piye' dívíwhäyü.

⁵⁴ Jesus Judea-di namäädi oe Galilee wa' nayi' ihaydi, ná'inho in wáygingí'in pinnán ovâykeeyannin namuu.

5

Jesus-di wí sen i p'obú'ay iwe óehkháamägi

¹ Wíyá häädi naná' diwe in Hudíyo dínshánkí'diná, hedi Jesus oe Jerusalem-piye' nawáymää. ² Oe Jerusalem wí p'obú'ay nak'ôe, i-á Hebrew tųđi "Bethesda" gin dâytu'o'. P'o kینگé p'áanú pohtaa'ây nawhaadikw'ó, hedi iwe nú' wên phódi nachá i búu'ú'in tehpaawé, "K'úwágí'in Phódi" gin dâytu'o'. ³⁻⁵ Ná'i pohtaa phoe'o eeye báyéki t'owa dihaywhaakw'ó. Wáy wên ditsí't'aamuu, wáy wênda pówhá'nin dimuu, hedá wáy-á wídn'á'yákankoe dipí. Iwe wí sen powintä'di khâave paayo nahay'i' nak'ôe. ⁶ Jesus-di ná'i sen iwe nak'oe di óemû', hedi ûnhanginná báyéki paayo nahay'in, hediho' óetsikáyin, "Ti ûnehkháapúwí'in unda'?" ⁷ I nahay'idi Jesus óetu'an, "Mă'mää, naa to'wí wänbo wídn'ánpí díp'osóge-ídi nap'o'a'yäpo' ihaydi. Wa'di ots'únídí dáysó'dinde' ihaydibo', wíyá to'wí-á navi páadébo-á nats'úya'." ⁸ Jesus-di óetu'an, "Ówínú, uví whohpa'ay mänke'di óyíyé." ⁹ Wesebo i sen nawówadi iwínú, hedi iví whohpa'ay iké'di natsiyedee.

I thaa ná'in napóe ihaydi Hudíyoví kaykhanwówa thaa-á naná. ¹⁰ In p'ó'dédí'in Hudíyodi i sen óetu'an, "Nää thaa kaykhanwówa thaa naná. Nakhâak'ôe uví whohpa'ay wóge unyêenídí." ¹¹ Idi ovâytu'an, "I sen dínhekháa'andidân ditú'an, 'Uví whohpa'ay mänke'di óyíyé.'" ¹²⁻¹³ Indi óetsikáyin, "To-an i sen namuu ha'wâa wóetu'andi'?" Hewänbo

i sen nawówa'i' wí'ûnhanginnáhpí to'wí namuu'in, gá báyéki t'owa iwe diyidân, hedi Jesus-á óemû'pídibo iwedi iyâa'an.

¹⁴ Hây napóe ihaydi Jesus-di i sen i méesate hay'i iwe óeyay, hedi óetu'an, "Ót'óyan, úhehkháapóe, hediho náa-á wíyá wívit'aywó'nâamípi, háäwí shánkí p'ándíki' wí'úpúwípídi." ¹⁵ I sen iwáygedí namäädi in Hudíyoví p'ó'dédi'in ovâytu'an Jesus-dânho hehkháa óemägi'in.

¹⁶ Hediho ná'indi Jesus óeyanäkímáa, gá kí'bi háäwí ikanhondân kaykhanwówa thaa eeye wänbo'. ¹⁷ Jesus-di ovâytu'an, "Naví Tádá háädi wänbo t'ähki it'óemáa, hedi naa-á hanbá, hedânho ná'i háäwí dókanhon." ¹⁸ Ná'in natú ihaydi in Hudíyoví p'ó'dédi'in shánkí wänbo dida' óedahéyi'in, i kaykhanwówa thaa i'a'ginhanúndedida' bá yoe, hewänbo wá' natúdan Yôesi Tádá-á iví tádá ûnmuu, hedi kindidiho' háäwí i-ádi Yôesi Tádá-ádi handa' damuu waagibá i'o'.

Yôesi Tádádi Jesus tsonkhuu óemägi

¹⁹ Jesus-di ovâytu'an, "Háa i Tádá i'o'in naa dómunde', hedi inbá naa dáy'o'. Naa i ay omuu'i wíðinkoedípi háäwí wí'bo dáy'amídi. Háäwí i Tádá i'o'i naa hanbá dáy'o'. ²⁰ I Tádádi naa díseegi, hediho háäwí t'ähki i'o'i dínkeeyo', hedi idá háäwí shánkí he'endi-á dó'amí'i'in naa dínkeekankhâymáa, hedânho un wovâyháa'amídi. ²¹ I Tádádi t'owa dichuu'in ovâywaywówápa', hedi handidibá naa i ay omuu'idi in to'wên naa oda'in wówátsi dovâymaßäni. ²²⁻²³ I Tádá wänbo wínatúnípi t'owavi'gedi háa híwó' háa híwó'pí dívi'annin. Idi naa i ay omuu'i dínk'û' han dó'amídi, hedânho t'ähki t'owadi naa dí'a'geenídi, i Tádá óe'a'gin waabá. To'wêndi naa i ay omuu'i' wídi'a'ginpídi i Tádá naa dísandí' wänbo-á wíðây'a'ginpi.

²⁴ "Ta'gendi wâytumáa, to'wên naví hí' dînt'óyandedi hedá i naa dísandívi'piye' díviwhâyundedá wówátsi nahánde'pi'in dâymáa, hedi wí'ovâyutuchânú-ípi. Chu'in waagi'inbá náa wíðimuupí, gá wówátsi dâykê'dân. ²⁵ Ta'gendi wâytumáa, náa iwedi páadépiye' in chu'in waagi'inbá dimuu'in naví tuu dit'óe-í, naa Yôesi Tádávi ay omuu'i', hedi in dívit'óyande'indá wówátsi dâykéyi. ²⁶ I Tádá in wówátsi napäyi', hedi handidibá naa i ay omuu'i dínk'û' t'owa dovâywówátsimääni. ²⁷ Hedá idá naa dínk'û' t'owa dovâykeekw'ôenídi háa híwó' háa híwó'pí dívi'annin, gá naa wá' t'owabá opóedân. ²⁸ Ná'in naví hí' wâytumáa'indi wíwovâyháa'amípi. Owáy wí thaa naná' diwe in penípho eeye dikw'ó'nin naví tuu dit'óe-í, ²⁹ hedi ee dikhä'kw'ó' deeyedi dipeegít'óe. In to'wên híwó' dívi'siye'annin chuwa iwedi ovâypiyegít'óe wówátsi dâykéyi, hedi in to'wên yä'dâapi dívi'siye'annindá chuwa iwedi wá' ovâypiyekhâymáa inbí tuchânu dâykéyi.

³⁰ "Naa wí'bo háabo wíðinkoedípi dáy'amídi, hewänbo naa t'owavi'gedi otû' háawin dimuu'in Yôesi Tádádi dítu'an waabá, hedânho háa otû' waa inbí'gedi ta'gen namuu, gá dáy'odân háa i Tádá naa dísandí' nada' waagi, háa naa owänpida' waagá yoe."

Hádídan gínhanginná to'wí Jesus namuu'in?

³¹ "Naa wí'bo naví'gedi dáyhi'máadi ma'dân un ítúni naví hí' ta'gen wíðinmuupí'in. ³² Hewänbo wíyá to'wí naví'gedi ihée'o'i nayi', hedi naa dínhanginná háa naví'gedi ihée'o'in ta'gen namuu'in. ³³ Undá John i p'ó'p'oekandívi'piye' t'owa bînsan óehée'amídi, hedi i-á in ta'gen naví'gedi natú. ³⁴ Háa t'owa naví'gedi dítu' waa naa-á wíðintáypí, hewänbo John-bí hí' i'gedi wâytumáa hedânho háa natú'in úviwhâyú-idi hedá wovây'aywoenídi. ³⁵ John-dá wên phakó nakomuudi nakohkeepäyi'in waagibá namú'de, hedi wí hây tähki ho iví kohthaydi wovâyhíhchannan. ³⁶ Hewänbo wí háäwí shánkí hay'i namuu John-bí hí'víwedi, hedi ná'i háäwí wovâykeeyo' to'wí omuu'in. Kinnân namuu: Háa i Tádádi díyôn waa dáykanhon, hedi ná'i háäwí dáykanhondi' bînmû'di wovâykeeyo' i Tádádi naa dísannin. ³⁷ Hedá i Tádá dísandí' wá' naví'gedi ihée'an. Hewänbo undá hânhay wänbo iví tuu wí'ít'oe'pí, hedi háawi i namuu'in wíwînmû'pí, ³⁸ hedi iví hí' unbí pí'ná khó'yé wíwînmáapi, gá naví'piye' wí'úviwhâyundepídan, tobá idi

dísan wänbo'. ³⁹ Yôesi Tádáví ta'nin áyîngidi bîntu'u'o', gá í'ándedân iwe únhanginpúwí'in hádídí wówátsi nahádepí'in bînkéyí'in, hedi ná'in ta'nin diwebá naví'gedi natû'. ⁴⁰ Hewänbo naví'piyá wí'íkä'äädá'pí ná'in wówátsi bînkéyídí.

⁴¹ "T'owa naví'gedi híwó' dívíhee'amí'in naa wó'wänpit'oeda'pí. ⁴² Háawin un ímuu'in naa dînhanginná. Unbi pí'ná khó'yé Yôesi Tádá wíwînséegí. ⁴³ Naví Tádádí dísandibo o'äa hedi undi wídiséegíkê'pí. Hewänbo wíyá to'wí wí'bo nawänpi'äädá, i-á ma' bînséegíkéyí. ⁴⁴ Háa i wí'da' Yôesi na'ándi' unbí'gedi natû'nin áyîngi wíwovâymähpí, háa híwó'gí natû' háa yoe, hewänbo in t'owa híwó' unbí'gedi dívíhee'odá inbí tuu híhchandi bînhónde'. Hedânho wí'únkoedipí naví'piye' úvíwhäyú-í. ⁴⁵ Hewänbo wí'í'äanípí naadân unbí t'aywó'di i'gedi i Tádá dót'ehpidekhâymaa'in. Í'ánde' ná'i hí' Moses ita'nandidi wovây'aywonkhâymaa'in, hewänbo iví hí'díba unbí t'aywó'di únkeepúwí, hediho idân wovây't'ehpidekhâymaa. ⁴⁶ Moses naví'gedi ita'nan, hediho iví hí' ta'gendi bînwhäyudáho naví'piye' wá' úvíwhäyú-íwän. ⁴⁷ Hewänbo háa ita'nannin wíwînwhäyundepí, hedânho hádídan naví hí' dînwhäyú-í?" kin Jesus-di ovâytu'an.

6

Jesus-di in p'áanú maapaasôn senä'dá in wé'ge'in t'owa-á ovâyhúuyôn

¹ Wíyá häädi Jesus oe Galilee p'oekwí' p'änäpiye' namää. (Nä'i p'oekwíndá Tiberias wá' gin dâytü'o'.) ² Báyéki t'owadi iví pinnán ovâykeeyandi in dihay'in ovâyhekhâamädi dâymû'di óeyuuhon. ³⁻⁴ In Hudíyoví shánkí'di Passover gin dâytü'o'i púnú' naná. Jesus-á iví khäge'nindádi oe p'in kw'áyepiye' dipee hedi iwe dívíkw'ódi. ⁵ Jesus ibéedí báyéki t'owa iví'piye' di'ädi ovâymu', hediho Philip óetsikáyin, "Wähää-an ihay koegi' äykumä-í t'ähki ná'in t'owa dâyk'oe-ígí'?" ⁶ Jesus-á wí'bo únhanginná háa ikhâymaa'in, hewänbo ná'in Philip óetsikáyin óetayí'nídí hânangúbá natúní'in. ⁷ Philip-di óetu'an, "Wáygin tägintä (200) thaa t'ôe díví'andi wá'äa ihay wa' wînayipí ovâykoegi'kumä-í, tobá t'ähkídi hî'índa' diyämu wänbo'."

⁸⁻⁹ Wíyá khäge'di' Andrew gin nakháwä'i', i-á Simon Peter-ví tí'ûu únmuu'idi Jesus óetu'an, "Näwe wí enúkáy nayi', i-á p'áanú táhtá phó'i pává'ây hedá wíye paa-á imáa, hewänbo hä'i-á ihay wînayipí t'ähki ná'in t'owa ovâyhúuyôení. ¹⁰ Íwáyge báyéki natáasaa, hediho Jesus iví khäge'nin itü'an in t'owa nangebo' ovâykwoyôení, hedi han díví'an. In senä'da'dibo p'áanú maapaasôn (5,000) ihay diyí'. ¹¹ Jesus i pává ihógidi Yôesi Tádá óekú'daa'an, hedi iví khäge'nin ovây'andi ovâytu'an in t'owa iwáyge dikw'ó'nin wí'ínbo' ovâymaäní, hedi hanbá in paa-á ovâymägi. Häyú in t'owa dida' ihay dâyk'oe, ¹² hedi dívíshu'an dihaydi Jesus iví khäge'nin itü'an, "Bînwé'ge'an hä'i dínphade'i', hedânho hääwí wänbo wînapedée-ípí. ¹³ Hediho t'ähki dâywé'ge'an dihaydi, tä'di wíye t'ún dâyp'íde i naphade'i' pává iwedi, in t'owa i p'áanú pává'ây dâyk'oe ihaydi.

¹⁴ In t'owa ná'in pinnán ovâykeeyannin dâymû'di ditú, "Ta'gendi ná'i-ân i Yôesi Tádáví tukhe'bi' namuu, iví'gedi nata'muu nää oepáa k'aydipiye' na'ä'." ¹⁵ Jesus únhanginná dida' óekaygikhâymaa'in inbí tsondi hay'i' óesóge-í, hediho' iwáygedí wíyá oe p'in kw'áyepiye'ba wí'bo namää.

Jesus p'oe kw'áayé nayi'

¹⁶ Kindi napuwamän dihaydi Jesus-ví khäge'nin oe p'oekwíngépiye' diwhá. ¹⁷ Wí kophênbay iwe dívítógi, p'oekwí' p'änäpiye' oe Capernaum-piye' diwâymu-í. Wa' dimän dihaydibo' nakhuupóe, hedi Jesus inbí'we wa'di wînapówápí. ¹⁸ Ihaydi kaygi iwäa'an hedi hânho nap'oet'úkhúpóe. ¹⁹ I kophênbay i dâ'y'osande'i' phédí dâysayde', hedi ma'di poeye háa yôenu míya dimää ihaydi Jesus p'oe kw'áayé nayidi i kophênbay tso'wapiye' na'ädi óemû', hedi dikhuwôeda'póe. ²⁰ Hebo idá ovâytu'an, "Naa Jesus-ân omuu, wí'íkhuwôeda'ípí." ²¹ Hediho híhchandi kophênbay iwe óetógi, hedi p'o kí'ge dimänninnäpiye' wesebo dipówa.

In t'owadi Jesus óetuwämáa

²² In báyéki t'owa wa'di oe p'o' p'änäbo diyi'indi Jesus-vi khäge'nin ho ovâymû' i kophênbay iwe wí'bo dívítógidi iwedí dimú-ídí, hedího dínhanginná Jesus indádi wínamäpí'in. Wí'da' wí kophênbay iwe na'änwän, hedího di'ân Jesus-á wa'di iwebo na'ännin. ²³ Wíyá tháwändá wây-á kophênbay hí'innin oe Tiberias búu'údi di'ää, hedí iwáy Jesus i pávagi' ikú'daamägidi in t'owa dâyk'oe iwe tso'wa diwhi'kw'ó. ²⁴ Hedí Jesus-á iví khäge'nindá iwe wídiyipi'in in t'owa dâymû' ihaydi, in kophênbay eeye dívítógikídi oe Capernaum búu'ú'aypiye' dimää óenuwä-ídí.

Jesus natú i-á i pává nawówátsipäyi'i namuu'in

²⁵ In t'owadi Jesus oe p'o' p'änä óeshaadi óetsikáyin, "Hähkandi', häädan unpówa náwe?" ²⁶ Jesus-di ovâytu'an, "Ta'gendi wâytumáa, i pínán naadi wâykeeyandibo nakeepo' naa Yôesi Tádávi'wedi o'ää'in, hewänbo hä'i bînmû'di naa ví khäge'nindá iwe wídiyiwídtuwämáapí, i pává bînk'oedi íshuhpóedíbo dítuwämáa. ²⁷ I koegi' wówátsi nahándeipí'in napäyi'ipiye' úvíkhä-í, i koegi' nahá'dânpo'ipiyeda'ba yoe. Naa t'ähki t'owagi' o'aypu'ä'idi kí'bi koegi' wâymääní, gá Yôesi Tádádi kee'eedi dínk'û'dân kin dáy'amídi" kin ovâytu'an. ²⁸ Hedího óetsikáyin, "Hännan ív'amí Yôesi Tádá äyhíhchanmäänídi?" ²⁹ Jesus-di ovâytu'an, "Gá kinnân: Naa i Yôesi Tádádi dísandiví'piye' úvíwhäyú-í. Ná'innân Yôesi Tádá nada' úv'amí'in." ³⁰ Indi óetsikáyin, "Háawin pínánnan udi dínkeeyamí hedânho wínwhäyú-ídí? Hännan bikhâyamá? ³¹ Na'ínbí hehääwín thehtáy pahpá'in gínmuu'in owáy ahkónu iwéngé diyi' ihaydi ná'i koegi' manna gin dâytu'o'í dâyk'oe. Yôesi Tádávi tá'nin diwe kinnân nata'muu:

Pává makówadi ovâymägi dâyk'óe-ídí.

³² Ti hääwí ihaybá úkoedi?" Jesus-di ovâytu'an, "Ta'gendi wâytumáa, Moses-á hä'i pává wí'imägi, naví Tádá-ân imägi. Hedí hä'i pává-á kodí'di makówáwi pává wínamuupí, hewänbo náä-á naví Tádáda ta'gendi makówáwi pává wówâymä'. ³³ Hedí ná'i pává Yôesi Tádá napäyi'i-á makówadi na'ää'i namuu, hedí t'ähki t'owa wówátsi ovâymä'."

³⁴ Indi óetu'an, "Na'ínbí Sedó, häädi wänbo t'ähki kí'bi pává dímä've-í." ³⁵ Jesus-di ovâytu'an, "Naa-ân pává waagi'ba ómuu, t'owa wówátsi napäyi'i'. To'wí naví'piye' na'ää'i-á há'to nahähsení, hedí to'wí naví'piye' iwhäyú'i-á há'to nap'oesá'aapúwí.

³⁶ "Hewänbo ho wâytu'an waa, tobáháa dímu' wänbo', naa wídnwhäyundeipí. ³⁷ To'wén naví Tádádi naa dímä'in naví'piye' di'ää-í, hedí to'wí wänbo naví'piye' na'ää'i-á naadi há'to dóyoe'gi'amí. ³⁸ Naa oe makówadi owhá dáy'amídi háa idi dísandí' nada' waagi, háa naa oda' waagá yoe. ³⁹ I dísandí' nada' in t'owa naa dímägi'in naadi dovây'áyngi'amí'in hedânho wí' wänbo in diwedi wínapedé-ípi, hewänbo i t'ä'gi thaa naná' dihaydi naadi in t'ähki wíyá dovâywáywówápaa-í. ⁴⁰ Kinho naví Tádá nada' dáy'amí'in, gá nada'dân t'ähki in dínhanginná'nin naa iví ay omuu'in, hedá naví'piye' díviwhäyunde'in wówátsi nahándeipí'in dâymá've-í'in. Hedí i t'ä'gi thaa naná' dihaydi naadá wíyá dovâywáywówápaa-í" kin Jesus-di ovâytu'an.

⁴¹ In Hudíyoví p'ó'dédi'in iví'gedí dívít'ayhí'máa, gá natú'dân, "Naa-á i pává makówadi owhá'di-ân omuu." ⁴² Kinnân ditû': "Ná'i-á Jesus namuu, i-á Joseph-ví ay namuupí'an. Iví tádá-á iví yíyá-á äytaa. Hedí háadan náä-á natú' makówadi nawhân gin?" ⁴³ Jesus-di ovâytu'an, "Ha'wâagi wí'úvít'ayhí'má've-ípi. ⁴⁴ To'wí wänbo wí'únkoedipí naví'piye' na'ää-ídi, naví Tádá i dísandídi naví'piye' óemaadida'mânho'. Hedí in naví'piye' di'ää'indá dovâywáywówápaa-í i t'ä'gi thaa naná' dihaydi. ⁴⁵ Wí Yôesi Tádávi tukhe'bi' hân'oe kinnân itä'nan:

Yôesi Tádádân t'ähki t'owa ovâyhá'amí.

Hedího náä to'wén naví Tádá ónt'óyannindi iví'wedi diháhpóe'in naví'piye' di'ää-í.

⁴⁶ Naa wó'tû'pí to'wídi i Tádá óemû'in. Naadida'mân Yôesi Tádá dómu', gá ee na'än diwedi o'ää'dân.

47 “Ta’gendi wâytumáa, to’wí wänbo navi’piye’ iwhâyunde’i wówátsi nahánde’i in imáa. 48 Naa pává in t’owa nawówátsipäyi’i waagi’bá omuu. 49 Tobá unbí hehääwin thehtáy pahpá’in oe ahkónu wéngé diyi’ ihaydi i koegi’ manna kin dâytú’o’idi ovâykhóekhúumägi wänbo’, tí’úugédi dit’ahán. 50 Hewänbo nää naadá pává makówádí nawhân ni’gedi wâytumáa, hedi wí to’wí ná’idi óekhóekhúumägi’i há’to naháaní. 51 Naa-ân i pává makówádí na’äädi wówátsi napäyi’i waagi’bá omuu. To’wên ná’i pávadí ovâykhóekhúumägi’in hânhay wänbo t’ähki dâywówátsimá’ve-í. Ná’i pává navi túu’ú dînmuu t’ähki t’owa dovâypägit’óe’i dâywówátsikéyídi” kin Jesus-di ovâytu’an.

52 Ihaydiho in Hudíyoví p’ó’dedí’in dívítuhkannan. Wáy wên ditsikapóe, “Hândidan ná’i sendi iví túu’ú dípägit’óe díkhóekhúumäänídi?” 53 Jesus-di ovâytu’an, “Ta’gendi wâytumáa, naa t’ähki t’owagi’ o’aypuyä’iví túu ûnp’oedi wíwovâykhóekhúumägipídáho’, wówátsi wänbo wíwînmaapí. 54 To’wên t’ähki navi túu ûnp’oedi ovâykhóekhúumägi’indá wówátsi nahánde’i in dâymáa, hedá naadá i t’ä’gi thaa naná’ dihaydi dovâywáywópaa-í. 55 Navi túu’ú ta’gendi koegi’ waagi’bá namuu, hedá navi ûnp’oe-á ta’gendi sūwägi’ waagi’bá-á. 56 To’wí navi túu ûnp’oedi óekhóekhúumägi’i-á naa-ádi namuu hedá naa-á i-á. 57 Navi Tádádí naa dísandí-á i häädi wänbo t’ähki nawówáyí’i namuu, hedi i-á nawówáyídi naa-á owówáyí’. Handidibá to’wí naadi dókhóekhúumägi’i navi’wedi íwówátsikéyí. 58 Hediho naa-ân i pává makówádí na’ää’i’ omuu, i pává unbí hehääwin thehtáy pahpá’in dâyk’oe’i’ waagi’bá wí’omuupí. Hää’i pává dâyk’oe wänbo tí’úugédi dit’ahán. Hewänbo to’wên i pává naa omuu’i’ dâyk’oe’indá hânhay wänbo t’ähki dâywówátsimá’ve-í.”

59 Jesus ná’in natú oe Capernaum búu’ú’ay, i Hudíyoví méesate’ay iwe in t’owa ovâyhá’o’ ihaydi.

Wáy wên t’owadi Jesus óeyoe’an

60 Báyéki i-ádi dimá’nin dit’oedi ditú, “Ná’i hí’-á nakâymuu âyhónídi. To-an iséegi’ámí?” 61 Hewänbo to’wídi wänbo óetu’anpídi Jesus ûnhanginná ná’i ovâytu’an ni’gedi dívít’ayhí’máa’in, hediho’ ovâytsikáyin, “Tí ná’i naadi wâytú’andi’ wíwovâyhi’anpídi naa-ádi wíyá wí’ípunda’pí? 62 Hân í’âanı undi naa t’ähki t’owagi’ o’aypuyä’i dímú’di kw’áyepiye owáypeedi páadé o’ân diwepiye’bá? 63 I Yä’dâa’i P’oewaahâa nawówátsipäyi’, t’owa-á wí’bo wídínkoedipí. I hí’ naadi wâytumáa’i’ i Yä’dâa’i P’oewaahâaví’wedi na’ä’ hedi ná’i hí’-áho nawówátsipäyi’. 64 Hewänbo wáy wên un wí’úwíwhâyunde’i.” Jesus-di ha’wâa ovâytu’an gá páadédíbo ho ûnhanginnândân to’wên iví’piye’ wídíwíwhâyukhâyamápi’in dimuu’in, hedá ûnhanginnân wá’ to’wídi óekuhpegít’óe’i namuu’in. 65 Hedá wá’ ovâytu’an, “Kindidânkun wâytú’an, to’wí wänbo navi’piye’ wí’ûnkä’ääkoedipí navi Tádádí óemägidída’mân.”

66 Iví hí’ ûnmuudi báyéki in óeyuhonnin i-ádi wíyá wídípunda’pí, hediho óeyoe’an. 67 Hedi Jesus iví tã’dí wíye khäge’nin itu’an, “Heyâa un, ti undi wá’ díyoe’ámí’in ída?” 68 Simon Peter-di óetu’an, “Na’inbí Sedó, toví’piyanho gimú-í? Udidá’mân dítumáa hádídi ná’in wówátsi nahánde’i in âykéyí’in. 69 Na’in íwíwhâyumägiho hedá gínhanginnânho u i shánki yä’dâa’i unmuu’in, i Yôesi Tádádí wóesandi’.” 70 Jesus-di ovâytu’an, “Naadi wí’bo un tã’dí wíye wâyde’manpí’an, hewänbo wí’ unbí’wedi Penísendi waagi’bá namuu.” 71 Simon Iscariot-ví ayví’gedi ihí’máa, i-á Judas gin nakháwä, hedi Penísendi waagi’bá namuu gin Jesus-di óetu’an gá tobá in tã’dí wíye khäge’ninbí’wedi namuu wänbo Jesus óekuhpekhâyamáadân.

7

Jesus-ádi iví tí’ûuwindáí

1 Ná’i hääwí naphade ihaydi Jesus oe Galilee nange í’ge t’ähki nayí’. Judea nangepiye’ wínamääpí, in Hudíyoví p’ó’dedí’in hádídída’mân dítumáa hádídi óehéyí’in

dâytwämáadí. ² In Hudíyoví shánkí'di púnú' naná, dáy'óhkhũute'âykw'óe'ó'i shánkí'di gin dáytw'o'. ³ Hediho Jesus-ví tí'úuwindi óetu'an, "Náwedi ópùn hedi oe Judea nangepiye' unmu-í, hedânho in t'owa uví'piye' dívíwhâyunde'in iwe diyi'indi i pínán t'oe bí'o'in wóemúnídí. ⁴ To'wí in t'owađi kee'eedi óetaa-í'in nada'di kaadibo háawên wí'i'opí. Hedânho kí'bi háäwí bikanhondi, úkhây'ä' to'wên t'ähkíví páadépiye' bí'äämí'in." ⁵ Ha'wâa óetu'an, gá tobá iví tí'úuwín dimuu wänbo' iví'piye' wídívíwhâyundepídân. ⁶ Jesus-di ovâytu'an, "Naagí' ihaydi wa' wíđinnáhpí, hewänbo ungi'-á háädi wänbo t'ähkí híwó' dihaydi úná. ⁷ In t'owa Yôesi Tádá dáytaapí'in dimuu'in há'to wovây'táy-í, hewänbo naa-ân dít'ay, gá dovây'tumáadân inbí yä'dâapí tsiyekan ni'gedi. ⁸ Unnân wáy dínshánkí'diná' diwepiye' bípûn. Naa-á wa'di wó'mänpí híwó' dihaydi naagi' wínanáhpídí" kin ovâytu'an. ⁹ Hediho' oe Galilee nange iwebo iwóyi'.

Jesus Jerusalem búu'úpiye' namää

¹⁰ Iví tí'úuwín oe dínshánkí'diná' diwepiye' dimää ihaydi tí'úugedí i wá' namää, hewänbo kaadibo-ân namää, keedibo-á yoe. ¹¹ In Hudíyoví p'ó'dédí'indi ee dínshánkí'diná' diwe óetwämáa, hedi dívítsika'máa, "Wáyho i to'?" ¹² In báyéki t'owa iwe diyi'in báyéki dívíkaahí'máa iví'gedi. Wên ditú, "Híwó'di sen namuu" gin. Wáy-á ditú, "Yoe, handá yoe. Idi báyéki t'owa in ta'gen namuu iwedí ovây'yáa'o'." ¹³ Hewänbo t'ähkí in t'owa in Hudíyoví p'ó'dédí'in dáykhuwôeda'máadi kaadibo iví'gedi dívíhí'máa. ¹⁴ I shánkí'di píngé haydi naphade ihaydi Jesus i méesate hay'i ee nats'ú hedi in t'owa ovâyhá'o'. ¹⁵ In Hudíyoví p'ó'dédí'in ovâyháa'andi ditú, "Hândidángú ná'i sen hânho ûnhanginná, to'wídí óehá'anjí wänbo'?" ¹⁶ Jesus-di ovâytu'an, "Naví háhkan naví'indá' wíđinnuupí, hewänbo i disandiví'in wá' ûnmuu. ¹⁷ In to'wên háa Yôesi Tádá natú waa dikanda'indáho dínhanginpúwí naví háhkan ni'gedi, háa Yôesi Tádá natú waa dikanda'indáho dínhanginpúwí naví háhkan ni'gedi, háa Yôesi Tádáví'wedí dîn'ää'in hediháa naví ánshaa j'gedibo dáypihí'máa'in. ¹⁸ In to'wên inbí ánshaa dínmuu'ida' dívíhée'o'indá dívípitégí-í'in dida'. Hewänbo to'wên i ovâysandi' kw'áye óetégé-í'in dida'indá in ta'gen dívíhée'o', hedá inbí pí'ná khó'yé-á hôeyó wänbo wíđây'máapí. ¹⁹ Moses-di Yôesi Tádáví tsontuu wovâyta'nanpí'an, hewänbo wéná wí wänbo un iví ta'kan wíwín'a'gindopí. Háadan naa díhéyi'in ída'?" ²⁰ To'wídí in t'owa yáadi óetu'an, "Háadan untú, to'wí nada' wóehéyi'in? U-á wí yä'dâapí' p'oweahháadi wóemáa, hedânho ha'wâa untú." ²¹ Jesus-di ovâytu'an, "Wên pínán t'oe kaykhanwówá thaa iwe dáy'andibo un t'ähkí wovâyháa'an, ²² hewänbo undá unbí e'nûn áyyäá in Hudíyoví k'ewe' taadi bîntaa'o' inbí thaa dinná' dihaydi tobá kaykhanwówá thaa nanân wänbo', gá hân'oe Moses-di han wovây'yôndân. (Moses-á i páadé'i wínamuupí ná'in khuu i'andi', hewänbo in shánkí hân'oe'indáho hanho díví'an.) ²³ Nää wí enúkáy ná'in k'ewe' taadi óetaa'o' kaykhanwówá thaa nanân wänbo', hedânho Moses-ví tsontuu wíwín'a'ginhánú-ípídí. Hedi háadan handi naa-ádi í'tay wí sen túu'ú t'ähkíbo dônhekháa'andi kaykhanwówá thaa nanân wänbo'?" ²⁴ Wí háäwí háa puwädi nakeet'óe'in bînwänpimû'dibo' wesebo wí'ítúnípi, 'Kinnân namuu,' hewänbo páadé áyîngidí bînnuwä'í-á háa namuu'in, hedânho únkoedí-í í'túnídí ta'gendi háa namuu'in."

T'owa ditsikapo, "Ti Jesus-ân i to'wí namuu Yôesi Tádáđí óesogekhây'máa'i' t'owa ovây'aywoenídí?"

²⁵ Wên t'owa ee Jerusalem diwe'in ditú, "Ti ná'i sen i to'wí na'inbí tsonnindi óehéyi'in dida'i wínamuupí'an? ²⁶ Binmú'dí, há'in t'owa t'ähkíví páadépiye' ihí'máa, hedi to'wí wänbo háabo wínatú'pí óewóyi'nídí. Tigú in tsonnin dívíwhâyunde ná'i-ân namuu i to'wí Yôesi Tádáđí óesogekhây'máa'i' t'owa ovây'aywoenídí. ²⁷ Hewänbo kavêe i-á wínamuupí. I to'wí Yôesi Tádáđí óesogekhây'máa'i' t'owa ovây'aywoenídí na'ää ihaydá, to'wí wänbo wí'ûnhanginnánípi wä'häawi namuu'in, hewänbo t'ähkídíbo gínhanginná wä'häawi ná'i sen namuu'in."

²⁸ Jesus-di i méesate hay'i iwe ovâyhá'o' ihaydi kaygi ovâytu'an, "Ítû' unhanginná to'wí omuu'in hedá wăhăăwi omuu'indá. Naa wí'bo opichanpóedíbo wó'ăăpí. I to'wí naa dísandi' ta'gendi nawówáyí', hedí undi wíwîntaapí, ²⁹ hewânbo naadâ dótâa, gá iví'wedí o'ăădân, hedá idá dísan." ³⁰ Jesus-ví hí' ûnmuudi óepankéyí'in dida', hewânbo óekéyí ihaydi wa' wí'ûnnáhpídí to'wídí wânbo wí'óeyâ'pí. ³¹ Hewânbo báyéki t'owa iwe diyí'in iví'piye' dívíwhăyü. Kin dítû': "I-ânkun i namuu Yôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí. Wíyá to'wí-á há'to na'ăă-í shánkí báyéki pínán ikeeyámídí ná'i senbí'wedí."

Jesus óepankéyí'in dida'

³² In Pharisees dít'oe in t'owa ná'i hăăwí Jesus-ví'gedí dívíkaahí'máadí, hedího indádí hedá in owhá' p'ó'dédí'indádí wên sundado i méesate hay'i dâý'áyí'do'in ovâysan óepankéyídí. ³³ Jesus-di in t'owa ovâytu'an, "Hây tâhkídâ' undádí dâýwóyí'ní, hedáhá' owáymân i dísandiví'wepiye'. ³⁴ Hedáhá' undá dínuwă-í, hewânbo há'to dîshaa-í. Wáy naa omân diwepiye' wí'ûnpühkoedí-ípí." ³⁵ In Hudíyo tsonnin dívítu'an, "Wáypiyan ná'i sen namân? Natû' há'to âyshaa-í gin. Ti namân gáhân wáy in Hudíyo diwadekw'ó' deeyepiye', in Hudíyo dimuupí'in t'owaví yâa natháa-ídí, hă'in Hudíyo dimuupí'in ovâyhá'amídí? ³⁶ Idí dítu'an, 'Undi dínuwă-í hewânbo há'to dîshaa-í. Wáy ochangít'oe iwepiye' wí'ûnpühkoedí-ípí. Hânngú iví hí' ûntu'da'?"

P'oe nawówátsipäyí' i'gedí Jesus-di ovâyumáa

³⁷ I t'ă'gi shánkí'dí thaa-á shánkí hay'i thaa namuu, hedí Jesus iwe nawindi kaygi ovâytu'an, "To'wí nap'oesá'aadi navi'piye' na'ăă-í isuwă-ídí. ³⁸ Yôesi Tádáví ta'nin diwe kinnân nata'muu: To'wên navi'piye' dívíwhăyunde'inbí pí'ná khó'yé wí p'o'k'ay waagibá dâymáa, hedí i p'oe-á nawówátsipäyí'i namuu." ³⁹ I p'oe i'gedí ihée'andi-á i Yă'dâa'i P'oewaahâa-ân namuu, hedí to'wên iví'piye' dívíwhăyunde'in i Yă'dâa'i P'oewaahâa dâýkéyí. Hewânbo ná'i Yă'dâa'i P'oewaahâa-á wa'dí wí'ovâymagípí, Jesus wa'dí makówápiye' wínapéepídí.

In t'owa wêege'in dipóe

⁴⁰ In t'owa ná'in ovaytumáa'in dít'oe ihaydi wáy wên dítú, "Ta'gendi ná'i-á Yôesi Tádáví tukhe'bi' âytsíkha'máa'i namuu." ⁴¹ Hewânbo wáy-á dítú, "I-á namuu i to'wí Yôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí." Hedá wá' wáy-á dítú, "Hewânbo i to'wí Yôesi Tádádí óesogekhâymáa'i' t'owa ovây'aywoenídí Galilee-wi wínamúní. ⁴² Ti Yôesi Tádáví ta'nin diwe wínatúhpi'an, i to'wí idí óesogekhâymáa'i' t'owa ovây'aywoenídí David-ví ây iwedí'ibá namúní, hedá oe Bethlehem-dá na'aypuyăgít'oe, i búu'ú'ay David na'aypuyă iwebá." ⁴³ Hedího in t'owa Jesus-ví'gedí handâ' wídíví'ânshaamáapídí wêege'in dipóe. ⁴⁴ Wáy wêndí óepankéyí'in dida', hewânbo to'wídí wânbo wí'óeyâ'pí.

In Hudíyoví p'ó'dédí'in Jesus-ví'piye' wídívíwhăyundepí

⁴⁵ In méesate'in sundado diwáymáa in owhá' p'ó'dédí'indá hedá in Pharisees-á dikw'ó' diwepiye', hedí in sundado ovâytsikáyin, "Hedí háadan i sen wíwîntaapí?" ⁴⁶ Indi in Pharisees ovâytu'an, "Hânhay wânbo wí to'wí wí'ihée'anpí hă'i sen ihée'o waagibá." ⁴⁷ In Pharisees-di ovâytsikáyin, "Ti un wá' in ta'gen namuu iwedí idí wovâyâyâ'an? ⁴⁸ Ti wí'unhanginnáhpí'an wí' wânbo na'in tsonnindá hedá na'in Pharisees-á iví'piye' wí'ívíwhăyundepí'in? ⁴⁹ Yôesi Tádádí ná'in t'owa iví'piye' dívíwhăyunde'in ovâytechănukhâymáa, indá i tsontu Moses ita'nandi wídâytaapí." ⁵⁰ Wí sen in diwedí Nicodemus gin nakhăwă'ídi ovâyhée'an, i-á hânhaybo Jesus-ví'piye' namáa'i' namuu. ⁵¹ Kinnân ovâytu'an: "Wígínkoedípí gitúnídí háa wí to'wí híwó' háa híwó'pí i'annin páadé iví tu' git'oepídíbo', hedá háawên i'annindá gínhanginpóepídíbo'. Na'inbí tsontu kî'min gínmuupí'an." ⁵² Indi óetu'an, "Háadan igí' bikhăge'hée'o"? Ti u wá' Galilee iwe'ibá unmuu gáhân? Áyíngidí Yôesi Tádáví ta'nin mântu'ámí, hedân ûhanginpúwí wí' wânbo wí Yôesi Tádáví tukhe'bi' Galilee-wi wínamuupí'in."

I kwee wíyá kweeví sendádí it'aywó'nandi'

⁵³ T'ähkídíbo inbí'piye' dívíweeho'.

8

¹ Hewänbo Jesus-á oe Olive Okú gin dâytü'o' iwepiye' namää. ² Wíyá tháwän hé'dibo' i' méesate hay'i eepiye' nawáymää. Báyéki t'owa ûnpówádí indádí isóge hedí ovâyhá'an. ³ Hedí in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indádí in Pharisees-ádí wí kwee Jesus na'än diwepiye' óeho'. Nă'i kwee-á wíyá kweeví sendádí dânt'aywó'dodí óekê'. In t'owaví páadépiye' óekwínu'an, ⁴ hedí indi Jesus óetü'an, "Háhkandi', nă'i kwee-á wíyá kweeví sendádí dânt'aywó'dodíbo' óekê'. ⁵ I tsontüu Moses ita'nan diwe kinnân díyôn: Wí kwee kin i'o'i'âyk'usâyuhéyí'in gínkhây'ä'. Heyâa u, hân úchanpo'?" ⁶ Nă'in Jesus óetü'an óetayí'nídí wên háawên híwó'pí'in natühpée-ídí hedânho ônt'aywó'dichänú-ídí. Jesus it'äädí oe nange iví mankhúdí háäwí ita'nan. ⁷ Hewänbo ihayda' óetsikáyinde', hedího' idaygi'andi ovâyü'an, "Wênâ wí unbí'wedí wí't'aywó'nanpí'dí, idân i kwee páadé óek'usâyü-í." ⁸⁻⁹ Hedí wíyá it'äädí oe nange iwáyta'nan. In senä' i kwee óets'úde'in nă'in dit'oedi wí'ingin t'ähkí iwedi dipee, in shánki saydôe páadé, hedí Jesus-ádí i kwee-ádí wí'bo iwe dawindi oványoe'an. ¹⁰ Jesus wíyá idaygi'andi i kwee óetsikáyin, "Wáyho in ton? Ti wí'wänbo wínatühpí'an wóetuchänú-í'in úkhây'ä'?" ¹¹ I kweedi óetü'an, "Mă'mää, to'wí wänbo háabo wínatühpí." Jesus-di óetü'an, "Naa wänbo-á yoe. Hedího ópün, năa iwedi páadépiye' wíyá wívit'aywó'namípi."

Jesus natú wí kohthay waagi'ba namuu'in

¹² Jesus wíyá ihée'andi in t'owa ovâyü'an, "Naa wí kohthay waagi'ba omuu t'owa t'ähkígí'. To'wí naa-ádí nayí'i há'to khuu i'ge nayêení, hewänbo i kohthay nawówátsipäyí'i' imá've-í." ¹³ In Pharisees-di óetü'an, "U-á wí'bo uví'gedí bipihí'maa, hedânho háa untü'nin to'wí wänbo wí'úkhây'ä'hpí iwhâyü-í'in." ¹⁴ Jesus-di ovâyü'an, "Tobá wí'bo naví'gedí wâyü'an wänbo', háa naadi wâyü'an waa ta'gen namuu, gá naa dínhanginnândân wăhăädi o'ää'in hedá wăhăäpiye' omännindá. Hewänbo undá wăhăädi o'ää'in háa wăhăäpiye' omännin wí'úhanginnáhpí. ¹⁵ Undi t'owa bînwânpimúndedíbo bînt'aywó'dichänunde'. Naadá to'wí wänbo wíðônchänundepí. ¹⁶ Hewänbo wí to'wí dônchänudáho', híwó' dáy'amí, gá wí'bo wíðáy'opíðân, hewänbo i dísandí-ádí naa-ádí handá' gatü'. ¹⁷ Unbí tsontüu ta'nin diwe wänbo kinnân nata'muu: Wí to'wí óetsondiwekân dihaydi wên wíyedi handá' iví'gedí datü'dáho', úkhây'ä' úvíwhâyü-í'in háa datü waa ta'gen namuu'in. ¹⁸ Naa i wí'omuu naví'gedí dáypihée'o'i', hedá naví Tádá dísandí' wá' naví'gedí ihée'o'." ¹⁹ Indi óetsikáyin, "Wáyho' uví tádá?" Jesus-di ovâyü'an, "Undíðá naa wíðítaapí, naví Tádá wänbo-á wíðíntaapí. Naa dítaadáho', naví Tádá wá' dîntáa-íwän."

²⁰ T'ähkí nă'in Jesus natú i méesate hay'i ee ovâyhá'o' ihaydi, i chă' nate'kw'ó'dí íve nú' naná' diwe. Hedí to'wíðí wänbo wí'óepankê'pí, ihaydi wa'dí wí'ûnpóepíðí óékéyíðí.

Jesus natú wáy namän dipiye' in t'owa wíðínkoedí-ípi dimú-í'in

²¹ Jesus wíyá ovâyhée'andi ovâyü'an, "Naa năwedí omän, hedí undi dítüwăkhâymaa, hewänbo unbí t'aywó'dí wa'dí bînmáadíbo' íchuwagít'óe. Wáy omän diwepiye'ba wí'úngoedí-ípi ímu-í'in." ²² Hedího in Hudíyoví p'ó'dédí'in dívítü'an, "I natú wáy i namän deepiye'ba wígínkoedí-ípi gimú-í'in. Háadan kin natú? Ti wí'bo ikhe'khâymaa gáhân?" ²³ Idi ovâyü'an, "Undá năa áagéwin ímuu, naa-á oe kw'áyewi-á. Undá năa oepáa k'aydiwindá' ímuu, naa-á yoe. ²⁴ Hedánkun naadi wâyü'an, unbí t'aywó'dí bînmáadíbo' íchuwagít'óe, hedí to'wí naa omuu'in úvíwhâyundepíðáho ta'gendi unbí t'aywó'dí bînmáadíbo' íchuwagít'óe'in únpúwí. ²⁵ Hedí óetsikáyin, "To-an unmuu?" Jesus-di ovâyü'an, "Naadi páadédíbo wâyümaa to'wí omuu'in. ²⁶ Wíyá báyéki háäwí unbí'gedí otúní'i naa dómáa, hedá báyéki híwó'pí' úví'andi namuudi naa dínkoedi wây't'e'p'íde-ídí.

Hewänbo háa i dísandiví?wedi ot'oe?inda? t'ähkí t'owa dovâytu'o?, hedi i-á in ta'genda? ihée'o?."

²⁷ Hewänbo nä'in Húdíyoví p'ó'dedí'in wídika'pówápí i óesandi-á Yôesi Tádá namuu'in. ²⁸ Hediho Jesus-di ovâytu'an, "Owáy naa t'ähkí t'owagí? o'aypuyä'i? undi dít'óhtägetege ihaydáho? únhanginnáni to'wí naa omuu'in, hedá únhanginpúwí naa wí'bo háawên wídáy'opí'in, hewänbo háa naví Tádádí díhá'andidá? dáyhée'o?. ²⁹ I dísandí? naa-ádí nayí? Wí'bo wídíyoe'anpí, gá naa-á häädi wänbo t'ähkí i óehíhchando'ida? dáy'odân." ³⁰ Hedi kin ovâyhí'máa ihaydi báyéki t'owa iví'piye? dívíwhäyu.

To'innan ta'gendi Abraham-bí äy dimuu?

³¹⁻³² Jesus-di nä'in Húdíyo iví'piye? dívíts'anwhäyu'in ovâytu'an, "Naví hí? häädi waa dín'a'ginhondáho?, ta'gendi naví?wedi íhähpúwí'in ímuu, hedá únhanginnáni hääwí in ta'gen namuu'in, hedi pan waagi'inbá wíyá wí'ímúnípi." ³³ Hedi óetu'an, "Ná'indá Abraham-bí äy iwedi'innân gimuu. Ná'indá hânhay wänbo to'wênbí pan wígimuupí. Hedi háadan untú pan waagi'inbá wíyá wígímúnípi gin?"

³⁴ Jesus-di ovâytu'an, "Ta'gendi wâytumáa, to'wên t'ähkí dívít'aywó?kanhonnindá, t'aywó'didi ovâyamádi pant'ôe'in waagi'in dimuu. ³⁵ Wí to'wí pant'ôe'i namuu'i-á iví tsondiví k'aygi iwe häädi wänbo t'ähkí wínachá'nípi, hewänbo i tsondiví ay únmuu'i-áho hânhay wänbo t'ähkí k'aygiwi-ân namuu. ³⁶ Hedi naa Yôesi Tádáví ay omuu'idi unbí t'aywó'di iwedi wâywhima'p'ädidáho?, ihaydibâa ta'gendi íwhima'p'âní. ³⁷ Naa dínhanginná un Abraham-bí äy iwedi'in ímuu'in, hewänbo undá ída? díhéyí'in, gá naví hí? unbí pí'ná khó'yé wíwîn máapídan. ³⁸ Háa naví Tádádí dínkeeyannin naadi wâytu'an, hewänbo undá háa unbí tádáví?wedi ít'oe waagibá úvíkanhon" kin Jesus-di ovâytu'an.

³⁹ Hediho indi óetu'an, "Abraham-dá na'inbí hân'oe'i? tádá gínmuu." Jesus-dá ovâytu'an, "Abraham-bí äy ta'gendi ímuudáho?, háa Abraham i'an waabá úví'âamíwân. ⁴⁰ Hewänbo näa undidá díhéyí'in ída?, tobáháa in ta'gen naví Tádáví?wedi ot'oe?inda? wâytu'an wänbo?. Abraham-dá ha'wâa wí'i'anpí. ⁴¹ Undá háa unbí tádá i'o waabá úví'o?." Hedi óetu'an, "Tádápí'in äy wígimuupí. Wí'dá? wí tádá gín'ân, i-á Yôesi Tádá namuu." ⁴² Jesus-di ovâytu'an, "Yôesi Tádá ta'gendi unbí tádá únmuudáho?, naa diséegí-íwân, gá iví?wedi o'äädân, hedânho náa-á náwe oyi? Naa opichanpóedíbo wó'ääpí, idân naa dísan. ⁴³ Háadan wí'íka'póya'pí háa wâytumáa'in? Gá naví hí? wí'ít'óyanda'pídan. ⁴⁴ Penísendi-ân unbí tádá únmuu, hedi undá íkanda? háa unbí tádá nada? waa. Páadedí waabo náa iwehay Penísendi-á t'owa t'akhänu'i namuu, hedá in ta'gen namuu'in iví pí'ná wí'ihonpídí iwedi ihänge'o?. Häädi wên hôeyó natú ihaydá háawi namuu'in ipikeeyo?, gá wí hôeyó'i namuudân, hedá in dihôeyó'inbí tádá-á dínmuu. ⁴⁵ Hewänbo naadá in ta'gen wâytu'o?, hedânho wídínwhäyundepí. ⁴⁶ Wénä wí-an un ta'gendi ítúní naa dáy'taywó'nannin? Tóebo yoe. Hewänbo naadi in ta'genda? wâytumáa, hediho háadan wídínwhäyundepí? ⁴⁷ Wí to'wí Yôesi Tádáví? únmuu'idá iví hí? ónt'óyande?. Hewänbo undá Yôesi Tádáví'in ímuupíðánkun wíwînt'óyandepí" kin Jesus-di ovâytu'an.

Hän'oe Abraham-di Jesus óemû?

⁴⁸ In Húdíyoví p'ó'dedí'indi óetu'an, "In ta'gen gitúhpí'an, u-á Samaria-wi waagi'ba únmuu, na'inbí khuu wínâa'a'ginpídí, hedá wí yä'dâapí? p'oewaahâadi wóemáa." ⁴⁹ Jesus-di ovâytu'an, "Naa wí yä'dâapí? p'oewaahâadi wídímáapi. Naa naví Tádáví?gedi híwó'dá? dáyhée'o?, hewänbo undá naví?gedi híwó'pí úvíhí'máa. ⁵⁰ Wí'bo wó'da'pí otúní'in naa hay'i omuu'in. Yôesi Tádá-ânho namuu i nada'i kin natúní'in, i-áho natú? háa undá in ta'gen bînmáa'in hediháa naa-á. ⁵¹ Naadi ta'gendi wâytumáa, wí to'wí naví hí? dín'a'gindo'i-á chuwa iwe há'to napówa-í." ⁵² In Húdíyoví p'ó'dedí'indi óetu'an, "Nábáha? gínhanginná wí yä'dâapí? p'oewaahâadi wóemáa'in. Abraham nachuu, hedá t'ähkí in Yôesi Tádáví hân'oe'in tukhe'mindá wá? dít'ahán. Hebo u-á untú? wí to'wí uví hí? i'a'gindo'i há'to hânhay wänbo chuwa iwe napówa-í. ⁵³ Ti na'inbí hehääwi thehtáy

pahpâa Abraham-bí shánkí hay'i unmuu gáhân? I-á hedá Yôesi Tádáví tukhe'mindá dit'ahán. To-an ù' unmuu gân un'ánde?" ⁵⁴ Jesus-di ovâytu'an, "Naa wí'bo hay'i dáypipaadáho' háagí' wânbo wínachä'muupí. Hewânbo naví Tádádân naa hay'i dípaa, hedí ítû' i-ân unbí Yôesi únmuu. ⁵⁵ Undidá hânhay wânbo wíwîntaapí, hewânbo naadá i dótaa. Wídótaapí gin otúdáho naa wí hôeyó'i' omúni, un waagibá. Hewânbo naadá ta'gendi dótaa, hedí iví hí' dôn'a'gindo'. ⁵⁶ Unbí thehtáy pahpâa Abraham nahíhchaa gá i thaa o'ää'i' ipuwäkhâymaadân, hedí imû' ihaydiho nahíhchanpoe." ⁵⁷ In Hudíyoví p'ó'dédí'indi óetu'an, "P'ánántä paayo'i wânbo wa'di wú'muupí. Hândidan Abraham nâamû?" ⁵⁸ Jesus-di ovâytu'an, "Ta'gendi wâytumáa, wa' Abraham na'aypuyäpídibo naa oyího'." ⁵⁹ Hedího dâyk'uuwóehógi óek'usâyuhéyidí, hewânbo i meesate ívedi kaadibo napee.

9

Jesus-di wí sen tsít'aa'i na'aypuyä'ívi keetan óemägi

¹ Jesus oe p'óegé wáy namândi wí sen óemû', i-á tsít'aa'ibo na'aypuyä. ² Jesus-ví khäge'nindi óetsikáyin, "Háhkandi', ti ná'i sen wên t'aywó'nin i'andân, háa iví tádá'in dânt'aywó'nandi tsít'aa'i na'aypuyä?" ³ Jesus-di ovâytu'an, "Wên t'aywó'nin i'annin namuudi kin wí'ûnpóepí, háa iví tádá'in dânt'aywó'nandi wânbo-á yoe. Nă'indá ûnpóe hedânho Yôesi Tádádí wên háawên ôn'amídí, hedí kindidi nakeepúwídí Yôesi Tádá-á nakay'in. ⁴ Thaađi t'owa dívít'ôe'amígí' naná, khu'déedá yoe. Hedí hanbá nă-ân naná i naa dísandiví t'ôe ívít'ôe'amídí wa'di gínkoedidibo', gá owáy wí thaa naná' diwe na'in wíyá há'to gínkoedí-í ívít'ôe'amídí. * ⁵ Wa' năa oepáa k'aydi oyidibo naa wí kohthay t'áhkí t'owagí' waagí'ba omuu." ⁶ Kin natú ihaydi ee nange isóp'ohén, hedí iví só'p'oedi wí nap'o'ay ipaadi i sen natsít't'aamuu'i tsée eedi óe'äyü. ⁷ Hedáhá' óetu'an, "Ya' ópûn oe p'obú'ay iwepiye', Siloam kin dâytü'o'i', hedí uví tsée măn'owídí-í. (Nă'in kháwă Siloam-dá natü'da' "óesandí" gin.) Hedího i sen namäädi i'owewă, hedí iwáybun dihaydiho' ívít'keetan imáa.

⁸ In to'wên i senbí tso'wa dithaa'in hedá in to'wên ihăäda'sógéndedi óemû'in dívítsika'máa, "Ti ná'i i to sen ihăäda'sógénde'i wínamuupí'an?" ⁹ Wên ditú, "I-ânkun namuu." Wây-á wëndá ditú, "Yoe" gin, "i waagibá ûnwânpichaa." Hewânbo i sendá natú, "Naa-ânkun i omuu." ¹⁰ Hedího óetsikáyin, "Hândidan handi uví keetan măn'kê?" ¹¹ Idí ovâytu'an, "Wí sen Jesus gin nakháwă'i wí nap'o'ay ipaa, hedí naví tsée eedi dí'äyü, hedí ditü'an oe p'obú'ay Siloam gin dâytü'o' iwe dáy'owídí-í. Hedího' omäädi dáy'owewă, hedí naví keetan donkê'." ¹² Óetsikáyin, "Wáyho i'?" "Gáwáy" gin ovâytu'an.

In Pharisees-di i sen natsít't'aamú'de'i' óehí'máa

¹³⁻¹⁴ I thaa Jesus i nap'o'ipaadi i sen natsít't'aamú'de'ívi keetan óemägi ihaydá Hudíyoví kaykhanwówá thaa naná. Hedího to'wëndi in Pharisees-ví'piye' i sen óeho' indi óehée'amídí. ¹⁵ In Pharisees-di wá' óetsikáyin hádídán iví keetan ikê'in. Idá ovâytu'an, "Wí sendi năa tsée eedi dínap'o'äyü, hedá dáy'owewă, hedí năa dínkeepoe." ¹⁶ Wáy wên in Pharisees ditú, "I sen kin i'andí-á Yôesi Tádádí wí'ôn'k'û'pí, gá ná'i kaykhanwówá thaa wí'i'a'ginpídân." Hewânbo wây-á wëndá ditú, "Wí to'wí t'aywó'to'i namuu'i kí'bi pínán há'to ikeeyamí." Hedího wêege'in dipoe.

¹⁷ Hedí wíyá in Pharisees-di i sen natsít't'aamú'de'i' óetsikáyin, "Heyâa ù, hân iví'gedi úchanpo'? Ù-ân unmuu uví keetan măn'kê'i'." I sendi ovâytu'an, "I-á Yôesi Tádáví tukhe'bi namuu." ¹⁸ Hewânbo in Hudíyoví p'ó'dédí'in wídíwíhâyupí nă'i sen ta'gendi natsít't'aamuuwân hebo năa ûnkeepoe, hedího' iví tádá'in ovântükánnan iví'gedi ovântsikáyí'nídí. ¹⁹ Hedí ovântsikáyin, "Ti unbí ay ná'i dânmuu? Ti

* **9:4** Kin natú ihaydi Jesus natü'da', wáyyéđi t'ôegí' naná, wáyyéđá wíngínkoedípí ívít'ôe'amídí, hedí wa'di naná i-á it'ôe'amídí, gá óehéyí ihaydi wa'di wínanáhpídân.

tsí't'aa'i na'aypuyä'in datúni? Hádídan handi nää ûnkeená?" ²⁰ I senbí tádá'indi ovâytu'an, "Gânhanginnândákun na'inbí ay gânmuu'in hedá tsí't'aa'i na'aypuyä'indá. ²¹ Hewänbo háadí nää ûnkeená'nin wíghanginnáhpí, hedá wá' wíghanginnáhpí to'wídí óeeketanmägi'in. Bintsikáyí'be i'. Senho namuu. Igí' wí'bo ipihée'amí." ²² I senbí tádá'in in Hudíyoví p'ó'dédi'in dânkhuwôeda'máa, gá dâywéhpêe'andân i méesate ee ovâytsudekhâa'amídí to'wên ditû'nin Jesus-á namuu i to'wí Yôesi Táadáí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí. ²³ Handidânkunho datú, "Senho namuu, hedího bintsikáyí'be i'." ²⁴ Hedího wáygingí' i sen natsí't'aamú'de'i' óets'údedí óetu'an, "Yôesi Táadáí páadépiye' uví tuu bimääní in ta'gen untúnídí. Gínhanginná nã'i sen iví'gedí bihée'andi-ân t'aywó'to'i namuu'in." ²⁵ Idi ovâytu'an, "Naa wíghanginnáhpí háa t'aywó'to'i namuu'in háa yoe, hewänbo nã'in ta'gendi dínhanginná: Tobáháa hândídí otsí't'aamú'de wänbo', nää-á dínkeená." ²⁶ Hedího óetsikáyin, "Hânnan wóe'an? Hândídan wóeeketanmägi?" ²⁷ Hedí ovâytu'an, "Wâytu'anho', hewänbo wí'úvít'óyanpí. Háadan wíyá ít'oe-i'in ída'? Ti ída' gáhân un wá' idi wovâyhá'amí'in hedânho iví'piye' úvíwhäyú-ídí?" ²⁸ Indi i sen hääwí nachä'muupí waagi óehée'andi óetu'an, "U-ân hä'i sendi wóehá'o'i' unmuu. Na'indá Moses-ví hí'dí díhá'anninnân gimuu. ²⁹ Yôesi Táadáí Moses óehée'annin gínhanginná. Hewänbo hä'i sendá, wíghanginnáhpí to'wídí óesannin." ³⁰ I sendi ovâytu'an, "Whäyupíwó'nin namuu. Tobáháa naví keetan idi dímägi wänbo' un wí'úghanginnáhpí to'wídí óesannin. ³¹ Gínhanginná Yôesi Táadáí in t'aywó'to'in wí'ovâykhäge'dopi'in híwó' díví'amídí, hewänbo in to'wên óe'a'gindo'indá hedá to'wên háa natú waa díví'o'indá, innânho idi ovâykhäge'do'. ³² I nan oepáa nakhí'yen dihaydi waagibo nää pu'wahaydi to'wí wänbo wí'úkoedípí wí tsí't'aa'i na'aypuyä'iví keetan óemäänídí. ³³ Hä'i sen Yôesi Táadáí óesanpídáho há'to úkoedí-í háawên wänbo i'amídí." ³⁴ Indi óetu'an, "U-á t'aywó'to'ida' un'aypuyä. Ti un'ánde gáhân u úkoedí'in na'in díhá'amídí?" Hedí iwáygedí óekhehpiyedi óekhâa'an i méesate ee wíyá nats'únídí.

In to'wên tsí't'aa'in waagi'iná dimuu'inbí'gedí Jesus ihée'an

³⁵ Jesus ûnhanginpóe i sen óekhehpiye'in, hedí óenuwädi óeshaa, hedí óetsikáyin, "Ti i to'wí t'ähkí t'owagí' na'aypuyä'iví'piye' biwhäyunde?" ³⁶ I sendi Jesus óetsikáyin, "Mää'mää, to-an nã'i to'wí namuu, t'ähkí t'owagí' na'aypuyä'i'? Dítu'an to'wí namuu'in, hedânho naa dínkoedí-í iví'piye' dáywhäyú-ídí." ³⁷ Jesus-di óetu'an, "Udi nâamû'ho'. Naadi wíhí'máa'i-ân i omuu." ³⁸ I sendi óetu'an, "Na'inbí Sedó, naa uví'piye' dáywhäyunde'," hedí Jesus-ví páadépiye' idé'gendisóge.

³⁹ Jesus natú, "Naa nää oepáa k'aydipiye' o'ää hedânho nakeepúwídí to'wên híwó' dívíkanhonnin dimuu'in hedá to'wên híwó'pí dívíkanhonnin dimuu'indá. Naa o'ää in to'wên wíðâymundepí'in dínhanginná'nin dínkeepúwídí, hedá in to'wên dínkeet'óe gin dí'ánde'indá ditsí't'aamuu waagibá dipúwí."

⁴⁰ Wên Pharisees iwe tso'wa diwinnindi óetsikáyin, "Ti un'ánde gáhân na'in wá' gitsí't'aamuu'in waagi'iná gimuu?" ⁴¹ Jesus-di ovâytu'an, "Ítsí't'aamuu gin ûnhanginnândáho', t'aywó'di wíwínmá've-ípí. Hewänbo nää ítû' únkeet'óe gin, hedího wa'di unbí t'aywó'di wíwovâyâyá'anpí."

10

I k'úwá áyí'di-ádi iví k'úwá-ádi inbí'gedí Jesus-di ovâytu'an

¹ "Naadi ta'gendi wâytu'máa, wí to'wí kw'áayédí oe k'úwá phékhkaa búge nats'û'dí i phékhkaa phódi i'gedí nats'úníví'wedí, i-á wí sänbida' namuu. ² Hewänbo i to'wí khaa phódi i'gedí nats'úyá'di-á i k'úwá áyí'di namuu. ³ I to'wí in khaa phódi i'áyînmáa'idi i k'úwá áyí'digí' ônhuude', hedí i k'úwá áyí'didi in k'úwá ovâykhâyä'dedi iví tuu dit'oedi in khaa phódi i'gedá ovâyphapiyende'. ⁴ T'ähkí iví k'úwá i khaa búgedí ovâypiye ihaydi inbí

páadépiye' namä', hedi indá iví tũ òntaadi ùnwóemä'. ⁵ Indá wíyá to'wí dáytaapí'ví'di há'to diwóemu-í, hewänbo iví'wedí dishání, gá wíyá pí'wíwí tũ wí'òntaapí'dân."

⁶ Kin Jesus-di k'úwáwí'gedi in Pharisees ovâyhée'an hääwí ovâyhá'amídí, hewänbo wídika'póya'pí háa natu'da'in.

Jesus-á i híwó'di k'úwá áyí'di namuu

⁷ Hediho wíyá ovâyhée'andi kinnân ovâythayyan: "Ta'gendi wâytumáa, wên phékhkaa phódi waagi omuu in k'úwá'gí'. ⁸ Báyéki in naví páadé di'ää'in sänmin waagi'inbá dimuu, hewänbo in t'owa naví k'úwá waagi'inbá dimuu'indi wí'ovây't'óyanpí. ⁹ Naa wên khaa phódi waagi'inbá omuu, hedá in naví'piye' dívíwhâyunde'in wên k'úwá in phékhkaa búge dits'ú'nin waagi'inbá-á dimuu. Hedi k'úwá dipí' inbí koegí' dáysháa-ídí hedá wíyá dits'úya' waagibá, in naví'piye' dívíwhâyunde'in ovây'aywoení hedá hääwí dítáy'i-á dáy'má've-í. ¹⁰ Wí sänbí'-á na'ä' in k'úwá ovâysänhónídí hedá ovây't'ahánú-ídá, hedá ovâyhá'dännamídá. Hewänbo naa-á o'ää t'owa dovâywówátsimäänídí, hedi ná'in wówátsi dovây'mä'i-á shánki híwó'nin namuu.

¹¹ "Naa-á híwó'di k'úwá áyí'di waagi'bá omuu. Wí híwó'di k'úwá áyí'di-á nakhâymuu iví wówátsi iví k'úwá'gí'in imäänídí. ¹²⁻¹³ Wí to'wí ik'úwá'áyí'namídí óewá'ánde'i-á i kodí'di k'úwá áyí'di wínamuupí, hedi in k'úwá-á iví'indá wí'ünmuupí. Hediho wí khuyó na'ädi imúndedi nashánde', gá wá'áadida' it'òe'odân, hediho in k'úwá'di ta'gendi wáhphade wí'òe'áyíngimähpí. Hediho i khuyó na'ädi in k'úwá ovâykhugihónde hedá ovâywadeyíyende'. ¹⁴⁻¹⁵ Naa i híwó'di k'úwá áyí'di waagi'bá omuu. Naví Tádádí naa dítaa, hedá naadá i-á dótaa, hedi hanbá in naví'in dínmuu'in dontaa, hedá indídá naa-á dítaa, hedi in dimuudí naví wówátsi wänbo dáy'määní. ¹⁶ Wây-á t'owa nâwewin dimuupí'in diyí', indá wá' naví k'úwá waagi'inbá dimuu, hedi naa dínkhây'ä' in wá' dovâywé'ge'amí'in. Indá naví tũ dín't'óyaaní, hedi in wé'ge'indádí wí'da' dipúwí, hedá wí'da' wí áyí'di dínchä'ní.

¹⁷ "Naví wówátsi dáy'määní hedá donwáykéyí. Handidânkun naví Tádádí naa díséegí. ¹⁸ To'wí'dí wänbo naví wówátsi wídíkwee-ípi. Naví wówátsi-á wí'bo dáy'pâkhây'máa. Naa dínk'òe naví wówátsi dáy'määnídí hedá donwáykéyí'dá, gá naví Tádádí díyòndân kin dáy'amídí."

¹⁹ Jesus kin natú ihaydi in Hudíyo inbí ánshaa iwe wêege'in dipóe. ²⁰ Báyéki kin ditú, "Wí yä'dâapí' p'owêahâadi óemáa hedá bondoe'i-á namuu. Heháadan bînt'óyande'?" ²¹ Hewänbo wây-á wëndá ditú, "Wí to'wí wí yä'dâapí' p'owêahâadi óemáa'i há'to ihée'amí ná'i sen ihée'o waagi. Hedá wá' ti wí yä'dâapí' p'owêahâa ûnkoedi wí natsí't'aamuu'iví keetan óewáy'määnídí? Hedân yoe."

In Hudíyodi Jesus óeyoegi'an

²² Te'núdí naná' dihaydi oe Jerusalem búu'ú dínshánkí'dipóe, háa i méesate hay'i hân'oe dáywáytege waa dín'ánshaa-ídí. ²³ Jesus ná'i méesate iwe nayí', ee Solomon-bí pohtâa gin dáy'tu'o' i'ge. ²⁴ In Hudíyoví p'ó'dédí'indi óebûukê'di óetu'an, "Häädi pu'wahayan na'in dítíkhakankhây'máa dítu'âamídí to'wí unmuu'in? I to'wí Yôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí unmuudáho', nääbo thay'eedi dítu'an." ²⁵ Jesus-di ovây'tu'an, "Naadi wáy'tu'anho', hewänbo wí'úvíwhâyundepí. T'ähkí pínán t'òe dókanhondi-á naa dáy'o' gá naví Tádádí dínk'û'dân, hediho háa naa dáy'o'indíbo wovâykeeyo' to'wí omuu'in. ²⁶ Hewänbo naví k'úwá waagi'inbá wí'ímuupí'dího wí'úvíwhâyundepí. ²⁷ In to'wên naví k'úwá waagi'inbá dimuu'indi naví tũ dín't'óyande', hedi naadá in dovâytaa, hedi naa díyuumá', ²⁸ hedi wówátsi nahánde'pí'in dovây'mä', hedi há'to hânhay wänbo diháani, hedá há'to-á to'wí'dí wänbo naví mangedi ovây'hóní. ²⁹ Naví Tádádí in dí'mägi, hedi i-á t'ähkí shánki hay'i-ân namuu, hedi to'wí wänbo wí'ünkoedipí naví Tádáví mangedi ovây'hónídí. ³⁰ Naa-á'dí naví Tádá-á'dí wí'da' gamuu."

³¹ Wíyá in Hudíyoví p'ó'dédí'in dâyk'uuwóehógi óek'usäyuhéyídí. ³² Jesus-di ovâytu'an, "Báyékí híwó'di háäwí bînmúnígí' naa dó'an, naví Tádádí dítu'an waagi. Hedí wé'in háäwên dáy'annin namuudan nää naa dík'usäyukhâymaa?" ³³ In Hudíyoví p'ó'dédí'indi óetu'an, "Na'indá wên háawên híwó'nin bí'annin namuudi wíwík'usäyukhâymaapí, hewänbo a'ginháhpíwó'di Yôesiví'gedi bihi'máadânho wík'usäyukhâymaa. U-á t'owada'mân unmuu, hewänboänbo untú Yôesi unmuu gin." ³⁴⁻³⁵ Jesus-di ovâytu'an, "In ta'nin ungí' wovâyta'nannin diwe natú'pí'an, Yôesidi in tsonnin ovâytu'an i waagi'inbá dimuu. Hä'in t'owa Yôesidi hân'oe iví tuu ovâymaagi'in han ovâytu'an, hedí iví hí' hânhay wänbo t'ähkí ta'gen ünmuu, ³⁶ hedí háadan handi nää ítú' naadi Yôesi Tádá dó'a'ginhánúnde'in iví ay omuu'in otúdí? Naa-ânkun naví Tádádí díde'man iví t'ôe dôn'amídí, hedá nää oepáa k'aydipiyá dísan. ³⁷ Naa naví Tádávi t'ôe dáy'opídáho', wíðínwhâyú-ípí. ³⁸ Hewänbo naa iví t'ôe dáy'o-áakun, hedího in dáy'o'in namuudi únkhây'ä' naví'piye úvíwhâyú-i'in, tobáháa in otú'nin bînwhâyundepí wänbo'. Handidânho ta'gendi únhanginpúwí naví Tádá naa-ádi namuu'in hedá naa-á naví Tádá-áda omuu'indá" kin Jesus-di ovâytu'an.

³⁹ Ihaydi wíyá óepankéyí'in dida', hewänbo inbí'wedí namap'ä.

⁴⁰ Jesus oe Jordan p'o'p'änäpiye' nawáymää, John-di páadédí in t'owa ovâypp'ó'p'oe'an diwepiye'bá, hedí iwebo iwóyí'. ⁴¹ Báyékí t'owa iví'piye' dimää. Dítu, "John háäwí wänbo pínán wí'ikeeyanpí, hewänbo háäwí t'ähkí ná'i senbí'gedí natú'i ta'gen namuu."

⁴² Hedí iwáyge báyékí t'owa iví'piye' dívíwhâyü.

11

Lazarus nachuu

¹⁻² Wí sen Lazarus gin nakháwä'i nahaypóe. I-ádi Mary-ádi hedá Martha-ádi díti'ûuwinmuu, hedí Bethany búu'ú'ay iwe'in dimuu. Mary-ânkunho i ka'p'o sawó' nasu'í Jesus-ví ân deedi óekäyukhâymaa'i hedáhá' iví phóda óepidikhâymaa'i namuu. ³ Mary-ádi Martha-ádi Jesus ônt'ôesandi óetu'an, "Na'inbí Sedó, ót'óyan, i nâaséegí'i nahay." ⁴ Jesus ná'in nat'oe ihaydi natú, "Tobáháa nahay wänbo nawówayêení, hedího háa ûnpúwí'in namuudi in t'owa dâymú'di Yôesi Tádá kw'áayébo' óemá've-í, hedá naa iví ay omuu'i wá' kw'áayébo díma've-í."

⁵ Tobá Jesus-di Martha-á Mary-á hedá Lazarus-á ovâyséegí wänbo', ⁶ Lazarus nahay'in únhanginpóe ihaydi wíye thaa wa'di iwáygebo' itsikha'andi wí'ûnpuwämääpí. ⁷ Ihaydáho' iví khäge'nin itu'an, "Yaho' oe Judea-piye' giwáymú-í." ⁸ Iví khäge'nindi óetu'an, "Hähkandi', hânhaybo' in Hudíyoví p'ó'dédí'indi wóek'usäyuhéyí'in dida'pí'an. Hedí háadan eepiye' unwáypunda'?" ⁹ Jesus-di ovâytu'an, "Thaadi naná' dihaydi tá'di wíye óda nakenáhpí'an. Wí to'wí thaadi iyíyéndé'i wínakanundepí, gá i ko nää oepáa k'aydigí' namuu'idi nakenândân hedího wáy namän ni'ge imúnde'. ¹⁰ Hewänbo wí to'wí khüüdi iyíyéndé'i-á nakanunde wí'ûnkohtaynáhpídi."

¹¹ Ihaydáhá' Jesus-di ovâytu'an, "Na'inbí k'ema Lazarus nayókhá, hedí naa omän dóyóhsaanídi." ¹² Iví khäge'nindi óetu'an, "Hähkandi', Lazarus nayókhândáho handidi nahewówa-í." ¹³ Indá di'ánde Jesus natu'da'in Lazarus ta'gendi nayókháwä'k'óe'in, hewänbo ho nachuu'in natu'da'-á. ¹⁴ Hedího thay'eedi ovâytu'an, "Lazarus-á ho nachuu. ¹⁵ Hedí ungí' shánkí híwó' namuu naa iwe wó'yipídi i nachuu ihaydi, gá bînpuwäkhâymaadân háa dônkhâymaa'in, hedí handidi shánkí naví'piye' úvíwhâyümääni. Nää yaho' iví'piye' gimú-í." ¹⁶ Thomas i kwâati gin dâykâyä'de'idi in wé'ge'in khäge'nin ovâytu'an, "Yaho gimú-í, hedí Jesus óhaydáho' i-áðíba gíchúu-í."

Jesus natú i-ân t'owa ovâywáywówápa'i hedá wówátsi nahánde'pí'in ovâyma'i-á namuu

¹⁷ Jesus oe Bethany búu'ú'ay tso'wa napowa'ä' ihaydi óetu'an Lazarus óekhá'k'ú' iwedi yôenu thaahonaphade'in. ¹⁸ Bethany-á Jerusalem diwedi kayí' wínanáhpí,

wíye míya ihayhäyú, ¹⁹ hedi Mary-á Martha-á inbí'we báyéki Hudíyo dipówa ovãnsiwówa'amídi, inbí tí'úu dânmäädi.

²⁰ Jesus na'ä'in Martha ûnhanginpóe ihaydi na'ayyaypee, hewänbo Mary-á oe k'aygibo iwóyí'. ²¹ Martha-di óeyaydi óetu'an, "Na'inbí Sedó, naví tí'úu nahay ihaydi háy nãwe unyidi há'to naháaniwän. ²² Hebo naa dînhanginná nãäbo hãäwí Yôesi Táďá nãadaa'andi' idi wóemääni." ²³ Jesus-di óetu'an, "Uví tí'úu úwáywówápúwí." ²⁴ Martha-di óetu'an, "Naa dînhanginná i t'ä'gi thaa naná' diwe t'ähki t'owa ovâywaywówápaa ihaydi nawáywówápuwagít'óe'in." ²⁵ Jesus-di óetu'an, "Naa-ân i omuu t'owa dovâywaywówápá'i', naadi dovâywówátsimä'. To'wí naví'piye' iwhäyü'i' iwówátsimä've-í tobá nachuu wänbo'. ²⁶ Hedi wí to'wí wa'di nawówayi' naví'piye' iwhäyüdi há'to nachúu-í. Ti biwhäyunde ná'in?" ²⁷ Martha-di óetu'an, "Hedân hãä, Na'inbí Sedó, naa dáywhäyunde' u-ân unmuu i Yôesi Táďádi wóesóge'i' t'owa ovây'aywoenídi, Yôesi Táďávi ay-ân unmuu. Ívitsíkha'máawän nãä oepáa k'aydipiye' un'ää-ídi."

Jesus isihtää

²⁸ Kin natú ihaydiho Martha iweeho', hedi iví tí'úu Mary itu'an i'äähänge'amídi hedi óesäntu'an, "I háhkandi ho napówa hedi u-ádi nahí'da'." ²⁹ Mary ná'in nat'oe ihaydi wesebo' iwínú hedi ee Jesus nayi' iwepiye' namäa. ³⁰ Jesus i búu'ú'ay iwe wa' wínapówápí, hewänbo wa'di Martha-di óeyay iwáygebo nayi'. ³¹ In Hudíyo ee tewhá íve dikw'ó'nin Mary óesiwówa'o'indi óemû' wese iwínúdi yá'wépiye' napeedi, hedi di'ân Lazarus nakhä'k'óe iwepiye' namännin isihtää-ídi, hediho ûnwóemäa.

³² Mary oe Jesus nayi' iwe napówa, hedi óemû' ihaydi iví páadépiye' idé'gendisógedi óetu'an, "Na'inbí Sedó, naví tí'úu nahay ihaydi háy nãwe unyidi há'to naháaniwän." ³³ Mary-á in Hudíyo ûnwóe'ää'indá dívísihtuwinúndedi Jesus-di ovâymu' ihaydi, iví pí'nã khó'yé hânho nataachanpóe hedi nathathapóe, ³⁴ hedi ovâytsikáyin, "Wáygan Lazarus óekhä'k'ú'?" Óetu'an, "Na'inbí Sedó, hêe na'indádi ókã'vedi nãamúnídi." ³⁵ Jesus isihtää. ³⁶ Hediho in Hudíyo ditú, "Binmú'dí, ta'gendi Lazarus óeséegi." ³⁷ Hewänbo wáy wên ditú, "I to sen natsí't'aamuu'iví keetan óemägi. Ti wá' wí'ûnkoedipí'an Lazarus ônehkhãa'amídi wa' nachuupídiho hedânho wínachúu-ípídi?"

Lazarus óewáywówápaa

³⁸ Jesus wíyá iví pí'nã khó'yé hânho nataachanpóe, hedi wí t'ovápho nachá' diwe i pení nak'óe iwe napówa. Wí k'uu pháagi' nakhaawín t'ovápho ee. ³⁹ Jesus-di ovâytu'an, "Hã'i k'uu wéhánäpiye' binhänge'an." I nachuu'iví pá'dây Martha-di Jesus óetu'an, "Na'inbí Sedó, nãä-áho nasuhkay, nãä-á yôenu thaa nahán diwedi ûnná." ⁴⁰ Jesus-di óetu'an, "Naadi wítu'anpí'an, biwhäyundedáho nãamúní Yôesi Táďá hânho nakay'in." ⁴¹ Hedi i k'uu wéhánäpiye' dâyhänge'an, hedi Jesus oe makówápiye' ibéedi natú, "Táďá, naadi wíkú'daa'o naví yûusu dînt'óyandi. ⁴² Hedá dînhanginná hãädi wänbo t'ähki dînt'óyande'in, hewänbo naa ná'i tuu otú ná'in t'owa nãwe diyí'in dît'óe-ídi udi naa dísannin dívíwhäyümääni." ⁴³ Ihaydáhã' kaygi natú, "Lazarus, ópive." ⁴⁴ Hedi i sen nachu'k'óe'i napee. Wa'di aa saygi'didi na'ánmuu, iví ândá mandá wänbo', hedá iví ts'ay-á wá' aadi ûn'ánmuu. Jesus-di in t'owa ovâytu'an, "Bin'ánsuu hedânho iví'piye' namú-ídi."

In Hudíyoví p'ó'déđi'in dida' Jesus óehéyi'in

⁴⁵ Báyéki in Hudíyo Mary-ví'piye' di'ádäapóya'nin háa Jesus i'annin dâymû', hedi iví'piye' dívíwhäyü. ⁴⁶ Hewänbo wáy-á in Pharisees-ví'piye' dimäa ovâytu'âamídi háa Jesus i'annin. ⁴⁷ Hediho in owha' p'ó'déđi'indádi hedá in Pharisees-ádi in Hudíyoví tuyowa' ovâywé'ge'an, hedi ovâytsikáyin, "Hânnan íví'amí? Ná'i sendá báyéki ipínnánt'óe'o'. ⁴⁸ Kin ikanhondi âymägidáho', to'wên t'ähki iví'piye' dívíwhäyü-í, hedá in Rome-wên sundado di'ää-í hedi na'inbí méesate hay'i dînnayü-í hedá na'inbí t'owa-á dînwáde-í."

49 Wí sen in diwedi ihay paayo na'owha'p'ó'dédí'ân, i-á Caiaphas kin nakháwă, hedi idá ovâytu'an, "Undá hăăwí wânbo wí'únhanginnáhpí. 50 Ti wí'únhanginnáhpí'an shánkí yänbedi híwó' namúní'in ungí' wí'da' wí to'wí t'ăhkí na'inbí t'owagí' iví wówátsi imăänídí, hedi handidi na'inbí t'owa t'ăhkí wí'ovâyhánú-ípí." 51 I-á iví ánskaa iwedibo ná'i hí' wínatúhpí, hewänbo wí Yôesi Tádáví tukhe'bi namuu waagibá ihée'andânho háa napuwagít'óe'in natú, gá i paayo owha' p'ó'dédí' namuudân. Hedânkunho natú Jesus-á t'ăhkí in Israel t'owagí' nachuwagít'óe'in. 52 Hewänbo ingí'da' wínachuwagít'óepí, in to'wên Yôesi Tádáví ây únmuu'in wéngé t'ăhkí diwadekw'ó'ningí'-ân wá' nachuwagít'óe, hedânho ovâywé'ge'amídí, hedá wí'da' dipúwí.

53 I thaa iwedi páadépiye' in Hudíyoví p'ó'dédí'in dívíhí'máa hádídí óehéyí i'gedi. 54 Hediho Jesus wíyá kee'eedi wí'iyíyéndepí, in Hudíyoví p'ó'dédí'indi wí'óemúnípidí, hewänbo iwedi iyâatäädí oe ahkónu nú' naná' diwepiye' namăa, wí búu'ú'ay Ephraim gin dâytu'o' iwepiye', hedi iwáyge' iví khăge'nindádí iwóyí'.

55 Ihayhăăbá in Hudíyoví shánkí'di púnú' naná, Passover gin dâytu'o'í'. Wa' i shánkí'di thaa napówápídíbo báyéki t'owa Jerusalem búu'ú'dí yá'wé dithaa'in iwepiye' dimăa dívípkhây'amídí in Hudíyoví khuu dínmuu waa. 56 Jesus óetuwămăa, hedi iwáyge' méesate hay'i íve diyidí dívítumăa, "Tigúba i nashánkí'di'ăă-í?" 57 In owha' p'ó'dédí'indádí hedá in Pharisees-ádi in t'owa ovâyýôn Jesus wáyge' nayí'in dínhanginpóedí ovây't'óe'amí, hedânho óepankéyídí.

12

Wí kweedi Jesus-ví ân deedi wí ka'p'oe sa'wó' nasu'u'í' ôn'ewe

1 Wa'dí sí thaa natáy ná'in Hudíyoví shánkí'di Passover gin dâytu'o'í dínánídí, hedi Jesus oe Bethany búu'ú'ay iwepiye' nawáymăa. Iwânkun Lazarus na'ân, i-á i sen Jesus-di óewáywówápaa'ibá namuu. 2 Iweho Jesus ônkidihúukhây'an. Martha-di ovâysăăsande', hedi Lazarus wá' in wé'ge'indádí nahúu'ân. 3 Hedi Mary wí ka'p'oe sa'wó' nasu'u'í' nard kin dâytu'o'í' imaa. I ka'p'oe-á wí' taa nakhăa hedá hânho nachă'muu. Hedáhá' Jesus-ví ân deedi ôn'ewe, hedá iví phódá Jesus-ví ân deedi óepídí. I ka'p'oe'dí ee íve i'ge t'ăhkí sa'wó' nasu'p'íde. 4-6 Hewänbo wí' iví khăge'ninbí'wedi natsikapóe, "Háadan ná'i ka'p'oe sa'wó' nasu'u'í' wí'iku'ch'áapí poewin tăgintă (300) thaa t'óe díví'andi wá'ăadi, i chă' in sehkanăwó' diwówayi'in ovâyăăänídí?" Ná'i sen kin natú'i-á nakháwă Judas Iscariot gin, i-á Jesus óekuhpekhâyăa'i-ân namuu, hedi ná'in natú sänbi' namuudí, in sehkanăwó' diwówayi'indi óe'âyíngimădá yoe. Idá in khăge'ninbí chă' ovây'âyínmăa, hedi iwedibo' isănhónde'. 7 Hewänbo Jesus-di Judas óetu'an, "I kwee ánpí ná'an. Tobá hă'i ka'p'oe imá've-í. I thaa dikhă'k'úwígí' namuu. 8 Hăădi wânbo t'ăhkí in sehkanăwó' diwówayi'in t'owa undádí diyêñí bínhăăwímăänídí, hewänbo năwe naa-á hănhay wânbo t'ăhkí há'to undádí ochă'ní."

In owha' p'ó'dédí'in dida' Lazarus óehéyí'in

9 Báyéki Hudíyo dínhanginpóe Jesus oe Bethany nayí'in, hediho iwepiye' dimăa Jesus nayidída'ba yoe, hewänbo Lazarus i sen Jesus-di óewáywówápaa'í' óemúnídí wá'. 10-11 Jesus-di Lazarus óewáywówápaa ihaydi báyéki Hudíyodí inbí p'ó'dédí'in ovâyyoekanhondi Jesus-ví'piyeda' dívíwhăyuhon, hediho in owha' p'ó'dédí'in dâywéhpêe'an Lazarus wá' óehéyídí.

Jesus wí búndu iwe na'í'ândí oe Jerusalem búu'ú nats'ú

12 Wíyá tháwăn in báyéki t'owa in Passover shánkí'dípiye' dipówá'in dínhanginpóe Jesus oe Jerusalem-piye' na'ă'in, 13 hedi palm taykhóe dâyt'să'dí ún'ayyaymăa, hedi kinnân dívítuhkwínuhon: "Wíseégíkênde'." "Na'inbí Sedó Yôesi Tádádí wóesan, hediho híwó' wóe'ăamí." "U-á Israel-ví tsondi hay'i unmuu." 14-15 Jesus wí búndu'ay ho ônkê'dí iwe na'í'ân, hediho Yôesi Tádáví ta'nin diwe háa ûntú' waagibá napóe. Kinnân nată'muu:

Un t'owa Zion-win wíyá wí'íkhuwôeda'ípi.

Binmú'dí, unbí tsondi hay'i wí búndu'ay k'ewédí ún'ä? *

¹⁶ (Ihaydiho Jesus-ví khäge'nin nã'i hääwí napo'i' wídika'póya'pí, hewänbo tí'úugédí Jesus wíyá oe makówápiye' nawáypee ihaydânho nã'in iví'gedí nata'muu'in dín'ánpówá, hedá dínhanginná háa nata'muu waabá óe'annin.)

¹⁷ Häädankánbo báyéki t'owa Jesus-ádi diyi' i thaa idi Lazarus óewáywówápaadi penípho iwedí napée-í kin óetu'an, hedí nää nã'in t'owadibá in wé'ge'in t'owa ovâytumáa háa iwe i'annin. ¹⁸ Hedího nã'in wé'ge'in t'owa dínhanginpóe Jesus-á nã'in pínán t'ôe i'annin, hedânkunho ûn'ayyaymää. ¹⁹ In Pharisees wí'nã táye dívíchänu'odi ditû', "Ti wíwînmúndepí'an háa ída' waagi wí'ûnpuwamänpí'in. Binmú'dí, báyéki t'owa i-ádiđá dimän."

Wên Greek t'owa Jesus-ádi dihi'da'

²⁰ Wên Greeks dimuu'in in wé'ge'in t'owa-ádi diyi', in oe Jerusalem dínshánkí'diná diwepiye' di'ää'in Yôesi Tádá óe'a'ginmäänídi. ²¹ Indá Philip-ví'piye' dimää (i-á Bethsaida búu'ú'ay oe Galilee nangewi namuu), hedí óetu'an, "K'ema, Jesus-ádi gihí'da'." ²² Philip namää Andrew óetu'âamídi, hedáhá' Philip-á Andrew-ádi Jesus-ví'piye' damää óetu'âamídi háa ditû'in. ²³ Jesus natú, "Ihaydi púnú' nanânho nakeepúwídi hay'i omuu'in, naa t'ähki t'owagí' o'aypuyä'i'. ²⁴ Hebo ta'gendi wâytumáa, wí táhtá ko'yi óekoedi iví wówátsi imä' waagibá ûnpó' hedânho shánkí báyéki iwedí natáhpaa-ídi, hedí iví wówátsi imähpidá iwedí hääbo wínapa'pí, iwebo wí'bo nawänpik'óe. † ²⁵ To'wên inbí wówátsi nää oepáa k'aydi ingí'da' dínmuu'indá inbí wówátsi dipedée-í, hewänbo to'wên inbí wówátsi nää oepáa k'aydi ingí'da' wídínmuupí'indá, inbí wówátsi hânhay wänbo t'ähki dâymá've-í. ²⁶ To'wên naagi' dívít'ôe'amí'in dida'di naa díyuumá've-í'in dínkhây'ä', hedího' iwáyge' naa oyi' iwe, naví t'ôe'in iwáygebá diyëení. To'wên naagi' dívít'ôe'o'in naví Tádádi ovâytu'âamí híwó' dívítsiye'annin."

Jesus iví chuwa i'gedí ihée'an

²⁷ "Nääho naví pí'nã khó'yé dínkháapóe. Ti naví Tádá dondaa'amí nã'in dínpuwagít'ôe'in diwedí dín'aywoenídi? Hedân yoe, nã'in dínpuwagít'ôe'in namuudânkun nää oepáa k'aydipiye' o'ää. ²⁸ Hedânho nã'in wída'máa naví Tádá, ovâykeeyamí u-á hay'i unmuu'in" kin Jesus natú. Ihaydi nã'i tuu makówádi nat'oet'ôe: "Han dáy'anho', hedá wa' wíyá hanbá dáykhâymaa."

²⁹ In t'owa iwáyge' diwinnin i tuu dit'oe, hedí wáy wên ditú, "Ikwahta'a'an" gin, hedá wây-á ditú, "Wí makówáwi t'ôepä'ää'idi óehée'an." ³⁰ Jesus-di ovâytu'an, "Nã'i tuu-á naagi'da' wínamuupí, hewänbo ungí' wá' namuu. ³¹ Ihaydi púnú' naná Yôesi Tádádi in óetaapí'in ovâykeekw'ôenídi híwó'pí díví'annin, hedá Penísendi inbí tsondi dínmuu'i-á óet'aanídi. ³² Hewänbo naa nää nangedí dít'óhtägek'úwídi dítege ihaydi naadi t'ähki t'owa dovâytukánnamí naví'piye' di'ää-ídi." ³³ Nã'in natú ovâythayyamídi háawin chuwa ûnpuwagít'ôe'in. ³⁴ Ee t'owa yâagedí to'wídi óetu'an, "Yôesi Tádávi ta'nin diwe nata'muu i to'wí idi óesogekhâymaa'i' t'owa ovây'aywoenídi hânhay wänbo tähki nawówáyëení'in. Heháadan untû' i to'wí t'ähki t'owagí' na'aypuyä'i' óetegé-í óet'óhtägek'úwídi? To-an namuu nã'i to'wí t'ähki t'owagí' na'aypuyä'i'? Ti i-á namuu i to'wí Yôesi Tádádi óesogekhâymaa'i' t'owa ovây'aywoenídi?" ³⁵ Jesus-di ovâytu'an, "Wí kohthay waagi'bá omuu, hewänbo undádi wí háy tähkída' ochangít'ôe. Naa oyi' iwe nakeená, hedího wa'di nää undádi oyidibo' unbí wówátsi naa-ádi binhûu, hedânho nakhuuná' ni'ge wí'íyëenípidí. To'wí khuu i'ge namändi-á wáy namän ni'ge wí'ûnhanginnáhpí. ³⁶ Naa i kohthay omuu'iví'piye' bíwhâyú wa' undádi oyidibo', hedânho t'owa i kohthay iwe íthaa'in ípúwídi."

* **12:14-15** Zion-dá Jerusalem búu'ú' namuu. † **12:24** Jesus näwe wí'bo' iví'gedí ihí'máa. Natú'da', i ko'yi iví wówátsi imä' hääwí iwedí napáa-ídi waagibá, i-á wá' ûnkhây'ä' iví wówátsi imääni'in hedânho t'owa in wówátsi nahánde'pí'in dáykéyídi.

In Hudíyoví p'ó'dédí'in Jesus-ví'piye' wídíwihäyundepí

Nă'in Jesus natú ihaydiho' iwáygedí namăadi ikaayan wí'óeshaa-ípídí. ³⁷ Hewänbo tobá báyéki pínán inbí páadépiye' ikeeyan wänbo', wa'di iví'piye' wídíwihäyundepí.

³⁸ Hedího háa Yôesi Tádáví tukhe'bi' Isaiah ita'n nan waagi napóe. I-á hăn'oe natú, Na'inbí Sedó, i hí' gitú'i' wídíwihäyupí.

Hedí unkay'in wídínhanginnáhpí.

³⁹⁻⁴⁰ Hedího wídínkoedípí dívíwihäyú-ídí, gá dínpoedân háa wíyá wáyge Isaiah ita'n nan waa: Yôesi Tádádí inbí tsée ovâykhaayan, hedânho wídínkeepo'pí waagibá dínpuwídí,

hedá inbí hangintandá ovâyya'an,

hedânho wídíka'pówa-ípídí,

hedí naví'piye' wídí'ä'pí dovây'owóyé-ídí.

⁴¹ Isaiah nă'in ita'n nan gá Jesus-á hay'i napuwagít'óe'in ho ûnkeepóedân, hedânkun iví'gedí ihée'an.

⁴² Hebo tobá Jesus-ví'piye' wáy wên wídíwihäyupí wänbo', báyéki in Hudíyo p'ó'dédí'in wänbo iví'piye' dívíwihäyümăgi, hewänbo kee'eedí wídítúhpí dívíwihäyú'in gá in Pharisees-di i méesate eepiye' ovâytsudekhâ'âmídí dikhuwôeda'dân, ⁴³ hedí nă'in Hudíyo p'ó'dédí'in shánkí dida' t'owa híwó' inbí'gedí dívíhée'âmí'in Yôesi Tádá híwó' inbí'gedí dívíhée'âmí'wedi.

Jesus-ví hí' ovâyty'annin dâyyoegi'an, hedânho ovâytychänukhâymáa

⁴⁴ Hedí Jesus-di kaygi ovâyty'an, "To'wí naví'piye' iwhäyunde'i-á naví'piyeda' wí'iwihäyundepí, hewänbo i naa dísandíví'piyân wá' iwhäyunde'. ⁴⁵ Hedí to'wídí naa dímúndedí i naa dísandi' wá' óemúnde'. ⁴⁶ Naa năa oepáa k'aydipiye' o'äa wí kohthay waagi'ba omúnídí, hedânho to'wên naví'piye' dívíwihäyunde'in khuu i'ge wídiyênípidí.

⁴⁷ Naa wó'tú'pí in to'wên naví hí' dit'oeđi hewänbo wídây'a'gindopídí dínkhây'ä' ovâytychänú-í'in. Naa o'äa t'owa dovây'aywoenídí, dínkhây'ä' ovâytychänú-í'in otúnídá yoe. ⁴⁸ I t'ä'gi thaa naná' diwe nă'i naví hí' ho dovâyty'andi' namuudânkun in to'wên naa díyoegi'annin hedá háa otú waa wídínséegi'anpí'in ovâytychänukhâymáa, ⁴⁹ gá naa háa naví Tádádí dísandídá naa díyôn waagida' dáyhée'o', háa owânpida' waagá yoe. ⁵⁰ Hedí dínhanginná i tsontuu naví Tádá imăgi'i wówátsi nahândepí'in napäyi'in. Hedânho háa naví Tádádí dítu'anninda' naa otú' hedá ha'wâa dáyhée'o'."

13

Jesus-di iví khäge'ninbí ân ovây'owídi

¹ Wí' thaa wa' natáy i Passover shánkí'di thaagi'. Jesus ûnhanginná i thaa napowa'ä'in năa oepáa k'aydi iwedi iví Tádáví'piye' namú-ídí. Hăädi wänbo t'ăhki in iví'in ûnmuu'in ovâyséegi wa' năadi nayi' ihaydi, hedí năa ovâykeekankhâymáa hânho ovâyséegi'in.

² Wé'ge dívíkindihúuyo' ihaydi, Penísendiđi Simon-bí ay Judas Iscariot i ánskaa ho óemăgi Jesus óeku'p'âyínídí. ³ Jesus ûnhanginná iví Tádádí t'ăhki kay óemăgi'in, hedá ûnhanginná Yôesi Tádáví'wedi na'ăă'in hedí iví'piye'ba nawáymännin, ⁴ hedího' ee nahúu'ân diwedi iwínúdí iví k'éwé'in to ip'ăđi, hedí wên p'oepidí'in aadi iseeba'aa'an.

⁵ Hedáhá' wên oewăăbay iwe ip'oesaadi iví khäge'nin i'ân'owídíhon hedá in p'oepidí'in aa naseeba'áamu'indídá ovây'ânpídí. ⁶ Peter-ví'we napówa ihaydi Peter-di óetsikáyin, "Na'inbí Sedó, ti uđi naa dí'ân'owídíkhâymáa?"

⁷ Jesus-di óetu'an, "Năa wí'unhanginnáhpí háadi kin dáy'o'in, hewänbo wáy wí thaa ûhanginpúwí." ⁸ Peter-di óetu'an, "Há'to dí'ân'owídí-í'in wímăäní." Jesus-di óetu'an, "Naadi wí'owídípídá naví' wú'muupího'." ⁹ Simon Peter-di óetu'an, "Hedáho', Na'inbí Sedó, naví man dîn'owídi hedá naví p'ondá, naví ânda'ba yoe."

¹⁰ Jesus-di óetu'an, "To'wí i'oe'iví túu'ú t'ăhki

kháapí' ûnmuu, iví ânda' ûn'owídítáy. Hedi undá kháapí'in ímuu, hewänbo un t'ähkídíbo-á yoe." ¹¹ Jesus ûnhanginná to'wídí óekuhpegít'óe'i namuu'in, hedânho natú, "T'ähkídíbo kháapí'in wí'ímuupí" gin. *

¹² T'ähkí inbí ân ovây'owídíbowa ihaydi iví k'éwé'in to iwáytógi, hedi indádi iwáysóge. Ihaydi ovâytsikáyin, "Ti ûnhanginná háadí kin wây'annin? ¹³ Undi naa dítu'o háhkandi-ádi p'ó'dédí'-ádi, hedi híwó' kin ítú', ha'bi-ânkun omuudi. ¹⁴ Hediho' undá ûnkây'ä' wí'ná táye bîn'ân'owídi-í'in, gá naa unbí háhkandi' hedá p'ó'dédí' omuu'idi wây'ân'owídídân. ¹⁵ Ná'i háa dáy'annin naadi wâykeeyan hedânho háa naadi wây'an waagibá un wá' wí'ná táye úvíkanhûuwí. ¹⁶ Ta'gendi wâytumáa, wí t'óe'i-á iví tsondiví shánki hay'i wínamuupí, hedá wí t'óekhuwa'i-á i óeyôndiví shánki hay'i wínamuupí. ¹⁷ Háa wâytu'an waa íka'póya'dáho', naví hí' bîn'a'ginnamí hediho íhíhchaa-í.

¹⁸ "Hewänbo naa wó'tú'pí un t'ähkídíbo háa wâytu'an waa úvíkhâymaa'in. Naa dínhanginná to'wên in dovâyde'mannin dimuu'in. Hewänbo ná'in háa Yôesi Tádáví ta'nin diwe natú' waa ûnkây'ä' napúwí'in:

I to'wí naa-ádi ihúuyandi wänbo híwó'pí' naa díkhâymaa.

¹⁹ Náa wâytumáa háa napuwagít'óe'in wa' napóepídíbo', hedânho napóe ihaydá úvíwhâyú-í naa i omuu hân'oedíbo' oyi'i'. ²⁰ Ta'gendi wâytumáa, to'wêndi wí naadi dósandi' óeséegí'odi, indi naa wá' díséegí'o waagibá díví'o', hedi to'wêndi naa díséegí'odá, i naa dísandi' wá' óeséegí'o waagibá díví'o'."

Jesus natú wí to'wídí óekuhpekhâymaa'in

²¹ Jesus-di ná'in ovâytu'an dihaydiho' iví pí'ná ûnkháapóe, hedi thay'eedi ovâytu'an, "Ta'gendi wâytumáa, un diwedi wí'di naa díkuhpekhâymaa." ²² Iví khäge'nin dívíwänpipuwä'o', to'wíwí'gedi ihí'máa'in wídínhanginnáhpídí. ²³ I khäge'di Jesus-di óeséegí'i' iví nú'bá na'ân. ²⁴ Hediho Simon Peter imannan ná'i khäge'didi óemúnídí, hedi óetu'an, "Jesus nátsikáyin toví'gedan ihí'máa'in." ²⁵ Hediho' i khäge'di Jesus-ví shánki nú' ihádidi óetsikáyin, "Na'inbí Sedó, to-an i namuu wóekuhpekhâymaa'i'?" ²⁶ Jesus-di óetu'an, "Naa wí pává i sää iwe dóp'ohtôení, hedi wí to'wí dópägít'óe. Iví'gedân dáyhí'máa." Hedi wí pává ikê'di ip'ohtógidi Judas óemägi, i-á Simon Iscariot-ví ay namuu. ²⁷ Judas i pává ikê' ihaydi wesebo' i Penísendi iví pí'ná ûnts'ú, hedi Jesus-di óetu'an, "Häawí háa bikhâymaa'i wesebo ná'an." ²⁸ Hewänbo to'wí wänbo' in dihúukw'ó'nin diwedi wí'ûnhanginnáhpí háadí Jesus-di kin óetu'annin. ²⁹ Judas-á i chä' múu imáa, hediho wên di'ân Jesus-di óetu'an häawí i shánki'digí' dítáy'i' ikumä-í'in, hedá wây-á wêndá di'ân in sehkanäwó' diwówayi'in wí häawí ovâymaa'ní gân óetu'an. ³⁰ Hediho Judas i pává ikê'di wesebo napee. Ihaydiho nakhuuná.

Jesus iví khäge'nin wên ts'aamin tsontuu imägi

³¹ Judas napee ihaydi Jesus natú, "Ihaydi nanânho t'owa dínhanginpúwídí naa t'ähkí t'owagi' o'aypuyä'i' hay'i' omuu'in, hedá háa naa dínpuwagít'óe'in namuudi dínhanginpúwí Yôesi Tádá wá' hay'i namuu'in. ³² Hediho Yôesi Tádádí hay'i naa dípaa-í iví haybá omúnídí, hedá ná'in ikhâymaa wesebo'. ³³ Naví áyyää, wí hâyú thaada' undádi ochangít'óe, hedi náa in Hudíyoví p'ó'dédí'in dovâytu'an waagibá un wá' wâytumáa, undi dítuwäkhâymaa, hewänbo wáy omän diwepiye' wí'únkoedí-ípí náa ímu-í'in. ³⁴ Naadi wên ts'aamin tsontuu náa wâypäkhâymaa, hedi kinnân namuu: Wí'ná táye úvíséegíhûuwí. Naadi wáyséegí waagibá, hanbá wí'ná táye úvíséegíhûuwí. ³⁵ Úvíséegíhondáho to'wên t'ähkí dínhanginnání naví khäge'nin ímuu'in."

Jesus-di Peter óetu'an, "U-á poewin untúni naa wídítaapi'in"

* **13:11** Páagé ihaydi Jesus in hí' "khäa" kin natúdi inbí túu'ú i'gedi ihí'máa, hewänbo tí'úugé ihaydá Judas-ví t'aywó'di i'gedân ihée'an.

³⁶ Simon Peter-di óetsikáyin, “Na’inbí Sedó, wépiyan unmán?” Jesus-di óetu’an, “Nää-á wí’úkoedipí wáy omän deepiye’ díyuhúuwídí, hewänbo wáy wí thaa wáy omän diwepiye’bá unmú-í.” ³⁷ Simon Peter-di óetsikáyin, “Na’inbí Sedó, háadan wídkoedipí wíyuhúuwídí nää? Naa okhâymuu naví wówátsi ugí’ dáymaänídí.” ³⁸ Jesus-di óetu’an, “Ti naa omuudi unkhâymuu uví wówátsi bimäänídí? Ná’in ta’gendi wítu’âamí: Wí dee sen wa’ ikinpídíbo’ ʔ-á poewin untúní wídítaapí’in.”

14

Yôesi Tádáví’piye’ gipunda’dá, iví ay Jesus-ví’piye’ páadé gimú-í’in gínkhây’ă

¹ Hedáhá’ Jesus t’âhkí iví khäge’nin itú’an, “Ánshaa iwe wí’íkwô’nípí. Yôesi Tádáví’piye’ úvíwhâyuhúuwí hedá naví’piyá. ² Naví Tádáví k’aygi únna’ diwe báyékí ún’ívená. Ná’in ta’gen namupídáho há’to wáytu’âamíwän ta’gen namuu’in. Hediho nää omän wí íve wí’ínbo wáykhây’ámídí. ³ Hedi wí íve wáykhây’ámídí omäädá wíyá owáy’ää-í un wáyhúuwídí naa-ádí, hedânho wáy o’ân diwebá un wá’ íkwô’ní. ⁴ Un únhanginná wáypiye’ omännin, hedá in p’ôe naa omän deepiye’ wá’ únhanginná.” ⁵ Thomas-di óetu’an, “Na’inbí Sedó, wígínhanginnáhpí wáypiye’ unmännin wänbo’. Hedi hádídán in p’ôe unmán deepiye’ gínhanginnání?” ⁶ Jesus-di óetu’an, “Naa-á in p’ôe omuu, hedá in ta’gendá, hedá in wówátsi-á. To’wí wänbo wúnkoedipí naví Tádáví’piye’ namú-ídí, naví’piye’ páadé na’äädída’manho’. ⁷ To’wí naa omuu’in ta’gendi únhanginnándáho naví Tádá wá’ dîntáa-íwän. Nää iwediho bîntaa hedá bînmû’.”

⁸ Philip-di Jesus óetu’an, “Na’inbí Sedó, i Tádá na’in dînkeeyamí. Hähayda’ gíntáy.” ⁹ Jesus-di óetu’an, “Philip, gáhánhay waabo’ undádí oyihó’, hebo wa’di wí’úhanginnáhpí to’wí omuu’in. To’wên naa dímû’indá i Tádá wá’ dâymû’. Hedi háadan dítumáa i Tádá wáykeeyamí gin? ¹⁰ Háadan wíviwhâyundepí i Tádá-ádí omuu’in hedi i Tádá-á naa-ádá omuu’indá? Ná’i hí’ wáytu’o’i naví’da’ wídkínmuupí, hewänbo naa dáyhi’máa ihaydi naví Tádá naa-ádí namuu’i’ iví t’ôe i’o’. ¹¹ Ná’i naadi wáytumáa’i binwhâyú: Naa-á i Tádá-ádí omuu, hedá i Tádá-á naa-ádá namuu. Hewänbo naví hí’ dînwhâyundepídáho’, i hääwí dáy’o’i namuudi bíwhâyú wé’ge gamuu’in. ¹² Ta’gendi wáytumáa, to’wên naví’piye’ díviwhâyunde’indá, naa dáy’an waabá in wá’ dívíkankhâyamáa, hedá wa’di shánkí he’endi hääwí-á dívíkankhâyamáa, gá naa naví Tádáví’piye’ omändân. ¹³ Úvíwhâyundedáho naa dínk’ôe’in wáy’ámídí i ída’po’i’, naadi wáy’ámí-ákun, hedi hääwí naa Yôesi Tádáví ay omuu’i dó’o’ídi t’owa dínhanginnání i Tádá hay’i namuu’in. ¹⁴ Hääwí namúni wänbo ída’po’di, naa dínk’ôe’in wáy’ámídí úvíwhâyundedá, naa dó’ámí-ákun.”

Jesus-di i Yä’dâa’i P’oewaahâa iví khäge’ninbí’piye’ óesankhâyamáa

¹⁵ “Undi díséegídáho’ i tsontuu wâymagí’i dîn’a’ginnamí. ¹⁶ Hedi naadi naví Tádá dódaa’amí wíyá to’wí wovâykhäge’namí’i wovâysaanídí, hedi han i Tádá i’ámí. Ná’i wovâykhäge’khâyamáa’i-á häädi wänbo t’âhkí undádí nayêení, i-á i Yä’dâa’i P’oewaahâa namuu, hedi in ta’gen nahâhkanyí’. ¹⁷ In to’wên Yôesi Tádá dáytaapí’indá ná’i Yä’dâa’i P’oewaahâa wí’óemündepídí hedá wí’óetaapídí há’to daykéyí. Hewänbo undidân bîntaa, undádí nayídi, hedá unbí pí’ná kó’yé i bînmá’ve-í.

¹⁸ “Naadi wên tádápi’ in yíyápi’ in waagi’inbá wíwâyyoekankhâyamáapi, naa-á unbí’piye’ owáy’ă’. ¹⁹ Hây napóe ihaydi in t’owa Yôesi Tádá dáytaapí’indi naa wiya wídímúnípi, hewänbo undáho dímúni, hedá íwówayêení gá naa owówayidân. ²⁰ Hedi i thaa napówa ihaydá únhanginnání naa naví Tádá-ádí omuu’in, hedá undádí naa-ádí wé’ge gimuu’indá wá’ únhanginnání.

²¹ “To’wên naví tsontuu dínhógi’ in hedá dîn’a’gindo’indá, indânho naa díséegí, hedi to’wên naa díséegí’indá naví Tádádí ovâyséegí, hedá naadi wá’ dovâyséegí, hedi dovâykhäge’namí shánkí híwó’ dítáa-ídí” kin Jesus natú. ²² Wí khäge’di’ Judas gin nakháwă’i’, hebo Judas Iscariot-dá yoe, idân Jesus óetsikáyin, “Na’inbí Sedó,

heháadan na'inda' díkhäge'khâymaa shánki híwó' wítaa-ídí, hedi hä'in t'owa Yôesi Tádá dâytaapí'indá yoe?" ²³ Jesus-di ôetu'an, "To'wên naa díséegí'indá naví hí' dîn'a'gindo', hedi naví Tádádáho ovâyséegímá've-í, hedi naví Tádá-ádí naa-ádí inbí pí'ná khó'yé änthayé-í. ²⁴ To'wên naa díséegí'indá naví hí' wíðîn'a'gindopí. Hedi i hí' naadi wâytu'andi-á naví'ðá' wíðînmuupí, naví Tádádí dísandiví hí'-ân ûnmuu.

²⁵ "Nä'i hääwí naadi wâytumáa wa'ði náä undádí oyidibo'. ²⁶ Hewänbo i to'wí wovâykhäge'namí'idá t'ähki úntáy'i wovâyhá'amí, hedá t'ähká naadi wâytu'andi-á wovây'anshaakannamí. I-á i Yä'ðäa'i P'oewaahâa-ân namuu, hedi naví Tádádí i wovâysaaní gá han dódaa'andân.

²⁷ "Naadi wâykhäge'namí hedânho ánskaa iwe wí'íkwo'nípídí. Naada' dínkoedi han wây'amí'in, in to'wên Yôesi Tádá dâytaapí'indá wíðínkoedipí. Unbí pí'ná khó'yé wí'í'âyíngi-ípí hedá wí'íkhuwôeda'ípí. ²⁸ Naví Tádáví'piye' omän hedá unbí'piyá owáy'ä' gin wâytu'andi í'toe. Naví Tádá-á naví shánki hay'i namuu hedi ta'gendi undi naa díséegí'dáho' íhíhchaa-í iví'piye' omändi. ²⁹ Nä'i t'ähki náä wâytumáa wa'ði napóepídíbo', hedânho owáy napóe ihaydá undi naví hí' dínwhäyú-ídí. ³⁰ Wíyá shánki naadi wíwâytu'amípí, gá i Penísendi na'ädân, i-á in Yôesi Tádá dâytaapí'inbí tsondi dínmuu. Idá naa wíðítsonmáapí. ³¹ Hewänbo náä naví Tádádí naa díyôn waa dáykhâymaa, t'ähki t'owa dínhanginnání i-ân dóséegí'in.

"Bíwínú, yaho náwedí gimú-í."

15

Jesus wên úuva áaphäa waagi'ba namuu

¹ "Naa wên híwó'nin úuva áaphäa waagi'ba omuu, hedi naví Tádá-á i áaphäa áyí'di waagi'ba-á namuu. ² In t'owa naví'in dínmuu'in áaphäa wa'yáy khóe waagi'inbá dimuu. T'ähki wa'yáy khóe na'úuvapaapí' naví Tádá its'ándedi iyâa'o', hedá i wa'yáy khóe na'úuvapaa iwedá i hí'índi híwó'pí' namuu'i-á iyâa'o' shánki báyéki híwó' napáa-ídí. ³ Undá i híwó'pí' ho únyâamuu i hí' naadi wâytu'andi bîn'tóyandi. ⁴ Häädi wänbo t'ähki naa-ádí ímúní'in únkhây'ä', hedi naa-á häädi wänbo t'ähká undádí omúní. Wên wa'yáy khóe wänbo wí'bo wínahääpa'pí, ná'in wa'yáy khóe in áaphäa eedi nachândida'mân nahääpa', hedi hanbá un naa-ádí häädi wänbo t'ähki ímuupídáho', há'to únkoedí-í híwó'di hääwí úví'amídí.

⁵ "To'wên häädi wänbo t'ähki naa-ádí dimuu'in hedá naa-á indádí omuudá, indá báyéki híwó' díví'amí. Naa-ádí ímuupídí hääwí wänbo há'to bîn'amí. ⁶ In to'wên naa-ádí häädi wänbo dimuupí'indá wa'yáy khóe t'owa dâyt'sâ'i' waagibá dínpuwí. Kí'bi wa'yáy khóe-á dâych'áadí nat'a', hedi dâywé'ge'andi dâyphamäade'. ⁷ Naa-ádí häädi wänbo t'ähki íkw'ondá naví hí'-á unbí pí'ná khó'yé bînmáadá, únkoedi hääwí wänbo ídái Yôesi Tádá bîndaa'amídí, hedi idá wovâymaäní, ⁸ hedânho t'owa dínhanginnání naví Tádá hay'i namuu'in, hediho' undá báyéki híwó' úví'âamí, hedi kindidího ta'gendi naví khäge'nin ímúní.

⁹ "Naví Tádádí naa díséegí waagibá naadi wâyséegí. Naví séegí wóegé häädi wänbo t'ähki ímúní. ¹⁰ Naa naví Tádáví tsontu dôn'a'gindodí iví séegí wóegé häädi wänbo t'ähki omuu. Hedá undá hanbá naví tsontu dîn'a'ginhondáho', naví séegí wóegé häädi wänbo t'ähki ímúní. ¹¹ Nä'i t'ähki wâytu'an hedânho' i híhchan dómáa waagibá un wá' unbí pí'ná khó'yé bînmá've-ídí, hedá t'ähki híhchanda' bînmá've-í. ¹² Nä'in tsontu naadi wâytumáa: Wí'ná táye úviséegíhúuwí naadi wâyséegí waagibá. ¹³ In to'wên inbí wówátsi inbí k'ema'ingí' dívímägi'indá shánki hay'in séegí namúní'in dâymáa. ¹⁴ Hedi undá hääwí naadi wâyyon waagi bínkanhondáho naví k'ema'in ímuu. ¹⁵ Náä iwedi páadépiye' naví t'ôe'in ginda' naadi wíwâytukankhâymaapí, gá wí tsondi-á iví t'ôe'in háa íkhâymaa'in wí'itú'opídân, hewänbo naví k'ema'innân gin wâytu'âamí, gá hääwí naví Tádádí dítu'andi' naadi wâyhangin'ânnandân.

16 Undi naa wíđíde?manpí, naadá un wâyde?man, hedá wovâykw'ódi báyéki híwó? úví?amídí, hedi i híwó? úví?o?i-á nakâypúwí. Naví Tádádí naa dínk'ú? hääwí ida?póe?i? wây?amídí, hediho úvíwhâyundedáho? idi wovâymaäní. 17 Kinnân naadi wâytsónmáa: Wí?ná táye úvíséegíhúuwí."

In Yôesi Tádá dâytaapí?indi Jesus-ví khäge?nin ovây'táy-i

18 "In t'owa Yôesi Tádá dâytaapí?indi wovây't'aydáho wí?ún?óde-ípi unbí páadébo naa dít'ay?in. 19 In Yôesi Tádá dâytaapí?in t'owa waagi?inbá ímuudáho?, indi wovâyséegí-í, inbí?in dínmuu?in dâyséegí waagibá. Hewänbo in waagi?inbá wí?ímuupí. Naadi wâyde?man Yôesi Tádá bîntáa-ídi, hedânkun indihó wovây't'ay. 20 Wí?ún?óde-ípi háa wâytu?annin: Wí t'ôe?i-á iví tsondiví shánki hay?i wínamuupí. Hediho to?wên naa dít'ôephadekannannindi un wá? wovây't'ôephadekannamí, hedi to?wên naví hí? dín?a?ginnannindi unbí? wá? wovây?a?ginnamí. 21 Naví?in ímuudíbo t'ähki ná?i híwó?pí? hääwí t'owadi wovây?amí. Háadi? Gá i naa dísandi? wíđâytaapídân. 22 Naadi naví hí? dovâytu?âamídí o?ääpídáho ná?i t'aywó?di wíđínmuupíwân. Hewänbo o?ää-áku, hedânho náa wí? wänbo wí?únkoedipí natúnídi, 'Naa wíđínhanginnáhpí dáy't'aywó?nannin.' 23 To?wên naa dít'ay?indá naví Tádá wá?ho dín't'ay. 24 Wa?di indádi oyi? ihaydi báyéki hääwí dáy'an wiyá to?wí wänbo hânhay wänbo i?anpí? Kí?bi t'ôe dáy'anpídáho ná?i t'aywó?di wíđínmuupíwân. Hewänbo háa naa dáy?annin dâymû?-áku, hedi naa-ádi naví Tádá-ádi wí?gíndíbo dít'ay. 25 Hedi kin díví?andi naa háa inbí tã?kan naví?gedi nata?muu waa dínpóe, kinnân: Wên híwó?pí?in wíđáy?anpí wänbo naa dít'ay.

26 "Owáy naví Tádáví?we opówá ihaydi i to?wí wovâykhäge?khâymaa?i-á naadi wâysangit'ôe. Ná?i naví Tádáví?wedi unbí?piye? nakä?äägít'ôe?i-á i Yä?dâa?i P'oweqahâa namuu. Hedi napówá ihaydi naví?gedi ihée?amí. 27 Hedá undá wá? t'owa naví?gedi bîntu?âamí, gá páadé naví t'ôe donts'an?an diwedíbo? un naa-ádi íyidân.

16

1 "Ná?i hääwí naadi wâytu?an hedânho unbí whây wí?únháanípídi. 2 In Hudíyodi inbí méesate íve wovâytsudekhâa?amí, hedá wá? shánki wänbo únpúwí, wáy wí thaa naná? diwe wovây't'ahánúdáho di?âaní Yôesi Tádági? dívít'ôemáa?in. 3 Háadan kin dívíkhâymaa? Gá Yôesi naví Tádá dínmuu?i wíđíntaapídân, hedá naa wá? wänbo wíđítaapí. 4 Ná?i napuwagít'ôe?i wâytsómáa wa? napóepídíbo?, hedânho napóe ihaydá naadi wâytu?an ni?gedi ún?ánpowagít'ôe. Naadi ná?i hääwí wíwâytu?anpí páadé naví t'ôe donts'an?an dihaydi, gá wa?di undádi oyidân."

Háa i Yä?dâa?i P'oweqahâa ikhâymaa?in

5 "Nää tobá i naa dísandiví?piye? omän wänbo?, wéná wí wänbo undi wíđítsika?máapí wâhääpiye? omännin. 6 Ná?i hääwí wâytu?andídiho? unbí pí?ná kó?yé náa báyéki únkháapo?. 7 Hewänbo in ta?gen wâytsómáa: Ungí? shánki yänbedi híwó? namuu naa omú-ídi, gá naa omääpídáho? i to?wí wovâykhäge?khâymaa?i wína?ää-ípidân, hewänbo omäädáho? i dósaaní unbí?piye?. 8 Hedi owáy napówá ihaydá t'owa ovâythayyamí piháa di?ánshaamuudi wíđika?póya?pí?in inbí t'aywó?di i?gedi, hedá i híwó?di namuu i?gedá, hedá Yôesi Tádádí t'owa ovâytsuchänukhâymaa i?gedá. 9 Idi ovâythayyamí dívít'aywó?nannin, naví?piye? wíđíwíwhâyundepídi. 10 Naa híwó?di? omuu i?gedi ovâythayyamí, gá naa i híwó?di? omuu?i naví Tádáví?piye? omändân, hedi wiyá wíđímúnípi. 11 Yôesi Tádádí t'owa ovâytsuchänukhâymaa i?gedi ovâythayyamí, gá ho natúidân idi i Penísendi óetuchänukhâymaa, i-á in t'owa Yôesi Tádá dâytaapí?inbí tsondi dínmuu.

12 "Naa wa?di báyéki wâytu?âamí?in oda?, hewänbo náa wí?únkoedipí ihay bínhónídi. 13 Hewänbo owáy i Yä?dâa?i P'oweqahâa napówá ihaydi, i-á in ta?gen t'ähki naháhkanyí?i? namuu, idi wovâykhäge?khâymaa in ta?gen namuu?in naví?gedi ta?gendi únhanginpúwídi,

gá iví ánskaa ûnmuu'ida' wí'ihí'khâymaapídân, hewânbo háa Yôesi Tádádí óetu'an waagi natúni, hedá háa napuwagít'óe'in wovâytu'âamí. ¹⁴ Háa natúni'in naví'wedi ihóní hedi wovâytu'âamí. Handidi wovâyhangin'ânnamí naa hay'i omuu'in. ¹⁵ Naví Tádáví háhkan ûnmuu'i-á naví' wá' dînmuu. Hedânho naa otú, i Yä'dâa'i P'oewaahâa háa wovâytu'âamí'in naví'wedi ihóní."

Jesus-ví khäge'nin inbí pí'nä khó'yé dikháapúwí, hewânbo wíyá dihihchanpúwí

¹⁶ "Hanwaapídíbo' undi wídímúní, hedá iwedá hanwaapídíbo-á undi naa wíyá díwáymúní." ¹⁷ Wên iví khäge'nin wí'nä táye dívítu'an, "Hânnan hêe nã'in dítu'annin natu'da"? Natú, 'Hanwaapídíbo wídímúní' gin, hedá 'Iwedá hanwaapídíbo-á wíyá naa díwáymúní' gân. Hedá wá' natú, 'Kin napúwí gá naví Tádáví'piye' omândân.' ¹⁸ Hedi hânngú iví hí' 'hanwaapídíbo' ûntu'da"? Hääwí i'gedi ihí'máa'in wíghanginnáhpí."

¹⁹ Jesus ûnhanginná ditsikapúwí'in dida', hediho' ovâysikáyin, "Tí úvitsika'máa háa otu'da'in wâytu'andi, 'Hanwaapídíbo' undi wídímúní, hebo iwedá hanwaapídíbo-á wíyá díwáymúní'? ²⁰ Ta'gendi wâytmáa, undá íséeyêení hedá úvísíhtuwinú-í, hewânbo in t'owa Yôesi Tádá dâytaapí'indá dihihchanpúwí. Hebo ík'áykhaapóe wânbo nã'i-á únphadé-í hedi híhchan bînmá've-í. ²¹ Wí kwee na'eyekhâyi'i hânho nachanpo', na'eyehaypúwí ihay nanândi. Hewânbo iví ay ûn'aypuyä ihaydá, iví hay i'gedi wíyá wí'ûn'ánpóya'pí, gá nahíhchanpóedân iví ay ûn'aypuyädi. ²² Hedi hanbá undá nää únpo'. Un ík'áykhaapo' naa wáypíe' omândi, hewânbo owáy naa wíyá o'äa ihaydá unbí pí'nä khó'yé íhíhchaa-í, hedi to'wí wânbo wí'ûnkoedí-ípí unbí híhchan únmuu'in wovâykwée-ídí.

²³ "Hedi ihaydi wí'úntâynípi hääwí wânbo ditsikáyí'nídí. Ta'gendi wâytmáa, hääwí naví Tádá bîndaa'andi', naví'piye' úvíwhâyundedi, idi wovâymääni. ²⁴ Nää pu'wahay wa'di hääwí wânbo wí'ida'póepí naví'piye' úvíwhâyunde wânbo'. Nää bindaa'an, hedânho bînhóní, hedá báyéki híhchan bînmá've-í.

²⁵ Nã'i hääwí wâytu'andi wâyhá'amídí ûnthaykantáy, hewânbo owáy wí thaa naná' diwe kindidi wíyá wíwâyhée'amípi, thay'eedân naví Tádáví'gedi wâytu'âamí. ²⁶ Hedi ihaydi shánki híwó' bîntaadi un íhääwída'púwí naví'piye' úvíwhâyundedi, hedi wíyá wínatâynípi naa naví Tádáví'piye' wâyüusu'amídí, hewânbo idi wovâyséegídí unnânho iví'piye' úvíyüusu'amí. ²⁷ Hedi idi wovâyséegí gá undi naa díséegídân hedá úvíwhâyundedá naa iví'wedi o'äa'in. ²⁸ Nää oepáa k'aydipiye' naví Tádáví'wedân o'äa-ákun. Hedi nää-á nãwedi naví Tádáví'piyebá ováymân."

²⁹ Iví khäge'nindi óetu'an, "Nábáha' thay'eedi bihí'máa, nää-á uví hí'-á ûnthaykantáy'i' wí'úmuupi. ³⁰ Nää gínhanginpóe u hääwí t'ähki ûhanginná'nin, hedá hääwí to'wídí wóetsikáyí'ní'in nada'i' u ûhanginnânho wa' wóetsikáyí'pídíbo'. Hedânho ívíwhâyunde Yôesi Tádáví'wedi un'ää'in." ³¹ Jesus-di ovâytu'an, "Nää-á ítú' naví'piye' úvíwhâyunde'in, ³² hewânbo nää iwedi un t'ähki íwadedée-í, hedi wí'ínbo' unbí p'óegé bînkéyi hedi naa wí'bo díyoe'amí. Hewânbo naví Tádá naa-ádí nayidi ta'gendi wí'bo há'to oyêení. ³³ Naadi t'ähki nã'i wâytu'an hedânho naa-ádí ímuudi ánskaa iwe wí'íkwo'nípidí. In Yôesi Tádá dâytaapí'inbí yáagé wa' íyi' ihaydibo bînt'ôephadekhâymaá, hewânbo kay'indi úvíwínú-í, naa i yä'dâapí' nää oepáa k'aydiwi dót'an."

17

Jesus iví khäge'ningí' iyüusu'an

¹ Jesus iví khäge'nin nã'i t'ähki itú'an dihaydi makówápiye' ibéedí kinnân iyüusu'an: "Tádá, ihaydiho dînná. Nää ovâykeeyan naa uví ay omuu'i hay'i omuu'in, hedânho u-á hay'i unmuu'in naadi dovâykeeyamí. ² Udi dísóge t'ähki t'owaví tsondi omúnídí, hedânho naadi t'ähki in udi dímägi'in in wówátsi nahándépí'in dovâymaänídí. ³ Uda' i ta'gendi Yôesi unmuu, hedá naa-á Jesus omuu, i udi dísandí' t'owa dovây'aywoenídí, hedi in to'wên u-ádí naa-ádí dítaa'indáho wówátsi nahándépí'in dâymáa. ⁴ Wa'di nää oepáa

k'aydi oyi' ihaydi in t'owa dovâykeeyan ʔ-á hay'i unmuu'in, gá in t'ôe ʔdi díkanyônnin t'âhki dóbowadân. ⁵ Tádá, naa hay'i omuu wa'ʔdi ʔ-ádí oyi' ihaydibo', wa' hääwí wânbo nakhi'yenpi ihaydibo'. Nää uvi'piye' owáymän, hedího ovâykeeyamí naa hay'i omuu'in, háa omú'de waagibá.

⁶ “In to'wên nää oepáa k'aydi ʔdi naa dímägi'in dovâykeeyan háawi unmuu'in. Indá páadébo' uvi'in úmuu, hedá ʔdá indá dímägi, hedí uvi hí' wôn'a'ginnan. ⁷ Nää in dínhanginpóe hääwí t'âhki ʔdi dímägi'i ta'gendi uvi'wedí na'ä'in, ⁸ gá hääwí ʔdi naa dítu'andi' naadi dovâytu'andân, hedí dâyséegí'an. In dínhanginná ta'gendi uvi'wedí o'ä'in, hedá dívíwhäyunde' ʔdi dísanin.

⁹ “Naadi ingí' dovâyüusu'o'. Nää t'âhki t'owagi'in wídäyyüusu'opí, hewänbo in ʔdi dímägi'ingí'indá'mân dáyyüusu'o', indá uvi'in úmuudi. ¹⁰ T'âhki navi'in dínmuu'in uvi'in wá' úmuu, hedí uvi'in úmuu'indá navi'inbá dínmuu. Hedí háa inbí wówátsi dâyhon waagidibo nakeepo' naa hay'i omuu'in. ¹¹ Nää uvi'piye' omän, hedí nää oepáa k'aydi wó'yëenípí, hewänbo ná'indá näädíbo wa'ʔdi diyi'. Navi Tádá, ʔ shánki yä'dâa'i unmuu'i', uvi kay úmuu'idi áyngidibo' ovâyma've-í, i kay ʔdi dímägi'idibá, hedânho wí'da' waagibá dimúnídi, naa-ádí ʔ-ádí wí'da' gamuu waagibá. ¹² Wa'ʔdi indádi oyi' ihaydi áyngidi híwó' dovâymaa uvi kay úmuu'idi, i kay dímägi'idibá, hedá dovây'áyngimáadi wí'da'mân in diwedí napedee, i-á i hã'bi namuu napedeegít'óe'i', hedího háa uvi ta'nin diwe iví'gedí nata'muu waa ünpoe.

¹³ “Hedí nää uvi'piye' omän, hedí dáyyüusu'odi ná'i t'âhki otû' wa'ʔdi nää oepáa k'aydi oyidibo', hedânho inbí pí'ná khó'yé t'âhki híhchan dâymá've-í, naa dómáa waagibá. ¹⁴ Naadi uvi hí' dovâymägi, hedí in t'owa wóetaapí'indi ovây'tay, hã'in t'owa waagi'in wídímuupídi, naa wânbo wá' in waagi wó'muupí waagibá. ¹⁵ Naadi wíwída'máapí nää oepáa k'aydi iwedi ovâyâa'amídi, hewänbo wída'máa ʔdi áyngidibo' ovâyma've-idân, hedânho i Penísendídi wí'ovâyhónípídi. ¹⁶ In wóetaapí'in waagi'inbá wídímuupí, naa wânbo wá'-á yoe. ¹⁷ In ta'gen ovâyhá'amí hedânho ta'gendi uvi'piye' dívímäänídi. Uvi hí'-á in ta'gen namuu. ¹⁸ ʔdi naa nää oepáa k'aydipiye' dísan waagibá, naadi ná'in navi'in dínmuu'in wá' t'ämäpiye' nää oepaa k'aydi dovâysankháymáa. ¹⁹ In navi'in dínmuudi naa uvi'piye' dáymä' hedânho in wá' ta'gendi uvi'piye' dívímäänídi.

²⁰ “Naadi ná'ingí'indá' wídäyyüusu'opí, hewänbo wé'ge'in t'owagi' wá' dáyyüusu'o', in to'wên ná'inbí hí' dínmuu'idi navi'piye' dívíwhäyukháymáa'in, hedího wí'da' waagibá dipúwídi. ²¹ Navi Tádá, ʔ-á naa-ádí unmuu, hedá naa-á ʔ-ádá omuu, hedí hanbá innân wá' na'indádi dimúní'in naa oda'. Hedí kin naa dáyyüusu'o' hedânho t'âhki t'owa dívíwhäyú-ídi ʔdi naa dísanin. ²² Naadi he'ennin dovâypáa-í, ʔdi naa hay'i dípaa waagibá, hedânho wí'da' dipúwídi, ʔ-ádí naa-ádí wí'da' gamuu waagibá. ²³ Naa indádi omuu, hedí ʔ-á naa-ádá unmuu, hedího ta'gendi wí'da' dipúwí, hedí handídi t'âhki t'owa dínhanginnání ʔdi naa dísanin, hedá dínhanginnání wá' ʔdi ná'in naa-ádí dimuu'in ovâyséegí'in, ʔdi naa díséegí waagibá.

²⁴ “Navi Tádá, naa oda' in ʔdi dímägi'in naa-ádí dikwó'ní'in wáy naa ochangít'óe iwebá, hedânho ʔdi naa hay'i dípaa'in dâymúnídi. ʔdi naa hay'i dípaa gá ho wa'ʔdi ná'i nan oepáa nâakhíépídiibo naa díséegídân. ²⁵ Tádá, ʔ ta'geda' bi'o'i' unmuu'i', tobá báyéki t'owadi wíwóetaapí wânbo', naadi wítaa, hedí ná'in navi'in dínmuu'in dínhanginná ʔdi naa dísanin. ²⁶ Háawi unmuu'in naadi dovâyhangin'ânnan, hedá shánki híwó' dovâyhangin'ânkháymáa, hedânho ʔdi naa díséegí waagibá hã'bi séegí inbí pí'ná khó'yé dâymá've-ídi, hedá naa-á indáda omúní.”

¹ Jesus iyûsubowa ihaydi iví khäge'nindádí iwedi dimää, hedi owáy Kidron kó' p'änäpiye' dimää. Iwáyge wí nava'ay na-olive-taysaa'i nak'óe, hedi Jesus-ádí iví khäge'nindádí i nava'ay iwe dits'ú. ² Judas i Jesus óeku'p'égi'i' ûnhanginná wáyge iwe naná'nin, háyän wänbo Jesus iví khäge'nindádí iwepiye' namäädí. ³ Hediho Judas-di wên Rome-win sundado-á wên sundado i méesate hay'i dáy'áyí'í'indá hedá wên Pharisees-á ovâymaa, hedi phakó-á kohséephé naphaamuu'i-á inbí k'uuphé-á dínmahkänmuu'i wóegé iwe dipówá. ⁴ Jesus ûnhanginná hääwí t'ähkí háa ûnpuwagít'óe'in, hediho i'ähtuyedi inbí páadépiye' iwínú, hedi ovâytsikáyin, "To-an bîntuwämáa?" ⁵ "Gá Jesus i Nazareth-wi-ân" kin óetu'an. Idá ovâytu'an, "Naa-ân i omuu." Judas i óeku'p'égi'i' iwebá indádí nayi'.

⁶ "Naa-ân i omuu" gin ovâytu'an dihaydi tí'ûupiye' dívihádidí dikanu. ⁷ Hedáhá' wíyá ovâytsikáyin, "To-an bîntuwämáa?" Indi óetu'an, "Gá Jesus i Nazareth-wi-ân." ⁸ Jesus-di ovâytu'an, "Wâytu'anho naa-ân i omuu. Hediho naada' dítuwämáadá, ná'in wé'ge'in binpunmäa." ⁹ Ha'wâagi ovâytu'an dihaydi háa häädankánbo' iyûusu'an waa napóe. Kinnânho iyûusu'an: "Wí' wänbo in dímägi'in diwedi wíðinpedée-ípi." ¹⁰ Simon Peter wí tsiyó phá' imáa, hedi iwhahkê'dí i owha' p'ó'dédí'ví t'óe'i Malchus gin nakháwá'i' óewhädídi iví ko'ðingédi'in oeyay he'yinbo ônt'ó'ts'á'. ¹¹ Jesus-di Peter óetu'an, "Uví tsiyó phá' hã'i súde iwebá mänwáyto'. Ná'in t'ôephade naví Táðádí naa dînsannindá dínkhây'ä' donphadé-í'in."

Jesus oe Annas-ví'piye' óeho'

¹² In sundado-ádí inbí tsondi-ádí in hay'i méesatewin áyí'nindádí Jesus óepankê'dí óekhówhi'an. ¹³ Iwedi oe Annas-ví'piye' páadé óeho'. Ihay paayo-á Caiaphas na'owha'p'ó'dédí'än, hedi Annas-á Caiaphas-ví yahsédo-á ûnmuu. ¹⁴ Caiaphas-dá in Hudíyoví p'ó'dédí'in häädankánbo ovâytsimakhe'odi ovâytu'an, "Shánkí yänbedí híwó' namúní wí'ðá' wí to'wí t'ähkí in t'owagí' nachúu-ídi."

Peter natú idá Jesus óetaapi'in

¹⁵⁻¹⁶ Simon Peter-ádí wíyá khäge'di-ádí Jesus-ví tí'úuge damän. I owha' p'ó'dédí'dí ná'i khäge'di' óetaa, hediho i khäge'di' ûnkoedi nats'únídi i tewhá tehpaá búge i owha' p'ó'dédí' nathaa iwe. Peter-á oe tehpaá yá'wébo-á phódi nú' óeyoe'an, hediho i khäge'di nawáypée ná'i a'yú iphódi'áyinmáa'i' óehée'amídi, hedi Peter oe tehpaá búgepiye' óets'úde. ¹⁷ I a'yúdi Peter óetu'an, "Hã'i sen óepankê'iví khäge'dibá unmuupí'an." Peter natú, "Naa-á yoe."

¹⁸ Nat'êediho in t'óe'indá in hay'i méesatewin sundado-á phaa'uudi dáypha't'égi, hedi phaa nú' disúwáwin. Peter wá' iwebá iwínú.

I owha' p'ó'dédí'dí Jesus óetsika'máa iví hähkan ni'gedi

¹⁹ I tewhá íve i owha' p'ó'dédí'dí Jesus óetsika'máa iví khäge'ninbí'gedi hedá iví hí' in t'owa ovâyhá'o' i'gedá. ²⁰ Jesus-di óetu'an, "Naa t'owa t'ähkíví páadépiye' dáyhee'owän, hedi häädi wänbo t'ähkí dovâyhá'owän inbí méesate hí'índi' eeye hedá inbí méesate hay'i' ee-á, wáyge t'ähkí in Hudíyo dívíwé'ge'o' eeye. Hääwí wänbo kaadibo wó'túhpí. ²¹ Heháadan ná'i hääwí naa dítsika'máa? In to'wên dîntóyannin ovâytsikáyí'ní háa dovâytu'annin. Indá dínhanginná háa otú'in." ²² Jesus ná'in natú ihaydi, wí méesatewi sundado iwe nú' nawindídi Jesus óets'emapháve, hedi óetu'an, "Ha'wâagá i owha' p'ó'dédí' wínâahée'amípi." ²³ Jesus-di óetu'an, "Wên háawên híwó'pí'in naa otúðáho', úkhây'ä' ovâytu'âamí'in hääwí namuu'in. Hewänbo háa otú waa in ta'gen namuu-âkun, hedânho wí'úk'óepí dits'emapháve-í'in."

²⁴ Hedáhá' Annas natsonpóe Jesus nakhówhimuudi i owha' p'ó'dédí' Caiaphas-ví'piye' óesaanídi.

Peter wíyá natú Jesus óetaapi'in

²⁵ Oe yá'wé Peter wa'di nasúwáwin, hedi in wé'ge'in iwe diwinnindi óetsikáyin, "Ti ɔ wá' hã'i senbí khãge'dibá wí'unmuupí'an?" "Yoe," kin natú, "naa-á yoe." ²⁶ Wí sen i owha' p'ó'dédí'ví t'óe'ibá namuu'i' iwe wá' nawin, i-á i sen Peter-di óe'oyets'á'ívi maatu'i' ũnmuu, hedi idi Peter óetsikáyin, "Ti Jesus-ádi oe na-olive-taysaa iwe wíwímû'pí'an?" ²⁷ Peter wíyá natú "yoe" gin, hedi wesebo wí dee sen ikin.

Jesus oe Pilate-ví'piye' óeho'

²⁸ Wa'déedíbo naná, hedi Jesus-á Caiaphas-ví'wedí óeho' i Rome-wi tũyônbi tewhá hay'i iwepiye'. In Hudíyo ná'i Rome-wi tũyônbi tewhá ee wídits'ũhpí, gá inbí khuu dínmuudi dínkhãk'óedân dits'ũnín'ín, hediho dits'ũndáho' wídín'ãhpí ná'i Passover shánkí'di koegi' dáy'k'óe-í'ín. * ²⁹ Hediho Pilate oe yá'wépiye' napee, hedi in t'owa ovâytsikáyin, "Háawin t'ehpide-an ná'i senbí'gedi dínmá'?" ³⁰ In Hudíyodi óetu'an, "Ná'i sen wên t'aywó'nin i'ánpídá há'to uví'piye' áymá'íwân." ³¹ Pilate-di ovâytu'an, "Un wí'bo bínpihúu i', hedá bintuyó'nandi bín'an unbí tsontuú untú' waagibá." In Hudíyodá óetu'an, "Hewänbo un Rome-í'indá ná'in Hudíyo wídínk'úyá'pí wí to'wí áyhéyí'ín, yá'dâapí i'andi áyshaa wänbo'." ³² Ná'in ditú' dihaydi Jesus-ví hi' háa nachuwagít'óe i'gedi ta'gen napee. †

³³ Pilate ivi tũyôn tewhá ee nawáyts'ú, hedi Jesus óetukánnandi óetsikáyin, "Ti ɔ-á in Hudíyoví tsondi hay'i-ân unmuu?" ³⁴ Jesus-di óetsikáyin, "Ti ɔ-ân wí'bo unhangin'ânda', háa in Hudíyodi naví'gedi wóetu'andibo dítsika'máa?" ³⁵ Pilate-di óetu'an, "Ti naa-ân Hudíyo omuu gin un'ânde gáhân? Uví t'owaqibo hedá in owha' p'ó'dédí'í'indádi naví mange wóekán. Háawin t'aywó'ninnan bi'an?" ³⁶ Jesus-di óetu'an, "Naa tsondi hay'i' omuu, hewänbo in náa oepáa k'aydiwin tsonnin waagá yoe. Hã'bi tsondi omuudáho' in to'wên dovâytsónmáa'ín dívíhãnsaa-íwân naa in Hudíyoví mange wídíkãanípídí. Hewänbo otú waa, náádiwin tsonnin waagi wó'muupí." ³⁷ Pilate-di óetsikáyin, "Hedáho', ti ta'gendi wí tsondi hay'i-ân unmuu?" Jesus-di óetu'an, "U'bo untú waa, hã'bi' omuu. Hedi náa oepáa k'aydipiye' o'ää hedá o'aypuyä, in ta'gen namuu i'gedi dáyhée'amídí. To'wên in ta'gen ho dínhanginná'nindá naa dín'tóyande'." ³⁸ Pilate-di óetsikáyin, "Hândidan to'wí unhanginnání hãäwí in ta'gen namuu'in?"

Jesus óekhe'khâymaa, hewänbo Barabbas-á óema'p'ädi

Pilate ná'in natú ihaydi in Hudíyo ee diyí' iwepiye' nawáypeedi ovâytu'an, "Naadi wên t'aywó'nin ná'i sen i'annin wänbo wídônshaapí. ³⁹ Hewänbo paayo p'óe waagi ná'i Passover shánkí'di naná' dihaydi undi dídaa'o' wí pan wâyma'p'ädi-ídi. Ti náa ná'i Hudíyoví tsondi hay'i dóma'p'ädi-í'ín ída'?" ⁴⁰ Dívítuwínú, "Hã'i-á yoe. Barabbas-ân gida' nâama'p'ädi-í'ín." Barabbas-á sänbi namuu.

19

¹ Hediho Pilate natsonpóe waa in sundado di Jesus óepiye hedi púwhí'dí óewhãhwhã'nán. ² In sundado wên wãäkhãn dáy'ophidé'andi óep'óhtógi. Hedáhá' wên p'í tsáawã'in k'éwé'in to-á óetógi, tsondi hay'ívi aa waagi'inbá namuu'in, ³ hedi wí'ín wí'íngin in sundado ivi páadépiye' diphademändi óeyanákítumáa, "Hãnnan un'ân, ɔ Hudíyoví tsondi hay'i' unmuu'i'," hedá óets'emapháve. ⁴ Pilate wíyá oe yá'wépiye' napeedi in t'owa ovâytu'an, "Bít'óyan, naadi i dópiyegít'óe undi bínmúnídí, hedáho' unhanginnánídí naadi wên t'aywó'nin i'annin wänbo wídônshaapí'ín." ⁵ Hediho Jesus oe yá'wépiye' óepiye. In wãäkhãn ôn'ophidé'annin nap'óhto'on, hedá in p'í tsáawã'in k'éwé'in to-á nato'on. Hedi Pilate-di in t'owa ovâytu'an, "Bínmú'dí, náwe i sen nawin." ⁶ In owha' p'ó'dédí'í'indádi hedá in hay'i méesate'in sundado-ádi óemû' ihaydi hãyân

* **18:28** I tũyôndá Hudíyo wínamuupí, hedi in Hudíyo-á dínkhãk'óe ná'in Hudíyo dimuupí'inbí hãäwí dáytagé-ídi.

† **18:32** Jesus ho natú wên phé'wan deedi nachuwagít'óe'ín. Handidi in Rome-í'indi in yanákikannin ovâyhanúnde', hewänbo in Hudíyodá ná'in yanákikannin dimuu'in ovâyk'usâyunde' ovâyhanú-ídi.

wänbo dívítuwínú, “Wên phé’wan deedi nát’óhtägek’u’.” Pilate-di ovâytu’an, “Unnân binhûu bînt’óhtägek’úwídi. Naada wên háawên t’aywó’nin i’annin wänbo wíðônshaapí.”
 7 In Hudíyodi Pilate óetu’an, “I-á natú Yôesi Tádáví ay namuu’in, hedi wên tsontuú gínk’óe’in natú’, wí to’wí kin ihée’o’i-á nachúu-í’in ûnkhây’ä’.”

8 Pilate nă’i hí’ nat’oe ihaydi shánkí wänbo nakhuwôeda’póe, 9 hediho’ iví tųyôn tewhá ívepiye’ nawáyts’ú, hedi Jesus óetsikáyin, “Ta’gendi wăhăäwi-an unmuu?” Hewänbo Jesus-di háabo wí’óetu’anpí. 10 Pilate-di oetsikáyin, “Ti wíðíhée’ámípí’an? Ti wí’úhanginnáhpí’an naada’mán dínk’óe háa wíma’p’ădi-í’in hedi háa ı dōvâymăăn’ın phé’wan deedi wóet’óhtägek’úwídi?” 11 Jesus-di óetu’an, “Yôesi Tádáví wíwônk’û’pídáho há’to úku’níwân háa wänbo naa dí’ámídi. Hediho i sen uví mange naa díkândi-áho uví shánkí it’aywó’nan.”

12 Pilate nă’in nat’oe ihaydi shánkí wänbo nada’ Jesus óema’p’ădi-í’in, hewänbo in Hudíyo dívítuwínú, “Nă’i sen nâama’p’ădidá, ı i tsondi Caesar-ví’năpiye’ wí’unmuupí. Wí to’wí wí tsondi hay’i namuu gin natú’di-ă Caesar-ví hănbí’ namuu.” 13 Háa ditú waa Pilate nat’oe ihaydi Jesus oe yá’wépiye’ óepiye, hedi in t’owa ovâytu’ódo’ iwe Pilate isóge. Iwáho dâytu’o nak’uupháagíkw’ó’ diwe gin, hedi Hebrew tųdăho “Gabbatha” gin dâytu’o’.

14 Wa’di Passover shánkí’di yâadi naná. Ihay thaa-á dâyhăäwíkhây’o wíyá thăwăngí’, kaykhanwówá thaa nanání’i’. Năa taage iwáypiye’ naná. Pilate-di in Hudíyo ovâytu’an, “Bínmú’dí, năwe unbí tsondi hay’i únwin.” 15 Dívítuwínú, “Năwedí năyăa’an, phé’wan deedi nát’óhtägek’u’.” Pilate-di ovâytsikáyin, “Ti unbí tsondi hay’i wây’t’óhtägek’úwí?” In owhá’ p’ó’đédí’indi óetu’an, “I-á na’inbí tsondi hay’i wíginmuupí. Na’indá wí’đá’ tsondi hay’i gín’ăn, i-á Caesar-ăn namuu.” 16 Hediho Pilate-di Jesus inbí mange óeyoe’an phé’wan deedi óet’óhtägek’úwídi.

Jesus phé’wan deedi óet’óhtägek’û’

17 Hedáhá’ Jesus óeho’di iwedi napee wên phé’wan igí’in ipí’íhondi, hedi in okú “P’ókhúbay” gin dâytu’o’ iwe dipówá, Hebrew tųdă ditú “Golgotha” gin. 18 Iweho in sundadodi Jesus in phé’wan deedi óet’óhtägek’û’, hedá wă’ wây-á wíye senă’dá Jesus-ví wí’nă kíngedí hanbá ovăn’an, hedi Jesus-ví phé’wan pinudi ônkídi. 19 Pilate natsonpóe wên phéphá’ eedi nă’i tų dâytă’namí gin: “Nă’i-á Jesus oe Nazareth-wi namuu, Hudíyoví tsondi hay’i’,” hedi kin dâytă’nandi in phéphá’-á ee phé’wă’ kw’áye dâyt’óhtägek’û’. 20 Jesus phé’wan deedi óet’óhtägek’û’ iwe oe Jerusalem búu’ú tso’wa naná, hediho báyéki Hudíyo iwe diyí’, hedi in phéphá’ ee háa nata’muu’in dâytų’an. Hebrew tųdă, Latin tųdă, hedá Greek tųdă nata’muu. 21 In Hudíyo owhá’ p’ó’đédí’indi Pilate óetu’an, “Wí’úkhây’ăhpí năata’namí’in nă’i hí’ ‘Hudíyoví tsondi hay’i’ gin, hewänbo kinnân năata’namí: ‘Nă’i sennân natú, Naa in Hudíyoví tsondi hay’i omuu.’ ” 22 Pilate-di ovâytu’an, “Háa otsonpóe waa dâytă’namí’in wíđó’egókhây’ăpí.”

23 In yôenu sundadodi Jesus phé’wan deedi óet’óhtägek’û’ ihaydi iví aa dívíwiye, hedi pí’đinbo wí’íngí dâyhógi. Hewänbo iví k’éwé’in to he’yinbo namuudi wáygé wänbo wí’ûnpănye’enpí. 24 Hediho ditú, “Hă’in k’éwé’in to-á wí’âysíve-ípí, hewänbo ív’áywámí âymúnídi to-angú in nat’anpúwí’in.” Hedi han díví’andi nă’in Yôesi Tádáví tă’nin diwe ho nata’muu’in napóe:

Naví aa dívíwiyedi pí’đinbo wí’íngí dâyhógi,

hedá naví k’éwé’in togí’in díví’áyan.

25 Jesus-ví phé’wan nú’ nă’in yôenu kwiýă’ diwin: Jesus-ví yíyá-á, hedá Jesus-ví yíyáví tí’ûu-á, hedá Clopas-ví kwiýó Mary-á, hedá Mary Magdalene-dá. 26 Jesus iví yíyá iwe nawindi imû’, hedá iví khăge’di’ iséegí’i wă’ imû’, hediho iví yíyá itu’an, “Yíyá, năa iwedi hă’i sen uví ay waagi’bá úmúni.” 27 Hedáhá’ iví khăge’di’ itu’an, “Nă’i-á uví yíyá waagi’bá úmuu năa.” Hediho i khăge’didi iví whăagépiye’ Mary óeho’ óe’áyíngí’ámídi.

Jesus nachuu

²⁸ Jesus-áho ûnhanginná ná'i t'ähhkí iphade'in hedânho háa Yôesi Tádávi tá'nin diwe iví'gedi nata'muu waagibá napúwídi. Ihaydáhá' natú, "Naa op'oesá'aa." ²⁹ Iwe nú' wên sã'áwé whoegi'in naméena'oyohay'isaa'in nachá, hediho wên háäwên nap'ohsaadee'in i méena iwe dâyp'ohtógi, hedi wên poesú hyssop kin dâytú'o' eedi dâyt'i'k'û'di Jesus-ví sóe iwepiye' ôntegedi, ³⁰ i méena ip'ohún. Ihaydáhá' natú, "Navi t'ôe dînbo'wanho'," hedi ip'ôhwhayedibo' ipichuwamägi.

Jesus oe wa'määgé óeyún

³¹ I thaa in Hudíyo dâyhääwíkhây'o'i kaykhanwówá thaagi' naná, hedi ná'i kaykhanwówá thaa ná'ä'i shánkí hay'i thaa dínmuudi wídida'pí in chu'in ee phé'wan deedi ovâyoye'amí'in. Hediho Pilate óedaa'an natsonpúwídi in dit'óhtägek'w'ó'nin ovâypothâni'in shánkí a'yüugi dichúu-ídi, hedá phé'wan deeyedá ovâywhäve-i. ³² Hediho' in sundado dimäädi in senä' Jesus-ádibá phé'wan deeyebá ovânt'óhtägek'û'in wí'gíndíbo' ovânpótháa. ³³ Hewänbo Jesus-ví'we dipówádí óemû' ho nachuu'in, hediho' iví pó wí'ontháapí. ³⁴ Wí sundado iví yún phedí Jesus wa'määgé óeyún, hedi p'oe-ádi ûndádí wónkí ûnpee.

³⁵ (Kin napóe'in naa ná'in dóta'do'i dómû', hediho i'gediho dóta'do', hedânho un wá' ná'i háäwí úvíwhâyú-ídi. Háa otû' waa ta'gen namuu, naa dínhanginná in ta'gen otú'in.)

³⁶ Há'wâa Jesus óe'an dihaydi ná'i Yôesi Tádávi tá'nin diwe nata'muu waa napóe: Wéhpêe wänbo iví phékhúu wí'onthâanípí.

³⁷ Hedá wá' wíyá wáygé Yôesi Tádávi tá'nin diwe kinnân nata'muu: In t'owadi i to'wí óeyúndi' óemúni.

Jesus óekhã'k'û'

³⁸ Wí sen Joseph gin nakháwã oe Arimathea búu'ú'aywi namuu, hedi Jesus-ví'piye' iwhâyunde', hewänbo in Hudíyoví p'ó'dédi'in ovâykuwôeda'di náähaydi wínada'pí t'owa dínhanginnání'in iwhâyunde'in. Jesus nachuu ihaydi Joseph-di Pilate óedaa'an i pení óekhu'wamäänídi, hediho Pilate-di óemägidí óeho'. ³⁹ Hedá Nicodemus wá' napówá wí woe sa'wó' nasu'u'i tägintä (100) taa nakháa'i' ikándí, ná'i woe-á myrrh-ádi aloe-ádi nawóemuu. (Nicodemus-á hânhay Jesus-ví'piye' khu'déedí namää'i-ân namuu.) ⁴⁰ Joseph-ádi Nicodemus-ádi i pení óeho'di híwó'di aa ts'ä'i iwe óe'ánnan i sa'wó' nasu'u'i woe wóégé. Kindidân in Hudíyodi wí pení óekhãkhukhâymaa'i óekhây'o'. ⁴¹ Jesus phé'wan deedi óet'óhtägek'û' iwáy tso'wa wáy wí nava'ay nataysaa'i nak'óe, hedi iwe wí khãhkugí' t'ovápho ts'aabi nachá, iwe to'wí wänbo wa'di wí'óekhã'k'û'pí. ⁴² Hediho tso'wabo nanândi, hedá ihay tháwándá in Hudíyoví kaykhanwówá thaa dínândi dívíkhây'amí'in dínkhây'ädi, Jesus iwe óekhã'k'û'.

20*Wáy Jesus óekhã'k'û' iwe wí'óeshaapí*

¹ Dumîngu naná' dihay thaa Mary Magdalene i t'ovápho Jesus óekhã'k'û' iwepiye' namää. Hé'déndí hé'díbo wa'di nakhuunândibo namää. Napówádí i k'uu pháagi' dâyt'ídi'i wéhánäpiye' nahângewindi imû'. ² Hediho Mary iwedí i'äädí Simon Peter-ádi i wí' khãge'di Jesus-di óeséegí'i-ádi ovânshaa, hedi ovântu'an, "Ná'inbí Sedó Jesus i t'ovápho iwe óeyâa'an, hedi wáygé óewáyk'û'in wí'gínhanginnáhpí."

³ Hediho Peter-ádi i wí' khãge'di-ádi Jerusalem búu'údi dapeedi i t'ovápho iwepiye' damää dänmúnídi háa iwe nak'óe'in háa yoe. ⁴ Wí'gíndíbo dän'äähon, hewänbo i wí' khãge'di shánkí nasháadi Peter-ví páadé i'äähondi páadébo napówá. ⁵ It'ää itsíhkênídi, hedi i aa Jesus óe'ánnandi' oe íve nange nakw'ôndi imû', hewänbo' ee t'ovápho ee wínats'úhpí. ⁶ Iví tí'úugé Simon Peter napówá, hedi i-á ee t'ovápho ívepiye' nats'ú, ⁷ hedá i wá' i aa iwe nakw'ôndi imû', hedá in aa Jesus nap'ó'ánnmuu'indá

wá' imû'. Nă'indá na'ihpa'andi oe wéhánäpiye' wí'bo nak'óe, i wé'ge'i aa-ádá wínak'óepí. ⁸ Hediho' i wí' khäge'di páadé napówá'i wá' t'ovápho ee nats'ú, hedi ná'i aa nakw'ôndiho' imû'di Jesus nawáywówápóe'in iwhäyü. ⁹ (Yôesi Tádávi tá'nin diwe natû' Jesus nawáywówápuwagít'óe'in, hewänbo Jesus-ví khäge'nin wa'di ná'i hääwí j'gedi wídika'póya'pí.) ¹⁰ In wíye khäge'nindá inbí'wepiye' dänweeho'.

Jesus-á Mary Magdalene-ví'piye' ipikeeyan

¹¹ Mary-á oe t'ovápho iwe napówádí yá'wébo naséewin, hedi wa'di naséeyidi it'äädí i t'ovápho ívepiye' itsíhkídi. ¹² Hedi wíye makówáwin t'ôepa'aa'in da'aats'ä'imuu'in Jesus nak'óewän diwe da'ándí ovänmû', i wí' iví p'ôn ûnk'óewän diwe na'än, hedi i wí'-á iví ân ûnk'óewän diwá. ¹³ Indi Mary óetsikáyin, "Háadan unséeyi'?" Ovântu'an, "Gá naví tsondi dînpiyedân, hedi wáyge' óek'û'in wídînhanginnáhpí." ¹⁴ Kin natú ihaydibá ibée, hedi Jesus iwe nawindi óemû', hewänbo ta'gendi Jesus namuu'in wí'ûnhanginnáhpí. ¹⁵ Jesus-di Mary óetsikáyin, "Háadan unséeyi'? To-an nâatüwämáa?" Mary-á na'ân Jesus-á i nava áyí'di namuu'in hediho' óetu'an, "Mă'măä, wáyge'piye' nâaho'dáho', dítu'âamí wáyge' nâak'û'in hedânho' omú-í dókéyídi." ¹⁶ Ihaydi Jesus-di óekháya', "Mary." Mary-á wíyá ibéedi Jesus-ví'di itsaakídi hedi óetu'an, "Rabboni." (Rabboni-á Hebrew tųüdi natú'da' "háhkandi" gin.) ¹⁷ Jesus-di óetu'an, "Naví'di wíwitsaakêenípí, wa'di i Tádávi'piye' wó'peepídi. Hewänbo ópûn, in to'wên naví tí'ûuwîn páadé'in waagi'inbá dînmuu'in ovâytu'an naví Tádávi'piye' omän, i-á unbí Tádábáho' únmuu, i-á naví Yôesi dînmuu hedá unbí Yôesibá únmuu." ¹⁸ Hediho Mary Magdalene iwedí namäädí in khäge'nin ovâytu'an, "Na'inbí Sedó Jesus dómû'," hedi ovây't'óe'an háa Jesus-di óetu'an waa.

Jesus iví khäge'ninbí'piye' ipikeeyan

¹⁹ Wa'di Dumîngu naná, hedi nakin dihaydi Jesus-ví khäge'nin wí tewhá íve diwé'gekw'ó. In Hudíyoví p'ó'dédí'in ovâykuwôeda'di t'ähkí i phódi dínphéhti'din. Ihaydi Jesus inbí páadépiye' nakeepóedí ovâytu'an, "Ánsaaginpidíbo' íkwó'ní." ²⁰ Kin natú ihaydi iví mandá hedá iví wa'määgé-á háa únmuu'in ovâykeeyan hedânho óetaa-ídi. Iví khäge'nin báyéki dihihchanpóe Na'inbí Sedó Jesus óemû'di. ²¹ Hedáhá' wíyá ovâyhéé'andi ovâytu'an, "Ánsaaginpidíbo' íkwó'ní. Naadi naví t'ôe dîn'amídi wâysankhâymáa, naví Tádádí iví t'ôe dôn'amídi dísan waagibá." ²² Kin natú ihaydi iví hâadi ovâysiphaydi, hedi ovâytu'an, "I Yă'dâa'i P'owəəhâə unbí pí'nă khó'yé únts'úní. ²³ To'wênbí t'aywó'di dín'owó'yennin ítúdáho', ho dín'owó'yen. Hewänbo wídín'owó'yenpí gin ítúdáho', wa' wídín'owó'yenpí."

Jesus-di Thomas óehé'an

²⁴ Hewänbo wí' in tá'di wíye iwedí in wé'ge'indádí wína'änpiwän Jesus dínpówá ihaydi. Ná'i khäge'di-á Thomas gin nakháwă, hedi Kwâati wá' gin óetu'o'. ²⁵ Hediho' in wé'ge'in khäge'nindi Thomas óetumáa, "Na'indá Na'inbí Sedó Jesus âymû'." Hewänbo Thomas natú, "Naadá i kwăk'u ônkăhkídi iwe dómû'pídá, hedi namanphohchân deedi naví mankhúdi dótăgepídá, hedá oe wa'määgé ûnphohchân diwe wá' naví mandi dótăgepídá, há'to dáywhäyü-í nawówáyí'in."

²⁶ Wí yâadi naphade ihaydi iví khäge'nin tewhá íve wíyá dikw'ó, hedi Thomas-á indádí năa na'än. T'ähkí i phódi naphéhti'din, hewänbo Jesus inbí páadépiye' nakwînuudeedi ovâytu'an, "Ánsaaginpidíbo' íkwó'ní." ²⁷ Hedi Jesus-di Thomas óetu'an, "Năwe uví mankhúdi dítăgé-í. Naví man dînmú'dí. Ómanki' naví wa'määgé iwe. Whäyupí' wíyá wí'unmúnípi, hewänbo biwhäyü-í-á." ²⁸ Thomas-di Jesus óetu'an, "U-ân naví tsondi dînmuu, naví Yôesi-á." ²⁹ Jesus-di óetu'an, "Ti năbáha' biwhäyü dímû'di? Hewänbo in dívíwhäyunde'indá shánkí dihihchăə tobá dímû'pí wänbo'."

Háadi ná'in tá'nin óeta'nannin

³⁰ Jesus-ví khäge'nindi báyéki wíyá pínán t'ôe i'andi' óemû', hewänbo nã'in ta'nin deeda t'ähki i pínán t'ôe i'an ni'gedi wínatá'muupi. ³¹ Hewänbo nã'i hí'-á natá'muu hedänho úvíwhäyú-ídi Jesus-áho namuu i to'wí Yôesi Táadáí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídi, hedá wá' úvíwhäyú-ídi Yôesi Táadáí ay-á namuu, hedänho han úvíwhäyundedi in wówátsi nahándeipi'in imä'in bínmá've-í.

21

Jesus-á tsédi diyí'in khäge'ninbí'piye' ipikeeyan

¹ Wí háyú thaá naphade ihaydi, Jesus iví khäge'ninbí'piye' wíyá ipikeeyan oe Tiberias p'oekwíngé. Kinnán napóe: ² Nã'inho wé'ge diyí': Simon Peter-á, Thomas-á (i-á Kwâati gin óetu'o'), hedá Nathanael-á (i-á Galilee nangewi búu'ú'ay Cana gin dâytú'o iwe'i namuu), hedá Zebedee-ví e'núnda, hedá wây-á wíye Jesus-ví khäge'nindáí. ³ Simon Peter-di in wé'ge'in ovâytu'an, "Naa opaap'okumän," hedi óetu'an, "Na'in wá' u-ádi gimän." Hediho dimäadi wí kophênbay iwe dívítógi, hewänbo khuu t'ähki wídiséegípóepí. ⁴ Nathay'ä' ihaydi Jesus oe p'oekwí' k'áygé nawin, hewänbo iví khäge'nindá wídinghanginnáhpí i namuu'in. ⁵ Hedi Jesus-di ovâytsikáyin, "K'ema'in, ti háäbo wí'íséegípóepí'an?" Óetu'an "yoe" gin. ⁶ Idi ovâytu'an, "Unbí paap'oku'in há'i kophênbay ko'dínápiye' p'oe iwe bínchänú-í, hedi iwe bínhóní wên." Hediho háa natú waa díví'an, hedi báyéki in ton paa dâywahógidi wídingkoedipí in paap'oku'in dâytegé-ídi.

⁷ I khäge'di Jesus-di óeséegí'idi Peter óetu'an, "I-á Na'inbí Sedó Jesus namuu." Simon Peter iví k'éwé'in to napä'din it'ôe'amídi, hedi nã'in óetu'annin nat'oe ihaydi iwáyátógikídi ipip'ohke't'áve oe p'o' k'áygépiye ikohsáy-ídi. ⁸ I kophênbay p'o' k'áygédi kayí' diwe wína'ánpí, ma' hádí poewintä (30) kwi'óhpa taa iwehaydida', hediho' in wé'ge'in khäge'nindá i kophênbay iwedi eepiye dimää, in paap'oku'in napaapi'dendi dâytäähondi.

⁹ P'o' k'áygé dipówá ihaydi i kophênbay iwedi dipee, hedi wí phaa'uu phaa iwe dipaakho'kw'ôndi dâymû', hedá wí pává-á nakhâykw'ó. ¹⁰ Jesus-di ovâytu'an, "Bínmá' wên paa há'in bínwhahógi'in diwedi." ¹¹ Simon Peter i kophênbay iwe itógidi in paap'oku'in oe p'o' k'áygé iwhaapiye. Tägintädáhá' p'ánántä'di poeye (153) paa gáhä'ánnin dito'on, hewänbo tobá báyéki dipaato'on wänbo' in paap'oku'indá wáydi wänbo wínasi'venpi. ¹² Jesus-di ovâytu'an, "Bíkä've, bíhé'déndihúuyan." T'ähkídi bo diwôeda' óetsikáyi'nídi "To-an unmuu" gin, i-á Na'inbí Sedó Jesus namuu'in dínhanginnândi. ¹³ Hedi Jesus i húugi' nasaa iwepiye' namäadi i pává ihógi hedi ovâymägi, hedá i paa wá' ovâymägi.

¹⁴ (Nää poewingí' Jesus iví khäge'ninbí'piye' ipikeeyan nawáywówápóe iwedi.)

Jesus-di Peter óehée'an

¹⁵ Dívíhúubowa ihaydi Jesus-di Simon Peter óetsikáyin, "Simon, John-bí ay, ti udi naa díséegí nã'in wé'ge'indiví shánkí?" Peter-di óetu'an, "Hoi, Na'inbí Sedó, u-ân úhanginná naadi wíséegí'in." Jesus-di óetu'an, "In t'owa naví k'úwá'ây waagi'inbá dínmuu'in ovâyhúuyôení." ¹⁶ Wáygingí' óetsikáyin, "Simon, John-bí ay, ti naa díséegí?" Peter-di óetu'an, "Hoi, Na'inbí Sedó, u-ân úhanginná wíséegí'in." Jesus-di óetu'an, "In t'owa naví k'úwá' waagi'inbá dínmuu'in ovây'áyingi'amí." ¹⁷ Poewingí'we Jesus-di Peter óehée'andi óetsikáyin, "Simon, John-bí ay, ti naa díséegí?" Peter naháachanpóe nää poewingí' Jesus-di óetsikáyindi, "Ti naa díséegí" gin, hediho' óetu'an, "Na'inbí Sedó, háäwí t'ähki úhanginná, naadi wíséegí'in úhanginná." Jesus-di óetu'an, "In t'owa naví k'úwá' waagi'inbá dínmuu'in ovâyhúuyôení. ¹⁸ Ta'gendi wítumáa, shánkí ts'aabi' unmuu ihaydi wí'bo bipi'awende' hedá biyíyende' wéngé unda' i'ge t'ähki. Hewänbo owáy unsedópaa ihaydá bikhóhtäähâymaa hedi wíyá to'wídi wónwhi'amí hedá wóepahkekhâymaa hedá wáy unpunda'pi'wepiye' wóehúuwí." ¹⁹ Kin natúdiho Jesus-di ónthayk'û' háawin chuwa

ûnpuwagít'óe'in, hewänbo nă'in iví chuwa ûnmuu'indá t'owa dínhanginnání Yôesi Táďá hay'i namuu'in. Hedá Peter óetų'an, "Naa-ádí ókă've."

²⁰ Peter ibéedí i khăge'di Jesus-di óeséegí'i dănwóe'ăđi óemû'. Hăăďankánbo' i khų dívíkindihúuyo' ihayđi nă'i-ânkun namuu i khăge'di Jesus-ví nú' nă'ăndí óetsikáyin, "Na'inbí Sedó, wé'i-an namuu i wóekųhepígít'óe'i'?" ²¹ Hedí năă Peter-di i óemû'di Jesus óetsikáyin, "Heyâa nă'i sen, Na'inbí Sedó?" ²² Jesus-di Peter óetų'an, "Owáy naa owáy'ăă píhay i nawówáyêení'in oda'dáho', naví áyîngi-ân dînmuu, uvî'-á yoe. U-ân naa-ádí ókă've." ²³ Hedí in Jesus-ví khăge'nin ditų' nă'i khăge'di há'to nachúu-í'in. Hewänbo Jesus-ă wínatųhpí i khăge'di wínachuwigít'óepí'in, hewänbo nawănpitų-ă, "Owáy naa owáy'ăă píhay i nawówáyêení'in oda'dáho', naví áyîngi-ân dînmuu, uvî'-á yoe."

²⁴ Nă'i Jesus-ví khăge'di-ân namuu nă'i hăăwí ită'nandi', hedí ibá natų' ta'gendi napóe'in. Hedí na'in gínhanginná háa i natų'in in ta'gen namuu'in.

²⁵ Jesus wíyá báyéki hăăwí i'an nă'in ta'nin diwe nata'muupî', hedí hăăwí t'ăhkí i'gedí nata'muudáho', o'ánde t'ăhkí năă oepáa k'ayđi há'to năyâanání'in i ta'di dăytă'namí'igî'.

Háa Jesus-ví T'ôekhuwa'in Díví'annin

1-4 K'ema Theophilus, in páadé'in ta'nin wînta'nannin diwe wítu'anpí'an t'ähkí ná'i hääwí Jesus-di in t'owa ovâyhá'andi hedá i'andi-á páadé it'ôe'an dihaydi waabo oe makówápiye napee píhay. Nachuudáhá' nawáywówápóe ihaydi, iví t'ôekhuwa'in händídibo ovâyde'manninbí'piye hâyänbo ipikeeyan. Jónäntä (40) thaa t'ähkí báyéki hääwí i'an ovâykeeyamídí ta'gendi wíyá nawáywówápóe'in, hedá Jôesi Tádávi khuu i'gedi ovâytu'máa. Napeepídibo', wa'di indádí najidibo' i' Yä'dâa'i P'oewaahâa óekaymägidi ovâytu'an, "Nää Jerusalem-di wí'ípee-ípi. Naadi ho wâytu'an naví makówáwi Tádá iví tun imägi wí to'wí wovâysangí'o'in. Hediho nää úvitsíkha'amí ná'i na'ää píhay. ⁵ John i' p'óp'oekandidá ho wovâyp'óp'p'oe'an p'oedida', hewänbo nää iwedí báyéki thaa naphadepídibo' i' Yä'dâa'i P'oewaahâa bînkáyji wí p'óp'p'oekan bînkê' waagibá."

Jesus makówápiye napee

⁶ In Jesus-ví t'ôekhuwa'in i-ádi diwé'geji'indi óetsika'yan, "Nanbí Sedó, ti nää-ân ihaydi naná untsondisogedee-i'in hedânho na'in Israel'in t'owa díma'p'äädi-ídi in Rome'inbí'wedí?" ⁷ Jesus-di ovâytu'an, "Wíwovâymägipí ná'i hääwí i'gedi únhanginnáani'in. Naví Tádáda'mân ûnk'óe únhanginnáani'in häädi háa wé'i thaa-á ná'i hääwí napuwagí'o'in. ⁸ Hewänbo ginnân undá únpuwagí'o: I' Yä'dâa'i P'oewaahâa únwáani hedi ihaydá in kay bînkaykhâymaa, hedi t'owa t'ähkí naví'gedi bîntu'âamí nää Jerusalem bú', hedá t'ähkí Judea nange i'ge Samaria nange i'gá, hedá t'ämäpiye nää oepáa k'aydi i'ge t'ähká."

⁹ Jesus-di ovâyhi'bowa ihaydi, wa'di óemúndedibo makówápiye Jôesi Tádádí óepiye, hedi okhúwá jáa nats'ûndi wíyá wí'óemû'pí.

¹⁰ Hewänbo wa'di kw'áyepiye napeemändi óemúnde' ihaydibo', tsíkhagipí wíje senä' waagi'inbá dänchaa'in, ts'ä'i da'aamuu'in, inbí hänge dakwinudee. ¹¹ Ná'in wíjedí ovâytu'an, "Un Galilee'in senä', kw'áyepiye íbéesaadi wí'íweenípi. Tobá Jesus makówápiye napee wänbo', i'bo háa nää namää'in bînmû' waagibá nawáy'ä'."

Matthias óede'man Judas-ví t'ôe ôn'amídí

¹² Hediho Jesus-ví t'ôekhuwa'in okú kw'áyeđi diwândi oe Jerusalem bú'piye dimää. In okú-á "Olive okú" gin dâytú'o', hedi Jerusalem tsowa naná, mađi píngé míyada' iwedí. ¹³ Oe Jerusalem dipówa ihaydi i' tewhá ee dithaa iwe oe wha'k'ay ívepiye dipee. Ginnân dikháwä: Peter-á, John-dá, James-á, Andrew-á, Philip-á, Thomas-á, Bartholomew-á, Matthew-á, wíyá James-á (i-á Alpheus-ví ay ûnmuu), Simon-dá (i-á páadéđi Zealot t'owa iwe nato'onwän*), hedá Judas-á (i-á wíyá wêe James ginbá nakháwä'ívi ay ûnmuu). ¹⁴ Ná'in senä'dá hedá wên kwiyä'dá hedá Jesus-ví jíyá Mary-á hedá Jesus-ví tí'úuwindáđi hâyänbo díwíwé'ge'o' dívíjûusu'amídí.

¹⁵ Wí thaa in Jesus-ví'piye díwíwâyunde'in diwé'gekw'ó, mađi tągintäđáhá' wétä (120) ihay diji', hedi Peter iwínú ovâyhée'amídí. ¹⁶ Ovâytu'an, "Tí'úuwín páadé'in, hân'oebo' i' Yä'dâa'i P'oewaahâađi David óetu'an háa Judas Iscariot únpuwagí'o'in, hedi David háa óetu'an waa ita'nan. Hedi ná'in David ita'nannindá ûnkây'ä' napúuwí'in. Judas-dân in t'owa ovâykeeyan wáyge Jesus naji'in, indi óepankáyjídí. ¹⁷ Judas-á nanbí'wedí'i'ba namuu, gá óede'mandân na'in íví'o'inbá i'amídí" gin Peter-di ovâytu'an.

¹⁸ (Ná'i Judas-á in Hudíyo p'ó'déđi'indi óewá'âa yä'dâapi hääwí i'amídí hedáhá' i' chá' íhógi'í'di wí nava ônkumä, hedi iwebá páadépiye nake't'ândi nange nawoe, hedi nasihpândi iví see t'ähkí ûnpee. ¹⁹ T'ähkí in t'owa Jerusalem dithaa'in dínhanginpóe ná'in

* **1:13** In Zealot t'owa-á inbí nange hânho dâysígíđi dida' in Rome'in t'owa ovâykhehepeeyé-i'in, hedi dikhâymmu indádí dívíhânmmámídí.

ûnpóe'in, hedího inbí tundi i' nava dâytu'o' "Akeldama" gin. Akeldama-á natunda' "nava na'ûnp'oecha'dee iwe" gin.)

Hedí gin wá' Peter natú, ²⁰ "In ta'nin Psalms diwe Judas-ví'gedi gin nata'muu:

Iví whágé ônjoe'amí,

hedí tóebo iwe há'to ithaayé-í.

Hedá ná'in wá' nata'muu:

Wíyá to'wídí iví t'ôe ôn'amí.

²¹⁻²² "Hedânkun gínkhây'ä' wíyá sen âysôege-í'in t'owa ovâytu'âamídí Nanbí Sedó Jesus nawáywówápóe'in, na'indi âytumáa waagibá. Nakhây'ä' ná'i âyde'mamí'i-á namúuni'in wí to'wí na'indádí bá namäa'i' t'âhkí i' thaa wa'di Jesus na'indádí naji' ihaydibo', John i' p'ó'p'oekandidi in t'owa ovâyp'ó'p'oe'o' ihaydi waabo Jesus oe makówápiye napee píhay" gin Peter-di ovâytu'an.

²³ Hedího' in iwe dikw'ó'nindi wíje senä' ovânde'man. I' wêe Joseph Barsabbas gin nakháwä, Justus gin wá' óetu'o', hedá i' wêe-á Matthias-ân namuu. ²⁴⁻²⁵ Hedí ginnân dívíjûusu'an: "Nanbí Sedó Jôesi Táa, ù-á úhanginná t'owa t'âhkíví pí'ná khó'jé háa di'ánshaamuu'in. Judas uvi t'ôekhuwa'i' úmuuwän, hewänbo iví t'ôe ijoe'andi in tuhchänu ûn'ä'in ûnpóe. Náa na'in dínkeeyamí wé'i-an ná'in wíje iwedí âysôege-ídí Judas-ví t'ôe ôn'amídí." ²⁶ Hedí wíje k'u'ây eedí in senä'bí kháwä ovânta'k'û', hedí wêe k'uu dâykê' Matthias-ví kháwä ûnk'óe'i'. Hedího Matthias-á wí Jesus-ví t'ôekhuwa'i-á napóedí in wé'gen t'ôekhuwa'indádí bá iwón.

2

I' Yä'dâa'i P'owəəhəə napówá

¹ In Hudíyoví shánkí'eedi thaa dínpówá, Pentecost gin dâytu'o', hedí t'âhkí in Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in oe Jerusalem bú' diji'in i' tewhá ee diwé'gekw'o. ² Tsíkhagipí hääwí dit'oe wí wäə hânho kaygi waagibá makówádí nawândi, hedí i' wäə íve t'âhkí naji'. ³ Hedí báyéki pha'ây waagibá nakeet'óe'i dâymû', hân'ây waagibá namuu'i', hedí ná'i nawadedeedi wí'inbo ovâytäge. ⁴ Hedí i' Yä'dâa'i P'owəəhəə pín ta'gedí dâymáadí ovâykhäge'nan báyéki wíyá pí'wí tundi dínhí'koedí-ídí.

⁵ Oe Jerusalem báyéki Hudíyo t'owa dithaa, báyéki nange eejedi dipówá'in, indá Jôesi Tádá óe'a'ginmä'in dimuu. ⁶ Ná'in t'owa hääwí wí wäə waagi'ba namuu'i' dit'oe ihaydi, báyéki i' tewhá eepiye dimää. Wídínhanginnáhpí háa napoe'o'in, gá t'âhkí inbí tundi wí'inbo dipit'oeđân in Jesus-ví t'ôekhuwa'in dívíhí'máadí. ⁷ Hedího dit'oeđí hânho ovâyháa'an, hedí ditú, "Ná'in t'owa dívíhí'máa'indá, ti t'âhkí Galilee nange'indá' wídimuupi'an? ⁸ Hedí háađan handi nanbí nange'i hí' dívíhí'máadí git'oe'o? ⁹⁻¹¹ Na'indá Parthia-windá gimuu, hedá Media-windá, Elam-windá, Mesopotamia-windá, Judea-windá, Cappadocia-windá, Pontus-windá, Asia-windá, Phrygia-windá, Pamphylia-windá, Egypt-windá, Crete-windá, Arabia-windá, hedá Libya-windá oe Cyrene bú' tsowa, hedá wáy wên na'indá Rome bú'dá gi'áđâapówá. Wáy wên na'in Hudíyo gimuu, hedá wáy wëndá Hudíyo gimuupi wänbo ná'in Hudíyoví khuu áyhon. Hewänbo tobá wähhäwin gimuu wänbo', ná'in senä' nanbí tundi dívíhí'máadí git'oe'o, hedí dívíwáa i' báyéki he'endi Jôesi Tádá i'an ni'gedí." ¹² T'âhkí in t'owa ovâyháa'andi wídínhanginnáhpí háa díví'ánshaa'amí'in, hedího wí'ná táye dívítsika'máa, "Hännangú napoe'o náwe?"

¹³ Hewänbo wáy wëndi in Jesus-ví t'ôekhuwa'in ovâywänpip'âamáadí ditú, "Ná'indá báyéki diméenamuu."

Peter-di in t'owa Jôesi Tádáví tun ovâyt'ôe'o'

¹⁴ In tä'di wíje (12) Jesus-ví t'ôekhuwa'in in t'owaví páadépiye dimää, hedí Peter-di kaygi ovâytu'an, "Un t'owa na'in waagin Hudíyobá ímuu'in, un kayi' wähhädi í'äa'in hedá náa Jerusalem íthaa'indá, ná'i hääwí wäytuhkankhây'máa'in naa oda' ûnhanginpúuwí'in,

hedihó áyîngîdî bítôeyanbe. ¹⁵ Un í'ánde na'in giháapoe'o, hewänbo wígi-poe'opí, hédéndí whänu iwe nats'annândi. ¹⁶ Nă'i hăäwí năä bînmünde'i-á Jôesi Tádáví tukhe'bi Joel hăn'oe natú napuwagi'o'in. Ginnân ita'nân:

¹⁷ Nanbí Sedó Jôesi Tádá natú,

‘I’ t’ă’ge’i thaa púnú’ napuwamän dihaydi gin naa dáykhâymáa:

Naví Yă’dâa’i P’oewaahâa khâagipídîbo dovâymăäní t’ăhkí nange’in t’owa.

Ihaydá unbí ây dívíhée’ámí naví tukhe’min waagibá,
in e’nûndá hăäwí dovâykeeyandi’ dâymúuní waagibá dínpuuwí,
hedá in saydôe-á inbí âä iwebô-á dovâyhée’ámí.

¹⁸ Owáy i’ thaa napówá ihaydi

t’ăhkí in naagi’in dívít’ôemáa’in naví P’oewaahâa khâagipídîbo dovâymăäní,

kwiya’dá senă’dá i’ dovâymăäní,

hedânho in wá’ naví tukhe’min waagibá dívíhée’ámí.

¹⁹ Hedí makówá-á hedá năä oepáa k’aydá i’ge t’ăhkí

wí taa wâykeeyámí wovâyhá’ámí’i’:

Ûnp’oe hăäwí waagi’bá bînpuwăkhâymáa,

hedá phaa-á, hedá eeyăă khunwi-á.

²⁰ I’ than nakhunpúuwí,

hedá i’ p’ôe-á p’î’-á napúuwí ûnp’oe waagibá.

Nă’i t’ăhkí napuwagi’o i’ shánkí hay’i thaa naa dóde’mandi’ napówápídîbo’.

²¹ Hebo to’wên t’ăhkí naa díkhâyă’dedí díkhăge’daa’annin dovây’aywoení,

gin Jôesi Tádáví hí’ ûnmuu Joel ita’nandi’.”

²² Hedí Peter wa’di ihí’máadí natú, “Un t’owa Israel-win, bít’ôeyan háa wâytuhkankhâymáa’in. Jesus Nazareth-wi t’ămage’i pínán t’ôe i’an. Jôesi Tádádí Jesus in kay óemăgi nă’i hăäwí i’amídí hedí handidi wovâykeeyan ta’gendi óesannin. Unbo ûnhanginná háa napóe’in, hăäwí Jesus i’andi bînpimû’di. ²³ Hăn’oebo Jôesi Tádá i’ánshaamăgi hedá ûnhanginná háa ikhâymáa’in, hedího Jesus-áho unbí mange wovâyjoe’an, hedí undá in to’wên in tsontun dâya’ginpí’inbí mangá bînkán wên phé’win deedi óet’óhtăăgé-ídí, hedânkun undi bînhay. ²⁴ Hewänbo nă’i t’ôephade iphade’i’ nachuu ihaydi Jôesi Tádádí ônjâa’an, hedá óewâywówápaa, gá chuwa-á in kay wí’imáapídân i’ óet’aanídí. ²⁵ Hăn’oebo Jesus-ví’gedí David ita’nandi gin natú:

Nanbí Sedó, naa dînhanginná u-á hânhay wänbo t’ăhkí naa-ádi unji’in,
naví páadépiyá naví ko’dínäpiyá naa-ádi unji’,
hedânho kay’indi dáywínúnde’ ánsaaginpídîbo’.

²⁶ Hedího naví pí’nă khó’jé ohíhchan,
hedí naví híhchan ni’gedí dáyhée’ámí.

Tobá naví tú’ dînhuu wänbo’,

naa dînhanginná hedá dótsíkha’máa owâywówápúuwí’in.

²⁷ Jôesi Tádá, naa uví yă’dâa’i t’ôe’i omuudi u’di há’to naví hăä dînjoe’ámí in chu’indádí,

owáy ochuu ihaydi há’to naví tú’ dînsijemăäní.

²⁸ U’dá naa dînkeeyan in p’ôe i’ge dáy’ahtuyehûuwí’in wówátsi donkáyjídí,

hedá naa-ádi unjidi u’di báyéki díhíhchanmăäní,

gin David ita’nân Jesus-ví’gedí.”

²⁹ Hedí Peter wa’di ihí’máadí natú, “Tí’ûuwîn páadé’in, năä thay’eedi wâytuhkankhâymáa nanbí hehăäwi thehtáy pahpâa David-ví’gedí háa ûnpóe’in. I-á nachuu hedá óekhă’k’û’, hedí wa’di gínhanginná wáy nakhă’k’ôe iwe, năwáy wáydí tsowa naná. ³⁰ David-á Jôesi Tádáví tukhe’bi namuu, hedí David ûnhanginná Jôesi Tádá iví tun ta’gendi imăgi’in iví thehtáy pahpá’ây iwedi wí wêe ôntsondisogekhâymáa’in, David natsondi’ân waagibá. ³¹ Háa napuwagi’o’in David ho imû’ waagibá napóe, hedí ûnhanginná i’ to’wí Jôesi Tádádí óesogekhâymáa’i’ t’owa ovây’aywoenídí

nawáywówápuwagí'o'in, hediho David ná'i to'wíwí'gedi ihée'andi natú, in chu'indádí wí'óejoekankhâyáapí, iví tú' wänbo wí'ünsijegí'opí. ³² I to'wí Jôesi Tádádí óewáywówápaá'i-á Jesus-ân namuu, hedi na'in iví t'ôekhuwa'in gimuu'indiho âymû'di gínhanginná nawáywówápóe'in. ³³ Jôesi Tádádí Jesus-á makówápiye óepiyedi iví ko'díngédí óesóge. Jôesi Tádá iví tun imägi i' Yä'dâa'i P'oewaahâa-á Jesus óemäänídí, hedi háa natú waa i'an. Hediho i' hääwí nää näwe í'toe'o'i' heda bînmunde'i-á i' Yä'dâa'i P'oewaahâa-ân i'o'. ³⁴⁻³⁵ David-á iví'gedi wí'bo wí'ihí'máapí makówápiye napee-i'in, hewänbo Jesus-ví'gedân ihí'máa. Ginnân David natú:

Naví tsondi hay'i' óetu'an Nanbí Sedó Jôesi Tádádí,

'Naví ko'díngédí ósoge,

hedi uví hânmindá dovây'taaní heda uví mangá wînmá'í.'

³⁶ "Un Israel t'owa t'ähkí únkhây'ä' ná'in ta'gendi únhanginnáan'in: Tobá Jôesi Tádá natú wänbo Jesus-ân namuu i' shánkí natsonji'i-á heda i' to'wí t'owa ovây'aywoenídí óesóge'i-á, undá ída'póe wên phé'win deedi óet'óhtägek'úuwí'in" gin Peter-di ovây'tu'an.

³⁷ In t'owa háa Peter-di ovây'tu'an waa dit'oe ihaydi pí'ná khó'jé ditaachanpóe, hedi indi Peter-á heda in wé'gen Jesus-ví t'ôekhuwa'indá ovâytsika'yan, "Tí'úuwín páadé'in, hânna nää gínkhây'ä' iví'ámí'in?"

³⁸ Peter-di ovây'tu'an, "Un t'ähkí unbí t'aywó'di binjoe'an heda íp'ó'p'oepúuwí bînkeeyamídí Jesus Christ-ví'piye úwíwâyunde'in, hediho unbí t'aywó'di wovây'owóejé-ídí, heda Jôesi Tádádá ná'i wovây'pági'o'i bînkáyjí, i-á i' Yä'dâa'i P'oewaahâa namuu, ³⁹ gá Jôesi Tádá iví tun imägidân i' Yä'dâa'i P'oewaahâa-á ovây'pähkhây'máa'in to'wên t'ähkí iví'piye ovây'tuhkánkhây'máa'in — undádí, unbí tí'úugé kâ'ä'ä'indádí, heda wé'gen t'owa owáy kayí' ni'gedi dithaa'indádí."

⁴⁰ Báyéki wiyá hâ'bibá Peter-di kay'indi ovây'tu'an, heda háa díví'ámí'in ovây'tumakhe'andi ovây'tu'an: "Úntáy wovây'aywoení'in hedânho wíwovây'tuhchäânú-ípídí ná'in híwóhpí'in t'owa näwe dithaa'in ovây'tuhchänukhây'máa waagibá."

In Jesus-ví'piye dívíwâyü'in háa dithaa waa

⁴¹ Ná'in t'owa Peter-ví hí' dâysígí'kê'in ovây'p'ó'p'oe'an, hedi i' thaa madi poje maa-paasôn (3,000) wây-á t'owa in wé'gen ho dívíwâyü'indádí dívíwón. ⁴² Hedi ginnân dívíkanhon: In Jesus-ví t'ôekhuwa'inbí háhkan t'ähkí dâyt'ôeyandedá dâysígí'hónde', heda in wé'gen dívíwâyü'indádí híhchandi dívíwé'ge'o', heda wé'gá dívíhúujodá dívíjûusu'o'.

⁴³ Jôesi Tádádí in Jesus-ví t'ôekhuwa'in ovâykhäge'nan báyéki t'ämäge'i pinnán t'ôe dâ'y'ámídí, hediho in t'owa ná'i hääwí dâymündedi ovâyháa'an. ⁴⁴ T'ähkí in Jesus-ví'piye dívíwâyü'in wêe k'aygi'indá' waagi'inbá dimuu, heda hääwí t'ähkí dínkw'ó'di-á dívíwijende'. ⁴⁵ Häädi inbí tewhá-á nava-á heda wiyá hääwí dínkw'ó'di-á dâykü'ch'áa gínhay-á, in dîntáy'indádí i' chä' dâyhógi'i dívíwijende'. ⁴⁶ Thamu waa i' méesate hay'i' iwe dívíwé'ge'o', hedi wí thaa wí to'wíwí'we dívíhúujo', wiyá thaa-á wiyá to'wíwí'wá. Híhchandá khâagipídíbo-á wé'ge dívíhúujo'. ⁴⁷ Ihayda' ditû' Jôesi Tádá-á hânho híwó'di namuu, hedi t'ähkí in wé'gen t'owa inbí'piye híwó dichâa.

Thamu waa Nanbí Sedó Jôesi Tádádí wây-á shánkí báyéki t'owa ovây'aywonde', hedânho shánkí dit'owasôemân.

3

Wí sen ûntsi'kodipí' ônehkháa'an

¹ Wí thaa Peter-ádí John-dádí i' Hudíyoví méesate hay'i eepiye damää. Thamuwaa thí'êedi poje iwe in t'owa dívíjûusu'o', hedi ihaydibá dapówá. ² In méesate phódi, "Sa'wó'nín Phódi" gin dâytü'o' iwe wí sen na'ân. Ná'i sendá iví wówátsi thaa t'ähkí na'aypu'yä ihaydi waabo wûntsi'kodipí, hedi iví k'ema'indi in méesate phódi eepiye

thamuwaa óemáyä?, in t'owa ditsudemännin ovâychä?daa'amídí. ³ Peter-á John-dá i' méesate eepiye datsudemändi i' sendi ovänmû?, hedi ovänchä?daa'an.

⁴ Indi ta'gebo óemúndedi Peter-di óetu'an, "Hîn na'in dímú'dí." ⁵ I' sen inbí'piye ibéedí itsíkha'an hääwí óemäänídí. ⁶ Hebo Peter-di óetu'an, "Chä? wänbo wídómáapí, hewänbo hääwí dómää'i'á wípägi'o. Jesus Christ Nazareth-widi dînk'û? wítu'âamídí, ówínúdí ójýé." ⁷ Hedi Peter-di i' senbí ko'díngedí'in man ônyâ'di óekwînukhäge?nan. Wesebo iví ânda ânâpênda ûnkaypoe. ⁸⁻⁹ Kw'áye piye ichänudi iwínú, hedi wesebo natsi'dee, hedi in wíje-ádí i' méesate eepiye dits'û. Ee íve oepiyá nääpiyá naji' hedá ichänumáa, hedi natû? Jôesi Tádá-á hânho hay'i namuu'in. In t'owa t'ähkí ee diji'indi i' óemû?, hedá haa natû'nindá dit'oe. ¹⁰ Hedi óemû'di óetaa to' namuu'in — nã'i-ânkun in sa'wó'nin méesate phodi iwe ichä?da'sógende'i namuu. Hediho nää nawówadi hânho báyéki ovâyháa'an.

Háa Peter-di in t'owa i' méesate hay'i' ee ovâytu'an waa

¹¹ I' sen Peter-ádí John-dádi inbí'di natsaachá owáy i' méesate pohtâa iwe diwin diwe. (Nã'i pohtâa-á "Solomon-bí pohtâa" gin dâytu'o'.) In t'owa t'ähkí hânho ovâyháa'andi in poje senä'bí'piye díwîwänäho?. ¹² Háa díwí'o'in Peter imû? ihaydi ovâytu'an, "Un t'owa Israel-win, háadan wovâyháa'an nã'i sen nawówadi, hedi háadan na'in dídamúnde"? Ti í'ânde? nã'i sen ônehkháa'annin na'innân kay ânmaa'dibo?, hedihaa Jôesi Tádá ânwanpi'a'gindibo"? Handá wínapoe. ¹³ Abraham-dá, Isaac-á, hedá Jacob-á, nanbí hehääwin thehtáy pahpá'in gínmuu'indi Jôesi Tádá óe'a'ginmägi, hedi i-ânkun iví ay Jesus shánkí kw'áye isóge. Nã'i Jesus-bá undi in tsonninbí mange bînkán, hedi Pilate-di óemahpâdikhâymaa'wân, hebo undá wí'ihíjepí. ¹⁴ Jesus-á yä'dâa'ida? namuu hedá iví wówátsi ta'ge ihon, hewänbo undi bînjoegi'andi Pilate bîndaa'an wí to'wí t'owa t'akhânu'i namuu'i' óema'p'äädi-ídí, hedá Jesus i' nawówátsipäji'i namuu'i-á bînhay. ¹⁵ Hewänbo Jôesi Tádádi i' óewâywówápaa, hedi na'indibo? i' wíyá nawówájiidi âypimû?. ¹⁶ Na'in Jesus-ví'piye ânwayunde?, hedi i'dânkun nã'i sen nãwe bînmúnde'i hedá bîntaa'i' óekaymägi. Jesus-di in wâyü dímagidi nã'i sen unbí páadépiye nahekháapoe.

¹⁷ "Hediho nää gin wâyutuhkankhâymaa, tí'ûuwin páadé'in: Naa dînhanginná undá hedá unbí tsonnindá úvî'annin háa Jesus bîn'an waa wí'únhanginnáhpídi ta'gendi to'wí namuu'in. ¹⁸ Hân'oebo Jôesi Tádá iví tukhe'min itu'an nã'i hääwí háa napuwagi'o'in, hediho indá dâyta'nan i' to'wí i'di óesogekhâymaa'i t'owa ovây'aywoenídi it'ôephadekhâymaa'in. Háa Jôesi Tádá natú waa napoe. ¹⁹ Hediho nää unbí t'aywó'di binjoe'andi Jôesi Tádávi'piye bípimää, ihaydá i'di unbí t'aywó'di únmuu'i wovâyjáa'amí, hedânho shánkí híwó'di híhchandi wówátsi thaa Nanbí Sedódi wovâymaa'ní, ²⁰ hedá wá? Jesus unbí'piye wovâywáysaaní, i-ân i' namuu Jôesi Tádádi óede'mandí t'owaví aywondí? óesôege-ídí. ²¹ Hewänbo Jesus-á oe makówa wâhää nachangi'o owáy Jôesi Tádá hääwí t'ähkí ts'aabi' iwâypa'ídi nakhâymuupíhay. Hân'oebo Jôesi Tádádi iví yä'dâa'in tukhe'minbí sóphogedi dítu'an gin ikhâymaa'in. ²² Hediho Moses-di nanbí hehääwin thehtáy pahpá'in ginnân ovâytu'an:

Nanbí Sedó Jôesi Tádádi wí tukhe'bi' unbí t'owa iwedi'i'bo namuu'i wovâysangi'o,
naa dísan waagibá,

Undá t'ähkí i'di wovâyutuhkankhâymaa'i bîn'a'ginnamí,

²³ hedi wí to'wí iví hí' ônt'ôeyanpídi,

i-áho iví t'owa iwedi óeweeje-í hedá óeháyji.

²⁴ "Samuel wá?, hedá t'ähkí in wé'gen Jôesi Tádávi tukhe'min Samuel-ví wówátsi thaa iwedi páadépiye diwówáji'indá, indi dí'tôe'an háa nää nã'i thaa eeje napuwagi'o'in.

²⁵ Hewänbo háa in Jôesi Tádávi tukhe'min dítu waa ungi'-ânkun dítu, hedá háa Jôesi Tádá unbí páadé kã'ää'indádi iwéhpêe'an waa, undádi wá' inbá iwéhpêe'an. Ginnân Abraham óetu'an:

Wí uví ay iwedi'i' namuu'i'di

t'owa t'ähkí nää oepáa k'aydi dikw'ó'nin ovâyhíwó'namí.
²⁶ Hediho Jôesi Tádádí Jesus-á óede'man iví t'ôe'i namúunídí, hedi unbí'piye páadé óesan wovâyhíwó'namídí unbí t'aywó'di únmuu iwedi wovâyjáa'ámídí."

4

Peter-á John-dá ovântunjó'diwekán

¹ Wa'di Peter-ádí John-dádí in t'owa dānhí'máa ihaydi, wên Hudíyo owha'-á Sadducee t'owa-á hedá i' méesate áyí'di sundado p'ó'dédi'-ádí in dawin diwepiye dimää.

² Háa in wijedi in t'owa ovâyhá'o'in wí'ovâyhí'anpí, gá Jesus nawáywówápóe i'gedi ovâytmáadān, hedi ná'i natunda'wé'gen t'owa ho dichuu'in wá' diwáywówápuwagí'o. *

³ Hediho ovānpansóge, hedi kindi nanāndiho wíyá tháwān puwahaydi pan tewhá eebo' ovānjoe'an. ⁴ Hewānbo báyéki t'owa inbí hí' dit'oe'in Jesus-ví'piye dívíwäyü, hedi nää t'ähkí in t'owa dívíwäyü'in diwedibo hádée ma' p'ánú maapaasôn (5,000) ihay diji' in senä'da'.

⁵ Wíyá tháwān in Hudíyo p'ó'dédi'indá in tsonnindá hedá in Hudíyoví khuu dāyhá'o'indá t'ähkídiibo ee Jerusalem dívíwé'ge'an. ⁶ Annas i' owha' p'ó'dédi' namuu'i' iwebá na'an, hedá Caiaphas-á, hedá wíyá sen John ginbá nakháwä'i-á, Alexander-á, hedá wáy-á Annas-ví maatu t'owa'indá dikw'ó. ⁷ Peter-á John-dá ovānts'úde in t'owaví páadépiye ovānwéénú-ídí, hedi ovāntsika'yan, "To'dan in kay wovānmāgi ná'i sen hehkháa dānmānídí? To'dan wovānk'û' han dān'ámídí?"

⁸ Hedi Peter pín ta'gedi i' Yä'dāa'i P'oewaahāa imáadi ovâytu'an, "Un Hudíyo p'ó'dédi'indádi tsonnindádi, ⁹ nää thaa undi ditsika'máa wên háawin híwó'nin háa wí sen nahaywān ūnpóe i'gedi, hedá hádi di ūnehkháapóe'indá. ¹⁰ Hedānho un t'owa t'ähkí hedá t'ähkí in wé'gen Israel-'indá ūnkāy'ä' ná'in ūnhanginpúuwí'in: Jesus Christ oe Nazareth-widi na'in dīnk'û' ná'i sen unbí páadépiye nawindi' ānehkháa'ámídí. Hedi Jesus-bá phé'win deedi bīnt'óhtāgek'û', hewānbo Jôesi Tádádí óewáywówápaa. ¹¹ Jesus-ví'gedi ginnān nata'muu:

I-ānkun wí k'uu waagi'ba namuu

hedi undá tewhátehpaa'in waaginbá-á ímuu.

Hedi tobá bīnjoegi'an wānbo'

i-á i' k'uu shānkí natáy'i waagibá napóe tehpaá bé'dí.

¹² I'da'mān ūnkodi t'owa ovây'aywoenídí. Nää oepáa k'aydi t'ähkí wíyá to'wí wānbo wí'ōnk'û'pí dīn'aywoenídí, ná'i Jesus gin nakháwä'idā'mān" gin Peter-di ovâytu'an.

¹³ In Hudíyoví p'ó'dédi'in ovâyháa'an Peter-ádí John-dádí wōeda'ginpídiibo dānhée'andi dit'oe di, dīnhanginnāndi ná'in wíjedá t'owa he'ennin háa ta'dihá'in wídamuupí'in. Hedi ihaydi dín'ānpówá Jesus-ádí dānjíyēnde'in damuu'in. ¹⁴ Hedi i' sen ōnehkháa'andi' iwebá nawindi dāymū'diho wíyá háa wānbo wídi nk'óepí ovāntu'āámídí. ¹⁵ Hediho ovāntu'an in tunjowa' diwé'gekw'ó' diwedi já'wépiye dapee-í'in wí'bo dívíhée'ámídí.

¹⁶ Hedi wí'nā táye dívítsika'yan, "Hānna ná'in senä' āy'ami? Báyéki in t'owa nää Jerusalem-'in dīnhanginnā ná'in pinnān t'ôe hay'in dān'annin, hediho na'indá wíginkodipí gitūunídí wíđān'anpí'in. ¹⁷ Nää ná'in wíje senä' āytu'āámí Jesus-ví'gedi wíyá dānhée'andáho āytuhchānukhāymáa, hedānho wáy-á shānkí t'owa ná'i hāāwí i'gedi wídit'oe-ípídí."

¹⁸ Hediho wíyá ovāntsudejōndi ovāntu'an wíyá wānbo Jesus-ví'gedi wíđānhée'ámípí hedá wíđānhá'ámípí. ¹⁹ Hewānbo Peter-ádí John-dádí ovâytu'an, "Wé'innan ān'ami? Ti undi dítu'an waa háa Jôesi Tádádí dítu'an waa ná'in ān'a'ginnamí? Undá ūnkāy'ä' úví'ānshaa'ámí'in wé'innan Jôesi Tádá natūuní'in shānkí híwó'nin namuu'in. ²⁰ Hebo

* 4:2 In Sadducee t'owa dívíwäyü in chu'indá há'to diwáywówápúuwí'in.

na'indá wíḡānkodipí hānda'dibo gachanídí. Gānkhây'ă' t'owa äntu'âamí'in hāa ānmû'indá gat'oe'indá."

21-22 Hedáhá' in Hudíyo p'ó'dédí'indi shánkí kay'indi ovāntu'an ovāntuhchānukhāymāa'in, hewānbo ovānma'p'ădi. Wēn t'aywó'nin wānbo ovāntuhchānū-i'in wí'ovānshaapí, hedi ovāntuhchānudáho in t'owa há'to ovāyhí'amí. In t'owadi Jôesi Tádá kw'áayébo' óemāa, iví pinnándí nă'i sen ūnhekhāapóedí. I' sendá jónāntă (40) paayo'iví shánkí' namuu.

In Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in dívíjûusu'o' shánkí kay'in dimúunídí

23 Ovānma'p'ădi ihaydi wesebo Peter-á John-dá inbí k'ema'inbí'piye damāa, hedi ovāytu'an hāa in Hudíyo owha' p'ó'dédí'in hedá in tsonnin ditú'in t'ăhki. 24 Inbí k'ema'in nă'in dit'oe ihaydi Jôesi Tádá'v'piye t'ăhki'dibo ginnān dívíjûusu'an: "Nanbí Sedó Jôesi Táa, ū-ān hăāwí t'ăhki năakhíjé. Makówá-ă, năa oepāa k'aydi i'gá, māap'oe-á, hedá hăā t'ăhki iwe nasaa'i-á nakw'ó'di-á diji'i-á năakhíjé. 25-26 Hăn'oebo'i' Yă'dāa'i P'oewaahhādi na'in dīhée'an nanbí hehăāwi thehtáy pahpāa David-ví sóphogedí. I-á uví t'ôe'i ūmuu, hedi ginnān ita'nan:

Háadan in Hudíyo dimuupí'in dívít'ayjaa'o'?

Háadan in Hudíyo dimuu'in hăāwí nachă'muupí i'gedi díví'ánshaamāa?

In tsonnin t'ăhki nangewin dívít'aywínú,

hedi dívíwé'ge'an dívíhānsa'idí Nanbí Sedó Jôesi Tádá'v'piye

hedá i' to'wí'v'piyá i'di óesóge'i' t'owa ovāy'aywoenídí.

27 Hediho ta'gendi han napóe. Nă'i bú' iwe Herod-á Pontius Pilate-á in Hudíyo dimuupí'indá hedá in Hudíyo-ádi t'ăhki dívíwé'ge'an uví yă'dāa'i t'ôe'i Jesus óehānmamídí, i-á ū'di nāsóge t'owa ovāy'aywoenídí. 28 Ū-á báyékí hangintandá kay-á mănmaadi untú nă'i t'ăhki ūnkhây'ă' napúuwí'in, hedi t'ăhki hāa untú waa napóe. 29 Nanbí Sedó Jôesi Táa, năa-á inbí hí' hāa ditú'nin ót'ôeyanbe. Ditú' indi jănákí na'in dīkhāymāa'in, hewānbo na'in uví t'ôe'in gimuudi ū'dá kay dīmāān uví hí' khunwôeda'ginpidíbo wīnhée'amídí. 30 Wída'māa t'owa ovāykeeyamí'in in kay úk'oe'in ovāyhekhāa'amídí, hedá ovāykeeyamí uví yă'dāa'i t'ôe'i Jesus-ví kaydi t'āmāge'i pinnān t'ôe-á nakodí'in."

31 Dívíjûusubowa ihaydi ee diwé'gekw'ó' diwe t'ăhki na'a'yăpóe, pín ta'gedi i' Yă'dāa'i P'oewaahhāa dāymāa, hedi khunwôeda'ginpidíbo Jôesi Tádá'v' tun t'owa ovāyt'ôe'o'.

In Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in inbí hăāwí wí'nă táye dívíyāmunde'

32 T'ăhki in Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in handá' di'ánshaapóe, hedá wêeda' dimuu waa dichāa inbí pí'nă khó'jé. To'wí wānbo wīnatúhpí, "Nă'i naa dómāa'i' naví'da' dīnmuu," hewānbo t'ăhki'dibo inbí hăāwí t'ăhki dívíyāmunde'. 33 Jôesi Tádá'v' in Jesus-ví t'ôekhuwa'in báyékí ovāykaymāgi in t'owa ovāytu'âamídí Nanbí Sedó Jesus nawáywówápóe i'gedi, hedá Jôesi Tádá-á t'ăhki indádá hānho híwó'di-á namuu. 34-35 Hediho tóebo hăāwí wānbo wí'untáypí. To'wí wānbo wí nava hāa wí tewhá ūnmuu'i' ikų'p'égidá, i' chă' ihógi'i-á in Jesus-ví t'ôekhuwa'inbí'piye ihúja' ovāy'aanídí, hedá indá in shánkí dīntáy'inbí'piye ovāywijende'.

36-37 Wí sen Joseph gin nakháwă'i ginbá i'an. Wí nava iví' ūnmuu'i' ikų'p'égi, hedi i' chă' in Jesus-ví t'ôekhuwa'inbí'piye iho'di ovāy'an. Nă'i sendá wí Levi-ví ây iwedi'i' bá namuu, oe Cyprus na'aypuyă'i', hedi in t'ôekhuwa'indi óekháyă' "Barnabas" gin. (Nă'in kháwă-á Hudíyoví tundi natunda' "Wí to'wí t'owa ovāykhăge'do'i' kwee waa sen waa di'âanídí" gin.)

¹ Wí sen Ananias gin nakháwǎ'i-á iví kwee Sapphira-ádí inbí nava dǎnku'p'égi, ² hedi i' chá' dǎnhógi iwedi wí háyú Ananias ikaakw'ódi ingí, hedi i' naphade'i chá' in Jesus-ví t'òekhuwa'inbí'piye iho' ovây'aanídí. Iví kwee ûnhanginná háa i'annin t'ǎhkí. ³ Peter-di óetu'an, "Ananias, Satan i' Penísendi uví pí'nǎ khó'jépiye nâatsudemăgipí'an. I'dá wóetu'an i' Yǎ'dâa'i P'oewaahâavi'piye bihójo'amí'in, hediho t'ǎhkí i' chá' i' nava dǎnku'p'égi iwedi i' wínâamaapí. ⁴ I' nava mǎnku'p'égipídíbo', ti uví wí'úmuupí'an? Hedá mǎnku'p'égi ihaydá, ti háa unda' waagi i' chá'di bí'amí'in wí'úkodipí'an? Hebo ná'in yǎ'dâapí'in ánsaadi wóekê'di Jôesi Tádáví'piye bihójo'an, t'owaví'piyeda'ba joe."

⁵ Ananias ná'in hí' nat'oe ihaydi nachuhkanu, hedi in t'owa háa napóe'in dínhanginpóe ihaydi báyéki dikhunwôeda'póe. ⁶ In e'nûn iwe diji'in i' pení wên aa iwe dâý'ánk'û', hedi iwedi óepiyedi óekhá'k'û'.

⁷ Mađi poje óda naphade ihaydi Ananias-ví kwee ûnpówa, hewânbo wa'di wí'ûnhanginnáhpí háa iví sen ûnpóe'in. ⁸ Peter-di óetu'an, "Dítu'an, ti náhayda'mân i' chá' wovǎnwá'âa i' nava dǎnku'p'égi ihaydi?" I-á natú, "Hedi háa, hăhayda'mânkun."

⁹ Peter-di óetsika'yan, "Háadan wí'gíndíbo dǎnwéhpêe'an Nanbí Sedóví P'oewaahâa dǎntayí'nídí dǎnshaa-ídí tigúba wovǎntuhcháânú-í iví'piye dǎnhójo'andi? Ót'òeyan, háa phódi já'wé in uví sen óets'ankhá'k'û' in dín'ahsaatû', hedi indibá chu'i wóepiyegí'o."

¹⁰ Wesebo i' kwee Peter-ví ân nú' nachuhkanu. In e'nûn dits'ûndi óechuhshaadá iwedi óepiye, hedi iví senbí nú'ba óekhá'k'û'. ¹¹ T'ǎhkí in méesate'in t'owa hedá t'ǎhká in wé'gen t'owa ná'in háa napóe'in dínhanginpóedí khunwôeda'di ovâyhógi.

Jesus-ví t'òekhuwa'in dívípínnánt'òe'o'

¹² In Jesus-ví t'òekhuwa'in báyéki t'ámäge'i pínán t'òe dâý'o' in t'owa dâymúunídí. T'ǎhkí in Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in dívíwé'ge'o' i' méesate hay'iwi pohtâa iwe, "Solomon-bí pohtâa" gin dâytú'o'i'. ¹³ In wé'gen t'owa híwó dívíhée'an in Jesus-ví'in dimuu'inbí'gedi, tobá indádí dívíwé'ge'amídí dikhunwôeda'wânbo'. ¹⁴ Hewânbo shánki wânbo t'owa Nanbí Sedó Jesus-ví'piye dívíwâyú, sená'dádí kwiýá'dádí, hedi in wé'gen ho dívíwâyú'indádí dívíwón. ¹⁵ Háa napoe'o'in in t'owa dâymû'di báyéki in dihay'in oe p'óegépiye ovâýho', hedi inbí whohpa' eeje ahkhây eeja ovâýkw'ódi, hedânho madân Peter naphademándi iví ókhundi wânbo ovâýnáani, hedi handidi wáy wên ovâýhekháa'amí. ¹⁶ Hedá in t'owadá i bú'ây oe Jerusalem tsowa iwéngé nakw'ó' deejedá in dihay'in ovâýmáýä', hedá in to'wên in yǎ'dâapí'in p'oewaahâadi ovâyt'òephadekando'in wá' ovâýmáýä', hedi t'ǎhkí ovâýhekháa'an.

Jesus-ví t'òekhuwa'in ovâyt'òephadekando'

¹⁷ Hediho i' Hudíyo owha' p'ó'dédí' hedá in i-ádí diji'indá, Sadducee t'owa dimuu'in, hânho dithúupóe. ¹⁸ Hediho in Jesus-ví t'òekhuwa'inbí'piye dikhenmäädi in yǎ'dâapí tsiyekannin dipankw'ó' diwebá ovâýpankw'ódi. ¹⁹ Hewânbo i' khun Nanbí Sedó Jôesi Tádádí wí makówáwi t'òepa'aa'i' óesan i' pan tewhá phódi ihuu-ídí, hedi i' makówáwi t'òepa'aa'i'di ovâýpiyedi ovâytú'an, ²⁰ "Jaho bípûn oe méesate hay'i eepiye, hedi owe úvíwéénú-í, hedi in t'owa ná'in wówátsi ts'aamin ni'gedi bînt'òe'amí." Hediho háa ovâytú'an waa díví'an.

²¹ Nathay'ä' ihaydi i' méesate hay'i eepiye dits'ú, hedi in t'owa ovâyháhkanhon. Wa' han díví'odíbo' i' owha' p'ó'dédí' hedá in i-ádí diji'indá inbí'we dívíwé'ge'andi in se'daa in Israel tunjowa' dimuu'in ovâýtuhkánan, hedi wên sundado oe pan tewhá eepiye dâysan in Jesus-ví t'òekhuwa'in ovâýmá'ídí. ²² Hewânbo i' pan tewhá iwe dipówa ihaydi wí'ovâýshaapí, hediho dívíwâybundi inbí tsonnin ovâyt'òe'an i'gedi. ²³ Ovâytú'an, "Na'in âymû' i' pan tewhá phódi téegít'aa nati'dinnin, hedá in pan áyí'nin ee phódi nú'-á diwinnindá. Hebo in phódi âyhuudi gits'ú' dihaydi wéná wí wânbo in sená' wí'âyshaapí." ²⁴ I' méesate áyí'di p'ó'dédí' hedá in owha' p'ó'dédí'indá ná'in dit'oe ihaydi

wídínhanginnáhpí háa díví'amí'in. Wí'ná táye dívíwänpitsika'máa, "Hännangú dínpóe? Hännan wíyá napuwagi'o?"

²⁵ Ihaydi wí to'wí nats'undi ovâytu'an, "Bít'ôeyan, in senä' bînpankw'ódi'in oe méesate hay'i' íve diwindi in t'owa ovâyhá'o'." ²⁶ Hediho i' méesatewin sundadoví p'ó'dédi' iví khäge'nin wóegé i' méesate hay'i' iwepiye dimää, hedi in Jesus-ví t'ôekhuwa'in ovâywâymaa, hewänbo wí'ovâywa'anpí, gá han díví'andá dikhunwôeda'dân in t'owadi ovâyk'uhsäâyú-i'in.

²⁷ Hedi in tunjowa' diwé'gekw'ó' diwepiye nã'in Jesus-ví t'ôekhuwa'in ovâyts'údedi in tunjowa'ví páadépiye ovâywínú, hedi i' owha' p'ó'dédi'di ovâyte'p'íde gin: ²⁸ "Na'indi kay'indi ho wâytu'an in t'owa wíwínhá'âamípí nã'i Jesus gin nakháwã'iví'gedi, hebo nää-á undá nää Jerusalem i'ge t'âhkí in t'owa shánkí wänbo bínhá'o', hedá wá' Jesus-ví chuwa ûnuudi na'in dínchâânú-i'in ída'."

²⁹ Peter-ádi in wé'gen Jesus-ví t'ôekhuwa'indádi óetu'an, "Shánkí gínkhây'ä' Jôesi Tádá háa dítu'an waa ây'a'ginnâamí'in t'owaví tun ây'a'ginnamí'wedi. ³⁰ Undi Jesus phé'win deedi bînt'óhtagedi bînhay, hewänbo Jôesi Tádá, i' to'wí nanbí páadé kã'ã'indi óe'a'ginmä'i'dibá óewâywówapaa. ³¹ Jesus-ân Jôesi Tádá iví ko'díngédi óesóge, tsondi-á aywondi-á namúunídí, nã'in Israel t'owa ovâykhäge'namídí inbí t'aywó'di dâjoe'amídí hedânho ovây'owóejé-ídí. ³² Na'in gínhanginná nã'i t'âhkí napóe'in, hedânho i'gedi wâytumáa, hedá i' Yä'dâa'i P'oweahhâadâ hanbá wovâytumáa, nã'i P'oweahhâa-á Jôesi Tádá in to'wên óe'a'ginmä'in ovâymägi."

³³ In Hudíyo p'ó'dédi'in nã'i hí' dit'oe ihaydi hânho dit'ayyaapóe, hedi in Jesus-ví t'ôekhuwa'in ovâyta'hâânú-i'in dida'. ³⁴ Hewänbo wí Pharisee sen Gamaliel gin nakháwã'i' iwínú in tunjowa' ovâyhée'amídí. I-á Hudíyoví kuu háhkandi namuu, hedi t'âhkí in t'owadi óe'a'gin. I'dá wên senä' ovâytu'an in Jesus-ví t'ôekhuwa'in oe já'wépiye ovâypeeyé-i'in, iwe wí háy tâhkí dívítsíkha'amídí.

³⁵ Hedi Gamaliel-di in tunjowa' ovâytu'an, "Naví t'owa Israel-win, híwó bí'ánshaa'an wa'di nã'in senä' háawên bîn'anpídíbo'. ³⁶ Ti wí'ún'ánshaapí'an wí sen Theudas gin nakháwã'i' wí háyú paayo phade nángé naji', hedi nã'i Theudas-á natú, 'Naa-ân hay'i' omuu,' hedi ma'di jónân tãgintã (400) senä' i-ádi dívíwón. Hewänbo wên sundadodi óehay, hedáhá' in óeyumáa'in t'âmäpiye diwijedee, hedi hääwí t'âhkí dây'andi' háagí' wänbo wídínchã'póepí. ³⁷ Hedáhá' wíyá háyú paayo naphade ihaydi, t'owa ovâykháwã'hónde'i paayo naná' dihaydi, Judas i' Galilee-wi sen na'ää, hedi báyéki t'owa ovâyhée'andi i-ádi dívíwón. Hedi háa Theudas ûnpóe waabá Judas wá' ûnpóe. I-á óehaydá t'âhkí in óeyumáa'in diwijedee.

³⁸ "Hedânho nää wâytumáa, háa nã'in senä' bîn'o'in úvíwóyí'ní. Ánpí bin'an. Háa dikanda'in hedá inbí t'ôe-á inbí ánshaadã' dínpuudáho', háa Theudas-á Judas-á dânpóe waagibá dínpuuwí, hediho há'to háa díví'o waa dínkáypúuwí. ³⁹ Hewänbo Jôesi Tádádânho inbí t'ôe iwe ovâykhäge'maadáho', nã'in senä'dá há'to bînt'aaní, hedá wá' ma'di Jôesi Tádá vípiyeda' úvíwänpihãnsa'í."

⁴⁰ Hediho in Hudíyo p'ó'dédi'indi Gamaliel-ví tumakhe ônt'ôeyan. In Jesus-ví t'ôekhuwa'in ovâywâytsudejôn, hedi ditsonpóe in sundadodi púwhí'dí ovâywhãäní'in, hedi Jesus-ví'gedi wíyá wídívíhée'amípí gin ovâytu'andiho ovâyma'p'ãdi. ⁴¹ Hediho tunjówhágédi dipee. Hânho dihíhchanpóe, gá Jôesi Tádá indádi báyéki nahíhchandi i'di ovâymgidân nã'in wôeda' iwehay ovâykáanídí Jesus namuudi. ⁴² Hedi thamuwaaagi i' méesate hay'i ee hedá tewhá i'ge t'âhká dívíjýéndedá t'owa Jesus-ví'gedi ovâyta'ôekanhon, hedi ovâyhá'o' Jesus-ân namuu i' to'wí Jôesi Tádá óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí.

6

In tsédi diji'in méesate'in khäge'nin ovâyde'man

¹ Ihayhääbá shánkí wänbo t'owa Jesus-ví'piye dívíwäyunde', hedi in Israel nangedi já'wédí di'ää'in Hudíyo in kodi Israel-'inbí'piye' dit'ayyaapóe. Ditú' in kwiya' inbí senä' dín't'ahánnin thamuwaaagi ovâykoegí'hääwímá' dihaydi ná'in já'wédí di'ää'in kwiya' shánkí hí'indá' ovâykoegí'má' in kodi Hudíyo kwiya'ví'wedí. ² Hediho in tá'di wíje Jesus-ví t'òekhuwa'indi in wé'gen Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in t'ähkí ovâywé'ge'andi ovâytu'an, "Na'indá gínwó'ná Jôesi Tádáví hí' âyt'òe'odi, hediho híwó wínamúunípi nanbí t'òe âyjoe'amídí âywänpikoegí'phaadé-ídí. ³ Hedânho tí'ûuwín páadé'in, tsédí wên senä' unbí'wedí binde'man âykw'òenídí ná'i koegí' ovâymäänídí. Ná'in senä' gi'min dimúuní'in dínkhây'ä': T'owa ditú' híwó'nin senä' dimuu'in, hedá i' Yä'dâa'i P'oewaahâa pín ta'gedí dâymâa'indá híwó'di hangintan dâymâa'indá dimúuní. ⁴ Hedi ná'in Jesus-ví t'òekhuwa'in gimuu'indáho ívíjûusu'amí hedá Jôesi Tádáví hí' âyhá'amí, hedi ná'indáho nanbí t'òe-á gínmúuní."

⁵ T'ähkí in méesate ee dikw'ó'nin háa in Jesus-ví t'òekhuwa'in ditú'in ovâyhí'an, hediho Stephen óede'man, i-á báyéki wäyü imáa'i' namuu, hedá i' Yä'dâa'i P'oewaahâa pín ta'gedí imáa'i-á. Ná'in wé'gen senä' wá' ovâyde'man: Philip-á, Prochorus-á, Nicanor-á, Timon-dá, Parmenas-á, hedá Nicholas oe Antioch-wi-á (i-á Hudíyo namuupí wänbo in waagibá iwäyunde'i' namuu). ⁶ Hedi ná'in senä' ovâyde'mannin in Jesus-ví t'òekhuwa'inbí'piye ovâykán, hedi inbí'di in t'òekhuwa'in dívímankw'ódi ingí' ovâyjûusu'an.

⁷ Shánkí wänbo t'owa Jôesi Tádáví hí' dit'oe, hedi oe Jerusalem in Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in disômän. Báyéki in Hudíyo owha' wänbo ná'i hí' dâya'gindi dívíwäyü.

Stephen óepankê'

⁸ Stephen báyéki Jôesi Tádáví sígísehkanä imáa, hedi Jôesi Tádádí kay óemägi, hediho t'ämäge'i pínán t'òe he'endi i'o' in t'owa dâymúunídí. ⁹ Hewänbo wên senä' Stephen-dádí dívítuhkando'. Indá ná'i Hudíyoví méesatewin dimuu, "Ovâyma'p'ä'di'in Pant'òe'inbí Méesate" gin dâytü'o', hedi Cyrene-windá Alexandria-windá Cilicia-windá hedá Asia-windá dimuu. ¹⁰ Hewänbo i' Yä'dâa'i P'oewaahâa Stephen báyéki híwó'di hangintan óemägi ihée'amídí, hediho in senä' wídínkodípi óet'aanídí.

¹¹ Hediho indi wên senä' ovâywá'âa iví'gedí dívíhójo'amídí, hedi ná'in ditú, "Na'in git'oe a'gínpi waagi ihée'andi Moses-ví'gedí hedá Jôesi Tádáví'gedá." ¹² Gindidiho in t'owa hedá in Hudíyo tsonnin hedá in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá t'ähkí ovây't'e'ya'nan, hediho Stephen-bí'piye dikhenmäädi óeyâ', hedi khóhkaydi in tunjowa'ví'piye óeho'. ¹³ Hedi wên senä' ovâyts'úde iví'gedí dívíhójo'amídí. Ginnân ditú: "Ná'i sendá häädi wänbo t'ähkí híwóhpí ihée'o ná'i Jôesi Tádáví méesate i'gedí hedá i' tsontun Moses ita'nan ni'gedá. ¹⁴ Hedi git'oe natúdí, ná'i sen Jesus oe Nazareth-wi ná'i méesate hay'i' inayukhâymaa'in hedá ná'i khuu Moses-di dímgí'i-á t'ähkí i'egókhâymaa'in."

¹⁵ T'ähkí in tunjowa'di tsíhtáye Stephen óemúnde', hedi iví ts'ay wí makówáwi t'òepa'aa'iví'in waagibá ûnkeepóe'in dâymû'.

7

Stephen-di in Hudíyo tsonnin ovâyhí'máa

¹ I' owha' p'ó'dédí'di Stephen óetsika'yan, "Ti ná'i ditú'di t'ähkí ta'gen namuu?"

² Stephen-di ovâytu'an, "Mä'mää'indá tí'ûuwín páadé'indá, naa dín't'òeyan. Jôesi Tádá i' sa'wó'di kohthay eedi nathaa'i nanbí páadé'i thehtáy pahpâa Abraham-bí'piye ipi-keeyan, wa'di Abraham owáy Mesopotamia nange wăhăă nathaa ihaydibo', oe Haran bú'piye wa' namäapídibo', ³ hedi Jôesi Tádádí óetu'an,

'Uví maatu t'owa mänjoe'amí hedá uví nangá,

hedi unnú-í ná'i nange wínkeekankhâymaa iwepiye.'

⁴ Hediho in Chaldean-bí nangedi napeedi oe Haran wăhăäpiye ithayegiho[?]. Ivi tádá ûnchuu ihaydá Jôesi Tádádí ôetu'an iwedá namú-í'in, hedi náa nange náa githaa iwe napówá. ⁵ Jôesi Tádádí Abraham hăäwí wânbo ná'i nange iwe wí'óemăgipí ivi' ûnmúunídí, wí nan i'ăhkêení'i wânbo joe. Hewânbo Jôesi Tádá ivi tun imăgi wáy wí thaa ná'i nan óepăkhkăymăa'in ivi' ûnmúunídí, hedá owáy nachuu ihaydá ivi tí'úugé kă'ăă'indá inbî' dínpuwagí'o. Hedi ná'i t'ăhkí Jôesi Tádádí Abraham ôetu'an wa'di ivi páadé'i ay ûnpuyăpídíbo[?]. ⁶ Ôetu'an wá' ivi tí'úugé kă'ăă'in wíyá nange inbî' dínmuupí'we dívíthayekhăymăa'in, hedi ee nange'in t'owadi jónăn tăgintă (400) paayo t'ăhkí ovăypankhonkăymăadă ovăyt'ôephadekankăymăa. ⁷ Hebo ôetu'an wá', 'Naadă in t'owa uví tí'úugé kă'ăă'in ovăypanhógi'in dovăytuhchănukhăymăa, hedá hă'in t'owaví nangedi uví tí'úugé kă'ăă'in dipeegi'o, hedi ná'i nangepiye di'ăă-í, hedi năwe naa dí'a'ginmăanı. ⁸ Hediho Jôesi Tádá gin iwéhpêe'andi Abraham ôetu'an wên k'ewe taadi ôetaa'amí'in, Abraham ikeeyamídí nahije'in. Hedi Abraham wí e'nú ûnpuyă, i-á Isaac gin nakhăwă, hedi khăve thaa naphade ihaydi ná'in k'ewe taadibă ôetaa'an. Hedá Isaac wá' ivi e'nú Jacob hanbă i'an, hedá Jacob-á ivi tă'di wíje (12) e'nûn hanbă-á, indá nanbí hehăäwin thehtáy pahpă'in gínmuu.

⁹ "Nă'indá inbî tí'ûu Joseph-ví'piye dithúupóedí óeku'p'égi, hedi wăy-á senă' oe Egypt-piye dimănnindi óekumădi indádí óeho[?]. ¹⁰ Hewânbo Jôesi Tádá wá' i-ádi namăa, hedi t'ăhkí ivi t'ôephade iwedí óejăa'an. Jôesi Tádádí Joseph óekhăge'nandiho i' Egypt-wi tsondi p'ó'dédí' Pharaoh gin ôetu'o'i'di báyékí óehí, hedá óemû' híwó'di hangintan imăa'in, hediho i'di Joseph óesóge in Egypt'inbî tunjó dínmuunídí hedá ivi hăäwí t'ăhkí ôn'ăyîngi'amídă.

¹¹ "Ihayhăăbă oe Egypt nange hedá Canaan nangă wéngé t'ăhkí dihaapóe, hediho báyékí t'owă dăyt'ôephadende[?]. Nanbí thehtáy pahpă'in wânbo wídăykoegi'shaadepí. ¹² Hedi oe Egypt dínkoegi'bă'yennin Jacob ûnhanginpóe, hediho ivi e'nûn nanbí thehtáy pahpă'in gínmuu'in iwepiye isan dăykoegi'kuumă-ídí. Ihaydá páadé iwepiye dits'anmăa. ¹³ Hedi wíyá dimăa ihaydi Joseph-di ovăykeeyan i-á inbî tí'ûu dínmuu'in, hedá Pharaoh-á ûnts'anhanginpóe to'wên Joseph-ví t'owa ûnmuu'in. ¹⁴ Hedi Joseph-di ivi maatu t'owă-á hedá ivi tádá Jacob-á ovăyt'ôesan ivi'piye oe Egypt di'ăă-í'in. Indá tségintă'di p'ánú (75) ihay diji[?]. ¹⁵ Hediho gindiđi Jacob-ádi nanbí wé'gen thehtáy pahpă'indádí oe Egypt-piye dimăa, hedi iwe dívíthaye dichuu píhay. ¹⁶ Tíúugédí i' pení phékhkún Egypt-di oe Shechem-piye dăyho' hedi iwe wí t'owăpho iwe wíyá dăywaykhă'kw'ódi. Báyékí paayo phade ná'i hăäwí napóepídíbo ná'i t'owăpho-á Abraham wí chă'di ho ikumă Hamor-ví e'nûnbí'wedí.

¹⁷ "Iwedí báyékí paayo naphade, hedi nanbí t'owă oe Egypt nange wăhăă báyékí di'ăyt'owasôe, hedi i' thaa tsowa na'ă' Jôesi Tádá i'amídí háa i'di Abraham ôetu'an waa óekhăymăa'in. ¹⁸ Hedi ihaydi wíyá tsondi p'ó'dédí' ts'aabi' Egypt nange nasogedee, i-á hăäwí wânbo Joseph-ví'gedí ûnhanginnăhpí' namuu. ¹⁹ I-á wên háawên jănăkí'in nanbí t'owaví'piye i'an, i'dă nanbí thehtáy pahpă'in ovăykaygi'an inbî ây hí'innin já'wébo dăyjo'e'amídí dínchuu-ídí.

²⁰ "Ihaydibă Moses na'aypuyă, hedi hânho sa'wó'di-á na'aymuu. Ivi jíyá-ádi ivi tádá-ádi poje p'óe t'ăhkí inbî k'ăygibo óe'ăyîngi'an. ²¹ Ihaydăhá' oe já'wépiye óepiye óejoe'amídí, hebo Pharaoh-ví a'yú ûn'ăădi óeshaadi ivi'piye óeho[?], hedi ivi' ûnmuu waabă óesówé. ²² Moses-á ná'in Egypt-winbî hăhkan t'ăhkí nahăhpóe, hedi ivi hí'-á hedá t'ăhkí i'annindă ûnkay.

²³ "Moses-á jónăntă (40) paayo'i napuwamăn dihaydi i'ánshaamăgi ivi t'owă in Israel-in napuwămú-ídí. ²⁴ Hedi namăa ihaydi wí Egypt-wi sendi wí Israel-i' sen óewa'odi óemû[?], hediho Moses-di ná'i Israel-i' ôn'aywoenídí namăa, hedi háa i' Egypt-widi i' Israel-i' óe'an waabă Moses-di i' Egypt-wi óe'an óedahay píhay. ²⁵ Moses na'ănde' ivi

t'owa dínhanginnáani'in Jôesi Tádádí óesóge'in inbí t'ôephade iwedi ovâyma'p'âädi-ídi, hewänbo indá wídnhanginnáhpí.

²⁶ “Wíyá tháwän nawáy'ää ihaydi wíje Israel'in dányándedi ovänmû', hedi ovänk'emakannamídi ikhää. Ovântu'an, 'Bát'ôeyanbe un senä', undá tí'ûuwín waaginbá damuu, hedi háadan wí'nä táye dänwá'o'?' ²⁷ Hewänbo i' sendi i' wêe sen óewa'o'i'di Moses óewänpichänudi óetu'an, 'To'dan wônk'û' na'in dítsonmá've-ídi háa dítu'âamídi híwóhpí ä'n'o'in? ²⁸ Ti naa wá' dítáyí'in unda', tsá'di i' Egypt-wi náa'an waabá?' ²⁹ Moses ná'in nat'oe'di Egypt-di nashavepee, hedi oe Midian nangepiye namäädi iwe wí'já'wédí'i waagibá ithaye. Iwáy wăhăäho wíje e'nûn ûnpuyä.

³⁰ “Wíyá jónántä (40) paayo naphade ihaydi wí thaa oe Sinai p'in nú' ahkónu wáy naji' ihaydi, wí makówáwi t'ôepa'aa'i wên wăä'i phé'yävi nakoje'nin jáage nawindi óemû'. ³¹ Moses ná'i imû'di óeháa'an, hedi shánkí nú'piye ihádi híwó imúunídi, hedi Nanbí Sedó Jôesi Táa ihée'andi nat'oe. Gin Moses óetu'an: ³² 'Naa-á Jôesi Tádá omuu, uví thehtáy pahpá'in Abraham-dá Isaac-á hedá Jacob-á indi dí'a'ginmăgi'i'. Moses nakhunwôeda'póedí nathathapóe, hedi wíyá imúuní'in wínada'pí. ³³ Hebo Nanbí Sedó Jôesi Táadí óetu'an, 'Ó'antop'ädi, hă'i nan unwin diwe báyékí na'a'ginmuu, naví' dînmuudi. ³⁴ Ta'gendi naa dómû' háa in Egypt-windi naví t'owa ovây t'ôephadekando'in, hedá inbí haytuhkwíndá ot'oe, hediho dovâyma'p'âädi-ídi owá. Náa-á ă-á bikhây'amí, oe Egypt-piye wíwâysankhâymáa ovâykhăge'namídi.

³⁵ “Hediho Jôesi Tádádí Moses óesan in Israel t'owaví tsondi dînmúunídi hedá ovâyma'p'âädi-ídi, tobá hândídi indi óejoegi'andi óetu'an wänbo', 'To'dan wônk'û' nanbí tsondi gînmúunídi hedá dítu'âamídi háa híwó háa híwóhpí íví'o'in?' Hedi Moses in Israel t'owaví'piye namää ihaydi i' makówáwi t'ôepa'aa'i' in wăä'i phé'yävi nakoje'nin jáagé nawindi óehée'andi'bá i-ádi namää óekhăge'namídi. ³⁶ Ná'i Moses-á t'âmăge ipínnánt'ôe'an oe Egypt nange wăhăä, hedá i' p'í' mâap'oe gin dâytu'o' iwe tsowa-á, hedá i' ahkónu iwá jónántä (40) paayo diji' ihaydi. Handídiho i'di in Israel t'owa Egypt nangedi ovâypiye. ³⁷ Ná'i Moses-dânkun in Israel t'owa ginnân ovâytu'an: 'Jôesi Tádádí wí tukhe'bi' unbí t'owa iwedi'ibo namuu'i wovâysangí'o, naa dísan waagibá.' ³⁸ Ná'i Moses-á in Israel-'indádí naji' oe ahkónu i'ge. Oe Sinai p'in nú' nanbí thehtáy pahpá'indádí naji', i' makówáwi t'ôepa'aa'i'di wíyá óehée'an dihaydi, hedi i' t'ôepa'aa'i'di óehée'andi wí hí' nahândeipí' ihógi na'in dítu'âamídi.

³⁹ “Hebo nanbí thehtáy pahpá'in wídida'pí Moses ônt'ôeyaaní'in, hediho óewänpijoegi'an, hedá oe Egypt-piye diwáypunda'di dibo'aakw'ó. Hediho Aaron dâytu'an, ⁴⁰ 'Wí hăäwí ây'a'ginmăänígi' hedá dînpáadéhûuwígi'-á dînpa'í. Ná'i sen Moses oe Egypt-di dípiye'i-á, wíginhanginnáhpí háa ûnpóe'in.' ⁴¹ Ihayhăädi wí hăäwí wí wáasí'ay waa ûnchăa'i dâypaa, i-á inbí jôesi dînmuu waa dâychăa, hedá dây'animâat'ahánú inbí a'gin dîvímăänídi, hedi ná'i hăäwí inbí mandibo dâypaa'i'di báyékí ovâyhíhchanmăgi.

⁴² “Hediho Jôesi Tádádí ovâyjoe'an hedânho i' thandá p'ôe-á hedá in agóyó oe makówá disaa'indá dây'a'ginmăänídi. Hăn'oebo wí Jôesi Tádáví tukhe'bi ita'nan háa Jôesi Tádá natú'in, ginnân:

Un Israel t'owa, oe ahkónu jónántä (40) paayo íji' ihaydi,
bîn'animâat'ahánúndedi unbí a'gin bînmăänídi,
ta'gendi naagi' wí'úví'anpí.

⁴³ Naa dí'a'ginmăäníví'wedi

wí híyăä'i te'aa'ay pho' Moloch bînsóge bînhûuwídi,
hedá wí hăäwí wí agóyó waabá ûnchăa'i' Rephan gin dâytu'o'i-á bînhon.
Ná'in wíjedi mandibo bînpaa'in bîn'a'ginmăgi.

Hedânho wên t'owa dovâysankhâymáa wovâyhûuwídi kayí' wăhăäpiye oe Babylon-ví shánkí onădi.

⁴⁴ “Jôesi Tádádí Moses óehée’an nanbí thehtáy pahpá’in ovâytu’ámídí wí te’aa gáhâyú’i dâypa’í’in, hedí Moses ônkeeyan háa nakeet’ôení waa. Nă’i te’aa gáhâyú’i-á íve í’ k’uu pháagín dak’óe Jôesi Tádáví tsontun eedí nata’muu’í’, hedí í’ te’aa dâykée’í oe ahkónu í’ge dîjî’ ihaydí. ⁴⁵ Hedí nanbí thehtáy pahpá’indá í’ te’aa gáhâyú’i-á inbí ây ovâyjoe’an, hedáhá’ inbí ây-á í’ te’aa dâymaa Joshua-dí năa nange ovâyts’úde ihaydí. Ihaydí bá in t’owa nă’i nan diwewin dimú’de’in Jôesi Tádádí ovâykhehpiye. Hedí nă’i te’aa dínk’óe inbí tsondi hay’i David-ví thaa puwahay. ⁴⁶ David-dá Jôesi Tádá óehíhchannan, hedí gin ijûusu’an: ‘Nanbí Sedó Jôesi Táa, Ɂ Jacob-di hăn’oe wóe’a’ginmă’í’, wí wháagé ugí’ wínk’úuwí’in naa dímăă.’ ⁴⁷ Hebo David-ví ay Solomon-dân Jôesi Tádágí’ ôntewhák’û’, David-dá joe.

⁴⁸ “Hewănbo Jôesi Tádá í’ shánkí kw’áyewi namuu’í’ í’ tewhá t’owa inbí mandi dâyk’w’ódi eejedá’bá wínathaapí, í-á t’âmăpiye nathaa. Hăn’oe wí iví tukhe’bí’ gin ita’nan:

⁴⁹ Jôesi Táa natú,

‘Makówá t’ăhkí naví soge’i waagi’bá dînmuu,

hedá năa oepáa k’aydá wí ân kaykhanwówákandi waagibá-á naagí’ namuu.

Wí wháagé dítôenídí wănbo wí’únkodípí bínk’úuwídí,

hedí wáyge dâykaykhanwówá’ami’ín wídîntáypí.

⁵⁰ Ti naví mandibo hăă t’ăhkí wídókhíjépí’an?’ gin Jôesi Táa natú.

⁵¹ “Un t’owa p’óhkây’indá’ ímuu, hedí wăyupí’in ímuudi Jôesi Tádáví hí’ pí’nă khó’jé wí’únts’úya’pí hedá wí’ít’oe’opí. Í’ Yă’đăa’i P’oewaahăă hăădi wănbo t’ăhkí bînjoegimăa. Háa unbí hehăăwin thehtáy pahpá’in díví’an waagibá úvíkanhon. ⁵² Indá Jôesi Tádáví tukhe’min t’ăhkí ovâyts’ôephadekannanpí’an. Ovâyts’ahánú in t’ôepa’ăă’in hăn’oe dítú’in nă’i to’wí iví wówátsi ta’ge ihondi namuu’i nakă’ăăgí’o’in. Hedí í’ napówá ihaydá undídá tunjówháagé bînmengekan, hedí handídi undibo bînhay. ⁵³ Tobá Jôesi Tádádí in makówáwin t’ôepa’ăă’in ovâysan wănbo iví tsontun wovâymăănídí, nă’i tsontundá wívín’a’ginnanpí.”

Stephen óek’usăyu

⁵⁴ Wa’đi Stephen-di ovâyhí’măadí in Hudíyo p’ó’đédí’in hânho dít’ayyaapóedí ôndawă’ts’inde’. ⁵⁵ Hewănbo Stephen-dá í’ Yă’đăa’i P’oewaahăă pín ta’gedí imăadí oe kw’áyepiye ibée, hedí oe makówá Jôesi Tádáví sa’wó’đi kohthay ônmû’, hedá Jesus-á Jôesi Tádáví ko’đíngedí nawindi óemû’. ⁵⁶ Hedí Stephen natú, “Bínmú’dí, makówá nakhuudeedí dómunde’, hedá í’ t’owa t’ăhkígí’ na’aypuyă’i-á Jôesi Tádáví ko’đíngedá nawin.”

⁵⁷ In iwe diwinnin díví’ojemankw’ódidí dívítuwínú, hedá t’ăhkídíbo wé’ge iví’piye dikhenmăă. ⁵⁸ Hedí khóhkaydí oe bú’já’wépiye óeho’, hedí in ônt’e’p’íde’in inbí k’éwé’i to dívíp’ădidí wí e’nú Saul gin nakhăwă’iví nú’ dâyjoe’an í’âyîngi’ámídí, hedáhá’ Stephen óek’usăyu óehâyjídí. ⁵⁹ Wa’đi óek’usăyunde’ ihaydíbo ijûusu’an gin: “Nanbí Sedó Jesus, naví hăă dínke’.” ⁶⁰ Hedí idége’disógedí gin kaygi natú, “Nanbí Sedó Jôesi Táa, in t’aywó’nin nă’in t’owa díví’o’in wí’ovâychăănú-ípí.” Gin natúdího’ iví wówátsi ibowa ijó’k’û’ waagibá.

8

Saul-di in méesate’in t’owa ovâyts’ôephadekando’

¹⁻² Stephen óehaydí Saul-dá óehí’an. Hebo wây-á senă’ Jôesi Tádá óe’a’gindo’indídá báyékí dívísíhtăădi Stephen óekhă’k’û’. Í’ thaa iwedí páadépiye t’ăhkí in Jesus-ví’piye dívíwăyunde’in oe Jerusalem dikw’ó’nin báyékí ovâyts’ôephadekando’, hedí in t’ăhkí dijândí t’âmăpiye diwadédee oe Judea nange Samaria nangá í’ge t’ăhkí. In Jesus-ví t’ôekhuwa’indá’ Jerusalem-bo dívíwóyí’.

³ Saul-di in méesate'in t'owa báyéki ovâyjänäki'o'. Tewhá ee t'ähki ijíyéndedi kwiýä'dá senä'dá inbí'jedibo ovâywhapiyende', hedá ovâypankw'óe'ó.

Oe Samaria nange Jôesi Tádávi híwó'di tun ovâyt'óe'o'

⁴ Hediho in t'ämäpiye dishavepee'in wéngé t'ähki dívíjýéndedi Jôesi Tádávi hí' ònt'òekanhon. ⁵ Philip wí Samaria-wi bú'piye namäädí Jesus-ví'gedi ovâyt'óe'o'. Ovâytumáa Jesus-á namuu i' to'wí Jôesi Tádávi óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí. ⁶ Báyéki t'owa dívíwé'ge'an hedá háa Philip-di ovâytumáa'in áyîngidi dívít'òeyande', i' pínán t'òe i'andi dâymû'di. ⁷ Báyéki yä'dâpí'in p'oewâahâa dívítuwínúndedi in t'owa ovâymáa'in diwedi dipee, hedá báyéki in dín'ä'yâkankodípí'indá dipóhay'indá ovâyhehkháa'an. ⁸ Hedânho in bú'win hânho dihihchanpóe.

⁹⁻¹¹ Ee bú' wí sen Simon gin nakháwä'i wí'bo natû' i-á hay'i namuu'in, hedi ichuget'óe'odi báyéki paayo in Samaria nange'in t'owa ovâyháa'o'. Hediho gin i'odi t'ähki t'owa he'ennin dimuu'indá he'ennin dimupí'indá ònt'òeyande', hedi ditû', "Nä'i sendá i' namuu Jôesi Tádávi óepínánkaymági'i'." ¹² Hebo Philip-á i' híwó'di tun Jôesi Tádávi khuu i'gedi ovâyt'óe'o' hedá ovâytumáa Jesus-ân namuu i' to'wí Jôesi Tádávi óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí, hedi in t'owa dívíwäyüdi ovâyp'ó'p'oe'an, kwiýä'dá senä'dá. ¹³ Simon wänbo wá' iwäyu, hedi óep'ó'p'oe'an dihaydi Philip-ádi wé'ge dänjýénde', hedi hânho óeháa'o' t'ämäge'i pínán t'òe Philip i'o'i' imû'di.

¹⁴ Oe Jerusalem in Jesus-ví t'òekhuwa'in dit'oe in Samaria-in t'owa Jôesi Tádávi tun ònkê'in, hediho Peter-á John-dá inbí'piye ovânsan. ¹⁵⁻¹⁶ Nä'in wíje dapówá ihaydi in dívít'sanwäyu'ingí' ovâyjûusu'an i' Yä'dâa'i P'oewâahâa dâykáyjídí, gá i' Yä'dâa'i P'oewâahâa wa'di inbí'piye wídín'äápídân. Ovâywänpip'ó'p'oe'an Nanbí Sedó Jesus-ví'piye dívíwäyüdi. ¹⁷ Hedáhá' inbí'di wí'íngin dänmank'û'di i' Yä'dâa'i P'oewâahâa dâykê'.

¹⁸ Hedi nä'in Jesus-ví t'òekhuwa'in in t'owaví'di dänmank'û'di i' Yä'dâa'i P'oewâahâa dâykê'in Simon imû'di ovänchä'määní'in nada', ¹⁹ hedi ovântu'an, "Naa wá' dínk'û' hedânho t'ähki naa inbí'di dâymank'û'in i' Yä'dâa'i P'oewâahâa dâykáyjídí."

²⁰ Hebo Peter-di óetu'an, "Uví chä' wógebo péyégépiye unmu-í, gá un'ándedân i' hääwí Jôesi Tádá imä'i chä'di nâakuumä-i'in. ²¹ Jôesi Tádávi wóemünde pí'nä khó'jé ta'ge wí'unmuupí'in hediho nä'in t'òe há'to úkoedí-í bí'amídí. ²² Nää-á nä'i yä'dâapíkan unkanda'i nájo'e'an, hedi pín ta'gedi Nanbí Sedó Jôesi Tádávi'piye bijûusu'amí hádeebá nakodidi nä'i gin un'ánshaamuu'i' wôn'owóejé-í. ²³ Naa-á dínhanginná hânho un-thúut'óe'in, hedá uví t'aywó'didi wóewhimáa waagibá úpóe."

²⁴ Simon-di ovântu'an, "Nanbí Sedó Jôesi Tádávi'piye dínjûusu'amí hedânho nä'i dítu'andi naa wídínpuwípídí."

²⁵ Hedi Peter-ádi John-dádi hääwí Jesus-ví'gedi dänhanginná'di' in t'owa ovâytu'an dihaydi, hedá Nanbí Sedó Jôesi Tádávi tun ovâyt'óe'an dihaydi, Jerusalem-piye dawáymää. Dänweehon dihaydi báyéki Samaria nangewi bú'ây i'gedi daphade, hedi Jôesi Tádávi híwó'di tun ovâyt'òekanhon.

Philip-ádi i' Ethiopia nangewi tsondi-ádi

²⁶ Ihayhäädibá wí makówáwi t'òepä'aa'i'di Philip óetu'an, "Ókhây'andi nä'in aakon-piye'in p'òe i'ge unmu-í, indá Jerusalem-di Gaza-piye namän." (Iwe wí ahkónu naná.)

²⁷ Hediho ikhây'andi namää. P'óegé iwéngé namän dihaydi wí sen óemû'. Nä'i sendá Ethiopia-wi tsondi namuu, in Ethiopia-winbí tsondi p'ó'dédí' kweeví chä' t'ähki òn'áyînmáa'i namuu, i' kwee-á Candace gin nakháwä. Nä'i sen oe Jerusalem-dá najiwän Jôesi Tádá óe'a'ginmäänídí, ²⁸ hedi nää iví'piye iweehon dihaydi iví te phoge na'ándí in ta'nin Jôesi Tádávi tukhe'bi Isaiah ita'nannin itundo'. ²⁹ I' Yä'dâa'i P'oewâahâadi Philip óetu'an, "Ja' unmu-í hä'i te nâakâanídí."

³⁰ Hediho Philip iwänäkídidí óekáa, hedi i' sen itundodí nat'oe, hedi óetsika'yan, "Ti unka'póya' hä'i náatundo'i'?" ³¹ Óetu'an Philip, "Hândidan oka'póewí wí to'wídí wíðinthayyohpídí? Han unchanpóedí ti nää te phoge bitôení naa-ádí bisôege-ídí?"

³² Jôesi Tádáví ta'nin diwe itundo'i' ginnân natû':

Wí k'úwá óekhe'gí'o'i' dâyhúja' waagibá óeho',

hedi wí k'úwá'ay óephó'k'owandedí sígínpidíbo hânda'dibo nawänpik'oe waagibá, i'ba wá' háabo wínatúhpí.

³³ Óewôeda'iwekán, hedá híwó'dá wí'ôntunjó'nanpí.

To'wí wänbo háabo wí'ûnkodipí natúunídí iví tí'úugé kâ'äq'inbí'gedí

gá iví wówátsi nää oepáa k'aydi ûnbowadeedân.

³⁴ Hedi i' Ethiopia-wi tsondidí Philip óetsika'yan, "Toví'gedan Isaiah ihí'máa? Ti wí'bo iví'gedí háa wíyá to'wíwí'gedí ita'nan? Ti u'di dítu'amí?" ³⁵ Hediho Philip-di ônthayyan ná'i hí' Isaiah ita'nandi-á Jesus-ví'gedân namuu'in, hedáhá' i' híwó'di tun Jesus-ví'gedí shánká ônthayyan.

³⁶ Iwáy p'óegé wáy damändi nap'o'k'oe iwe dapówá, hedi i' tsondidí Philip óetu'an, "Hín námú'dí, häwe nap'o'k'oe. Ti wínakodipí'an díp'ó'p'oe'amídí?" ³⁷ Philip-di óetu'an, "Híwó namuu-á kun unp'ó'p'oe'púuwídí, pín ta'gedí biwäyundedí." Hedi óetu'an Philip "Naa dáywäyunde-á kun Jesus Christ-á Jôesi Tádáví ay namuu'in."

³⁸ Hediho i' tsondidí i' sen isanhondí' óetu'an i' te iwóyí'ní gin, hedi Philip-ádí i' tsondi-ádí ee nap'o'k'oe iwe dawá, hedi Philip-di óep'ó'p'oe'an. ³⁹ P'oe iwedi dapee ihaydi Nanbí Sedó Jôesi Táaví P'oe'wäahâadi tsíkhagipí Philip iwedi óeho', hedi i' tsondidí wíyá wí'óemû'pí, hebo iví'piye namän dihaydi báyéki nahíhchanpóe.

⁴⁰ Philip-á oe Azotus bú' óekán, hedi iwediho i' bú'ây i'ge t'ähki Jôesi Tádáví híwó'di tun ovây't'ôekanhon oe Caesarea bú' napówá píhay.

9

Jesus-ví'piye Saul ipimägi

¹ Ihayhääbá Saul ívíwo jänákí in Nanbí Sedó Jesus-ví'piye dívíwäyunde'inbí'gedí ihí'máa. Natû' i'di ovây't'akhanukhâymaa'in. ² Hediho in Hudíyoví owhá' p'ó'dédí'ví'piye namää wí ta'di óedaa'amídí. Ná'i ta'di ihondího in ta'ge óemägi i' Hudíyoví méesate oe Damascus bú' eejepiye namú-ídí, hediho wên t'owa, háa kwiýä' háa senä' dimuu'in Jesus-ví p'oe i'ge dimännin ovâyshaadá, oe Jerusalem-piye ovâypanmä'i ovâypankw'ôenídí.

³ In p'óegé Damascus-piye namän dihaydi, tsowa napowamändi, tsíkhagipí wí ko makówádí nawá, hedi óe'ánkê'. ⁴ Hedi nange nakanu, hedi wí to'wídí óehée'andi nat'oe. Óetsika'yan, "Saul, Saul, háadan u'di naa dí't'ôephadekando'?" ⁵ Saul natsikapóe, "Nanbí Sedó, to-an unmuu?" Hedi óetu'an, "Naa Jesus-ân omuu, u'di naa dí't'ôephadekando'i'."

⁶ Ówínú, hedi i' bú'piye unmu-í. Iwânho wóetu'amí háa bí'amí'in."

⁷ In senä' i-ádí dimännin diwänpikwínudeedi háabo wíditundeepí. Diwänpit'oe hewänbo hääbo wíðây'mû'pí. ⁸ Saul iwínú, hewänbo itsíwaa ihaydá hääbo wí'ûnkeet'óepí, hediho Damascus-piye óepaho'. ⁹ Poje thaa iví keetan wí'imáapí hedá wá' húukan wänbo suwä wänbo wí'i'ohpí.

¹⁰ Ná'i bú' Damascus iwáho wí sen Jesus-ví'piye iwäyunde'i' Ananias gin nakháwä'i nathaa. Nanbí Sedó Jesus-di óekháyä'dedi waagibá ûnt'oe'póe, hedi Ananias natú, "Nanbí Sedó, hää-an unda'?"

¹¹ Hedi Nanbí Sedó Jesus-di óetu'an, "Wesebo Judas-ví tewhá eepiye unmu-í. Iví tewhá-á nää bú'win p'oe iwe na'än, Ta'ge'in P'oe gin dáytu'o'. Eedi wí sen Saul gin nakháwä'iví'gedí untsikapúuwí, Tarsus bú'wi-ân i' namuu. ¹² Nääbo ijûusu'o', hedi i'

tewhá ee naʼán diwe untsudemändi wóemünde waagibá nääho ûnts'anpuwamän, hedá wáʼ wóemündeʼ uví mandá nâatâgedá iví keetan wíyá ikáyjídí.”

¹³ Hewänbo Ananias natú, “Nanbí Sedó, báyéki t'owađi náʼi senbíʼgedi dít'ôeʼan. Dítú uví t'owa Jerusalem-windá iʼđi hânho ovâýjänâkíʼan. ¹⁴ Hedá in Hudíyoví owhaʼ p'óʼdédíʼindi ônk'ûʼ náwe wáʼ in t'owa t'âhkí wóekháyǎʼdeʼin dívíjûusuʼodí ovâýpankw'ôenídí.”

¹⁵ Hewänbo Nanbí Sedó Jesus-di óetuʼan, “Ópûn, naadân wíʼbo dódeʼman navi t'ôe dînʼamídí. Iʼdá in Israel t'owa-á hedá in wéʼgen t'owa wáʼ inbí tsonnin wóegé ovâyt'ôeʼamí toʼwí omuuʼin naa. ¹⁶ Naadân wíʼbo dônthayyamí báyéki it'ôephadekhâymáaʼin navi t'ôe dînʼamídí.”

¹⁷ Hediho Ananias iʼ tewhá óetuʼan deepiye namää, hedi nats'ú. Hedi iví mandi Saul óetâgedí óetuʼan, “Tíʼûu páadéʼi Saul, háʼin p'óegé nää Damascus búʼpiye unʼǎʼ ihayđi Nanbí Sedó Jesus uvíʼpiye ipikeeyan. Hedi iʼđibá naa dísan wíyá úkeepúuwídí, hedá iʼ Yǎʼđâaʼi P'oweaahâa pín taʼgedí mánmáʼve-ídí.” ¹⁸ Wesebo wí háawí paa okhowa waagiʼbá namuuʼiʼ Saul-ví tsée iwedi ûnjâapóe, hedi wíyá ûnkeepóedí iwínú. ¹⁹ Ihayđiho óep'óʼp'oeʼan, hedi ihúuyandi iví kay iwáykéʼ.

Oe Damascus Saul-di Jesus-víʼgedi ovâyt'ôeʼoʼ

Saul wí háyú thaa oe Damascus-bo iwóyíʼ in t'owa Jesus-víʼpiye dívíwâyundeʼindádí. ²⁰ Hedi wesebo iʼ Hudíyoví méesate eeje namää, hedi ovâythayjoʼ Jesus-á Jôesi Táavi ay-ân ûnmuuʼin. ²¹ In t'owa iví híʼ dít'oeʼin t'âhkí ovâyhâaʼandi dívípítumáa, “Tí náʼi-ân wínamuupíʼan iʼ toʼwídí oe Jerusalem ovâyhânúndeʼiʼ t'âhkí in Jesus óekháyǎʼdeʼin dívíjûusuʼodí? Tí náäpiye wínaʼäâpíʼan haʼmin t'owa ovâýwânpipanhóenídí, in Hudíyoví owhaʼ p'óʼdédíʼinbíʼpiye ovâyhûuwídí?”

²² Hebo Saul-ví híʼ-á shánki wänbo ûnkaypuwamändi ovâythayyan Jesus-áho taʼgendi namuu iʼ toʼwí Jôesi Táadádí óesógeʼiʼ t'owa ovâýʼaywoenídí, hediho in Damascusʼin Hudíyo háäbo wídayshaapí óetuʼâamídí.

²³ Báyéki thaa naphade ihayđi in Hudíyo dívíwéʼgeʼan háawin wên ánskaa dâyk'úuwídí hádídí Saul óeháyjídí waagi. ²⁴ Khuu-á thaa-á iʼ búʼ tehpa phódi iwe óetsíkhaʼmáa óeháyjídí. Hewänbo Saul ûnhanginpóe háa óekhâymáaʼin, ²⁵ hedi wí khun wên iví híʼ iwe dívíwâyundeʼindi iʼ búʼwi tehpa iwepiye óehoʼ, hedi naphohcháʼ diwe wên t'únbay hayʼin diwedi óewáve.

Saul oe Jerusalem búʼnajiʼ

²⁶ Saul Damascus-di oe Jerusalem-piye namää, hedi in wéʼgen Jesus-víʼpiye dívíwâyundeʼindádí iwóeníʼin nadaʼ. Hewänbo t'âhkídíbo iʼ dâýkhunwôedaʼ, wíđiʼânpidí taʼgendi Jesus-víʼpiye iwâyundeʼin. ²⁷ Hewänbo Barnabas-di in Jesus-ví t'ôekhuwaʼinbíʼpiye óehoʼ indi óetaa-ídí, hedi ovâytúʼan háa Saul ûnpóeʼin in p'óegé oe Damascus-piye namändi. Háa Saul-di Nanbí Sedó Jesus óemûʼ waagi hedá Jesus-dá óehéeʼan waagá ovâytúʼan. Ovâytúʼan wáʼ háa Saul khunwôedaʼginpídíboʼ in t'owa oe Damascus Jesus-víʼgedi ovâyt'ôeʼannin. ²⁸ Hediho in Jesus-ví t'ôekhuwaʼindi Saul óesígikéʼ, hedi i-á oe Jerusalem iʼge t'âhkí indádí najiʼ. Iwe wáʼ khunwôedaʼginpídíboʼ in t'owa Nanbí Sedó Jesus-víʼgedi ovâyt'ôeʼan. ²⁹ Wên t'owa iwe dijiʼ, Hudíyobá dimuu hebo Israel nange jáʼwédí diʼǎǎ. Indádí wáʼ ihíʼmáadáháʼ ituhkannan, hedi dít'aypóedí hádídí óeháyjíʼin dâytuwämáa. ³⁰ Hewänbo in tíʼûuwin páadéʼin háa óekhâymáaʼin dínhanginpóe ihayđi, oe Caesarea búʼpiye óeshavehoʼ, hedá iwedáháʼ wíyá búʼ Tarsus-piye óesan.

³¹ Náʼi naphade ihayháa in méesateʼin t'owa dívíwéʼgeʼoʼin iʼ nange Judea-á Galilee-á Samaria-á toʼwídí wänbo wíʼovâýjänâkíʼohpí, hedi shánki dikaypóe. Hedi Nanbí Sedó Jôesi Táa báyéki dâyaʼginmäʼ hedá iʼ Yǎʼđâaʼi P'oweaahâađi ovâýkhâgeʼmáa, hedânkun shánki wänbo dít'owasôe.

Peter ipínnánt'ôe'o' in bú' Lydda-á Joppa-á eeje

³² Ihaydibá Peter t'ämäpiye namändi Jôesi Tádáví t'owa oe Lydda bú' dikw'ó'nin napuwäpówá. ³³ Iwe wí sen Aeneas gin nakháwǎ'i' óejay. Nǎ'i sendá wí'ún'a'yákankodipídí kháve paayo wí'únkodipí ishāa-ídí. ³⁴ Peter-di óetu'an, "Aeneas, nǎa-á Jesus Christ-di wóehēkhāamāgi. Óshāa, mǎnpa'shāa." Hedí wesebo han i'an. ³⁵ In t'owa Lydda bú' dithaa'in t'ǎhkí hedá o'ge oe Sharon nange dithaa'indá háa ûnpóe'in dāymû', hedí báyéki in diwedí Nanbí Sedó Jesus-ví'piye díwíwäyunde'in dipóe.

³⁶ Ihaydibá wí kwee Tabitha gin nakháwǎ'i', Jesus-ví'piye iwäyunde'i', ee Joppa bú' nathaa. (Iví kháwǎ-á Greek tundi "Dorcas" ûnmuu, hedí nǎ'in hí' Dorcas-á "Pǎǎ" gin natunda'.) Nǎ'i kweedá hǎǎdi wǎnbo t'ǎhkí t'owa híwó ovây'o', hedá in sehkanāwó diwówáji'indá ovâykhāge'māa. ³⁷ I-á nahaypóedí nachuu, hedí i' pení óe'owídi inbí khuu dínmuu waagibá, hedí oe wha'k'ay íve óek'û'. ³⁸ Lydda iwedi Joppa-á kayi' wínanáhpí, hedí ee Joppa in Jesus-ví'piye díwíwäyunde'in dínhanginpóe Peter-á oe Lydda naji'in, hedí wíje sená' iví'piye ovānsan óetu'ǎǎmídí, "Ti wesebo na'indádí wí'un'ǎǎ-ípi'an, hedí a'yuuǎgi giwáymú-i'."

³⁹ Hedího Peter wesebo ikhây'andi indádí namāa. I' tewhá ee dipówá ihaydi oe wha'k'ay ívepiye óepiye. T'ǎhkí in kwiya' dikw'ó'nin inbí sená' dín't'ahánnin Peter-ví nú' diwindi diséji', hedí ûnkeejo' i' báyéki to-á k'léwé'i aa-á Dorcas ipaa'i' wa' nawówáji' ihaydibo'. ⁴⁰ Peter-di t'ǎhkí ovâypeejôndi idége'disóge ijûusu'ámídí, hedí ibéedí i' pení óemúndedí natú, "Tabitha, óshāa." I' kwee itsíwaadi Peter óemû'di ishaasóge. ⁴¹ Peter-di óemanyâ'di óekwínukhāge'nandá in kwiya'dádí in wé'gen Jôesiví t'owa-ádí ovâyťukánnan dits'úunídí, hedí i' kwee wíyá nawówápóe'in ovâykeeyan. ⁴² In Joppa-win t'owa dínhanginpóe háa napóe'in hedí báyéki Nanbí Sedó Jesus-ví'piye díwíwäyü.

⁴³ Peter ee Joppa nǎ'i sen Simon gin nakháwǎ'iví'webo híwó hay thaa iwóyí'. Simon-á púje tǎvikandi'-ân namuu.

10

Cornelius-di Peter óetuhkánnan iví'piye na'ǎǎ-i'in

¹ Oe Caesarea bú' wí sen Cornelius gin nakháwǎ'i' nathaa. I-á tǎgintǎ (10) sundadóví tsondi namuu, hedí iví sundadó-á "Italy-win" gin ovâyťu'o'in diwedí'in dimuu. ² I-ádí iví k'aygi'indádí hǎǎdi wǎnbo Jôesi Tádá óe'a'ginmä' tobá Hudíyo dimuupí wǎnbo', hedí in sehkanāwó diwówáji'in Hudíyo t'owa hǎyü-anho ovâyčǎ'mǎ' ovâykhāge'namídí, hedá hǎǎdi waa Jôesi Tádáví'piye ijûusu'o'.

³ Wí thaa thí'ēedí poje iwáypiye nanāndi, wí makówáwi t'ôepa'ǎǎ'i' Cornelius ûnpówádí kee'eedí óemû' waagibá ûnpóe, hedí óekháýǎ'.

⁴ Cornelius hânho óepíhǎǎ, hedí i' makówáwi t'ôepa'ǎǎ'i' óedamúndedí óetu'an, "Nanbí Sedó, háadan un'ǎǎ?"

Hedí i' t'ôepa'ǎǎ'i'di óetu'an, "Jôesi Tádá uví jûusu nat'oe, hedá wóemû' in sehkanāwó diwówáji'in t'owa ovâyčǎ'mǎgi'in hedího háa bí'annin wí'ún'ôede-ípi. ⁵ Nǎa-á wên sená' Joppa bú'piye u'di ovâysaaní, indá wí sen Simon gin nakháwǎ'i' óenuuwǎ-í nǎwepiye óemá'ídí, i' sendá Peter gin wá' nakháwǎ. ⁶ I-á iwóyinde' wí púje tǎvikandi' Simon ginbá nakháwǎ'iví tewhá ee, nǎ'i tewhá-á mǎap'oe nú' nak'óe." ⁷ I' makówáwi t'ôepa'ǎǎ'i'di Cornelius óehí'bowa ihaydi ijāa'an, hedí Cornelius-di wíje iví tewhá'in t'ôe'indá hedá wí sundadó-á ovâyťukánnan, nǎ'i sundadodá hǎǎdi waa Cornelius óekháge'do hedá Jôesi Tádá óe'a'ginmä'. ⁸ Háa i' makówáwi t'ôepa'ǎǎ'i'di óetu'an waa Cornelius-di ovâythayyan, hedáhá' Joppa-piye ovâysan.

⁹ Wíyá tháwǎn taagepiye wa'di in sená' p'óegé dimāndi, i' bú' tsowa dipowamān dihaydibo', Peter oe wha'k'aypiye napee ijûusu'ámídí. ¹⁰⁻¹¹ Nahǎshéhpóedí ihúuyāmí'in nada', hebo wa' dāyhǎǎháa'odibo na'ǎǎk'óe waagibá ûnpóe, hedí makówá nakhuudee'in

ûnkeepóe, hedi wí hääwí nangepiye nawhave'ädi imû', i-á wên aa pháagi'in waagi'inbá namuu, hedi jónu wéegé eeje nawhimuu. ¹² In aa iwe t'ämäge'in animâa hääwên dikw'ôn, hääpandá p'oekanu-á pääyu-á hedá tsidé-á. ¹³ Hedi to'wídi óehí'máadi nat'oe ginnân: "Peter, ówínú, ovâyhánú hää'in hedá ovâyk'ôe."

¹⁴ Hebo Peter natú, "Joe, há'to, Nanbí Sedó. Naa hânhay wânbo wídok'oe'pi hääwí nanbí khuu gínmuudi gínkhâak'ôe'i', gi'bi hääwí khâa'i gin âytumâa'i'."

¹⁵ Hedá wiyá i' hí' nat'oe ginnân: "Wí'úkhây'âhpi untúuní'in nakhâak'ôe'in hääwí Jôesi Tádá natú'i híwó'di namuu'in." ¹⁶ Powin gin napóe, hedi ihaydi in aa pháagi'in wesebo makówápiye óetege.

¹⁷ Peter i'ánshaamáa hää-angú i' hääwí ûnkeepóe'i' namuu'in, hedi ihaydibá in senä' Cornelius-di ovâysannin wáy Simon-ví tewhá ûnk'ôe'in dâyshaa, hedi oe tehpaá phódi dipówá. ¹⁸ Hedi dituhkwínpóedi ditsikapóe, "Ti nâwe Simon Peter iwóyí'?"

¹⁹ Wa'di Peter i' hääwí ûnkeepóe i'gedi i'ánshaamáadi i' Yä'dâa'i P'oewaahâadi óetu'an, "Ót'ôeyanbe, poje senä'di wóetu'wámâa. Nää-áho ówhanbe, hedi ánshaaginpidíbo' indádi ópûn. ²⁰ Naadân dovâytu'an nääpiye di'ää-i'in." ²¹ Hedi Peter in senä' diji' iwepiye nawân hedi ovâytu'an, "Naa-ân i' omuu undi dítu'wámâa'i'. Háadan i'ää?"

²² In senä'di óetu'an, "Cornelius-dáho na'in dísan, i-á sundáðoví tsondi namuu. I-á iví wówátsi ta'ge ihon, Jôesi Tádá óe'a'gin, hedi iví'gedi in Hudíyo t'ähki híwó dívíhée'o'. Wí makówáwi t'ôepa'aa'i'di óetu'an u wóetu'âamídi iví tewhá eepiye unmu-ídi, hedânho wí hí' uví'wedí nat'oe-ídi." ²³ Hediho Peter-di ovâytu'an dits'úuní gin, iwebo dívíwho'kw'ôenídi i' khun.

Hedi i' tháwándá hé'dibo Peter ishaadi ipikhây'an, hedi indádi namää, hedá wên Joppa-win Jesus-ví'piye dívíwâyunde'indá wá' dimää. ²⁴ Wiyá tháwándá oe Caesarea dipówá. Cornelius-áho iví'we natsíkha'ân, iví ây-á maatu'indá k'ema'indá ovâywé'ge'annin wóegé. ²⁵ In Peter-'in t'ähki i' tewhá ee dipówá ihaydi Cornelius-di óesengitu'an, hedi Peter-ví páadépiye idége'disóge óe'a'geenídi. ²⁶ Hebo Peter-di óekwinukhâge'nan, hedi óetu'an, "Ówínú, u' waagibá naa wí t'owaðá'mân omuu."

²⁷ Hedi dánhí'hondi i' tewhá íve dats'ú. Peter-di in báyéki t'owa iwe diwé'gekw'ó'nin ovâymu', ²⁸ hedi ovâytu'an, "Ti wí'únhanginnáhpí'an wí Hudíyo ûnkhâak'ôe'in iví khuu ûnmuudi pi'wên t'owa-ádi iwóeni'in hedá inbi'piye na'ádâamú-i'indá? Hebo Jôesidi naa nâ'in díhá'an: Naa wíðínkhây'âhpi otúuní'in wây-á t'owa híwó'nin wídimuupi'in háa naa dínkhâak'ôe'in indádi dáywóenídi. ²⁹ Hedânkun nâwepiye o'ää-ídi dídaa'andi naa 'joe' gin wó'túhpi. Hedi nää-á dítu'âamí háadi u'di dítuhkánannin."

³⁰ Cornelius-di óetu'an, "Poje thaá phade poje iwe thí'êedi, nää waabá naná, hedi naví tewhá ee dáyjûusu'odi o'ân, hedi tsíkhagipi wí sen ots'á'i aa nato'ondi dínkeepóe, hedi naví hânge nakwínudee. ³¹ I'di naa dítu'an, 'Cornelius, Jôesi Tádá uví jûusu nat'oe, hedá i' hääwí u'di in sehkanäwó diwówáji'in ovâymägi'i' imû', hedi háa bi'o'in há'to ûn'ôede-í. ³² Nää-á wí to'wí oe Joppa-piye násân, Simon óetu'âamídi uví'piye na'ää-ídi, i-á Peter gin wá' nakháwä. Wí púje tävikandi'ví'we na'ân, i-á Simon gínbá nakháwä, hedi mâap'oe nú' nathaa.' ³³ Hediho wesebo wên senä' dovâysan wóetuhkánnamídi, hedi u-á wesebo un'äädi híwó bi'an. Nää-á nâwe t'ähki gikw'ó, hedá Jôesi Tádá-á wá' nâwe na'indádíba na'ân. Nää gikw'ó ívít'ôeyaanídi hääwí t'ähki háa Nanbí Sedó Jôesi Tádádi wóetu'an waa na'in dít'ôe'amídi."

Peter-di in Cornelius-'in Jôesi Tádávi hí' ovâyt'ôe'o'

³⁴ Hedi ginnân Peter natú: "Nää naa dínhanginná ta'gendi Jôesi Tádádi t'owa t'ähki handá' ovâyamá'in. ³⁵ T'ähki to'wên i' dáy'a'ginnin hedá híwó díví'o'indá i'di ovâysígíhónde', tobá wähääwin dimuu wânbo'. ³⁶ I'di iví tun in Israel t'owa ovâymägi, hedi ovâytu'an dínkodi i-ádi dívíwóenídi Jesus Christ i'andi namuudi, i-á t'owa t'ähkígi' shánkí natsonji'i-ân namuu. ³⁷ Un únhanginná háa tí'úugédi napóe'in oe

Galilee nange hedá hâyú Judea nange naná' t'ähká, John i' p'ó'p'oekandi'di in t'owa dip'ó'p'oepúuwí'in ovâytu'an dihaydi. ³⁸ Únhanginná Jôesi Tádádí iví Yä'dâa'i P'oewaahâa ônsannin Jesus Nazareth-wi', hedânho Jesus-áho óesóge'in ikeeyamídí hedá in pínnánda óemäänídá, hedi Jôesi Tádá i-ádí najidi Jesus-di híwó in t'owa ovây'o' wáy namää wänbo', hedá hâyú i' Penísendidi ovây't'ôephadekannannin hehkháa ovâymägi.

³⁹ “Hääwí Jesus-ví'gedi gínhanginná'di na'indi t'owa âyt'ôe'o', háa i'an waa ee Jerusalem bú' hedá i' wé'ge'i bú'ây in Hudíyoví nange t'ähká naná'di'. I-á óet'óhtägek'ú'di óehay. ⁴⁰ I-ânkun i' namuu Jôesi Tádádí óewáywówápaa'i', hedi dínkeeyan i' powage'i thaa nachuu iwedi wíyá nawówápóe'in. ⁴¹ T'ähkí t'owadá wi'óemû'pí, hebo na'in iví'gedi ívíhée'amídí páadébo díde'mannindânho i' âymû'. Wíyá nawówápóe ihaydi i-ádí ívíhúuyan. ⁴² Hedi i'di na'in díjôn Jôesi Tádáví tun in t'owa âytunphaadé-ídí, hedá âytú'âamídá ta'gendi i-ânkun namuu Jôesi Tádádí óesóge'i' t'ähkí t'owa ovâykeekw'ôenídí háa híwó háa híwóhpí díví'annin, wí'gíngí in ho dichuu'indá in wa' diwówáji'indá. ⁴³ T'ähkí Jôesi Tádáví tukhe'mindi dítu'an, t'ähkí to'wên Jesus-ví'piye dívíwâyunde'inbí t'aywó'di dín'owó'jen. Jesus-ânkun ônk'ú' gin dín'amídí.”

In Hudíyo dimuupí'in i' Yä'dâa'i P'oewaahâa dâykê'

⁴⁴ Wa'di Peter-di gin ovâytumáadi i' Yä'dâa'i P'oewaahâa nawá t'ähkí in iví hí' ônt'ôeyande'inbí'wepiye. ⁴⁵ Hedi in Hudíyo Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in Peter-ádí di'ää'in hânho ovâyháa'an, i' Yä'dâa'i P'oewaahâa in Hudíyo dimuupí'in wá' báyéki'bo ovâymägidí. ⁴⁶ Dínhanginpóe ovâymägi'in inbí hí' ho dit'oedi, gá pí'wí tundi dívíhée'odân, hedá Jôesi Tádá ívíwo hay'i namuu gin dítu'dá.

⁴⁷ Hedi Peter-di in i-ádí di'ää'in ovâytu'an, “Nä'in t'owa-á i' Yä'dâa'i P'oewaahâa dâykê', na'in i' âykê' waabá. Hedânkun tóebo wí'ûnk'óepí ovâykhâa'amídí p'oedi ovây'p'ó'p'oe'amí'in, hewä.” ⁴⁸ Hediho in Cornelius'in ovâytu'an dínkhây'ä' dip'ó'p'oepúuwí'in, dâykéeyamídí Jesus Christ-ví'in dimuu'in. Hedáhá' indi óedaa'an wí hâyú thaa indádí iwóyí'nídí.

11

Peter-di ovâytumáa in Jerusalem-'in méesate'in háa napóe'in

¹ In Jesus-ví t'ôekhuwa'indá hedá in wé'gen Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in oe Judea t'ähkí dikw'ó'nindá dínhanginpóe in Hudíyo dimuupí'in t'owa wá' Jôesi Tádáví hí' iwe dívíwâyú'in. ²⁻³ Hebo wáy wên t'owa Jerusalem bú'win dichanpóe t'ähkí t'owa Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in dínkhây'ä' in Hudíyoví khuu wá' dâyhúuwí'in. Hediho Peter Jerusalem-piye namää ihaydi indi óetu'an, “Hääwí gínkhâak'óe'i bí'an. Heháadan in Hudíyoví k'ewe taa dâymáapí'in t'owaví'we unji', hedá indádá bihúuyan?” ⁴ Hedi Peter-di ovâythayyan t'ähkí háa páadé iwedibo napóe'in.

⁵ Ginnân natú: “Oe Joppa bú' o'ân dihaydi naa dâyjûusu'o', hedi o'ääk'óe waagibá dînpóedí wí hääwí dínkeepóe. Wên aa pháagín waaginbá namuu'in makówádí nawândi dínkeepóe, jónu wéegé eeje nawhimuu'in, hedá naví nú' dînpówá. ⁶ Hedi híwó in aa phoge dómû', hedi t'âmäge'in hääpandá p'oekanu-á páäyü-á tsidé-á dovâymû'. ⁷ Hedi to'wídí díhí'máadi ot'oe. Ginnân dítu'an: ‘Peter, ówínúdí ovâyhanú há'in hedá ovâyk'ôe.’

⁸ “Hebo naa-á otú, ‘Joe, há'to Nanbí Sedó. Hânhay wänbo naví sóphoge wídótógipí wí hääwí nanbí khuu gínmuudi gínkhâak'óe'i', gi'bi hääwí khâa'i gin âytumáa'i’.

⁹ “Hebo oe makówádí wíyá i' hí' ot'oe, gin: ‘Wí'úkhây'ähpí untúuní'in nakhâak'óe'in hääwí Jôesi Tádá natú'i híwó'di namuu'in.’ ¹⁰ Powin gin napóe, hedá hää t'ähkí makówápiye óewáytege.

¹¹ “Ihaydibáho poje senä' Caesarea bú' iwedi ovâysannin i' tewhá ee o'ân diwe dipówá.

¹² Hedi i' Yä'dâa'i P'oewaahâadi dítu'an, ‘Ánsaaginpídíbo' indádí ópûn.’ Wên sí tí'ûuwin páadé'indá wá' naa-ádí dimää, hedi i' sen dítu'khánnandiví tewhá ee gits'ú. ¹³ I'dân

na'in dítu'an wí makówáwi t'ôepa'aa'i' iví tewhá íve nawindi óemû', hedi i' t'ôepa'aa'i'di ginnân óetu'an: 'Wên senä' oe Joppa-piye ovâysân nã'i Simon nãwe óemá'idí, i-á Peter gin wá' nakháwã. ¹⁴ I'dibá wovây't'ôekankhâymáa hádídí u-á hedá háyú uví k'aygi'indá wovây'aywoení'in.'

¹⁵ "Cornelius-di naa díhí'bowa ihaydáhá' naadá dovâyhée'an. Wa'di báyéki otúhpídíbo i' Yã'dâa'i P'oewaahâa inbí'wepiye nawân, páadé na'in gínpoé waagibá. ¹⁶ Hedi dîn'ânpówá i' to hí' Nanbí Sedó Jesus háädi wânbo natû'di', gin: 'John-di t'owa p'oedida' ovâyp'ó'p'oe'an, hebo undá i' Yã'dâa'i P'oewaahâa-á bînkáyji wí p'ó'p'oekan waagibá.' ¹⁷ Jôesi Táđádí i' Yã'dâa'i P'oewaahâa ovâymägi, hedá hanbá na'in dímägi, Nanbí Sedó Jesus Christ-ví'piye íwâyü ihaydi. Hediho háä-an naa omuu, ti naa dînk'óe Jôesi Táđá dówóyi'nídí? Naa-á joe."

¹⁸ Hediho in t'owa háa Peter-di ovâytu'annin dit'oe ihaydi wíyá wíditúhpí híwóhpi i'annin. Dítú, "Jôesi Táđá hânho hay'i namuu. I'di in Hudíyo dimuupí'in t'owa wá' ovâykhäge'nann inbí t'aywó'di dâyjoe'amídí, wówátsi nahándepe'i'in dâymá've-ídí."

Oe Antioch bú' Jôesi Táđávi tun dâywâyunde'

¹⁹ Stephen óehay ihaydi phaapiyedi in Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in ovâyjänäki'o' hediho t'âmäpiye dishavemää. Wáy wên oe Phoenicia nangepiye dimää, wây-á oe Cyprus nangepiyá, hedá wây-á oe Antioch bú'piyá. Eeje indi in Hudíyo t'owađá'mânho Jesus-ví'gedi ovâytu'an, in Hudíyo dimuupí'in t'owa-á joe. ²⁰ Hewânbo wáy wên in dijá'nin senä'dáho oe Antioch bú'piyebá dimää'indá in Hudíyo dimuupí'in wá' Nanbí Sedó Jesus-ví'gedi ovây't'ôe'o'. Nã'in senä'dá Cyprus-windá hedá Cyrene-windá dimuu. ²¹ Hedi Nanbí Sedó Jôesi Táđádí nã'in senä' íwíwo ovâykaymägidi híwóhay t'owa Nanbí Sedó Jesus-ví'piye dívíwâyüdi iví'piyá dívímägi.

²² Oe Jerusalem in méesate'in t'owa háa oe Antioch napóe'in dínhanginpóe, hediho iwepiye Barnabas óesan. ²³⁻²⁴ Barnabas-á híwó'di sen namuu, hedi pín ta'gedi i' Yã'dâa'i P'oewaahâa-á imáa, hedi íwíwo Jesus-ví'piye iwâyü. Hedi oe Antioch napówá ihaydi imû' hânho híwó'di Jôesi Táđádí ovây'o'in, hediho nahíhchanpóe, hedi ovâytumakhe'an pín ta'gedi Nanbí Sedó Jesus-áđi dimúunídí. Báyéki t'owa Nanbí Sedó Jesus-ví'piye dívíts'anwâyü.

²⁵⁻²⁶ Ihaydáhá' Barnabas-á Antioch iwedi oe Tarsus bú' naná' diwepiye namää Saul óenuuwã-ídí, hedi óeshaa ihaydi oe Antioch eepiyebá óemaa. Iwânho indá hedá in wé'gen méesate'in t'owa-á wí paayo t'ähki dívíwé'ge'o', hedi in wíjedi báyéki t'owa ovâyhá'an. Ee Antioch in Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in páadé ovâyts'ankháýä' "Christian" gin.

²⁷ Ihaydibá wên Jôesi Táđávi tukhe'min Jerusalem diwedi oe Antioch-piye dimää. ²⁸ Wí wêe in diwedi Agabus gin nakháwã'i' iwínú, hedi in méesate'in t'owa ovâytu'an, "I' Yã'dâa'i P'oewaahâa nãa dínhangin'annan dihaapuwigí'o'in wãhãä t'ähki." Háa Agabus natú waa ta'gendi napóe Claudius natsondimuu ihaydi. ²⁹ Hediho in Antioch-win Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in t'ähki dâywéhpêe'an háyú dínkodí ihay inbí chã' dâywé'ge'amí'in, in tí'ûuwin páadé'in oe Judea dithaa'inbí'wepiye ovâysaanídí. ³⁰ Hediho han díví'andi Barnabas-áđi Saul-áđi i' chã' ovã'n'an, hedi indá in Jerusalem méesate'in tsonninbí'wepiye dãnho'.

12

In Jesus-ví'piye' dívíwâyunde'in wíyá ovây't'ôephadekannan

¹ Ihayháa han napoe'o iwáydi i' nangewi tsondi Herod wên méesate'in t'owa ovâyjänäki'amídí natsonpóe. ² Hedá wá' natsonpóe James wí tsijó phá'dí óeháyjídí, i-á John-bí pá'dây ûnmuu. ³ Herod ûnhanginpóe háa i'annindi in Hudíyo ovâyhíhchannannin, hediho Peter wá' óepankáyjídí natsonpóe. Gin i'an nã'i Hudíyoví shánkí'eedi dinná' dihaydi, "Oewáaseepí' pává koe shánkí'eedi" gin dâytü'o'. ⁴ Peter óeyã'di óepansóge,

hedi tä'di sí (16) sundadodi óe'áyînmáa, jó'nängin díví'egó'o'. Iwedânho i' Hudíyoví shánkí'eedi Passover gin dâytü'o naphade ihaydi, Herod-di Peter óepiyekhâymaawân in t'owaví páadépiye ôntunjó'namídi. ⁵ Hebo wa'di Peter napannân dihaydi, in méesate'indi ihayda' ônjûusu'o' Jôesi Táadádi óekháge'namídi.

Peter i' pan tewhá iwedi óema'p'âûnwhihssuu.

⁶ Khu'déedi naná, hedi wíyá tháwân hédénpiye Herod-di Peter óepiyekhâymaawân. Perer-á nakadénawhimuu wíje sundadoví jáagé, hedi handidi najó'k'oe. In wây-á wíje sundado-á oe pan tewhá já'wé'in phódi iwe da'áyînwîn. ⁷ Tsíkhagipí wí makówáwi t'ôepa'aa'i' iwe nakwînudee, hedi pan tewhá íve nakohkeepoe. I' makówási t'ôepa'a'idi Peter k'uuwoe eedi óewáda'andi óekhehshaa, hedi óetu'an, "Ówânäki', óshaa." Hedi i' kadéna khóe eeje nawhimuu'i' ûnwhihssuu. ⁸ Hedi Peter óetu'an, "Uví siba'áa-ádi uví anto-ádi óto'." Hediho Peter han i'an. Hedáhá' óetu'an, "Nää-á uví k'éwé'in to-á wá' óto', hedi naví tí'úuge unwóe'ää-i'."

⁹ Hediho Peter pan tewhá iwedi i-ádi napee, hebo wí'ûnhanginnáhpí háa i' makówáwi t'ôepa'aa'i' i'o'in ta'gendi napoe'o'in háa hádéewáy iví ánskaa iwe waagi ná'i háäwí imúnde'in. ¹⁰ Wêe sundado na'áyînwîn diwe daphade, hedá wíyá wêe-á, hedáhá' in kwák'u phódi iwe dapówa, i' bú' p'óegé iwe nachá'nin. In phódi wí'bo napikhuudee. Hedi dapee, hedi wêhpêe p'oe daphade, ihaydáhá' i' makówáwi t'ôepa'aa'i' wáypiye napóedi Peter wí'bo óejoe'an.

¹¹ Nää-á Peter ûnhanginpoe ná'i háäwí ta'gendi ûnpoe'in, ääda' wínamuupí, hedi ginnân i'ánskaa'an: "Nábâa dînhanginná ta'gendi Nanbí Sedó Jôesi Táadá iví t'ôepa'aa'i' isan naa Herod-ví mangedi hedá in Hudíyo t'owaví'wedá dîn'aywoenídí, hedânho háawên jänäki'in dikanda'in wídi'amípidí."

¹² Ihaydáhá' John Mark-ví jíyá Mary-ví'piye namää. Ee-á háyü-anho t'owa dívíjûusu'odi dikw'ó. ¹³ Napówa ihaydi in já'wé'in tehpa phódi iwe ipópó'an, hedi wí tewhá t'oe'i a'yü, Rhoda gin nakháwä'i namää imúunídí to-angú namuu. ¹⁴ Peter ihée'andi nat'oe di i' a'yü wese ûnhanginná to'wí namuu'in. Hânho nahíhchanpóedi in phódi ihuu-ívi'wedi oe ívepiye i'ääts'ude in t'owa ovâyt'oe'amídi, "Peter oe já'wé tehpa phódi iwe nawin." ¹⁵ Indi óetu'an, "U-ân unbondoemuu." Hebo i' a'yü-á ihe'jidida' natü', "Háa wâytü'an waa ta'gennânkun namuu." Indi óetu'an, "Hádéewáy wí makówáwi t'ôepa'aa'i' namuu, Peter óe'áyînmáa'i'."

¹⁶ Wa'di dívíhí'maadíbo Peter-á ihe'jidida' ipópó'o', hedi in phódi dâyhoo ihaydi to'wí namuu'in dâymû'di ovâyháa'an. ¹⁷ Peter imannan dituháanídí, hedi ovâyt'oe'an háa Nanbí Sedó Jôesi Táa iví makówáwi t'ôepa'aa'i' isan waa i' pan tewhá iwedi óepeeyé-ídi. Hedáhá' ovâytü'an, "James-á hedá in wé'gen tí'ûuwîn páadé'indá bint'oe'an háa dînpoe'in." Hedi iwedi wíyá wáypiye namää.

¹⁸ Nahé'dénpoe ihaydi in sundado hânho dîntü'. ¹⁹ "Wáyo Peter?" gin dívítsika'máa. Herod natsonpoe dâynuuwä-ídi, hebo wí'óeshaapí. Hediho Herod-di in áyí'nin ovâysika'yan háa napoe'in, hedi in wídi'nhanginnáhpídi natsonpoe ovâyháanú-ídi.

Ihaydáhá' Herod-dá Judea nange iwedi oe Caesarea bú'piye namää, hedi wí háyü thaawé iwe iwóyí'.

I' tsondi Herod nachuu

²⁰ Herod hânho nat'ay in t'owa Tyre-á Sidon-dá dithaa'inbí'piye. In t'owa ná'in wíje bú'wîn Herod-ví nange iwedi inbí húugi' dín'ää'ä, hedânho dívíwé'ge'an dívíhée'amídi, hedáhá' wên senä' iví'piye ovâysan. Indá Herod-ví tewhá ee p'ó'dédi' t'oe'i-ádi dívík'ema'an, i-á Blastus gin nakháwä, hedi i' óetu'an Herod óedaa'amídi wíyá indádi wínat'ay-ípidí.

²¹ Herod wí thaawé ovâyhée'amídi ide'man. Iví tsondiwi aa i'awe, hedáhá' i' tsondi púwéde eedi isóge, hedi thaawé t'ähki in t'owa ovâyhée'an. ²² Ihí'máa ihaydi in t'owa ginnân

dívítuwinúnde?, “Jôesidân díhí?máa waagibá nat'oet'óe, wí sendida?bá joe.” ²³ Wesebo Nanbí Sedó Jôesi Tádádí wí makówáwi t'ôepa?aa?i? óesan Herod óehay?ámídí, hedi pubádí iví see ônk'oediho nachuu. Han ûnpóe idi in t'owa wí'ovâytu?anpídí Jôesi Tádádá?mân hay?i namuu?in.

²⁴ Hewänbo báyéki t'owa Nanbí Sedó Jôesi Tádáví tun shánki wänbo dit'oe'o, hedá báyéki ônsígíhónde?.

²⁵ Ihayhãäbá Barnabas-á Saul-ádí inbí t'ôe oe Jerusalem dânbowa, i? chã? in méesate?in tsonnin ovâymägidi, hedi iwedi oe Antioch-piye dawáymää. John wá? indádí dânho?, i-á Mark gin wá? nakháwã.

13

Barnabas-á Saul-á ovände?mandá ovänsan Jôesi Tádáví hí? t'owa ovây't'ôe?ámídí

¹ Oe Antioch bú? iwe in wé?gen méesate?indádí wên Jôesi Tádáví tukhe?mindá hedá wên iví hí? ovâyhá?o?indá diji?. Ginnân dikháwã: Barnabas-á, Saul-á, Simeon-dá (i-á “Phéndi Sen” gin óetu?o?), Lucius-á (i-á Cyrene nange?i namuu), Manaen-dá (i-ádí hedá i? tsondi Herod-ádí wé?ge dasôe). ² Wí thaa diwé?gekw'ó Nanbí Sedó Jôesi Tádá óe?a?ginmäänídí hedá dívíhãä?ámídá, hedi i? Yã?dãa?i P'oewaahãädi ovâytu?an, “Naadi Barnabas-á Saul-ádí dovände?man wí t'ôe hãäwí dîn?ámídí. Nää-á undá in wíjebá bînsôege-í han dân?ámídí.” ³ Hediho wíyá dívíhãä?an, hedi in wíjevî?di dívímankw'ódidí ovänjûusu?an, hedi ovänsan.

Barnabas-á Saul-á oe Cyprus daji?

⁴⁻⁵ Hediho Barnabas-á Saul-ádí damää, i? Yã?dãa?i P'oewaahãädi ovântu?an waa. John Mark wá? indádí naji? ovänkhãge?namídí. Oe Seleucia bú?piye dimää, iwedáhá? kophé iwedi wí p'ojãadi Cyprus gin dâytü?o? iwepiye dimää. Hedi Salamis bú?-á dipówá, hedi iwe Jôesi Tádáví tun in Hudíyoví méesate eeje ovây't'ôe'o?.

⁶ In poje senä? nã?i p'ojãadi i?ge t'ãhkí diji?, ihaydáhá? oe Paphos bú? dipówá. Iwe wí Hudíyo sen óemû?, Bar-Jesus gin nakháwã?i? (Greek tundi “Elymas” gin nakháwã). I-á pínnándi namuu hedi natû? i-á Jôesi Tádáví tukhe?bi-ân namuu, hewänbo ihójomää. ⁷ Nã?i sendá i? nangewi tsondi Sergius Paulus-ví k'ema ûnmuu. Sergius Paulus-á hânho há?i sen namuu, hedi Jôesi Tádáví hí? nat'ôeyanda?di Barnabas-á Saul-á ovântuhkánnan. ⁸ Hebo nã?i pínnándi nada? ovänkhã?ámídí, hedânho i? tsondi? óetumää, “Wíwíwãäyü-ípí háa wóetumää?in.” ⁹ Hedi Saul (nää Paul gin wá? óekháyã?de?) i? Yã?dãa?i P'oewaahãädi pín ta?gedí imää, hedi tsíhtáye Elymas óedamúnde?, ¹⁰ hedi óetu?an, “Û-á Penísendiví ay-ân kavêe unmuu, ù-á wí hójo?ida? unmuu, hãäwí bi?o?i-á yã?dãapî?dã? namuu, hãäwí híwó?di namuu?i-á nâat'ay, ù-á Jôesi Tádáví ta?ge?in p'ôe mânmäägi?ámí?in unda?.” ¹¹ Nää-á ót'ôeyanbe, Nanbí Sedó Jôesi Tádádá wóetuhchänukhâyímää, hedânho untsí?t'aapúuwí, hedá ívíwo hay thaa i? than wänbo wí híyãä wänbo wínâamúunípí.”

Paul ihí?bowa ihaydi wesebo Elymas-ví tsée iwe ûnkhaadeedi t'ãhkí ûnkunpóe, hedi oepiyá nääpiyá najidi wí to?wí óetuwãmää óepaamá?ve-ídí. ¹² Háa Elymas ûnpóe?in i? tsondidi óemû? ihaydi Jôesi Tádáví tun iwäyü. I? hãäwí Nanbí Sedó Jôesi Tádáví?gedí naháhpóe?i?di óeháa?an.

Paul-á Barnabas-á oe Antioch bú? Pisidia nange naná? diwe daji?

¹³ Paul-ádí iví k'ema?indádí Paphos-di kophé iwedi dimää, hedi oe Pamphylia nange iwe Perga bú? dipówá. Iwe John Mark-di Paul-á Barnabas-á ovänjoe?an hedáhá? i-á Jerusalem-piye nawáymää. ¹⁴ Perga iwedi in wíje damää, hedáhá? Antioch bú? oe Pisidia nange dapówá. Hedi kaykhanwówá thaa in Hudíyoví méesate?ay ee dats'ü Jôesi dân?a?ginmäänídí. ¹⁵ Wí to?wí wí háyü háa Moses ita?nan diwedi itunnan,

hedá wíyá to'wí-á hăyú-á in Jôesi Tádáví hăn'oe'in tukhe'min dâyta'nan diwedá itun-nan. Dântunkanbowa ihaydi in méesate p'ó'dédi'indi to'wí óetu'an Barnabas-á Saul-ádi ovântu'amídi, "Tí'ûuwin páadé'in, ti wên tumakhe wânbo nă'in t'owa ovâymăănî? Dada'dáho năă ovâyhée'amí." 16 Hediho Paul iwínúdi imannan dívít'ôeyaanídi, hedi ginnân ovâytu'an:

"Un Israel t'owa, hedá un wé'gen t'owa Jôesi bîn'a'ginmä'indá, bít'ôeyanbe. 17 Na'in Israel t'owa Jôesi Tádáví'piye ívíwâyunde', hedi hăn'oebo' i'dân nanbí thehtáy pahpá'in dінде'man, hedá oe Egypt nange dithaa ihaydi ovâykhăge'nan díví'ây'towasôewé-ídi, tobá iwewin wídimuupí wânbo', hedáhá' iví kaydi hă'i nange iwedi ovâypiye. 18 Hedi jónăntă paayo ahkon ni'ge diji' ihaydi ovây'âyîngi'an. 19 Hedi Jôesi Tádádi ovâykhăge'nan tsé ihay hăăge'in t'owa nă'i nange Canaan gin dâytu'an diwe ovâyhăănú-ídi, hedáhá' i'di in Israel t'owa Canaan ovâywiye. 20 Jónăn tăgintădăhá' p'ănăntă (450) paayo óeho' nă'i t'ăhki napúuwídi.

"Iwedáho Jôesi Tádádi ovâytsonninkw'óe'ó, iví tukhe'bi Samuel óesóge puwahay. 21 Hedi in t'owadi Samuel óedaa'an wí kw'áye'i tsondi ovâysôege-ídi, i' wé'ge'i nange'in t'owa dín'ăn waagibá, hediho Jôesi Tádádi Saul ovâymăgi, i-á Kish-ví ay ûnmuu, hedi in Benjamin-bí ây iwedi'i'báho namuu. Saul-á jónăntă (40) paayo inbí kw'áye'i tsondi dínmuu. 22 Ihaydiho híwóhpí i'andi Jôesi Tádádi óejăa'an, hedi Dăvid óesóge inbí kw'áye'i tsondi dínmuunídi, i-á Jesse-ví ay ûnmuu. Jôesi Tádá natú, 'Naa dínhanginná David-ví ánskaa-á naví' waagibá ûnmuu'in, hedá i-á hăăwí t'ăhki háa naa otú waa ikanhúuwí. 23 Jôesi Tádá iví tun imăgi David-ví thehtáy pahpá'ây iwedi wí na'ă'in nă'in Israel-win t'owa ovây'aywoenídi, hedi i-áho năă napówá, i-á Jesus-ânho namuu.

24 "Hewânbo wa'di Jesus iví t'ôe its'an'ănpídi'bo', John i' p'ó'p'oe'kandi'di in Israel-win t'owa t'ăhki ovâytumăa, 'Unbí t'aywó'di binjoe'an, ihaydânho wăyp'ó'p'oe'amí. 25 Hedi John iví t'ôe ibowakhây'o' ihaydi, ihayda' ovâytumăa, 'Ti naa-ân i' bîntsíkha'măa'i' omuu gin í'ánde'? Naa-á joe. Bít'ôeyanbe, naví shánkí tí'úugá wíyá to'wí napowagí'o, i-á naví shánkí itsonmăa'i' namuu. Naa ihay híwó'di wó'muupí iví anto wânbo dôn'ăădi-ídi, ginnânho John natú.

26 "Tí'ûuwin páadé'in, un Abraham-bí ây iwedi'in ímuu'indá hedá un wé'gen t'owa Jôesi Tádá bîn'a'ginmä'indá, undádi na'indádi Jôesi Tádádi dítu'an hádídí in t'owa ovây'aywonde'in. 27 Hewânbo in t'owa Jerusalem dithaa'in hedá inbí tsonnindá ta'gendi wídnhanginnăhpí to' Jesus namuu'in, hedá i' hí' Jôesi Tádávi tukhe'min Jesus-ví'gedi dâyta'nandi wídika'póya'pí. Tobá inbí méesate eeje kaykhanwówá thaa waa nă'i hí' dâytundo wânbo', híwó wídika'póya'pí. Hedânho dítú Jesus óeháyji'in ûnkhây'ă', hediho háa in Jôesi Tádávi hăn'oe'in tukhe'min dâyta'nan waa ta'gendi napóe. 28-29 Hăăwí t'ăhki Jesus óe'andi Jôesi Tádávi ta'nin diwe ho nata'muu. Nă'in t'owadi Pilate óedaa'an natsonpúuwídi Jesus óeháyjídí, tobá wên t'aywó'nin wí'ônshaapí wânbo'. Hedi han óe'andá nachuudá in phé'win diwedi óewăve, hedá wí t'owápho ee óek'ú'.

30-31 "Hewânbo Jôesi Tádádi óewâywówápaa. Hăyăn wânbo wên t'owavi'piye Jesus ipikeeyan, indá dimuu in to'wên óeyuuhonnin Galilee iwedi Jerusalem iwehay wa' nachuupídi'bo'. Hedi nă'in t'owadá wé'gen t'owa ovâytumăa nawâywówápóe'in dăymú'.

32-33 "Hedi năă-á na'indá wá' nă'i' híwó'di tun wăyt'ôe'o': Jôesi Tádá nanbí hehăăwi thehtáy pahpá'in iví tun imăgi Jesus óewâywówăpakhăymăa'in, hedi háa ovâytu'an waa na'in inbí ây iwedi'in gimuu'ingí' i'an. In eedi'in Psalm diwebo háa Jôesi Tádádi Jesus óetu'an waa ginnân nata'muu:

Năă thaa dovâykeeyan naa uví Tádáho omuu'in.

34 Wíyá wáyge Jôesi Tádá gin wá' natú:

Naadi David dótú'an ta'gendi hânho híwó dókhăymăa'in,

hedi un wá' hanbá wăykhăymăa.

Hedi ná'i hí'-á ginnân natunda': Jesus-ví tú'-á wí'ûnseejé-ípí gá óewáywówápkhâyamáadân, hedi há'to wíyá nachuu-í. ³⁵ Hedânho David-di wây-á wéhpêe Psalm ita'nan diwe Jôesi Tádá gin óetu'an:

Uví yä'dâa'i ayví tú' wínâasijepäkhâyamáapí.

³⁶ David-á wí'bo iví'gedi wí'ihí'máapí. Iví thaa wa' nawówáji' ihaydi háa Jôesi Tádádí óetu'an waa iví t'owagí' i'an, ihaydáhá' nachuu, hedi iví páadé kâ'äq'in ovâykhä'kw'ódi iwebá óekhä'k'û', hediho iví tú'ho ûnsije. ³⁷ Hewänbo Jesus-ví tú'-á wí'ûnsijepí, i-á i' Jôesi Tádádí óewáywówápaai namuu.

³⁸⁻³⁹ "Tí'ûuwín páadé'in, naa oda' íkapóewí'in ná'in náa wâythkankhâyamá'in: Háa Jesus i'annin namuudi unbí t'aywó'di wovây'owóejé-í. Tobá i' tsontun Moses ita'nandi bîn'a'ginnamídi úvíkhäqde wänbo', há'to unbí t'aywó'di wovâyjáa'amí, hewänbo Jesus-ví'piye úvíwâyundedáho wovâyjáa'amí-áakun. ⁴⁰ Náa undá bí'âyîngi'an hedânho ná'in Jôesi Tádáví hí' iví tukhe'min dâyta'nannin wí'ûnpúuwípidí:

⁴¹ Un ítú'in naví hí' wíðinchä'muupí'in bít'ôeyan.

Unbí thaa eejé wí hääwí wâyupíwó'di namuu'i hânho hay'i namuudi naa dáykhâyamá, hedi wí'úvíwâyükhâyamáapí tobá wí to'wídi wovâythayjo wänbo'.

Hediho wovâyháa'amí, hewänbo wí'úvíwâyü-ípí, hedânho íchuuwí."

⁴² Paul ihí'bowá, hedi i-ádi Barnabas-ádi i' Hudíyoví méesate iwedi dapeemân dihaydi in t'owa dida'ji' owáy wíyá kaykhanwówá thaa ná'i hääwí dit'oe i'gedibá shánkí ovâyhée'amí'in, ⁴³ hedi dínwé'gek'ewe' dihaydi, báyéki in t'owa Paul-ádi Barnabas-ádi dimää, hedi in wíjedi ovâytumakhe'an Jôesi Tádáví sigísehkanä iwe dívíwâyühuuwídi. Wáy wên ná'in t'owa-á Hudíyo dimuu, wây-á wëndá Hudíyo dimuupí wänbo in Hudíyoví khuubá dâyhon.

⁴⁴ Wíyá jáadi i' kaykhanwówá thaa naná' diwe, t'ähkí waa in bú'win t'owa dívíwé'ge'an ná'i Jôesi Tádáví tun Paul-ádi Barnabas-ádi dânt'ôe'odi dit'oe-ídi. ⁴⁵ In Hudíyoví p'ó'dédi'indi ná'in báyéki t'owa in wíjeví'piye dimändi ovâyümü' ihaydi, ívíwo dithúupóe, hedi ovâyümáa Paul-ví hí'-á ta'gen wí'ûnmuupí, hedá iví'gedá híwóhpi dívíhée'an. ⁴⁶ Hebo Paul-ádi Barnabas-ádi khunwóeda'ginpídi'bo' ovâyhée'an. Ginnân datú: "Nakhây'ä' Jôesi Tádáví hí' un Hudíyo páadé wây't'ôe'amí'in, hediho han ä'n'an. Hebo bînjoegi'andi úvíkeejo' undá in wówátsi nahándépí'in bínkáyjí'in wí'ímuupí'in, hedânho náa ná'indi wâyjoekankhâyamá, hedá in Hudíyo dimuupí'inbí'piye gamän, ⁴⁷ gá Nanbí Sedó Jôesi Tádádí iví ta'nin diwe ná'in ginnân dítu'andân:

Naadi u' wíde'man wí ko waagi'ba unmuunídi,

in Hudíyo dimuupí'inbí'piye unmu-ídi,

in t'owa t'ähkí náa oepáa k'aydi hádídi ovây'aywoení'in ovâytu'âamídi."

⁴⁸ In Hudíyo dimuupí'in iwebá diji'in ná'i hí' dit'oedi hânho dihíhchanpóe, hedi dítu, "Nanbí Sedó Jôesi Tádáví hí' híwó'di ûnmuu." Hedi t'ähkí in to'wên Jôesi Tádádí ovâyde'mannin ná'in wówátsi nahándépí'in dâykáyjídí iví'piye dívíwâyü.

⁴⁹ Hedi shánkí wänbo t'owa i' nange t'ähkí dikw'ó'nin Nanbí Sedó Jôesi Tádáví tun dit'oemân. ⁵⁰ Hewänbo in Hudíyodi in bú'win kwiýä' kodit'owa dimuu'in Jôesi Tádá óe'a'ginnin ovây't'e'ya'nán, hedá in senä' kw'áye'in dimuu'in wá', hediho ná'indá Paul-á Barnabas-á ovänjänäki'an hedá inbí nan diwedi ovänkhehpiye. ⁵¹ Hediho inbí anto iwedi dänna'jeepídi in t'owa ovâykeeyamídi kodi wídiví'anpí'in, hedáhá' ná'i wêe bú' Iconium eepiye damää. ⁵² Hedi in Antioch bú' dithaa'in Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in hânho dihíhchanpóe, hedá pín ta'gedá i' Yä'dâa'i P'owäqahâa-á dâymáa.

¹ Haa Paul-á Barnabas-á oe Antioch dānpóe waabá oe Iconium wá' dānpóe. I' Hudíyoví méesate'ay ee dats'ù, hedi hānho híwó ovāyhée'andi báyéki t'owa Hudíyo dimuu'indá Hudíyo dimuupí'indá Jesus-ví'piye dívíwāyū. ² Hewānbo wēn Hudíyo inbí hí' dívíwāyunde'indá wāy-á Hudíyo dimuupí'in ovāyt'e'ya'nan, hediho ná'in Hudíyo dimuupí'in in Jesus-ví'piye dívíwāyunde'inbí'piye haa dichaa. ³ Hebo Paul-á Barnabas-á híwó hay jāadi iwebo dānwóyí', hedi khunwōeda'ginpídibo Nanbí Sedó Jesus-ví'gedi dānhí'maa. Hedi i' dā ovānkaymāgi pinnán t'ōe dān'amídí, hedānho in t'owa ovāykeeyamídí i' hí' iví sígísehkanā ūnmuu i'gedá ta'gen namuu'in. ⁴ Hebo in t'owa i' bú'windá dit'oedi handa' wídi'ānsaamuupí. Wēndá in Hudíyo-ádi dipóe, wēndá in wíje Jesus-ví t'ōekhuwa'indá dā.

⁵ Hediho wēn Hudíyo-ádi wēn Hudíyo dimuupí'indá dī in bú'win p'ó'dédí'in wóegé díví'ānsaamāgi ovānwā'amídí hedá ovānk'usāyū-ídá. ⁶⁻⁷ Hebo haa ovānkhāymāa'in Paul-á Barnabas-á dānhanginpóe, hediho oe Lycaonia nangepiye dajān, hedi wíje bú' Lystra-á Derbe-á iwe hedá i'ge t'āhká Jōesi Tádávi híwó'di tun in t'owa ovāyt'ōekanhon.

Paul oe Lystra bú' óek'usāyū

⁸ Ná'i bú' Lystra iwe wí sen natsi'dee'ipí' na'ān. Na'aypuyādibo ha'bi namuu, hediho wāymūu wānbo wí'ijiyépi. ⁹ Paul ihí'maadí ná'i sendá nat'ōeyannān. Paul-dá ta'gebo óemū'di ūnhanginná i' sen in wāyū ūnhehkhāapūuwídí imāa'in, ¹⁰ hediho kaygi óetū'an, "Óta'gewínú." Hedi i' sen ichānuwínú'di natsi'dee.

¹¹ In báyéki t'owa iwe diji'in haa Paul i'annin dāymū'di di'ānde wēn wíje inbí jōesi damuu'in, hediho kaygi ditú inbí tundi, "Wēn jōesi damuu'in makówádí nanbí'wepiye dawān hedi na'in t'owa waaginbá dapaa." ¹² Ditú Barnabas-á Zeus-ān namuu, hedi Paul-á Hermes gân óekháyā', gá Paul shánkí ihí'maadān. * ¹³ Wí méesate hay'i oe bú'dí já'wé nak'óe, iwe in t'owa Zeus dāy'a'ginmā'. I' méesatewi owha' wēn tōedo-á hedá póvi ophidé'i-á i' bú' tehpaā phódi iwepiye imaa, hedi i-ádi in t'owa-ádi in tōedo dāyt'ahāanú-i'in dida' ovān'a'ginmāānídí.

¹⁴ Hebo Paul-á Barnabas-á haa in t'owa dívíkhāymāa'in dānhanginpóe ihaydi inbí k'éwé'in to dānwhée'an ovāykeeyamídí haa díví'o waa wí'ovānhí'anpí'in, hedá in t'owaví jāa dān'āāts'údedi dāntūwínú, ¹⁵ "Hāadan gin úví'o?" Na'indá t'owada' gamuu un waaginbá. Na'indá ga'āā Jōesi Tádávi híwó'di tun wāyt'ōe'amídí, hedānho ná'i hāāwí nachā'muupí' úví'o'i bīnjoe'amídí, hedá i' nawówāji'i Jōesiví'piye úvíwāyū-ídá. I-ān makówá-á nandá māap'oe-á hedá hāāwí t'āhkí eeje nakw'ó'di-á ikhíjé. ¹⁶ Hedi tobá hān'oebo nāā puwahay wáyjé t'āhkí'in t'owa haa díví'amí'in dida' waa Jōesi Tádá dī ovāykanmāgi wānbo', ¹⁷ thay'eedi ovāykeeyan hāawi i' namuu'in hānho híwó ovāy'andi. I'dān in kwan makówádí wovāyjemu, i'dibá hāāwí i' nan diwedi napaa'i wovāypaye. I'dān koegi' wovāymā' hedá wíyá hāāwí unbí pínā wovāyhíhchannamígí'-á," gin Paul-di ovāytū'an. ¹⁸ Hebo tobá t'āhkí ná'i ovāytūmāa wānbo', báyéki t'ōe dānpóe in t'owa ovāywóyí'nídí in tōedo wí dāyt'ahāanú-ípídí in ovān'a'ginmāānídí.

¹⁹ Ihaydibá wēn Hudíyo Antioch bú'win hedá Iconium bú'windá dipówá, hedi Paul-á Barnabas-á ovāntunsūumāadi in Lystra-win t'owa haa ná'in dipówá'in ditú waagida' dívíwāyū. Hediho Paul óek'usāyū hedi óehay gin dichanpóedí ee bú'dí já'wépiye óewhaapiye. ²⁰ Hewānbo wēn Jesus-ví'piye dívíwāyunde'in Paul-ví'wepiye di'āā, hedi wa'di iví'ge dibūuwīn dihaydi iwínú, hedá wíyá i' bú' iwebá nawáyts'ù. Wíyá thāwāndá i-ádi Barnabas-ádi oe Derbe bú'piye damāā.

Paul-á Barnabas-á oe Antioch bú'piye dawāymāā

* **14:12** In Lycaonia-win t'owa-á in wé'gen Greek t'owa waaginbá dimuudi báyéki jōesi dínkw'ó. I' shánkí p'ó'dédí'-á "Zeus" gin óekháyānde', hedá wí t'ōekhuwa'i-á "Hermes" gân nakhāwā.

²¹ Oe Derbe bú' Jôesi Tádávi híwó'di tun ovâyt'ôe'an, hedi báyéki t'owa Jesus-ví'piye dívíwäyü. Ihaydiho oe Lystra-á Iconium-dá i'gepiye hedá Pisidia nangewi bú' Antioch-piyá dawáymää. ²² Nää'i bú' eeje in Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in ovâykhäge'nan shánki kay'indi dívíwäyü-ídi, hedá dântumakhe'an ta'gendi dívíwäyühûuwí'in. Ovâytü'an, "T'ähki na'in âyt'ôephaadé-i'in gínpúuwí oe makówa gipówápídiibo'." ²³ Hedi t'ähki i' méesate eeje tsonnin ovâykw'ódi, hedáhá' dänjûusu'andá dänhaadä'andá t'ähki in dívíwäyü'in ovâytü'an, "Nanbí Sedó Jôesi Tádádi wovâypahûuwí."

²⁴ Nää-á Pisidia nange i'ge daphademää, hedá Pamphylia nange iwá dapówa. ²⁵ Iwe in Perga bú'win t'owa Jôesi Tádávi tun ovâyt'ôe'an, hedá iwedá wiyá wêe bú' Attalia-piye damää. ²⁶ Iwedáhá' kophé iwedá i' wêe Antioch bú' iwepiye dawáymää. Iwedânho hân páadédi wáypiye damää hedi damäpídiibo in méesate iwe'in t'owadi ovânjûusu'an Jôesi Tádávi sígísehkanädi ovân'âyíngi'amídi, ivi t'ôe dän'amídi. Hedi nää-á inbí t'ôe-á dänbowadi dawáy'ä.

²⁷ Oe Antioch dapówa ihaydi t'ähki in méesate'in t'owa ovâywé'ge'an, hedi ovâytü'an háa Jôesi Tádádi ovânkhäge'nannin i' t'ôe dän'andi t'ähki, hedá ovâythayyan háa in Hudíyo dimuupí'in wá' Jôesi Tádádi ovâymägi'in dívíwäyü-ídi. ²⁸ Báyéki thaa oe Antioch in Jesus-ví'piye dívíwäyunde'indádi dänwóy'.

15

Oe Jerusalem in méesate'in tsonnin dínwé'gepoe

¹ Wên senä' oe Antioch dipówa Judea nange iwedí, hedi indi in Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in ovâyhá'o'. Gin ovâytü'an: "In Hudíyo waaginbá ik'ewetaamuupídi Moses natsonpoe waa, undá há'to' oe makówápiye ímú-í." ² Paul-á Barnabas-á ívíwo wí'ovânhi'anpí háa in senä' dipówa'in ditû'nin, hedi indádi báyéki dívítuhkannan. Hediho Paul-á Barnabas-á hedá wây-á wên Antioch-win senä'dá ovâyde'man Jerusalem-piye dimú-ídi, iwe ovâyhée'amídi in Jesus-ví t'ôekhuwa'indá in méesate'in tsonnindádi ná'i hääwí napoe i'gedi.

³ Hediho ná'in senä' Antioch iwedí ovâysandi ná'in wíje nange Phoenicia-á Samaria-á i'ge diphade. Eeje in Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in ovâytü'an hääwí t'ähki háa in Hudíyo dimuupí'in dínpo'e'in, inbi khuu dâyjoe'andi Jesus-ví'piye dívímägi. Hedi ná'i hí' dit'oedi hânho dihihchanpoe. ⁴ Jerusalem bú' in senä' dipówa ihaydi, in méesate'in t'owa-ádi in Jesus-ví t'ôekhuwa'indádi hedá in méesate iwe'in tsonnindádi in ovâysíghogi. Ihaydiho Paul-ádi Barnabas-ádi ovâytü'an t'ähki i' hääwí Jôesi Tádádi ovâykhäge'nandi díví'amídi i'gedi.

⁵ Hebo wên Jesus-ví'piye dívíwäyunde'indá Pharisee t'owa-ân dimuu, hedi dívíwínúdi ginnân ditú, "In Hudíyo dimuupí'in t'owa-á dínkhây'ä' in Hudíyoví k'ewe taadi ovâytaa'amí'in, hedá wá' nakhây'ä' ovâytü'â'amí'in t'ähki i' tsontun Moses ita'nandi' dâya'ginnamí." ⁶ Hediho indádi in Jesus-ví t'ôekhuwa'indádi in méesate iwe'in tsonnindádi dívíwé'ge'an ná'i hääwí i'gedi dívíhée'amídi.

⁷ Híwó hayho dívíhée'an, ihaydiho Peter iwínúdi ovâytü'an, "Tí'ûuwín páadé'in, ûnhanginná háyü hay paayo phade Jôesi Tádádi naa díde'mannin in Hudíyo dimuupí'in dovâyhée'amídi ivi híwó'di tun dit'oe-ídi hedá i'piye dívíwäyü-ídi. ⁸ Jôesi Tádá t'owa t'ähkívi ánskaa ûnhanginná, hedi na'in dínkeeyan i'dá in Hudíyo dimuupí'in wá' ovâysíghogi'in i' Yä'dâa'i P'oweaahâa ovâymägi. Na'in dímägi waabá in ovâymägi. ⁹ Hedá ikeeyan t'ähki indádi na'indádi handá' dímää'in, gá indi ivi hí' ônwäyüdi i'dá inbí t'aywó'di inbí pí'nádi ovâyjáa'andân. ¹⁰ Heháadanho nää un ída' Jôesi Tádá bînt'ayjaa'amí'in? Undá ítsonpoe'o in Hudíyo dimuupí'in Jesus-ví'piye dívíwäyü'in wên hääwên kây'in díví'amí'in, hewânbo háa bîntsonmää'indá na'in wígínkodipí íví'amídi, nanbí thehtáy pahpá'in wá' wânbo wídínkodipí. Wí hääwí khää'i inbí t'ú'k'eegi bîn'í'k'úya' waagibá úví'o'. Ha'wâa wí'úví'amípi. ¹¹ Na'indá ívíwäyunde Nanbí Sedó

Jesus-ví sígísehkanä ûnmuudibo dîn'aywoenídí, hedá in Hudíyo dimuupí'in wá'handidibá ovây'aywoení."

¹² Ihaydáhá? Barnabas-ádi Paul-ádi ovâyhée'an. In t'owa t'ähkí diwé'gekw'ó'nin hânda? dikwodee ovânt'öeyandedi in wíjedi ovâytumáadi háa Jôesi Tádádi ovânkhäge'nannin t'ämäge'i pinnán t'öe dän'amídí in Hudíyo dimuupí'in t'owa-ádi daji' ihaydi. ¹³ Dänhi'bowa, ihaydáhá? James-dá ginnân ihée'an: "Tí'ûuwin páadé'in, nää-á naa-áhá? dînt'öeyan. ¹⁴ Simon Peter-di na'in dítu'an Jôesi Tádádi in Hudíyo dimuupí'in t'owa wá' ovây'âyîngimáa'in, hedí handidi dînkeeyan wên in diwedi ovâyhógi'in íví'in ûnmúunídí. ¹⁵ In Jôesi Tádávi tukhe'min hân'oëbo hanbá dítu, hedí háa Nanbí Sedó Jôesi Tádá natú'in ginnân dâyta'nan:

¹⁶⁻¹⁸ 'T' tsondi David-ví ây iwedi'inbí tsonkhuu dínhandí wí tewhá nakanu'i waagi'inbá dipóe,

hewânbo wáy wí thaa naa owáy'ä? hedá inbí tsonkhuu dovâywáymääni.

Háa dimú'de waagibá dovâywákwohkhâymaa.

Naa han dáykhâymaa hedânho t'ähkí in wé'gen t'owa dida'ídi dítaa-í'in,

hâyú in Hudíyo dimuupí'in dovâyhógi'in navi'in dînmúunídí.'

Ginho Nanbí Sedó Jôesi natú, i'dá hân'oe ná'i hääwí t'owa ovâyhangin'ânnan."

¹⁹ Hedá James gin wá' natú, "Nä'i hí? Jôesi Tádá natú'i namuudi, ginnân naa dînchanpoe'o: Wígínkhây'ähpí in Hudíyo dimuupí'in Jôesiví'piye dívits'anwâyü'in âytu'âamí'in háawin kây'in dâyt'amídí. ²⁰ Han íví'amíví'wedi, âyta'namí ginnân âytu'âamídí: Wídâyk'o'ípi i' koegi' nakoekhâk'óe'i gá in wé'gen t'owa inbí jôesi dâymägidân, * hedá wíyá to'wíví kwee-ádi háa sendádi wídívíwho'kw'ôenípí, hedá in an-imâa ovâyk'éwhihánú'inbí píví i' ûnp'oe napeepí'-á wídâyk'o'ípi, hedá i' ûnp'oe wânbo-á wídâyk'o'ípi. † ²¹ Gin naa otû' gá ná'i hääwí i'gedi Moses ita'nandân, hedí kaykhanwówá thaa waagi Hudíyoví méesate eeje báyéki paayo phade waabo ná'in Moses ita'nannin t'owa dâytundo?, hedá íví hí'-á t'ähkí bú' naná' deeje ônt'öe'o?."

In Hudíyo dimuupí'in Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in wên ta'nin ovâysan

²² Hediho in Jesus-ví t'öekhuwa'indá in méesate'in tsonnindá hedá t'ähkí in wé'gen méesate'indá ginnân dítu, "Wên senä? na'inbí'wedibá dimuu'in âyde'mamí, hedí Antioch-piye âysaaní Paul-á Barnabas-á indádi." Hediho Silas-á Judas-á ovânkê?, ná'i Judas-áho Barsabbas gin wá' nakháwä. In méesate'in t'owadi ná'in senä? báyéki ovân'a'gin. ²³ Hedí wên ta'nin indádi dâyo' ginnân nata'muu'in:

"Un Hudíyo ímuupí'in hebo nanbí tí'ûuwin páadé'in ímuu'in, un oe Antioch bú' hedá in nange Syria-á Cilicia-á íthaa'in, na'in Jesus-ví t'öekhuwa'indá hedá in méesate'in tsonnindá unbí tí'ûuwin páadé'in gimuu'indi wâysengitumáa. ²⁴ Na'in gínhanginpóe wên t'owa nâwedi dimää'indi piháawi hääwí wovâytu'annin, hediho inbí hí' dînmuudi wí'ûnhanginnáhpí háa úví'amí'in, hedá t'ähkí únbéede. Hebo na'indá hâ'in t'owa wí'âytu'anpí ha'wâa díví'amí'in. ²⁵⁻²⁶ Hedânho ívíwé'ge'an hedí âywéhpê'andi gitú híwó namúuní'in Paul-á Barnabas-á unbí'piye wâysaanídi. Indá senä? âysígí'in damuu, hedá dakhâymuu inbí wówátsi Nanbí Sedó Jesus Christ-gí' dänmäänídi. Hedá wá' gitú híwó namúuní'in wây-á wên senä? âyde'mamídi indádi damú-ídi, ²⁷ hediho Judas-á Silas-á âysan. Háa ná'in ta'nin diwe âyta'nan waa indibo hanbá wovâytu'khankhâymaa. ²⁸⁻²⁹ I' Yä'dâa'i P'oewahâa natú híwó wínamuupí'in wí hääwí kây'i wâytu'âamídi úví'amídi hedá na'in wá' hanbá gichâa. Hebo ná'i hí'-áho únkhây'ä? bîn'a'ginnamí'in: Wíwînk'o'ípi

* **15:20** 15:20 In Hudíyo dimuupí'in t'owa-á dâyhääwíkhíjé inbí jôesi dînmúunídí, hedí koegi'-ádi wíyá hääwí-ádi ná'i jôesiví'piye dâyhúja? dâyt'a'ginmäänídi, hedáhá? i' koegi'ba dâyk'ch'áade? in t'owa dâyk'o'ídi. In Hudíyo dîchanpoe'o ná'i koegi' dâyk'oejá, in wé'gen t'owavi jôesi dâyt'a'ginmä? waagibá díví'amí. † **15:20** In Hudíyo dínkhâk'óe ná'i píví na'ûnp'oepeepí? dâyk'o'ídi, hediho in Jesus-ví t'öekhuwa'in wídida'pí in Hudíyo dimuu'in gí'bi píví dâyk'o'í'in in Hudíyo dimuu'in wí'ovâyháachannamípidí.

i' koegî' in wé'gen t'owa inbí jôesi dâymägi'î', hedá wíwîn'ûnp'oek'o'ípi, hedá in animâa ovâykhéwhihânú'inbí pívi i' ûnp'oe napeepî' wíwînk'o'ípi, hedá wíyá to'wívi kwee-ádi háa sendádi wí'úvíwho'kw'ôenípi. Nă'î hăăwí wí'úví'anjípi híwó ûnpúuwí. Sndgidiho'."

³⁰ Hediho Judas-á Silas-á Barnabas-ä hada Paul-á Antioch-piye ovâysan. Dipówá ihaydi in méesate'in t'owa t'ähki ovâywé'ge'an hedi in ta'nin ovâymägi. ³¹ In t'owa dâytunnan dihaydi hânho dihihchanpöe in híwó'nin tumakhe dit'oedi.

³² Judas-ádi Silas-ádi Jôesi Tádávi tukhe'min damuudi in Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in báyéki ovâyhée'andi ovâytu'an kwee waa sen waa di'âanídí, hedi inbí hí'dí ovâykhäge'nan shánki kay'indi dívíwäyü-ídí. ³³⁻³⁴ Ihay hâyü thaa iwe da'ân, ihaydáhá' datú Jerusalem-piye dawáymú-í'in, iwedibáho páadé ovânpunjôn. In Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in Antioch-'in dimuu'indi ovântu'an, "Jôesi Tádádi wovân'âyîngihûuwí hăă p'öegé damändi," hedi damää.

³⁵ Hebo Paul-á Barnabas-ádi oe Antioch-bo dänwóyí'. Eewân indá hedá báyéki wáy-á dikw'ó'nindádi Nanbí Sedó Jôesi Tádávi hí' in t'owa ovâyt'öe'o'.

Paul-ádi Barnabas-ádi dänwije

³⁶ Wí hâyü thaa naphade ihaydi Paul-di Barnabas óetu'an, "Jaho gawáymú-í t'ähki bú' eeje, hăă Nanbí Sedó Jôesi Tádávi tun äntunphade eeje, hedá hă'in méesate'in tí'ûuwin páadé'in änmúuni, gänhanginpúuwídí tigú híwó'gí dimän." ³⁷ Barnabas-á nada' John Mark indádíba dänhúuwí'in. ³⁸ Hebo Paul-á wínahíjepí. Ihe'jidida' natú' Mark-á indádi wíðanhúuwípi, gá oe Pamphylia nange diji' ihaydi ovânjoe'andân, hedi iwe Mark wíyá wínada'pí indádi in t'öe i'amí'in. ³⁹ Hedi ívíwo dântuhkannandi dänwije. Barnabas-di Mark óekê' i-ádi damú-ídí, hedi kophé iwedí oe Cyprus-piye damää. Hewänbo Paul-dá Silas-á óede'man. ⁴⁰ In Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in dívíjûusu'an Jôesi Tádádi ovânsígí'âyînhûuwí'in, hedi damää. ⁴¹ In nange Syria-á Cilicia-á i'ge damää, hedi in méesate'in t'owa ovâykhäge'nan shánki kay'indi dívíwäyü-ídí.

16

Paul-ádi Silas-ádi Timothy namää ovânkhäge'namídi

¹ Cilicia nange iwedí Paul-á Silas-á nă'î bú' Derbe-piye damää, hedá wíyá bú' Lystra-á. Iwe wí sen Timothy gin nakháwă'î' nathaa, i-á Jesus-ví'piye iwâyunde'î namuu. Iví jíyá Hudíyo-ân ûnmuu, hedi i' wá' Jesus-ví'piye iwâyü, hebo iví tádá-á Greek-ân ûnmuu. ² In Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in oe Lystra-á Iconium-dá dithaa'in ditú' Timothy-á híwó'di sen namuu'in. ³ Paul nada' Timothy-di ovânyuhûuwí'in, hewänbo páadé óeho' i' Hudíyoví k'ewe taadi óetaa'amídi, gá ee dimän ni'ge báyéki Hudíyo dithaadân, hedi indá t'ähki dínhanginná Timothy-ví tádá Greek ûnmuu'in. ⁴ Iwáy bú' iwéngé dimän dihaydi in méesate'in t'owa ovâyhangin'ânnan háa in Jesus-ví t'öekhuwa'indá hedá in méesate'in tsonnindá oe Jerusalem ditú'in, hedá ovâytu'an nă'î hí' dâya'ginnamí'in. ⁵ Hedi in méesate'in t'owa shánki kay'indi dívíwâyü, hedá shánki wänbo t'owa-á dívíwâyuhon.

Háa Paul oe Troas imû'in

⁶ Oe Asia i' Yă'dâa'î P'owəəəhâadi Jôesi Tádávi hí' i'gedi wí'ovâyhi'mägiپی, hediho in nange Phrygia-á Galatia-á i'ge diphade. ⁷ Oe Mysia nange nantaa dipówá ihaydi nă'î nange Bythinia ditsudeda', hewänbo i' Yă'dâa'î P'owəəəhâadi ovâykhäa'an. ⁸ Hediho Mysia nange i'ge wá' daphade, hedi Troas bú' iwá dapówá.

⁹ I' khun Paul wí hăăwí ûnkeepóedí imû' waagibá ûnpöe. Wí sen Macedonia-wi iví páadépiye nawindi kay'indi óeda'máa, "Năa Macedonia-piye ókă've na'in díkhäge'namídi." ¹⁰ Hedi Paul nă'î ûnkeepöe i'gedi dítu'an dihaydi wesebo na'in

ívíkhây'an Macedonia-piye gimú-ídí, gínhanginnândi ta'gendi Jôesi Tádá nada' iví híwó'di tun in t'owa iwe'in âyt'ôe'amí'in. *

Oe Philippi bú' Lydia-á Jesus-ví'piye iwäyü

¹¹ Troas-di kophé iwedi gimäädí i' p'ojâadi Samothrace-piye gipówá, hedá wíyá tháwändá iwedáhá' ná'i bú' Neapolis-piyá gimää. ¹² Iwe i' kophé iwedi giwá, hedí nangedibo oe Philippi-piye gimää. Philippi-á hay'i bú' namuu Macedonia nange iwe, hedí báyéki Rome-'in t'owa iwe dithaa. Hâyü thaa iwebo ívíwóyí'.

¹³ I' kaykhanwówá thaa-á i' bú' tehpaá phódi já'wépiye gipee, ihaydáhá' p'o'k'áygépiyá gimää, gá gichanpóedân in Hudíyo t'owa iwepiye dimää'ä dívíjûusu'amídí. Iwá wên kwiýä' diwé'gekw'ó, hedí nange ívíkw'ódidí âyhée'an. ¹⁴ Wí kwee in diwedi nakhâwä Lydia gin. I-á Thyatira bú'wî-ân namuu, hedí i' aa p'í tsáawä'i' ívíwo nachä'muu'i kühcha'i namuu. I'dá Jôesi Tádá óe'a'ginmä', hedí Paul-ví hî' ônt'ôeyandedí Nanbí Sedó Jôesidi óekháge'nan háa natú'in isígíkáýjídí. ¹⁵ Lydia-á hedá iví k'aygi'indá dívíwäyüdi ovâyp'ó'p'oe'an. Ihaydiho i'di na'in dítu'an, "Nää-á únhanginpóe naa ta'gendi Nanbí Sedóví'piye dáýwäyunde'in. Hedáho naví tewhá eepiye bíkâ've, hedí iwebo úvíwóyí'ní." Hânho kay'indi dítumáadiho gimää.

Paul-á Silas-á ovânpansóge

¹⁶ Wí thaa ee dívíjûusu'o' ipiye gimän dihaydi, wí a'yúdí díjay. Ná'i a'yú-á wên t'owadi óekumä, hedí wí yä'dâapí' p'oewaahâadi óemáa. Ná'i p'oewaahâadi hää t'ähkí hí' óetu'o' natúunídí háa t'owa dínpuwagi'o'in. Iví tsonnin hâyü-anho dâychä'hónde' i' i'o'i'dí. ¹⁷ Hedí Paul-á na'indá i' a'yú gínwóejí'di ituwínunde' ginnân: "Ná'in senä'dá Jôesigí' dívít'ôemáa, i-á i' shánkí kw'áyewi namuu. Indá wovâytu'âamí hádídí wovây'aywoení'in." ¹⁸ Hâyü thaa ginho i'o' Paul nat'ayjaapóe píhay, hedího ibéedí i' yä'dâapí' p'oewaahâa óetu'an, "Jesus Christ-di naa dínk'ú' wíjôenídí, hâ'i a'yúvíwedi ópeeve." Hedí i' p'oewaahâa wesebo ûnpee.

¹⁹ I' a'yúví tsonnin dínhanginná i' a'yúdí wíyá wí'ovâychä't'ankhâymáapí'in, hedího indi Paul-á Silas-á oványâ'dí ovânkhóhkay'an i' bú'win p'ó'déedí'in dikw'ó' diwepiye i' bú' pingé, ²⁰ hedá ovâytu'an, "Ná'in Hudíyo senä'dá nanbí bú' iwe in t'owa ovâyte'ya'do". ²¹ Indá inbí khuu nanbí t'owa ovâyhá'o', hedí na'in gínkhâak'óe ná'in khuu âykáýjí'in háa ây'a'ginnamí'in, na'indá Rome t'owa gimuu'di."

²² Hedího in wé'gen t'owa iwe diji'indi Paul-á Silas-á oványâ', hedí in bú'win tsonnindi inbí aa ovânwhée'an, hedí ditsonpóe ovânwhäñí'in. ²³ Báyéki ovânwhädi ihaydáhá' ovânpansóge, hedí i' pan tewhá áyí'di óetu'an híwó ovân'áyíngi'amí'in. ²⁴ Gin óetu'an dihaydi i'dá pan tewhá pingé ovânsóge, hedí ovânpó't'äak'û'.

²⁵ Khun pinu'di häädi Paul-á Silas-á dänjûusu'o' hedá dänkha'wo' Jôesi Tádá óekú'daa'amídí. In wé'gen pan dikw'ó'nindi ovânt'ôeyande'. ²⁶ Ihaydi tsíkhagipí i' nan hânho na'a'yäpóe, hedí i' pan tewhá tepú wânbo na'a'yäpóe. Wesebo i' pan tewhá phódi nakhuudee, hedí i' kadéna in pan ovâywhi'kw'ódi'i dínwhisuudee. ²⁷ I' pan tewhá áyí'di najósa'wo hedí i' pan tewhá phódi nakhu'undi imû', hedího na'ân t'ähkí in pan dishavepee'in, hedího iví tsijó phá' iwahakê' hedí ipikhe'khâymáawän. ²⁸ Hebo Paul ituwínú, "Wí'bo wíwiwá'amípí. Na'indá t'ähkí wa'di nääbo gikw'ôn."

²⁹ I' pan tewhá áyí'dí wí to'wí óetu'an, "Wên phakó dínmä'," hedí ônmaadi i' pan tewhá ee iwânäts'úde. Hânho nathathapoe'o nakhunwôeda'di, hedí wesebo Paul-ádí Silas-ádí inbí páadépiye idége'disóge. ³⁰ Hedí iwínúdí oe já'wépiye ovânpiye hedí ovântu'an, "Naví sedó'in, hânnaa dáý'amí naa dín'aywoenídí?" ³¹ Indi óetu'an, "Nanbí Sedó Jesus-ví'piye bíwäyü, ü-ádí uví k'aygi'indá'dí, handidânho wovây'aywoení."

* **16:10** Luke nää indá'dí nají, i' to ná'i hääwí ita'nandi'.

³² Hedi Paul-ádi Silas-ádi Nanbí Sedó Jôesi Tádávi hí' i' pan áyí'di-á hedá t'ähkí iví k'aygi'indá ovâyttu'an, ³³ hedi wese i' khun i' pan áyí'didi ovânho' ovân'owêedi-ídi ee datsa'an deeje, hedá wesebo-á i-á hedá in wé'gen iví k'aygi'indá ovâyp'ó'p'oe'an. ³⁴ Hedáhá' Paul-á Silas-ádi iví tewhá eepiye ovânpiye hedá ovân húujôn. I-á iví k'aygi'indá t'ähkí ivíwo dihihchanpóe, nää-áho Jôesi Tádávi'piye dívíwäyüdi.

³⁵ Wíyá tháwân hédéndí in bú'win tsonnindi wên áyí'nin senä' ovâysan i' pan áyí'di óetu'âamídi Paul-á Silas-á ovânma'p'âädi-í'in. ³⁶ I' pan áyí'didi Paul óetu'an, "In bú'win tsonnindi naa dítu'an wânma'p'âädi-í'in. Nää-áho damú-í. Jôesi Táadáho wovân'áyîngihúuwí." ³⁷ Hebo Paul-dá in áyí'nin senä' dipówá'in ovâyttu'an, "Tobá wí t'aywó'di wíðînshaapí wânbo', hedá tobá oe Rome gänkháwäta'k'óe wânbo', in bú'win tsonnin ditsonpóe na'in díwhäñí'in in t'owa t'ähkí dímuuní iwe, hedáhá' dípansóge. Hedá nää-á kaadibo wáypiye dísaaní'in dida'. Hebo há'to han dí'amí. Ja' ovâyttu'an nâwe wí'bo dí'ä-í hedi indân dípeemääní."

³⁸ Hediho in áyí'nin senä'di in bú'win tsonnin ovâyt'ôe'an hää Paul natú'in. In wíje Rome-'in damuu'in in tsonnin dínhanginpóe ihaydi hânho dikhunwôeda'póe, ³⁹ hediho i' pan tewhá eepiye dimää hedi kay'indi ovântu'an, "Dîn'owójé undi." Hedáhá' iwedí ovânpiye hedi ovândaa'an i' bú'dí dapee-í'in. ⁴⁰ Hediho pan tewhá eedi dapeedi Lydia-ví'piye damää. Iwe in Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in ovâykweewaasenwaatu'andi ee bú'dí dapee.

17

Oe Thessalonica bú' Paul-á iví k'ema'indá ovâyt'ôephadekannan

¹ Paul-á Silas-á nâ'in wíje bú' Amphipolis-á Apollonia-á i'ge daphade, ihaydáhá' Thessalonica bú' dapówá. Iwe wí Hudíyoví méesate'ay dínk'óe. ² Hedi Paul i' Hudíyoví méesate eepiye namää, ihayda' i'o waabá wähhä namää wânbo'. Eewá poje jáadi kaykhanwówá thaa eeje Jôesi Tádávi ta'nin ovâytundo', hedi i-ádi indádi dívíhée'an itunnan ni'gedi. ³ Hää Jôesi Tádávi ta'nin natunda'in ovâythayyan, hedá ovâykeeyan nâ'in ta'nin ta'gendi natú'nin i' to'wí Jôesi Tádávi óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídi it'ôephadekhây máadáhá' nachuwagi'o, hebo wíyá nawáywówápuwagi'o. Hedá ovâyttu'an wá', "Nâ'i Jesus, iví'gedi naadi wâyttumää'i, i-ân i' namuu Jôesi Tádávi óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídi." ⁴ Wên Hudíyo iwe diji'indá hedá báyéki Hudíyo dimuupí'in Jôesi Tádávi dâya'ginmä'indá, hedá báyéki p'ó'dédi'in kwiya' wá', indá dívíwäyü ta'gen namuu'in hää Paul natú'nin, hedi Paul-ádi Silas-ádi dívíwón.

⁵ Hewânbo in wé'gen Hudíyo-á dithúupóe báyéki t'owa dívíwäyüdi, hediho wên senä' dichä'muupí'in häädi waa ee bú' pingé dívíkwinumää'in ovâyhógidáhá' báyéki wây-á t'owa ovâywé'ge'an, hedi ovâytt'e'ya'nandi ee bú' t'ähkí dínwânpitü. Ihaydáhá' in Hudíyo-ádi in senä'dádi wí sen Jason gin nakháwä'iví tewhá eepiye dimää, i-á Jesus-ví'piye iwäyunde'i namuu, hedi in phódi ònthâaní'in dívíkhääde'. Paul-á Silas-á ovântuwämää oe já'wé ovânpeeyé-ídi in t'owavi páadépiye. ⁶ Hebo in wíje wí'ovânshaapí, hediho in senä'di ovâypiye Jason-dá hedá in wé'gen Jesus-ví'piye dívíwäyunde'indádi. Khóhkaydi in bú' tsonninbí'piye ovâyho', hedi dívítuwinúndedi dítü', "Nâ'in senä'di wähhä dimää wânbo t'owa ovâytt'e'ya'do', hedi nää-á nääwá dipówá. ⁷ Hedi nâ'i Jason-dá ovâysíghógi. T'ähkí nâ'in t'owa i' tsondi Caesar-ví tsontun dâya'ginhánúnde'. Dítü' wí to'wí Jesus gin nakháwä'i' i' kodi tsondi namuu." ⁸ Hediho in t'owa t'ähkí hedá in bú'win tsonnindá dit'oe ihaydi dit'ayyaapóe. ⁹ Ihaydiho in tsonnindi Jason-dá in i-ádi diji'indádi ovâychä'wá'âakannan ovâyma'p'âädi-ídi.

Oe Berea bú' báyéki t'owa Jesus-ví'piye dívíwäyü

¹⁰ Wesebo i' khun in Jesus-ví'piye dívíwäyunde'indi Paul-á Barnabas-á wíyá bú'piye ovânsan, Berea gin dâytu'o'i'. Iwe dapówá ihaydi i' Hudíyoví méesate'ay eepiye damää.

11 In t'owa iwe'indá in Thessalonica-winbí shánkí dikhâymuu ovânt'ôeyaanídí. Háa datú'in dit'ôeyanda', hedi thamuwaaagi Jôesi Tádáví ta'nin dâytundo' dínhanginpúuwídí tigúba háa ovâytú'an waa ta'gen namuu'in. 12 Báyéki t'owa inbí hí' ovânwâyü, in diwedí wên p'ó'dédí'in Greek senä'dá kwiyä'dá diji'.

13 Hewänbo wên Thessalonica-win Hudíyo dínhanginpóe Paul-dá Jôesi Tádáví hí' oe Berea wá' ovâyt'ôe'o', hediho iwepiye dimäädí báyéki t'owa hânho ovâyt'e'ya'nan. 14 Wesebo in Jesus-ví'piye dívíwâyunde'indi Paul oe mâap'oe k'áygépiye óesan, hebo Silas-á Timothy-á Berea-bo dänwóyí'. 15 Wên t'owa-ádí Paul namäa, hedi indi Athens bú'piye óeho'. Iwe i'di ovâytú'an oe Berea-piye diwáymú-i'in, Silas-á Timothy-ádí ovântú'âamídí häädi dänkodí ihaydi iví'piye da'ää-i'in. Hediho han díví'an.

Paul-di in Athens-'in t'owa ovâyhée'an

16 Wa'di Paul-di Silas-á Timothy-á oe Athens oväntsíkha'máadíbo kodí wínachanpóepí imúndedí báyéki hääwí dínkw'ó'dí' in t'owa dâykhi'jédi inbí jôesi dínmuu waa dâychaa'i'.

17 Hediho in Hudíyoví méesate'ay ee báyéki ovâyhée'an Hudíyo-á Hudíyo dimuupí'indá, to'wên Jôesi Tádá dâya'ginmä'in. Hedá wá' thamuwaa-á bú' pingé dâyhääwíku'ch'áade' iwe in to'wên diphademännindá ovâyhée'o'.

18 Hedá wëndá senä' wá' iwe diji', indá in Epicurean t'owa-á Stoic t'owa-á inbí háhkan dínmuu'in dívíhá'o'. * Nää'in senä' Paul-ádí dívítuhkandodí wên ditsikapóe, "Hännan nää'i hähsó'yó natunji'?" Hedá wëndá ditú, "Hädéewáy pi'wên t'owaví jôesiví'gedí ihí'máa." Gin ditú' gá Paul-di Jesus-ví'gedí ovâyt'ôe'odân, hedi ovâytumáa nachuu'in hedá nawáywówápóe'indá.

19 Hediho in tunjowa'ví'piye óeho', ee okú eedi Areopagus gin dâytú'o'i', hedi óetú'an, "Na'indá gihangin'ánda' nää'i ts'aabi' hääwí i'gedí ü'dí t'owa ovâyhá'o'i'. Ti na'in dít'ôe'amí i'gedí? 20 Báyéki hääwí nâwe bihée'andi wémûu wänbo wígit'oe'pí, hedânho háa natunda'in gínhanginnáaní'in gida'." 21 (In Athens-windádi hedá in já'wé'in t'owa iwe dithaa'indádi häädi wänbo t'ähki hääwí wänbo ts'aabi' namuu i'gedída' dívíhí'máa hedá dit'oe'o. Hedânkun han óetú'an Paul.)

22 Hediho Paul in tunjowa'ví páadépiye iwínú hedi ovâytú'an, "Un Athens-'in t'owa, naadi wáymúnde' un báyéki únääwíkw'ó'nin bín'a'ginmä'in. 23 Unbí bú' i'ge ojidi wáyjé unbí jôesi bín'a'ginmä'i dómú', hedá wá' wí antáa-á dómú', iwe bínääwíkw'óe'ó i' bín'a'ginmä'igí', hedi eedi gin nata'muu: Wí jôesigí' nää'i antáa âypaa, tobá i' âytaapí wänbo'. Nää'i maði bín'a'ginmä' tobá bîntaapí wänbo', hediho nää-á iví'gedá naadá wâyt'ôekankhâymáa. 24 "I-á Jôesi Tádá namuu, i-á nää'i nan oepáa-á hedá i' hääwí t'ähki iwe nakw'ó'dí-á ikhíjé, hedi i-á oe makówa-á nää nangá shánkí natsonji'. Hedânkun i' méesate t'owa dâyk'ódi eejedá'mân wínathaapí. 25 Hediho t'owaví'wedí khäge' wänbo wí'üntáypí, gá hääwí wänbo t'owa dâypa'i wí'üntáypídân. I'dânkun t'owa t'ähki inbí wówátsi-á inbí hää-á hedá hääwí dínáy'i t'ähká ovâyma'. 26 Jôesi Tádádi wêe sen ikhíjé, hedi iwediho t'ähki nange'in t'owa dipuyä nää oepáa k'aydi t'ähki dívíthaayé-ídi. Hewänbo in dipuyäpídíbo' Jôesi Tádá i'ánshaa'an häädi hedá wéngé dívíthaayé-i'in. 27 Jôesi Tádádi in t'owa ovâykhi'jé indi óenuuwä-ídi, hedi hádeebá óeshaa-í óetuwämáadi. Hewänbo ta'gendi na'in t'owaví'wedí kayí' wínajihpí, wêeví'wedí wänbo-á joe. 28 Jôesi Tádá namuudânkun na'in giwówáji', hedá iví'a'yänmáa, hedá t'owa-á gimuu. Wáy wên unbí ta'kannin wänbo ditú, 'Na'in wänbo iví ây gimuu.' 29 Hediho Jôesi Tádávi ây gimuudi wíginkhây'ähpí gi'âaní'in i-á wí hääwí waagi'ba namuu'in t'owa i'gedí diwânpi'ánshaapóedí inbí mandibo dâypaa'i' óedodi háa kwäk'u ts'ä'i'dí háa k'uudi. 30 Jôesiví'gedí t'owa híwó wídika'póya'pí ihaydi, i'dí wí'ovâytú'anpí ihaydiho naná

* 17:18 In Epicureans dívíwâyunde' i' shánkí híwó'dí hääwí in t'owagi' namuu dihíhchaanídí nää oepáa k'aydi. In Stoics-á diháhkanji'ta'gendi gihíhchaanídí wíginkhây'ähpí hääwí wänbo gida'i-in hedihaa wáydi wänbo wíghaytaachanípi.

ovâytuhchäânú-í'in, hewänbo nää t'owa t'ähkí wéngé t'ähkí diji'in ovâyṭumáa inbí t'aywó'di dâýjoe'amídí wí'ovâytuhchäânú-ípídí, ³¹ gá owáy wí thaa ide'mandi' naná' diwe ovâyta'gekeekw'ôení t'ähkí t'owa háa híwó háa híwóhpí díví'annin, hedí wí senho óesóge gin ovâyṭu'amídí, hedí ná'i sen óewáywówápaadi thay'eedi dínkeeyan óesóge'in" gin Paul-di ovâyṭu'an.

³² Wí to'wí nachuu'i nawáywówápóe i'gedí dit'oe ihaydi, wên dip'âajidi t'âmäge Paul óetumáa, hewänbo wáy-á wëndá ditú, "Owáy wíyá häädi ná'i bihee'andi' wíyá git'oe-í'in gida'." ³³ Hedí Paul iwediho namää. ³⁴ Wên senä' iví hí' onwâyüdi i-ádí dívíwón. Wí sen in diwedi Dionysius gin nakháwä, i-á Areopagus-wi tunjowa' diwedi'í' bá namuu. Wí kwee wá' iwâyü, Damaris gin nakháwä'í. Hedá wáy wáy-á t'owa iwe diji'in wá' dívíwâyü.

18

Paul-di Jôesi Tádávi híwó'di tun oe Corinth bú' ovâyṭ'ôe'an

¹ Ná'i naphade ihaydi Paul Athens-di namää, hedí Corinth bú' napówa. ² Iwe wí Hudíyo sen Aquila gin nakháwä'í' óets'antaa, i-á oe Pontus nange na'aypuyä. Iví kwijó Priscilla-ádí Italy nange wähäädi dats'anpówa, gá i' Rome-wi tsondi p'ó'dédí' Claudius-di t'ähkí in Hudíyo oe Rome-di ovâykhehpiyedân. ³ Paul-á ná'in wije'inbí'piye namää hedí indádí iwóyí'. I-ádí indádí te'aapa'in dimuudi wé'ge dívít'ôe'an. ⁴ Kaykhanwówa thaa eeje Hudíyoví méesate'ay eepiye Paul namää'a, hedí kay'indi ovâyhée'o'. Ikhääde Hudíyo dimuu'in hedá Hudíyo dimuupí'indá iví hí' ónsígí'amídí.

⁵ Silas-ádí Timothy-ádí Macedonia-di dapówa ihaydiho Paul wíyá wí'ite'aapaapí, hebo thaa t'ähkí Jôesi Tádávi hí' in t'owa ovâyṭ'ôe'o', hedí thay'eedi in Hudíyo ovâyhá'o' Jesus-áho namuu i' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'í' t'owa ovây'aywoenídí. ⁶ Hewänbo wí'ónsígí'anpídí iví'piye dit'ayjaapóe, hedá híwóhpí'da' iví'gedí dívíhée'an. Hedího iví aa iwedi ina'jeepídi ovâykeeyamídí ovâyjoekankhâymaa'in. Ovâyṭu'an, "Jôesi Tádávi'wedi ípedeedá, unbí'innân únmuu, naa wí'dínchäânú-ípí. Nää iwedi páadépiye in Hudíyo dimuupí'innân ná'í hí' dovâyṭ'ôekankhâymaa'."

⁷ Hedího ovâyjoe'andi wí sen Justus gin nakháwä'í'piye namää. Justus-á i Hudíyoví méesate'ay nú' nathaa, hedí Jôesi Tádá báyéki' óe'a'gin. ⁸ I' Hudíyo méesate p'ó'dédí' nakháwä Crispus gin. I-ádí iví k'aygi'indádí t'ähkí Nanbí Sedó Jesus-ví'piye dívíwâyü, hedá báyéki' wáy-á ná'in Corinth-win t'owa wá' Jôesi Tádávi tun dit'oeedi dívíwâyüdhá' ovâyṭ'ó'p'oe'an.

⁹ Wí khun Paul-di Nanbí Sedó Jesus óemû' waagibá ûnpóe, hedí Paul óetu'an, "Wí'unkhunwóeda'ípí ovâyṭ'ôe'âamídí navi'gedí, wíwíwóyí'nípí. ¹⁰ Naadi wí'âyîngimáa, hedího wí to'wídí wóeyâ'dá há'to wóewa'amí, gá nää bú' báyéki' t'owa navi'in dînpúuwí'in dithaadân." ¹¹ Hedího Paul wí paayodá píngé ee bú' iwóyí' Jôesi Tádávi hí' ovâyhá'odi.

¹² Oe Achaia nange wähää Gallio óep'ó'dédí'sóge ihayhäädibá, in Hudíyo dívíwé'ge'andi Paul ûnkenmää, hedí oe tunjó wháagépiye óeho'di Gallio óetu'an, ¹³ "Ná'í sendá t'owa ovâyhá'o' Jôesi Tádá piháa óe'a'ginmäänídí, nanbí khuu gínmuu waagá yoe."

¹⁴ Paul ihí'khâymaaawän hebo Gallio-di in Hudíyo ovâyṭu'an, "Ná'í sen wên háawin t'aywó'nin hedíháa wên háawin wähpade yä'dâapí'in namuu'in i'andáho', ihaydânho híwó namúuní naa dáytsíkha'amí unbí t'ehpide tun iví'piye wâyṭ'ôeyaanídí. ¹⁵ Hewänbo nää úwíwänpituhânbo wáy wí tun namuu i'gedí, wáy wí kháwä namuu i'gedá, hedá unbí khuu i'gedá. Hedáho unnânho únpikhây'ä' ná'í hääwí bînkodí'amí'in. Naa wó'da'pí otúní'in gi'bi hääwí háa híwó'di háa híwóhpí' namuu'in." ¹⁶ Gin Gallio-di ovâyṭu'an dihaydi i' tunjó wháagé iwedi ovâykhehpiye. ¹⁷ Ihaydi in t'owadi ná'í Hudíyoví méesate p'ó'dédí' óeyâ', i-á Sosthenes gin nakháwä, hedí Gallio-ví páadépiyebo óewhá', hewänbo háa díví'o'indi Gallio wí'óe'âyîngimägípi.

Paul oe Antioch bú'piye nawáymää

¹⁸ Paul oe Corinth bú'bo wiyá háyú thaa iwóyí', hedáhá' in wé'gen Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in ovâyjoe'andi i-ádí Priscilla-ádí hedá Priscilla-ví sen Aquila-ádí oe Cenchrea bú'piye dimää. Cenchrea iwe Paul óek'owa, t'owa ovâykeeyamídí i'annin háa Jôesi Tádáví'piye iví tun imägi waa. * Iwedáhá' kophé iwedá oe Syria nangepiyá dimän. ¹⁹ Hebo iwe dipówápídíbo' oe Ephesus bú'piye dimää, hedí Aquila-ádí Priscilla-ádí ee bú'bo dänwóyí'. Paul-dá ovânjoe'andi in Hudíyoví méesate'ay eepiyá namää, hedí iwe in Hudíyo-ádí báyéki ihée'an. ²⁰ Wêndi óedaa'an báyéki thaa indádí iwóyí'nídí, hewänbo Paul wínahíjepí. ²¹ Ovâysengitu'andi ovâytu'an, "Jôesi Tádá natúdáho naa wiyá unbí'piye owáy'ää-í." Hedí iwedí kophé iwedí namää.

²² Oe Caesarea bú' napówá, iwedáhá' oe Jerusalem-piye namää in iwe'in méesate'in t'owa ovâysengitu'âamídí. Iwedáhá' oe Antioch-piyá namää. ²³ Iwáy wăhăă báyéki thaa na'ân, hedí iwedí oe Galatia nange i'ge t'ăhkí hedá Phrygia nange i'gá namää in Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in ovâykhăge'namídí shánkí kay'indi dívíwăăyú-ídí.

Apollos-di Jôesi Tádáví híwó'di hí' oe Ephesus-á Corinth-á ovâyt'ôe'an

²⁴ Ihayhăădibá wí Hudíyo sen Alexandria bú' iwe na'aypuyă'i' Apollos gin nakhăwă'i' oe Ephesus-bá napówá. Nă'i sendá nahí'magan, hedá Jôesi Tádáví ta'nindá híwó'dá ôntaa. ²⁵ I-á Nanbí Sedó Jesus-ví khuu i'gedí ûnhanginná, hedího pín ta'gedí wây-á t'owa i'gedí ovâyhí'máa, hedá áyîngidá Jesus-ví'gedí ovâyhá'o', tobá John i' p'ó'p'oekandiví hăhkan ní'gedidă' ûnhanginnân wänbo'. ²⁶ Khunwôeda'ginpídíbo' in Hudíyoví méesate'ay ee Apollos-di ovâyhée'an. Priscilla-ádí Aquila-ádí dat'oe ihaydi inbí'piye ôeho', hedí Jôesi Tádáví khuu shánkí thay'eedí ônthayyan.

²⁷ Hedáhá' Apollos-á Achaia nangepiye napunda', hedí in Jesus-ví'piye dívíwäyunde'indi óetu'an híwó namuu'in namú-ídí, hedího indi in Achaia-win Jesus-ví'inbá ûnmuu'in ovâyta'nan Apollos óesígíkáyjí'in. Apollos-á oe Achaia napówá ihaydi báyéki ovâykhăge'nan in to'wên Jôesi Tádáví sígísehkană ûnmuudi Jesus-ví'piye dívíwäyú'in. ²⁸ Iví tun ûnkay, hedí in t'owa t'ăhkíví páadépiye in Hudíyo ovâytu'an piháa dívíwäyunde'in, hedí Jôesi Tádáví ta'nin ovâytundodí ovâythayyan Jesus-á namuu i' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí.

19

Oe Ephesus bú' Paul-di Jesus-ví'gedí ovâyhée'an

¹ Wa'dí Apollos oe Corinth bú' wáy naji' ihaydi, Paul i' nange i'gedí na'ăădi Ephesus bú' napówá, hedí wên t'owa John i' p'ó'p'oekandiví hí' ônwăyú'in ovâyâmú'. ² Paul-di ovâytsika'yan, "Tí nă'i Yă'dăa'i p'oewaăhăă bînkê' úvíwăyú ihaydi?" Indi óetu'an, "Na'in wígínhanginnáhpí wí Yă'dăa'i P'oewaăhăă wänbo naji'in." ³ Paul-di ovâytsika'yan, "Háadan handi wovăyp'ó'p'oe'an?" Indi óetu'an, "Gá John i' p'ó'p'oekandiví hăhkan âywăyudân." ⁴ Paul-di ovâytu'an, "John-di in t'owa ovăyp'ó'p'oe'an gá inbí t'aywó'di dăyjoe'ândân, hedí ovâytumáa, 'Naví tí'úgé wí napowagí'o'iví'piye úvíwăăyú-í.' Hedí hă'i-á Jesus-ân namuu."

⁵ Paul-ví hí' dit'oe ihaydi ovăyp'ó'p'oe'an dăykeeyamídí Nanbí Sedó Jesus-ví'piye dívíwäyú'in. ⁶ Hedí Paul iví'dí imank'ú'dí i' Yă'dăa'i P'oewaăhăă dínwân, hedí wiyá pí'wí tundi dívíhí'máa, hedá Jôesi Tádáví tukhe'mín waabá dívíhée'an. ⁷ Mađi tă'dí wíje senă' iwe diji'.

⁸ Poje p'óe t'ăhkí Paul in Hudíyoví méesate eepiye namää'ă, hedí khunwôeda'ginpídíbo' in t'owa ovâyhí'máa. Ovâythayjo' Jesus-ân namuu i' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí, hedí ikhăăde' iví hí' ônsígí'amídí. ⁹ Hebo wáy wên dívíp'óhkây'andi

* **18:18** Wáyjéđi in Hudíyo senă' inbí tun dívímă' Jôesigí' dívít'ôe'amídí, hedí inbí phó dăysôemă' inbí t'ôe dăybowa píhay.

wídivíwäyupí, hedá Jesus-ví p'ôe i'gedá híwóhpí-á in iwe dikw'ó'nin ovâyhée'an. Hedânho Paul-di ná'in ovâyjoe'andi in Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in i-ádí ovâyho', hedí wí tewhá eepiye dimää, wí sen Tyrannus gin nakháwä'i'ídi t'owa ovâyhá'o' iwe. Iwá Paul-di thamuwaagi Jôesi Tádávi hí' ovâythayjo'. ¹⁰ Wíje paayo t'ähkí Paul gin i'an, hedí handídi in t'owa Asia iwéngé dithaa'in Na'inbí Sedó Jesus-ví'gedí dit'oe, Hudíyo dimuu'indádí Hudíyo dimuupí'indádí.

Sceva-ví e'nûn dida' in yä'dâapí'in p'owəəhâə ovaykhehpeeyé-i'in

¹¹⁻¹² Jôesi Tádádí Paul óekhäge'nán pínán t'ôe i'amídí, gi'bi hääwí in t'owa wémûu wänbo dâymû'pí', hedího aa'ây hääwí dedantâa hääwí itäge'i' in dihaykw'ó'ninbí'piye ovâyho', hedí dihekháapóe, hedá yä'dâapí'in p'owəəhâə-á in t'owa ovâymaa'in dínpee.

¹³ Ihayhääbá wên Hudíyo wá' wéngé t'ähkí dívíjýénde ná'in yä'dâapí'in p'owəəhâə t'owaví'wedí ovâykhehpeeyé-ídí. Nää-á indá dívíkhäde hanbá díví'amídí Jesus-ví kháwä önkháýä'dedí. Ginnân ovâytmâa in p'owəəhâə: "Nä'i Jesus-ví kháwä dönkháýä'de', iví'gedí Paul-di in t'owa ovây't'ôe'o', hedího naadi wítsonmâa nääbo ópeeve ná'i t'owaví'wedí." ¹⁴ Wí Hudíyo owhá' p'ó'dédí' Sceva gin nakháwä'i tsé ihay e'nûn gin díví'o'in ûnkw'ó. ¹⁵ Hewänbo han ditú ihaydi, i' yä'dâapí' p'owəəhâədi ovây'tu'an, "Jesus dótaa, hedá to'wí Paul namuu'indá dínhanginná. Hebo undá – to'innan ímuu?" ¹⁶ Hedí i' sen i' yä'dâapí' p'owəəhâədi óemáa'i'ídi ovâytsaachänudi hânho ovâymahpúu ovây't'an píhay, hedí aawhée buugi'nin diwahkanmuu'in i' tewhá iwedí dishavepee.

¹⁷ In Ephesus bú' dithaa'in Hudíyo-á Hudíyo dimuupí'indá dínhanginpóe háa dínpóe'in, hedího dikhunwôeda'póe, hedí ditú' Nanbí Sedó Jesus hânho hay'i namuu'in. ¹⁸ Hedí báyéki in Jesus-ví'piye dívíwäyü'in Paul-ví'we dipówá, hedí dívít'aywó'dihäätsi'andá dâýkeekw'ódi háa dívítseyekanhonnin. ¹⁹ Wáy wên dichugekanhá'indá inbí chuge háhkan ta'di dâýkán, hedí dâýphahánú in t'owa t'ähkí dâýmúunídí. I' ta'di háýú nachä'muu'in dâýmaapaa ihaydi p'ánántä maapaasôn (50,000) kwä'k'u ts'ä'i chá' napóe. ²⁰ Handídiho shánkí wänbo t'owa Nanbí Sedó Jôesi Tádávi hí' dit'oe'o hedá i'piyá dívíwäyunde'.

Háa Paul nakanda' waa

²¹ Ná'i hääwí napóe'i naphade ihaydi, Paul i'ánshaamägi namú-ídí oe Macedonia nangepiye hedá Achaia nangepiyá hedáhá' oe Jerusalem bú'piyá. Natú, "Owáy eepiye omää ihaydáhá' dínkhây'ä' oe Rome-piye wá' omú-i'in." ²² Oe Macedonia-piye wíje iví khäge'nin isan, Timothy-á Erastus-á damuu, hebo i-á shánkí háy tähkí oe Asia nangebo iwóyí'.

Demetrius-di in t'owa ovây't'e'ya'nán hedânho híwóhpí díví'amídí

²³ Ihayhäädi oe Ephesus báyéki t'owa dit'ayyaapóe in Jesus-ví p'ôe i'ge dimänninbí'wepiye. ²⁴ Wí sen Demetrius gin nakháwä'i' iwe na'án, i-á kwä'k'u ts'ä'i'ídi ihääwípa'i namuu, hedí méesate hí'índi ipa', ná'i méesate-á i' kwee Diana dâý'a'ginmä' iwe'i méesate hay'i waagibá nakeet'ôe'i'. Demetrius-á hedá in wé'gen i-ádí dívít'ôemáa'indá híwó hay chá' dín'ts'úya' inbí t'ôe iwedí. ²⁵ Hedího Demetrius-di iví t'ôe'in hedá wây-á wéndá ha'bi t'ôebá díví'o'indá ovâywé'ge'an, hedí ovây'tu'an, "K'ema'in, ûnhanginná báyéki chá' nanbí t'ôe iwedí gín'ts'úya'nin. ²⁶ Unbo bínmû' hedá í't'oe háa ná'i sen Paul ikanhonnin. I' natú' in jôesi t'owa dâýpa'in dâý'a'ginmää'nídí ta'gennin jôesi wídimuupí, hedí wí'gíngí nää Ephesus-á hedá ná'i Asia nange t'ähká t'owa iví hí' ovâywäyukannan, hedá iví hí' ûnmuudi báyéki t'owa Diana-ví'wedí dívíjâa'an. ²⁷ Hádeé nanbí t'ôe i'gedí t'owa híwóhpí díví'ánshaa'amí'in napúuwí. Hedá iwedá mađi wá' napúuwí t'owa dí'âaní'in i' hay'i kwee Diana i' to'wí na'índi âý'a'ginmä'iví méesate wí'ûnchá'muupí'in. Hedá tobáháa t'ähkí t'owa nää Asia-windádí hedá in wé'gen háwéngé t'ähkí dithaa'indádí nää óe'a'ginmä' wänbo', mađi nää iwedí páadépiye dí'âaní hay'i wínamuupí'in."

²⁸ In t'owa háa Demetrius natú'in dit'oe ihaydi hânho dit'ayyaapóe, hedi dívítuwínunde gin, “Diana náa Ephesus-wi namuu'i báyéki hay'i namuu.” ²⁹ Hedi shánki báyéki t'owa diwé'gepóe, hedi dívít'ehtuwínunde', hedi wên wíje senä' oványâ'di ovânkhóhkay'an oe bú' pinge t'owa dívíwé'ge'o' iwepiye. In senä'dá Gaius-á Aristarchus-á gin dakháwǎ, indá Macedonia nangewin damuu, hedi Paul-ádi wéngé t'ähki dänjýénde'. ³⁰ Paul in t'owa dikw'ó' diwepiye natsudeda' ovâyhée'amídí, hewânbo in Jesus-ví'piye dívíwäyunde'indi óekhâ'an. ³¹ Hedá wên Asia-win p'ó'dédí'in senä' Paul-ví k'ema'in ûnmuu'indi Paul ônt'ôesan óetu'â'amídí in t'owaví páadépiye wí'ikeehûuwí'ín.

³² In t'owa t'ähki wé'ge shánki dínthkwíntú'. Wênho wên háawên dívítuwínunde', hedá wâ-y-á shánki piháa wânbo-á. Wên háyúhaydida' t'owa dínhanginná háadí diwé'gepóe'in. ³³ Hedi in Hudíyodi wí sen Alexander gin nakháwǎ'i' oe páadépiye óewínúdí óetu'an háa natúuní'in. Hediho Alexander imannan in t'owa dívít'ôeyaanídí. Nada' in t'owa ovâytu'âami'in in Hudíyo wí'ovâyhiwóhpíchäânú-ípídí ná'i napuwamän ni'gedi. ³⁴ Hebo Alexander-á Hudíyo namuu'in in t'owa dínhanginpóe ihaydi t'ähkidíbo mađi wíje ôeda t'ähki shánki kaygi wânbo dívítuwínunde', “Ná'i Ephesus-winbí Diana hânho hay'i namuu” gin.

³⁵ T'ôediwän i' bú'wi ta'kandidi hânda' ovâykannan in t'owa, hedi ovâytu'an, “Un Ephesus-win ímuu'in, t'ähki t'owa wéngé t'ähki dikw'ó'nin dínhanginnáhpí'an na'in Ephesus bú'win t'owa ná'i hay'i Diana-ví méesate ûnmuu'i' ây'âyîngimáa'in, hedá i' k'uu Diana waagibá ûncháa'i' oe makówádí ûnke't'á'di-á wá' ây'a'gindo'. ³⁶ Tóebo wûnkodipí natúunídí ná'i háäwí ta'gen wínamuupí'in. Hedânho ánpí ikwo'ní, hedi wíyá háawên wí'úví'amípi híwó úví'ánshaapídíbo'. ³⁷ Undi ná'in wíje senä' náäpiye bînmaa tobá háäwí wânbo méesate iwedi wíðänsä'manpí wânbo', hediháa nanbí Diana ây'a'ginmä'iví'gedi háawin t'aywó'nin wídatúhpí wânbo'. ³⁸ Hediho Demetrius-ádi in i-ádi dívít'ôemáa'indádí wí to'wí ônt'e'p'êede-i'ín dida'dá, dínkhây'ä' óetsondiwekáaní'in. In tsonnin dívíwé'gekw'óe'ó t'owa ovâyttunjó'namídí, hedi in t'owaví t'ehpide tun ovâytt'ôeyande'. ³⁹ Hebo wíyá háäwí i'gedi íhéeda'dá, hedân úntsíkhakanpoe'o in bú'win p'ó'dédí'indi in t'owa t'ähki ovâywé'ge'an píhay. ⁴⁰ Ná'i gin otú, gá mađi in Rome-win tsonnin ditúuníðân un nâwewin t'owa unbí p'ó'dédí'indádíbo úvípihänmáa'in. Háa náa thaa napóe waa wínakhây'ähpí napúuwí'in, hedi tóebo wí'ûnkodipí ovâytu'â'amídí háadí un t'owa úvít'aywé'ge'andi.”

⁴¹ Hedi han natú ihaydi ovâytu'an t'ähkidíbo' inbí'piye dimú-í'in.

20

Paul-á iví k'ema'indádí oe Macedonia-piye hedá Greece-piyá dimää

¹ T'ähki hânda' napóe ihaydi Paul-di in Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in ovâywé'ge'an, hedi ovâytu'an kwee waa sen waa di'á'be-ídí. Hedáhá' ovâysengitú'andi ovâyjoe'an oe Macedonia nangepiye namú-ídí. ² Ee Macedonia iwéngé t'ähki ijíyendedi in dívíwäyunde'in iwe dikw'ó'nin wá' hanbá ovâyhée'an, hedáhá' oe Greece-piyá namää. ³ Iwáy wǎhǎä poje p'óe na'ân. Ihaydáhá' ikhây'an oe Syria nangepiye kophé iwedi namú-ídí, hewânbo ûnhanginpóe in Hudíyo óeháyji i'gedi dívíhí'máadí, hediho iví ánshaa i'egó'andi oe Macedonia nange i'ge nawáymää.

⁴ Ná'in senä' i-ádi dimää: Sopater oe Berea bú'wi', i-á Pyrrhus-ví e'nú ûnmuu; Aristarchus-á hedá Secundus-á oe Thessalonica bú'win damuu'indá; Gaius oe Derbe bú'wi-á; Tychicus-ádi Trophimus-ádi oe Asia nangewindá; hedá Timothy-á. ⁵⁻⁶ Ná'in senä' oe Troas bú'piye dipáadémää, hedi Paul-ádi naa-ádi oe Philippi bú'bo änwóyí', in Hudíyoví shánki'eedi dínphade píhay, ná'i shánki'eedi dâytú'o' “Owáaseepí' Pává Dâyk'o'i

Thaa” gin. * Ihaydá iwedá kophé iwedi gamää, hedi p'ánú thaa naphade ihaydi oe Troas gapówá, in wé'gendi na'in dítsíkha'máa iwe, hedi wí jâadi iwe gikw'ó.

Oe Troas i' e'nú Eutychus nachuudi óewáywówápa

⁷ Dumingu iwe ívíwé'ge'an i' méesa buwá âyk'o'ídí, hedi Paul-di díhí'máa. Khunpinu puwahaydi ihée'an gá wíyá tháwän iwedi ijâakankhâymáadân. ⁸ T'âhkídíbo oe wha'k'ay íve giwé'gekw'ó, hedi báyéki naphakókohsaa. ⁹ Wí e'nú Eutychus gin nakháwä'i nawháphódikhuuchá' deedi na'än, hedi hânho najôeda'puwamän Paul thaa t'âhki ihí'máadi. Téegîndi najókhândi, na'än diwedi oe já'wépiye najóke't'á, hedi óedaygi'an dihaydi chu'i óeshaa. ¹⁰ Paul wha'k'aydi nawá, hedi idége'disógedi i' e'nú óeba'aakê', hedi ovâytu'an, “Ívíwo'gi wí'ítaachanpúuwípi. Nă'i-á năa nawówámuu.” ¹¹ Hediho wíyá oe wha'k'aypiye napee, hedi indádi ipáváhávedi ihúuyan, hedá shánkí ovâyhé'e'an nathay píhay. Ihaydá ovâyjoe'an. ¹² I' e'nú íví'piye indi wówá'i óeho', hedi báyéki dihihchan.

Paul oe Miletus bú'piye namä

¹³⁻¹⁴ Paul-di ho dítu'an kophé iwedi gipáadémú-í oe Assos bú'piye i' âytsíkha'amídí, hebo i-á nangedibo namú-í hedi iwe i' wá' i' kophé itokhâymáa. Hediho han íví'an, hedáhá' Assos iwedá Mitylene bú'piyá gimää. ¹⁵ Iwedá wa'di kophé iwedi Chios-piye gimää, i-á p'ojâadi namuu, hedá wíyá tháwändá wíyá p'ojâadi Samos-á gipówá. Oe Trogyllium bú' ívíwóyí', hedá wíyá tháwändá oe Miletus bú' gipówá. ¹⁶ Paul i'ánshaamägi oe Ephesus wí'iwóyí'nípidí, báyéki thaa oe Asia nange i'ge wínayêenípidí. I-á nawó'on oe Jerusalem napóewídí híwó' dihaydibo', in Hudíyoví shánkí'eedi thaa Pentecost gin dâytu'o dínnáhpídíbo', hádeeho ûnkodídi.

Paul-di in Ephesus bú'in méesate'in p'ó'dédi'in ovâytumakhe'an

¹⁷ Wa'di Miletus wáy naji' ihaydibo', oe Ephesus bú'piye it'ôesan, in méesate'in tsonnin ovâytu'amídí íví'piye dí'ää-ídí. ¹⁸ In dipówá ihaydi ovâytu'an, “Un t'âhki únhanginná háawi sen omuu'in i' páadé'i thaa Asia opówá ihaydi waabo năa puwahay. ¹⁹ Naa Nanbí Sedó Jesus-gí' dâyt'ôe'andi wídáypitegendepí. Hăyän wänbo dâysíhtăä in t'owaví'gedi o'âyîngipóedí. Báyéki t'ôephade dínpówá in Hudíyodi dí'annin namuudi. ²⁰ Un únhanginná naa wídáywóyí'pí'in hăäwí wänbo úntáy'i wâytu'odi wâykhăge'namídí, hedá íwé'gekw'ó' deejá unbí wháagé i'gá wâyhá'o'. ²¹ Kay'indi naadi wâytu'an wí'gín Hudíyo-á Hudíyo ímuupí'indá unbí t'aywó'di bînjoe'amí'in hedá Jôesi Tádáví'piye úvíbée-í'indá, hedá Nanbí Sedó Jesus Christ-ví'piye úvíwăäyú-í.

²² “Năä-á Jerusalem-piye omän, ginho i' Yă'dăa'i P'owăăhăadi dítu'andi. Naa wídînhanginnáhpí háa owáy wăhăă dínpuwagí'o'in, hewänbo nă'indáho dînhanginná: ²³ Năä bú' i'ge ots'ú eeje t'âhki, i' Yă'dăa'i P'owăăhăadi dînthayyan ta'gendi dípansogekhâymáa'in hedá dont'ôephadekhâymáa'indá. ²⁴ Hewänbo háa dînpóe wänbo hăăbo wídînmuupí, tobáhăa díháyí háa owówápee-í wänbo'. Naa owänpida' dóboewá-í'in in t'ôe Nanbí Sedó Jesus-di dítu'an dó'amí'in. Hedi nă'in t'ôe-á ginnân namuu: I' híwó'di tun Jôesi Tádáví sígísehkană i'gedi pín ta'gedi in t'owa dovây't'ôe'amí.

²⁵ “Undádi naa oji' Jôesi Tádáví khuu i'gedi wây't'ôe'odi. Hewänbo năa dînhanginná wêedi wänbo un diwedi há'to wíyá dímuuní'in. ²⁶ Hedânho năä-á naadi ta'gendi wâytu'âamí nă'in: Wí to'wí Jôesi Tádáví'wedi napedeedáho', tóebo wí'ûnkodípi naa dînhăänú-ídí, ²⁷ gá wó'khunwôeda'pídân wâytu'âamídí hăäwí t'âhki Jôesi Tádá ikhâymáa'in. ²⁸ Wí'bo bípi'âyîngi'an, hedá t'âhki hă'in t'owa Jôesi Tádáví'in ûnmuu'indá bî'nâyîngi'an, wí k'úwá âyí'di' íví k'úwá i'âyí'do waagibá. I' Yă'dăa'i P'owăăhăadi un wovây'tsonninkw'ódi, wên k'úwá âyí'nin waaginbá ímuunídí. In t'owa Jôesi Tádáví méesate eeje'in dimuu'in íví'in ûnmuu, ingí' íví ay imăgídi íví ûnp'oe ich'âanídí. ²⁹ Naa dînhanginná owáy naadi wâyjoe'an dihaydáho', wây-á wên t'owa unbí'ye dipowagí'o,

* 20:5-6 Luke wíyá Paul-ádi naji'.

wên t'ayjaa'in khunjó in k'úwá dâyhâanú-ídí di'ää'ä waagibá, ³⁰ hedi wáy wên unbí jáa diji'indi wânbo in Jesus-ví'piye díwíwâyú'in ovâyhójo'amí, indádí dâypuhkannamídí. ³¹ Hedânho bí'âyîngi'an ha'min t'owadi, hedá wí'ún'ôede-ípí naadi poje paayo t'âhkí khuy-á thaa-á wâyhá'annin, hedá un ímuudiho naví tsí'p'oe donch'áa.

³² “Nää wâytumáa, Jôesi Tádádí wovây'âyîngi'amí hedá wovâysígísehkanä'o'in wovâyhangin'ânnamí. I' ûnkodí wovâykhâge'namídí kay'in ípaa-ídí hedânho shánkí iví'piye úwíwâyú-ídí, hedá wá' ûnkodí i' kâ'ää únmuu'i wovâydenkw'ódi'i wovâymaäní'in. Hedá to'wên t'âhkí i' di ovâyde'mannin wá' ná'i híwó'di háawíba diyâmu-í. ³³ Wíyá to'wíwí chä'dá aa-á naagi' wó'da'pí. ³⁴ Naví mandi dáy't'ôe'andi i' dîntáy'i donhógi, hedá hanbá in to'wên naa-ádí diji'in dîntáy'i wá' ingi' dovâyhógi. Un t'âhkí ná'in únhanginná. ³⁵ Naa háädi wânbo t'âhkí ha'wâa dáy'an wâykeeyamídí háa únkây'ä'in úwí'amí'in. Hânho úvíkhä-í to'wên dîntáy'in bínkhâge'namídí. Wí'ún'ôede-ípí ná'i tun Nanbí Sedó Jesus-ân wí'bo natú'in: ‘To'wí imä'i-á shánkí nahíhchan to'wí ihónde'iví'wedí.’”

³⁶ Paul ihí'bowa ihaydi idége'disóge hedi t'âhkí in wé'gendádí díwíjûusu'an. ³⁷ T'âhkídíbo hânho díwísíhtäädí Paul óeba'aakê' hedi hânho óesígísegitú'an. ³⁸ Dik'âykhâapóe i' di ovâytu'andi, “Undi wíyá há'to dímuuní” gin. Hedáhá' t'âhkídíbo na'indádí i' kophé iwepiye dímaä dísegitú'âamídí.

21

Paul Jerusalem-piye namäa

¹ Na'indi in t'owa âyjo'e'an dihaydi i' p'ojâadi Cos gin dâytú'o' iwepiye ta'gebo gimäa. Wíyá tháwân oe p'ojâadi Rhodes gin dâytú'o' iwepiye gimäa, iwedáhá' oe Patara bú'piyá. ² Iwe wíyá kophé oe Phoenicia nangepiye namändi na'ân, hedi ívítógidi iwedí gimäa. ³ Cyprus p'ojâadi nanbí yä'mängedí nak'ôe, hedi i' giphademändi âymû'. Iwedá oe Syria nangepiye gimäa, hedi Tyre bú' gipówá. Wí hé iwepiye dâyhondi' dâydaykhâymáa. ⁴ Wa' gin díwí'odi wên Jesus-ví'piye díwíwâyunde'in âynuwä, hedi âyshaadi wí jáadi indádí íwíwóyí'. Indi Paul óetu'an Jerusalem-piye wínamú-ípí gin, gá i' Yä'dâa'i P'oweahâadi ovâytu'andân háa ûnpuwagí'o'in. ⁵ Na'in kophépiye wíyá gimú-ídí napóe ihaydi, t'âhkí in senä' inbí kwiyä' hedá inbí áyyä wóegé oe bú' já'wépiye dípaho', hedi mâap'oe kíngéwi okhá' deedi ívídége'dikw'ódidi íwíjûusu'an. ⁶ Ívísengituhkanbowa ihaydi na'in gimännin i' kophé iwe ívítógi, hedi in Tyre-windá díwíweeho'.

⁷ Tyre iwedí gimäa hedi oe Ptolmais bú' gipówá. In Jesus-ví'piye díwíwâyunde'in iwe dithaa'in âysengitú'an, hedi wí thaa indádí íwíwóyí'. ⁸ Wíyá tháwân iwedí gipee, hedi oe Caesarea bú' gipówá. Wí sen Philip gin nakháwä'iví'piye gimäa, i-á Jôesi Tádáví híwó'di tun ovây't'ôe'o'i namuu, hedi i-ádí íwíwóyí'. I-á wêe namuu in tsédí diji'in senä' diwedí, in oe Jerusalem ovâyde'mannin in Jesus-ví' t'ôekhuwa'in ovâykhâge'namídí. ⁹ Philip-á jónu a'yûn khóhtsaapí'in ûnkw'ó, indá Jôesi Tádáví tukhe'minnân únmuu. ¹⁰ Hâyú thaa iwe gikw'ôn dihaydi wí sen Agabus gin nakháwä'i' oe Judea nangedí napówá. I-á wá' Jôesi Tádáví tukhe'bibá namuu. ¹¹ I' sen nanbí'piye na'ää, hedi Paul-ví ba'áa ônké'di wí'bo iví ândádí iví mandádí ipiwhi'an, hedi natú, “I' Yä'dâa'i P'oweahâa natú, gínba in Jerusalem-win Hudíyodi óewhihkanhâymáa to'wí ná'in ba'áa iví'in únmuu'i', hedá in Hudíyo dimuupí'inbí mange óekánkhâymáa.”

¹² Ná'in git'oe ihaydi in wé'gen t'owa-ádí kay'indi Paul âytumáa oe Jerusalem-piye wínamú-ípí gin. ¹³ Hebo Paul natú, “Hânnan úwí'o'? Háadan ísééji'? Háadan dík'âykhâa'o'? Naa okhâymuu t'owadi díwhi'amídída'ba' joe, okhâymuu wá' oe Jerusalem Nanbí Sedó Jesus-gí' ochuu-ídí.” ¹⁴ Wígínkodipí âyhíjekannamídí, hediho giwânpitú, “Háa Nanbí Sedó Jôesi Tádá natú waa napúuwí,” hedi wíyá wí'âytu'anpí.

¹⁵ Wíyá hâyú thaa naphade ihaydi nanbí háäwí âykhâ'an hedi Jerusalem-piye gimäa. ¹⁶ Wên Caesarea-win Jesus-ví'piye díwíwâyunde'in na'indádí dímaä. Oe Jerusalem

gipówádí Mnason-bí tewhá eepiye dího⁷ iwe gikwonídí. Nǎ⁷i sendá Cyprus-wi namuu, hedi wí in páadé⁷in Jesus-ví⁷piye dívíwâyunde⁷inbí⁷wedí⁷i⁷bá namuu.

Paul-di James-á in méesate⁷in tsonnindá ovây⁷tu⁷an háa ûnpóe⁷in

17 In Jerusalem-win Jesus-ví⁷piye dívíwâyunde⁷indi híhchandi dísigíhógi. 18 Wíyá tháwǎn Paul-ádí na⁷indádí James-ví⁷piye gipuwămää. T'ǎhkí in méesate⁷in tsonnin wá⁷ iwe dikw'ó. 19 Paul-di ovâysengitu⁷an, hedáhá⁷ t'ǎhkí háa napóe waabá ovây⁷tu⁷an, háa Jôesi Tádádí in Hudíyo dimuupí⁷in ovây⁷an waa in t'ôe Paul i⁷annin namuudi. 20 Ovây⁷t'ôe⁷andi dit'oe ihaydi Jôesi Tádá kw'áayébo dâymáa.

Hedáhá⁷ Paul-á ôetu⁷an, “Tí⁷ûu páadé⁷i⁷, úhanginná báyéki maapaasôn in Hudíyo wá⁷ Jesus-ví⁷piye dívíwâyumági⁷in, hedi indá i⁷ tsontun Moses ita⁷nan deepiye hânho dívíkay⁷o⁷. 21 Nǎ⁷in Hudíyo uvi⁷gedi ginnân ovây⁷tu⁷an: U⁷di t'ǎhkí Hudíyo in Hudíyo dimuupí⁷inbí nange eeje dithaa⁷in ovây⁷há⁷o⁷ Moses-ví hí⁷ dâý⁷a⁷ginnamí⁷pí⁷in, hedá inbí áyyǎǎ in Hudíyoví k'ewe taadi wí⁷ovây⁷taa⁷amí⁷pí⁷in, hedá in Hudíyoví khuu-á wídâý⁷áyíngí⁷amí⁷pí⁷indá. 22 Nǎ⁷in Hudíyo dimuu⁷in Jesus-ví⁷piye dívíwây⁷u⁷in ta⁷gendi dínhanginpúuwí u nǎwe unpówá⁷in. Hediho ívítsika⁷yan háa gínkhây⁷ǎ⁷ íví⁷amí⁷in. 23 Gá ginnân: U-á nǎ⁷in wítuhkankhâymáa⁷in ó⁷an. Nanbí jâa jónu sená⁷ diji⁷, inbí tun Jôesi Tádá dâymági⁷in háa igí⁷ dívíkhâymáa⁷in. 24 Indádí ópûn, hedi háa ditú waa dívíbowá⁷in dâýkeeyan dihaydi, u-á háa díví⁷o⁷ waa hanbá bí⁷amí, hedá ingí⁷ ovây⁷wá⁷âa-í t'ǎhkí ovây⁷k'oewá-ídi. * Gin bí⁷andáho t'ǎhkí t'owa dínhanginnáani nǎ⁷i Moses-ví tsontun mân⁷a⁷gindo⁷in, hediho háäwí uvi⁷gedi ditú⁷di-á ta⁷gen wínamuupí⁷in. 25 Hewânbo in Hudíyo dimuupí⁷in Jesus-ví⁷piye dívíwâyunde⁷in na⁷indi âyta⁷nan âytú⁷âamí⁷di nǎ⁷in na⁷in âywéhpê⁷annin: Wídâýk'o⁷í⁷pí i⁷ koegí⁷ in wé⁷gen t'owa inbí jôesi dâymági⁷i⁷, † hedá wídâý⁷ûnp'oek'o⁷í⁷pí, hedá in animáa ovây⁷k'éwhihánú⁷inbí píví i⁷ ûnp'oe napeepí⁷ wá⁷ wídâýk'o⁷í⁷pí, hedá wíyá to⁷wíwí kwee-ádí háa sendádí wídívíwho⁷kw'ôení⁷pí.”

26 Hediho Paul-di in jónu sená⁷ i-ádí ovây⁷ho⁷, hedi wíyá tháwǎn indádí háa dínkhây⁷ǎ⁷ waa díví⁷an inbí khuu dâý⁷a⁷ginnamí⁷di, hedi i⁷ méesate hay⁷i ee dits'ú in owhá⁷ ovây⁷tu⁷âamí⁷di háýú thaa ovây⁷húuwí⁷in nǎ⁷i t'ǎhkí dâýboewá-ídi. Ihaydânho dâýk'úwákhanugí⁷o wí⁷íngí⁷ Jôesi Tádá óemǎánídi.

Paul i⁷ méesate hay⁷i iwe óepankê⁷

27 Hedi i⁷ jâadi naphademǎn dihaydi wên Hudíyo Asia-windi Paul ee méesate hay⁷i iwe óemú⁷, hedi indi in t'owa iwáyge diji⁷in Paul-ví⁷piye ovây⁷t'ayjaa⁷andáhá⁷ óeyâ⁷. 28 Ginnân dívítuwínúnde⁷: “Un t'owa Israel-win, díkhäge⁷nan. Nǎ⁷i-ân namuu i⁷ sen wéngé t'ǎhkí t'owa ovây⁷tumáa⁷i nanbí khuu gínmuu⁷i hedá nanbí t'owa-á hedá nǎ⁷i méesate hay⁷i-á háagí⁷ wânbo wígínchǎ⁷muupí⁷in, hedá wá⁷ nǎ⁷in Hudíyo dimuupí⁷in wânbo nǎ⁷i méesate ee i⁷di ovây⁷ts'úde, hedânho nǎ⁷i tewhá Jôesi Tádáví⁷ ûnmuu⁷i⁷ ô⁷n⁷a⁷ginhánú.” 29 Gin ditú gá Trophimus oe Ephesus-wi óemú⁷dân Paul-ádí oe bú⁷ i⁷ge dajidi, hediho di⁷ân Paul-di i⁷ méesate ee óets'úde⁷in.

30 In t'owa ee bú⁷ i⁷ge t'ǎhkí dit'ayjaapóe, hedi wáy Paul nawin diwepiye dívíwǎnáho⁷di óeyâ⁷di i⁷ méesate eedi já⁷wépiye khóhkaydi óeho⁷, hedi in phódi dâyt'ídi. 31 Paul óeháyí⁷in dida⁷, hediho to⁷wí i⁷ Rome-win sundadóvi p'ó⁷dédí⁷ tsondiví⁷piye namáa óet'ôe⁷mídi in Jerusalem-win t'owa t'ǎhkí báyéki dit'ayjaapóe⁷in. 32 Wesebo i⁷di wên sundado inbí tsonnin wóégé ovây⁷wé⁷ge⁷an, hedi indá owáy in t'owa diji⁷ iwepiye díví⁷ǎäho⁷. Iví sundado wóégé dipówádí in t'owadi ovây⁷mú⁷ ihaydi wesebo Paul óewhǎdidi dívíwóyí⁷. 33 I⁷ sundadóvi p'ó⁷dédí⁷ Paul-ví⁷piye namáadi iví khóe ônyâ⁷, hedi in sundado ovây⁷tu⁷an kadénadi óewhi⁷amí gin, hedá in t'owa ovây⁷tsika⁷yan, “To-an nǎ⁷i sen namuu? Hânnan i⁷an?” 34 Wên t'owa wí háäwí dívítuwínúnde⁷, wây-á wéndá háäwí piháa-á, hedânho hânho dínthkhwíntú⁷di wí⁷ûnkodipí ûnhanginpúuwí⁷in ta⁷gendi háa napóe⁷in. Hediho in

* 21:24 Wa⁷ in sená⁷ ovây⁷k'owapídi⁷bo dínkhây⁷ǎ⁷ wên animáa dâýkumǎ-í⁷in dâýhǎqnú-ídi Jôesi Tádá óemǎánídi.

† 21:25 Námú⁷di 15:20.

sundado ovâytu'an, "Nanbí sundado tewhá iwepiyebo bînts'ûude-í" gin. ³⁵ In sundadodi iwáy she'áy iwepiye óeho', hedi iwedáhá' óetegekê'di kw'áyepiye óepiye, gá in t'owa hânho dívít'ayyaa'odân, ³⁶ hedi Paul ûnwóemändi dívítuwinúnde? "Ja' áyháji" gin.

Paul-di wí'bo iví'gedi in Hudíyo ovâyhée'an

³⁷ In sundadodi Paul inbí'piye óetsudehon dihaydi, Paul-di Greek tundi i' sundado p'ó'dédí' óetu'an, "Ti wên háawên wítu'âamí?" I'di Paul óetu'an, "Naa wíðinhanginnáhpíwân Greek tundi bihée'o'in. ³⁸ Hediho u-á wí'unmuupí i' to Egypt-wi', wên t'owa i' nangewin tsonnindadi ovâyhánkannandi', hedáhá' i'di in jónu maapaasôn (4,000) senä' oe ahkónupiye ovâyo', t'owa t'akhanu'in gin ovâytu'o'in." ³⁹ "Joe" gin Paul natú, "Naa Hudíyo-ân omuu. Tarsus bú'wibá omuu, há'i-á wí bú' hay'i' oe Cilicia nange iwe'i namuu, hedi iwe othá'de. Ti ná'in t'owa naa díhí'määni?" ⁴⁰ Hediho in t'owa ovâyhée'amídi óemägi di Paul she'áy kw'áye wáy iwínú, hedi imannan dívít'óeyaanídi. Dituhán dihaydi inbí Hebrew tundi ovâyhée'an. Ginnân ovâytu'an:

22

¹ "Mä'mää'indá tí'ûuwín páádé'indá, bít'óeyan. Naadi wâyutuhkankhâymaa naa háawên wânbo híwóhpí'in wíday'anpí'in." ² Hebrew tundi ovâyhí'maadi dit'oe ihaydi shánkí wânbo hânda' dínpoé.

³ Hedáhá' ovâytu'an, "Naa Hudíyo-ân omuu. Oe Tarsus bú' Cilicia nange iwe o'aypuyä, hewânbo nää Jerusalem osôe. Gamaliel naví háhkandi dînmuu, hedi i'di áyîngidi nanbí thehtáy pahpá'inbí khuu naa díhá'an. Háa Jôesi Táda nada' waagi naa pín ta'gedi oda' day'amí'in, nää thaa un ikanda' waagibá, ⁴ hedânho naa osôedi o'ân híwó namúuní'in há'in Jesus-ví p'óegé di'ahsaa'in báyéki t'ôephade iwe dovâykáanídi ovâyt'aháanú-ídi, hedi naa otsonpóedi kwiýä'dá senä'dá ovâywhi'ankidáhá' ovâypankw'ódi. ⁵ I' owha' p'ó'dédí'-ádi hedá in tunjowa'-ádi dínkodi wovâytu'âamídi naadi in ta'gen wâyumáa'in. Indá wí ta'di naa dímagi nanbí Hudíyo t'owa oe Damascus bú' dovâymaa'nídi, hedi naa omää in t'owa Jesus-ví'piye díwíwâyunde'in owáy wâhää dikw'ó'nin dovâypanhóenídi hedá nää Jerusalem-piye dovâywáymá'ídi ovâyutuhcháanú-ídi."

Paul-di ovâytu'an hádidi Jesus-ví'piye iwäyu'in

⁶ "Naa p'óegé omändi oe Damascus bú' opowamân dihaydi taage púnú'dí naná. Tsíkhagipi wí ko makówádí nawá hedi di'ánkê'. ⁷ Nangepiye okanu, hedi wí to'wídi naa díhí'maadi ot'oe. Ginnân natú: 'Saul, Saul, háadan u'di naa dí't'ôephadekando?' ⁸ Naa otsikapóe, 'Nanbí Sedó, to-an unmuu?'. I'dá dítu'an, 'Naa Jesus Nazareth-wi omuu. Naa i' u'di dí't'ôephadekando'-i-ân omuu.' ⁹ In to'wên naa-ádi diji'in i' ko dâymû', hebo i' to'wídi díhí'maa'ivi tun wídika'pówápi. ¹⁰ Naa otú, 'Nanbí Sedó, hânnan day'amí?' I'di dítu'an, 'Ówínúdi oe Damascus-piye ópûn, hedi iwe wóetu'amí háa úkhây'ä' bi'amí'in.' ¹¹ I' ko hânho nakaydi naa otsí't'aapóe, hediho in naa-ádi diji'indi naa dípahtsaakê', hedi handidi oe Damascus opówa.

¹² "Wí sen Ananias gin nakhawä'i' iwe nathaa. Nää'i sendá ta'gendi Jôesi Táda óe'a'gin, hedá in Hudíyoví khuu-á t'ähki ihon, hedi t'ähki in Hudíyo Damascus dithaa'in dítu' híwó'di sen namuu'in. ¹³ Naví'piye na'äädi naví nú' iwínú, hedi dítu'an, 'Tí'ûu páádé'i Saul, uví keetan mänke?'. Wesebo naví keetan donkê'di i' dómû'. ¹⁴ I'di naa ginnân dítu'an: 'Jôesi Táda nanbí thehtáy pahpá'indi óe'a'ginmä'i'dân wóede'man háa nakanda'in úhanginnáanídi, hedá Jesus i to'wí iví wówátsi ta'ge ihondi namuu'i nâamúunídi, hedá i' tun wóetuhkankhâymaa'i' unt'oe-ídi. ¹⁵ Ta'gendân u' i'gi' bihée'amí, hedi u'di t'owa t'ähki háäwí nâamû'i hedá unt'oe-i-á ovâytu'âamí. ¹⁶ Hediho nää wíyá shánkí wíwítsíkha'amípi. Ópûn, unp'óp'oepúuwí, hedá Jesus nádaa'an uví t'aywó'di wônjää'amídi, gin Ananias-di dítu'an."

Paul-di ovâythayyan Jôesi Tádádí óetu'annin in Hudíyo dimuupí'inbí'wepiye namú-í'in

¹⁷ “Jerusalem-piye owáymää ihaydi i' méesate hay'i ee ots'ú'di o'ääji' waabá dînpóe. ¹⁸ I' ää iwe Nanbí Sedó Jesus dómú', hedi dítu'an, 'Oe Jerusalem hääwí naví'gedi ovâythkankhâymaa'i há'to wónsígí'amí, hediho ówänäki', iwedi ópeeve.' ¹⁹ Hedi naa otú, 'Hewänbo Nanbí Sedó, indá dínhanginnân naa wéngé t'ähki i' Hudíyoví méesate eeje dáyjýéndewän in uví'piye dívíwâyunde'in dovâypanhóenídí hedá dovâywhääñídá. ²⁰ Hedi Stephen i' uví'gedi ovây't'óe'andiví ûnp'oe ôñch'áa ihaydi, naa wá' ok'aawin ee nú'. In to'wëndi óehéyi'ninbí k'léwé'i aa dovây'âyînmáa, hedi híwó díví'o' gin naa o'ân.' ²¹ Hewänbo Nanbí Sedó Jesus-di dítu'an, 'Ópûn, naadi kayi' wăhăäpiye wísankhâymaa, in Hudíyo dimuupí'inbí'wepiye.' ”

²² In t'owađi Paul ônt'óeyande', hewänbo nă'i hí' in Hudíyo dimuupí'inbí'gedi natú ihaydi dívít'ehtuwínú, “Binhe', wínachă'muupí nawówayêenídí.” ²³ Wíđituhándepídí shánkí dívítuwínúnde', hedi inbí k'léwé'i aa dâythathă'o' hedá kw'áyepiye dâynahchănunde dâykeeyamídí dit'ay'in. ²⁴ I' Rome sundado p'ó'dédí'di in sundado ovâytu'an Paul inbí'piye óets'ûude-í'in óewhăwhă'namídí hedânho ûnhanginpúuwídí háadı in t'owa Paul-ví'piye dívít'ehtuwínúnde'. ²⁵ Hediho óewhiwínú púwhí'dí óewhăñídí, hebo Paul-di óetu'an in tăgintă (100) sundadoví tsondi iwe tsowa nawindi', “Tí i' tsonnun natú' úk'óe'in naa díwhăñídí? Naa-á oe Rome dínkhăwăta'k'óe, hedi wa'di wíwínkeek'û'pí háa naa híwóhpi dáy'annin háa joe.”

²⁶ Nă'in nat'oe ihaydi in sundadoví shánkí p'ó'dédí'ví'piye namää hedi óetu'an, “Tí úhanginná háa bitsiyekhây'o'in? Nă'i sendá oe Rome ûnkhăwăta'k'óe.” ²⁷ I' sundadoví shánkí p'ó'dédí' Paul-ví'piye namăadi óetu'an, “Dítu'an, tí oe Rome úkhăwăta'k'óe?” “Hedân hoi” gin Paul natú. ²⁸ Óetu'an Paul, “Naa oe Rome dínkhăwăta'k'úwídí báyéki chă' dáywă'áa.” Paul-di óetu'an, “Naví tádá'in Rome-win t'owa damuudího naa wá' Rome-wibá omuu.” ²⁹ Wesebo in to'wên Paul óetsikakhâymaa'in iví'wedi dívíjâatăä. I' sundado tsondi p'ó'dédí' wänbo nakhunwôeda'póe ûnhanginpóedí Paul-á Rome-wi t'owabá namuu'in, gá i'báho natsonpóedân kadénadi Paul óewhi'amí'in.

Paul-di in Hudíyo tunjowa' ovâyhi'máa

³⁰ I' sundado tsondi p'ó'dédí' nahangin'ânda' ta'gendi háawin híwóhpi'in in Hudíyodi Paul ôñchănunde'in, hediho wíyá tháwăn óewhihsuu hedi in Hudíyo owha' p'ó'dédí'in hedá in wé'gen Hudíyo p'ó'dédí'indá dívíwé'ge'amí'in ovâytu'an. Ihaydiho Paul óets'ûde inbí páadépiye óewéñú-ídí.

23

¹ Paul-di in tunjowa' ta'ge ovâymúndedi ovâytu'an, “Tí'ûuwín páadé'in, Jôesi Tádáví páadépiye nă'in naadi wâytu'âamí: Naví pí'nă khó'jé dínhanginná naví wówátsi thaa t'ähki híwó'nin wówátsi donhonnin.” ² Nă'in nat'oedi Ananias i' owha' p'ó'dédí' namuu'i'di in Paul-ví nú' diwinnin ovâytu'an sóe eedi óemaphâave-í'in. ³ Paul-di óetu'an, “Û-ân Jôesi Tádádí wóemaphavekhâymaa. Wí paa ijánúmaa'i waagi'ba unmuu. Úkhây'ă' úhanginpúuwí'in háa wên t'aywó'nin dáy'annin háa joe, nă'i tsonnun namuu'i natú' waagi, hewänbo ù wí'bo hă'i tsonnunbá wínăa'a'ginpí, nă'in t'owa dísomaphâave-í'in ovâytu'andi.” ⁴ In iwe diwinnindi Paul óetu'an, “Háadan Jôesi Tádáví owha' p'ó'dédí' uví hí'dí mân'a'ginhánúnde'?” ⁵ Paul-di ovâytu'an, “Tí'ûuwín páadé'in, naa wíđínhanginnáhpí owha' p'ó'dédí' namuu'in. Dínhanginnândáho há'to han otúuníwän, gá Jôesi Tádáví ta'nin diwe ginnân nata'muudân: Wígínkhây'ăhpí wên háawên t'aywó'nin nanbí t'owaví tsonninbí'gedi gitúuní'in.”

⁶ Hedi Paul-di ovâymû' wáy wên in iwe diji'in Sadducee t'owa dimuu'in hedá wëndá Pharisee t'owa-á. Hediho kaygi in tunjowa' ovâytu'an, “Tí'ûuwín páadé'in, naa Pharisee t'owa-ân omuu, naví tádá Pharisee-bá dînmuu. Năwe dítsondiwekán gá in

dichuu'in diwáywówápúuwí'in dáywäyundedân." ⁷ Han ovâytu'an dihaydi in Pharisees-ádi in Sadducees-ádi dívítuhkannan, hedi diwijedeedi wêege'in dipoe. ⁸ Gin díví'an gá in Sadducee t'owa wídívíwäyundepídân in dichuu'in wíyá diwáywówápúuwí'in, hedá p'oewaaahâa-á makówáwin t'ôepa'aa'indá diji'in wídívíwäyundepí; hewänbo in Pharisee t'owa-á dívíwäyunde diji-ákun. ⁹ In t'owa t'ähkí shánkí kaygi dívítuwínunde', hedi wên Hudíyoví khuu dâyhá'o'in, Pharisee t'owabá dimuu'in, dívíwínúdí kay'indi ditú, "Ná'i sendá wên háawin t'aywó'nin i'annin wänbo wí'âyshaadebí. Mađi hádeewáy wí p'oewaaahâadi háa wí makówáwi t'ôepa'aa'i'di ta'gendi óehée'an."

¹⁰ Hânho dívítuhkandodi dívítsaakhây'o', hediho i' sundado tsondi p'ó'déđi' nakhunwôeda'poe. Na'ánde Paul hânho óewa'amí'in, hediho in sundado ovâyjôn, "Ja' bípûn, Paul bînkê'di há'in Hudíyoví'wedi bînjâa'amí, hedi unbí'piyebo bints'ude."

¹¹ I' khun Paul-ví hânge Nanbí Sedó Jesus nakwínudeedi óetu'an, "Wí'unkhunwôeda'ípi. U' oe Jerusalem navi'gedi ho bihée'an, hedá oe Rome hanbá bikhâymaa."

Paul óeháyji'in dida'

¹²⁻¹³ Wíyá tháwän hédéndí wên Hudíyo dívíwé'ge'an dívíhée'amídí wên ánskaa dâyk'úuwídí. Ditú, "Ívíhaadâkhâymaa, hedi wí'ívíhúukankhâymaapi Paul áyhay píhay. Han íví'anpídá, tobá Jôesi Táđáđi dítuhcháänú-i." Ná'in gin ditú'in jónántä'diví (40) shánkí diji'. ¹⁴ Hedi dimää in owha' p'ó'déđi'indá hedá in Hudíyo tsonnindá inbí'wepiye, hedi háa dâywêhpêe'annin ovâytu'an. Háa dikanda' i'gedi ovâythayyan dihaydiho ovâytu'an, ¹⁵ "Nää undáđi hedá in tunjowa'dáđá i' sundadoví tsondi p'ó'déđi' bint'ôesân. Bintu'an Paul nää unbí'piye óemá'i'in. Bintu'an shánkí íhangin'ânda' háa Paul i'annin. Na'indáho gikhâymuuní áyháyjídí nää tsowa napówápídíbo'."

¹⁶ Hebo Paul-ví määmä'ay nat'oe dívíkhakwogí'o'in óeháyjídí, hediho in sundadoví'piye nats'ündi i'gedi Paul óetu'an. ¹⁷ Paul-di wí tãgintä (100) sundadoví tsondi óetuhkännandi óetu'an, "Ná'i e'nú i' sundado tsondi p'ó'déđi'ví'piye náhûu. I' e'núdí wên háawên óetu'amí'in nada'." ¹⁸ Hediho i' e'nú i' sundadoví tsondi p'ó'déđi'ví'piye óeho', hedi óetu'an, "Paul i' to gínpannândi'di naa dítuhkännandi dítu'an ná'i e'nú uvi'piye dómá'í gin, wên háawên wóetu'âamí'in nada'di."

¹⁹ I' sundadoví tsondi p'ó'déđi'di i' e'nú oe hângepiye óepahtsaakê' wí'bo dayêenídí, hedi óetsika'yan, "Hää-an naa dít'ôe'amí'in unda'?" ²⁰ I' e'núdí óetu'an, "In Hudíyo dâywêhpêe'an wóedaa'amídí tha'di Paul tunjówháagépiye óehúuwídí, háa i'annin shánkí dihangin'ânda' waagibá. ²¹ Hebo wíwóewäyukannamípi. Jónántä'diví (40) shánkí senä' dívíkhakw'ó óeháyjídí. Jôesi Táđáđi páadépiye dívítunmägi wídívíhúuyamípi'in wídây'p'oesuwwá-ípi'in Paul óehay píhay. Nää dikhâymuu hedi ditsíkha u' untúunídí i' náasaaní'in." ²² Óetu'an i' e'nú, "To'wí wänbo wínâatu'âamípi ná'i dít'ôe'andi'." Hedi iwáygédi óesan.

Paul i' tunjó Felix-ví'piye óeho'

²³ Hedi i' sundadoví tsondi p'ó'déđi'di wây-á wíje senä' ovântuhkännan, indá tãgintä (100) sundado dântsonmää'in damuu, hedi ovântu'an, "Wíje tãgintä (200) sundado nangedi'indá, hedá tségintä (70) kwääjêe k'éwédi'in sundado-á, hedá wây-á wíje tãgintä (200) júnphé wóegé'in sundado-á ovâytu'an dívíkhây'amí'in, nää khun whänu iwáypiye oe Caesarea-piye dimú-ídi. ²⁴ Hedá wíje wên kwääjêe Paul i'íhsôege-ígí' bînpútesoge, hedi oe Felix i' tunjóví'wepiye bî'áyînhûu." ²⁵ Hedi wên ta'nin ita'nandi gin natú:

²⁶ "Naví tunjó Felix hânho wí'a'gindi', naa Claudius Lysias-di wísengitu'an. ²⁷ Wên Hudíyodi wí sen Paul gin nakháwă'i' óeyâ'di óekhe'khâymaaawän, hewänbo naa dînhanginpoe i-á oe Rome ûnkhwăta'k'oe'in, hediho in sundado-ádi omää inbí mangedi dójâa'amídí. ²⁸ Háawin híwóhpi'in ônchânunde'in naa ohangin'ânda', hediho inbí

tunjówháagépiye naadi dóho?. ²⁹ Naa dîhanginpóe in híwóhpi'in ônt'e'p'idénde'indá wên háawin kâý'in wânbo óepansóege-ídí háa óeháyídí wínamuupí'in. In Hudíyo wên háawên inbí kuu i'gedída' díwíwânpihí'máa. ³⁰ Ihaydáhá' to'wídí naa dí't'óe'an dáywéhpêe'annin ná'i sen óekhegi'o'in, hedího wesebo uví'piye i' dósan, hedí in to'wên in híwóhpi'in ônt'e'p'idénde'in dovâytu'an uví'piyân dimú-i'in wóetu'âamídí háadí iví'piye dit'ay'in" gin ita'nan.

³¹ Hedího in sundado háa ovâyjôn waagi díví'an. Khu'déedí oe Antipatris bú'piye Paul óeho?. ³² Wíyá tháwân in sundado kwâájêe k'éwédí'indída' Paul óehon, hedí in wé'gen sundado inbí'wepiye dívíweeho?. ³³ Oe Caesarea bú' in Paul-'in dipówá ihaydi i' tunjó in ta'nin ôn'an hedí Paul iwebo óejoe'an. ³⁴ In ta'nin i' tunjó itunkanbowa ihaydi Paul óetsika'yan, "Wé'i nangewi-an unmuu?" "Oe Cilicia-wi-ân" gin Paul-di óetu'an. ³⁵ I' tunjó ná'in nat'oeđi Paul óetu'an, "Owáy in to'wên wônt'e'p'idénde'in dipówá ihaydânho naadi wíntunjó'namí." Ihaydá in áyí'nin ovâyjôn Paul híwó óe'áyíngi'amí'in i' tewhá hay'i Herod ik'û' iwe.

24

In Hudíyodi Paul ônt'e'p'idénde'

¹ P'ánú thaa naphade ihaydi, Ananias i' owha' p'ó'déedí' namuu'i-á hedá wên Hudíyo tsonnindá dipówá. Wí sen Tertullus gin nakháwǎ'i' hânho nahí'há'i namuu'i' indáđi dáykán, hedí i' tunjóví'piye dimáa i' tunjó óetu'âamídí háa Paul i'annin. ²⁻³ Paul óets'úde, hedí Tertullus-di i' tunjó óehée'an Paul ônt'e'p'êede-ídí. Ginnân natú:

"Nanbí tunjó Felix, u' báyéki wí'a'gindi', báyéki gikú'daapóe t'ǎhki na'ingí' wéngé t'ǎhki bi'andi namuudi. U' unmuudânkunho hânpídíbo báyéki paayo githaa, hedá uví hangintandi báyéki híwóhpi' nanbí nan diwedí dînjâa'an. ⁴ Náa naa wó'da'pí hânho wíjâap'íde'amí'in, hedího unsehkanát'óedí wí hây tǎhkiwân dînt'óeyaaní, han unchanpóedí. ⁵ Ginnân hîn napóe: Na'indi ná'i sen ovây't'owat'e'ya'dodi âymû'. Ná'in Hudíyo wéngé t'ǎhki ovây'pitsaakando', hedá i-á p'ó'déedí' namuu in to'wên i' Nazareth-wi senbí hâhkan deepiye díwíwâyunde'ingí'. ⁶⁻⁸ Nanbí méesate hay'i wânbo i'a'ginhánú, hedânkun âypankê'. Gida'wân âytunjó'namí'in âynuuwǎ-ídí háa ta'gendi nanbí kuu i'a'ginnanpídí háa joe. Hebo Lysias i' sundadoví tsondi p'ó'déedí' napówá, hedí kay'indi nanbí man diwedí óejâa'an, hedáhá' ovâyjôn in to'wên ônt'e'p'íde'in uví páadépiye di'ǎǎ-ídí. U'di wí'bo híwó ná'i sen nâatsika'yandáho úhanginpúuwí t'ǎhki ná'i iví'gedí wít'e'p'idénde'i ta'gen namuu'in" gin ovâytu'an.

⁹ T'ǎhki ná'i Tertullus Paul-ví'gedí natú'di' in Hudíyo hanbá ditú, hedá ditú i' t'ehpide tun Tertullus ihí'máa'i ta'gen namuu'in.

Paul wí'bo iví'gedí ihí'máadi i' tunjó Felix óetu'an híwóhpi wí'i'anpi'in

¹⁰ I' tunjó imannan Paul óehí'mǎánídí, hedího ginnân Paul-di óetu'an: "Naa dîhanginná báyéki paayo ná'in t'owagí'in tunjówháagé un'ánnin, hedânho báyéki ohíhchan dáyhée'amídí wí'bo dáy'aywoenídí. ¹¹ Mađi tá'di wíje (12) thaa phade ihaydi naa Jerusalem-piye omáa Jôesi Tádá dó'a'ginmǎánídí. ¹² T'ôepídíbo úhanginpúuwí ná'i ta'gendi namuu'in. Naa to'wí-ádí wídaytuhânbopí, hedá wído'vâyt'owat'e'ya'nanpí i' Hudíyo méesate hay'i iwe, háa inbí méesate hí'indi eeje wânbo joe, hedíháa i' bú' i'ge wânbo joe. ¹³ Indá wíđínkeekankodipí ná'i naví'gedí dînt'e'p'idénde'i ta'gen namuu'in.

¹⁴ "Hebo ná'innân naa otúuní: In p'óegé iwe naa dáy'ahtuyende'indá ná'in t'owa ditú' pí'wên p'óegé namuu'in, hewânbo i'ge dáy'ahtuyendedí Jôesi Tádágí' dáy't'ôemáa, i-á nanbí thehtáy pahpá'indi óe'a'ginmǎ'. T'ǎhki ná'i kuu Moses ita'nandi' hedá in Jôesi Tádáví tukhe'min dáyta'nandi-á naa dáywâyunde'. ¹⁵ Háa ná'in t'owa díwíwâyunde'in napuwagí'o'ínbá naa wá' dáywâyunde', hedí ginnân namuu: Jôesi Tádádí t'ǎhki in dichuu'in ovâywówápakhâymáa, híwó'nindá híwóhpi'indá. ¹⁶ Hedí gin dáywâyundedi,

hãädi wänbo t'ähki dáykhãäde Jôesi Tádávi páadépiye hedá t'owavi páadépiyá híwó dáytsiye'amídí, hedânho naví pí'ná khó'jé dínhanginnáanídí híwó dáykanhonnin.

¹⁷ “Báyéki paayo Jerusalem bú' iwe wó'ánpíwän, hedáhá' dáywáybun wí chã' in naví t'owa dikãäkw'ó'nin dovâymãänídí, hedá wí naví hãäwí dínmúuní'i-á Jôesi Tádá-á dómãänídá. ¹⁸ I' méesate hay'i ee gin dáy'o' ihaydi in t'owadi naa dímû'. Naa dáykhây'anho' Jôesi Tádá dó'a'ginmãänídí, nanbí khuu gínmuu waabá. Báyéki t'owa iwe wídijihpí, hedí t'ähki hãnda' naná. ¹⁹ Wên Asia-win Hudíyo wá' iwe diji'. Indáho dínkhây'ã' wóetu'ãamí'in háawin wên t'aywó'nin naa dáy'annin, naví'gedí wóet'e'p'êede-í'in dida'dí. ²⁰ Hewänbo nãä nãwe wídijihpídí, tobá nã'in diji'indân wóetu'ãamí háawin t'aywó'nin dáy'annin dínhanginpóe'in in Hudíyoví tunjówháagépiye dikán dihaydi. ²¹ Nã'in wéhpêeda'mân dáy'an iwe owin dihaydi: Dáytwínúdí dovâytu'an, 'Naa dítsondiwekán gá in dichuu'in diwáywówápúuwí'in dáywâyundedân'” gin Paul-di óetu'an.

²² Felix Jesus-ví p'ôe i'gedí híwó ûnhanginná, hedího in iwe diji'in ovâytu'an, “Nãä-á wíyá wí'ívíhée'amípí. Owáy Lysias i' sundadóví tsondi p'ó'dédí' napówá ihaydânho naadi wâytu'ãamí háa unbí hí' i'gedí o'ánde'in.” ²³ Hedího wí sundadóví tsondi gin óetu'an, “Nã'i sen ná'áyîngi'an, hewänbo napannân waagidá joe. Iví k'ema'in i' ovâypuwãmãäní, i' hãäwí ûntáy'i' ònkáanídí.”

Felix-ádi Drusilla-ádi Paul ònt'ôeyan

²⁴ Wí hâyú thaa naphade ihaydi Felix nawáy'ãä iví kwee Drusilla wóegé, i-á Hudíyo kwee-ân namuu. Paul óets'údedí dânt'ôeyansóge, hedí Paul-di ovánthayk'û' hádídí to'wí Christ Jesus-ví'piye iwäyü-í'in. ²⁵ I'dí ovánhí'máa hádídí inbí wówátsi ta'ge dänhúuwí i'gedí, hedá háa dawänpida' waa dänkanhúuwí'in wídänkhây'ähpi i'gedá, hedá i' thaa Jôesidi t'owa ovâykeekw'ôení háa híwó háa híwóhpí díví'an ní'gedá. Han ihí'máadi Felix nakhunwôeda'póedí óetu'an, “Nãwedí ópeeve wíyá wítuhkännan píhay, hãädi naa dînpóe ihaydi.” ²⁶ Hebo Felix natsíkha Paul-di óechä'mãänídí, hedânho óewá'ãadá óema'p'ãädi-í, hedího ihaydä' óetuhkándó' i-ádi ihée'amídí.

²⁷ Wíje paayo daphade ihaydi Felix óetunjó'jâ'an hedí Porcius Festus natunjósogedee. Felix-di Paul oe pan diwebo óejoe'an, in Hudíyo-ádi nak'emamúuní'in nada'dí.

25

Paul nada' Caesar-di òntsonnamí'in

¹ Festus i' tunjó ts'aabi namuu'i' oe Caesarea bú' napówá, hedí poje thaa naphade ihaydá iwedá oe Jerusalem bú'piyá namää. ²⁻³ Oe Jerusalem napówá ihaydi in owhá' p'ó'dédí'indádi hedá in wé'gen Hudíyo senä' he'ennindádi Paul wíyá ònt'e'p'íde, hedí kay'indi Festus dida'póe wên hãäwên ovây'amídí. Dida' Paul oe Jerusalem-piye óemá'í'in, gá dínwéhpêemuudân dívíkhakw'ôení'in óeháyjídí wa' p'óegé namändibo'. ⁴⁻⁵ Felix-di ovâytu'an, “Paul-á oe Caesarea napannân. Naa wí hâyú thaa iwe oepiye owáymän. Hedáho wên unbí senä' he'ennin bîntu'ãamí naa-ádi dimú-í, hedí wên híwóhpí'in Paul i'andáho', indi óetunjó'diwekääní.”

⁶ Festus mađi wíyá kháve háa tã thaa iwebo iwóyí', hedáhá' Caesarea-piye nawáymää. Wíyá tháwän ovâytsionnamídí isóge, hedí in sundadó ovâytu'an Paul dikenmú-í'in. ⁷ Paul óekán, hedí nats'ú' dihaydi in Hudíyo oe Jerusalem-di di'ãä'in iví nú' iwéngé diwindi ònt'e'p'ídéndedí ditû' báyéki kây'i hãäwí híwóhpí' i'andi, hewänbo wídínkodipí ta'gendi dáythayyamídí nã'i ditû'di ta'gen namuu'in. ⁸ Paul wí'bo i'aywoenídí ihée'andi gin natú: “Naadi in Hudíyoví khuu wídovây'a'ginhánúpí, hedá nã'i Hudíyoví méesate hay'i ee a'ginkhanugi' wó'ts'úhpí, hedá wên háawin t'aywó'nin wänbo in Rome-'inbí tsondi Caesar-ví'piye wídáy'anpí.”

⁹ Hebo Festus in Hudíyo ovâyhíwó'namí'in nada', hedího Paul óetsika'yan, “Ti oe Jerusalem-piye unpunda' iwe naví páadépiye wíntsonnamídí nã'i wònt'e'p'ídénde' i'gedí?”

¹⁰ Paul-di óetu'an, "Joe, năwebânkun dîntsonnamí'in oda'. Năä uví páadépiye owindi i' tsondi Caesar-ví páadépiye owin dîntsonnamídí waagibá namuu. Hedá wá' u-á wí'bo híwó úhanginná wên háawên t'aywó'nin wânbo in Hudíyoví'piye wídáy'anpí'in. ¹¹ Wáy wên háawên t'aywó'nin dáy'andáho', hedi ná'in t'aywó'nin namuudi ochuu-í'in dînkây'ădáho', há'to otúuní wídíháyjípí'in. Hebo năä hăăwí ná'in t'owadi dînt'e'p'ídénde'i ta'gen namuupídá, to'wí wânbo wí'ûnk'óepí inbí măngepiye díkáaní'in. Hediho oe Rome diwe Caesar-ví tunjówháagé iwe dîntunjó'namí'in oda'" gin Paul-di óetu'an.

¹² Festus-di in óetumakhemáa'in ovâyhée'an, ihaydáhá' Paul-ví'piyá ibeedí óetu'an, "Caesar-ví tunjówháagé iwe wôntunjó'namí'in unda'điho iví'piye wísaaní."

Paul-di Agrippa-ádi Bernice-ádi ovănhée'an

¹³ Hăyú thaa naphade ihaydi i' tsondi Agrippa iví kwee Bernice-ádi oe Caesarea dapówa Festus óesengitú'amídí. ¹⁴ Wí hăyú thaa da'ăn dihaydi Festus-di Paul-ví'gedi Agrippa óet'oe'an. Ginnân óetu'an:

"Năä pan diwe wí sen na'ăn Felix i' tunjó phade'i'đi óejoe'andi'. ¹⁵ Naa oe Jerusalem oji' ihaydi in Hudíyo owha' p'ó'đedí'indi hedá in tsonnindá hă'iví'gedi dít'e'p'íde, hedi in dida' otúuní'in hă'i t'ehpíde tun ta'gen namuu'in. ¹⁶ Hewânbo dovâytú'an, 'In Rome-windi hănhay wânbo wí to'wí wí'ókándepí in to'wên ônt'e'p'ídénde'inbí mange. Páadé nakhây'ă' in to'wên ônt'e'p'ídénde'inbí páadépiye iwéénú-í'in, hedân wí'bo i'aywoenídí ihée'amí ná'i hăăwí ônt'e'p'ídénde' i'gedi.'

¹⁷ "Hediho năwe diwé'gepóe ihaydi wídáytsíkha'anpí. Wíyá tháwănho dovâytsonnamídí dáysoge, hedi in sundado dovâytú'an i' sen óets'ûude-í'in. ¹⁸ Iví'gedi dít'e'p'êede-ídí dívíwínú ihaydi, naa o'ân wên háawin kâ'y'in i'annin dítuhkankhâymaa'in, hebo han wídíví'anpí. ¹⁹ Nă'i sen Paul gin nakháwă'i-ádi dívíwănpituhkando' inbí wăyú dínmuu i'gedi hedá wí sen Jesus gin nakháwă'iví'gedá, i-á nachuu wânbo Paul natú nawówáji' gin. ²⁰ Naa wídîhanginnáhpí hádídí dóshaa-í'in ná'i hăăwí háawin namuu'in, hediho dótsika'yan, 'Ti oe Jerusalem-piye unpunda', iwe ná'i hăăwí wônt'e'p'ídénde' i'gedi wîntunjó'namídí?' ²¹ Hebo Paul nada'póe năä pan diwebo nachaní'in hedá iwedá Caesar-ví tunjówháagépiye namú-í Caesar-di ôntunjó'namídí. Hediho in sundado dovâytú'an óe'áyí'namí'in Caesar-ví'piye dósan píhay" gin Festus-di Agrippa óetu'an. ²² Hedi Agrippa natú, "Naa wá' ná'i sen háa natú'nin ot'oe-í'in oda'." Festus-di óetu'an, "Tha'dibo unt'oe-í-áhay."

²³ Wíyá tháwăn Agrippa-ádi Bernice-ádi ná'i íve hay'i dats'ú, wên sundado tsonnin he'ennin wóegé hedá wáy-á bú'win tsonnin wóegá. Sa'wó da'aamuu, hedá hăăwí t'ăhkí hânho sa'wó nakeet'oe. Festus natsonpóe Paul óets'ûude-í'in. ²⁴ Hedi Festus-di ovâytú'an, "Tsondi Agrippa hedá un t'owa năwe íji'in t'ăhkí, binmú'đí ná'i sen. Iví'gedi t'ăhkí in Hudíyodi oe Jerusalem-windáđi hedá năwe diji'indáđi naa díhée'an. Dívítúwínúndedi naa dítú'an ná'i sen óeháyjí'in ûnkây'ă'. ²⁵ Naadi wên háawin wânbo wídônshaapí óeháyjídí. Hebo i-á wí'bo nada'póe Caesar-di ôntunjó'namí'in, hediho naa dáy'ánshaamăgi Caesar-ví'piye dósaaní'in. ²⁶ Hebo hăăwí wânbo wídîhanginnáhpí ná'i senbí'gedi naví tsondi p'ó'đedí' Caesar dônta'namí'in. Hedânho un t'ăhkíví páadépiye dómaa bînhée'amídí, hedi shánkídí uví páadépiye, naví tsondi Agrippa. Hedi bîntsikabowa ihaydi shánkí dîhanginpúuwí hăăwí i'gedi Caesar dônta'namí'in. ²⁷ Han dáy'an, gá dînchanpóedân bondoe'i namúuní'in wí pan dósaanídí páadé wídovâythayyanpídí hăă i'gedi ônt'e'p'ídénde'in."

¹ Agrippa-di Paul óetu'an, "Naadi wînk'úya' uvi'gedi bipihée'amídí." Hedi Paul iman-nandi ihée'an wí'bo i'aywoenídí. Gin natú:

² "Tsondi Agrippa, nää naadi wítuhkankhâymáa naví'gedi hedá ná'i hääwí ná'in Hudíyodi naa dînt'e'p'idénde' i'gedá, hedi naa ohíhchan u-ân i' unmuu'in uvi páadépiye owindi. ³ Hedi shánkídí ohíhchan u-á ta'gendi ná'i Hudíyoví khuu dínmuu i'gedi úhanginnândi, hedá úhanginná wáygéhää handa' wídíví'ánshaa'opí'in. Hediho pín ta'gedi wída'máa dînt'ôeyaaní'in.

⁴ "T'ähkí in Hudíyo dínhanginná háa naví wówátsi donphade'in o'e'núji' ihaydi waag-ibo', wí'gín oe naví nangá hedá oe Jerusalem bú' iwá. ⁵ Hedi in dida'dáho wóetu'âamí ná'in: Báyéki paayo dínhanginná naa páadédíbo Pharisee omuu'in, hedi ná'in Pharisee t'owa-á nanbí khuu shánkí kay'in dâyhúja' ná'in wé'gen Hudíyo t'owaví'wedí. ⁶ Nää naa dítunjó'diwékán gá dáywâyundédân Jôesi Tádá i'amí'in iví tun nanbí thehtáy pahpá'in ovâymagi'in. ⁷ T'ähkí in tá'dí wíje Israel-ví e'nûnbí ây iwedi'in wá' ná'in in Jôesi Tádá natú'in ikhâymáa'nbá dívíwâyunde', hediho khuu-á thaa-á i' óe'a'ginmá'. Hedi nää, naví tsondi unmuu'i', naa wá' hanbá dáywâyundédibo' in Hudíyodi naa dînt'e'p'idénde'. ⁸ Heháadan un Hudíyo wí'únkodipí úvíwâyü-ídí Jôesi Tádádí in dichuu'in ovâywâywówápa'in?

⁹ "Naa-ân o'ânwân báyéki dînjänäkíkanpoe'o'in ná'i Jesus oe Nazareth-wi gin nakháwä'ivi'piye. ¹⁰ Hediho oe Jerusalem han dáy'an. In owha' p'ó'dédí'indi naa dînk'û' báyéki t'owa Jesus-ví'in ûnmuu'in dovâypankw'ôeni'in, hedá ovây't'akhanukhâymáa ihaydi naví tun wá' eepiyebá dáymagi. ¹¹ Hâyänbo naa omää in Hudíyoví méesate eejepiye otsonpúuwídí ovâywhähwhä'namídí, hedá dáykhää dovâykaygi'amídí dítúunídí Jesus-ví'piye wídívíwâyundepí'in. Naa hânho inbí'piye ot'ayyaapóedí Hudíyo namuupí'wi bú' i'ge dáykenjýénde dovâyhóenídí."

Paul-di Agrippa óetu'an háa ûnpóe'in hediho Jesus-ví'piye iwâyunde'in

¹² "Hediho han dáy'amídí naa oe Damascus bú'piye omänwân. In owha' p'ó'dédí'indi wên ta'nin ho dîn'an dóhûuwídí dînk'ûuwídí in Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in dovâypanhóenídí. ¹³ Naví tsondi unmuu'i', taagedi oe p'óegé omän dihaydi wí ko oe makówádí nawândi dómû', i' thanbí shánkí nakohkay'i namuu, hedi ná'i kodí na'in gimännin t'ähkí dí'ánhógi. ¹⁴ T'ähkídíbo nange gikanu. Ihaydi wí to'wídí Hebrew tundi díhée'andi ot'oe. Dítu'an, 'Saul, Saul, háadan naa dít'ôephadekando'? U wí'bo biwänpiwá'o', wí búdu in phék'e'indi óesanhonnin i'a'ts'ádíndedí ipiwá'o' waagibá'. ¹⁵ Naa otsikapóe, 'Nanbí Sedó, to-an unmuu?' I'dí dítu'an, 'Jesus-ân omuu, u'dí dít'ôephadekando'i'. ¹⁶ Nää ówínú. Naa uvi'piye dáykeeyan gá wíde'mandân naví t'ôe dîn'amídí, hedi u'dí t'owa ovây't'ôekankhâymáa nää thaa dímu'in, hewänbo ná'idá'ba joe, owáy wíyá uvi'piye dáykeeyandi hääwí wítuhkangí'o'i wá' ovây't'ôekankhâymáa. ¹⁷ Naadi wísankhâymáa wí'gín in Hudíyo dímuu'inbí'piye hedá in Hudíyo dímuupí'inbí'piyá, hedi inbí'wedí naadi wín'aywoení. ¹⁸ Dínkhunná waagibá dikw'ó, hewänbo u'dí ovâykhäge'khâymáa dínkeepúuwídí hedá Jôesi Tádáví ko i'ge dívíhûuwídí. Hedá Satan i' Penísendiví mangedi ovâyjâa'andi Jôesi Tádáví mange ovâykwohkhâymáa. Hediho naví'piye dívíwâyundedi inbí t'aywó'di ovây'owóejé-í, hedá in wé'gen naví'piye dívíwâyundedi naví'in dínmuu'indádí dívíwóení gin Jesus-di dítu'an."

Paul-di Agrippa óetu'an iví t'ôe i'gedi

¹⁹ "Hediho tsondi Agrippa, háa Jesus-di dítu'an waa makówádí dínkeepóedí díhée'andi naa dáy'a'ginnan. ²⁰ Páadé in Damascus bú'wín dovâyhée'an, iwedá in Jerusalem-indá, hedá oe Judea nange i'ge'in t'ähká, hedá in Hudíyo dímuupí'in wänbo-á. Dovâytu'an inbí t'aywó'di dáyjoe'andi Jôesi Tádáví'piye dívíhâadi-í, hedá híwó dívítsiye'amí dáykeeyamídí ta'gendi inbí t'aywó'di dáyjoe'annin. ²¹ Gin dáy'odiho wên Hudíyodi i' méesate hay'i khó'jé díyâ' hedi díháyjí'in dívíkhääde'. ²² Hewänbo Jôesi Tádádí häädi wänbo t'ähkí

naa díkhäge^odo^o, hediho nää näwe owindi in ta^ogen namuu^oin t'ähkí t'owa dovâytumáa, tobáháa he^oennin dimuu háa he^oennin dimuupí wänbo^o. Hääwí t'ähkí ná^oin t'owa dovâytumáa^oi-á, Moses-ádí in Jôesi Tádáví tukhe^omindádí ditú^oin napuwagí^oo^oinbá namuu, hedi wíyá hääwí wänbo wó^otú^opí. ²³ Indá ditú i^o to^owí Jôesi Tádáví óesóge^oi^o t'owa ovây^oaywoenídí it'ôephadekhây^omáa^oin nachuu píhay, hedi i-á i^o páadé^oi namúuní chuwa iwedi nawáywówápúuwídí, hedânho i^odí wí^ogín Hudíyo-á Hudíyo dimuupí^oindá Jôesi Tádáví p'óegé ovâykeekankhây^omáa^o.”

²⁴ Wa^odí Paul ná^oi hääwí ithaykw'óe^oó ihaydi Festus tsíkhagipí ituwínú, “Paul, ụ-á bondoe^oi-ân unmuu. Báyéki bihá^oan, hedânkun unbondoe^opuwamân.”

²⁵ Hebo Paul-di óetu^oan, “A^ogindi Festus, naa bondoe^oi wó^omuupí. Naa híwó donhangintanmáadí in ta^ogen namuu^oindá^o dáyhí^omáa. ²⁶ I^o tsondi Agrippa näwe na^oándí^o ûnhanginná ná^oi hääwí t'ähkí i^ogedí. Hedânkun iví páadépiye dáyhí^omáadí hääwí wänbo wídókaayohpí. Naa híwó dînhanginná t'ähkí ná^oi hääwí napóe i^ogedí Agrippa-á nat'oe^oin, gá kaadi wínapóepídân. ²⁷ Tsondi Agrippa, ti biwâyunde^o háa in Jôesi Tádáví tukhe^omin ditú^oin? Dînhanginnân biwâyunde^oin” gin Paul natú. ²⁸ Agrippa-di Paul óetu^oan, “Ti un^oân gáhân ụ^odí wesebo wí Christian dípa^oi^oin?” ²⁹ Paul-di óetu^oan, “Hádéebá wesebo háa wíyá shánkí díhûuwí. Hebo naa Jôesi Tádáví^opiye dáyjûusu^oo^o ụ-ádí hedá t'ähkí ná^oin nää thaa dit'ôeyankw'ó^onindádí naa waagibá ípúuwí^oin. Hewänbo naa wó^oda^opí kadénadi íwhimúuní^oin, naa owhimuu waagibá.”

³⁰⁻³¹ Paul ihí^obowa ihaydi i^o tsondi Agrippa hedá i^o tunjó Festus-á, Bernice-á, hedá in wé^ogen iwe dikw'ó^onindá díwíwínú, hedi oe já^owépiye dipeedí dívíhée^oan. Ditú, “Ná^oi sendá háawin wên wänbo wí^oi^oanpí óeháyjídí háa napanchanídí wänbo^o.” ³² Hedi Agrippa-di Festus óetu^oan, “Ná^oi sen dóma^op'áädi-i^oin dínkodiwän, hewänbo nää wídínkodipí, gá Caesar-di ôntunjó^onamí^oin nada^opóedân.”

27

Paul wí kophé óetógi Rome-piye namú-ídí

¹ Hediho in tsonnin di^oánshaapóe na^oin kophé iwedi oe Italy-piye dísaanídí, * hediho Paul hedá wây-á pandádí ovâyjoe^oan wí tágintä (100) sundado ovâytsónmáa^oiví mange. Ná^oi sendá Julius gin nakháwá, hedi in sundado i^o Rome-wi tsondi p'ó^odédí^oví^oin gin ovâykháyä^ode^oin diwedi^oi-ân namuu. ² Wí sen Aristarchus gin nakháwá^oi wá^o na^oindádí nají^o, i-á Macedonia nangewi bú^o Thessalonica iwedi^oi namuu. Hedi wí kophé Adramyttium bú^o iwedi^oi^o ívítógi. Ná^oi kophé-á nakhây^omuu i^o bú^oây eeje oe Asia nange p'o kíngé i^ogepiye namú-ídí.

³ Wíyá tháwän oe Sidon bú^o iwe íwíwóyí^o. Julius-di Paul híwó óe^oandi iví k'ema^oin óepuwämägi, indi hääwí ûntáy^oi^o óemäänídí. ⁴ Iwedá i^o kophé iwedi gimää, hewänbo i^o wáadi tí^oûupiye díchânuhúja^o, hediho oe Cyprus p'ojâadi shánkí nawaakaypí^oi^ogedí gimää. ⁵ Oe p'o^o p'ânäpiye giphade, hedi Cilicia nange hedá Pamphylia nangá p'o kíngé i^oge gimää, hedáhá^o oe Lycia nange wí bú^o Myra gin dâytú^oo^o iwe gipówá. ⁶ Iwe i^o sundadoví tsondi wíyá pí^owí kophé Alexandria-wi namuu^oi^o ishaa. Ná^oi kophé-á Italy-piye namän, hediho ditú^oan iwe ívítôení^oin.

⁷ I^o wáa hânho nakaydi jóngída^o wí háyú thaa gipundee, hedá báyéká ívít'ôe^oandi Cnidus bú^o tsowa gipówá. I^o wáa kay^oi namuudi ee gimän diwepiye wíyá wígínpuhkodipí, hediho Crete k'áygé i^ogedí giphade, Salmone gin dâytú^oo^o iwe, hedá nawaakaypí^owe i^ogedá gimän. ⁸ Jóngída^o p'o kíngé i^oge gipundee, hedi wí bú^o Lasea gin dâytú^oo^o tsowa gipówá. Näwe naná^o diwá dâytú^oo^o “Híwó naná i^o kophé díwíwóyí^onígí^o” gin.

* **27:1** Luke wíyá Paul-ádí nají^o.

⁹ Iwebá híwó hay thaa gikw'ó. Ihaydi nate'núpuwamāndi híwó wínamuupí wíyá shánkí gimú-ídí, hedāho Paul-di ginnān ovāytumakhe'an: ¹⁰ “K'ema'in, naa ochan-poe'o wíyá shánkí nāwedi gimāādā āyt'ōephadekhāymāa. Nā'i kophé-á hé wóegébo gipedée-í, hedá wáy wēn wá' dīvíp'ot'ahāanú-í.” ¹¹ Hebo i' sūndaḡoví tsondi Paul-ví hí' ōnt'ōeyaaníwí'wedi i' sen i' kophé iví' ūnmuu'i hedá i' sen isanhondi-á inbí hí'-á shánkí ovānt'ōeyan. ¹² Nā'i kophé nawhi'ān diwe wāhphade híwó' diwe wínanáhpí dāyte'núphaadé-ídí, hedího t'āhki waa dīví'ānshaamāgi i' kophé iwedi wíyá bú'ay Phoenix gin dāytú'o'i' oe Crete nangebá naná' diwepiye dimú-ídí, iwe dāyte'núphaadé-ídí. Oe Phoenix dāykophéwhikw'ōe'ó, hedí aakonpiye thanpiye jāadi hedá p'inpiye thanpiye jāadā ōewa'ā'ahkhānde'.

Hāho iwāq'andá ikwā'nan

¹³ Hedího aakonpha'gedi híyāā iwāq'an dihaydi di'ān hāa ditú waagi dīví'amí'in, hedího iwedi gimāādi nā'i Crete p'ojāadi tsowa p'o kíngé i'gedi gimān. ¹⁴ Hebo hāy napóe ihaydi wí wāq hāho kay'i nā'i Crete nange i'ge iwāq'an, i' wāq-á p'inpiye thanpiye jāadi'i wāq gin dāytú'o'. ¹⁵ I' wāq hāho nakaydi i' kophé ōenāndí wíyá páadépiye wí'ūnpukodipí, hedího i' kophé dāybée, hedí wáy i' wāqdi díhon diwepiyeda' gimāa. ¹⁶ Wí p'ojāadi'ay Cauda gin dāytú'o'i' tsowa giphade, i' wāq wāhphade wínakaypí iwe, hedí báyéki ívít'ōe'an i' kophé'ay āywhimāa'i nā'i kophé gāhāyú'i' iwe kw'āye āytaygé-ídí. ¹⁷ I' kophé'ay dāywhisóge ihaydā i' kophé gāhāyú'i' whihkannin kay'indi dāywhibuugi'an wínatha'dee-ípídi. Hedá i' te'aa i' wāqdi i' kophé ōechānunde'i-á dāywāve, gá dikhunwōeda'dān oe Syrtis gin dāytú'o' iwe dikhāhkwodee-í'in, i' p'oe iwe wāhphade wínowā'ānpídi. Hedího iwedi díwānpip'omāa.

¹⁸ Wíyá thāwān wá' i' wāq hāho nakay, hedího in kophé'in senā' wí hé i' kophé iwe naku'undi p'oe iwepiye dāychānu, i' kophé wāhphade wínakhāa-ípídi. ¹⁹ Hedá wíyá thāwāndá inbo i' kophé'i hāāwí wá' p'oe iwe dāychānu. ²⁰ Báyéki thaa agóyó wānbo than wānbo wí'āymū'pí, hedí i' wāq nahānpídi kay'i iwāq'o'. Hedího gi'ān há'to wówā'in gipee-í'in.

²¹ Báyéki thaa wí'ívíhūyānpí. Hedí Paul inbí páadépiye nawindi ovāytú'an, “K'ema'in, shánkí híwó namúuniwān naví tun dīnt'ōeyaanídi Crete diwedi wígipee-ípí'in otú waa. Hāy úvít'ōeyandáho há'to nā'i kāy iwe gipóewiwān hedá i' hāāwí há'to gipedée-íwān. ²² Hebo nāa wí'úví'āyīngimāānpí. Tobāhāa nā'i kophé natha'dee wānbo há'to to'wí wānbo ōep'ohāyji. ²³ Naa Jōesi Tádávī' omuu, hedá iví t'ōe-á dōn'o', hedí khu'di wēe iví makówāwí t'ōepa'āq'i dīnpówá, ²⁴ i-á naví nú' nawindi ginnān ditú'an: ‘Paul, wí'unkhunwōeda'ípí. Ú' ta'gendi Caesar-ví páadépiye bikwīnugi'o, hedí ú' unmuudi nā'in ụ-ádi diji'in há'to wēe wānbo nachuu-í.’ ²⁵ Hedāho k'ema'in, wí'íkhumwōeda'ípí. Naa dāywāyunde nā'in Jōesi Tádá natú'inbo napuwagi'o'in. ²⁶ Hewānbo wí p'ojāadi eedi gikhāhkwodee-í.”

²⁷ Wíje jāadi daphade, hedí wa'di i' wāqdi i' māap'oe Adriatic gin dāytú'o' i'ge díchānuhon. Khun pinudi hāādi naná' dihaydi in kophé'in senā' ditú nan tsowa nú' gipowamānnin. ²⁸ Dāywā'āntaayan, hedí wétā'di jónu (24) kwi'óhpa taa nawā'ān gin dāysha. Wíyá shánkí hāy dimāādā wíyá dāywā'āntaayan dihaydā tā'di khāve (18) kwi'óhpa taa-á nawā'ān. ²⁹ Dikhunwōeda' i' kophé k'uu eedi ōechānukhāymāa'in, hedího i' kophé tí'ūpūphā'gedi jónu khāa'i kwāk'u maayāā'i dāywaje whihkannin eeje, hedá diwówayēenídi nathay pīhay dīvíjūusu'an.

³⁰ Nā'in kophé'in t'ōe'in i' kophé iwedi diwhāveda' dijāanídi, hedího i' kophé'ay p'oe iwe dāywāve. Hedáhá' i' kophé gāhāyú'i' páadépiyedi wíyá maayāā'i dāywajekhāymāa waagibá dīví'o'. ³¹ Hebo Paul-di in sūndaḡo hedá inbí tsondi-á ovāytú'an, “Nā'in kophé'in t'ōe'in nā'i kophé iwe dīvíwóyí'pídi, undá há'to wówā'in ípee-í.” ³² Hedího in sūndaḡo i kophé'ay nawhi'āndiví whihkannin dāyts'ā', hedí i kophé'ay nama'p'ā.

³³ Nathaypuwamän dihaydi Paul-di ovâytu'an dívihúuyamí gin. Ovâytu'an, "Wíje jáadi t'ăhkí hânho úví'ánshaamáadi húukanpí'inbo ĭji". ³⁴ Hediho năa naadi kay'indi wâytumăa, hăawin wên híwôhpi'in wânbo wí'ûnpuwagí'opí, hedânho bíhúuyan, wí koegí' untáy íchuu-ípídí." ³⁵ Ihí'bowa ihaydi wí pává iké'di Jôesi Táa ikú'daa'an, hedi wí ihávedi ik'oe. ³⁶ Indi gin i'annin óemû'di shánkí híwó dichanpóedí in wá' dívihúuyan. ³⁷ Wégín tăgintădăhá' tségintă'di sí (276) t'owa i' kophé iwe gito'on. ³⁸ T'ăhkí dívishu'an dihaydi, i' táhtân p'oe iwe dăychănu, i' kophé ihay wínakhaa-ípídí.

I' kophé natha'dee

³⁹ Nathanpee ihaydi, in kophé'in t'ôe'in i' nan dăymû'i' wídăytaapí. Hewânbo na'okhânnă hedă nap'oe'hángínă' diwe dăymû', hediho díví'ánshaamăgi dínkodidăho i' kophé dăypuhkannamídí iwepiye, hedânho i' okhân deedi dăywóyí'nídí. ⁴⁰ I' kwăk'u maayăă'i nawhi'wa'jendiví whihkannin dăyts'ă', hedi i' p'oe iwebo dăyjo'e'an. Hedi ihaydibă i' kophé óebéede'i phéphă' nawhimuu'i whihkannin dăywhihsuu. Hedăhá' in páadépiye'in te'aa dăytege, i' wăădi i' kophé ee na'okhânnă' diwepiye óechănuts'ûude-ídí. ⁴¹ Hebo wí'năphă'gedi nap'ohkayji' iwe na'okhânbóedí'ăn, hedi iwe i' kophé páadépiye ichănuđi nakhăhsogedeedi wínajăapóepí. Ihaydă i' kophé tí'ûupiye'i' i' p'oe oepiyă năăpiyă kaygindi na'ă'yăpoe'odi óewhéekanhon.

⁴² In sundăđo díví'ánshaamăa in pan ovăyhăănú-ídí, hedânho nan diwepiye wídívíkôhsăy-ípídí dijăanídí. ⁴³ Hewânbo Paul-ví wówătsi ôn'aywoení'in i' sundăđoví tsondi nada'di to'wí wânbo wí'ovăyke'măgipí. In to'wên dikôhsayhă'in ovăyjon p'oe iwe dívíjajmú-í nan diwepiye dívíkôhsăy-ídí. ⁴⁴ Ihaydăhá' in wé'gendă ovăytu'an i' phéphă' hăa i' kophéwi phéhwhée óep'omăă'i'di dívítsăhsaa-í'in. Handidânho t'ăhkídíbo nan diwe wówă'in gipówă.

28

Oe Malta diji'

¹ T'ăhkídíbo nan deedi wówă'in gipówă ihaydi, nă'i p'ojăadi Malta gin dăytu'o'in gínhanginpóe. ² In t'owa iwe'indi híwó dísígí'an. Ikwă'dodi nat'êe, hediho dăypha't'égi, hedi dítu'an i' phaa nú'piye ívíhăadi-ídí ívísúwă'amídí. ³ Paul iphé'âywé'ge'an ipha'kw'ôenídí, hedi ipha'kw'ôe'ó ihaydi wí păăyu phaadi óesúwánândi phé jáadi napee, hedi Paul-ví man deedi ikhuugeewhi'k'û'. ⁴ In t'owa i' nange'indi i' păăyu Paul-ví man deedi nawhi'k'ôe'in óemû', hedi dívítu'an, "Nă'i sendă mađi ta'gendi t'owa t'akhănu'i' namuu, hedi tobă óep'ohaypí wânbo', nanbí jôesi 'Ovăyt'owatuhchănunde'i' gin gínkhăwă'i'di há'to óewówăpeemăăní." ⁵ Hewânbo Paul iví man iwădăa'andi i' păăyu i' phaa iwe nake't'ă, hedi háabo Paul wí'ûnpóepí. ⁶ In t'owa di'ănde' i' păăyudi óekhuugee ee ûntee-í'in, hăa mađi wesebo nachuhkaanú-í. Hewânbo thaa t'ăhkí dívítsíkha'andi Paul háabo wí'ûnpóepí, hediho inbí ánshaa dăy'egó'andi dívítu'an, "Ta'gendi nă'i sendă Jôesi waagi'bă namuu."

⁷ I' sen nă'i p'ojăadi ee natsonnăndi' Publius gin nakhăwă. Ívísúwă'o' iwe tsowa ûnnavakw'ó, hedi sígídí na'in díchógidi iví tewhá ûnnă' diwe poje thaa dívóyí'măgi hedă híwó'dă dí'ăyîngi'an. ⁸ Publius-ví táđă whohte eedi ûnhayk'óe. Natsăwăp'ide' hedă nasihaydi óe'ăăde'. Ee nahayk'óe eepiye Paul nats'û, hedi iví mandi óetăgedi ônjûusu'andi hehkhăa óemăgi. ⁹ Nă'in napóe ihaydi báyékí in wé'gen nangewin dihay'in Paul-ví'piye di'ăă, hedi in wá' hehkhăa ovăymăgi. ¹⁰ Indi báyékí dihăăwímăgi na'in, hedi poje p'oe naphade ihaydi iweđi gimăn dihaydi i' gíntáy'i' t'ăhkí dímăgi.

¹¹ Wí kophé Alexandria-wi namuu'i' i' p'ojăadi iwebă ite'núphade'i' iwe ívítogi. I' kophé-ă Castor-ăđí Pollux-ăđí gin dăytu'o'. * ¹²⁻¹³ Oe Syracuse bú' gipówă, hedi poje

* **28:11** Nă'i kophé páadépiye wíje p'ônbay waagi dakeet'ôe'in dachă, indă in Alexandria t'owaví jôesi dínmuu, Castor-ăđí Pollux-ăđí gin dakhăwă.

thaa iwe ívíwóyí'. Iwedi p'lo kíngé i'geda' gimää, hedi Rhegium bú' iwe gipówá. Wíyá tháwán aakonpha'gedi iwaa'an, hediho wíyá tháwándá Puteoli bú' gipówá. ¹⁴⁻¹⁵ Iwe wên Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in âysha, hedi indi kay'indi dítu'an indádí wêe jáadi ívíwóyí'ní'in. Iwedi wíyá gimändi oe Rome-piye wây-á tí'úuwín páadé'in Rome-win dimuu'in nanbí'gedi dínhanginpóe, hediho gín'ayjay'ää. Dâyhääwíku'kw'óe'ó iwe Appius gin dâytü'ó' iwehay wáy wên di'ää, wây-á wëndá wâhphade kayi' wídi'âhpídí oe "Poje Kaykhanwówá Tewhá" gin dâytü'ó' iwe díjay. Paul-di ovâymû' ihaydi Jôesi Tádá óekú'daa'an, hedá iví pí'ná khó'jé-á shánkí nakaypóe. Han âyphade, ihaydáhá' wí háyú thaa iwe oe Rome gipówá.

Oe Rome Paul napannän diwe in Hudíyo ovâyhi'máa

¹⁶ Oe Rome gipówá ihaydi Paul wí'bo óethayemägi, hewänbo wí sundadodi óe'âyíngimáa.

¹⁷ Poje thaa naphade ihaydi Paul-di in Hudíyo p'ó'dédí'in oe Rome dithaa'in iví'we ovâywé'getu'an. Dipówá ihaydi ovâytu'an, "Tí'úuwín páadé'in, tobá nanbí thehtáy pahpá'inbí khuu a'ginkhanu naa wídáy'anpí wänbo', hedá nanbí t'owavi'piye wên yä'dâapi'in wänbo wídáy'anpí, in Jerusalem-win p'ó'dédí'indi dípankê', hedi ná'in Rome-winbí mange díkán. ¹⁸ In Rome-windi háawin t'aywó'nin naa dáy'annin dînnuwä, hewänbo indá dínhanginpóe háawin díháyí'in wänbo wídáy'anpídí, hediho díma'p'äädi-í'in dida'wän. ¹⁹ Hewänbo in Hudíyo wídida'pí in Rome-windi díma'p'äädi-í'in, hediho shánkí híwó dînpóe otúunídí Caesar-ví tunjówháagé iwe dîntunjó'namí'in. Naa gin dáy'an tobá wên t'ehpide tun wídómáapí wänbo naví t'owa in Hudíyo dimuu'in dovây't'e'p'êede-ídí. ²⁰ Hedânkun naadi wâythkánann ná'i háäwí i'gedi wâyhée'amídí. I' to'wí in Israel-win t'owa di óetsíkha'máa'iví'piyebá naa dáywâyundedânho ná'i kadénadi owhimuu."

²¹ Indi Paul óetu'an, "Na'in wên ta'nin wänbo uvi'gedi natü'nin oe Judea-di wí'âykê'pí, háa wí Hudíyo tí'úu páadé'i owedí na'ää'i wänbo wên híwóhpi'in nat'oe'in uvi'gedi winatúhpi. ²² Hebo na'in gínhanginná to'wên t'âhkí híwóhpi dívíhí'máa'in ná'in ts'aamin háhkan ní'gedi. Hedânho gida' u'di dítu'âamí'in háawi uvi'wâyü úmuu'in."

²³ Hediho in Hudíyo wí thaa dâjde'man wíyá di'ää-ígi', hedi i' thaa napówá ihaydi báyéki di'ää. Hédéndí hé'dibo iwedi nakin diwehay báyéki háäwí Paul-di ovâyhée'an. Háa Jôesi Tádádí t'âhkí t'owa ovâysíghóení'in nada' waa ovâythayyan, hedi Moses-ví tun ní'gedi hedá Jôesi Tádáví tukhe'minbí tun ní'gedá ovây't'ôe'andi ikháäde Jesus-ví'piye ovâywâyukannamídí. ²⁴ Paul-ví hí' dâysígi'andi dívíwâyü wáy wên, wáy wëndá joe. ²⁵ Hedi in Hudíyo handa' wídín'ánshaamuupídí iwedi dívíjâ'an, hewänbo wa' dipeepídíbo Paul-di ná'i t'ä'ge hí' ovâytu'an: "I' Yä'dâa'i P'oweahäadi hân'oe Isaiah óetu'an unbí thehtáy pahpá'inbí'piye namú-ídí ná'i Jôesi Tádáví hí' ovâytu'âamídí:

²⁶ Ihayda' it'ó've-í, hewänbo há'to íka'póewí,
ihayda' bînmú'be-í, hewänbo há'to únkeepúuwí.

²⁷ Íp'óhkâymuudi wí'íka'póya'pí.

Úví'ojemankw'ódidáhá' úvítsíkhämu.

Gin úví'anpídá unbí tséedí bînmúuní

hedá unbí ojedá it'oe-í

hedá ta'gendí íka'póewí,

hedá naví'piye í'ää-í yä'dâa'in wâypa'ídí, gin Jôesi Tádá natü.

Ná'i hí' natü'i-á ta'gen namuu. ²⁸ Hedânho náa ná'in únkhây'ä' únhanginnáani'in: Jôesi Tádáví hí' in Hudíyo dimuupí'in ovâysan ovây'aywoenídí. Innânkun dívít'ôeyaani." ²⁹ Paul ihí'bowá ihaydi in Hudíyo dívítuhänbodi dipee.

³⁰ Paul wíje paayo iwe na'ân, hedi iwá'âa i' tewhá ee nachanídí. To'wên únpuwäpówá'in t'âhkí ovâysíghógi. ³¹ I'di Jôesi Tádáví khuu i'gedi ovây't'ôe'an, hedá

Jesus Christ i' shánkí natsonji'iví'gedá ovâyhá'an. Khunwôeda'ginpídíbo ihée'an, hedí
to'wídí wänbo wí'óekhâ'anpí.

In Ta'nin Paul-di In Rome Búu'úwi Méesate'in T'owa Ovâyta'nannin

¹ Naa Paul omuu'i?, Jesus Christ-gi? dáy't'ôe'o'ídi ná'in ta'nin wâysande' un Rome búu'ú iwe íthaa'in. Yôesi Tádádí naa díde'man hedá dísaanígí? dísóge iví híwó'di tųu t'owa dovây't'ôe'amídí. ² Hân'oebo Yôesi natú ná'i híwó'di tųu na'in dímääni'in, hedí iví tukhe'min iví ta'nin diwe i dâytá'nann. ³⁻⁴ Iví ay Jesus Christ na'inbí tsondi hay'i gínmuu'iví'gedi dâytá'nann. Na'aypuyä ihaydi nat'owasenpaa, hedí iví thehtáy pahpâa David i hân'oe'i tsondi namuu'iví tí'úugé kă'ää'inbí'wedího na'aypuyä. Hedí Jesus nachuudi nawáywówápóe ihaydi i Yă'dâa'i P'oewaahâadi dínkeeyan ta'gendi Yôesi Tádáví ay wá' ûnmuu'in. ⁵ Hâa Jesus i'an waa namuudi Yôesi Tádá naví'piye' híwó'di namuu, hedího in Hudíyo dimuupí'in t'owa wéngé t'ăhki dithaa'inbí'piyeho naa dísan dovâykhăge'namídí iví tųu ipiye' dívíwhâyú-ídí hedá ôn'a'ginnamídá. Kin dáy'o' hedânho t'owadi ôetegé-ídí. ⁶ Hedá un wá' Yôesi Tádádí wovây'tukánnan Jesus Christ-ví'in ímúnídí.

⁷ Hedího un t'ăhki oe Rome íkw'ó'nin wâysengitumáa. Yôesi Tádádí wovâyséegí hedá wovâyde'man iví t'owa ímúnídí. Idá hedá Na'inbí Sedó Jesus Christ-dídá séegísehkanä wovây'määni hedá wovâykhăge'namí ánsaaginpidíbo' íkwó'nídí.

Paul oe Rome-piye' napunda'

⁸ Hedí nää-á hăădi Jesus Christ dóhee'an ginhay-á Yôesi naví Tádá dókú'daa'o' un t'ăhki ímuudi, gá wéngé t'ăhki t'owa dívíhí'máadân unbí whâyü i'gedí. ⁹⁻¹⁰ Yôesi Tádá-áho ûnhanginná ná'i naa otú'di ta'gen namuu'in. Igí' pín ta'ge haydi dáy't'ôemáa t'owa dovây'tų'odi i híwó'di tųu iví ay Jesus-ví'gedí, hedí hăădi wänbo t'ăhki wâyýûusu'o'. Yôesi dóda'máa i-á natú'dáho hanwaapídíbo unbí'piye' dípunmääni, ¹¹ gá hânho o'ádâapunda'dân. Naa oda' hăăwí i Yă'dâa'i P'oewaahâadi naa díhă'andi' wâyphadé-í'in, hedânho unbí whâyü shánkiho únkay-ídí. ¹² Kinnân otú'da': Undádí naa-ádí wé'ge ívíkhăge'namí kwee waa sen waa gi'âanídí, handá' ívíwhâyundedi.

¹³ Tí'ûuwín páadé'in, oda' ûnhanginnání'in hăýän wänbo dáy'ánsaamáa omú-ídí unbí'piye', hewänbo hăădi waa hăăwídí dí'ahkhánde'. Hânho oda' báyékidí unbí búu'úwín Jesus-ví'piye' dovâywhâyü'amí'in, in wé'ge'in Hudíyo dimuupí'in t'owa dovâywhâyü'an waagibá. ¹⁴⁻¹⁵ Naa t'ăhki t'owa hăăwí ophaamuu waagibá ochaa, tobá háawín dímuní wänbo', in Greek tųuđi dívíhée'o'indá in pí'wí tųuđi dívíhée'o'indá, in hânho díhă'indá in díhăhpí'indá, gá Yôesídi naa dísógedân iví híwó'di tųu t'ăhki t'owa dovây't'ôe'amídí. Hedânho shánki oda' un oe Rome diwe íkw'ó'nin wá' wây't'ôe'amí'in.

Yôesi Tádáví híwó'di tųu-á únkay

¹⁶ Yôesi Tádáví híwó'di tųuđi naa wídíwôeda'măhpí. Ná'i tųu-ân nakay, hedí i'gedí Yôesídi t'ăhki t'owa in ipiye' dívíwhâyunde'in ovây'aywonde', páadé in Hudíyo dimuu'indá, hedá in Hudíyo dimuupí'indá wá'. ¹⁷ Ná'i híwó'di tųuđi díhă'andi gínhanginná háa Yôesi Tádádí t'owa ovâychaamáa'in t'aywó'di dâymáapi waagi. Hewänbo inbí whâyü dínmuu'idídá' kin i'o', hăăwí híwó'di díví'o'i namuudá yoe, iví ta'nin diwe ûnta'muu waagi:

Wí to'wí Yôesiví'piye' ta'gendi iwhâyundedáho', iví whâyü ûnmuudíbo Yôesídi óechaamáa t'aywó'di ímáapi waagi,
hedí wówátsi óemääni.

Yôesi Tádádí wên t'owa ovây'tuchănukhâymaa

18 Yôesi Tádá oe makówá na'ándidi dínkeeyo' ovâyutuchänukhâymaa'in in to'wên óe'a'ginpi'indá hedá in yä'dâapi' dîví'o'indá, háa dîví'o'in namuudi nat'aydi. Hedí híwó'pí dîví'odibo Yôesiví ta'gen ûnmuu'in ônkaayo hedânho wé'ge'in t'owa wíðâytaa-ípídi. 19 Dínkoedi híwó' dínhanginnánidí Yôesiví'gedi, gá idi ovâyhangin'annandân. 20 Yôesi Tádá pinnán kay imáa hânhay wânbo nahánde'pí'in, hedí idá' Yôesi namuu hânhay nanân wânbo'. Tobá tséedi Yôesi âymúndepí wânbo', ná'i nan oepáa ikhiyé ihaydi waabo' thay'eedi ná'i hääwí gínhanginná iví'gedi i hääwí ipaa'idi. Hedânkun t'owa wíðínkoedipí ditúnidí wíðínhanginnáhpí'in.

21 Hewânbo tobá Yôesiví'gedi t'owa dínhanginnân wânbo', óe'a'ginnamíví'wedi hediháa óekú'daa'amíví'wedi dínkhây'ä' waagi, inbí ánskaa wíðínchä'muupí hedá inbí hang-intandá dâymáapídi khuu í'gebo diyí'. 22 Báyéki dihá kin di'ánde', hewânbo hang-intáhpí'indá' dimuu. 23 Tobá Yôesi-á t'âhkíví kw'áye namuu wânbo', hedá iví wówátsi-á hânhay wânbo wí'ûnhánde'pí, ná'in t'owadáho wíyá wí'óe'a'ginmáhpí; hedí tobá Yôesi nachu'pí wânbo hedá t'owa-á dit'ahánde wânbo', báyéki hääwí t'owa waabá dínchaa'in dâykhiyé inbí yôesi dínmúnidí, hedá báyéki wíyá hääwí-á dâypaa, tsíde-á p'oeekanu-á hääpandá pâyü-á waagá dínchaa'i', hedí ná'i hääwí dâypaa'i wá' dâya'a'ginmä'.

24 Hedího Yôesidi ovâyoye'o' dîví'amídí ná'i yä'dâapi' inbí pí'ná khó'yédi dikanda'i', hedí wôeda'ginpídi yä'dâapi' hääwí wí'ná táyedi inbí túu'údi dívitsiye'o'. 25 Wíyá wíðívít'óyandepí in ta'gen namuu'in Yôesiví'gedi, hedí i hôeyó namuu'idá' dívíwhâyunde'. I hääwí Yôesi ikhiyé'idá' dâya'a'ginmä' hedá ipiye' dívíyûusu'o', Yôesiví'piyá yoe, i-á ná'i hääwí ikhiyé'i namuu. Idá'mân hay'i namuu kin t'owa dínkhây'ä' häädi wânbo t'âhkí ditúní'in. Hamân.

26 Hedí in t'owa ná'i yä'dâapíkan dîví'o'indá Yôesidi ovâyoye'o' i wôeda'wó'gí hääwí hânho dikanda'i wíyá dîví'âamídí. In kwiya' wânbo háa inbí wówátsi thaa dínmúní waagi wíðithaapi, hedá wây-á kwiya'dádí inbí túu'údi dívít'aywó'kanmáa. 27 Hedí in senä' wá' han waagibá dívikanhon. Inbí kweeyôe-ádi dívitháye'bé-iví'wedi dínkhây'ä' waagi, shánkidí dida' wây-á senä'dádí inbí túu'údi dívít'aywó'kanmá've-í'in. Hedí ná'in senä' wôeda'wó'gí wí'ná táyedi dívitsiye'odi i tuchänu dín'ä'i ovâyma', hedí inbí t'aywó'di dínmuudi inbí túu'ú dâypede'o'.

28 Dichanpo' wínachä'muupí'in Yôesiví'gedi ta'ge dîví'ánshaa'âamídí, hedího Yôesidi ovâyoye'o' inbí yä'dâapi' ánskaa-ádi, i hääwí dínkankhây'âhpí' dîví'amídí. 29 Yä'dâapi'-ádi híwó'pí-áidá' inbí pí'ná khó'yé dinto'on; hânho dihá't'aa; wây-á to'wëndádá háa'wânbo-á dimuu; hânho dithúut'óe; häädi wânbo t'âhkí dit'owat'akhanuda'; hânho dívít'aymáa; häädi wânbo t'âhkí dívíhōeyómáa; wây-á t'owaví'gedi yanákí díví'ánshaamáa hedá dívíhí'máa; 30 t'owa dâytûusú'o'; Yôesi dâyt'ay; t'owa t'âmägi' dâytumáa; dívíyengi; dívípihuude'; wíyá shánki t'aywó'di ts'aabi í'gedi díví'ánshaamáa díví'amídí; inbí tádá-á yíyá-á wíðây't'óyandepí; 31 inbí ánskaa-á wíðínchä'muupí; háa dívítu'an waa wíðíví'opí; inbí maatu'indá wíðâyséegípi; wây-á to'wênbí'piye' wíðí'iyapo'pí. 32 Yôesi natsonpóe in to'wên ha'wáa dîví'o'indá dínkhây'ä' diháani'in, hewânbo ná'i dínhanginnân wânbo handá' dívikanhon, hedá há'idá'ba yoe, ovâyhi'an wây-á to'wên hanbá díví'amídí.

2

Na'indá wíðínk'óepí gitúnidí t'owaví'gedi háa dín'ä'in

1 Hedího wí to'wídi wây-á t'owa ovâytuusúu'odi natû' t'aywó'to'in dimuu'in, i-á há'to ûnkoedi-í natúní'in wí'bo wí't'aywó'nánpí'in, tobá to'wí namúní wânbo'. In wé'ge'inbí'gedi kin waagi ihée'odi, wí'bo iví t'aywó'di ipikeekw'óe'ó, gá in waag-ibá it'aywó'dodân. 2 Hedí gínhanginná Yôesi híwó' i'o'in in t'owa kin dîví'o'in ovâyutuchänudi, gá i-á ûnhanginnândân ta'gendi háawin dimuu'in. 3 Ná'i to'wídi wây-á to'wên ovâytuusúu'odi hewânbo in waagibá it'aywó'dodi ma'di ná'ánde Yôesidi há'to

óetuchänú-í'in. ⁴ Hedá wá' tobá Yôesi na'inbí'piye' híwó'di namuu wänbo hedá hânho nabo'atã wänbo-á, ma'di ná'i to'wí na'ánde hääbo wínamuupí'in. Ti wí'ûhanginnáhpí'an Yôesi i-áđi híwó'di namuu'in, gá Yôesi nada'dân ná'i to'wí iví t'aywó'di iyoe'amí'in?

⁵ Hewanbo t'óyanpí'da' namuudi hedá iví t'aywó'di iyoe'angepídi, iví tuchänu shánki pín'aywó'nin ûnmúni owáy Yôesidi t'owa ovâyutuchänu ihaydi, inbí t'aywó'di dínmuudi nat'aydi. Ihayda Yôesi in t'owa ovâyta'gekeekw'ôení háa híwó' háa híwó'pí díví'annin. ⁶ Wëndá híwó' íví'o', hedá wëndá híwó'pí íví'o', hedí Yôesidi na'in wí'inbo dímaäni hääwí gín'ä'i'. ⁷ Wáy wên t'owa-á häädi wänbo t'ähki híwó' dívíkanhon, hedí dida' Yôesidi ovâytege-í'in hedá híwó' ovâyma've-í'in, hedá dida' hânhay wänbo t'ähki diwówayêeni'in. Ná'in t'owa-á Yôesidi wówátsi nahánde'pí'in ovâymaäni. ⁸ Wây-á t'owa-á dihääkhâada ingí'da' hääwí t'ähki dikanda', hedí Yôesiví ta'gen ûnmuu'in wí'ôn'a'ginpi, hewänbo shánkidí in yä'dâapí'in namuu'in dívíkanhon. Kí'min t'owa-áho Yôesidi ovâyutuchänukhâymaa, indáđi nat'aydi. ⁹ To'wên t'ähki dívíyä'dâapísiye'annindá wí'inbo báyéki t'ôephade dínpuwí, páade in Hudíyo dimuu'indá, hewänbo wá' in Hudíyo dimuupí'indá. ¹⁰ Hewänbo in t'owa híwó' díví'annindá Yôesidi ovâytege-í hedá híwó' ovâyma've-í, hedá híhchan ánskaa-á ovâymaäni, páade in Hudíyo dimuu'indá, hewänbo wá' in Hudíyo dimuupí'indá, ¹¹ gá Yôesidá t'ähki t'owa handa' ovâymaädân.

Yôesi Tádáda'mân ûnk'ôe natúnídi t'owaví'gedi háa dín'ä'in

¹² In Hudíyo dimuupí'in wídaytaapí i tsontu Moses ita'nandi', hewänbo dívít'aywó'dodibo' ovâyutuchänú-í tobá i tsontu dâymáapí wänbo'. Hedá in Hudíyo-á ná'i tsontu-á dâytaa wänbo', dívít'aywó'dodibo i tsontuđá inbí t'aywó'di dínmuu'i ovâykeekw'ôení. ¹³ In to'wên Yôesiví tsontu dâya'a'ginnannindáho Yôesidi ovâychaamáa t'aywó'di wídaymáapí waagi, in to'wên diwänpit'o'indá'ba yoe. ¹⁴ Tobá in Hudíyo dimuupí'in Moses-ví tsontu dâymáapí wänbo', háa ná'i tsontu natû' waagi wí'bo díví'odá, kindidi nakeepo' ho dínhanginná'nin háa híwó'di namuu'in hedá háa híwó'di namuupí'indá, ¹⁵ hedího háa díví'o'in namuudi nakeepo' i tsontu Moses ita'nandibá inbí ánskaa iwebo dâymáa'in, hedí inbí pí'ná kó'yé wá' ditaachanpo' háa híwó' díví'o'in háa yoe. ¹⁶ Hedího i thaa napówa-í Yôesi Tádáđi t'ähki t'owa ovâykeekw'ôeníđi háa híwó' háa híwó'pí díví'annin, tobá kaadi díví'an wänbo'. Hedí Christ Jesus-áho i namuu óesóge'i kin ovaytu'amídi. Kindá ihayda' t'owa dovâytu'o', Yôesiví híwó'di tuu dovây't'ôe'odi.

In Hudíyo-áđi Yôesiví tsontu ûnmuu'i-áđi

¹⁷ Ma'di wí to'wí wí'bo iví'gedi ihí'máadi natû' wí kodí'di Hudíyo namuu'in, hedí na'ánde Moses-ví tsontu itaadibo' ôn'aywoeni'in, hedí iyêngihée'odi natû' Yôesi óe'a'ginmä'in. ¹⁸ I-á ûhanginná háa Yôesi nada'in i'amí'in, hedá ûhanginná wá' wé'i wí yä'dâa'i namuu'in wé'i wí yä'dâapí' namuu'indá gá Yôesiví tsontu iwedí naháhpóedân, ¹⁹ hedího na'ánde' ovâypahûwí'in in to'wên tsí't'aa'in waagi'inbá dimuu'in, Yôesiví'gedi wíđínhanginnáhpídi, hedá in to'wên phahkuu ee dikw'ó'ningí'-á wí kohthay waagibá namuu gin na'ánde'. ²⁰ Hedá wá' nada' in to'wên Yôesiví'gedi hääbo wíđínhanginnáhpí'in ovâyhääwíthayyamí'in, hedá in to'wên áyyää waagi'inbá dimuu'in ovâyhá'amí, gá ná'i tsontu imáa'in diwedí ûhanginnândân t'ähki in ta'gen namuu'in. ²¹ Idi pí'wên t'owa ovâyhá'o', hedí háadan i-á wí'bo wí'ipihá'opí? Idi ovâytumakhe'o wíđívísä'mamípidí, hedí háadan i isä'bo'? ²² Wây-á t'owa ovâytu'o wíyá to'wíwí sedó-áđi háa kwiyo-áđi wíđívíwhokwomá've-ípi gin, hedí háadan i-á wí'bo kinbá it'aywó'do'? I natû' it'ay'in i hääwí t'owa dâykhiyé'i' inbí yôesi dínmuu waa dâychaa'i', hedí háadan i-á ná'i hääwíbá isä'bo' i tewhá wáyýe nakw'ó' deeye? ²³ Iphuudedí natû' Yôesiví tsontu itaa'in, hedí háadan ná'i tsontu i'a'gindopídi Yôesi wôeda' iwe óesógénde'? ²⁴ Háa Yôesiví ta'nin diwe nata'muu waa napo', kinnân natû'di:

Háa un Hudíyo ímuu'in úví'o'in namuudi ná'in Hudíyo dimuupí'in Yôesiví'gedi yanäki dívíhée'o'.

In Hudíyoví k'ewē' taadibo há'to in ovây'aywoeni

²⁵ Wí Hudíyo Yôesiví tsontuú i'a'gindodáho', in Hudíyoví k'ewē' taa imáa'indá ûnchâ'muu; hewânbo ná'i tsontuú i'a'gindopídá, tobá nataamuu wânbo' iví taa wí'ûnchâ'muupí. ²⁶ Hedí wí Hudíyo namuupí' Yôesiví tsontuú i'a'gindodi tobá in Hudíyoví k'ewē' taa imáapí wânbo', Yôesidi óechaa nataamuu waagibá. ²⁷ Wí to'wí iví túu'ú ûnk'ewē'taamuupídí hewânbo i tsontuú i'a'gindodá un Hudíyo ímuu'in wovâykeekw'óe'ó híwó' wí'úví'opídí, gá i tsontuú wíwín'a'gindopídân, tobá ná'i tsontuú-á ûntâ'muu wânbo hedá tobá ík'ewē'taamuu wânbo'.

²⁸⁻²⁹ To'wí wânbo wí Hudíyo waa nawânpi'aypuyädibo ta'gendi Hudíyo wínamuupí. Hedí wí to'wí in ta'gennin k'ewē' taa wí'imáapí wên k'ewē' taadi iví túu'ú eedi óewânpitaa'andibo'. Hewânbo nakhây'ä' wí to'wí iví pí'ná khó'yé-áho kodí'di Hudíyo namúní'in hedânho ta'gendi hâ'bi namúnídí, hedá in ta'gennin k'ewē' taa-á pí'ná khó'yéba imá've-i'indá ûnkhây'ä'. Hedí kin waagi ûnpo' i tsontuú iwânpi'a'gindodida'ba yoe, hewânbo i Yä'dâa'i P'oeawaahâadi óetaa'an waagibá nakhây'ä'. Wí to'wí hâ'biví'gedi Yôesi-ân híwó' ihée'o', t'owada'ba yoe.

3

¹ Ma'di to'wí na'âaní, "Häa-an in Hudíyo dâymáa in wé'ge'in t'owa dâymáapí'? Hedí háagí'innan nachâ'muu hâ'in Hudíyoví k'ewē' taa?" ² Gá báyéki'í'innân. Páadé iweho Yôesidi in Hudíyo iví tsontuú ovâymägi dâ'yâyîngi'amídí. ³ Hedí tobá wáy wên in háa dínkhây'ä' waagi wídíví'opí wânbo', ti Yôesi wá' ûn'óde-í i'amídí háa ituu'an waagi? ⁴ Yoe, há'to ûn'óde-í. Gínkhây'ä' gitúní'in Yôesi-á wí'ihôeyó'opí'in tobá t'âhkí t'owa dihôeyó wânbo'. Yôesiví ta'nin diwe iví'gedi ûntû' waa:

Ihée'andá t'owa dínhanginnání ta'ge ihí'máa'in.

Hedí t'owadi ônt'e'p'idénde wânbo dínhanginpúwí hânhay wânbo híwó'pí wí'i'opí'in.

⁵ Hewânbo ma'di wí to'wí t'owada' namuudibo kin na'ánde': "Naa dâyhíwó'pí'andá, Yôesi-á shánki híwó'dá i'o'in nakeepo'; hedânkun híwó' wínamuupí Yôesidi dítuchânú-í'in." ⁶ Hewânbo wígínkhây'âhpí kin waagi ívíhée'amí'in. Yôesi wí'bo híwó' i'opídá, hândidan i-á ûnkoedí-í ta'ge natúní'in in t'owa dívít'aywó'nannin? ⁷⁻⁸ Hedí ma'di to'wí kinnân natúní: "Naa dâyhôeyó'andáho', iwedi nakeepo' Yôesi-á shánki hay'i namuu'in, gá i-á wínahôeyópídân. Hedího kin napo'di Yôesi wí'ûnk'óepí dítu'âamídí t'aywó'to'i omuu'in." Hewânbo to'wí kin ihée'andiví hí' ûntu'da' gínkhây'ä' ívít'aywó'nâamí'in, hedânho na'inbí t'aywó'di iwedi hääwí híwó'di napúwí. Wên t'owa yanákí naví'gedi dívíhôeyóhí'máadi dítû' kin waagi naa ohâhkanyí'in. Hâ'min t'owa-áho i tuchânu dín'ä'i' dâyhóní-áhe'.

T'âhkídibo dívít'aywó'nan

⁹ Nää otsikapúwí, ti na'in Hudíyo shánki híwó'nin gimuu in wé'ge'in t'owaví'wedi? Hedân yoe. Naadi ho wâykeekw'ódi t'âhkídibo t'aywó'to'indá' gimuu'in, na'in Hudíyo-á hedá in Hudíyo dimuupí'indá. ¹⁰ Yôesiví ta'nin diwe kinnân ûntâ'muu:

To'wí wânbo iví wówátsi ta'ge wí'ihonpí, wí' wânbo yoe.

¹¹ To'wí wânbo wínaka'póya'pí háa in yä'dâa'in namuu'in, to'wí wânbo wínada'pí Yôesi óetaa-í'in.

¹² T'âhkídibo Yôesiví'wedi dívíhânge'an, inbí wówátsi-á hääbo wídínchâ'muupí, wí' wânbo wína'ânpí híwó' i'o'í'.

¹³ Wí penípho óehuudi nasuú waagibá inbí hí'-á tay'i dínmuu, hôeyóda' inbí hân diwe dínkw'ó, háa dítû' waa whânpûuví só'p'oe waagi'ba dínmuu,

¹⁴ hedí inbí sóphogedi t'aywó'di hí'-á hedá hí' nawhâhkant'óe'i-á báyékiho dínpi'.

- 15 Häädi wänbo t'ähki dikhâymuu dâyt'owat'ahânú-ídi,
 16 wăhăä dimăä wänbo hăäwí dâypedeë'o', hedá t'owa-á ovâydaháachando'.
 17 Hăa inbí wówătsi tsăaginpídiibo dâyhûuwí'in wíđínkoedihanginnáhpí,
 18 hedi Yôesi-á hây wänbo-á wíđây'a'ginpí.

Yôesidi in t'owa ovâychaamăa t'aywó'di wíđâymăapí waa inbí whăyü dínmuudibo', hăa dîví'o'in namuudă yoe

19 Gínhanginná t'ähki Yôesiví tsontuü natû'di-á in to'wên dâya'a'ginnamídi dîvisó'dêe'ingí'in namuu'in, hedânho wíđitúnípidí wíđívít'aywó'nanní'in, hediho t'ähki t'owa dínhanginnání Yôesiví'piye' dîvít'aywó'nannin. 20 Yôesi há'to natúní wí to'wí t'aywó'di imăapí' waagi namuu iví tsontuü òn'a'ginnamídi iwănpisó'díndedibo', gá nă'i tsontuudă in t'owa ovâykeekw'ôe'ôdân dîvít'aywó'do'in. 21-22 Hediho năă-áho nă'in nathaypôe hăa t'ähki Yôesiví tă'nin diwe ûntû' waa: Yôesidi in t'owa ovâychaamăa t'aywó'di wíđâymăapí waagibă inbí whăyü Jesus Christ-ví'piye' dínmuudi, i tsontuü dâya'a'ginnamídi dîvisó'díndedidă'ba yoe. Nă'i tuü-á t'ähki t'owagi' namuu, t'ähki t'owa hă'mindă' gimuudi, 23 gá t'ähkidibo ívít'aywó'nandân, hediho to'wí wänbo yă'dăa'ida' wínamuupí Yôesi t'ähki yă'dăa'i namuu waagibă. 24 Gínt'anmuupí wänbo Christ Jesus iví ûnp'oedi iwă'ăa na'inbí t'aywó'di iwedí díma'p'ădi-ídi, hedi nă'i namuudiho Yôesi Tădădí iví séegísehkană ûnmuudi díchaamăa t'aywó'di wí'ăymăapí waagibă. 25-26 Hănwänbo Yôesi Tădă í'ânshaamăgi Jesus óesaanídí, iví ûnp'oe ich'ăanídí, hedânho iví'piye' ívîwhăyundedăho na'inbí t'aywó'di dînyăa'ămí. Hănhay waabo t'owa dîvít'aywó'nann wänbo Yôesi Tădă nabo'atădí itsíkha'andi wesebo wí'ovây tuchănupí dín'ă waagi. I-á wí'bo t'aywó'di wí'imăapí kin i'an wänbo', gá Jesus-dăho in t'owaví t'aywó'di ovâyăakankhây măadân. Hediho năă-á híwó'dă' i'o'in na'in dínkeeyo', to'wên Jesus-ví'piye' dîvîwhăyunde'in ovâychaamăadí t'aywó'di wíđâymăapí waagibă.

27 Hediho Yôesi Tădădí hă'wăa na'ingí' i'andi, ti gínk'ôe ívîyêngihée'ămídi? Hedân yoe. Hăadí? Gá Yôesi Tădădí díchaamăadân t'aywó'di wí'ăymăapí waagi hăäwí híwó'di ívî'andi namuudă yoe, hewänbo Jesus-ví'piye' ívîwănpîwhăyundedân. 28 Hedânho gínhanginná Yôesi Tădădí t'owa ovâychaamăa t'aywó'di wíđâymăapí waagi inbí whăyü dínmuudibo', i tsontuü dâya'a'ginnamídi dîvîkhăădedidă'ba yoe.

29 Hedi ti gi'ăanı Yôesi-á in Hudíyoví'dă' namuu'in, in Hudíyo dimuupí'inbí-á yoe? Hedân yoe. Yôesi-á in Hudíyo dimuupí'inbí' wă' namuu, 30 gá wí'dă' wí Yôesi na'ăndân, hedi idăho ovâychaamăa in Hudíyo dimuupí'in Jesus-ví'piye' dîvîwhăyunde'in t'aywó'di wíđâymăapí waagibă, hedá in Hudíyo dimuupí'in wă' hanbă. 31 Hedânho na'inbí whăyü gínmuudibo ti nă'i tsontuü-á âyyoegi'o'? Hedân yoe. Năă-á shánkí gínkoedi ây'a'ginnamídi hăa natû' waa.

4

Abraham-bí whăyü hăawin ûnmuu'in

1 Năă wăyhi'khây măa Abraham-bí'gedí hăa ûnpôe'in, i-á na'in Hudíyo gimuu'inbí páadé'i thehtáy pahpăa gínmuu. 2 Yôesi natúđăho idă Abraham-dă óechaamăa'in t'aywó'di imăapí waagi híwó' i'odibo', hedânho Abraham ûnkoedi-íwân iví híwó'di tsiyekan ni'gedí iyêngihée'ămídi. Hewänbo Yôesi wínatúhpí Abraham-dă ûnkoedi iyêngihée'ămí'in. 3 Yôesiví tă'nin diwe kinnân nată'muupí'an:

Abraham Yôesiví'piye' iwhăyudânkun Yôesidi óechaamăa t'aywó'di wí'imăapí waagi.

4 Kin waagi namuupí'an: To'wí it'ôe'andi-á óewă'ănde', hedi iví wă'ăa ûnt'anmuu hăyü it'ôe'an waagidi, wí'óewănpidamăhpí. 5 Hewänbo to'wí wänbo híwó'di hăäwí i'andi nawănpimuudibo há'to ûnkoedi-í natúnídi t'aywó'di wí'imăapí waagi'ba namuu. Yôesidă'mân ûnk'ôe wí to'wí óechaamă've-ídi t'aywó'di wí'imăapí waagi, nă'i to'wí t'aywó'to'i namuu wänbo', hedi kin óechaamăa iví whăyü ûnmuudibo', híwó' i'ămídi

iwänpikhäädedidá yoe. ⁶ Hedânkun David hân'oe natú in to'wên Yôesidi ovâychaamáa'in t'aywó'di wíðâyamáapí waagi dihihchaa-í, hewänbo híwó' díví'amídí dívíkhääde'in namuudá yoe. ⁷ Kinnân ita'nan:

In to'wên inbí yä'dâapí tsiyekan ovây'owóyé'indádí
in to'wên inbí t'aywó'di ovâyâyâ'annindádí dihihchaa.

⁸ I to'wí Yôesidi wíyá wí'óetu'opí t'aywó'kandi gin nahihchaa.

⁹ Hedi to'gi'-an ná'i hihchan namúni? Ti in Hudíyogi'da'? Yoe, in Hudíyo dimuupí'ingí' wá' namuupí'an. Gínhanginnáhpí'an Yôesi natú'in idi Abraham óechaamáa t'aywó'di wí'imáapí waagi iví whäyü ûnmuudi. ¹⁰ Hewänbo ti Abraham in Hudíyo-ví k'ewé' taadi ho nataamuu ihaydân kin Yôesi iví'gedi natú? Yoe, wa'di óetaa'anpídíbo-ân.

¹¹ Tí'úugédân Yôesi natú Abraham in taa ikéyí'in nathaypúwídí Yôesidi ho óechaamáa'in t'aywó'di wí'imáapí waagi. Hewänbo kin Yôesi ho i'an Abraham-bí whäyü ûnmuudibo wa' in taa imáapídíbo'. Hedânkun Abraham-dá t'ähki in to'wên ta'gendi Yôesiví'piye' dívíwhäyunde'inbí tádá waagi'ba dínmuní, tobá ná'in Hudíyoví k'ewé' taa dâymáapí wänbo', hedi in wá' Yôesidi ovâychaamáa t'aywó'di wíðâyamáapí waagi. ¹² Hedá in to'wên kin ditaamuu'indá wá' Abraham-dá inbí tádá waagi'ba dínmuu, hewänbo in t'ähkíwí-á yoe. Abraham-bí äy waagi'in ta'gendi dimúnídí, indá dínáy iví ahtaa eeye díví'ah TUYÉ-ídí, i waagibá whäyü dâymá'vé-ídí, in taada'ba yoe, gá ná'i whäyü-áho Abraham imáadân wa' in taa ikê'pídíbo'.

¹³ Yôesidi iví tuu Abraham óemägi idi Abraham-dádí iví äy iwedi'indádí ovâymääní'in hääwí t'ähki náä oepáa k'aydiwi', hewänbo kin natú gá Abraham óechaamáadân t'aywó'di wí'imáapí waagi iví whäyü ûnmuudi, i tsontuu i'a'ginnamídí ikhäädedidá yoe. ¹⁴ Yôesidi i hääwí ipäkhâyamáa'i' in to'wên i tsontuu dâya'a'ginnamídí dívisó'dinde'in ovâymäänídhó', in whäyü iví'piye' wínatâynípí, hedi i tuu Yôesi imägi'i-á hääbo wí'ûnmúnípí. ¹⁵ Hewänbo wí to'wí i tsontuu i'a'ginhánúdá Yôesidi óetuchänunde'. Tsontuu wänbo nayipídá há'to nakoeđí-í wí to'wí i'a'ginhánú-ídí, hewänbo nayi-ákun ná'i tsontuu.

¹⁶ Hedânkun hääwí híwó'di iví'anpídíbo Yôesi iví tuu imägi t'ähki in Abraham-bí äy iwedi'in dimuu'in dínkoedi iví séegísehkanä dâykéyí'in inbí whäyü dínmuudi. Hedi kin Yôesidi ovây'âamí in to'wên i tsontuu dâymáa'indá'ba yoe, hewänbo t'ähki in to'wên dívíwhäyunde'in Abraham iwhäyü waagibá. Abraham-dá tádá waagi'ba gínmuu t'ähki na'in ta'gendi Yôesiví'piye' ívíwhäyunde'ingí'. ¹⁷ Yôesiví ta'nin diwe ûnkw'ó háa Yôesi natú waagi:

Abraham, wí tádá waagi wísóge báyéki t'owagí' wéngé dithaa wänbo'.

Abraham-dá Yôesivípiye' iwhäyunde', hediho Yôesidi i-á ho óechaa hä'in t'owaví tádá dínmuu waagi. Yôesi-á ûnkoedi chu'in wänbo ovâywówápaa-ídí, hedá tobáháa hääwí wa' wínapóepí wänbo', napúwí gin Yôesi natúdhó', napúwí-ákun.

Háa Abraham Yôesiví'piye' iwhäyü waa na'in wá' gínkhây'ä' ívíwhäyü-í'in

¹⁸ Hediho tobá whäyupíwó' waa namuu wänbo' Abraham-dá iwhäyü báyéki t'owa wéngé t'ähki dithaa'inbí tádá dínpuwagít'óe'in, gá Yôesidi óetu'andân báyéki tí'úugé kää'ä'in ûnkwó'gít'óe'in, hedi han ûnpóe. ¹⁹ Iví túu'ú j'gedi i'ánshaamáadí, há'to i'âykw'ôení waa nachaa, ma'di tägintä (100) paayo'i ho namuudi, hedá iví kwiyo Sarah-á wäphade kwiyo náä ûnmuudiho', há'to nasáhpúwí j'gedi wá' i'ánshaa'an. Hewänbo tobá kin namuu wänbo iví whäyü wa'di ûnkay. ²⁰ Yôesiví tuu óemägi'in ônwhäyü, hedi iví whäyü ûnhááníwí'wedi shánki ûnkaypóe, hediho Yôesi-áho kw'áayébo' óemáa. ²¹ Iví pí'ná khó'yého' ûnhanginná Yôesi ûnkoedi'in hääwí t'ähki natú'i' i'amídí. ²² Hedânkun Yôesi natú idi Abraham óechaamáa t'aywó'di wí'imáapí waagi iví whäyü ûnmuudi. ²³ Hewänbo ná'i hí' Abraham-bí'gedi Yôesi natú'i' Abraham-gí'da' wínatá'muupí, ²⁴ hewänbo na'ingí'-ân wá' nata'muu, gá Yôesi-á natúdhân na'in wá' díchaa t'aywó'di wí'âyamáapí waagi

iví'piye' ívíwhäyundedi, idá Jesus na'inbí tsondi shánkí hay'i gínmuu'i' óewáywówápaa. ²⁵ Yôesi Tádádí Jesus óemági na'inbí t'aywó'di gínmuudi nachúu-ídi, hedá óewáywówápaa nakeepúwídi díchaamáa'in t'aywó'di wí'âyámápi waagi. Jesus-ví'piye' ívíwhäyundeda'ho Yôesi Tádádí díchaamáa t'aywó'di wí'âyámápi waagi.

5

¹ Hediho náa Na'inbí Sedó Jesus Christ-di na'indádí Yôesi Tádá-ádí díwón, gá Yôesi Tádádá díchaamáadân t'aywó'di wí'âyámápi waagi na'inbí whäyü gínmuudi. ² Hedi na'inbí whäyü gínmuudibá Jesus-di Yôesi Tádávi'piye' díkán, iví séegísehkanä âytáa-ídi, hedi häädi wänbo t'ähkí ná'i séegísehkanä-á âymá've-í. Hedi hânho ívíhíhchando', gá gínhanginnândân wáy wí thaa-á Yôesiví sa'wó'di kohthay iwe i-ádí gikwó'gít'óe'in. ³ Hewänbo hähaydi'da'ba wíghíhchanpí. Gíhíhchan wá' âyt'ôephadende wänbo', gá tobáháa gínpóe wänbo ná'i t'ôephade namuu'ídi giháhpo'dân ívíyää'amídi. ⁴ Hedá ívíyää'andá shánkí gikweesenpa', hedi gikweesenpaa iwedáho shánkí gínhanginná ho napúwí'in háa Yôesi natú waa dípägít'óe'in. ⁵ Hedi kin ívíwhäyundeda' há'to gichanpúwí híwó'pí'piye' ívíwhäyunde'in, gá i Yä'dâa'i P'oewaahâa Yôesidi dímgá'i na'inbí pí'ná khó'yé âymáadân, hedi idá dínthayyo Yôesi Tádádí hânho na'in díséegí'in. ⁶ Wa'di wí'bo ívípikhäge'namídi yä'dâa'in gímúnídi gínkoedípídi'bo', híwó' naná' dihaydân Christ nachuu na'in gimuudi, in Yôesi ây'a'ginpí'in gimuu wänbo'. ⁷ Nabâapu'wan óeshaa-ídi wí to'wí nahíye-í'i wíyá to'wígí' nachúu-ídi, tobáháa i wíyá to'wí i tsontuü i'a'gindo wänbo'. Ma'dân wí to'wí nahíye-í wíyá to'wí íví wówátsi ta'ge ihondi namuu'ígí' nachúu-ídi. ⁸ Hewänbo wa'di na'inbí wówátsi thaa t'aywó'diwe gikw'ó' dihaydibo Christ na'ingí' nachuu. Kindidân Yôesi Tádádí dínkeeyan na'in hânho díséegí'in.

⁹ Hedânkun ta'gendi gínhanginná Jesus-di dín'aywoeni'in Yôesi Tádádí wídítuchänú-ípídi, gá na'ingí' ho nachuudi iví ûnp'oe ich'áadân, hedânho Yôesi Tádádí díchaamá've-ídi t'aywó'di wí'âyámápi waagi. ¹⁰ Yôesi Tádávi hânmin gímú'dewän, hewänbo náa-á i-ádí ívíwón iví ay na'ingí' nachuudi. Hediho náa Yôesi Tádá-ádí ívíwónídi gínhanginná ta'gendi dín'aywoeni'in gá iví ay wíyá ûnwówápóedân. ¹¹ Hewänbo hähayda'ba wínamuupí, náa-á gíhíhchan wá' gá Jesus Christ, i shánkí natsonyi'i namuu'i hedá i Yôesi Tádá-ádí díwónídi-á, idiho dínkeeyan háawi Yôesi Tádá namuu'in.

Háa Adam i'annin namuudi in chuwa na'in dínkán, hewänbo háa Christ i'annin namuudá wówátsi âymáa

¹² Wí wí' to'wí Adam gin nakháwä'i' it'aywó'nán, hedi i-á it'aywó'nandi t'ähkí t'owa t'aywó'di giyámu. Adam-dá it'aywó'nandi nachuu, hedi na'in wá' ívit'aywó'nandibo t'ähkídi'bo git'aháani. ¹³ Wí tsontuü wänbo nayipídi'ho Yôesi há'to natúní t'owa wídyatsontuü'a'gínmáapi'in hediho wínatúnípi dívit'aywó'nannin. Hewänbo náa oepáa k'aydi in t'owa-á dívit'aywó'doho wa'di Moses i tsontuü ita'nanpídi'bo'. ¹⁴ Ná'in gínhanginná gá Adam-bí thaa iwedí Moses-ví thaa iwehay chuwa-á t'ähkí t'owa dínpówádân, tobá inbí t'aywó'di dínmuu'i Adam-bí t'aywó'di waagi wídnmuupí wänbo'. ¹⁵ Háa Adam ûnpóe'indi díhá'o Jesus-ví'gedi, i-á Adam-bí wówátsi thaa ihaydi wa' náa oepáa k'aydi wínapówápi. Hewänbo háa Adam i'annindá hedá háa Jesus i'annindá handa' wídnmuupí. Hääwí Yôesidi khäagipí dímä'i-á Adam-bí t'aywó'diví shánkí nakay. Wí' wí sen Adam namuu'i Yôesiví p'óegédi ihänge'andibo t'ähkí t'owa dit'ahán. Hewänbo Yôesiví séegísehkanä-á hedá hääwí dímä'i-á shánkí gähäyü'i ûnmuu Adam-bí t'aywó'di ûnmuu'iví'wedí, hedi t'ähkí t'owa dínkoedi ná'i Yôesi imä'i dāyhónídi, wí' wí sen Jesus Christ namuu'iví séegísehkanä ûnmuudi. ¹⁶ Hedi háa napóe'in i Yôesi Tádádí dímä' iwedí hedá háa napóe'in Adam-bí t'aywó'di iwedá handa' wídnmuupí. Ná'in wéhpêe t'aywó'nin Adam i'annin namuudá Yôesi Tádá natú tuchänu-á na'ää-í, hewänbo tobá báyéki wáy-á t'owa báyéki t'aywó' dívi'o wänbo', Yôesidi wí híwó'di hääwí wá'âapídi'bo na'in dímä' waagibá idi díchaamáa t'aywó'di wí'âyámápi waagi. ¹⁷ Hedânkun wí wí' sen

it'aywó'nandibo chuwaḍi na'in t'ähkí díhógi. Hewänbo háa ná'i wíyá wí sen Jesus Christ namuu'i' i'annindá shánkí hay'in namuu. Idá hânho báyéki séegísehkanä-á dímä', heḍi kinnân dítumáa: Tobá gínt'anmuupí wänbo', i-á natû'idi díchaamáa t'aywó'di wí'âyámápi waagi, heḍi wówátsi nahándeḗ'in âymá've-í, heḍá iwe tsonnin waagi'inbá githáa-í.

¹⁸ Heḍiho ha'wâagi napóe. Wéhpêe t'aywó'nin Adam i'annin namuudiho tuchänu napówa t'ähkí t'owagi', heḍá han waagibá wí wí' ta'geda' hääwí Jesus i'annin namuudi nakoedi t'ähkí t'owa ovâytu'amídi t'aywó'di dâymáapi'in waagi'in dimuu, heḍá wówátsi nahándeḗ'indá ovâyääni. ¹⁹ Wí wí' to'wí Adam namuu'i háa Yôesi Táđáđi óetu'an waa wí'i'a'gínpiđiho t'ähkí t'owa dit'aywó'to'inpaa. Hanbá i wíyá wí' to'wí Jesus namuu'i' i'a'ginnandibo t'ähkí t'owa dínkoed dipúwí'in in Yôesidi ovâychaamáa'in t'aywó'di wíđâyámápi waagi. ²⁰ Yôesi iví tsontuú imägi t'owa ovâythayyamídi háyú hânho dívít'aywó'nannin. Hewänbo i t'aywó'di gínkeepóe ihaydá Yôesivi séegísehkanä-á shánkí wänbo-á ûnkeepóe. ²¹ Heḍiho i t'aywó'di kay'i namuudiho t'owa ovây'tandânho chuwaḥo dínk'óe, hewänbo Yôesi Táđáđi séegísehkanä-á t'aywó'divi shánkí ûnkay, heḍiho na'in díchaamáa t'aywó'di wí'âyámápi waagi heḍânho wówátsi nahándeḗ'in âykéyídi, háa Jesus Christ na'inbí tsondi hay'i gínmuu'i na'ingí' i'annin namuudi.

6

Háa Christ i'annin namuudiho ta'gendi giwówáyêeni

¹ Báyéki t'aywó'di dîn'owóyéndediho Yôesivi séegísehkanä shánkí ûnkeepó'. Heḍiho hân gínkhây'ä' iví'amí'in? Ti in ta'gen gínk'óe ivít'aywó'kanhûuwídi wíyá shánkí iví séegísehkanä ûnkeepúwídi'bo'? ² Heḍân yoe. T'owa chu'in dimuu'indá wíđívít'aywó'dopi, heḍiho t'owa chu'in waagi'inbá gínkhây'ä' gimúní'in heḍânho t'aywó'di eeye wí'ívíhûuwípidi. ³ Na'in díp'ó'p'oe'an âykeeyamídi Christ Jesus-áđi wí'đá' gimuu'in. Ti wí'únhanginnáhpí'an díp'ó'p'oe'an dihaydi i-áđi gichuu waagibá âykeeyan. ⁴ Heḍânkun díp'ó'p'oe'an dihaydi, i-áđi gichuudáhá' díkhä'kw'ódi waagibá napóe, heḍânho Yôesi Táđáđi pínán kaydi Christ nawáywówápóe waagibá, na'indá wá' wówátsi ts'aamin âymá've-í.

⁵ I-áđi gichuu waagibá gipóe, heḍiho kindidi i-áđi wí'đá' waagibá gipóe. Heḍânkun i nawáywówápóe waagibá na'in wá' díwáywówápaa-í. ⁶ Gínhanginná ná'in: T'aywó'to'in t'owa gimuuwän, hewänbo Jesus-áđi phé'wan deedi gichuu waagibá gínpoé heḍânho háa gimú'de waagi'in wíyá wí'gimúnípidi, heḍá iwedá i t'aywó'di iwedi díma'p'áđi-í, ⁷ gá to'wên dichuu'indá t'aywó' diwedi díma'pândân. ⁸ Ná'in ivíwhâyunde': Christ-áđi gichuudá i-áđibá giwówáyêeni, ⁹ heḍi gínhanginná Christ nawáywówápóedi hânhay wänbo wíyá wínachúu-ípi. Chuwaḍi há'to wíyá óet'aani. ¹⁰ Christ nachuudiho t'aywó'didi há'to wíyá óekéyi, heḍi náá wíyá nawáywówápóedá hânhay wänbo t'ähkí nawówayêeni i Táđá óehíhchanmääniđi. ¹¹ Heḍi un wá' chu'in ímuu waagi kin ûnkhây'ä' í'âani'in heḍânho wí'úvít'aywó'kanhûuwípidi. Náa-á Jesus Christ-áđi ímuudi unbí wówátsi bîn'amí Yôesi Táđá bínhíhchannamídi.

¹² Heḍânkun wí'úvímääni'pi i t'aywó'didi wovây'taanídi, heḍi unbí túu'ú iwe háa íwänpichaa waagi wí'úvíkanhûuwípi, ná'i túu'ú-á wáy wí thaa ûnkhángit'óe. ¹³ Wáy wí wänbo' unbí túu'údi t'aywó'kan wänbo yä'dáapíkan wänbo wí'vínkanmääni'pi. Shánkídi kinnân úví'amí: Unbí wówátsi-á Yôesi Táđá bínmääni gá idân chuwa iwedi wovâywhahógi wówátsi ts'aamin wovâymagidân, heḍá unbí túu'ú t'ähkídá híwó'dida' Yôesi Táđági' bîn'amí. ¹⁴ Náa iwedi t'aywó'didi wíyá wí'wovây'tankhâyámápi gá wí'úvívänpisó'dindepidân híwó'nin ípúwídi i tsontuú bîn'a'gindodibo', hewänbo Yôesivi séegísehkanädân wovâykhäge'do híwó' úvíkanhûuwídi.

Gínkhây'ä' híwó'di ívíkanhûuwí'in

15 Hediho kin napo'di hânna nää ívî'âmí? Ti gínk'óe i tsontuú ây'a'ginnámí-ídí hedi kin ívî't'aywó'nâamí? Hedân yoe. 16 Únpihanginnáhpí'an wí to'wíwí'piye' úvímăgídá igî'dá' úvî't'óe'âmídí hedá idá' bîn'a'ginnámídá, hedân nă'i to'wíwí pant'óe'in waagi'inbá ímuu. Hediho hanbá úvîwănpit'aywó'kanhondá kindidi t'aywó'diví panho ímuu, hedá íchúu-í. Hewânbo Yôesiví'piye' úvímăgídá bîn'a'ginnámídí, iví pant'óe'in waagi'in ímuu, hedi idá wovâyçhăamăa t'aywó'di wíwînămăpí waagi. 17 Naadi Yôesi dókú'daa'o', gá tobá úvî't'aywó'dodí nă'i t'aywó'diví pant'óe'in waagi'in ímú'de wânbo', năă-á pín ta'ge haydi in ta'gen hăhkan wovâyămăgi'in bîn'a'gindodân. 18 Năă-áho t'aywó'di iwedi íma'p'ă, hedi unbí wówátsi thaa úvímăgi híwó'didá' úvî'ăamídí. 19 Yă'dăakan nî'gedá t'ôedi íka'póya', hedânho nă'in pant'óe'inbî'gedi naadi wăyhí'măa wăythayyămídí shánkí íka'pówá-ídí. Wăymûu-áho úvî't'aywó'dodí wên pant'óe'in waagi'inbá ímuuwân, hediho unbí túu'ú t'ăhkídí úvî't'aywó'dowân, hedá hăădi wânbo t'ăhkí híwó'pí' úvî'owân. Hewânbo năă-á Yôesiví'piye' úvîpimăăní iví pant'óe'in waagi'in ímúnídí, unbí wówátsi ta'ge bînhûuwídí, hedânho yă'dăa'indá' ímúnídí háa Yôesi nada' waagi.

20 T'aywó'diví pant'óe'in ímuu ihaydi wí'ída'píwân unbí wówátsi ta'ge bînhûuwídí. 21 I t'aywó'di hăăwí úvî'andidi năa wovâywôeda'mă', hedi hândidan nă'i t'aywó'didí wovâykhăge'nan? Wéngedí wânbo yoe. I t'aywó'di úvî'o'i namuudi chuwa iwe ípowagít'óewân. 22 Hewânbo t'aywó'di iwedi íma'p'ăndi năă-á Yôesiví pant'óe'in waagi'in ímuu, hedi idi wovâykhăge'do' yă'dăa'in ípúwídí. Hedi Yôesiví'piye' úvímăgidiho wówátsi nahândepí'in bînkéyí. 23 T'aywó'digí' ívî't'óe'andá chuwa-ân na'inbí wá'ăa-á gínmúní. Hewânbo Jesus Christ na'inbí tsondi hay'i-ví'in gimuudá, in wówátsi nahândepí'in Yôesi Tádáđí dímă'.

7

Paul khóhtsaq i'gedi ita'do' hedânho wíyá hăăwí gihăhpúwídí

1 Tí'úuwin páadé'in, tsontuú i'gedi únhanginná'nín ímuu, hediho wăyhí'khăymăa kinnân: Únhanginnáhpí'an únkhây'ă' nă'i tsontuú bîn'a'ginnámí'in hăyú wówátsi untă'ăn diwe pu'wahayda'. 2 Gá kinnân: Wí kwee nakhóhtsaq'ăndi-á únkhây'ă' iví sedó-ădídá' nathăa-í'in hăyú wówátsi thaa iví sedó untă'ăn diwehay. Hewânbo iví sedó únchuu ihaydáho iví sedó-ădí wíyá wínawhi'ănpí. Hannânho natû' in khóhtsaq tsontuú. 3 Hedi wíyá pí'wí sendádí ithayedá wa'di iví sedó únwówayidibo', iví sedóví'piye' it'aywó'do'. Hewânbo iví sedó únchuudáho in khóhtsaq tsontuú iwedi nawhima'p'ă, hediho wíyá pí'wí sendádí íkhó'yă'dáho t'aywó'to'i wínamúní.

4 Un wá' kin waagibá únpo', naví tí'úuwin páadé'in. Christ-ví túu'ú únchuu ihaydá un wá' íchuu waagibá únpo'e hedi kindidi nă'i tsontuú Moses ita'nan diwedi wovâywiye.

* Hediho năă-á únkoedi wíyá to'wíwí' ímúní'in, i to'wí nawáywówápóe'i-ân i namuu. Hediho năă-á iví' gimuudi gínkoedi híwó'di hăăwí Yôesi Tádăgí' ívî'ăamí'in. 5 Háa giwănpida' waagi ívî't'aywó'dodí na'inbí wówátsi âyhonwânho', hedi ihaydá wíyá shánkí ívî't'aywó'námí'in gida'po' nă'i tsontuú git'o'di, hedi chuwa iwe gipóya'wân nă'i t'aywó'didí na'inbí túu'ú dîntsonmăadibo'. 6 Hewânbo năă-á i tsontuú iwedi gima'p'ă. Năă-á Christ-ădí gichuu waagibá gínpo'di i tsontuudi wídítsonmăapí. Năă-á wíyá ts'aabi gihăhpóe Yôesi ây'a'ginnăănídí i Yă'dăa'i P'oewăahăadi díhă'o waagi, háa ívî'owân waagá yoe i tsontuú nată'muu'i' ây'a'ginnámídí ívísó'dînde ihaydi.

Wăyyedí shánkí i tsontuú gínhanginnândi shánká ívî't'aywó'do'

7 Hedi ti gitúní nă'i tsontuú-á t'aywó'di namuu gin? Hedân yoe. I tsontuudidá'mânho dînkeeyan hăăwí ta'gendi t'aywó'di namuu'in. Gá kinnân: I tsontuú-á natû',

* 7:4 Nă'i hí' wínatú'da'pí wígínkhây'ăhpí i tsontuú ây'a'ginnámí'in, hewânbo natú'da'-á, wígíntáypí i ây'a'ginnámí'in hedânho Yôesidi díçhăamă've-ídí t'aywó'di wí'ăymăapí waagi, gá Jesus-ví'piye' ívîwhăyundedá han díçhăamăadân.

Häawí wíyá to'wí ûnk'w'ó'di' wí'ída'ípi.

Han natúnípidá há'to naa dînhanginnáníwân wíyá to'wíwí häawí odada'di dáy't'aywó'do'in. ⁸ Hewänbo hä'in tsontuü i'gedi oháhpoe ihaydá shánkí dáy't'aywó'namí'indá oda'poe, hedího wíyá i häawí naví' namuupí' shánkí owänpida'. Hewänbo i tsontuü nak'óepidá há'to ta'gendi dînhanginnáníwân dáy't'aywó'nannin. ⁹⁻¹⁰ Naa o'ân owówámuu'in wa' Yôesiví tsontuü oka'pówápí ihaydibo'. Hewänbo ná'in tsontuü natú'in wíðînk'hây'ähpí wíyá to'wíwí häawí oda'í'in ta'gendi oka'pówá ihaydá, shánká dáy't'aywó'namí'indá oda', hedí ochuu waagibá dînhanginpoe. Hedího tobá na'in wówátsi áykeyídí Yôesidí iví tsontuü dímgí wänbo', naa-á in chuwaðá' dînkán. ¹¹ I tsontuü i'gedi oháhpoe ihaydá, i t'aywó'didá in ta'gen ná'i tsontuü i'gedi namuu'in dînkáayan, hedí ná'i t'aywó'didibá díhay waagibá dînpoe.

¹² I tsontuü Moses ita'nandi-á Yôesiví'wedí na'ää, hedí t'ähkí i hí' iwe natá'muu'i yä'dâa'i-á ta'gendi-á híwó'di-á namuu. ¹³ Ti ná'i híwó'di tsontuüdi wí'bo in chuwa dînkán? Hedân yoe. Naví t'aywó'didân in chuwa dînkán. Hewänbo tobá ná'i tsontuü-á híwó'di namuu wänbo', naa dáy't'aywó'nandânho i tsontuü natú chuwa iwe díkáani'in. Hedího dînhanginpoe ta'gendi háawi i t'aywó'di namuu'in. I tsontuüdan dînthayyan t'aywó'di-á hânho yä'dâapí' namuu'in.

Häawídi na'inbí pí'nä khó'yé dîhänbo waagibá gínpo'

¹⁴ Gînhanginná Yôesiví P'owäqahâadi ná'i tsontuü dímgí'in. Hewänbo naa-á wí to'wí háa okanda' waagi dáywänpi'o'i omuu, gá t'aywó'diví pant'ôe'i waagibá omuudân. ¹⁵ Naa wíðînhanginnáhpí háadi kin waagi dáy'o'in. Tobá híwó' okanda' wänbo', híwó' wíðáy'opí, hewänbo i híwó'pí' dót'ay'i-á ihaydá' dáy'o'. ¹⁶ Hedí híwó'pí' ta'gendi wó'kanda'pí wänbo dáy'odá, iwedi nakeepo' naa ochanpo'in i tsontuü-á híwó'di-ânkun namuu'in. ¹⁷ Hedího nää-á naa-á wí'bo i wó'muupí ha'wâagi dáy'o'i', hewänbo i t'aywó'di naví pí'nä dînk'w'ôndidân kin waagi díkando'. ¹⁸ T'owa-ân omuudi hääbo híwó'di naví pí'nä khó'yé wíðînk'w'ôhpí. Ná'i-á dînhanginná gá tobá híwó' okanda' wänbo wíðînk'wedípidân. ¹⁹ Wíyá otúní: I híwó'di okanda'i-á wíðáy'opí, hewänbo i híwó'pí'-áho dáy'o', oda'pí wänbo'. ²⁰ Hedí i okanda'pí'-á dáy'andáho', naa-á wí'bo i wó'muupí ha'wâagi dáy'o'i', hewänbo i t'aywó'di naví pí'nä dînk'w'ôndidân kin waagi díkando'.

²¹ Hedânkun kin waagi häädi wänbo t'ähkí dînpó' naa: Híwó' okanda' wänbo', shánkí wíðînbâapu'wanpí dáy't'aywó'namídí. ²² Naví pí'nä khó'yé-á ochanpo' Yôesiví tsontuü-á híwó'didá' namuu'in. ²³ Hewänbo dînhanginná häädi wänbo t'ähkí naví túu'ú t'ähkí iwe wíyá pí'wí häawí nayí', i-á naví híwó'di ánskaa-ádi ihänbo waagibá, hedí naví túu'ú iwedi owänpit'aywó'dikanda'di wí pant'ôe'i waagi opo'. ²⁴⁻²⁵ Hedí kindidího naví pí'nä khó'yé-á ta'gendi Yôesigí'ðá' ot'ôeda'. Hewänbo naa t'owada' omuudi dáy't'aywó'do'. Ähkhi'yowän, to'dan díkhäge'namí naa, hedânho ná'i túu'údi chuwa iwe wíðíkáanípídi? Naadi Yôesi Táðá dókú'daa'o' gá Jesus Christ i shánkí natsonyi'i namuu'idáho díkhäge'dodân.

8

I Yä'dâa'i P'owäqahâadi na'in díkhä'ge'máa na'inbí wówátsi yä'dâa'i äyhüuwídi

¹ Hedího nää-á in to'wên Christ Jesus-ádi dimuu'indá Yôesi Táðádí wí'ovâyutuchänú-ípi, ² gá Christ Jesus-ádi wí'ðá' waagibá gimuudi i Yä'dâa'i P'owäqahâa i wówátsi napäyi'i' ûnkoedidân díma'p'ädi-ídi t'aywó'diwedi hedá chuwa iwedá. ³ Na'indá t'owada' gimuudi wíðikaypí, hedího Yôesiví tsontuü ihay wí'ây'a'gindopí hedânho t'aywó'diwedi dîn'aywoenídí. Hewänbo Yôesi Táðá-ânho ûnkoedi dîn'aywoenídí. Kin i'amídí iví ay dînsan wí t'owa napáa-ídi, na'in kaypí'in t'aywó'to'in t'owa waagibá napoe, hedí tobá t'aywó'di wí'i'anpí wänbo na'inbí t'aywó'di gînmuudi nachuu. Handidího ná'i t'aywó'di-á ôet'an, hedânho t'aywó'didi na'in wíyá wíðít'aanípídi. ⁴ Hedí kin i'an hedânho Yôesiví

tsontuü natú waa na'inbí wówátsi ta'ge áyhúuwí. Hedi náä-á háa giwänpida' waagida' wí'ívíkanhonpí, hewänbo háa i Yä'dâa'i P'oewaahâa natú íví'amí waagân.

⁵ In to'wên háa diwänpida' waagi díví'o'indá háädi wänbo t'ähkí díví'ánshaa'o háäwí dikanda' i'gedida', hewänbo in to'wên háa i Yä'dâa'i P'oewaahâa nada' waagi díví'o'indá háädi wänbo t'ähkí díví'ánshaa'o i háäwí i Yä'dâa'i P'oewaahâa nada'póe'i'. ⁶ Hedi háa giwänpida' waagi íví'amí'in ní'gedida' íví'ánshaamáadá chuwa iwe gipówá-í, hewänbo háa i Yä'dâa'i P'oewaahâadi dítu'an waagi i'gedi íví'ánshaamáadá ta'gennin wówátsi-á híhchan ánskaa-á gín'ää-í. ⁷ Hedânkun wí to'wí háa nawänpida' waagi i'amí'inda' i'ánshaa'odi Yôesiví hânbi' waagi bá namuu, gá Yôesiví tsontuü wí'i'a'gindopidân, hedi wí'ünkoedipí ôn'a'ginnamídi. ⁸ Hedi kí'min t'owađa há'to Yôesi óehíhchannamí.

⁹ Hewänbo Yôesiví P'oewaahâa ta'gendi unbí pí'ná khó'yé únthaadá háa i natú' waagi úvíkanhúuwí, háa íwänpida' waagida' bá yoe. Wí to'wí íví pí'ná khó'yé i Yä'dâa'i P'oewaahâa Christ-di ônsandi' imáapíđa Christ-ví' wínamuupí. ¹⁰ Hewänbo tobá unbí t'aywó'di únmuudi unbí túu'ú únchúwí wänbo', Christ unbí pí'ná khó'yébo bínmáadá i Yä'dâa'i P'oewaahâadi wówátsi nahándépí'in wovâyma', gá Yôesi Tádáđi wovâychaamáadân t'aywó'di wívinmáapí waagibá. ¹¹ Yôesi Tádáđi Jesus óewáywówápaa, hedi íví Yä'dâa'i P'oewaahâa unbí pí'ná khó'yé únthaadá, i Tádáđibá undá wíyá wovâywówápaa-í, Christ Jesus óewáywówápaa waagibá. Tobá unbí túu'ú únchuu wänbo', Yôesiví P'oewaahâa unbí pí'ná khó'yé únthaadi Yôesidi wówátsi wovâymaäní.

¹² Hediho tí'úuwín páadé'in, náä-á háäwí giphaamuu waagibá háäwí híwó'di gínkhây'ä' íví'amí'in, háa giwänpida' waagida' bá yoe. ¹³ Háa íwänpida' waagida' unbí wówátsi bínhondá íchuu-í. Hewänbo i Yä'dâa'i P'oewaahâa úvímägidáho wovâykhäge'namídi i t'aywó'di unbí túu'údi úví'o'i bínyaa'amídi, kindidânho in ta'gennin wówátsi bínkéyí.

¹⁴ T'ähkí in to'wên Yôesiví P'oewaahâadi ovâypahonnindá Yôesiví ây dimuu. ¹⁵ Yôesiví P'oewaahâa bínkê' ihayđa pant'ôe'in dikhuwôeda'in waagi'in wí'imúupí, páadédi íchaa waagibá. Hewänbo i Yä'dâa'i P'oewaahâadi wovâyséegíhógi Yôesi Tádávi ây ímúnídi, hedânho Yôesiví'piye' úvíyûusu'o' ihayđa wí'inbo bínkhây'ä'ní "Naví Tádá" gin. ¹⁶ I Yä'dâa'i P'oewaahâadânho na'inbí pí'ná khó'yé díhangin'ândo' Yôesi Tádávi ây gimuu gin. ¹⁷ Hedi íví âyho gimuuđi i háäwí íví âygí' iwiye'kw'ódi'í' âyhóní. Christ-ádi wé'ge ná'i háäwí âyhóní. Christ-ví'in gimuuđibo âyt'ôephadende' i it'ôephade waagibá, hediho i-ádi'ba Yôesi Tádáđi he'ennin dípaa-í.

Tobá náä t'ôephade iwe gikw'ôn wänbo', wáy wí thaa-á háä t'ähkí híwó' gínpuwí

¹⁸ Ná'i sa'wó'di háäwí Yôesidi dínkhâymaa i'gedi dáy'ánshaamáadi, naa ochanpo' náä oepáa k'aydiwi t'ôephade-á háäbo wínamuupí waagibá. ¹⁹ Háä t'ähkí nakhí'yendi-á nawó'onpo'di natsíkha Yôesi Tádá ikeekw'ôenídi na'in ta'gendi íví ây gimuu'in. ²⁰⁻²¹ Yôesi Táa i'ánshaamági háäwí t'ähkí nakhí'yendi' nachä'muupí waagibá napúwí'in. Ná'i háäwí wí'bo kin waagi wínapuwagít'óepí, hebo Yôesi-ân natú kin napúwí'in. Hewänbo wá' natú ná'i háäwí nakhí'yendibá wíyá híwó'di napúwí hedânho wínakhanmú-ípídi. Kindidi owáy Yôesi Tádávi ây chuwa iwedí dima'p'ândi háä t'ähkí sa'wó' ingí' dínpoedí, ná'i háäwí nakhí'yendi-á wá' hanbá napúwí.

²² Ná'i gínhanginná, wí kwee na'eyehaydi únhaytú' waagibá, ná'i háäwí t'ähkí nakhí'yendi-á wá' han waagibá napo', wa'di wíyá ts'aabi wínakhí'yenpídi. ²³ Hedi kin waagi wí'ünpo'pí ná'i háäwí nakhí'yendida'. Na'in wänbo gínhaytú' waagibá gínpo', giwó'onpo'di gitsíkhakw'ôndi Yôesi Tádá ikeeyamídi na'in íví ây gipúwídi díséegíhógi'in, hedá na'inbí túu'ú ts'aabi dínpáa-ídi wá' gitsíkhakw'ó. Hedi dínkeeyamídi han dínkhâymaa'in, idi i Yä'dâa'i P'oewaahâa na'in dímägi. ²⁴ Yôesidi dín'aywon dihaydi waabo ná'i napúwídi ívísíkhahon. Wí to'wí wí háäwí itsíkha'maa'i ho ikê'dáho', hedáho wa'di wínatsíkhapi. Háadan wí to'wí wíyá itsíkha'amí wí háäwí ho ikê'di?

²⁵ Hewänbo hääwí âykê'pí' wa'di âytsíkha'máadáho', nakhây'ä' gibo'atä-í'in tobá wó'ondi âytsíkha'máa wänbo'.

I Yä'dâa'i P'oewaahâadä dikhäge'máa

²⁶ Hedá wá' kay gíntáydi i Yä'dâa'i P'oewaahâadä dikhäge'do'. Kaypí'in gimuudi wáyýedí wígiyûsuhâhpí, hedi i hí' wí'âyshaadepídi gínwänpihaytû'. Hewänbo kin gínpo'di, na'inbí haytuu iwedibo' i Yä'dâa'i P'oewaahâadä na'ingí' Yôesi Tádä óehée'o'. ²⁷ Yôesi Tádä-á ûnhanginná hääwí na'inbí pí'nä khó'yé gínkw'ó'di, hediho ûnhanginná háa i Yä'dâa'i P'oewaahâa natu'da'in, gá Yôesi Tádä nada' waagi i Yä'dâa'i P'oewaahâa-á Yôesi Tádávi t'owagi' iyûusu'odân.

Yôesidi na'in díséegídiho hääwídi wänbo há'to díwiye-í iví'wedi

²⁸ Nă'i wá' gínhanginná: Tobáháa napo' wänbo', nă'i hääwí napo'idího Yôesi-á híwó' ikhâymaa in to'wên i óeséegí'ingí', innânkun iví'in ûnmúnídi ovâytukánnan, i'ánshaamăgi waagi. ²⁹ Hân'oebo ûnhanginná to'wên dimúní'in in iví'in ûnpuwagít'oe'in, hedi iwéhpê'an indá iví ay Jesus ûnmuu'i waagibá dipúwí'in. Kindidiho Jesus wí pá'dây waagibá namúní hedá na'indá báyéki tí'ûuwín waagi'inbá-á. ³⁰ In to'wên há'mín dipúwí'in Yôesi Tádä iwéhpê'an dimuu'indá idi ovâytukánnan iví'in ûnmúnídi, hedi iví'in ûnmúnídi ovâytukánnandá natú t'aywó'di wídâymáapí'in waagi'in dimuu, hedi nă'in t'aywó'di wídâymáapí'in waagi'in dimuu'in ovâytu'annindá he'ennin ovâypáa-í, háa Jesus namuu waagibá.

³¹ Hedânkun, nă'i hääwí t'âhkí i'gedi gínhanginnândi, năä-á ta'gendi nă'in gínkoedi gitúnídi: Yôesi Tádä-á na'inbí'năpiye' namuudího to'wídi wänbo há'to dí'taaní. ³² Yôesi Tádä-á wínakhâapóepídi iví ay Jesus imăgi na'in t'owa t'âhkígi' nachúu-ídi. Hedi kin i'andânkun, nakhâapídi t'âhkí wé'ge'i híwó'di hääwí wá' ta'gendi dí'măáni. ³³ Yôesi Tádä-ân namuu i natú'di in to'wên ovâyde'mannindá t'aywó'di wídâymáapí'in waagi'in dimuu, hedângo to'wí wänbo wí'ûnkoedipí ta'gendi dînt'aywó'dichănú-í'in. ³⁴ Hediho to'wí wänbo wí'ûnk'óepí natúnídi na'inbí t'aywó'di gínmuudi gínkhây'ä' dí'tuchănú-í'in, gá Christ na'in gimuudi nachuudân, hedá wíyá shánká hääwí-á i'an, i-á nawáywówápóe-á, hedi năä-á Yôesi Tádávi kó'dínădă na'ân, hedi iwedí na'ingí' dînyûusu'odího Yôesi Tádä dînda'máa.

³⁵ Christ-di díséegídi to'wídi wänbo há'to díwiye-í iví'wedi, tobá âyt'ôephadende wänbo', háa sehkanăwó' na'inbí thaa gínmuu wänbo', háa na'inbí whăyu gínmuudi t'owadi díyanăki'o wänbo', háa koegí'-á awegí'-á gíntáy wänbo', háa díwhă'amí'indá dí'tahănú-í'indá t'owa dida' wänbo'. ³⁶ Kin gínpo' háa Yôesiví ta'nín diwe nata'muu waagi: Na'inbí Sedó Yôesi, uví'in gimuudibo na'indá häädi wänbo t'âhkí dí'takhănukhây'o'.

Wên k'úwá ovây'tahănú-í'in gimuu waagi t'owadi dí'máa.

³⁷ Hewänbo tobáháa nă'i t'âhkí gínpo' wänbo', wéngedí wänbo wídít'aanípí, hewänbo na'indáho git'ampo', gá Christ i díséegí'i namuudân, hedi dikhäge'do'. ³⁸⁻³⁹ Naa dáykoediwhâyunde hääwídi wänbo há'to díwiye-í Yôesi Tádávi séegí iwedí, nă'i séegí-á Jesus Christ na'inbí tsondi hay'i gínmuu'idi dí'măgi. Tobá giwówayidi háa gichuu wänbo', há'to iwedí giwiyedée-í. Makówáwin t'ôepă'aa'indí wänbo há'to iwedí díwiye-í, háa p'oewaahâaví tsonnindi hediháa wáy wíyá to'wí tsonkhuu imáa'idi. Tobáháa napóe wänbo năä háa páadépiye' gimân diwe, háa hääwí oepáa kw'áye hediháa nansoge núgé na'ândídi, háa wáy wíyá hääwí nakhí'yendídi há'to iví séegí iwedí díwiye-í.

9

Háa Yôesi Tádádi in Israel t'owagi' ovây'an waa

¹ Naa háa otugít'oe'indá ta'gen namuu, naa wídâyhôeyómáapí, gá Christ-ví' omuudân, hedá i Yä'dâa'i P'oewaahâadä naví pí'nä khó'yé donmáadi díhangin'ândo ta'ge dáyhi'máa'in. ²⁻³ Naa hânho ok'áykháa, hedá naví pí'nä khó'yé häädi wänbo

t'ähkí otaachanpo' dáy'ánshaamáadí naví t'owaví'gedi, indá nää oepáa k'aydi naví maatu'in dimuu. Híhchangidi Christ-ví'wedá owiyedéé-í, kin naa dínpoé'indi ovâykhâgê'namídáho'. ⁴ Indá Israel-ví ây iwedi'inbá dimuu, hedi Yôesi Tádádí ovâyhógi iví sówé'ây waagi'inbá dimúnídí, hedá idá iví sa'wó'di kohthay iví'wedi ún'ä'í' ovâykeeyan. Haa iwéhpêe'annin in Israel-'inbá ovâytu'an, hedá iví tsontuu-á ovâymgí. Ovâyýéye haa óe'a'ginmäänídí, hedá haa ovâykhâymaa'in ovâytu'an. ⁵ In hân'oe'in se'daa-á nã'in Israel-'inbí thehtáy pahpá'in dínmuu, hedi Christ nat'owapaa ihaydi inbí'wedi'ibá namuu. I-á Yôesi namuu, i-á t'ähkí itsonmáa, hedi t'owa dínkhây'ä' hânhay wänbo t'ähkí óetêgê'bé-í'in. Hamân.

Haa Yôesi Tádá in Israel-'in t'owa ovâytu'an waaho i'an

⁶ Hewänbo naa ok'áykhaa gá tobá nã'i t'ähkí dâymáa wänbo', Yôesi-ádi wídimuupídân. Naa wó'tú'pí Yôesi Tádá-á wí'i'a'ginpí'in iví tuu imägi'in, hewänbo kinnân napo': Báýékí in Israel-ví ây iwedi'indá kodi'nin Israel-'in wídimuupí, ^{*} ⁷ hedá wá' t'ähkí in Hudíyo iwedi'indá Abraham-bí kodi'nin ây iwedi'in wídimuupí iví tûu ûnp'oe diwänpimuudibo', hewänbo kinnân Yôesi Tádádí óetu'an Abraham:

Uví ay Isaac úmuu'iví ây iwedi'indá'mânho ta'gendi uví tí'úugé kã'äã'in kin ovâytu'âamí.

⁸ Nã'i hí' kinnân natú'da': T'ähkí Abraham-bí tûu ûnp'oe-á Yôesi Tádáví ây wídimuupí, hewänbo in to'wên haa Yôesi Tádá iví tuu imägi waa di'âypuyä'in, inbí'gedida'mân gitúní ta'gendi Abraham-bí ây iwedi'in dimuu. ⁹ Kinnânho Yôesi Tádádí iví tuu Abraham óemägi haa ônkâymaa'in:

Wí paayo nää iwedi uví'piye' owáy'äã-í, hedi ihaydá uví kwiyo Sarah wí enúkáy ho i'âypuyäkhâymaa.

¹⁰⁻¹² Hebo Yôesi wíyá shánkí natú. Rebecca-di wên kwâati ovân'aayyan, hedi in áyyäã-á wí'da' tádá dänmuu, i-á na'inbí thehtáy pahpáa Isaac namuu, Abraham-bí e'nú. Hewänbo wa'di in áyyäã da'âypuyäpídibo', wa'di háawên dän'anpídibo', haa híwó'di haa híwó'pí', Yôesidi Rebecca kinnân óetu'an:

I páadé'i-á i tí'úugé'igí' it'ôe'amí.

Hedi Yôesi-á kin i'an nahanginpúwídi i-ân namuu t'owa ovâyde'bo'i', háawên díví'annin namuudida'ba yoe, hewänbo idânho to'wên napida'in ovâyde'bodân. ¹³ Yôesi Tádá-á iví ta'nin diwe kinnân natú':

Jacob-á dóde'man, hewänbo iví pá'dây Esau-á dóyoegi'an.

Wíghnkây'ähpí gitúní'in Yôesi-á híwó'pí i'o'in haa nada' waa i'odi

¹⁴⁻¹⁵ Hedân ti gitúní Yôesi Tádá-á ta'ge wí'i'opí wí to'wí óede'bodi hedá wíyá to'wí óeyoegi'odá? Hedân yoe. I-áho ûnkoedi kin i'amídí, hediho Moses óetu'an,

To'wí'piye' naa oda'i-áho o'iyapúwí,

to'wí'piye' osehkanäkanda'i-áho dósehkanä'amí.

¹⁶ Hedânkun Yôesiví iya ûnmuudibo wí to'wí ide'bo', nã'i to'wí óede'mamí'in nawänpida'dibo-á yoe, haa isó'díndedibo-á yoe. ¹⁷ Yôesi Tádáví ta'nin diwá ûnta'muu haa idi i Egypt-wi tsondi hay'i óetu'an waa, kinnân:

Naadi wínk'û' untsonchã'nídí

hedânho haa wíkhâymaa'in namuudi naví kay dínmuu'in donkeeyamídí,

hedá nää oepáa k'aydi t'ähkí t'owa háawi naa omuu'in dínhanginnání.

¹⁸ Hedânkun Yôesi haa nada' waa i'odi wáy wênbí'piye' na'iyapo', hedá wây-á wëndá t'óyanpí'in dimúní gin ovâykannan.

¹⁹ Ma'di wí to'wídi ditsikáyí'ní naa, "Ha'wâagi Yôesi i'odá háadan idi in t'owa ovâyte'p'idénde"? Tóebo wí'ûnkoedipí Yôesi óekháa'amídí i'amídí haa nada' waagi."

* ^{9:6} Wí to'wí kodi'di Israel-'i namúnídí ûnkây'ä' ta'gendi Yôesiví'piye' iwhâyü-í'in.

²⁰ Hewänbo naadä i kin natû'di kinnân dótu'ami: "To-an unmuu Yôesi nâatuwhältnamídi, t'owa'ayda' unmuudi? Ti wí nat'údi ûnk'ôe i nat'upa'i' óetu'âamídi, 'Wí'ûkhây'âhpí háa omuu waagi naa dípaa-í'in'? Hedân yoe. ²¹ I nat'upa'i-á ûnk'óepí'an i pí'indi háäwí nada'i' ipáa-ídi. Nă'i pí'in diwedibo' ûnkoedi wên nat'ú sa'wó'gí'inda' ipáa-ídi, hedá wây-á háäháakangi'indá."

²² Hedânho Yôesi Tádá wá' ûnk'ôe kinnân i'ami: Tobáháa nada' wänbo ikeeyami'in hânho nat'ay'in t'owavi t'aywó'di dínmuudi, hedá iví kay ûnmuu'in âytáa-í'in nada' wänbo-á, owáy oedi i-á nabo'atádi itsíkha'o' ovây tuchänú-ídi in to'wên inbí t'aywó'di dínmuudi nat'aydi, inbáho' ovây hânú-í'in dínkhây'ä'. ²³ Hedá wá' nada' in to'wên iví iya ônhógi'in ovây hangin'ânnamí'in háa hay'i i namuu'in, inbá páadédíbo' ovâyde'man báyéki híwó'di háäwí dâyhónídi. ²⁴ Hedi na'innân gimuu in Yôesi Tádádí dítukánnannin iví iya âyhónídi. Wáy wëndá Hudíyo gimuu, hewänbo wây-á wígimupí. ²⁵ Kinnân Yôesi Tádá natú, hedi Hosea-á hân'oe ita'nan:

In to'wên naví t'owa dínmuupí'indáho
naadi dovâytu'ami naví t'owa gin.

In to'wên naadi wídovâyséegípiwän,
indá nää-á in to'wên dovâyséegí gin dovâytu'ami.

²⁶ Hedi wáy Yôesidi wáymûu ovâytu'an diwe, "Undá naví t'owa wí'ímuupí" gin,
iwebáho nää-á ovâytu'âami "Yôesi i nawówáy'iví ây" gin.

²⁷ Hedá hân'oe Isaiah-á in Israel t'owavi'gedi kaygi'di natú:

Tobáháa in Israel-win t'owa hânho báyéki diyi wänbo', háyú okhá i mâap'oe k'áygé i'ge
nakw'ó' dihaybá,
wên háyúdída' ovây'aywoení,

²⁸ gá Na'inbí Sedó Yôesi-á wínahayyêepúwípídi iví tuchänu ibowá-ídi nää oepáa k'aydi,
háa natú waagi.

²⁹ Isaiah wá' natú kinnân napúwí gin:

Na'inbí Sedó i háäwí t'âhki itsonmáa'i namuu'idi wên tí'úugé kă'ää'in dín yoe'anpída,
giháaníwän in t'owa Sodom búu'úwindádi Gomorrah-windádi t'âhki dihán waagibá.

In Hudíyo Yôesiví'wedi dipedee

³⁰ Hediho háa ots'antú waa kinnân natú'da': In t'owa Hudíyo dimuupí'in dívíwhâyundedi dipóe in to'wên Yôesi Tádádí ovâychaamá'in t'aywó'di wídây máapi waagi, tobáháa hádídi kí'min dipúwí'in dâytuwámáapi wänbo'. ³¹ Hewänbo in Israel-índa dâynuwände hádídi t'aywó'di wídây máapi'in waagi'in dipúwí'in, hewänbo wídâyshaadepí. ³²⁻³³ Hedi háadan wídâyshaadepí? Gá dívíwänpiwhâyú-iví'wedi dívíkhäädédân híwó' díví'ami di hedânho Yôesidi ovâychaamá've-ídi t'aywó'di wídây máapi waagi. Wí k'uu Yôesi Tádávi ta'nin diwe i'gedi nata'muu'i' iwe dip'idedi dikanu waagibá dínpóe. Kinnân natú':

Bít'óyan, oe Zion búu'ú iwe wí dósóge.

I-á wí k'uu waagi'ba namuu, t'owa iwe dip'idedi dikanunde',
hewänbo to'wên iví'piye' dívíwhâyunde'indá há'to dichanpúwí híwó'pí'piye'
dívíwhâyunde'in. †

10

¹ Tí'úuwin páadé'in, pín ta'ge haydi Yôesi Tádá dóda'máa naví t'owa in Israel-í'in dimuu'in ovây'aywoenídi. ² Ta'gendi wáytumáa, indá hânho dida' Yôesi óehíhchanmääni'in, hewänbo piháa dívísó'dinde díví'ami. ³ Ho wídínhanginnáhpí háa Yôesi i'o'in hedânho idi t'owa ovâychaamá've-ídi t'aywó'di wídây máapi waagi, hediho indá dâytuwámáa hádídi há'min wí'bo dívípipáa-ídi, hediho háa Yôesidi kin ovây'ami'in

† 9:32-33 Christ-á i k'uu namuu, hedi iví'piye' wídívíwhâyundepídi dikanunde waagibá dínpóe.

wíðâyhóndepí. ⁴ Nääho t'ähkí in to'wên Christ-ví'piye' dívíwhâyunde'indá wíyá ho wíðintáypí dívísó'dêe-ídí i tsonttuu dâya'a'ginnamídi hedânho dipúwídi in to'wên Yôesi Tádádí ovâyçhaamáa'in t'aywó'di wíðâyamáapí waagi.

⁵ In t'owa dívísó'dinde'in Yôesiví tsonttuu dâya'a'ginnamídi hedânho Yôesidi ovâyçhaamá've-ídí t'aywó'di wíðâyamáapí waagi, inbí'gedi Moses kinnân ita'nan: Wí to'wí t'ähkí Yôesiví tsonttuu i'a'gindo'i-á wówátsi imá've-í.

⁶ Hewänbo kinnân nata'muu in to'wên inbí'gedi inbí whâyü dínmuudi Yôesidi ovâyçhaa'in t'aywó'di wíðâyamáapí waagi:

Wí'ítúnípi, "To'wí ûnkhây'ä' makówápiye' napée-í'in."

(Nä'indá natu'da', Christ óedaa'amídi makówádi nawhawe'ä-ídí.) Hedá wá' nata'muu:

⁷ Wí'ítúnípi, "To'wí ûnkhây'ä' in chu'in dikw'ó' diwepiye' nawhání'in."

(Nä'indá natu'da', in chuwa'inbí'wedi Christ óetegé-ídí óewówápaa-ídí.) ⁸ Hewänbo kinnân nata'muu:

Yôesiví tuu-á undádího nayi',

unbí sóedí ítúni hedí unbí pí'ná khó'yé-á bînmáa.

Hedí ná'i tuu whâyü i'gedi namuu'i-á t'owa âyt'ôe'o'. ⁹ Hedânkun t'owavi páadépiye' ítúdi Jesus-á i shánkí natsonyi'i namuu'in, hedá Yôesi Tádádí wíyá óewáywówápaa'indá unbí pí'ná khó'yé-á úvíwhâyundedi, wovây'aywoeni, ¹⁰ gá na'inbí pí'ná khó'yé Jesus-ví'piye' ívíwhâyundeda Yôesi Tádádí díçhaamáa t'aywó'di wí'âyamáapí waagi, hedí iví'piye' ívíwhâyunde'in gitúda, dîn'aywoeni. ¹¹ Yôesiví ta'nin diwá ûntû',

In to'wên iví'piye' dívíwhâyunde'indá há'to dichanpúwí híwó'pí'piye' dívíwhâyunde'in.

¹² T'ähkí t'owagi' handa' napo', in Hudíyogí'indá, in Hudíyo dimuupí'ingí'indá wá', gá t'ähkí t'owagi' wí'da' wí shánkí natsonyi'i na'ándân, hedí idá báyéki híwó'di ovâyma' in to'wên iví'piye' dívíyûusu'annin ovâykhäge'namídi. ¹³ Yôesiví ta'nin diwá ûntû' waagi:

To'wên i shánkí natsonyi'iví'piye' dívíyûusu'andi di'aywonda'póedi

idá ovây'aywoeni-ákun.

¹⁴ Hewänbo hádídan iví'piye' kin dívíyûusu'amí iví'piye' wíðívíwhâyundepídi, hedá hádídan dívíwhâyü-í iví'gedi wíðínhanginnáhpídi, hedá hádídan dínhanginpúwí to'wídi iví tuu wí'ovâyt'ôe'anpídi, ¹⁵ hedá hádídan wí to'wídi ovâyt'ôe'amí Yôesidi wí'óesanpídi? Kinnân Yôesiví ta'nin diwe nata'muu:

In to'wên wí híwó'di tuu dâymáyä'inbí ahtaa-á sa'wó' dínkeet'ôe.

¹⁶ Hewänbo Isaiah natú waagibá, t'ähkí in Hudíyo Yôesiví híwó'di tuu wíðâyséegí'anpí. Kinnân ita'nan:

Na'inbí Sedó Yôesi, wên háyûhaydida' t'owa i hääwí naví'wedi dit'oe'i' dívíwhâyü.

¹⁷ Hedânkun Yôesiví'piye' ívíwhâyü-ídí, gíntáy iví tuu git'ôe-ídí, hedá ná'i tuu-á git'o' wí to'wídi Christ-ví'gedi dít'ôe'odi.

¹⁸ Héyâa in Israel-'in, ti Yôesiví tuu wídit'oe'pí'an? Dit'oe-ákun, Yôesiví ta'nin diwe ûntû' waa:

Yôesiví tuu-á nää oepáa k'aydi t'ähkí ûntumää,

hedího t'owa t'ähkí wáyyé t'ähkí dikw'ó'nin ná'i tuu dínpówá.

¹⁹ Hedânkun in Israel-'in dínhanginnândákun háa Yôesi ikhâyamáa'in. Kin Moses páadé ita'nan háa Yôesidi ovâytu'an waa:

Wây-á pí'wên t'owa dimuu'in naadi dovây'aywondibo wâythúukannamí,

Háa há'in t'owa hangintan dâymáapí'ingí' dovâykhâyamáa'in namuudi wây'te'ya'namí.

²⁰ Hedá Isaiah-á shánkí kay'indá ihí'máadi ná'i Yôesiví hí' ûntú:

In to'wên naa wíðítuwämäapí'indi naa díshaa.

Inbí'piye' dáykeeyan, naví'gedi ditsikayipí wänbo'.

²¹ Hewänbo in Israel t'owaví'gedi Yôesi kinnân ihí'máa:

Häädi wänbo t'ähkí okhóewaa'ân ná'in t'owa dovâyséegí'amídi,

tobá wídi'a'ginnamáapí wänbo'

hedá naví tųu dınyoegi'o wänbo-á.

11

Yôesidi in Israel-'in ovâyséegísehkanä'andihó wáy wên in ovâyde'man

¹ Hedıho ti gi'ânı Yôesi Tádá ivı Israel-'in t'owa iyoegi'annin? Hedân yoe. Naa wá' Israel-wibá omuu, naa-á Abraham-bı ây iwedı'ibá omuu, hedá Benjamin-bı t'owa iwedı'ibá omuu. ² Hedıho Yôesi-á ivı t'owa wı'ıyoegi'anpı, indá hân'oebo ûnhanginná ivı'in ûnmúnı'in. Ta'gendi un ûnhanginnáhpı'an háa ivı ta'nin diwe Elijah-vı'gedı ûntû'nin. Elijah-dı in Israel-'inbı'gedı Yôesi óehı'máadı kinnân ovây't'e'p'ıde:

³ Na'inbı Sedó, t'âhkı in wé'ge'in uvı tukhe'min wönt'ahánú,

hedá t'âhkı uvı antâa-á wônnyayı.

Naada'mân ote'dee, hedı t'owa hádıdı naa dıhéyı'in dituwäyı'.

⁴ Hedı kinnân Yôesidi óetu'anpı'an:

Tsé maapaasôn (7,000) ihay senä' dovây'âyıngimáa hedı wa'dı navı'näpiyebo dimuu,

indá Baal-vı páadépiye' wıdıvıde'gendikw'ódıpı óe'a'ginmäänıdı. *

⁵ Nää wa'dı hanbo napo'. Yôesi-á naséegísehkanät'óedı wa'dı wên hâyı haydı Israel-'in Yôesidi ovâyde'mannin dikw'ôn. ⁶ Hewänbo ivı séegísehkanä ûnwänpimuudıbo Yôesidi ovâyde'man, hääwı hıwó'dı dıvı'andidıda'ba yoe. Hedı hääwı hıwó'dı indá dıvı'andidıbo idı ovâyde'mandáho', há'to ivı séegísehkanä ûnmuu'idıda' ovâyde'mamıwän.

⁷ Hedıho kinnân napóe: T'âhkı in Israel-win t'owa wıdınhanginpóepı hádıdı dipúwı'in in to'wên Yôesidi ovâychaamáa'in t'aywó'dı wıdıymáapı waagi, hewänbo in to'wên Yôesi Tádadı ovâyde'mannindáho dınhanginpóe, hedı in wé'ge'indá t'óyanpı'ında' dipóe. ⁸ Yôesi Tádadı ta'nin diwá ná'in wé'ge'in t'owavı'gedı kinnân nata'muu:

Yôesidi inbı hangıtan ovâypedee'an,

hedı tsée nakeet'óepı'-á, oeyay nat'o'pı'-á ovâymägi,

hedı nää thaa pu'wahay kinbo dınpó'.

⁹ David wá' hân'oe inbı'gedıbá natı,

Báyekı hääwı dıkw'ó'dıbo dı'ánde hıwó' dınpó'in, hewänbo Yôesi dóda'máa ná'i hääwı

dıkw'ó'dıbá wên phay iwe diwhê'in waagıbá dınpúwıdı,

háa hääwı iwe dip'ıdeđı waagıbá dınpúwı iwe dikanú-ıdı,

hedá iwebo inbı tuchänu dın'ä'i-á dâyhónı.

¹⁰ Dıtsıkhämugi't'óe waagıbá dınpúwı hedânho wıdıinkeet'óenıpıdı,

hedá häädı wänbo t'âhká inbı túu'ú-á dınbé'gaynı dınhékháadı waagıbá.

¹¹ Hedıho hânnan natı'da' ná'i otı'ı'? Tı natı'da' ná'in Israel-'in t'owa dıkanu'in wıyá há'to dikwınuđe-ı waagıbá dınpóe? Hedân yoe. In Israel t'owavı t'aywó'dı dınmuudıho Yôesidi in Israel-'in dimuupı'in t'owa-áho ovây'aywon, hedı iwedıho' in Israel-'in t'owa wá' hânho didá'ı hanbá dınpúwı'in. ¹² In Israel-'in t'owa pedee iwe dipówadı Yôesivı'wedı dıvıhänge'an, hebo iwedı t'âhkı in wé'ge'in t'owa Israel-'in dimuupı'in Yôesivı tųu dâyhógi, hedı handıdân dikodıt'owapaa waagi'inbá dipóe. Hedıho owáy in Israel-win dıvıwhâyunde'in shánkı báyekı dipóe ihaydá, in wé'ge'in t'owa-á wá' wıyá shánká hıwó' dınpúwı.

In t'owa Hudıyo dimuupı'in ovây'aywoenı

¹³ Un Hudıyo ímuupı'in, nää-á undá wâyhı'khâymaa: Yôesi Tádadı naa unbı'piye' dısan, hedıho naa ochanpo' navı t'ôe-á báyekı dın'a'ginmuu'in. ¹⁴ Hääwên naadı wây'o'in namuudı, ma'dı in to'wên naa waagıbá Israel-'in dimuu'in wá' hânho didá'ı i tųu un wâymä'i dâyhónıdı, hedı kindıdı wáy wên in wá' ovây'aywoenı. ¹⁵ Yôesi Tádadı in Hudıyo ovâyyoegi'an dihaydı idı in wé'ge'in t'owa t'ämäpiye' nää oepáa k'aydı dıthaa'in

* 11:4 Baal-á wı hääwı wı sen waagıbá ûnchä'ı namuu, i-á in wé'ge'in t'owa dâykhiyé inbı yôesi dınmúnıdı.

ovâyk'emahógi. Hedânkun owáy idi in Hudíyo ovâywáyséegí'an dihaydá, shánkí wänbo híwó' namúní, ihaydá indá chu'in diwáywówápóe'in waagi'inbá dimúní.

¹⁶ I páadé'i pává dâyhahkê'i Yôesi óemägidá, t'ähkí i wé'ge'i pává wá' iví'da' ûnmuu. Hedá i taypúu Yôesi óemägidá, i wa'yáy khóe wá' iví'bá ûnmuu. ¹⁷ In Hudíyo wên olive tay óekhähkídi'in waagi'inbá dimuu, hewänbo wáy wên in diwedí wa'yáy khóe dâys'tâ'i waagi'inbá dimuu, hedí un Hudíyo ímuupí'indá wên olive tay nawänpisôe'inbí wa'yáy khóe waagi'inbá-á ímuu, nã'i wa'yáy dâys'tâ'i-á i wé'ge'i wa'yáy-ádí dâywänpit'ihśaa, hedího i taypúu iwedíwi tayp'oedí i wa'yáy khóe dâys'tâ'i híwó' nasôemän waag-ibá, nã-á hanbá hääwí in Hudíyo iwedí na'ä'idi híwó' undá wá' únpó'. ¹⁸ Hedího nã-á wí'î'ânípi i wé'ge'i wa'yáyví shánkí híwó'nin ímuu'in. Wí'úvíyêngihée'amípi, undá wa'yáy khóe waagi'indá' ímuudi, hedího nã'i tayp'oe wíwînmähpí i taypúu nawówámúnídi, i taypúudân un unbí wówátsi khóekhúu-á wovâyma'.

¹⁹ Hewänbo ma'dí wí Hudíyo namuupí'-á kin natúní, "I wé'ge'i wa'yáy khóe-á óets'á' hedânho na'in dí'tihśaa-ídi." ²⁰ Nã'indá ta'gen namuu. In Hudíyo ovâyts'á' gá Christ-ví'piye' wídíwihäyupídân, hedí undá unbí whäyü únmuudi wovây't'ihśaa. Hewänbo úvíyêngihí'má've-íví'wedí únkhây'ä' hânho úví'áyîngi'amí'in. ²¹ Yôesidi in Hudíyo ovây'tuchänu, tobá in tayví kodí'di wa'yáy khóe waagi'inbá dimuu wänbo', hedího háa díví'an waagibá úví'odáho hanwaagibá un wá' wovây'tuchänú-í.

²² Hedího iwedí nakeepo' Yôesi-á t'owaví'piye' hânho híwó'di namuu'in, hewänbo wáy wênbí'piyá kháa'i namuu. In to'wên iví'wedí díví'hänge'annindá ovây'tuchänunde', hewänbo unbí'piyá híwó'di namuu, hedí nã'i híwó'di wovây'o'i bînséegíkéndedá kin waagibá wa'dí ikanhûuwí. Hewänbo bînséegíhógipídá un wá' wí wa'yáy khóe waag-ibá wovâyts'âa-í. ²³ Hedí in Hudíyo ovâyts'á'in díví'egó'andáhá' wíyá dívíwhäyudá, Yôesi Tádádí ovâywáy't'ihśaa-í, gá i-á ûnkoedídan han i'amídi. ²⁴ Hedânkun un t'owa Hudíyo ímuupí'in wên olive tay nâpisôe'inbí wa'yáy khóe waagi'inbá ímuu, hedí iwedí wovâyts'á'dí wây-á olive tay óekoe'in deedí wovây't'ihśaa, tobá páadédí iwedí'in ímuupí wänbo'. Hedího shánkí wínabâpu'wanpí in Hudíyo in tay eedibá ovâywáy't'ihśaa-ídi, gá indá in tayví kodí'di wa'yáy khóe waagi'inbá-á dimuudân.

Yôesi-á t'ähkí t'owaví'piye' nasehkanäpo'

²⁵ Tí'ûuwín páadé'in, naa oda' un Hudíyo ímuupí'in wên ta'gen ní'gedí íka'pówá-í'in, hedânho únhanginnândi wí'úvícháa'ä'amípi. Nãwehaydí nã'in ta'gen wa'dí wínaka'powamuupí, hedí kinnân in namuu: Tähkí in Israel-win t'owa há'to häädi wänbo t'ähkí yoegikannin dimúní, hewänbo báyéki in Hudíyo dimuupí'in t'owa Yôesiví'piye' dívíwhäyü iwehayda'mân ha'min dimúní. ²⁶ Hedí owáy nã'in wé'ge'in t'owa Yôesiví'piye' dí'äa ihaydânho t'ähkí in Israel-'in wá' ovây'aywoení. Yôesi Tádáví ta'nin diwe ûnta'muu háa i natú'in:

I aywondi-á Zion diwedí nakä'ä'gít'óe,

hedí in Israel-'inbí yä'däapíkan ovây'âa'amí.

²⁷ Hedí owáy inbí t'aywó'dí dovây'owóyé ihaydáho

háa ingí' dovây'amídi dówéhpêe'an waa napúwí.

²⁸ Yôesiví híwó'dí tuu in Hudíyo dâyyoegi'andi nã-á Yôesiví hânmin dipóe. Hewänbo háa díví'annin namuu'indi un Hudíyo ímuupí'in wovâykhäge'nan Yôesi bîntáa-ídi. Hewänbo Yôesidi nã'in Hudíyo t'owa ovây'séegí gá iví hehääwin thehtáy pahpá'in ovâyde'mandân.

²⁹ Yôesidá in to'wên ovâyde'mannin wí'ovây'oegi'opí, hedá i hääwí híwó'dí ovây'mägi'í wí'ovâykweedepí. ³⁰ Wáymûu un Hudíyo ímuupí'indá Yôesi Tádá wíwî'n'a'ginmäapí, hewänbo nãa in Hudíyodí óe'a'gindopídího' unbí'piye' na'iyapo'. ³¹ Hanwaagibá in Hudíyodí nãa Yôesi wí'óe'a'gindopí, hewänbo unbí'piye' na'iyapo'dí inbí'piye' wá'

† 11:16 I páadé'i pává-á in taypúu-á in Hudíyoví páadé kã'ä'ä'in t'owa Yôesidi ovâyde'mannin waagi'bá namuu, hedí i wé'ge'i pává-á wa'yáy khóe-á in shánkí tí'úugé kã'ä'ä'in Hudíyo waagi'bá-á namuu.

na'iyapúwí. ³² Yôesi-á natú t'ähki t'owadi wí'óe'a'gindopídí inbí t'aywó'di dínmuu'idiho pan waagi'inbá dipaa, hedi kindidi t'ähki t'owa handa' ovâymaadi t'ähkívi'piye' na'iyapúwí.

Gínkhây'ä' Yôesi Táda âytegé-i'in

³³ Yôesi-á hânho hay'i namuu. Iví hangintandá há'i-á hânho báyéki ûnmuudi há'to âytaayamí, hedi há'to gínhanginnáni háadi háa hândidi i'o' háa ikanhonnin. ³⁴⁻³⁵ Iví tạ'nin diwe ûnta'muu waa:

To'wí wânbo wí'ûnhanginnáhpí háa Yôesi Táda na'ânshaamuu'in,
to'wí wânbo wí'ûnkoedipí ôetumakhemäänídî.

To'wí wânbo wí'ûnkoedipí natúnídî, "Naadi háäwí Yôesi dómägi,
hedânho i-á ûnkhây'ä' díwâywá'âa-i'in."

³⁶ Yôesi-áho háäwí t'ähki ikhiyé. Háä t'ähki wa'di namân Yôesiví mange imáadi, hedá háä t'ähká iví-á ûnmuu. Hediho hânhay wânbo t'ähki kw'áayébo' âymá've-i. Hamân.

12

Yôesiví'piye' pín ta'ge haydi ívímääní

¹ Tí'ûuwín páadé'in, Yôesidi iví séegísehkanä wovâykeekw'ódi, hediho ná'in namuudi kaygi'di kinnân wâytumáa: T'owadi in animâa dâyt'ahanú'in Yôesi óemä', hedi han waagibá unho unbí túu'ú úvímääní, hewânbo wówá'innân, hedá wá' yä'dâa'inda' ímúni hedânho bínhíhchanmäänídî. Kindidân unbí pí'nä khó'yé Yôesi bín'a'ginnmääní. ² Háa in t'owa Yôesi dâytaapí'in díví'o waagibá wí'úvíkanhûuwípí, hewânbo binmää Yôesidi ánskaa ts'aabi wovâymaäänídî, hedi handidiho unbí wówátsi wovây'ego'amídî. Kindidânho ûnhanginpúwí háa Yôesi nada'in úví'amí'indá híwó'ninda' namuu'in, hedá óehíhchando'indá, hedá t'ähki ta'gennindá.

³ Hedi Yôesidi naa dínk'û' un wí'ínbo ná'in wâytumakhe'amídî: Wí'í'âanípí he'ennin ímuu'in há'mín ímuupídî, hewânbo ta'gendi unbí'gedi úví'ánskaa'amí, hedânho ûnhanginnánídî háa únkoedi úví'amídî i whâyü Yôesidi wovâymagí'idi. ⁴⁻⁵ Na'inbí túu'ú-á háyúdíbo gínpa'an, hewânbo ná'i háäwí-á handa' wí'it'ôe'opí. Hanwaagi'inbá na'in gimuu. Tobáháa báyékidí giyi wânbo wí'da' waagibá gimuu, gá Christ-ádi wí'da' gimuudân, hedá giwhi'kw'ó wéhpêe túu'ú gimúnídî waagibá. ⁶ Yôesidi pí'dinbo magan dímägi, hewânbo t'ähki há'bidá' wígínmuupí. Wí to'wí ûnkoedidi wí Yôesiví tukhe'bi waagibá ihée'amídî, i-á ûnkhây'ä' kin i'amí'in háyü iví whâyü ûnmuu ihay iwedi. ⁷ To'wí méesatewi khäge'di' namúní'in ûnkoedi-i-á ûnkhây'ä' híwó i'amí'in. To'wí Yôesiví tûü ovâyhá'amí'i namuu'i-á ûnkhây'ä' híwó' ovâyhá'amí'in. ⁸ To'wí natumakhehá'i-á ûnkhây'ä' iví tumakhe imääní'in. To'wí iví háäwí ûnkw'ó'di iwiwendedi wé'ge'indádî, i-á pín ta'ge haydi ovâymaääní. To'wí ôetsondisóge'i namuu'i-á ûnkhây'ä' hânho it'ôe'amí'in. To'wí in sehkanäwó' diwówáyí'in ovâykhäge'do'i-á ûnkhây'ä' híhchangidi kin i'amí'in.

⁹ Un Únkhây'ä' ta'gendi bín'towaséegíhûuwí'in, wânpidida'ba yoe. I háäwí t'aywó'di namuu'i-á bín'yoe'amí hedá háäwí yä'dâa'i namuu eedá téegi t'aagá úvítsaasáa-í. ¹⁰ Wí'nä táye úvíséegíhûuwí tí'ûuwín páadé'in dínkhây'ä' waagi, hedá úví'a'ginnmá've-í háädi wânbo t'ähki. ¹¹ Wí'íbâa-ípí, hewânbo pín ta'ge haydi Na'inbí Sedó Yôesigí' úvít'ôe'amí. ¹² Yôesiví híwó'di háäwí wovâypagít'ôe'i bínstíkha'maadíbo' íhíhchaa-í. Bín'tôephadende wânbo bíyää'an. Háädi wânbo t'ähki úvíyûusu'âamí. ¹³ Yôesiví t'owa háäwí dín'táy'indádî i háäwí ûnkw'ó'di bínwiyé-í, hedá unbí k'aygipiyá bín'séegí'amí.

¹⁴ Yôesi bín'daa'amí idi híwó'da' ovây'âamídî in to'wên wovây'tôephadekando'in. Híwó' gin otú, híwó'pí-á yoe. ¹⁵ Wí to'wí nahíhchaa'i-ádíba íhíhchaa-í. Wí to'wí naséeyidá i-ádíba úvísíhtäa-í. ¹⁶ T'ähkidí handa' úvímá've-í. Wí'úvíyêngi'ânshaamá've-ípí, hewânbo in wâhphade kw'áye'in dimuupí'indádî úvívóení. Wí'í'âanípí háä t'ähki íhá'in.

¹⁷ Wí to'wídí yanákí wovây'odá yanákídíbá wívínwá'âa-ípí. I hääwí t'owa t'ähkí dínhanginná'dí híwó'dí namuu'indá bín'âamí. ¹⁸ Unnânho únk'óe úvíkhää-ídí hedânho nakoedíáho t'ähkí t'owa-ádí tsaaginpidíbo unbí wówátsi bínhúuwí. ¹⁹ Un wâyséegí'in, ná'in wâytu'amí. In t'owa un wovâywha'o'in wívínwha'amípí, hewänbo Yôesiví'we binyoe'an ná'i tuchänu, gá Yôesiví ta'nin diwe kinnân ûnta'muudân:

“Naa-ân dínk'óe t'owa dovâyutuchänú-ídí,
naa-ân dínk'óe dovâymaänídí hääwí dín'ä'i’,”
kin Na'inbí Sedó Yôesi natú.

²⁰ Kin wá' nata'muu:

Uví hânbi nahâhsêndi nákoegí'mää,
hedí nap'oesá'aadá náp'oemää.

Kin úví'odá i-á hânho nawôeda'póedí iví wôeda'dí óephahânúnde waagibá nachanpúwí.

²¹ Wívínmaänípí hääwí yä'dâapí' namuu'idí wovây'taanídí, hewänbo híwó' úví'odíbo yä'dâapí' hääwí namuu'i' bînt'aaní.

13

Gínkhây'ä' in tsonnin ây'a'geení'in

¹ Na'in t'ähkí gínkhây'ä' in to'wên dítsonmáa'inbí khómapho' ívíkw'ôení'in, gá Yôesi natúdího gíntsonninkw'ôndân, hedího Yôesidânho inbí tsonkhuu ovây'mä'. ² Hedânkun to'wídí in to'wên dâytsonkhuumáa'in ovây'a'gindopídí, hääwí Yôesi ik'û'i wänbo wí'i'a'ginpí, hedí wí to'wí kin i'o'i-áho óetuchänú-í. ³ In to'wên híwó' díví'o'indá in tsonnin wíðâykhuwôeda'ípí, hewänbo in yanákí díví'o'indáho dikhuwôeda'í. Hedího i to'wí natsonnándi' wívínkhuwôeda'ípí'in ída'dáho', híwó'da' úvíkanhúuwí, hedí unbí'gedí híwó'da' ihée'amí. ⁴ I-á Yôesiví t'ôe'i waagi'ba namuu, i-á unbí híwó'gí'da' i'o'. Hewänbo úvíyä'dâapí'odá, íkhuwôeda'í, ná'i tsondi-á wên ta'gen únk'óedí wovâyutuchänú-ídí, gá Yôesiví t'ôe'i waagi'ba namuudího tuchänu imáyä'dân in to'wên dívíyä'dâapí'o'ingí'. ⁵ Hedího un únkhây'ä' in tsonnin dimuu'in bín'a'ginnamí'in, hewänbo i tuchänu bínkhuwôeda'dída'ba yoe. Shánkídí bín'a'ginnamí gá unbí pí'ná khó'yé un únhanginnândân ná'indá in ta'ge'in namuu'in.

⁶ Hedího i tax chá' in tsonnindi wovâyphahsande'i-á úvíwá'ánde', gá indá inbí t'ôe dâý'odíbo Yôesigí' waagibá dívít'ôemáadân. ⁷ Hedího in t'ähkí bínmaäní hääwí dín'ä'i'. Hääwí in tsonnindi wovâyphahsande'i t'ähkí úvíwá'âa-í, hedá in to'wên in tsonkhuu dâýmáa'indá hânho-á bínpi'a'geení.

T'owa âyséegíhúuwí hedá híwó'dá íví'amí

⁸ Únkhây'ä' unbí séegí wí'ná táye häädi wänbo t'ähkí íphaamúní'in, hewänbo wíyá hääwí wänbo-á yoe. Wí to'wídí t'owa ovâyséegíhondáho', kindídi t'ähkí Yôesiví tsonttu ón'a'gindo'. ⁹ I tsonttu kinnân namuu:

Wíyá to'wíwí sedó-ádí háa kwiyo-ádí wí'úvíwhqhwomá've-ípí,
wívínt'owat'ahänú-ípí,

wí'úvísä'mâamípí,

thúudí wíyá to'wíwí hääwí wí'ída'ípí,

hedá wíyá ha'bi tsonttu wá' nakw'ó. Hewänbo t'ähkí ná'i tsonttu wé'ge wên wéhpêda' tsonttu waagi'ba namuu, kinnân:

Háa un wí'bo úvípíseegí waagibá, wé'ge'in t'owa wá' bínseegíhúuwí.

¹⁰ Wí to'wí t'owa t'ähkí iséegí'i-á há'to wíyá to'wí yanákí óe'amí. Hedího ta'gendi bînt'owaséegídá, kindídi t'ähkí i tsonttu bín'a'gindo'.

¹¹ Ná'i wâytu'andi-á úví'âamí, gá únhanginnândân häädi naná'nin. Nää-á shánkí tso'wa naná Jesus nawáypówa-ídí dín'aywoenídí páadé iví'piye' ívits'anwhäyu ihaydiví'wedí, hedího nää-á ihaydího nanân íyósa'wó-ídí waagibá namuu. ¹² Nää-á

wa' nawáypówápídíbo gínkhúná waagibá gínpuwamän, hewänbo i khüu naphademän hedi nathay'ä' kin waagibá napo', hediho i t'aywó'di in t'owa nakhúná' dihaydi díví'o'i' äyyoe'amí, hedi sundado inbí kwák'u hán aadi di'aamuu'in waagi'inbá gimúni, nathayná' diwe ívííyé-ídí. ¹³ Nää-á t'owa thaadi dínkhây'ä' waagibá, híwó' na'inbí wówátsi äyhúuwí. Wáy dínshánkí'dipo'di dívít'aywó'do' eeye wí'ívimá've-ípi, wígisuwátsit'óenípi, tsé waagi'inbá wígiyêenípi, wí'ívit'aymá've-ípi, hedá wí'ívíthúumá've-ípi. ¹⁴ Hewänbo wí kwák'u hán aadi wovây'áyíngi'o waagibá, Na'inbí Sedó Jesus Christ-dân wí'bo wovây'áyíngi'amí, hedi i t'aywó'di kaygi'di ikanda' i'gedi wí'úví'ánshaamá've-ípi.

14

Wí'nä táye wí'ívítuusúumá've-ípi

¹ Wí to'wí iví whäyü kay'in wí'ünmuupí wänbo binséegíke', hewänbo hääwí híwó' naka'póya'pí i'gedidá' i-adí úvítuhänmâamídá yoe. ² Gá kinnân: Ma'di wí to'wí iwhäyunde' hääwí koegi' namuu wänbo ik'oedi wí'it'aywó'dopí'in, hewänbo wíyá to'wí iví whäyü kaypí'in ünmuu'i-á wí'ípívík'ohpí. * ³ I to'wí koegi' t'ähkí ik'o'i-á wí'ünkhây'ähpí na'âaní'in i to'wí ipívík'ohpí'ví hânho shánkí híwó'di namuu'in, hedi i to'wí ipívík'ohpí' wá' wínatúnípi ipívík'o'i-á yä'dâapí i'o'in, gá Yôesidi i wá' óeséegímáadân. ⁴ U-á wí'úk'óepí wíyá to'wíwí t'ôe'i mântuúsúu'amídí. I t'ôe'ívi tson-didá'mân únk'óe óetu'amídí háa híwó' háa híwó'pí' i'o'in. Hedi ta'gendi Na'inbí Sedóví t'ôe'í híwó' i'amí, gá Na'inbí Sedó únkoedidân óekhäge'namídí.

⁵ Hedá wá'ma'di wí to'wí nachanpo' wí thaá shánkí na'a'ginmuu wé'ge'i thaaví'wedi, hewänbo wíyá to'wí-á nachanpo' t'ähkí thaá ha'bi thaada' naná'nin. Gínkhây'ä' wí'ínbo ívípi'ánshaamääni'in ná'in ni'gedi. ⁶ I to'wí wí thaá wíyá thaaví shánkí i'a'gindo'i-á Na'inbí Sedó óe'a'ginnamídân i'o'. Hedi i to'wí t'ämägí' koegi' ik'o'i-á wá' Na'inbí Sedó óe'a'geenídí kin i'o', gá i koegi' óemägidí Yôesi óekú'daa'odân, hedi i to'wí wí hääwí ik'ohpí'-á Na'inbí Sedó óe'a'geenídí kin i'o', i wá' nakú'daapóedí kinbá i'o'. ⁷⁻⁸ Tobá giwówayidi háa gichuu wänbo', wí' wänbo na'ingí'da'mân kin wí'íví'opí, gá giwówayidá Na'inbí Sedógi'-ân giwówayi', hedi gichuudá Na'inbí Sedógi'ba' gichu'. Hediho tobá giwówayidi háa gichuu wänbo Na'inbí Sedóví'indá' gimuu. ⁹ Christ nachuu hedá nawáywówápóe hedânho t'owa t'ähkígi' i shánkí p'ó'dédi' namúnídí, in ho dichuu'ingí'-á hedá in wa'di diwówayi'ingí'-adí. ¹⁰ Hediho wí' wänbo wí'únk'óepí unbí tí'úuwín páadé'in bîntuúsúu'amí'in, hedi wí'únk'óepí íchanpúwí'in undá inbí shánkí híwó'nin ímuu'in. Wáy wí thaá wänbo na'in t'ähkí Yôesivi páadépiye' gikwinudée-í, hedi ihaydi i-ânho natúni ta'gendi háawin gimuu'in. ¹¹ Kinnân Yôesivi ta'nin diwe nata'muu:

“Ta'gendi naa owówayi'” kin natú Na'inbí Sedó,

“hedi ta'gendibá t'ähkí t'owa naví páadépiye' dívídé'gendikwokhâymaa,

hedá t'ähkídiibo-á ditugít'óe naa-ânkun ta'gendi Yôesi omuu'in.”

¹² Hedi ná'i hí' natú'da' na'in t'ähkí gínkhây'ä' Yôesi äytú'amí'in háa íví'annin hedá háadi íví'annindá.

¹³ Hedânkun wíyá ívítuúsúu'âamíwí'wedi, íví'ánshaamääni' hääwí wänbo wí'íví'amípi'in na'inbí tí'úu páadé'i' óet'aywó'kannamí'i'. ¹⁴ Na'inbí Sedó Jesus-ádi omuudiho naa dînta'gendihanginná hääbo wí'bo wí'gínkhâak'óepí'in, hewänbo wí to'wí wí hääwí igí' únkhâak'óe'in nachanpóedáho', hedân ta'gendi hä'i hääwí-áho únkhâak'óe-âkun.

¹⁵ Gá kinnân: Hääwí bînk'oe'i namuudi unbí tí'úu páadé'i bînháachanmáadiho', háa úví'o'indáho nakeepuwagít'óe ta'gendi wíwínséegihonpí'in. I hääwí bînk'o'idân wíyá to'wíwí wówátsi wíwînpedee'amípi, igí' Christ nachuudi. ¹⁶ Tobáháa híwó'gí úví'o kin íchanpo' wänbo', hääwí úví'o'i yanákí namuu gin t'owa ditúdáho', wíyá wí'úví'âamípi.

* 14:2 Ná'i pívi'gedi íhí'máa'i-á t'owa inbí yôesi dâymägi.

17 Yôesigî' na'inbí wówátsi âyhondáho hääwí koegî'-á suwägî'-á namuu i'gedida' wí'ívi'ánshaamápi, hewänbo ná'i' i'gedân: Í Yä'dâa'i P'oewaahâadi na'in dikhäge'mâa in ta'ge'in p'ôégé i'ge gimú-ídí, hedá tsaaginpidíbo-á na'inbí wówátsi-á âyhon, hedá híhchanda áymâa. 18 To'wí kî'bi namuu'i Christ-gî' it'ôe'o'idá Yôesi ôehíhchanmä' hedi t'owa-á wá' ditúni híwó' i'o'in.

19 Hedânkun nää-á ívísó'dêe-í ívî'amídí i hääwí dikhäge'do'i na'inbí wówátsi wé'ge sa'wó'gí âyhûuwídí, ná'i hääwídíba dikhäge'namí wí'ná táye na'inbí whäyu ívíkay'amídí.

20 Hääwí iwânpikoeda'dibo wíwînpedee'amípí háa Yôesi wí to'wígî' i'annin. Hääwí koegî' wänbo wínakhâak'ôepí ôek'oe-ídí, hewänbo híwó' wínamuupí wí hääwí to'wí ik'ôe-ídí, han i'odá wíyá to'wí-á in ta'ge'in p'ôégédí ôehänge'o'dí. 21 Shánkí híwó' namúni wíwînpívík'oe-ípí háa wíwînméenasuwâ-ípí háa wíyá hääwí unbí tí'ûu páadé'i' in ta'ge'in p'ôégé iwedi ôehänge'o'i wí'úví'amípí.

22 Tobáháa háa ná'i hääwí i'gedi wí to'wí nachaa wänbo', i-ádí Yôesi-ádída' dânkây'ä' dâhanginnání'in. Wí to'wí híwó' i'o gin ûnchanpo'dí, hedá tí'úugédá híwó'pí i'annin wínachanpóepídí, i-á nahíhchaa. 23 Hewänbo wí to'wí wí hääwí ik'ôedáho', hewänbo wí'ûnkoedihanginnáhpí híwó' namuu'in ik'ôe-ídí, Yôesi-á natúni híwó'pí i'annin, gá ná'i to'wí-á ta'gendi wí'ûnhanginnáhpídân háa híwó' i'annin háa yoe, hedi wí hääwí ívî'odá hewänbo ta'gendi wígichanpo'pí híwó' namuu'in kin ívî'amídí, hâ'indá t'aywó'nin namuu na'ingî'.

15

Wé'ge'in t'owa bînhíhchanmäáni, unda'ba yoe

1 Na'inbí whäyu kay'in gínmuudá gínkhây'ä' in to'wên inbí whäyu kay'in dínmuupí'in âykhäge'nâamí'in, wí to'wídí wíyá to'wíwí hé ôntegende waagibá, hedi háa giwânpida' waagida' wí'ívi'âamípí. 2 Gínkhây'ä' na'inbí tí'ûuwîn páadé'inbí'gedi ívî'ánshaa'âamí'in hedá ingî' híwó'dá ívî'âamí hedânho inbí whäyu dínke'ennídí, 3 gá Christ wänbo-á wí'bo ívî'gedida' wí'í'ánshaa'ânpídân. Yôesi Tádáví ta'nin diwe kinnân nata'muupí'an háa Christ-di ôetu'annin Yôesi Tádá:

I yanákí hí' uví'gedi dívíhée'andi-á
naví'webá dînpówá.

4 Hedi ná'i hääwí Yôesi Tádáví ta'nin diwe hân'oe dâyta'nandi-á nata'muu hedânho na'in díhá'amídí âytsíkha'amídí i hääwí híwó'dí Yôesidi na'ingî' dínkhây'mâa'i', gá i hääwí iwe nata'muu'idá na'in dîkweewaasenwaatumáadân hedá dikhäge'do' ívíyää'amídí.

5-6 Yôesidânho dîkweewaasenwaatumâa, hedi tobá háa gínpo' wänbo dikhäge'do' ívíyää'amídí, hedi idá wovâykhäge'namí wá' wí'da' waagi unbí pí'ná khó'yé ímúnídí. Kindidího úví'âamí háa Christ i'an waagibá, hedânho t'âhkídíbo wé'ge Yôesi Tádá kw'áayébo' ôemá've-ídí, i-á Na'inbí Sedó Jesus Christ-ví Tádá ûnmuu.

In t'owa Hudíyo dimuupí'in wá' Yôesi Tádáví tuj dit'ôe-í

7 Wí'ná táye bíséegíhó'gí. Christ-di un wovâyséegíhógi waagibá, un wá' wí'ná táye úvíséegíhûuwí, hedânho t'owa Yôesi Tádá dâytegé-ídí. 8 Wí'ún'óde-ípí ná'in: Christ wí khäge'di waagi in Hudíyoví'we napówá, t'owa ovâykeekw'ôenídí Yôesi Tádá-á ta'gendi i'o'in háa na'inbí hehääwin thehtáy pahpá'in ovâytu'an waa íkhây'mâa'in, 9 hedá wá' Christ wí khäge'di waagi napóe hedânho in Hudíyo dimuupí'inbí'piye' na'iyapo'dí indá Yôesi Tádá kw'áayébo' âymá've-ídí. Kinnân Yôesiví ta'nin diwe ûnta'muu:

In Hudíyo dimuupí'indádí oyidí naadi wítegé-í,
hedá iwebá dókha'wodi uví kháwâ wínkháy'ä'ní.

10 Wíyá wáygá kinnân nata'muu:

Un Hudíyo ímuupí'in Yôesiví t'owa-ádí bíhíhchanpuwave.

11 Hedá wíyá wáygá wá' nata'muu:

Un Hudíyo ímuupí'indi Na'inbí Sedó bintégé,
un t'owa t'ämäpiye' ówinge'indi báyéki bintégé.

¹² Isaiah wá' kinnân ita'nan:

Wí Jesse-ví ây iwedi'i na'aypuyä'i-á
in Hudíyo dimuupí'ingí' òntsondisogekhâymáa,
hedí i-ân namuu i dâysíkha'máa'i' híwó' ingí' ovây'amídí.

¹³ Yôesi Tádádá na'in díhangin'ândo' híwó'di dínkhâymáa'in, hedího' iví'piye' úvíwhâyundedi idibá báyéki wovâyhíhchanmääni hedá wovâykhäge'namí ánskaa iwe wí'ikwó'nípídí, hedânho i Yä'dâa'i P'oewaahâadi kay wovâyamääni hääwí Yôesi Tádádí na'in dínkhâymáa'i' häädi wänbo t'ähki ítsíkhakwó'nídí.

Paul-di ovâythayyo' háadi nä'i hääwí i'gedi idi ovâyta'do'

¹⁴ Naví tí'ûuwín páadé'in, naa-á ta'gendi dáywhâyunde' undá hânho híwó'nin ímuu'in, undá Yôesiví khuu i'gedi báyéki únhanginná, undá únkoedi wí'nä táye úvítumakhe'amídí.

¹⁵⁻¹⁶ Hewänbo wáy wí hääwí i'gedi wó'yoegipídí wâyta'nan hedânho ún'ánpówá-ídí. Kin waagi wâyta'nan gá Yôesi Tádá naví'piye' híwó'di namuudi wên t'ôe dímgáidân dáy'amídí, hedího nää Christ Jesus-gí' dáy't'ôemáa un t'owa Hudíyo ímuupí'in wâykhäge'namídí. Wí owha' hääwí Yôesi Tádáví'piye' ihúya' waagibá, naadá Yôesiví híwó'di tûu in Hudíyo dimuupí'in dovây't'ôe'o' hedânho indá Yôesi Tádáví'piye' dovâyhûuwídí, hedí idá ovâyséegihónde gá i Yä'dâa'i P'oewaahâadi ovâykhäge'nandân iví'in dimúnídí.

¹⁷ Hedího Christ Jesus-ádi wé'ge gamuudi naa dínkoedi naví t'ôe Yôesigí' i'gedi híwó' dáyhée'amídí. ¹⁸⁻¹⁹ Hewänbo hääwí Christ-di díkhäge'nan dáy'amí i'gedida'mânho wôeda'gínpídíbo dáyhée'amí. Háa otú waagidá háa dáy'an waagidá, hedá i t'ämägi' pínán t'ôe i Yä'dâa'i P'oewaahâadi díkhäge'nandi dó'amídí namuudá, in Hudíyo dimuupí'in t'owadi Yôesi óe'a'gindo'. Hedího Jerusalem búu'ú iwedi oe Illyricum nangepiye' t'ämäpiye' omändi nä'i híwó'di tûu Christ-ví'gedi dovây't'ôekanhon. ²⁰ Häädi wänbo t'ähki wáy Christ-ví'gedi wídit'oe'pí eeyeda' naa dáysó'dinde nä'i Yôesiví híwó'di tûu t'owa dovây't'ôe'amídí. Wáy wíyá to'wí naví páadébo ipúupaa iwebá naa wó'da'pí wí hääwí dópaa-i'in, ²¹ hewänbo háa Yôesi Tádáví ta'nin diwe ûnta'muu waa oda' napúwí'in, kinnân:

To'wên wa'di to'wídí wänbo Yôesiví'gedi ovây't'ôe'anpí'indá dínthaypúwí,
in to'wên wa'di iví'gedi dit'oe'pí'indá dika'pówí.

Paul oe Rome-piye' napunda'

²² Hedího kin dáy'odi hânho dínwó'nândi wa'di wídkínkoedipí unbí'piye' omú-ídí. ²³⁻²⁴ Hewänbo nää-á naví t'ôe t'ähki nängé donbowa, hedí báyéki paayo wâymuní'in oda'di nää-á ma'di unbí'piye' omú-í. Oe Spain-piye' ophaðemändibo' oda' wâymuní'in, hedá wí háyú yâadi undádí o'ádâacha'ní hedí ihaydi naa oda' undi díkhäge'namí'in eepiye' omú-ídí. ²⁵ Hewänbo nää-á oe Jerusalem-piye' omän wí hääwí in Yôesiví t'owa iwe'in dovâyhûuwídí, ²⁶ gá in Macedonia-ádi Greece-ádiwin méesate'in t'owa wí chä' dáywé'ge'amídí díví'ánshaamägidân, in to'wên Yôesiví t'owa sehkanäwó' diwówayi'in oe Jerusalem dimuu'in ovâyamääní. ²⁷ In Macedonia-windá in Greece-'indádí wí'bo ditú híwó' namúní kin díví'amídí, hewänbo ta'gendi hääwí in Jerusalem-'in dínphaamuu'i' ovâywaywá'ánde waagibá díví'o', gá in Hudíyo dimuu'indi páadé in Hudíyo dimuupí'in ovâyamúdân i híwó'di hääwí Yôesi Tádádí inbí hâagi' ovâyamägi'i', hedí nää-á in Hudíyo dimuupí'indá dínkhây'ä' ovâyamú-i'in i hääwí in Hudíyo dimuu'in dínáy'i híwó' ovâykhóekhúumääní. ²⁸ Nä'i t'ôe dínbowadee ihaydi i chä' in Jerusalem-'inbí mange dovâykándí, iwedi oe Spain-piye' omän, hedí ihaydá dáywóyí'ní wâymunídí. ²⁹ Naa díhanginná owáy unbí'we opówa ihaydá báyéki híwó'di hääwí Christ-ví'wedi wâyyo'e'amí.

³⁰ Tí'ûuwín páádé'in, unbí whäyü Na'inbí Sedó Jesus Christ-ví'piye' únmuudi hedá in séegí i Yä'dâa'i P'oewaahâadi na'in dímägi'in namuudá, kaygi'di naadi wâyda'máa Yôesi Tádávi'piye' pín ta'ge haydi dînyûusu'amídí, naa wí'bo wâyüusu'o waagibá. ³¹ Úvíyûusu'amí hedânho in Judea nangewin t'owa Yôesi óe'a'gindopí'indi bahpíbo naa díphademääni, hedá Yôesi Tádávi t'owa oe Jerusalem-windá in khäge' dovâyhonnin híhchandi dâyséegí'amí. ³² Hedího Yôesi Tádá natúdáho unbí'we híhchandibo opówá-í, hedá undádi o'ân dihaydi dínkoedí-í dáykaykhanwówá'amídí. ³³ Yôesi Tádádi na'in díkhäge'do' ánsaaginpídíbo gikwó'nídí, ibá un t'ähki-ádi nachá'ní. Hamân.

16

Paul-di in méesate'in t'owa ovâysengitumáa

¹ Naa oda' na'inbí tí'ûu páádé'i Phoebe bîntáa-í'in, I-á i Cenchrea búu'úwi méesate'i khäge'di namuu. ² I-á Na'inbí Sedóví' únmuudi binséegí'an, Yôesiví t'owa dínkhây'ä' waagibá, hedá hääwí i ûntáydá, hã'i únkwl'ó' diwedi bînyâmú-í, gá idá báyéki t'owa ovâykhäge'nandân, hedá naa wá' díkhäge'nan.

³ Priscilla-ádi Aquila-ádi naví sengituu-á dovânsan, indá naa-ádi Christ Jesus-gí' ívít'ôe'an. ⁴ Indá dakhâymuu inbí wówátsi dänmäänídí naa bahpíbo opúwídí. Hedího dovânkú'daa'o', hewânbo naadida'ba yoe, t'ähki in Hudíyo dimuupí'in méesate'indi wá' ovânkú'daa'o'. ⁵ Hedá in t'owa inbí tewhá ee dívíwé'ge'o'in Yôesi óe'a'ginmäänídí, in wá' bînsengitü'âamí.

Hedá ná'in wé'ge'in t'owa wá' dînsengitü'âamí: Epanetus, naadi dóséegí'i', i-á oe Asia nange i páádé'i Christ-ví'piye' iwhäyü'i namuu, ⁶ hedá Mary-á, hânho ungí' it'ôe'o'i namuu, ⁷ hedá Andronicus-ádi Junius-ádi naví t'owa dînmuu'indá. Naa-ádi indádi wé'ge gipankw'ônwân, hedí Yôesiví t'ôekhuwa'indi híwó' ovântaa. Indá naví páadébo Christ-ví'piye' dänwhäyü.

⁸ Hedá Ampliatus-á wá' dînsengitü'âamí, i-á dóséegí hedí i wá' Na'inbí Sedóví'piye' iwhäyunde', ⁹ hedá Urbanus-á, i-á na'indádi Christ-gí' it'ôe'an, hedá Stachys-á, i-á dóséegí, ¹⁰ hedá Apelles-á, nakeepo' i-á ta'gendi Christ-ví' únmuu'in, hedá Aristobulus-ví k'aygi'indá, ¹¹ hedá Herodion-dá, i-á naví t'owabá dînmuu, hedá in to'wên Narcissus-ví k'aygi'in diwedi Na'inbí Sedóví'piye' dívíwhäyunde'indá.

¹² Hedá wá' dînsengitü'âamí Tryphena-ádi Tryphosa-ádi, indá Na'inbí Sedógi' hânho dânt'ôe'o', hedá Persis-á, i-á dóséegí, hedá i wá' Na'inbí Sedógi' hânho it'ôe'an. ¹³ Rufus-á wá' dînsengitü'âamí, i-á Yôesidi óede'mandi' namuu, hedá iví yíyá-á, naví yíyá waagibá dócháa. ¹⁴ Dînsengitü'âamí Asyncritus-á, Phlegon-dá, Hermes-á, Patrobus-á, Hermas-á hedá in tí'ûuwín páádé'in indádi diyi'indá. ¹⁵ Hedá wá' dînsengitü'âamí Philologus-ádi Julia-ádi, hedá Nereus-ádi hedá i kwee iví tí'ûu únmuu'i-ádi, hedá Olympas-á, hedá t'ähki in wé'ge'in Yôesiví t'owa indádi diyi'indá.

¹⁶ Wí'ná táye úvíséegísengitü'âamí. T'ähki Christ-ví méesate eeyewin t'owa t'ämäpiye' dikw'ó'nindi wovâysengitü'o'.

Paul-di ovâytumáa dívípi'áyîngi'amí'in

¹⁷ Tí'ûuwín páádé'in kaygi'di wâytumakhemáa, in to'wên wovâywiyé-í'in hedá in ta'ge'in p'ôe iwedí wovâyhänge'amí'in dida'inbí'gedí úví'áyîngi'amí, indáho hääwí íhâhpóe'iví'wedí wíyá piháawi wovâyhá'o'. Inbí'wedí úvíyâa'amí. ¹⁸ Kí'mín t'owa-á Na'inbí Sedó Christ-gí' wídívít'ôe'opí, hewânbo ingí'da' háa dida' waagi dívíwânpi'o'. T'owaví'gedí dívíhí'máadi inbí hí' sa'wó' dînt'oet'ôe, hewânbo kindidi in to'wên ihay ka'powa dâymáapí'in ovâyhóeyó'o'. ¹⁹ T'ähki t'owa dínhanginná undi Yôesi bîn'a'gindo'in, hedího naa ohíhcháa han úví'odi. Hewânbo naa oda' in hangintan bînmá've-í'in hedânho únhanginnánídí wé'i wí híwó'di namuu'in hedí iwedího t'aywó'kanhá'in ímúnípídí. ²⁰ Yôesi Tádádi na'in díkhäge'do' ánsaaginpídíbo gikwó'nídí, hedí idibáho hây napóe

ihaydi Penísendiví kay ônhânú-í hedânho undi bînt'áanídí. Christ-ví séegísehkanä-á bînmá've-í.

²¹ Timothy naa-ádí Yôesigî' it'ôe'o'ídi wovâysengitü'an, hedá Lucius-á Jason-dá hedá Sopater-á naví t'owa dînmuu'indi wá' wovâysengitü'an.

²² (Naa Tertius omuu'i' dóta'do háa Paul natü'in, hedá naadi wá' Na'inbí Sedóví' omuudi wâysengitumáa.)

²³ Gaius-di wá' wovâysengitü'an. Naa iví k'aygi o'ăn, iwebá t'ăhkí in Jesus-ví'piye' dívíwhäyunde'in nă'i búu'úwin dimuu'in dívíwé'ge'o'. Hedá Erastus-á nă'i búu'úwi chă' i'âyí'do'ídi wá' wovâysengitü'an, hedá na'inbí tí'úu páadé'i Quartus-di wá'.

²⁴ Na'inbí Sedó Jesus Christ-ví séegísehkanä bînmá've-í t'ăhkídíbo'. Hamân.

In Ta'nin Paul-di In Philippi Búu'úwi Méesate'in T'owa Ovâyta'nannin

¹ Na'in Paul-ádi Timothy-ádi Christ Jesus-gi' änt'ôemáa. Nă'in ta'nin wâyta'do' un méesate'in p'ó'dé'dí'indádí in khăge'nindádí hăă Philippi búu'ú íthaa'in, hedá t'ăhká un wé'ge'in Yôesi Tádáví t'owa Christ Jesus-ádi ímuu'in wá' wâyta'do'.

² Yôesi Tádá na'inbí Tádá gínmuu'i-ádi hedá Na'inbí Sedó Jesus Christ-ádi séegísehkană wovâymaăní hedá wovâykhăge'namí ánsaaginpidíbo' íkwô'nídí.

Paul-di in méesate'in t'owa oe Philippi búu'ú dikw'ô'nin ovâyûusu'o'

³ Hăădi unbí'gedi dáy'ánshaa'an ginhay naadi naví Yôesi donkú'daa'o' un ímuudi, ⁴ hedí hăădi wânbo un t'ăhkígi' dáyûusu'an ginhay-á híhchandi kin dáy'o', ⁵ gá i páadé'i thaa úvíwhăyü iwedíbo năa pu'wahaydi na'in díkhăge'nandân i híwô'di tûu Jesus-ví'gedi t'owa âyt'ôe'amídí. Páadé úvít'sanwhăyü ihaydi Yôesi Tádá unbí pí'nă khó'yé wí hăăwí híwô'di i'an, ⁶ hedí naa ta'gendi dínhanginná Yôesi Tádábá namuu nă'i íkhăymáa'i' năa iwedi páadépiye', hedí owáy i thaa Christ Jesus nawáypówa ihaydá nă'i híwô' wovây'o'i-á únbowadée-í.

⁷ Hedí híwô' namuu kin ochăa-ídi unbí'piye', hăădi wânbo t'ăhkí naví pí'nă khó'yé híhchandi unbí'gedi dáy'ánshaamáadi. Yôesi Tádá naví'piye' híwô' nachaadi wí t'ôe dímgá dôn'amídí, hedí undídá naa díkhăge'máa nă'i t'ôe dáy'amídí. Nă'in khăge' undi dímgá' tobá opannăn wânbo háa hă'in tsonninbí páadépiye' owin wânbo Yôesi Tádáví híwô'di tûu dôn'âyînmá've-ídi hedá dovâythayyamídí ta'gen namuu'in. ⁸ Yôesi Tádá ûnhanginná in ta'gen naa otû'nin, unbí'piye' báyéki otaachanpo'. Háa Christ Jesus iví pí'nă khó'yé naséegímuu waagibá naa wá' hanbá unbí'piye' ochăa.

⁹ Hedího nă'in namuudi naadi wâyûusu'o' kin únpúwídí: Shánki wânbo unbí séegi únsôe-í, hedí iwedá wíyá shánki híwô'di hangintandá ka'powa-á wovâymaăní.

¹⁰ Kindidânho ûnhanginnání wé'i wí híwô'di namuu'in hedá wé'i wí híwô'pî' namuu'indá, hedânho i híwô'pî' namuu iwedi úvíyâa'amí, hedího owáy i thaa Christ nawáypówa ihaydi yă'dăa'indá ímúní hedá to'wídí wânbo-á há'to wovây't'e'p'ide-í. ¹¹ Jesus Christ-dânho wovâykhăge'namí báyéki híwô'di hăăwí úví'âamídí, hedânho t'owadi Yôesi Tádá kw'áayébo' óemá've-í, hedá ditúní hay'i namuu'in.

Paul napannăn wânbo Yôesiví tûu t'owa ovây't'ôe'o'

¹² Tí'ûuwin páadé'in, naa oda' nă'in ûnhanginnání'in: Háa naa dînpóe waagidi shánki báyéki t'owa i híwô'di tûu Jesus-ví'gedi dit'oe, ¹³ hedího t'ăhkí in áyí'nin sundado nă'i tsondiví tewhá iwe'in dimuu'indá hedá in wé'ge'in t'owa năwe dithaa'indá dínhanginpóe naa Christ-gi' dáywănpit'ôemáadi'bo' opannănnin. ¹⁴ Hedá naa opannănnin dínhanginnândiho t'ăhkí waa in tí'ûuwin páadé'in năa Rome dithaa'inbí whăyü Na'inbí Sedó Yôesiví'piye' shánki dínkaymăn, hedá năa inbí khuwôeda' dínhandedi Yôesi Tádáví tûu in t'owa shánki ovây't'ôe'o'.

¹⁵⁻¹⁷ Wáy wên inbí ánsaa híwô'di dínmuudiho Christ-ví'gedá t'owa ovây't'ôe'o', hedí indá naa díseegídí kin díví'o', dínhanginnândi Yôesi Tádádí naa dísóge'in i híwô'di tûu Jesus-ví'gedi dó'âyîngi'amídí. Hewânbo wây-á wëndá naa díwănpithúumáadi hedá dituhănt'ôedá in t'owa Christ-ví'gedi ovây't'ôe'o', hedího pín ta'ge haydi wídíví'opí, indá ingí'dă'mân díví'o'. Dí'ánde naa wa' năa pan dee o'ándí shánki wânbo t'ôephade iwe dítôení'in.

¹⁸ Hewânbo háa indi dí'o wânbo wídí'âyîngimăhpí. Háa híwô' háa híwô'pí diví'ánshaamáa wânbo', Christ-ví'gedi in t'owa ovây't'ôe'odá híwô'di namuu, hedího shánki wânbo naa díhíhchando'.

¹⁹ Hedí wa'di híhchandibo' omúní. Un t'ähkídíbo naa dînyûusu'odi, hedá i Yä'dâa'i P'oewaahâa Jesus Christ-di dímä'idi naa díkhäge'dodá, handidi dînhanginná t'ähkí híwó' naa dînpuwagít'óe'in. ²⁰ Hânho wên häawên oda', hedí dáywhâyunde ná'in oda'in dînpuwagít'óe'in, hedí ná'innân in namuu: Há'to häawídí díwôeda'määni'i dáy'amí. Nää pu'wahay khuwôeda'ginpídíbo' oyi', hedí nää hä'bibó omúní'in oda', hedânho háa naví wówátsi donhon waagidi t'owa ditúnídí Christ hay'i namuu'in, tobáháa owówayi' háa díhay wänbo'. ²¹ Kinnân naagi' namuu: Christ-ân naví wówátsi waagi'ba dînmuu, hedí ochuudáho shánki wänbo i-ádi ocha'ni. ²² Hewänbo wa'di nää oepáa k'aydíbo naví wówátsi dîntä'ándáho', shánki wänbo híwó'di häawí naví t'ôe iwedí dînpée-í, hedího naa wíđînhanginnáhpí wé'i wí dóde'mamí'in, háa owówayêeni'in háa ochúu-í'in. ²³ Naa wêege'in ánskaa-á donmáa. Nää oepáa k'aydi'in wówátsi dóyoe'amí'in oda' Christ-ádi ocha'nídí, gá han dînpóedáho shánki híwó' naagi' namúníđân. ²⁴ Hewänbo ungí'-áho shánki natáy wa'di näädí dáywóyí'nídí. ²⁵ Naa dînhanginná ná'in wâyümáa'in ta'gen namuu'in, hedího wá' dînhanginná näädíbo dáywóyí'ní'in undádi owówayêenídí, hedânho unbí whâyü únmuu'i shánki únkay-ídí hedá iwedá shánká íhíhchaa-í, ²⁶ hedá owáy unbí'we wíyá opówá ihaydá Christ-di shánki báyéki wovâyhíhchanmääni naa omuudi.

²⁷ Hewänbo tobáháa napóe wänbo híwó'nin wówátsi bînhûuwí, i híwó'di tų Christ-ví'gedi natú' waabá íthaa-ídí. Kin únkhây'ä' úví'amí'in hedânho tobá unbí'piye' opuwämää wänbo háa omääpí wänbo', naa dînhanginnáni kay'indi íwinnin, hedá unbí ánskaa-á unbí taachandá wa'di wêeda' únmuu'indá, hedá i híwó'di tų Jesus-ví'gedi t'owa dívíwhâyü-ídí un wé'ge úvísó'dinde'indá. ²⁸ To'wên unbí'piye' híwó' dichapí'in háy wänbo wíwínkhuwôeda'ípi. Íkhuwôeda'pí'in wovâyümúndedi bînkeekw'ôení indá dípedeemuu'in, hewänbo undá Yôesi Tádádânho wovây'aywoeni'in. ²⁹ Yôesi Tádádí wovâymä' Christ namuudi bînt'ôephadé-ídí, iví'piye' úvíwhâyü-ídída'ba yoe. ³⁰ Undída naa ho dímu' háa wí Yôesi Tádávi sundađo waagibá dáyhânbo'in, hedá nää-á únhanginpóe wa'di hanbo dáy'o'in. Hedá un wá' nää hanbá bînhadende'.

2

Háa Christ i'an waabá na'in wá' gínkhây'ä' íví'amí'in

¹ Christ-ádi gimuudi gínkoedi wí'ná táye ívíkweewaasenwaatu'âamídí. Idi díséegídí gínkoedi wí'ná táye ívíbo'aawówá'amídí. I Yä'dâa'i P'oewaahâadi díwóndedi gínkoedi wí'đá' gimuu waabá gíchää-ídí. Na'inbí pí'ná khó'yé gitaachanpo'di gínkoedi wí'ná táye ívísehkanähûuwídí.

² Hedího únkhây'ä' wéhpêeda' í'ánshaamúní'in hedá wí'ná táye-á úvíséegíhûuwí'in hedá t'ähkí unbí hâa-á unbí taachandá handá' únmuu'indá. Handídiho shánki wänbo naa díhíhchanmääni. ³ Wên háawên wänbo ungí'đá', háa úvípítegé-ídída' wí'úví'âamípi, hewänbo áagé úvípíkw'ôení hedá in wé'ge'in t'owa-á unbí shánki híwó'nin dímuu waagibá íchanpúwí. ⁴ Wây-á wé'ge'in t'owaví wówátsi bîn'áyîngimá've-í, unbí'đá'ba yoe. ⁵ Háa Christ Jesus í'ánshaa'an waabá un wá' únkhây'ä' hanbá úví'ánshaa'amí'in. ⁶ Tobá háa Yôesi Tádá namuu waagi'ba Christ wá' häädi wänbo t'ähkí hä'bibá namuu wänbo', wínachanpóepí únkhây'ä' in wa'di hä'bibó namúní'in, ⁷ hedího napida'di iví häawí t'ähkí iyoe'an wí pant'ôe'i waagibá napáa-ídí. Wí t'owa waagibá na'aypuyä hedá wí t'owa waagibá-á iví wówátsi iho'. ⁸ Hedáhá' Yôesi Tádá óe'a'ginnandi iví wówátsi imăgidi wên phé'wan deedi nachuu.

⁹ Hedí han í'andi Yôesi Tádádí shánki kw'áye óesóge, hedá natú i-á to'wên t'ähkíwí shánki hay'i namuu'in, ¹⁰ hedího t'ähkídíbo dívíde'gendíkw'ôení Jesus óe'a'ginmäänídí, t'ähkí oe makówá dikw'ó'nindá, nää oepáa k'aydi í'ge diyí'indá, hedá nan soge núuge

dikw'ó'nindádí, ¹¹ hedá t'ähkídíbo-á ditúní Jesus Christ i shánkí p'ó'dédí' namuu'in, hedí kindídi nakeepúwí Yôesi Tádá hay'i namuu'in.

Gínkhây'ä' ívísó'dêe-í'in Yôesigî' githáa-ídí

¹² K'ema'in, undádí oyi' ihaydi háädi wänbo t'ähkí naví hí' dînt'óyande', hedího nää-á wá' tobá undádí wó'yipí wänbo shánkí dînt'óyaaní. Yôesi Tádádí wovây'aywon, hedího ihayda' úvísó'dí'be-í háäwí únkây'ä'í' úvíkanhûuwídí, hedânho t'owa bínkeeyamídí in wovây'aywonnin ímuu'in. ¹³ Yôesi Tádá-ân unbí pí'nä khó'yé ún'ándí iwebá it'ôemáa, hedá idáho wovâykhäge'máa hedânho ída'ídí háa i natsonpóe waa úvíkanhûuwí'in, hedá wá' wovâykhäge'do' kîn úví'âamídí.

¹⁴ Tút'ayginpídíbo tūwhānpídíbo háäwí t'ähkí bîn'amí. ¹⁵ Handídi t'owadi wíwovâytuusú'amípí, hedí unbí pí'nä khó'yé-á yä'dâa'indá' ímúní, hedânho úvípikeekw'ôení Yôesi Tádáví ây ta'gendi ímuu'in, hedá yä'dâa'indá unbí wówátsi-á bîn'hûuwí tobá in híwó'pí'in t'owaví yâa íthaa wänbo', indá in ta'ge'in p'óegé namuupí i'gedá' dimän. Oe makówa in agóyódí dínko'o' waagibá nakhây'ä' nää oepáa k'aydibo un wá' wíko waagi'inbá ímúní'in, ¹⁶ i tū nawówátsipâyí'í'in t'owa ovâyhondi. Kîn úví'andá, owáy i thaa Christ nawáypówa ihaydi naa dínkoedí-í híhchandi otúnídí híwó' dáy'annin, hedá wí ää'í' íkhääde waagibá naa wá' ochanpúwí hânho dáykhää'in, hedího háäwí dáy'andi' wídînpedeepí. ¹⁷ T'owadi animáa dâyt'ahanú'in Yôesi Tádá óemä' waagibá, undá iví'piye' úvíwhâyundedi unbí wówátsi-á iví'piye' úvímägi hedá igí' úvít'ôemáa. Ma'dí naví ún'p'oe donch'âaní hedânho unbí t'ôe Yôesigî' únbowadée-ídí, hebo tobá han dînpóe wänbo naa ohíhchanpo', hedá un wá' kí'mín híhchan bînmá've-í'in oda'. ¹⁸ Naa ohíhchaa waagibá un wá' únkây'ä' íhíhchaa-í'in, hedího unbí híhchan oyämu-í.

Timothy-ví'gedí Epaphroditus-ví'gedá Paul ita'nan

¹⁹ Na'inbí Sedó Jesus natúdáho hanwaapídíbo Timothy unbí'piye' dósaa'ní hedânho háa íkw'ó'nín dînhanginpúwídí hedí kindídi naa obo'aawówápúwí. ²⁰ Wíyá to'wí wänbo i waagi naa-ádí wína'ānpí. Idá'mân na'âyîngídi ta'gendi unbí'gedí i'ánshaa'o'. ²¹ T'ähkí in wé'ge'in inbí wówátsi i'gedída' díví'ánshaamáa, Christ Jesus-ví t'ôe i'gedá yoe. ²² Unbo únpíhanginná Timothy-dá dínkeeyannin i-á ta'gendi báyéki nachä'po'in. Wí ay iví tádá íkhäge'do waagibá, idá naa báyéki díkhäge'nán i híwó'dí tū Jesus-ví'gedí änt'ôe'amídí. ²³ Hedího owáy háa naa dînpuwagít'ôe'in dînhanginpóe ihaydi, wesebo unbí'piye' i dósaa'ní, ²⁴ hedí naví pí'nä khó'yé ochaa Na'inbí Sedó Yôesídi hanwaapídíbo naa wá' unbí'piye'ba dípuhpägit'ôe'in.

²⁵ Hewänbo naa ochanpo' nakhây'ä' in Epaphroditus unbí'piye' wesebo dówáysaanídi. Dínkhäge'táy ihaydi undá naví'piye' i dînsan, hedí naagi' wí tí'ûu waagi'ba namuu, naa-áda wé'gá änt'ôe'an, hedá wíye sundado wé'ge änhänbodi waagi'inbá gamuu. ²⁶ Nää hânho un napuwäda', hedá nat'oe un únhanginpóe'in i-á nahay'in, hedí há'indá óe'âyîngimägi hedího unbí'piye' dówáysaaní. ²⁷ Ta'gendi hânho nahaywän, chuwa k'áygého na'ānwän. Hewänbo Yôesi Tádá ún'iyapóedí óehékháamägi. Hedí han i'andi naví'piye' wá' na'iyapóe, hedânho wíyá shánkí wänbo wó'k'áykhaapúwípídí. ²⁸ Hedího wíyá shánkí wó'tsíkhada'pí unbí'piye' dówáysaanídi, hedânho i bînmúnídí hedá íhíhchanpúwídí, hedí handídi naa-á ánshaa iwe wó'chä'nípí. ²⁹ I-á Na'inbí Sedó Jesus-ví' namuudi híwó' híhchandi bînséegíkéyí. I-ádí hedá to'wên i waagi'ba dimuu'indádí bîn'a'ginnamí, ³⁰ gá Christ-ví t'ôe on'odi chuwa k'áygéhay napówadân, hedá háäwí naagi' i'andi i-á nakhâymuu iví wówátsi imää'nídi. Nää'í háäwí undá wí'únkoedípí dîn'amídí naví'wedí kayí' diwe íkw'ôndi.

3

Háa in ta'ge'in wówátsi ívîhûuwí'in.

¹ Tí'ûuwin páadé'in, nää nã'i wâytu'âamí: Na'inbí Sedó Jesus-ví'in ímuudiho' úvíhíhchanmá've-í. Tobá nã'i hääwí i'gedi wâyta'nan wänbo', kaykhan wíðinpo'pí inho wâyta'nanninbá nää wíyá wâyta'namídi, hedí nã'i hí' wâyta'do'ída wovây'aywoeni.

² Úví'áyingi'âamí hã'in hôeyó'in háhkannin dimuu'inbí'wedi, indá yã'dâapí'da' díví'o', indá in Hudíyoví k'ewē' taadi ovâytaa'an wänbo nã'in taa-á wên tsaa nachã'muupí'indá'mân inbí túu'ú dínmuu. ³ Na'innân in ta'gen k'ewē' taa waagi'inbá âymáa'in gimuu, gá Yôesiví P'oweahâadi na'in díkhãge'dodân Yôesi Tádá ây'a'ginmäänídi, hedá na'indá híhchandi gitù' Christ Jesus-ví'in gimuu'in, hedá wí'ívíwhâyundepí hääwí wí'bo íví'o'ídiibo na'in dín'owóyé-í'in.

⁴ Ma'di wí to'wí nachanpo' híwó'di hääwí i'odibo' ôn'owóyé-í'in, hewänbo kinho nachanpóedáho naa-á dínkoedí-í íví shánkí ochanpúwí'in i hääwí naa dáy'andibo dín'owóyé-í'in. ⁵ Naa-á khâave thaa ihay'i omuudi in Hudíyoví k'ewē' taadi dítaa'an; naví tádá-á yíyá-á Israel-'in dínmuu; wí Benjamin-bí ây iwedi'i-ân omuu, hedânho wí kodí'di Hebrew omuu, hedí Pharisee t'owabá omuudi in waagibá Moses-ví khuu t'âhkí dônnon; ⁶ hedí pín ta'ge haydi naví whâyü khuu donhondi in Jesus-ví'piye' dívíwhâyunde'in t'owa t'ôephade iwe dovâykw'ódi. I tsontu Moses ita'nandí' t'âhkí dó'a'gindodi to'wí wänbo wí'únkoedipí dín't'e'p'íde-ídi.

⁷ Nã'i hääwí namuudi naa dáyýengi'owän, hewänbo nää Christ dóséegídi nã'i hääwí nachã'muupí waabá dínchanpo'. ⁸ Hedí nã'i hääwída'ba yoe, hääwí t'âhkân nachã'muupí waagibá dínchanpo', gá nää-á Christ Jesus naví p'ó'dédí' dínmuu'i don-taadân, hedí i-á shánkí híwó'di namuu hääwí t'âhkíwí'wedi. Hedí nää Jesus dótaadi nã'i wé'ge'i hääwí dínpedee waagibá dóchaa, hedí nã'i hääwí-á phé'yävi whée óecha'gít'óe'ída' waagi'ba namuu gin otúní hedânho Christ shánkí híwó' dótaa-ídi. ⁹ Naa oda' Christ-ádi wí'da' gamúní'in hedânho Yôesi Tádádí díchãamá've-ídi t'aywó'di wídomáapí waagi. Hewänbo há'to kin díchaa-í i tsontu Moses ita'nandí' dó'a'ginnamídi dáykhãädedibo', hewänbo Christ-ví'piye' dáywhâyundédân, gá Yôesi Tádá natù'dân in to'wên Christ-ví'piye' dívíwhâyunde'innân idi ovâychãamá t'aywó'di wíðây máapí waagi. ¹⁰ Naa oda' ta'gendi Christ dótaa-í'in. I-á nawáywówápóedí in kay imáa'in napäyi', hedí naa oda' nã'in kaybá dímmääní'in dómá've-ídi. Hedá i-á it'ôephade waagibá naa wá' hanbá dont'ôephade-í'indá oda', hedá háa i namuu waagibá nachuu ihaydi, naa wá' hanbá omúní'indá oda', ¹¹ hedânho tobáháa napóe wänbo' owáy naa ochuu ihaydi owáywówápúwí.

Páadépiyeda' ívíkhãä-í

¹² Naa wó'tù'pí Christ ho dótaa'in háa dínkhây'ä' waa, hedí naa wó'tù'pí ho opóe'in háa dínkhây'ä' omúní waagi, hewänbo ha'bi opúwídi ihayda' dáykhãäde' i dín'táy'i donhónídi, gá hangí'-ân Christ Jesus-dída ho naa díké'dân. ¹³ Tí'ûuwin páadé'in, wí'ochanpo'pí t'âhkí hã'i dín'táy'i ho donhógi'in, hewänbo nã'indá' dáy'o': Háa ho dín'póe'indá dáy'annindá i'gedi wíðáy'ánshaa'opí, hewänbo shánkídi háa dáykhây máa i'gedân dáy'ánshaakanhon. ¹⁴ Wí ää'i' páadébo napówa-ídi ikhãäde waabá naa wá' dáykhãäde hedânho hääwí Yôesi Tádádí dímmääní'in ot'anpúwídi. Hedí kinnân idi dínkhây máa: Christ Jesus naagi' i'annin namuudi Yôesi Tádádí makówápiye' dítukánkhây máa.

¹⁵ T'âhkídiibo hangintan dáy máadi ta'gendi dikweesenpaa'indá dínkhây'ä' díví'ánshaamääní'in nã'i otú'i híwó'di namuu'in. Hedí wí to'wí háy piháa i'ánshaamáada, Yôesi Tádádí nã'in wänbo ônthayk'úwí. ¹⁶ Hedího in nãhaydi giháhpóe'inbá ívíkanhondi, hanbá na'inbí wówátsi âyhúuwí. ¹⁷ Tí'ûuwin páadé'in, háa naa naví wówátsi donhon waabá un wá' t'âhkí hanbá unbí wówátsi bínhúuwí. In to'wên yã'dâa'in wówátsi dáyhonnin háa wáykeeyan waagibá híwó' bínmúní, hedí háa díví'o' waa un wá' hanbá úví'âamí. ¹⁸ Hâyän wänbo wâytu'an hedí nää-á sée'indída wíyá wâytumáa, báyéki t'owa háa inbí wówátsi dáyhon diwedi nakeepo' dáyyoegimáa'in háa Christ-di

na'ingí' dín'an waa phé'wan deedi nachuu ihaydi. ¹⁹ Indáho péyégepiyeho dimän. Yôesi dâý'a'ginmääníví'wedi húukandá suwä-á i'gedi shánkí díví'ánshaa'o'. Hääwí wôeda'wó'di díví'o' i'gedá dívíyêngihée'o'. Indá i hääwí nää oepáa k'aydiwi i'gedida' díví'anshaamáa. ²⁰ Hewänbo na'indáho makówa i'gedá íví'ánshaa'o', gá iwá na'inbí úwäná waagibá gínnândân, hediho pín ta'ge haydi âytsíkha'máa na'inbí aywondi gínmuu'i' i'wedi gínwáy'ää-ídí, i-á Na'inbí Sedó Jesus Christ namuu, ²¹ hedi i-áho in kay imáadi na'inbí túu'ú kaypi' gínmuu'i' gínchuwagít'óe wänbo dín'egókhâyamáadáhá' ts'áabi dínpakhâyamáa, háa iví' únmuu waagibá nawówápóe waabo'. I-áho hääwí t'ähkí i'gedi natsonyidi únkoedi kin i'amídi.

4

¹ Hediho naví tí'úuwín páadé'in, Na'inbí Sedó Yôesiví'piye' kay'indi úvíwhäyuhúuwí. Naadá un báyéki wáyséegídi wáymúni'in oda'. Undidá naa díhíhchando', hedi hääwí dáy'andi ot'anpóe'i waagi'inbá ímuu gin wâychaa.

² Euodia-ádi Syntyche-ádi kaygi'di dovântumáa dänwóení hedi wí' dänpáa-í, indáho Na'inbí Sedó Jesus-ví'in wí'gín damuudi. ³ Hedá u ta'gendi naa-ádi bit'ôe'o'i' unmuudi, wida'máa ná'in kwiýä' ovänkhäge'namídi wí' dapúwídi, indá dánt'ôe'o' i híwó'di tux Jesus-ví'gedi t'owa dánt'ôe'amídi. Hedá Clement-dádi wây-á wé'ge'indádi hanbá dívít'ôe'o', inbí kháwä-áho in ta'nin diwe dinta'muu, iwe natú' to'wên dímuu in wówátsi nahándepe'in dâymáa'in.

⁴ Na'inbí Sedó Jesus-ví'in ímuudi häädi wänbo t'ähkí úvíhíhchanmá've-í, hedá wíyá hanbá wâytu'âamí, úvíhíhchanmá've-í.

⁵ T'ähkí t'owa-ádi híwó'da' ímúni, Na'inbí Sedó Jesus-áho hanwaapídiibo na'ädi. ⁶ Báyéki ánskaa iwe wí'íkwó'nípi, hewänbo hääwí t'ähkí i'gedi úvíyúusu'âamí-á, hedá Yôesi Táda-á hääwí úntáy'i bîndaa'amí, hedi kin úví'odi bînkú'daa'âamí wá'. ⁷ Yôesi Tádadí díkhäge'do' ánsaaaginpidíibo gikwó'nídi, tobá na'in t'owada' gímuudi wí'gínhanginnáhpí wänbo háa kin dín'o'in. Hedi kin wovây'odi t'ähkí unbí pí'ná khó'yé bînmáa'i-á unbí hangintandá wovây'áyînmá've-í, Christ Jesus wé'ge ímuudi.

⁸ Tí'úuwín páadé'in, ná'i-á naví t'ä'gídi hí' unbí'piye dínmuu: Häädi wänbo t'ähkí ná'i hääwí i'gedi úví'ánshaa'âamí: hääwí ta'gen namuu'indá na'a'gínmuu'i-á, in ta'ge'in p'óegé i'ge wovâyhondi-á, i yä'dâa'i namuu'i-á, naséegímuu'i-á, t'owa t'ähkí ovâyhi'andi-á, i shánkí híwó'di namuu'i-á, hedá i'gedi t'owa híwó' dívíhée'o'i-á. ⁹ Naví hí' ít'oe hedá naví tsiyekan dînmú', hediho t'ähkí naví'wedi íháhpóe'i-ádi i háhkan naví'wedi bînhógi'i-ádi ihayda' úvíkanhúuwí, hedi kin úví'odá Yôesi Táda undádi nayëeni, idá díkhäge'do' ánsaaaginpidíibo gikwó'nídi.

¹⁰ Tobá híwó' hay thaa naphade wänbo nää undi wíyá naa dí'ánshaaamáa díkhäge'namídi, hedi handidân Na'inbí Sedódi báyéki híhchan naa dímägi. Naa dínhanginná ta'gendi naví'gedi ho úví'ánshaa'o'in, hebo nää pu'wahaydi wí'únkoedipí háa íchaa'in dínkeeyamídi. ¹¹ Naa dínhäawítáy'in wó'tú'pí. Oháhpóe ohíhchaa-ídi tobá háyú dínkw'ôn wänbo'. ¹² Naa dínhanginná naví wówátsi donhúuwí'in wí sehkanäwó' nawówáyí'i waagibá háa wí kodit'owa namuu'i waagibá. Naa oháhpóe hádídí ohíhchanpúwí'in, tobá híwó' dáyhúuyo háa oháhsên wänbo', tobá báyéki dínkw'ôn háa hääwí dîntáy wänbo'. ¹³ Christ-di in kay dímädiho ná'i hääwí t'ähkí dínkoedi dáy'amí'in.

¹⁴ Hewänbo tobá hääwí t'ähkí dîntáy'i dómáa waabá ochaa wänbo', undá naví'piye' híwó'nin ímuu díkhäge'nandi wa' nâwe dont'ôephadendedíbo'. ¹⁵ Un Philippians, unbo ná'i únhanginná: Oe Macedonia nange i'wedi opáadépee ihaydi i híwó'di tux Jesus-ví'gedi t'owa dovây't'ôe'amídi, undidá'mân hääwí naa díyámú, wây-á méesate iwe'indidá yoe, undidá'mân dínchä'san. ¹⁶ Oe Thessalonica búu'ú wänbo o'ándí dínkhäge'táy ihaydi undi wáymúuví shánkí hääwí dînsan. ¹⁷ Wí'í'âanípí nää wâyda'máa'in wíyá hääwí dímäánídi, hewänbo oda' unnânho báyéki híwó'di bînhóní'in Yôesiví'wedi, wí to'wí íví

t'ôe iwedi báyéki wá'âa ihónde waagibá. ¹⁸ Nää-á hääwí dîntáy'i-á hedá shánkí wänbo dîntáy'iví'wedi dómáa. Nă'i báyéki hääwí-á dómáa gá Epaphroditus-di hääwí undi dînsandi' dînkândân. T'owadi hääwí sa'wó' nasu'u'i-ádí hedá animâa dâyhânú'indádí Yôesi Tádá ônhon óemäänídí, hedí i-á iséegíhógidi nahíhchanpo'. Hedí hanbá nă'i hääwí undi naa dînsandidá wá' Yôesi Tádá óehíhchando'. ¹⁹ Hediho Christ Jesus-ví'in ímuudi naví Yôesidiho hääwí un úntáy'i wovâymääní iví báyéki híwó'di hääwí ûnk'w'ó' diwedi. ²⁰ Hănhay wänbo t'ăhkí na'inbí Yôesi kw'áayébo' âymá've-í, i-á na'inbí Tádá gínmuu. Hamân.

Paul-di ovâysengitü'an

²¹⁻²² Yôesi Tádáví t'owa t'ăhkí ovâysengitü'âamí, indá Christ Jesus-ví'in dimuudi. In tí'ûuwin páadé'in naa-ádí diyí'indá hedá t'ăhkí in wé'ge'in Yôesi Tádáví t'owa năă dikw'ó'nindá wovâysengitü'an, i tsondi Caesar-ví tewhá ee dikw'ó'nindi shánkí wänbo'.

²³ Na'inbí Sedó Jesus Christ-ví séegísehkanä unbí pí'nă khó'yé bînmá've-í.

In PáadÉ'IN Tə'nin Paul-di In Thessalonica Búu'úwi Méesate'in T'owa ovâyta'nannin

¹ Na'in Paul-á Silas-á hedá Timothy-á gimuu'indi un méesate'in t'owa oe Thessalonica búu'ú íthaa'in wâyta'do', undá Yôesi na'inbí Tádáví'in hedá Na'inbí Sedó Jesus Christ-ví'indá ímuu. Yôesiví séegísehkanä bînmá've-í, hedí idi wovâykhäge'namí ánsaaginpídibo' íkwô'nídí.

Háa Yôesiví t'owa oe Thessalonica búu'ú dithaa'in dívíwhâyunde waa hedá háa inbí wówátsi dâyhon waa

² Häädi waa ívíûusu'o' ihaydi Yôesi Tádá áykú'daa'o' un ímuudi, ³ hedí Yôesi na'inbí Tádáví'piye' ívíhádíndedí ívíûusu'amídí häädi wânbo t'ähkí íví'ánshaa'o' háa úví'o'in Jesus-ví'piye' úvíwhâyundedí, hedá háa báyéki úvít'ôemáa'indá Jesus bînséegídí, hedá háa úvíyää'o'indá Na'inbí Sedó Jesus Christ nawáy'ää-ídí úvítsíkha'máadí.

⁴ Tí'ûuwín páadé'in, un Yôesi Tádádí wovâyseegi'in, gínhanginná idi wovâyde'mannin íví'in ímúnídí. ⁵ Yôesi Tádáví híwó'di tûu na'indi wây mági'i tûudá' wínamuupí, hewânbo hääwí kay'i namuu, hedí wây t'ôe'odí i Yä'dâa'i P'oewâhâa na'indádí nayi', hedí gínhanginná ná'i tûu-á ta'gen namuu'in. Undá únhanginná háawin wówátsi áyhonnin undádí giyi' ihaydi, hedí t'ähkí íví'andi-á ungi'dá' namuu. ⁶ Hedí ihaydi úvísó'dêe na'in waagi'inbá hedá Na'inbí Sedó Jesus waagi'bá-á ímúnídí, hedí tobáháa báyéki t'ôephade únpowá wânbo', i Yä'dâa'i P'oewâhâa hihchan wovây mági na'inbí tûu dínhógi ihaydi.

⁷ Hediho t'ähkí in wé'ge'in Jesus-ví'piye' dívíwhâyunde'in oe Macedonia nange hedá Greece nangá dikw'ó'nin undá bînkeeyan háawin wówátsi in dínkhây'ä' dâyhûuwí'in. ⁸ I tûu Na'inbí Sedó Jesus-ví'gedí thay'eedi unbí'wedí napeedi oe Macedonia-piye' hedá Greece-piyá nawadedee, hewânbo iwepiyedá'bá yoe, wéngé t'ähkí t'owa ho dit'oe háa Yôesiví'piye' úvíwhâyunde'in, hediho wínatáypí wíyá háawên unbí whâyü i'gedí áytü'âamídí. ⁹ Hää'in t'owabo unbí'gedí ditû' háa undi na'in díséegí'annin, hedá háa hääwí bínkhíyédí unbí yôesi waa bínchâa'i bînyoe'annin Yôesiví'piye' úvíwhâyü-ídí, hedá háa náä-á i kodí'di Yôesi bîn'a'ginmä'in, i-á i ta'gendi nawówayi'i namuu, ¹⁰ hedá wá' dit'oe háa náä íví ay únmuu'i bîntsíkha'máa makówádí nawáy'ää-ídí, i-á Jesus namuu, i Yôesi Tádádí óewâywówápaa'i', hedí idibá dîn'aywonkhây máa owáy ihay thaa Yôesi Tádádí t'owa ovây tuchânu iwe, inbí t'aywó'di dínmuudi nat'aydi.

2

Háa Paul oe Thessalonica búu'ú Yôesigí' it'ôe'an waa

¹ Tí'ûuwín páadé'in, únhanginná unbí'we giyi' ihaydi háa íví'an waa wínapedeepí. ² Undá únhanginná unbí'we gipówápídibo báyéki dít'ôephadekannannin hedá báyéki híwó'pí' na'in díhée'annindá oe Philippi búu'ú. Hewânbo tobáháa báyéki t'owadi dí'ähkhâa'amí'in dida' wânbo na'inbí Yôesidi khuwôeda' dînyâa'an íví híwó'di tûu wây tû'âamídí. ³ Na'indi wâywhâyü'amídí ívísó'dinde' ihaydi, in ta'gen namuu iwedí wí'ívíhânge'anpí, hedá na'inbí ánsaa-á yä'dâapí' wígínmuupí, hedí hääwí wânbo unbí'wedí wí'âykaayanpí. ⁴ Yôesi Tádádí na'in dítayi', hedá dímû' ihay híwó'nin gimuu'in íví híwó'di tûu áyt'ôe'amídí. Hediho ívíhí'máadí wí'ívísó'dindepí t'owa áywânpihíhchannamídí, hewânbo Yôesi Tádá-ân áyhíhchannamídân. I-áho hääwí t'ähkí na'inbí pí'ná khó'yé áymáa'i' imúnde'. ⁵ Un únhanginná sa'wó'gí unbí'gedí wí'ívíwânpihíe'anpí, hedá wá' wí'ívíhóeyó'anpí undi hääwí dímää'nídí. Yôesi Tádá únhanginná ná'indá in ta'gen namuu'in. ⁶ Hedá undádí giyi' ihaydá wí'ívísó'dindepí

t'owa na'inbígedi híwó' dívíhée'amídí, un wänbo-á háa wây-á to'wên wänbo-á yoe, tobáháa Christ-ví t'òekhuwa'in gimuuđi gínk'òe wänbo he'ennin dípa-ídí.

⁷ Hewänbo na'in undádí giyi' ihayđi, wí yíyá iví áyyää itsäa'odi ovây'âyínmáa waagibá wâysehkanä'an. ⁸ Na'indi báyéki wâyda', hedi na'inbí séegí unbí'piye' gínmuudânkun gikhâymuu Yôesi Tádáví híwó'di tuu wâymaa'nídíđá' bá yoe, hewänbo na'inbí wówátsi wá'. ⁹ Tí'úuwín páadé'in, ti wí'ún'ânshaapí'an, undádí gikw'ó' dihayđi báyéki ívít'òe'an. Yôesi Tádáví híwó'di tuu wâytuuphadende' ihayđibá khuu-á thaa-á ívít'òe'an wá' âychä't'aanídí, hedânho un wí'bo wí'úntâynípí hääwí gíntáy'i dímma'nídí.

¹⁰ Un Christ-ví'piye' úvíwhâyunde'indádí na'in gikw'ó' dihayđi, háa na'inbí wówátsi âyhon waagi yä'dâa'indá ta'ge'indá gínmuu, hedá to'wí wänbo-á wí'únkoedipí wên háawên wänbo na'inbí'piye' dín't'e'p'íde-ídí. Un únhanginná hedá Yôesi Tádá wá' únhanginná ná'in in ta'gen namuu'in. ¹¹⁻¹² Hedá wá' un únhanginná wí'ínbo wâyhée'annin, hedi na'indi wâytumakhe'an wí tádá iví áyyää ihée'o waagibá, hedá wâykweweaaßenwaatu'an, hedá kaygi'dídá wâyhée'an unbí wówátsi híwó' bínhúuwídí hedânho Yôesi Tádá nahíhchaa-ídí. Idânho wówâytukánnan iví'piye' í'ää-ídí makówápiye' ímu-ídí hedá iwá he'ennin ípúwídí.

¹³ Hedi wíyá hääwí namuudi wá' Yôesi Tádá hääđi wänbo t'ähki âykú'daa'o'. Ná'i tuu wâytumáa'i' un it'oeđi hedá bínseegi'andá Yôesiví'wedí na'ää'in úvíwhâyü, t'owaví'wedíđá' bá yoe. Hedi ta'gendi Yôesiví' tuu-ân únmuu, hedi ná'i tuubá un ipiye' úvíwhâyunde'inbí pí'ná khó'yé it'òemáa.

¹⁴ Tí'úuwín páadé'in, háa in Judea nangewin méesate'in t'owa Yôesi Tádá óe'a'ginmä'in hedá Christ Jesus-ví'piyá dívíwhâyunde'in dínpoé waagibá un hanbá únpoé. Unbí ówíngé'in t'owadibo wovây't'òephadekannan in Hudíyodi inbí t'owa oe Judea ovây't'òephadekannan waagibá. ¹⁵ In Hudíyodânkun hân'oe Yôesi Tádáví tukhe'min ovâyhánú, hedá indibá Na'inbí Sedó Jesus óehay, hedá na'indá wá' díkhēpiye. Indíđá Yôesi Tádá háy wänbo wí'óehíhchandopí, hedá to'wên t'ähki dâyyoegi'o'. ¹⁶ Dívisó'dēe dí'ahkháa-ídí in Hudíyo dimuupí'in t'owa hádíđi ovây'aywoení'in wí'ây't'òe'âamípídí, hedi handíđi ná'in Hudíyoví' t'aywó'di dínsômän, hediho Yôesi Tádá inbí'piye' nat'ayđi náa inbí tuchānu ho dínpówá.

Paul hânho nada' in Thessalonica-win méesate'in t'owa ovâymuní'in

¹⁷⁻¹⁸ Tí'úuwín páadé'in, unbí'wedí wí háy tähki giwiyedee, hewänbo tobá undádí wígikw'óhpí wänbo wa'di na'inbí pí'ná khó'yé unbí'gedí wây'ânshaamáa, hediho hânho wíyá wâymuní'in gida', hedi unbí'piye' gímú-ídí ívísó'dinde'. Naa Paul háyänbo dáyso'dēe wâymunídí, hewänbo i Penísendiđi dí'ahkhánde'. ¹⁹ Owáy Na'inbí Sedó Jesus nawáy'ääđi iví páadépiye' giwin dihayđi, gitsíkha unnân iwebá wâymunídí, hedá un ímuudá gihíhchangít'òe, hedá unbí'gedá ívíyēngihée'amí, wí hääwí git'anpóe'i' ímuu waagibá. ²⁰ Un ímuudânkun na'in hânho híwó' gichanpo' hedá ívíhíhchando'.

3

¹⁻³ Na'in hânho gihangin'ânda' háa un únpo'in, hedi báyéki gitaachanpóedí wígitsíkhakanda'pí gínhanginpúwí'in, hedânho gí'ân shánki híwó' namúní kinnân ívít'amí'in: Naa oe Athens o'ân dihayđi iwebo dáywóyí', hedi iwedi na'inbí tí'úu páadé'i Timothy unbí'piye' âysan, i-á na'indádí it'òe'o' t'owa ovây't'òe'amídí Yôesi Tádáví híwó'di tuu Christ-ví'gedí. Hediho unbí'piye' i wâysan wovâykweweaaßenwaatu'âamídí hedá wovâykhäge'namídí shánki kay'indi Christ-ví'piye' úvíwhâyü-ídí, hedânho i t'òephade únpoé'i' namuudi wí'úvíyâa'âamípídí unbí whâyü iwedi. Unbo únpihanginná Yôesi Tádáđi ná'i t'òephade dínpuuwí'in imä'. ⁴ Wa'di undádí giyi' ihayđibo wa' napóepídíbo' ihayđá' wâytu'o' âyt'òephadegít'òe'in, hedi únhanginná hanho napóe'in.

Timothy-di Paul óetu'an in Thessalonica-win méesate'in t'owa híwó' dimännin

⁵ Hedânkun báyéki otaachanpóedí wíđintsíkhakoedípí Timothy unbí'piye' dósanídí. Naa hânho ohangin'ânda' unbí whâyü i'gedi háa kay'in únmuu'in háa yoe. Áyngi iwe o'ânwân gá o'ândân háđíwáy i Penísendiđi wovây't'annin, hedí wovây't'andá hăăwí t'ăhki ungí' ív'andi pedee'in gínpuwí. ⁶ Hewânbo năă-á Timothy na'inb'we nawáypówá, hedí wí híwó'di tųü úvíkanhon ni'gedi dínkán. Idi dítu'an unbí whâyü wa'di únkay'in hedá séegí-á bínmăă'in, hedá hăăđi wânbo t'ăhki na'inb'gedi híwó'da' úv'ânshaamăă'in, hedá ta'gendá ída'in wíyá díwáymuní'in, na'indi wáymuní'in gida' waagibá. ⁷ Hedânho tí'úuwín páadé'in, wa'di híwó'bo úvíwhâyunde'in gínhanginpóe ihayđi báyéki gihíhchanpóe, tobáhăă báyéki kây'i t'ôephade iwe gikw'ôn wânbo'. ⁸ Năă gínhanginná unbí whâyü Na'inb' Sedó Jesus-ví'piye' kay'in únmuu'in, hedího hânho sa'wó' na'inb' wówátsi áyhon. ⁹ Na'indi Yôesiví'piye' wáyüusu'odi hânho gihíhchanpo', hedího un ímuuđi tobáhăă hăyü Yôesi Tádá áykú'daa'o wânbo', ihay kú'daa wânbo wa' wí'ây'ohpí. ¹⁰ Khuu-á thaa-á pín ta'ge hayđi Yôesi Tádáv'piye' ívíyüusu'o' idi dípunmăănídí unbí'piye', hedânho wíyá wáyhá'amídí, hedí handidí wíyá hăăwí úntáy'i' íhăhpúwí shánki híwó' úvíwhâyü-ídí.

¹¹ Yôesi na'inb' Tádá hedá Jesus na'inb' tsondi hay'i-á áyda'măă unbí'piye' díhúuwídí. ¹² Gida'po' Na'inb' Sedó Jesus-di wovâykhăge'namídí hedânho shánki wânbo wí'nă táye úvíséegíhúuwí, hedá wé'ge'in t'owa-á wá' hanbá bínseegíhúuwí. ¹³ Handidânho Na'inb' Sedó Jesus-di unbí pí'nă khó'yé shánki wovâykaymăăní, hedího owáy i nawáypówá ihayđi t'ăhki in wé'ge'in t'owa ív'in únmuu'in wóegé, undá yă'dăă'inbo Yôesi Tádáv' páadépiye' úvínú-í, hedá wên háawin wên wânbo wovây't'e'p'íde-í'in wívinmă've-ípí unbí pí'nă khó'yé.

4

Gínkhây'ă' híwó' na'inb' wówátsi áyhúuwí'in Yôesi áyhíhchannamídí

¹ Tí'úuwín páadé'in, năă nă'i wáytu'ăamí: Háa unbí wówátsi bínhúuwí'in Yôesi Tádá bínhíhchannamídí wáyhá'anho', hewânbo Na'inb' Sedó Jesus-di dínk'ú' wáydaa'amídí hedá wáytumakhe'amídí shánki wânbo úvísó'dêe-í'in kin úv'ăamídí. ² I tsontųü wáytu'andi' un únhanginnânho', hedí nă'i tsontųü-á Na'inb' Sedó Jesus-ví'wedân na'ăă.

³ Kinnân Yôesi Tádá nada' úvíkanhúuwí'in: Yă'dăă'indá' unbí wówátsi bínhúuwí, hedího to'wí unbí sedó háa kwiýó wí'únmuupí'-ádí wí'úvíwhqhwomă've-ípí. ⁴⁻⁵ Yôesi Tádá nada' un únhanginnání'in háa unbí túu'ú bínsonmă've-í'in, hedânho yă'dăă'in ímuní hedá t'owadá wovây'a'geení, hedí unbí túu'údí háa íwănpichăă waagidá' wí'úv'ăamípí, hedânho in wé'ge'in t'owa Yôesi Tádá dáytaapí'in dívíkanhon waagi wí'úv'ăamípí. ⁶ To'wí wânbo wí'únkhây'ăhpí wíyá to'wí Jesus-ví'piye' íwhâyunde'i híwó'pí óemă've-í'in háa ív' kwee háa sen óekwee-í'in. Thay'eedi hedá kay'indá ho wáytu'an, Na'inb' Sedó Yôesidí in to'wên han dív'í'indá ovâyutuchănukhăymăă. ⁷ Yôesi Tádádí na'in dítukănnan ív'in gimúnídí hedânho yă'dăă'indá' gípúwídí, tsé waagi'inbá giýêenidá yoe. ⁸ Hedího to'wên nă'i híwó'di hăhkan dáyyoegimăădăho wí hí' t'owaví'da' wí'ovâyyoegi'opí, hewânbo Yôesi Tádáv' hí'-ân ônyoegi'o'. Yôesi Tádádânho ív' P'owăăhăă dímăgi, hedí nă'i P'owăăhăă-á yă'dăă'i namuu.

⁹ Wínatáypí naadi wáyta'namí'in háa únkhây'ă' in wé'ge'in Jesus-ví'piye' dívíwhâyunde'in bínseegíhúuwí'in. Yôesi Tádádí ho wovâyhá'an kin úvíkanhúuwí'in. ¹⁰ Hedí ta'gendi undi t'ăhki in Jesus-ví'piye' dívíwhâyunde'in hăă Macedonia nange dikw'ó'nin bínseegí, hewânbo kaygi'di wáytumăă wíyá shánki wânbo bínseegíhúuwí.

¹¹ Úvísó'dí'be-í unbí wówátsi hanginpí híwó' bínhúuwídí, hedá ún'áyíngiwó'năhpí i'ge wí'úvítomă've-ípí, hedá unbí wówátsi únmuu'ígí' úvít'ôe'ăamí bínpichă't'aanídí, háa na'indi wáytu'an waagibá. ¹² Kin úvíkanhondi t'owaví khăge' wí'úntăynípí, hedá

háa unbí wówátsi bínhon waagidi t'owa Yôesiví'piye' dívíwhâyundepi'in dimuu'indá wovây'a'ginhûuwí.

Háa napuwagít'óe'in Jesus nawáy'ää ihaydi

¹³ Tí'ûuwín páádé'in, gida' un únhanginnání'in háa in to'wên inbí wówátsi dâybowa'in dínpuwagít'óe'in. Wáy wên t'owa-á i'gedi wíđínhanginnáhpí, hedânkun to'wí nachuu ihaydi dik'áykháapo'. Naa wó'da'pí íchanpúwí'in háa in dichaa waagibá. ¹⁴ Ívíwhâyunde Jesus nachuu'in hedá nawáywówápóe'indá, hedânkun kin wá' ívíwhâyunde': To'wên Jesus-ví'piye' dívíwhâyunde'in inbí wówátsi dâybowa wânbo', Yôesi Tádádí ovâywáywówápaa-i Jesus-ádí dikwó'nídí owáy nawáy'ää ihaydi.

¹⁵ Ná'in wâytukankhâymáa'in Na'inbí Sedó Jesus-ví hí' únmuu: I nawáy'ää ihaydi in to'wên inbí wówátsi dâybowa'inbí páádébo na'in wa'di giwówayi'in iví'piye' wíginmánpí. ¹⁶ Kinnân napúwí: T'owa dit'óe-í wên tsontuú kaygi nakeetú'nin waagi'inbá, hedá i p'ó'dédí makówáwi t'ôepa'aa'iví tuú waagibá-á, hedá Yôesi Tádáví tenphé waagibá-á. Ihaydáhá' Na'inbí Sedó Jesus-á makówáda' nawhání. Ihaydibá in to'wên dihánnin Jesus-ví'piye' dívíwhâyú'indá diwáywówápúwí, ¹⁷ hedáhá' na'in wa'di giwówayi'indá wé'ge in dihánnindádí oe okhúwá nakw'q' diwepiye' dípiyegít'óe, hedí iwe Na'inbí Sedó Jesus áyyáy-í, hedího i-ádí hânhay wânbo t'âhkí gikwó'ní. ¹⁸ Hedího únkhây'ä' ná'i hääwí i'gedi wí'ná táye úvíhí'má've-í'in hedânho wí'ík'áykháa-ípídí.

5

Gínkhây'ä' gikhâymuní'in Jesus nawáy'ää-ídi

¹ Tí'ûuwín páádé'in, häädi háa wé'i thaa Jesus nawáy'ä' i'gedi wâyta'namí'in wínatáypí. ² Unbo ta'gendi únpíhanginná Na'inbí Sedó Jesus nawáy'ä'in, hewânbo wínahanginnáhpí häädi i thaa nanání'in. Wí sänbi tsíkhagipí khu'déedí na'ää waagibá, Jesus wá' tsíkhagipí napowagít'óe. ³ T'owa ditú'be-í, "Hääwí t'âhkí áyîngipídíbo híwó' gínmán, hedího há'to hääwí wânbo híwó'pí' gínpuwí." Hewânbo wa'di ha'wâa dívíhí'máadíbo t'ôephade dínpuwí, hedí há'to iwedi bahpíbo dipée-í. Tsíkhagipí ná'i dínpuwagít'óe, wí kwee nats'an'eyehaypo' waagibá.

⁴ Hewânbo tí'ûuwín páádé'in, undá wên t'owa khuú ee dithaa'in waagi'in wí'ímuupí, undá híwó' únkeet'óe, hedího Jesus nawáy'ä'i thaadi áyîngipídíbo wíwovâyhónípí, wí sänbidi wovâyhóní waagibá. ⁵ Undá t'owa hääwí t'âhkí thaadida' úví'o'in hedá nakohthayná' ní'ge ímánnin waagi'inbá ímuu, in t'owa hääwí t'âhkí khuúdi nakohkeet'óepí ee díví'o'in waagi'inbá wíginmuupí. ⁶ Hedânho wígínkhây'áhpí t'owa yó'in dimuu'in waagi'inbá gimúní'in, hewânbo giyósa'wo waagi gikwó'ní, hedá na'inbí tsiyekandá híwó'dá áy'áýîngihûuwí. ⁷ Khu'déedân t'owa diyókhâyä' hedá dívísuwâyíyéndé'. ⁸ Hewânbo na'in thaadi'in gimuu, hedího na'inbí tsiyekan gínkhây'ä' áy'áýîngí'âamí'in. Yôesivípiye' ívíwhâyú-í hedá t'owa-á áyséegíhûuwí, hedí kin íví'odá wên sundado dikhâywinnin waagi'inbá gimúní, inbí píkhuú iwe'i kwák'u aa dívípitógidi inbí túu'ú dâý'áýîngí'âmidí. Hedá pín ta'gedi gitsíkha-í Yôesidi dîn'aywoenídí, hedí han-dídá in sundado inbí kwák'u p'ókhkhandá inbí p'ôn dâý'áýîngí'o'in waagi'inbá gimúní. ⁹ Na'inbí Sedó Jesus na'ingí' i'annin namuudi Yôesi Tádádí díde'man dîn'aywoenídí, t'aydi dítuchänú-ídá yoe. ¹⁰ Jesus na'ingí' nachuu, hedí owáy nawáy'ää ihaydi tobáháa na'inbí wówátsi áybowa wânbo háa wa' giwówayi wânbo' hânhay wânbo t'âhkí i-ádí gikwó'ní. ¹¹ Hedího wí'ná táye úvíkay'âamí hedá úvíkweewaasenwaatu'âamí, háa nää úvíkanhon waagibá.

Báyékí hääwí i'gedi ovâytumakhe'an

¹² Tí'ûuwín páádé'in, ná'in na'indi wâyda'máa: Bín'a'ginnamí in to'wên unbí'ge diyí'in Na'inbí Sedó Yôesidi ovâykw'ódi'in wovâyphâhûuwídí hedá wovâyhá'âmidí. Indá

kin dâý'ámídí báýékí dívít'òemáa. ¹³ Hediho nǎ'i hǎäwí wovây'o'i namuudi báýékí bîn'a'ginhûuwí hedá bînséegíhûuwí. Hedi t'ǎhkídíbo tsaaḡinpidíbo wé'ge íthaa-í.

¹⁴ Tí'ûuwin páadé'in, nǎ'in tumakhe wá' wâymǎäni: In dit'òeda'pí'in bîntu'âamí ha'min wídimúní. In dikhuwòeda'in dimuu'in ovâykhäḡe'namí wídkhuwòeda'-ípídí. In kay'indi dívíwínúndepí'indá wá' ovâykhäḡe'namí. T'ǎhkí t'owa-ádí úvíbo'atǎ'amí.

¹⁵ Wí to'wídí wíyá to'wí híwó'pí óe'andáho', wíwîkanmǎäní i wí'dí híwó'píba ônwáybuunídí, hewänbo undá únkây'ǎ' hǎädi wänbo t'ǎhkí úvísó'dêe-í'in wí'nǎ táye híwó'dǎ' úvíkanhûuwídí, hedá wé'ge'in t'owa t'ǎhká wá' hanbá bînhûuwí. ¹⁶ Hǎädi wänbo t'ǎhkí íhíhchaa-í. ¹⁷ Hǎädi wänbo t'ǎhkí íkhâymúní úvíyûusu'amídí. ¹⁸ Íkú'daapúwí tobáháa háa napóe wänbo'. Kînnânkun Yôesi Tádá nada' úví'âamí'in, gá Christ Jesus-ví'in ímuudân.

¹⁹ I Yǎ'dâa'i P'oewaḡahâavi t'òe wíwîn'ahkhâa-ípí. ²⁰ Yôesi Tádáví tukhe'min dimuu'inbí hí' hǎäwí dínchǎ'muupí waagibá wíwînchanhûuwípí. ²¹ Hewänbo hǎäwí t'ǎhkí híwó' bîntayí'ní, hedá i híwó'dí namuu'idǎ' bînkhoñhûuwí. ²² T'ǎhkí yǎ'dâapí' namuu iwedi úviyâa'amí, tobáháa hǎäwí namúní wänbo'.

²³ Yôesi Tádádí díkhäḡe'do' ánsaaḡinpidíbo gikwo'nídí, hedi idânho wovâykhäḡe'namí wá' yǎ'dâa'indǎ' ímúnídí, hedi idá unbí wówátsi thaa t'ǎhkí wovây'áyîngi'amí, unbí p'oewaḡahâa-á unbí hâa-á hedá unbí túu'ú-á, hedânho owáy Na'inbí Sedó Jesus Christ nawáy'ǎä ihaydi hǎäwídí wänbo wíwovây't'e'p'íde-ípídí. ²⁴ Hedi Yôesi Tádádí ta'gendi wovây'áyîngikhâymáa. Idá wovây'tukáñnan iví'in ímúnídí, hedi háa natû' waa ta'gendi i'o'.

²⁵ Tí'ûuwin páadé'in, dînyûusu'âamí.

²⁶ T'ǎhkí in wé'ge'in méesate'in tí'ûuwin páadé'in iwe dikw'ó'nin bînséegísengitü'âamí.

²⁷ Naadi wâytsonmáa, nǎ'in ta'nin t'ǎhkí in wé'ge'in méesate'in tí'ûuwin páadé'in dit'òe-ídí bîntu'âamí, gá Na'inbí Sedó Jesus kin nada'dân.

²⁸ Na'inbí Sedó Jesus Christ-di iví séegísehkanä wovâymǎäni.

In Eedi'in Ta'nin Paul-di In Thessalonica Búu'úwi Méesate'in T'owa Ovâyta'nannin

¹ Na'in Paul-á Silas-á hedá Timothy-á gimuu'indi ná'in ta'nin wâyta'do' un méesate'in t'owa oe Thessalonica búu'ú íthaa'in, Yôesi na'inbí Tádáví'in hedá Na'inbí Sedó Jesus Christ-ví'indá ímuu. ² Yôesi Tádá-ádi hedá Na'inbí Sedó Jesus Christ-ádi séegísehkaná wovâymaßní hedá wovâykhäge'namí ánsaaginpidíbo' íkwó'nídí.

Paul-di ovâyûusu'o' t'ôephade dínpóedí

³ Tí'ûuwin páadé'in, un ímuudi gínkhây'ä' häädi wänbo t'ähkí Yôesi Tádá áykú'daa'amí'in, hedá híwó'dá namuu han iví'amí'in, gá unbí whâyü Jesus-ví'piye' shánkí kay'in únpuwamändân, hedá shánkí wänbo-á wí'ná táye-á úvíséegíkanhondá. ⁴ Hedánkun wähää wänbo t'ähkí Yôesi óe'a'ginmä' eeye híhchandi unbí'gedí ívíhée'o', gá úvíyää'odân hedá úvíwhâyuhondá tobáháa unbí whâyü únmuudiho t'owadi wovâywha'o hedá wovây t'ôephadekandó wänbo'.

⁵ Yôesi Tádáví'in ímuudibo nääho un bînt'ôephadende', hediho i-ânho natúní un ihay híwó'nin ímuu'in makówápiye' ímu-ídí. Hedi handidi idi na'in dínkeeyo híwó'da' i'o'in, i híwó'di ún'ä'i' wovâymaßí. ⁶ Gínhanginná Yôesi Tádá-á ta'ge i'o', hediho in to'wëndi wovây t'ôephadekandó' inbá idá hanbá ovây t'ôephadekankhây máa, ⁷ hewänbo un nää bînt'ôephadende'indá unbí t'ôephade iwedi wovây yâakankhây máa, hedá na'indá wá' hanbá díkhây máa. Ná'indáho napúwí owáy Na'inbí Sedó Jesus nawáypówá ihaydi. Owáy makówádí nawáy'ädi nakeepuwagít'óe iví kay'in makówáwin t'ôepa'aa'in wóegé hedá wí phaa kop'í'áade'i nakeet'óe'i waagi'ba' wóegá. ⁸ Ihaydibá in to'wên i híwó'di tuu namuu'i' iví'gedí wíday'a'ginhonpí'indádí hedá in Yôesi Tádá óetaa'í'in wídida'pí'indádí idi ovây tuchänukhây máa. ⁹ Hedi kinnân inbí tuchänu dínmúní: Hânhay wänbo t'ähkí dipedeeyêní, gá Na'inbí Sedó Jesus-ví'wedi ovây wiyekhây máadân, hedá iví kay báyékí únmuu'indá há'to dâymúní. ¹⁰ Ná'i napuwagít'óe owáy i thaa Jesus nawáypówá ihaydi. Ihay thaa in to'wên iví'piye' dívímági'in he'ennin ovây paa-í, hedi ná'in iví'piye' dívíwhâyunde'indibá óetegekhây máa. Hedá undá wá' na'inbí hí' wâyphade'andi' dínwhâyundedí indádíba' íkwó'ní.

¹¹ Hedi ná'i gínhanginnândiho', häädi wänbo t'ähkí wâyûusu'o'. Na'inbí Yôesidi wovây tukánnan iví'in ímúnídí, hediho áyda'máa idi wovâykhäge'namídí híwó' unbí wówátsi bînhûuwídí hedânho i-á natúnídí ta'gendi iví'in ímuu waagi íthaa'in. Áyda'máa wá' in kay wovâymaßnídí hedânho háa idá' waagibá híwó'nin ímúní, hedá iví kaydi wá' wovâykhäge'namí bînbowá-ídí hääwí t'ähkí úví'o'i Jesus-ví'piye' úvíwhâyundedí. ¹² Hedi owáy ná'i ívíûusu'o'i napóe ihaydi unbí híwó'di wówátsi únmuudi t'owa ditúní Na'inbí Sedó Jesus hay'i namuu'in, hedá undá he'ennindá ípúwí iví'in ímuudi. Ná'i-á napuwagít'óe gá Yôesi Tádá-ádi hedá Na'inbí Sedó Jesus Christ-ádi inbí séegísehkaná wovâymaßíidân.

2

Háa napúwí'in Jesus nawáy'äpídíbo'

¹ Tí'ûuwin páadé'in, Na'inbí Sedó Jesus Christ nawáy'ä', hedi i na'ân diwe díwé'gekhây máa, hedi nää i'gedí wâyhí'khây máa. ² Ma'dí wí to'wídí wovây t'û'äämí Jesus-ví' thaa ho únpo'wá hediho nawáy'äá gin. Hedá wá' ma'dí wovây t'û'äämí ná'i hääwí i'gedí únhanginná'nin gá wí p'oweahâadi óetu'andân, háa wí hí' i'gedí nat'oadá, háa wên ta'nin dônta'nannin diwá kin nata'muudá. Hewänbo kin to'wídí wovây t'û'andáho naadi kay'indi wây t'umáa wesebo wí'íyashapúwípí háa báyékí áyîngi-á wíwovâymaßnípí.

³ Wíwînmaßnípí to'wídí wänbo wovâyâyâ'amídí in ta'gen namuu iwedi, tobáháa dívíkhäädé wänbo'. Wa' Jesus nawáy'äapídíbo ná'i wáytukangít'óe'i napuwagít'óe: Báyéki t'owa Yôesi Tádáví'wedi dívíyâakankhâymaa hedá i to'wí yä'dâapíkan t'ähki ikhâymaa'i nakesogegít'óe, i-á hã'bi namuu napedeegít'óe'i'. ⁴ Ná'i to'wí yä'dâapíkan t'ähki ikhâymaa'i-á hääwí wänbo t'ähki t'owa inbí yôesi dínmuu waa kin dâychaa'i hedá dâ'y'a'ginmä'i-á iyoegikhâymaaadáhá' i-áho ná'i hääwí t'ähkíví shánkí kw'áye ipitegekhâymaa, hedá Yôesi Tádáví méesate hay'i únmuu iwe wänbo wí'bo ipisogekhâymaa hedí natúní "Naa-áho Yôesi omuu."

⁵ Ti wí'ún'ánshaapí'an wa' undadí oyi' ihaydibo ná'i hääwí t'ähki i'gedi naadi wáytu'annin? ⁶ Owáy ná'i yä'dâapíkan t'ähki ikhâymaa namuu'iví thaá únpoé ihaydáho i-á nats'ankeepúwí, hewänbo náä hääwídí óe'ahkhánde', hedí unbo únhanginná hääwí namuu'in. ⁷ Náäbo báyéki yä'dâapíkan kaadibo dâychanmaa, hewänbo wí to'wí náä ná'i yä'dâapíkan i'ahkhánde' hedí kin wa' ikanhúuwí óeyâ'an píhay. ⁸ Hedí owáy óeyâ'an dihaydânho i to'wí yä'dâapíkan t'ähki ikhâymaa'i namuu'i nakeepúwí. Hewänbo owáy Na'inbí Sedó Jesus napówa ihaydi ná'i yä'dâapíkandiví wówátsi óekwee-í óewänpisiphaydeedibo', Jesus-ví kohthay únmuu'idibo óehéyí. ⁹ Hewänbo óehaypídíbo' i Penísendídi kay óemääni t'ämägi' pínán t'óe i'amídí t'owa ovâyhóeyówhâyü'amídí, ¹⁰ hedí t'ämägi' yä'dâapi' namuu'i wóegé wá' nayêení in dipedegít'óe'in dimuu'in ovâyhóeyó'amídí. Indá dipedegít'óe gá in ta'gen namuu'in ovây'aywoeni'in wídâyséegikhâymaapídân. ¹¹ Hedího Yôesi Tádádí in ta'gen namuu'in diwedi dívíyâ'amídí ovâymaßni, hedího hóeyóda' dívíwhâyukhâymaa. ¹² Hedí ná'in namuudi to'wên t'ähki in ta'gen namuupí'in dívíwhâyundedi híhchandi dívíyä'dâapítsiye'o'indáho Yôesi Tádádí ovây'tuchänukhâymaa.

Nakhây'ä' inbí whâyü kay'in dínmuu'in

¹³ Tí'úuwín páadé'in, un Na'inbí Sedó Yôesidi wovâyséegí'in, un ímuudá häädi wänbo t'ähki Yôesi Tádá äykú'daa'o', gá hân'oe naná' dihaydibo idi wovâyde'mandân wovây'aywoenídí. Hedí i Yä'dâa'i P'oewaahâadi wovâykhäge'maadí Yôesi Tádáví'in ípúwídí hedá in ta'gen namuu'in bínwhâyundedi idi wovây'aywon. ¹⁴ Yôesiví híwó'di tûu ná'indi wáy't'óe'andi' ít'oe ihaydi idi wovây'tukánnan iví'in ímúnídí, hedânho Na'inbí Sedó Jesus Christ hay'i namuu waagibá un wá' he'enninbá ímúnídí. ¹⁵ Hedího tí'úuwín páadé'in, to'wí wänbo wíwînmaßnípí wovây'egó'amídí háa úvíwhâyunde waagi, hedá in khuu ná'indi ná'inbí hí'dá hedá ta'nindá wâyhá'annin wíwinyoe'amípí.

¹⁶⁻¹⁷ Yôesi ná'inbí Tádá gínmuu'idi dínkeeyan idi ná'in díséegí'in, hedí iví séegísehkanä únmuudibo ná'in díkhäge'nan häädi wänbo t'ähki kwee waa sen waa gi'á'be-ídí hedá ta'gendi gínhanginnánídí hääwí natú'i dímaßni'in âyhóní'in. Hedího Yôesi Tádá-á hedá Na'inbí Sedó Jesus Christ-á âyda'máa shánkí wovâykhäge'namídí un wá' kwee waa sen waa í'âanídí, hedá âyda'máa in kay wovâymaßnídí hedânho t'ähki híwó'di namuu'idá' úví'âamídí hedá híwó'di i'gedída' úvíhéé'amídá.

3

Paul-di ovâyda'máa ônyûusu'amídí

¹ Tí'úuwín páadé'in, náä ná'i wáytu'âamí: Na'in dínnyusu'amí, hedânho háa unbí'ge napóe waagibá Na'inbí Sedó Jesus-ví tûu únmuu'i' wesebo t'ämäpiye' t'owa dínhanginpúwídí, hedá t'owadi Yôesi Tádá kw'áayébo' óemá've-ídí. ² Hewänbo to'wên t'ähki Jesus-ví'piye' wídíwíwhâyundepí, hedího úvíyûusu'amí wá' Yôesi Tádádí há'in t'owa hânho yä'dâapi'in dimuu'in ovây'ahkhâa-ídí hedânho ná'in wídíwóyí'nípídí.

³ Na'inbí Sedó Jesus háa iví tûu imägi waagi i'o', hedí idân in kay wovây'pâkhâymaa hedá i yä'dâapi' namuu'iví'wedi wovây'âyíngikhâymaa. ⁴ Hedá wá' Na'inbí Sedódí naa

díkhäḡe'máa ná'i dáywhäyú-ídí: Undá t'ähkí háa wâyýôn waa úvíkanhon, hedá hanbo-á úvíkankhu'wakhâymáa.

⁵ Na'inbí Sedó Jesus-di wovâypahûuwí hedânho Yôesi Táđáví séégi ûnmuu'in unbí pí'ná khó'yé bînmá've-ídí, hedá wá' háa Christ i'an waagibá un wá' hăăwí t'ähkí i'gedi úvíyăă'amídi.

Dínkhây'ă' wí'inbo híwô' dívít'ôe'amídi

⁶ Tí'ûuwîn páadé'in, ná'in tsontuú Na'inbí Sedó Jesus Christ-di dínk'û' wâymăänídi: Wí to'wí na'inbí tí'ûu páadé'ibá namuu'i bâa'in wówátsi ihondáho hedá na'indi wâyhá'an waagi winathaapíđá, undá wí to'wí kî'bi namuu'íví'wedí úvíyăa'amí. ⁷ Unbo únpihanginná háawin wówátsi âyhonnin undáđi giyi' ihayđi, hedího háa na'in íví'o waagibá un wá' únkây'ă' hanbá úví'amí'in. ⁸ Undáđi giyi' ihayđi na'in wígibâakw'ôhpí na'inbí wówátsi ây'amídi, hedá wá' wáymûu wânbo-á wá'âapíđá wí'ívíhúuyanpí, hewânbo khuu-á thaa-á shánkí ívít'ôe'an hedânho un wí'úntâynípídi unbí chă' bînhánú-ídí hăăwí dímăänídi. ⁹ Ha'wâa íví'an hedânho únkeepúwíđi háa un wá' únkây'ă' waa unbí wówátsi bînhúuwí'in, hedí kin íví'an tobá wâydaa'amí'in díhăăwímăänídi gínk'ôe wânbo'. ¹⁰ Wa'đi undáđi giyi' ihayđibo ná'in tsontuú wâymăgi: To'wí nat'ôeda'pí'-á wíwínhúuyôenípí.

¹¹ Kin wâyhí'máa gínhanginpóedí wây wên un diwedí úvíbâawhaakwomáa'in. Báyéki dínwô'nân waagibá díví'o', hewânbo dín'âyîngiwô'náhpí i'geda'mân dívíwânpitomáa.

¹² Na'inbí Sedó Jesus Christ-di na'in dínk'û' kî'mîn t'owa ná'in tsontuú âymăänídi hedá kaygí'di âytu'âamíđá: Hanginpí híwô' inbí wówátsi dâyhúuwí, hedá dívít'ôe'amí inbí wówátsigí' dâychă't'aanídi.

¹³ Hewânbo tí'ûuwîn páadé'in, undá ihayđá' híwô'đá' úvíkanhúuwí, wí'úvíwóyí'nípí. ¹⁴ Wí to'wí ná'i hí' ná'in ta'nin diwe wâyta'nannin i'a'ginnanpídi, to'wí namuu'in bîn'âyîngi'amí, hedá i-áđá wí'íyêenípí hedânho nawôeda'púwídi. ¹⁵ Naa wó'tu'đá'pí to'wí ha'bí' namuu'i' unbí hânbi' únmuu waagibá bînchăamá've-í'in, hewânbo shánkídi unbí tí'ûu bîntumakhe'o waagibá ná'i to'wí bîntumakhe'amí hedânho i-á ûnhanginpúwídi híwô' wí'ikanhonpí'in.

I t'ă'gi hí' Paul-di ovâyta'nandí'

¹⁶ Na'inbí Sedó Jesus-dân díkhäḡe'do' ánsaaginpíđibo gikwô'nídi, hedí tobáháa napóe wânbo' idáho hăăđi wânbo t'ähkí han wovâykhâymáa, hedá ibá undáđá namú-í.

¹⁷ Hedí năa naa Paul omuu'idi naví mandibo wâysengituta'do', kinbá t'ähkí ta'di dósan deeye dáy'o'. Kínhêe dótá'do hedânho ûnhanginnánídi ta'gendi naví'wedí na'ă'i namuu'in.

¹⁸ Na'inbí Sedó Jesus Christ-di un t'ähkídi íví séégišekkană wovâyymăäní.

In Páadé'in Ta'nin Paul-di Timothy Ônta'nannin

¹ Naa Paul omuu'i ná'in ta'nin dóta'do'. Naa Christ Jesus-ví t'òekhuwa'i omuu, Yôesi Tádá na'inbí aywondi gínmuu'idi hedá Christ Jesus i pín ta'ge haydi âytsíkha'máa'idá dítu'andi kí'bi t'òe'i omúni'in. ² Naadi u Timothy ná'in wínta'do'. U-á navi kodí'di ay waagi'ba unmuu, naa waagiba Christ-ví'piye' biwhâyundedi. Yôesi Tádá-ádi hedá Na'inbí Sedó Christ Jesus-ádi séegísehkanä wóemääní hedá uví'piye' da'iyapúwí hedá wóekhäge'namí ánsaaginpidíbo' uncha'nídí.

Paul-di ovâyrumakhe'an díví'âyíngí'ámídí in hôeyó'in háhkanninbí'wedí.

³ Naa oe Macedonia nangepiye' omääpidíbo wítumakhe'an, hedí náä-á inbá wítumakhekhâymaa: Oe Ephesus búu'úbo biwóyí'ni, gá iwe wên t'owa piháa dâyhá'odân, hedí udi ovâyôení ha'wâa wídíví'âamípí'in. ⁴ Ovâytu'âamí wídívíhí'má've-ípi ná'i háäwí pehtsiyeda' waagi'ba namuu i'gedí hedá inbí hehäwin thehtáy pahpá'inbí khâwä háädiibo hânho báyéki dínat'muu i'gedá. * T'owa ná'i háäwí i'gedida' dívíhí'máadâho dívíwânpi'taymaa, hedího kin díví'odá inbí hí'dí há'to ovâykhäge'namí díví'ámídí háa Yôesi Tádá natsonpóe waa, hewänbo iví'piye' ívíwhâyundedá gínhanginná háa natsonpóe'in íví'ámídí. ⁵ Hedího oda' udi kin ovâyôení'in hedânho in séegí dâymá've-í'in. Hedí híwó'dida' inbí ánsaa dínmuudâho', hedá háäwí híwó'di namuu'in dínhanginná'dida' díví'odá, hedá Yôesi Tádá'í'piyá pín ta'ge haydi dívíwhâyundedá, handidânho ná'in séegí dâymá've-í. ⁶ Hewänbo wên t'owa-áho han wídíví'opí, hewänbo háäwí nachä'muupí i'gedida' dívíhée'odi Yôesiví ta'ge'in p'óegédí dívíhänge'an. ⁷ Dida' háhkannin dipimúni'in hedânho t'owa Yôesi Tádá'í' tsontuu in t'owa ovâyhá'ámídí, hebo inbo wídika'póya'pí háa dítu'nin, hedí tobá di'ánde' wänbo dínhanginná'nin háa dívíhí'máa i'gedí, ta'gendi wídínhanginnáhpí.

⁸ Gínhanginná Yôesi Tádá'í' tsontuu-á híwó'dida' ûnmuu'in, hewänbo ta'ge ovâyhá'ámí'in nakhây'ä'. ⁹ Ná'i-áho gínkhây'ä' gínhanginná'ni'in: Yôesi Tádá-á iví tsontuu wí'imägipi in t'owa inbí wówátsi ta'ge dâyhonningí', hewänbo t'owa kinnân díví'o'ingí'-ân: Tsontuu dâya'á'gínhanúnde', t'óyanpí'indá dimuu, Yôesi Tádá-á wí'óe'a'gínmahpí, dívít'aywó'do', Yôesi Tádá-ádi wídikw'óhpí, Yôesi Tádá'í' háäwí-á ûnchá'muupí waagá dâyo', inbí yíyá-á tádá-á báyéki ovâywha'o', dâyt'owahanúnde', ¹⁰ tsé waagi'inbá diyí', senä'dá wây-á senä'dádiibo dívíwhohkwomáa, t'owa-á ovâyhónde' ovâyku'ch'ânídí, hôeyó'indá dimuu, ovâytyó'dodá dívíwânpihōeyó'o', hedá wíyá háäwí ha'wâagi namuu'idá'ba dívíkanhondibo in ta'gen háhkan namuu'in dâyyoegimáa. ¹¹ Yôesi Tádá i âytegende'idá naa dísoge t'owa dovây't'òe'ámídí háa iví hânho híwó'di tui ûntú' waa ná'in háhkan ní'gedí.

Paul-di Yôesi Tádá óekú'daa'an

¹² Na'inbí Sedó Christ Jesus dókú'daa'o' gá nachanpóedân naa híwó' dó'ámí'in háa dítu'an waa, hedího naa dísoge iví t'òe dôn'ámídí, hedá dókú'daa'o' wá' in kay dímägidí kin dáykanhúuwídí. ¹³ Hedí idá kin naagí' dín'an tobá a'gínháhpí waagi iví'gedí dâyhí'máawän wänbo', hedá yanáká dó'an, hedá iví t'owa-á dovâywha'an. Hewänbo Yôesi Tádá navi'piye' nasehkanápóe wídínhanginnáhpídí ta'gendi háa dâyo'o'in. Ná'i háäwí dáykanmáa wa'di Christ-ví'piye' dâyhâyundepídíbo'. ¹⁴ Hewänbo Na'inbí Sedódá hânho báyéki séegísehkanä dímägi. Náä-áho Christ Jesus-ví'piye' dâyhâyunde hedá dóséegí wá'.

* 1:4 In Hudíyo inbí hân'oe'in thehtáy pahpá'inbí khâwä dâytá'kw'ódi inbí'gedí wídín'óde-ípidí, hewänbo wá' inbí'gedí dâyt'ógedípaadi dívítuhkando ná'i ógedí i'gedí háa ta'gen namuu'in háa yoe.

15 Nă'i tuu naadi wâyukankhâymáa'i-áho whâyuwó'di namuu, hediho t'owa dínkhây'ă' t'ăhki dâyséegí'ămí'in: Christ Jesus-á năa oepáa k'aydipiye' na'ăă na'in t'aywó'to'in gimuu'in dín'owóyé-ídi. Hedi náaho i shánkí p'ándíkí' omuu. 16 Hewänbo Yôesi Tádá naví'piye' na'iyapóe, hedânho in to'wên dívíwhâyukhâymáadi in wówátsi nahándépí'in dâykéyí'indáho naa i shánkí p'ándíkí' omuu'i dímúni háa dînpóe waa, hediho indá dínhanginpúwí Christ Jesus hânho nabo'ată'in. 17 Hăădi wänbo t'ăhki Yôesi Tádá ây'a'ginhûuwí, hedá kw'áayébo' âymá've-í. I-ân i tsondi shánkí hay'i namuu, i-ân wínachu'pí, i-ân wínakee'ănpí, i-ân i wí'ďa' Yôesi namuu. Hamân.

Háa Timothy ûnkhây'ă' i'ămí'in

18 Timothy, u naví ay waagi'ba unmuu'i', nă'i wítumáa'i-á oda' áyîngidi năa'ămí'in, i-á háa in Yôesi Tádáví tukhe'mindi ho wóetu'an waa bí'ămí'inbá namuu, hedi inbí hí'điho wóekhăge'namí Yôesi Tádáví t'ôe híwó' mân'ămídi, wí híwó'di sundado híwó' ihânbo waagi'ba unmúnídi. 19 Biwhâyü'bé-í nă'in ta'gen háhkan, hedá hăăwí ûhanginná'di híwó'di namuu'indá bikanhûuwí. Wáy wên t'owa-áho nă'i híwó'di hăăwí dâyyoegi'an, hediho năa-á piháawi háhkan dívíwhâyunde'. 20 Hymenaeus-ádi Alexander-ádi ho hạ'min damuu. Indáho Satan i Penísendiví mange naadi dovănyoe'an hedânho dahăhpúwídi Yôesi Tádáví'gedi wíďănyanăkíhí'má've-ípídi.

2

Háa in méesate'in t'owa dínkhây'ă' díví'ămí'in dívíwé'ge'o' ihayđi

1 Páadé kaygí'di wítumáa, u-ádi hedá uví méesate'in t'owa-ádi úvíyûusu'ămí t'owa t'ăhki'gí', hedá ingí'-á Yôesi Tádá-á bínhée'ămí, hedá i-á bîndaa'ămí hăăwí dîntáy'i' ovâyăănnídi, hedá bînkú'daa'ăamí. 2 Úvíyûusu'ămí i nangewi tsondi hay'igí' hedá t'ăhki in wé'ge'in tsonningí'-á, hedânho khuwôeda'ginpíđi'bo githáa-í hedá t'owadá t'ămăgá wíđi'ăamípi, hedá hăădi wänbo Yôesi Tádá-á hedá t'owa t'ăhka'ây'a'géeni. 3 Híwó' namuu kin ívíyûusu'ămídi, hedi kin íví'odi Yôesi Tádá na'inbí aywondi gínmuu'i' âyhîhchando'. 4 Yôesi Tádá-á nada' t'ăhki t'owa ovây'aywoení'in hedá háa in ta'gen háhkan namuu'in dihăhpúwí'indá. Hedi i-á t'ăhki t'owagi' namuu, 5 gá wí'ďa' wí Yôesi na'ăndân, hedi i-ádi hedá na'in t'owa-ádi na'inbí pinudi wí'ďa' wí to'wí gínwin dívóenídi, i-á Christ Jesus-ân namuu, hedi t'owabá napóe. 6 I-á ipimăgidi iví wówátsidi iwá'ăa hedânho t'ăhki t'owa wówátsi ovâyăănnídi. Hedi Yôesi Tádá ide'man i thaa hăădi kin Jesus i'ămí'in, na'in dínkeek'úwídi nada'in t'ăhki t'owa ovây'aywoení'in. 7 Hedi Yôesidi naaho dísóge igí' dáyhée'ămídi hedá iví t'ôekhuwa'i-á omúnídi, t'owa dovây't'ôe'ămídi nă'i hăăwí i'gedi. In ta'gen wâytumáa, wíďăyhôeyómăapi, naaho dísóge'i-ân omuu nă'in Hudíyo dimuupi'in t'owa dovây'hă'ămídi háa dívíwhâyü-i'in hedá hăăwí ta'gen namuu'i-á.

8 Naa oda' t'ăhki i méesate eeye in senă' inbí man dâytege-ídi dívíyûusu'ămídi, hewänbo wíđínkhây'ăhpí nă'i mandibá dívít'aywó'năamí'in, hedá wé'ge'in t'owa-ádi wíđit'áy-ípi, hedá wíđívítukannăamípi.

9 Hedá in kwiýă' wá' oda' hạ'minbá dímúni'in. Indá dínkhây'ă' híwó'ďa' díví'ăwé'bé-i'in, dívíyengi'ămí'gí'ďa'ba yoe, hewänbo dívípi'a'gindo waa dínchăă-ídi díví'awé-í. Wíđívíwănpiphóhkoedi'ăamípi hedá wíđívíwănpitôenípi báyéki óedo-á, sa'wó'di k'uu-á, aa hânho nachă'muu'i-á, dívíwănpichăă'ăamídi. 10 Han díví'ăamí'wedi in kwiýă' dínkhây'ă' sa'wó'nin dívípipăa-i'in hăăwí híwó'di díví'o'ídi. Nă'i-ânho i hăăwí híwó'di namuu in kwiýă'gí', in Yôesi Tádá dâ'y'a'gin gín ditû'nin. 11 Kwiýă'ďáho hândă'dibo-á a'gindi-á ee méesate dikwó'ní Yôesiví tuu dihăhpúwídi. 12 Naa wó'da'pí kwiýă'di in senă' ovây'hă'ămí'in háa ovây'tsonmá've-i'in, hewänbo hândă'dibo dikwó'ní. 13 Háadan kin otû'? Gá i sen Adam páadé óekhíyédân, ihayďáhă' i kwee Eve-á óekhíyé, 14 hedá wá' i kwee Eve-á i Penísendidi iví hôeyó t'ăhki óedăwhâyü'an, i sen Adam-ďa yoe, hediho i kweedi Yôesi Tádáví tuu ôn'a'ginhănú. 15 Yôesi Tádáďáho kwiýă' ovây'áyîngi'ămí díví'ayyo' ihayđi

iví'piye' dívíwhäyundedi, hedá t'owa-á dâyséegidá, hedá yä'dâa'in wówátsi-á dâyhondá hedá dívípi'a'gindodá.

3

In méesate'in tsonnin háawin dínkhây'ä' dimúni'in

¹ Nă'i tuu t'owa ditû'di-á ta'ge'ida' namuu: Wí sen méesatewi tsondi namúni'in nada'dáho', nă'i t'ôe i'amí'in nada'i-á híwó'di-ânkun namuu. ² Hedího wí méesate'i tsondi-áho kí'bi namúni'in ûnkhây'ä': Híwó' iví wówátsi ihûuwí hedânho to'wí wânbo há'to ûnkoedí-í iví'gedi natúnídí híwó' wí'i'opí'in, wí'da' kwiyo ûnchá'ní, háa i'o wânbo-á áyîngidá i'amí, híwó'nin nap'ônbaymúni, t'owa-áda híwó'di-á namúni, iví k'aygi ee-á in t'owa-á ovâyhéegí'amí, t'owagí-á híwó'di háhkandi namúni, ³ wí sūwāto'i-á tsaa'i-á wínamúní, hewânbo ûnp'oe kháapí' namúni, wí t'aytuwä'i wínamúní, hedí chá' ni'gedá wâhphadá wí'i'ânshaamá've-ípi, ⁴ iví k'aygidá híwó'di tsondi-á namúni hedá iví áyyä-á háa díví'o wânbo t'óyannindá a'ginhá'indá dimúni. ⁵ I-á ûnkhây'ä' kí'bi sen namúni'in iví tewhá ee, gá wí sen iví k'aygidi híwó'di tsondi namuupídá Yôesi Tádávi méesate'in t'owa wânbo-á há'to híwó' ovâ'yîngi'amí. ⁶ Hedí i-áho Jesus-ví'piye' its'anwhäyü'i wínamúní, gá kí'bi namuudáho ma'di iyengi-í hedí kin i'andáho Yôesi Tádá iví'gedi natúni it'aywó'nan gin, háa Yôesi Tádá i Penísendiví'gedi natú waabá, iyêngimáadi it'aywó'nan. ⁷ Hedí nakhây'ä' wá' in t'owa méesate'in dimuupí'indi nă'i méesatewi tsondi ôe'a'geeni'in, hedânho yä'dâapí iví'gedi wídívíhí'máve-ípi hedí Penísendidáho ônphayk'û' iwá wínawhêe-ípi.

In méesate'in khäge'nin háawin dínkhây'ä' dimúni'in

⁸ In senä' méesate'in khäge'nin dimuu'in wá' hạ'minbá dimúni, hedânho ovây'a'ginhûuwí, inbí hí' wídây'egó'âamípi, báyéki méena wídâysúwä'bé-ípi, chá' hạ't'aa'in wídímúní, ⁹ hewânbo pín ta'ge haydi in háhkan Yôesi Tádádí na'in dínthayannin dívíwhäyü-í. ¹⁰ Wa' méesate khäge'gi'in ovâykw'ódipídíbo nakhây'ä' ovây'tayí'ní'in, hedí híwó'nin dipeedáho' ovâyde'mamí. ¹¹ Nakhây'ä' t'owadi nă'in méesate'in khäge'ninbí kwiya' wá' ovây'a'geeni'in, hedá nă'in kwiya'dá pi'wênbí'gedi yanáki wídívíhí'má've-ípi, hedá sūwāto'indá wídímúní, hedá háadi wânbo t'âhkí dívíkanhûuwí háäwí dínkankhây'ä'i'. ¹² Wí sen méesate khäge'di namuu'i-á ûnkhây'ä' wí'da' ûnweechá'nídí, hedá híwó'di tsondi-á namúni iví k'aygidi iví áyyä-ádi hedá in wé'ge'in ûnkw'ó'nindádá. ¹³ Méesate khäge'nindá híwó' inbí t'ôe dâyo'dá t'owadi kw'áye ovâykw'ôeni, hedí dínkoedí-í khuwôeda'ginpídíbo dívíhêe'amídí Christ Jesus-ví'piye' dívíwhäyunde' i'gedi.

I háäwí Jesus-ví'gedi dívíwhäyunde'i'

¹⁴ Tobá o'ánde wânbo hanwaapídíbo uví'piye' omú-i'in nă'i háäwí-áho năäbo wînta'do', ¹⁵ hedího ohayyêepóedáho' ûhanginnání háa t'owa dínkhây'ä' dívíkanhûuwí'in in wé'ge'in Yôesi Tádávi k'aygi'indádí dívíwé'ge'an dihaydi. Nă'in t'owa-áho i nawówáyí'i Yôesiví kodí'nin méesate'in dimuu, hedí in ta'ge'in háhkan dâyekeeyo' hedá dâ'yînmáa. ¹⁶ Hedí t'âhkídíbo dínkhây'ä' ditúní'in i háäwí Yôesiví'gedi dívíwhäyunde'i-á ta'gendi he'endi namuu, nă'i háäwí wíginhanginnáhpí idi na'in dínthayann píhay. Hedí kinnân namuu:

I-á wí t'owabáho napaadi năä oepáa k'aydi napówa.

Hedá iví wówátsi ta'ge ihonnin i Yä'dâa'i P'oewaahâadá dínkeeyan.

In makówáwin t'ôepa'aa'indidá óemû'.

In Hudíyo dimuupí'in t'owa-á iví'gedá ovây't'ôe'an.

T'owa-á iví'piyá dívíwhäyü wa' năä oepáa k'aydi nayi' ihaydibo'.

Hedá oe kw'áye sa'wó' naná' deepiyá napee.

4

Wên hôeyó'in háhkannin dipowagít'óe

¹ I Yä'dâa'i P'oewaahâaho thay'eedi natú i t'ä'gi thaa napowa'ä' ihaydi wên t'owa inbí whäyü Yôesiví'piye dâyyoegikankhâymaa hedí kin díví'andiho ovâyt'óyankhâymaa in t'owa in dihôeyó'in p'oewaahâadi ovâymaa'in, hedá ná'in yä'dâapí'in p'oewaahâavi háhkanho dâyséegí'amí. ² Ná'i háhkandá wên hôeyó'in t'owa paa waagi'inbá dívíyánúmaa'in dimuu'indi wé'ge'in t'owa ovâyhá'amí. Ná'in yä'dâapí'in háhkannindá wí to'wí iphahánúdí na'ôepóedí háabo nataachanpo'pí' waagi'inbá dimúní, indá yä'dâapí díví'o wânbo wíditaachanpúwípí. ³ Gá kinnân: T'owa ovâykhâakankhâymaa dívíkhó'yâa-ídí, hedá ovâytu'âamí wáy wí koegí'-á wídâyk'óe-ípí. Hewânbo Yôesi Tádá-áho ná'i háäwí imägi hedânho in to'wên iví'piye' dívíwhâyunde'indáho in ta'gen dínhanginná'nindi ná'i háäwígí' óekú'daa'amí hedá dâyk'óe-í. ⁴ Háäwí t'ähkí Yôesi Tádádí dívägi'i-áho híwó'di namuu, hedí äyyoegi'amíwí'wedí äyhóní, igí' Yôesi Tádá äykú'daa'andi. ⁵ Hedí ná'i háäwí-á híwó'di namuu gá Yôesi Tádá han natú'dân, hedá äyhónde' ihaydi ívíyûusu'o'.

Wí Jesus-ví híwó'di t'ôe'i háa unkhây'ä' i'amí'in

⁶ Ná'i háäwí udi in méesate'in t'owa ovâyhá'amí, hedí handídi Christ Jesus-gí' híwó' bit'ôe'amí, hedí ná'i Yôesi Tádáví hí' ívíwhâyunde'i-á hedá ná'i híwó'di háhkan nâa'a'ginnandi-á koegí' waagi'bá namúní wóekaymäänídí. ⁷ Hewânbo ná'i hí' pehtsiye waagi'bá namuu'i-á wínâa'âyíngi'amípí, ná'i hí'dá t'owa-á Yôesi Tádáví'wedá ovâywânpiyâa'o'. U-á shánkídí úkhây'ä' bikhâä-i'in uví wówátsi mánhûuwídí Yôesi Tádá nada' waabá. ⁸ Na'inbí túu'ú äykay'amídí ívíkhâädedáho', háyda' gínchä'púwí, hewânbo háa Yôesi Tádá natsonpóe waa na'inbí wówátsi äyhondáho háäwí t'ähkígí' gínchä'muu, hedí gínhanginná ta'gendi na'inbí wówátsi nää nää oepáa k'aydi hedá in wówátsi na'ä'indá wá' híwó' gínpuwí'in. ⁹ Ná'i tuu wítumáa'i-áho ta'gen namuu, hedího t'ähkí nâaséegí'amí. ¹⁰ Hedânkun hânho ívít'ôemáa hedá ívíkhâäde', gínhanginnândi Yôesi nawówayi'i-áho íkhâymaa'in háa natú waa. I-á i aywondi namuu t'ähkí t'owagí', hedí in Christ-ví'piye' dívíwhâyunde'indáho' ovây'aywonde'. ¹¹ Nakhây'ä' udi t'owa ná'i háäwí í'gedí ovâyhá'amí'in, hedá ovayyôení kin dâ'y'amídí.

¹² Tobáháa ts'aabibo' unmuu wânbo híwó' uví wówátsi mánhûuwí hedânho t'owadi wíwóe'a'gínhanú-ípídí, hedího uví wówátsi híwó'di úmuu'diho in Christ-ví'piye' dívíwhâyunde'in ovâykeeyamí háawin dínkhây'ä' dimúní'in. Háa dívíhée'amí waa ovâykeeyamí, hedá háa dívíkanhûuwí waagá, hedá háa t'owa ovâyséegíhûuwí'indá, háa Yôesi Tádáví'piye' dívíwhâyü'bé-i'indá, hedá háa yä'dâa'indá dimúní'indá. ¹³ Hedí uví'we opówa píhay nakhây'ä' in t'owa i méesate ee diwé'gekw'ó'nin Yôesi Tádáví ta'nin diwedí ovâytu'âamí'in, hedá ovâytumakhemá've-i'in, hedá ovâyhá'amí'in. ¹⁴ In Yôesi Tádáví tukhe'míndi wóehée'andi in méesate'in tsonnindá uví'di dívímankw'ódídi Yôesi Tádádí háawên híwó'nin wóemägi hedânho iví t'ôe mân'amídí, hedího nää-á ná'in wóemägi'indá úkhây'ä' híwó' mân'âyíngi'âamí'in. ¹⁵ Ná'i háäwí ipiye' bikhâä-i, hedá bipimääní kin nâa'amídí, hedânho t'owadi wóemúnídí háa thamuwaa u shánkí híwó' nâakanhondi. ¹⁶ Nakhây'ä' bí'âyíngi'amí'in háa uví wówátsi mánhon waa hedá háäwí ovâyhá'o'i-á. Kin bí'âamí hedânho wí'bo bí'aywoenídí hedá in to'wên wôn't'óyande'indá wá' ovây'aywoení.

5

Háa Timothy-di in méesate'in t'owa ovâyamá've-i waa

¹ In senä' uví shánkí saydôe dimuu'in udi ovâytumakhemáadá t'aygídi wí'ovâyhée'amípí, hewânbo shánkídí ovâyhée'amí uví tádá mánhée'o waagibá. Hedá in shánkí ts'aamin senä'dá uví tí'ûuwín mánhée'o waabá ovâyhée'amí. ² Hedí kweeyôe

ovâyhí'máadá uví yíyá mǎnhée'o waabá ovâyhée'amí, hedi shánkí ts'aamin kwiya' unbí t'í'úuwín mǎnhée'o waabá ovâyhée'amí, hedi ovâyhí'máadá yǎ'dǎa'i' ánsaadǎ' mǎnmá've-í.

³ In kwiya' inbí senǎ' dínhǎnnin wíyá tóebo wídín'ǎnpídí ovây'áyíngi'amí. ⁴ Hebo wí kwee iví sen ûnhándi' ûn'âykw'ôndi háa ûnsa'yâa'âykw'ôndi, ná'in ây-á dínkhây'ǎ' páadé inbí k'aygi dithaa'in ovây'áyíngi'amí'in hedi handidiho dihǎhpúwí Yôesi Tádǎ óe'a'ginhûuwídí. Kindidiho' inbí yíyá'indá sa'yâa'indá ovâywáywá'ánde waabá díví'ǎamí, hedǎ wá' Yôesi Tádǎ-á óehíhchannamí. ⁵ Wí kwee iví sen ûnhándi', tóebo wí'ûn'ǎnpídí óe'áyíngi'amídí, hediho wí'bo namuu, i-áho pín ta'ge haydi natsíkha Yôesi Tádǎdí óekhǎge'namídí hedi khuu-á thaa-á iyûusu'o Yôesi Tádǎ óekhǎge'da'máadí. ⁶ Hewǎnbo i kwee iví sen ûnhándi-á igí'dǎ' ipihíhchanmǎánídí iví wówátsi ihondáho', i-á ho nachuu waagi'bá namuu tobá wa'di nawówayi wǎnbo'. ⁷ Ná'i hǎǎwí díví'amídí ovâyýôení hedǎnho to'wí wǎnbo há'to ûnkoedí-ídí natúnídí híwó' wídíví'opí'in. ⁸ T'ǎhkídíbo dínkhây'ǎ' inbí t'owa ovây'áyíngi'amí'in, shánkí wǎnbo inbí k'aygiwín. Wí to'wí kin i'opídá iví whǎyü Christ-ví'piye' iyoegi'an waagibá i'o', hedǎ wí to'wí hǎnhay wǎnbo iwhǎyundepí'ví shánkí p'ǎndíkí'-á namuu.

⁹ In kwiya' inbí senǎ' dínhǎnnin diwedi wáy wênda' inbí khǎwǎ ovâyta'kw'ôení hedǎnho khǎge' dǎyhónídí, indá kǐ'minnǎnho dimúní: Sígintǎ (60) paayo iwedi diphademuu'in, hedǎ wa'di inbí senǎ' dínwówayi' ihaydibo' indádí híwó' dithá'de'in, ¹⁰ hedǎ inbí'gedǎ t'owa-á dínhanginná hǎǎwí híwó'di díví'annin, kin waabá: Inbí áyyǎǎ híwó'gí dǎysówé; inbí k'aygi ee-á t'owa-á híwó'dá dǎyséegí'an; tobá hǎǎwí namúní wǎnbo-á Yôesi Tádǎví t'owagí'-á ovây'an; in t'ôephade iwe dikw'ó'nindá ovâykhǎge'nan; hedǎ hǎǎdi wǎnbo dívísó'dêe t'ǎmǎgí' híwó'di wé'ge'i hǎǎwí díví'amídí.

¹¹⁻¹² Hewǎnbo in shánkí ts'aamin kwiya' inbí senǎ' dínchuu'indá wí'ovâykhǎwǎta'kw'ôenípí, indá wáy kay'i taachan inbí túu'ú dínmuu iwe dǎymá've-í hedi wíyá dikhóhtsaada'púuwí, hediho háa Christ-gí' páadé dívítuu'an waa wídíví'opídí t'owa inbí'gedi ditúní híwó' wídíví'opí gin. ¹³ Háa ma'di wá' bâa'in dipúwí, hedǎ oepiyá nǎǎpiyá diwǎnpiyêení. Hedǎ iwedǎ ma'di shánkí p'ǎndíkí'indá dipúwí, t'owaví'gedi t'ǎmǎgi dihí'yêení, hedǎ wídín'áyíngiwó'náhpí j'gá dívítomá've-í hedǎ hǎǎwí dínkhây'ǎhpí' ditú'be-í. ¹⁴ Hedǎnho otú' shánkí híwó' namúní'in in shánkí ts'aamin kwiya' inbí senǎ' dínchuu'indá dívíkhó'yâa-ídí hedǎ dǎy'âykw'ôení, hedǎ inbí k'aygi dǎy'áyíngi'amí, hedǎnho in to'wên na'inbí'piye' háa dichǎǎ'in háabo yanákí tuu namuu'i wídǎymá've-ípí na'inbí'gedi ditúnídí. ¹⁵ Wáy wên ná'in shánkí ts'aamin kwiya' inbí senǎ' dínchuu'indá Yôesi Tádǎví p'óegedí dívíyâa'an, hediho i Penísendi Satan-bí p'óegé j'gá dimǎn.

¹⁶ Hewǎnbo wí kwee Christ-ví'piye' iwhǎyundedi hedǎ ûnmaatut'owakw'ôndá wí'bo diyoekandee'in, i-á ûnkhây'ǎ' ovây'áyíngi'amí'in. Kindidi in wé'ge'in méesate'in t'owa báyéki t'ôe wídínpuwípí ovâykhǎge'namídí, hedǎ shánkí dínkoedí-í ovâykhǎge'namídí in wé'ge'in kwiya' inbí senǎ' dínchuu'in wíyá tóebo wídín'ǎnpí'in ovây'áyíngi'amídí.

Háa in méesate'in t'owadi inbí tsonnin ovâymá've-í waa

¹⁷ In méesate'in tsonnin dimuu'indá híwó' inbí t'ôe dívíkanmáadí híwó' ovâywá'âa-í'in nakhây'ǎ', hedi in hǎnho dívít'ôe'o'in Yôesiví hí' ônt'ôe'amídá ônhǎ'amídá shánká ovâywá'âa-í. ¹⁸ Yôesi Tádǎví ta'nin diwe hanbá natú'. Kinnǎn nata'muu:

Wí wéyu itǎ'a'ts'ǎdinde'i-á wíwínsówhi'amípí hebo bínhúumǎáni.

Hedǎ wá' natú', nakhây'ǎ' wí to'wídí it'ôe'o'i-áho óewá'âa-í'in.

¹⁹ Wí'dǎ' wí to'wídí wên háawên híwó'pí'in wí méesate'i tsondi ônchǎnundedi wínǎat'óyaanípí. Hebo wên wíye háa poeye t'owa híwó'pí i'annin ditú'dída'mǎnho ovây't'óyaaní. ²⁰ Hewǎnbo ta'gendí wí méesate'i tsondi' it'aywó'kanhondáho', in

méesate'in t'owa t'ähkíví páadépiyebo iví t'aywó'di nâatu'âamí, hedânho in wé'ge'in méesate'in tsonnin dikhuwôeda'ídi dívít'aywó'namídi.

²¹ Yôesi Tádáví páadépiyebo', hedá Christ Jesus-ví páadépiyá, hedá in makówáwin t'ôepa'aa'in Yôesi Tádádí ovâyde'manninbí páadépiyá, kay'indi wítumáa, ná'i ho wítu'andi' nâa'a'ginnamí, hedi wí'bo wí'untúnípi wí to'wíwí'gedi háa híwó' háa híwó'pí i'annin úta'gendihanginnáhpídi'bo', hedi wí'untúnípi wí to'wí híwó'di namuu'in nâawänpihídi'bo'. ²² Wíwíwó'onnamípi wí to'wíwí'di bimank'úwídi méesate'i tsondigí' nâasóge-ídi. Kin bi'andi heyâa i-á t'aywó'to'i-ân namuudá, u-áho' iví t'aywó' iwebá bitóe'ó waagibá bi'o'. Bipi'âyíngi'amí hedânho yä'dâa'ibo unmunídi.

²³ Hâyännanho unhaypóe, hediho nää p'oe'da' wínâasúwä'bé-ípi, hewänbo wí hýäa méena'ây wá' nâawóení hedânho wí'unsihaypúya'bé-ípidí.*

²⁴ Wáy wên t'owa-áho kee'eediho dívít'aywó'do', hediho ná'i hääwí díví'o'i-á nahanginpo' wa'di ovâytoyó'diwékánpi'di'bo'. Hewänbo wáy-á wên t'owavi t'aywó'di-á tí'úgedânho nats'anhanginpo'. ²⁵ Hedi híwó'di hääwí t'owa díví'odá hanbá napo', wesebo nahanginpo', hewänbo tobá nää wesebo híwó' wínahanginnáhpí wänbo', wáy wí thaa-ânho nahanginpúwí.

6

Háa in pant'ôe'in dínkhây'ä' díví'amí'in

¹ In to'wên pant'ôe'in dimuu'in Jesus-ví'piye' dívíwhâyunde'indá häädi wänbo t'ähkí dínkhây'ä' inbí tsonnin dâya'ginhúuwí'in, hedânho t'owa yanákí wídívihí'má've-ípidí Yôesi Tádáví'gedi hedá iví háhkan tuu únmuu i'gedá. ² Hedi inbí tsonnin Jesus-ví'piye' dívíwhâyunde'dáho', in pant'ôe'in wídínkhây'áhpí ovây'a'ginhánú-i'in tí'úuwín páadé'in diwänpimuudíbo', hewänbo dínkhây'ä' ingí' shánkí híwó' wänbo dívít'ôe'amí'in, gá ná'in tsonnin in panbí t'ôe iwedí híwó'di dâyhónde'indá Christ-ví'piye' dívíwhâyunde'in wá' dimuudân, hedá Yôesidá ovâyséegí.

I chä' wähpade wí'âyséegí-ípi

³ Nakhây'ä' udi in t'owa ovâyhá'amí'in hedá ovâyôení'in ná'i hääwí dívíkanhúuwídi. Ma'di wáy wíyá to'wídá piháa ovâyhá'o', hedá i ta'gen tuu Na'inbí Sedó Jesus Christ natú'i-á wí'ovâyhá'opí, hedá wá' wí'ovâyhá'opí háa Yôesi nada' waagi dívíkanhúuwídi. ⁴ Kí'mín t'owa-á dívíwänpiphuude', hedá hääwí wänbo-á wídínta'gendihanginnáhpí. Inbí ánskaa-á híwó'di wídínmuupídi t'ämägi' hääwí i'gedi ditsikayi' hedá tuu i'gedida'ba dituhányi'. Iwedího dithúupo' hedá t'ayda' dívímáa, hedá wí'ná táyeví'gedi yanákí dívíhí'máa, hedá di'ánde' in wé'ge'in t'owa-á yä'dâapi' ánskaada' dínmuu'in. ⁵ Inbí ánskaa dínpedeemuudi hedá in ta'gen namuu'in dínýâapóedí dívíwänpit'aymáa. Indá di'ánskaapo' Yôesiví khuu ipiye' dívíwänpiwhâyunde'di'bo' dikodit'owapáa-i.

⁶ Hewänbo in to'wên Yôesiví khuu ipiye' dívíwhâyunde'indáho dihíhchaa i hääwí dínkw'ó'di'di'bo', hediho kodit'owa waagi'inbá ho dimuu. ⁷ Gi'âypuýä ihaydi hääwí wänbo wí'âymaapí nää oepáa k'aydi'piye', hedi gichuu ihaydi wänbo-á nää oepáa k'aydi iwedí hääbo wí'âykhuwakhâymaapí. ⁸ Hediho koegí-á awegí-á gínkw'ó'dá gínkhây'ä' gichanpúwí'in híwó' hay gínkw'ó'nin. ⁹ Hewänbo in to'wên dikodit'owapáa-i'in diwänpida'in dimuu'indá yä'dâapída' dívíkanhúuwí'in dichanpo', i hääwí dida'i dâyhónídi. Inbí t'aywó'di dínmúní'ídi wên phay ovâyk'ú' waabá dínpóe, hedi iwe diwhêe. Indá díví'ánskaa'anpídi'bo' i hääwí ovâywänpiwháhkangít'ôe'i dida', hedi ná'i hääwídá áagépiye' ovâywháve-i hedá pedee iwe ovâytoení. ¹⁰ T'owa-á dâychä'séegídi hääwí t'ähkí híwó'pí'da' dívítsiye'o'. Wáy wëndáho' hânho dichä'da'di'ho' inbí whâyü Yôesiví'piye' dínmuu iwedí dívíhänge'an, hediho wí'bo báyéki dívípiwhá'an.

* 5:23 Inbí p'oe-á wáyyédi súwägi' híwó'di wídínmuupí, hediho iwe dâyméenawónde woegí' namúnídi.

Paul-di Timothy óetumakhe'an híwó'í'ámídi

¹¹ Hewänbo Timothy, ʉ-á Yôesi Tádádí unmuu, hediho ná'i híwó'pí' háäwí namuu iwedi biyâatää-í. Shánkídi bikhää-í uví wówátsi ta'ge mánhûuwídi hedá háa Yôesi nadá' waagá úvíkanhûuwí, hedá Yôesiví'piyá biwhâyuhûuwí, t'owa-á ovâyséegíhûuwí, biyää'amí tobá úkháamän wänbo', hedá t'ayyaa'í-á wí'unmúnípi. ¹² Wí ää'í háa wí tsaa'í' ikhääde' waabá ʉ wá' kay'indi bikhää-í híwó' uví wówátsi mánhûuwídi. Yôesi Tádádí wóetukánnan in wówátsi nahánde'í'in mánkéyídi, hedi báyéki t'owaví páadépiye'bo untú Jesus-ví'piye' biwhâyunde'in, hediho in wówátsi nahánde'í'in iweho bitsaakéeni. ¹³ Náä háäwí Yôesi Tádádí páadépiye'bo wíyôeni, i-á háäwí t'ähkí nawówámuu'í' nawówátsipäyí', hedá Christ Jesus-ví páadépiye'bo-á, idá Pontius Pilate in ta'gen óetu'an Pilate-ví páadépiye' nawin dihaydi. Kinnân úkhây'ä' bitsiye'amí'in: ¹⁴ I tsontu wóetu'andi' náa'a'ginnamí, hedânho uví wówátsi híwó'ninda' úmúní hedá to'wídi wänbo-á háäwí i'gedá há'to wónchänú-í. Kin bikanhûuwí Na'inbí Sedó Jesus Christ nawáy'ää píhay. ¹⁵ Háädi'í thaa ide'man dihaydiho Yôesi Tádádí Christ óekeesogekhâymaa. Yôesi Tádádáho namuu i na'indi äy'a'ginmääni'í', ibá t'ähkí shánkí kay-á imáa, ibá-á shánkí natsonyí' t'ähkí wé'ge'in tsonnin dimuu'inbí'wedí, hedá ibá-á in kw'áye dimuu'inbí'wedá shánkí kw'áye'í-á namuu. ¹⁶ Idá'mân hânhay wänbo há'to nachúu-í, idá' wí'bo nakohthayná' diwá na'än, ná'i ko-á hânho nakaydi tóebo há'to ee nú' iwepiye' ihádi-í. To'wídi wänbo wáymûu wänbo wí'óemû'pí, hedá to'wídi wänbo-á hânhay wänbo-á há'to ûnkoedí-í óemúní'in. Yaho kw'áye áytegé-í hedá háädi wänbo-á na'inbí tsondi-á gínmúní. Hamân.

In kodit'owa dimuu'in háa dínkhây'ä' díví'amí'in

¹⁷ In to'wên kodit'owa dimuu'in báyéki náä oepáa k'aydiwi háäwí dínkw'ó'nin ovâytu'âamí wídívíyengi'âamí'í'in, hedá wídi'âaní'í inbí chä'dá háäwí t'ähkí i'gedá ovâykhäge'nâamí'in, gá inbí chä'dáho háädi nanân wänbo dínhâanídân. Hewänbo shánkí dínkhây'ä' dívíwhâyú-í'in Yôesi Tádádânho ovâykhäge'namí'in. Idânho ná'i báyéki háäwí na'in t'owa díma' díhíhchannamídi. ¹⁸ Ná'in kodit'owa dimuu'in ovâytu'âamí híwó'gí dívíkanhûuwí'in. Indá báyéki háäwí híwó'di dínkw'ó, hediho dínkhây'ä' báyéki híwó'di-á díví'âamí'in, hedá inbí háäwí iwedá wídihäähkha-ípi, hedá wé'ge'in t'owa-á dá dívíwiyé-í. ¹⁹ Kin dívíkanhondáho inbí híwó'di tsiyekan dínmuu'í-á wên kay'in tepú waagi'ba namúní inbí wówátsigí', hedi háäwí shánkí nachä'muu'í dâyte'kw'óe'ó waagibá díví'amí, gá handidi in kodí'nin wówátsi namúní'in dâykéyídan.

I t'ä'gi hí' Paul-di Timothy ônta'nandi'

²⁰⁻²¹ Timothy, hä'in hâhkan Yôesi Tádádí uví mange wônyoe'annin náa'âyîngi'amí. In to'wên Yôesi óe'a'gínpi waa dívíhée'o'in wí'ovây't'óyaanípi. Inbí hí' dínmuu'í wídínchä'muupi. Hedá in to'wên háa dívíhée'o'in ihaydá' dâye'egó'o'in wänbo-á wí'ovây't'óyaanípi. Indá di'ánde' háäwí dínhanginná'nin, hewänbo ta'gendi wídínhanginnáhpí. Wáy wên ha'min t'owa-á in ta'gen whâyü namuu'in diwedí dívíyâ'an.

Yôesi Tádádí iví séegísehkanä-áho wovây'määni.

In Eedi'in Ta'nin Paul-di Timothy Ônta'nannin

¹ Naa Paul-á Jesus Christ-ví t'ôekhuwa'i-ân omuu, Yôesi Tádá natsonpóedí kî'bi' omúní'in, hedânho t'owa dovâyt'ôe'âamídí Yôesi Tádá iví tuu imăgi'in to'wên Christ Jesus-ví'piye' dívíwhâyunde'indáho in wówátsi nahánde'pí'in ovâymaäní. ² Nă'in ta'nin naadi u Timothy wînta'do', u-á naví ay waagibá wíchaa hedi wíséegí. Yôesi na'inbí Tádá-ádi hedá Na'inbí Sedó Jesus Christ-ádi séegísehkană wóemăäní, hedá uví'piye' nasehkanăpúwí, hedá wóekhăge'namí ánsaaginpídíbo' uncha'nídí.

Timothy-ví'gedi Paul i'ánshaamăadi Yôesi Tádá óeku'daa'o'

³ Naa Yôesi Tádá dókú'daa'o', i-á namuu iví t'ôe dônkanmăa'i', hedi dîhanginná pín ta'ge haydi kin dáy'o'in, naví thehtáy pahpá'in díví'an waabá. I dókú'daa'o' u' unmuudi, khuu-á thaa-á ugí' dáyýûusu'odi. ⁴ Naa hânho oda' wíyá wímúní'in hedânho ohíhchanpúwídí, uví'gedi báyékí ánsaa dînpóya'di háa bisíhtăă'in ânwiye ihaydi. ⁵ Hedi dáy'ánshaa'o' háa Jesus-ví'piye' ta'gendi biwhâyunde'in. Páade uví sa'yâa Lois hedáhá' uví yíyá Eunice-á inbí pí'nă kô'yé-á dănwhâyü, hedá naa dîhanginná u-á wá' hanbá biwhâyunde'.

Paul-di Timothy óetu'an Yôesiví tuu t'owa híwó' ovây't'ôe'âmídí

⁶ Hedânkun u wí'ánshaakannamí, naa uví p'ó'dé dáyman'k'û' ihaydi Yôesi Tádá wí hăăwí wóeyôn mân'âmídí. Năa wíyá bipimăäní hă'i t'ôe híwó' mân'âamídí, páade ihaydi bitsiye'o waagibá. ⁷ Yôesi Tádá na'in khuwôeda' wídímăgipí na'inbí pí'nă kô'yé, hewânbo kay-áho dímă', hedá díkhăge'do t'owa âyséegímă've-ídí, hedá hangintandá dímă' na'inbí wówátsi híwó' âyhûuwídí.

⁸ Hediho wí'unwôeda'ípí Nanbí Sedó Jesus-ví'gedi t'owa ovây't'ôe'âmídí, hedá wídíwôeda'ípí tobá iví t'ôe dôn'odíbo dípansóge wânbo', hewânbo shánkídí naa t'ôephade iwe o'ân waagibá un wá' unkhây'múní mânt'ôephade-ídí Yôesi Tádá híwó'di tuu t'owa ovây't'ôe'âmídí, hedi Yôesi Tádádáho kay wóemăäní kin bí'âmídí. ⁹ Idânkunho na'in dîn'aywon hedá iví'inda' gimúnídí dítukánnan. Hedi kin i'an wên háawên iví'annin namuudida'ba yoe, hewânbo báyékí séegísehkană imăadân. Hân'oobo wa' hăăwí nakhi'yenpídíbo wí'bo i'ánshaamăgi kin i'âmídí, Christ Jesus-di dínkhây'măa'in namuudi. ¹⁰ Hedi năáho Yôesi Tádá ná'i séegísehkană na'in dínkeeyan Christ Jesus-á napówá ihaydi dîn'aywoenídí. Christ-dáho in chuwa namuu'in na'inbí'wedá dînyâ'an, hedá handída dínkeekw'odi hádídí Yôesi Tádá híwó'di tuu âywhâyundedi ná'in wówátsi nahánde'pí'in âykéyídí.

¹¹ Hedi Yôesi Tádádáho naa dísóge t'ôekhuwa'i-á hedá háhkandi-á omúnídí, iví híwó'di tuu ûnmuu i'gedi t'owa dovâyt'ôe'âamídí. ¹² Hedi ná'i t'ôe dáy'o'i namuudi naa t'ôephade iwe năa o'ân. Hewânbo tobáhăa kin dînpó' wânbo wó'wôeda'pí, dîhanginnândi to'wíwí'piye' naa dáywhâyunde'in, hedá híwó'dá dîhanginná i-á ûnkoedi'in i hăăwí iví mange dôn'yo'e'andi' dîn'âyîngi'âmídí i t'ă'gi thaa napówá píhay. ¹³ Naadi wînthayyan háawin in ta'gen háhkan namuu'in, hediho u-á úkhây'ă' ná'in háhkan diwebá bitsaakêení'in. Hedi kin bí'odi in whâyü-á in séegí-á Christ Jesus napăyi'i năahûuwí. ¹⁴ Nă'i híwó'di hăăwí Yôesi Tádá uví mange wôn'yo'e'andi' măn'âyîngihûuwí. I Yă'dăa'i P'oewaahăa na'inbí pí'nă kô'yé gínthaa'idáho wóekhăge'namí kin bí'âmídí.

Wáy wêndi Paul óeyoe'an hewânbo Onesiphorus-dá yoe

¹⁵ Úhanginná t'ăhkí in Asia nangewin t'owadi naa díyoe'an, Phygelus-ádi Hermogenes-ádi indi wânbo díyoe'an. ¹⁶ Na'inbí Sedóví'piye' dáyýûusu'o' in Onesiphorus-ví k'aygi'inbí'piye' nasehkanăpúwídí, idá naa háyănnanho

díbo'aawówá'an, hedá tobá nää pan tewhá ee owhi'än wänbo wídwîwêda'pí. 17 Nawôeda'íwí'wedi nää Rome-piye' na'ää, hedi napówá ihaydá ihe'yidibo naa dítuwämáa díshaa píhay. 18 Naa dáyyûusu'o' owáy i t'ä'gi thaa napówá ihaydi Na'inbí Sedó ivi'piye' nasehkanäpúwí. Ubo híwó' úhanginná, oe Ephesus búu'ú iwe i-ádi naa-ádi gayi' ihaydi idi báyéki díkhäge'nannin.

2

Timothy ûnkhây'ä' híwó' Yôesigî' it'ôe'amí'in

1 Naví ay, Christ Jesus-di iví séegísehkanä ûnmuu'in dímägi, hedi ná'indibá wóekay'amí. 2 I háäwí naadi báyéki t'owa dovâyhá'andi' unt'oe, hedi nää ná'i unt'oe'ibá wáy-á t'owa ovâyháhphadé-í, indá dínkhây'ä' háädi wänbo t'ähki háa dínwó'nân waa dívíkanhûuwí'indá dimúní'in, hedáhá' indá wá' dínkoedí-í wé'ge'in t'owa-á ovâyhá'amídí. 3 U-á wí sundado Jesus Christ-ví' waagi'ba unmuu, hediho naa dont'ôephadende waagibá u wá' úkhây'ä' unkhây'múní'in igí' mänt'ôephadé-í. 4 Wí sundado namuu'i-á wa'di háa ôeyôn waa i'odibo há'to iwedi iyâ'amí i'amídí háa in sundado dimuupí'in díví'o waagibá, gá iví p'ó'dédi' ihíhchannamí'in nada'dân. 5 Hedá to'wí i'ádâamáa'i-á háa ûnkhây'ä' waa i'ádâa'opídá há'to háäwí in dit'anpo'in ovây'mä'i' ôemääni. 6 Hedá wí to'wí nava iwe báyéki it'ôe'andi-á ûnkhây'ä' i páadé'i namúní'in i háäwí napaa iwedi ihónídí. 7 Híwó' bi'ánshaa'amí ná'i wítumáa i'gedi, hedânho Na'inbí Sedódi híwó'di ka'powa wóemääni háäwí t'ähki útáy'i' unka'pówá-í. 8 Jesus Christ-ví'gedi bi'ánshaa'amí. I-á nachuu wänbo nawáywówápóe, i-á David-ví ây iwedi'ibá namuu. Ná'i-ân namuu i híwó'di tux iví'gedi t'owa dovây't'ôe'o'. 9 Ná'i tuxbá namuudi t'ôephade iwe o'än, hedi wí yanäkíandi waagibá nää pan tewhá iwe owhi'än, hewänbo Yôesi Tádávi tux-á ûnkaydi wí'ûnwhimuupí. 10 Tobá háa naa dínpo' wänbo dáyyä'o' in Yôesi Tádádi ovâyde'mannin dimuu'in dovâykhäge'namídí hedânho in wá' Christ Jesus-di ovây'aywoenídí, hediho hânhay wänbo t'ähki sa'wó'da' naná' diwe ditháa-í. 11 Ná'i hí' nää otúní'i-á ta'genda' namuu: Christ-ádi gichuudá i-ádbá wáy na'än diwebá giwówákwo'ni. 12 Ívít'ôephadeyää'andáho', i-ádi wé'ge gitsonyêeni. Hewänbo i wí'âytaapí gin gitúdáho', i wá' natúní na'in wänbo-á wídítaapí'in. 13 Tobáháa na'in háa gínkhây'ä' waa wí'íwí'anpí wänbo', i-áho háädi wänbo t'ähki háa ûnkhây'ä' waa i'o', gá wí'ûnkoedipídân i'egó'amídí iví hí' natú'in.

Timothy in ta'gen namuu'in ihûuwí'in ûnkhây'ä', hedi in ta'gen namuupí'indá iyoe'amí

14 U-á úkhây'ä' in méesate'in t'owa ná'i háäwí wítu'an ni'gedi ovây'ánshaakannamí'in, hedá Yôesi Tádávi páadépiye' kay'indidá ovâytu'âamí tux i'gedida' wídívítuhänmä've-ípi. Han dívítuhkanmáadáho' wídínchä'muupí, hedi in to'wên dívít'óyande'inbí ánshaa-á ovâywänpipedee'o'. 15 Háädi wänbo uví t'ôe áyíngidi män'âamí hedânho Yôesi Tádá natúnídí híwó' bi'annin, hedá háa bi'o'in namuudi wí'unwôeda'ípi, hedá Yôesi Tádávi ta'gen tux ûnmuu'i t'owa ta'ge ovây't'ôe'âamí. 16 In t'owa Yôesi dâ'y'a'ginpí waa dívíhée'o'inbí'wedi hedá to'wên inbí hí' dínchä'muupí'inbí'wedi biyâa'amí. Ha'wâa'i hí'dí t'owa Yôesiví'wedi shánkí ovây'yâa'o'. 17 Wí phée nawówa'pí' nawadedi'dá i khowa óehá'dândo waagibá, ná'in t'owaví hí'-áho t'ämäpiye' dínwadedi', hedi handidi t'owa ovâyhá'dândo'. Hymenaeus-ádi Philetus-ádi wên wíye senä' damuu in ha'wâa dívíhée'o'in diwedi. 18 Indáho in ta'gen namuu'in diwedi dányâa'an. Kinnân datû': Christ-ví'piye' ívîwhäyu ihaydiho giwáywówápóe waabá ho gínpóe, hediho owáy gichuu ihaydáho na'inbí túu'ú wígiwáywówápúwípi. Inbí tuxdiho báyéki t'owa inbí whäyu iwedi ovây'yâakanhon. 19 Hewänbo Yôesi Tádávi tux ûnmuu'i-áho wên kay'in tepú na'ingí' dínk'û' waagi'inbá namuu, hedi iví tux'nin diwe kinnân ûnta'muu: Na'inbí Sedó-áho ûnhanginná wé'in iví t'owa ûnmuu'in. Hedá kindá wá' nata'muu:

To'wên t'ähkí ditû'nin Na'inbí Sedóví'in dimuu'indáho dívít'aywó'kanwóyí'ní'in dínkhây'ä'.

²⁰ Wí kodit'owa namuu'iví tewhá ee wí sã'äwé ûnsaa óedodi háa kwä' ts'ä'idi napa'andi', hedí nã'i sã'äwé-áho i hääwí shánki híwó'di namuu'i' óesaa'igí' namuu. Hewänbo wá' wíyá sã'äwé-áho phédá nap'odá napa'andi' nasaa, hedí i-áho i wähpade híwó' namuupí' hääwí óesaa-ígí'-á namuu. ²¹ Hääwí yä'dâapi' namuu'iví'wedí ívíyâa'andá, handídi i sã'äwé hääwí híwó'di óesandi waagi' bá gimúni, hedá Na'inbí Sedóví'indáho ta'gendá gipúwí, hedí idiho wí t'ôe dímmáni igí' íví'amídí, hangí' ívíkhây'odi, hedí nã'i t'ôe dímmá-i-á híwó' íví'amí.

²² Nã'i híwó'pí' taachan wáy wên e'nûn dâymáa'iví'wedí óyâa'an. Shánkidí bikhää-í uví wówátsi ta'ge mánhûuwídí, hedá Yôesiví'piye' biwhäyu'bé-ídí, hedá t'owa-á ovâyséegíhûuwídí, hedá indádá tsaginpídíbo-á untháa-ídí. Kin bí'andá in to'wên yä'dâa'in inbí pí'ná khó'yé dimuudi Yôesiví'piye' dívíyûsukanmáa'in waagi'inbá unmuní. ²³ T'owa ánsaapi'in dimuu'in hedá hääwí wänbo wídínhanginnáhpí'in dimuu'indá dívítuhkandodi wí'ovây't'óyaanípí. Ha'wâa'i hí' dâypiyemáa'in dimuu'indá wí'ná táye dívíwänpit'ayyaa'o'. ²⁴ Hebo to'wên Na'inbí Sedógi' dívít'ôe'o'indá wídínkhây'ähpí t'aytuhkannin dimúní'in, hewänbo shánkidí t'ähkí t'owa-ádí híwó'nin dimúní, hedá híwó'nin háhkannindá bo'atä'indá dimúní. ²⁵ Dínkhây'ä' in to'wên Yôesiví hí' ônséegí'opí'in ovâythayyamí'in piháa díví'o'in, hewänbo kin ovâythayyodi t'ayginpídíbo' ovâyhéé'âamí, hedí ma'dânho Yôesi Tádadí ovâykhäge'namí inbí t'aywó'di dâyyoe'amídí, hedânho in ta'gen namuu'in diháhpúwídí, ²⁶ hedí kindidáho inbí hangintan dâywáykéyí, hedá Penísendiví'wedáho dívíyâa'amí. Idá wên phay ovâyk'û' waagibá i'andi iwe diwhêe, hedího iví pan waagi'inbá dipóedí háa natú waa ho díví'o'.

3

Háa napúwí'in i t'ä'gi thaa napowa'ä' ihaydi

¹ Naa oda' nã'in wítukankhâyamáa'in ûhanginnání'in: I t'ä'gi thaa napowa'ä' ihaydi báyéki kây'in napuwagít'ôe. ² T'owa-áho wí'bo dívípiséegíkhâyamáa hedá inbí chä' ní'gedída' díví'ánshaakhâyamáa. Indá dívíyêngíkhâyamáa, kw'áye-á dívípítegekhâyamáa, t'owa-á t'ämägi-á ovâytukankhâyamáa, inbí yíyá'indá tádá'indá wí'ovây'a'geenípí, kú'daa-á wídívímäänípí, Yôesiví hääwí-á wí'ôn'a'geenípí. ³ Inbí k'aygi'in wänbo wí'ovâyséegí-ípí, häädi wänbo t'ähkí dívíyá'be-í'in didá'í, pí'wên t'owaví'gedá yanäki-á dihí'yêení, háa diwänpichaa waagá dívíkhâyamáa, háa'wänbo dimúní, hedá i híwó'di hääwí namuu'i-á dâyt'ây-í, ⁴ inbí k'ema'indá inbí maatu t'owa'indá nã'inbí hânmin dîmmu'inbí mangá ovâykáani, díví'ánshaa'anpídíbo hääwí t'ähkí dívíkhâyamáa, dívípíphúu-í, Yôesi Táda dâyséegímá've-íví'wedí indá'ba dívípíhíhchannamí'indá didá'í, ⁵ indáho Yôesiví'näpiye' dimuu waabá dívíkanhûuwí, hewänbo háawin iví kay ûmmu wänbo wídínhanginnánípí. Ha'wâa'in t'owaví'wedí biyâatäa-í.

⁶ Wáy wên ha'wâa'in inbí hôeyó wóegé tewhá eeye dits'úya', wáy kwiya' ánsaapi'in dimuu'in dithaa eeye, kwiya' báyéki t'aywó'di dâymáa'in hedá t'ämägi' híwó'pí' taachandi ovâykaygimáa'in, hedí nã'in kí'min kwiya' in dihôeyó'indá dívísó'dinde' inbí háhkan ovâywhäyu'amídí inbí'näpiye' ovâyamá'ídí. ⁷ Nã'in kwiya'dída' in hôeyó'in háhkannin ovây't'óyandedí häädi wänbo t'ähkí wíyá shánki dida' diháhpúwí'in, hewänbo há'to in ta'gen namuu'in diháhpúwí. ⁸ Ha'min háhkannindá in ta'gen namuu'in dâyyoe'gi'o', hân'oe Jannes-ádí Jambres-ádí Moses-ví hí' dânyoe'gi'an waabá. Nã'in háhkanninbí ánsaa yä'dâapi'da' dîmmuudi inbí whäyu Yôesiví'piyeho wídínchä'muupí. ⁹ Hewänbo háa dívíkanhon waa há'to híwó' dínpuwí. Iwebo nakeepúwí ánsaapi'in dimuu'in, in wíye senä' Jannes-ádí Jambres-ádí dânpóe waagibá.

Timothy in ta'gen namuu'in ûnhanginnândi híwó' ikanhûuwí

¹⁰ Hewänbo uḍá áyîngidi ho naa dímû' haa dáykanhon waa, hediho úhanginná hääwí in t'owa dovâyhá'o'i', hedá haa naví wówátsi donhon waagidá, hedá hääwí ipiye' dáykhäde'indá, hedá haa dáywhâyunde'indá, hedá haa dáybo'atã'o'indá, hedá haa t'owa dovâyséegí'indá, hedá haa dáyýää'o'indá. ¹¹ Hedá dímû' haa t'owaḍi naví whâyü dînmuudi díyanäki'annindá, hedá haa indi dít'ôephadekannannindá. I búu'ú Antioch-á Iconium-dá hedá Lystra-á eeye kin naa dînpóe. Hebo tobá díyanäki'an wänbo', Na'inbí Sedódí ná'i hääwí t'ähki iwedi dîn'aywon. ¹² Hedá to'wên t'ähki dida'in inbí wówátsi dáyhûuwí'in Yôesi Tádá óehíhchanmääní, in wá' Christ Jesus-ví'in dimuudibo ovâyyanäkikankhâymaa. ¹³ Hedi ná'in yä'dâapí'in t'owa dimuu'indá hedá in t'owa dáyhōeyóhá'o'indáho shánkí p'ándíki'inho dipuwagít'oe. Ná'indá wây-á t'owa-á in ta'gen namuu'in diwedá ovâyyâakankhâymaa, hedá in wá' in ta'gen namuu iwedibá dívípiyâakankhâymaa.

¹⁴ Hewänbo u-á úhanginná to'wídí wóehá'annin. hediho téegi t'aagi haa unháhpóe'in diwe hedá haa biwhâyunde'in diwá bitsaakêení. ¹⁵ Híyää'i unmuu ihayḍi waabo ná'i ta'kan Yôesi Tádávi'wedi na'ää'i' úhanginná, hedi ná'i ta'kan namuu'idibá wóehá'o' haa Christ Jesus-ví'piye' biwhâyundedi wôn'aywoení'in. ¹⁶ Hääwí t'ähki Yôesi Tádávi ta'nin diwe nata'muu'i-á i Yä'dâa'i P'oweaahâaví'wedi na'äädidá' namuu, hediho báyéki nachä'muu díkhäge'namídi in ta'gen namuu'in giháhpúwídi, hedá haa híwó'pí' íví'o'in dínthayyamí, hedá in ta'ge'in p'oe namúni'in dínkeeyamí, hedá haa í'ge ívíhûuwí'in díhá'amí. ¹⁷ Hediho ná'in háhkan giháḍiho na'in Yôesi Tádági' ívit'ôe'o'indáho hääwí t'ähki gíntáy'i' âymaa hedânho híwó' ígi' ívit'ôe'amí, hedi hangí' wíyá hääbo wígínte'dée-ípi.

4

¹⁻² Yôesi Tádávi páadépiye' hedá Na'inbí Sedó Jesus Christ-ví páadépiyá wítumáa kinnân bí'amídi: Yôesiví tuu t'owa ovâytuuphadé-í hedá hääḍi nanân wänbo unkhâymuní kin bí'amídi. Híwó'pí in t'owa díví'odá ovâythayyamí, hedi ovâytu'âamí ha'wâa wídívi'âamípi'in, hewänbo i híwó'di namuu'idá' dívíkanhûuwí. Hääḍi waa kin ovâyhá'odi indádi bibo'atã'âamí. Ná'i kin wâytumáa gá Na'inbí Sedó Jesus-di t'ähki t'owa ovâykeekw'ôenídan haa híwó' haa híwó'pí díví'annin, in diwówayí'indá in ho dichuu'indádi, hedi kin ikhâymaa owáy nawáypówáḍi nap'ó'dédí'sogedee ihayḍi. ³ Hediho náa úkhây'ä' Yôesi Tádávi tuu t'owa ovây't'ôe'âamí'in, gá wáy wí thaa naná' diwáho in t'owa in ta'gen háhkan namuu'in há'to dít'óyandá'í, hewänbo shánkídi báyéki hôeyó'in háhkannin ovâytuwäkhâymaa, hedi dívíwänpihíhchannamídi didá'í ná'in háhkannindi ovâytu'âamí'in hääwí dít'oe'da'ida'. ⁴ Hedá in ta'gen namuu'in wídit'ôe-ípidí díví'oyephohtidíkhâymaa, hewänbo i hí' ta'gen namuupí' pehtsiye waagi'bá namuu'i' dít'ôe-ídi díví'oyephohkhuukhâymaa. ⁵ Hewänbo u-á úkhây'ä' ta'gedá' bí'ánshaa'amí'in, hedá mânt'ôephadendedá biyää'âamí, hedá t'âmäpiye' unyêení Yôesiví híwó'di tuu in t'owa ovây't'ôe'âamídi, hedá in t'ôe Yôesidi wóeyônnin híwó'dá bikanhûuwí.

⁶ Ná'i hääwí wítu'an gá náaho Yôesigi' naví ûnp'oe donts'ancha'khâymaadân, naví wówátsi dáypäkhâymaa, ihayḍiho naná náa oepáa k'ayḍidi dáyýaa'amídi. ⁷ Wí tsaa'i haa wí ää'i hânho isó'dinde waagibá naa wá' dáysó'dêe Yôesiví híwó'di t'ôe dôn'amídi, hedá haa díyôn waagá dônbowá, hedá i hääwí ívíwhâyunde'i-á dó'áyîngi'an. ⁸ Hediho in to'wên díví'äädedi páadé dipówá'in wí hääwí dít'anpo' waabá, naa wá' hääwí naagi' dín'te'kw'ódi'i' donkekhâymaa, gá naví wówátsi ta'ge donhondân. Na'inbí Sedó Jesus-á namuu i to'wí t'owa ta'ge ovâytukankhâymaa'i haa híwó' haa híwó'pí díví'annin, hedi idáho ná'i dín'te'kw'ódi'i' naa dímaäní, hewänbo naada'ba yoe, in wé'ge'in t'owa pín ta'ge hayḍi óetsíkha'máa'in nawáy'ää-ídi, innân wá' hanbá ovâymaäní.

Wên t'owaví'gedi Paul ita'nan

⁹ Bisó'dêe-í hanwaapídíbo naví'piye' un'ää-ídí. ¹⁰ Demas-didáho díyoe'an, i-á ná'i oepáa k'aydiwi hääwí shánkí iséegídího', hedího oe Thessalonica búu'úpiye' namää. Crescens-á oe Galatia nangepiyá namää, hedá Titus-á oe Dalmatia nangepiyá. ¹¹ Nää-á Luke-dá'mân naa-ádí na'ân. Mark-á nâamá'í, i-á ûnkoedi naví t'ôe iwe díkhäge'namí'in. ¹² Tychicus-á oe Ephesus búu'úpiye' dósan. ¹³ Hedí un'ädi naví k'éwé'in aa oe Troas búu'ú Carpus-ví'we donyoe'annin dînmá'í, hedá naví tã'di-á wá' dînmá'í, hewänbo shánkídá i púye eedi nata'muu'i tã'di-á.

¹⁴ Alexander i kwäkk'udi ihääwípa'idá naa báyéki díyanäki'an, hedího i híwó'pí' dí'andi namuudi Na'inbí Sedódáho báyéki óetuchänukhâymáa. ¹⁵ U-áho hã'i senbí'wedí ó'áyîngi'an, i-á na'inbí hí' t'aygidi iyoegi'andi.

¹⁶ Páadé naa dítuyó'diwekándí naa wí'bo dáy'aywoenídí dáyhée'an dihaydi tóebo wí'iwínúpi naa díkhäge'namídí. T'ähkídíbo díyoe'an. Naa oda' Yôesidi ovây'owóyé-í'in tobá han díví'an wänbo'. ¹⁷ Hewänbo Na'inbí Sedó-á naa-ádí nayidi idân díkhäge'nan, hedá in kay-á dímägi t'ähki iví tũ t'owa dovâyt'ôe'amídí, hedího t'ähki in Hudíyo dimuupí'in iwe diyí'in dít'oe. Hedí Yôesidi naa dîn'aywon, wí to'wí wí khänbí wää iwedi óewhakkê' waabá naa dí'an. ¹⁸ Hedí Na'inbí Sedódáho t'ähki i híwó'pí' t'owadi díkhâymáa'in dida' iwedi díwhakkéyí, hedá idá oe makówá wáy i natsonnân diwepiye' bahpíbo díhûuwí. Hânhay wänbo t'ähki t'owa dínkhây'ä' kw'áayébo' óemá've-í'in. Hamân.

Wí sengitũ namuu'i'

¹⁹ Priscilla-á Aquila-á ovänsengitũ'âamí, hedá in Onesiphorus-ví k'aygiwindá wá'. ²⁰ Erastus-á oe Corinth búu'úbo iwóyí', hedí Trophimus-á nahaydi oe Miletus búu'ú iwá dóyoe'an. ²¹ Bisó'dêe-í wa'di nate'núpóepídíbo' unpówá-ídí. Eubulus-dá wóesengitũ'an, hedá Pudens-dá Linus-dá, Claudia-dá, hedá t'ähki in wé'ge'in tí'ûuwin páadé'indá inbí sengitũ wônsan.

²² Na'inbí Sedó Jesus uví pí'ná khó'yé mánmä've-í, hedá iví séegísehkanä-á wóemääní.

In Ta'nin Paul-di Titus Ônta'nannin

¹ Naa Paul omuu'i nã'in ta'nin dóta'do'. Naa Yôesi Tádávi t'ôe'i hedá Jesus Christ-ví t'ôekhuwa'i-á omuu. Naa dísan in to'wên Yôesi Tádádí ovâyde'manninbí'piye', hedânho dovâykhäge'namídí shánkí iví'piye' dívíwhâyú-ídí, hedá in ta'gendá dovâyhá'amídá, hedânho háa Yôesi nada' waagi inbí wówátsi dâyhûuwídí. ² In wówátsi nahándepí'in gín'ä'in âytsíkha'máa âykéyídí. Yôesi-á wí'ihôeyó'opí, hedi hân'oebo iví tuu imägi kí'min wówátsi dímmánídí, ³ hedi híwó' naná' dihaydi i'gedi díhangin'ânnan. Yôesi na'inbí aywondídi naa díyôn hedá dísóge nã'i tuu t'owa dovâytuuphadé-ídí. ⁴ Naadi u Titus wínta'do', u-á naví ta'gendi ay waagibá wíchaa, naa dâyhâyunde'ibá u wá' biwhâyundedi. Yôesi i Tádá-ádí hedá Christ Jesus na'inbí aywondi-ádí séegísehkanä wóemääní hedá wóekhäge'namí ánsaaginpidíbo' unchã'nídí.

Háa Titus oe Crete p'oyâadi i'amí waa

⁵ Naadi oe Crete p'oyâadi iwe wíyoe'an hedânho hääwí iwe wa'di natáy'i bí'amídí, hedá méesate'in tsonnin t'ähkí búu'ú eeye ovâykw'ôenídá. Kinnân hêe wítu'an: ⁶ Wí méesate'i tsondi-á ûnkây'ä' wí sen to'wídí wänbo wí t'aywó'di wí'ônsháa-ípí' namúní'in. I-á ûnkây'ä' wí' kwee-ádída' nakhótsaacha'ní'in, hedá iví ây-á whâyú'inda' dimúní, hedá nã'in âyví'gedi t'owa wídítúnípi háa diwänpida' waagi díví'o'in hedi háa t'óyanpí'in dimuu'in. ⁷ Wí méesate'i tsondídá Yôesiví t'ôe ôñ'âyínmáa, hedânho otú waa ûnkây'ä' wí sen to'wídí wänbo wí t'aywó'di wänbo wí'ônsháa-ípí' namúní'in. I-á wína'âanípí idá'mân in ta'gen imáa'in, hedá wesebo wínat'ayyaapúya'be-ípí, hedá suwäto'i' háa tsäato'i' háa nachä'ha'taa'i' namúní'in wí'ûnkây'ä'hpí. ⁸ Shánkídí ûnkây'ä' iví k'aygídi nat'owaséegít'ôení'in, i yä'dâa'i namuu'i-á iséegí-í, hanginta'di-á namúní, iví wówátsi-á ta'ge ihûuwí, hääwí Yôesi natsonpóe'i-á häädi waa i'âamí, hedá áyíngídi iví wówátsi ihûuwí'in ûnkây'ä'. ⁹ Yôesiví hí' whâyuwó'di ûnmuu, hediho i méesate'i tsondi-á háa naháhpóe waa nã'i hí' ipiye' iwhâyuhûuwí, hedânho in wé'ge'in t'owa ovâykhäge'namídí nã'in ta'gen háhkan dipiye' shánkí dívíwhâyú-ídí, hedá in to'wên nã'in háhkan dâyséegí'anpí'indá piháa di'ánshaamuu kin ovâythayyamí.

¹⁰ Han i méesate'i tsondi ikanhûuwí gá báyéki t'owa-á t'óyanda'pí'indá' dimuudân, hedi inbí hí'-á wídínchã'muupí, hedi inbí hí'dí wây-á t'owa-á piháa ovây'ánshaakando'. In Hudíyo dimuu'in shánkí wänbo há'min dimuu. ¹¹ Nakhây'ä' nã'i kí'bi hí' ây'ahkhâa-i'in, gá hääwí dínkhây'ä'hpí' dâyhá'o'dân hôeyódi dâywänpichä't'aanídí, hediho báyéki tádá'indá yíyá'indá inbí ây wóegé ovâypede'o'. ¹² Wí Crete-wi sen wänbo', i-á inbí khuu i'gedi itumakhe'o'i' namuu'i natú, "In Crete-win häädi wänbo t'ähkí dihöeyó, khân t'ayyaa'in waagi'inbá dimuu, baa'in de'de'in dimuu." ¹³ Nã'in inbí'gedi natú'indá ta'gen namuu. Hediho u-á úkhây'ä' kaygi'di ovâytumakhe'amí'in hedânho inbí whâyú Yôesiví'piye' ta'ge dínmúnídí, ¹⁴ hedá wídayt'óyaanípídi in Hudíyoví pehtsiye-ádí hedá i tsontuu in t'owa in ta'gen namuu iwedi dívíyâa'annin dâypipaa'i-ádí. ¹⁵ In to'wên yä'dâa'in dimuu'ingí' hääwí t'ähkí híwó'di namuu, hewänbo in yä'dâapí'in dimuu'in hedá wídívíwhâyundepí'ingí'-á hääbo híwó'di wídínmuupí. Nã'inbí ánsaa wänbo yä'dâapí' dínmuudi wídínhanginnáhpí wé'i wí híwó'di namuu, wé'i wí híwó'pí' namuu'indá. ¹⁶ Yôesi dâytaa gin ditú', hewänbo háa dívíkanhon waagídi nakeepo' ta'gendi wídaytaapí'in. Daháa díví'o', wídi'a'ginháhpí, hedá hääwí híwó'di namuu wänbo díví'amí'in wídínkoedipí.

¹ Hewänbo uví'wân úk'ôe t'owa ovâyhá'amídí háa inbí wówátsi dâyhûuwí'in, in ta'gen namuu'in dívíwhâyumá' dihaydi. ² Saydôe ovâyhá'amí wídisuwät'ôenípídí, hedá híwó'dá inbí wówátsi-á dâyhûuwídí hedânho t'owadi ovây'a'geenídí. Ovâyhá'amí hang-inta'nin dimúnídí, hedá in ta'gendi whâyü-ádi séegí-ádi dâymá've-ídí, hedá tobáháa napo' wänbo dívíyää'amídí. ³ Hedá kweeyôe-á wá' ovâyhá'amí háa inbí wówátsi dâyhon waagidi dâykeeyamídí Yôesi dây'a'ginhonnin. Wây-á t'owaví'gedi yanäkiwó' wídiví'má've-ípi, hedá sūwäto'in wídimúnípi. Indá dínkhây'ä' hääwí híwó'di namuu'i dâyhá'amí'in, ⁴ hedânho in shánki ts'aamin kwiya' ovâyýeye-ídi inbí senä'dadí inbí ây-ádi dâyséegíhûuwídí, ⁵ hedá hanginta'nindá dimúni, yä'dâa'in wówátsi-á dâyhûuwí, inbí k'aygi-á híwó'dá dây'âyîngi'amí, diséegít'ôení, hedá inbí senä'dá dây'a'ginnamí. Han díví'odi to'wí wänbo há'to ûnkoedí-í híwó'pí ihée'amídí Yôesiví tuu i'gedi.

⁶ Hanwaagibá in senä' shánki ts'aamin dimuu'in kaygi'di ovâyhá'amí hanginta'nin dimúnídí. ⁷ T'ähki u bi'o'i híwó'da' bi'âamí, hedi handidi ná'in shánki ts'aamin dimuu'indi wóemündedi udi ovâykeeyamí háa indá dínkhây'ä' díví'âamí'in. Ovâyhá'odi in ta'genda'ba bihée'amí, hedá ovâykeeyamí pín ta'ge haydi biwhâyunde'in. ⁸ Uví hí' ta'ge'idá' úmúni hedânho tóebo wí'ûnkoedí-ípi dí wóetuusú'amídí. Handidi to'wí uví'näpiye' namuupí' nawôeda'púwí, hääwí wänbo híwó'pí' wí'ishaadepídí na'inbí'gedi natúnídí.

⁹ In pant'ôe'in dimuu'in ovâytu'âamí inbí tsonninbí tuu dâyt'óyaaní, hedá i t'ôe dây'o'ídi inbí tsonnin ovâyhíhchannamí, hedá wá' wídivítuwhännâamípi, ¹⁰ hedá wídivísä'mâamípi. Shánkídí dâykeeyamí sâhto'indá hôeyó'indá wídimuupí'in, hedânho háa inbí wówátsi dâyhon waagidi nakeepúwídi i hääwí Yôesi na'inbí aywondiví'gedi âyhá'andi' sa'wó'di namuu'in.

¹¹ Yôesi Tádádí iví séegísehkanä na'in dínkeeyan, hedi ná'i séegísehkanä-á ûnkoedí t'ähki t'owa ovây'aywoenídí. ¹² Hedi iví séegísehkanä iwedi giháhpoe ná'i a'ginháhpí hääwí Yôesiví'piye' ív'í'o'í' âyyoe'amídí, hedá i híwó'pí hääwí in t'owa Yôesi dâytaapi'in kay'indi dikanda'i-á âyyoe'gi'amí, hedi náa oepáa k'aydi na'inbí wówátsi ta'gá hedá hanginta'dídá âyhûuwí, háa Yôesi nada' waa. ¹³ Hedi gitsíkha i hääwí híwó'di Yôesidi dípägít'ôe'i', hedi kinnân namúni: Jesus Christ nakeepúwí iví sa'wó'di kohthay wóegé, i-á i hay'i Yôesi-á hedá i dín'aywondi-á namuu. ¹⁴ I-á na'ingí' ipimägi na'inbí t'aywó'di iwedi díma'p'âdi-ídi hedá ná'i t'aywó'di dînyâa'amídá, hedânho ta'gendi iví t'owa gimúnídí, hedi pín ta'ge haydi gida'ídi híwó'da' ívíkanhûuwídí.

¹⁵ Ná'i hääwí i'gedi t'owa ovâyhée'amí. Kaygi'di ovâytu'âamí háa díví'âamí'in, hedá in to'wên híwó'pí dívíkanhonnin ovâyta'gep'ôegésaaní. U-á úk'ôe kin bi'amídí, hedânho to'wí wänbo wí'ûnkoedípi dí wóe'a'ginhânú-ídi.

3

Háa Titus-di in Jesus-ví'piye' dívíwhâyunde'in ovâyhá'amí waa

¹ Ihayda' in t'owa ovây'ánshaakannâamí t'ähki in nange'in tsonkhuu dâymáa'inbí khómapho' dívíkw'ôení. Dínkhây'ä' di'a'gint'ôení'in, hedá dikhâymuní hääwí t'ähki híwó'di namuu'i' díví'âamídí. ² Ovâytu'âamí wây-á to'wênbí'gedi yanäki wídivíhí'má've-ípi, hedá wídivítuhkanmá've-ípi. Shánkídí ûnp'oe kháapi'in dimúni hedá t'ähki t'owa-ádi a'gindibo dívíhûuwí. ³ Gínkhây'ä' kin waagi ív'í'âamí'in, gá wáymûu na'in wá' hangintahpí'in gimú'dedân, hedá t'ôyanpí'indá gimuuwän, in ta'gen namuu iwedi gihângépóewän, háa na'inbí túu'ú iwe gichaa waagida' ív'í'odi wí'bo ívipihíhchanmädi ná'i híwó'pí' hääwídi na'in dípanhógi waa gínpo'e, na'inbí wówátsi-á t'ähki yä'dâapída' ív'í'owän, githúut'óewän, wây-á t'owadá dí'taywän hedi na'indi wá' indá âyt'aywän. ⁴ Hewänbo Yôesi na'inbí aywondídá dínkeeyan i-á t'owa-ádi híwó'di namuu'in hedá inbí'piye' séegí-á imáa'indá, ⁵ hediho dín'aywon, hewänbo na'in híwó'di hääwí ív'í'annin

namuudá yoe, iví sehkanä ûnmuudân dîn'aywon. Dí'owídidí waagibá wówátsi ts'aamin dí mági, hedá i Yä'dâa'i P'oewaahâädá ts'aamin waagi'inbá dípaa. ⁶ Jesus Christ na'inbí aywondi na'ingí i'annin namuudi, Yôesi Tádádí i Yä'dâa'i P'oewaahââ báyéki dí mági. ⁷ Hediho Yôesi Tádá iví séegísehkanä ûnmuudi díchaamáa t'aywó'dí wí'ây máapi waagi, hediho in wówátsi nahánde'pí in gitsíkha'in âykéyí. ⁸ Nă'i otú'i-á ta'gen namuu, hedi oda' udi in t'owa ihaydá' i'gedi ovâyhí'má've-i'in, hedânho in Yôesiví'piye' ho dívíwhâyunde'in hăädi wânbo t'ăhkí híwó'dá' díví'âamí.

Nă'i otú'i-á híwó'dida' namuu, hedá in t'owa t'ăhká ovâykhăge'do'. ⁹ Hewânbo in to'wên hangintăpí tsika dívítsika'máa'in wí'ovây t'óyaanípí, hedá to'wên inbí thehtáy pahpá'inbí khăwă i'gedi ihaydá' dívíhée'o'indá, * hedá to'wên Moses-ví tsontu i'gedi dívíwănpituhkando'indá. Kí'bi hí'dá tóebo wí'óekhăge'dopí hedi wínachă'muupí. ¹⁰ Wí to'wí piháa iwhâyundedi nat'owawiyet'óe'i namuu'i' undádí nayidá năatu'amí han wí'i'amípí, hedi natáydá wíyá hanbá năatu'amí, hedi it'óyanpídá năayoegi'amí. ¹¹ Ũhanginná wí to'wí kí'bi namuu'i-á t'aywó'to'ida' namuu'in hedá in ta'ge'in p'ôe i'gá wínamănpí. I-á wí'bo ûnpihanginná híwó'pí ikanhonnin.

I t'ă'gi hí' Paul-di Titus ôntă'nandi'

¹² Háa Artemis háa Tychicus uví'piye' dósankhây máa, hedi owáy wé'i wí napówá ihaydá, bisó'dêe-í oe Nicopolis búu'ú díyay-ídí. Naa dáy'ânshaamăgi năa te'nú iwebo dáywóyí'nídí. ¹³ Zenas i sen i tsontu itaa'i namuu'i-á hedá Apollos-á wáypiye' damăn. Bisó'dêe-í ovănkăge'namídí hedânho hăăwí wânbo wídăntăynípídí. ¹⁴ Na'inbí t'owa dínkăy'ă' dihăhpúwí'in híwó'dá' hăädi wânbo t'ăhkí dívíkanhúuwídí, hedânho in to'wên hăăwí dîntáy'in ovâykhăge'namídí. Han díví'opídá inbí wówátsi wídínchă'púwípí.

¹⁵ In năwe naa-ádi dikw'ó'nindi inbí sengitu wônsan. Udá in to'wên Christ-ví'piye' dívíwhâyundedi na'in díséegi'in ovâysengitu'âamí. Yôesi Tădáví séegísehkanä t'ăhkídíbo bînmă've-í.

* 3:9 Námú'dí i thaykangí hí' 1 Timothy 1:4 iwe nată'muu'i'.

In Ta'nin Paul-di Philemon Ônta'nannin

¹ Naa Paul omuu'i' opannän Christ Jesus-gi' dáy't'ôe'odi. Naa-ádi hedá na'inbí tí'ûu páadé'i Timothy-ádi u Philemon wínta'do', u-á na'inbí tí'ûu wíséegí'i hedá na'inbí t'ôe iwe díkhäge'do'i-á unmuu.

² Hedá in méesate'in t'owa uvi k'aygi díwíwé'ge'o'in wá' änta'do', hedá na'inbí tí'ûu Apphia-á, hedá Archippus-á, i-á wí sundado na'inbí hänge nawindi díkhäge'namídi waagi'ba namuu.

³ Yôesi na'inbí Táđáđá hedá Na'inbí Sedó Jesus Christ-dá inbí séegísehkanä wovâymaßäni hedá wovâykhäge'namí ánshaaginpidíbo' íkwô'nídi.

Philemon-bí séegí ûnmuu i'gedi ônta'do'

⁴ Philemon, häädi wänbo wínyûusu'an ginhay Yôesi igi' dáy't'ôemáa'i dókú'daa'o',
⁵ dínhanginpóedí uvi whäyü Na'inbí Sedó Jesus-vi'piye' úmuu i'gedi, hedá wá' dínhanginpóe Yôesi Táđáđá t'owa t'ähki udi ovâyséegí'in. ⁶ U-ádi naa-ádi handa' änhäyunde', hedi naa dáyyûusu'o' ná'in whäyü gänmuu'indi wóekhäge'namídi shánki wänbo ûhanginnánídi t'ähki i híwó'di hääwí änmáa'i' Christ wé'ge gamuudi. ⁷ Navi tí'ûu páadé'i', udi Yôesi Táđáđá t'owa inbí pí'nä khó'yé ovâyhíhchannan, hediho uvi séegí mánmáa'ídi naa wá' díhíhchannan, hedá báyéki díkhäge'nan sen waa o'ânídi.

Paul-di Philemon óedaa'an Onesimus óeséegíkéyídi

⁸⁻⁹ Hediho wí'nä táye änséegíhondi hääwí bí'amídi wída'khâymaa. Tobá Christ-di dínk'û' wänbo thay'eedi wíyôenídi háa úkhây'ä' bí'amí'in, wên tsontuü wímäänívi'wedi naadi wíwänpida'khâymaa. Wí'ú'óde-ípi naa Paul sedó omuu'in, hedá Jesus Christ-vi' omuudiho' opannän. ¹⁰ Wí hääwí Onesimus-gi' mân'amídi kaygi'di wída'máa. I-á navi e'nú waagi'ba dínmuu, naa wa' náa opannän dihaydibo' ivi táđá waagi'ba opóedí. ¹¹ Tobá i-á páadédi ugí' úchä'póepi wänbo', náa-áho wí'gíndígí' ugí'-ádi naagi'-ádi gänchä'póe. * ¹² Náa-á i uvi'piye' dówáysankhâymaa, hedi báyéki dóseegídi navi pín wá' i-ádíba ihon waagibá ochanpo'. ¹³ Yôesi Táđáđá híwó'di tuü t'owa dovây't'ôe'o'in namuudi náa wa'di opannändi naa oda'wän Onesimus náwe naa-ádi dówóyí'ní'in, hedânho idi uvi'gedi naa díkhäge'namí. ¹⁴ Hewänbo naa wó'da'pí uvi päpidíbo dówóyí'ní'in. Naa wó'da'pí wíkyagi'amí'in hääwí híwó'di bí'amídi, shánkídi oda' u wí'bo kin bí'amí'in.

¹⁵ Ma'di Onesimus uvi'wedi wí hây tähkída' nawiyedee hedânho uvi'piye' nawáymu-ídi hedá u-ádíba häädi wänbo t'ähki nacha'nídi. ¹⁶ Páadédi pan namuu, hewänbo náa-á pan wínamuupí, náa-á wí panbí shánki hay'i namuu, náa-á na'inbí tí'ûu páadé'i' gänpóe änséegíhúuwígí'. Hediho naadi hânho dóseegí, hewänbo uđá shánká náaséegíhúuwí, t'owa namuudi hedá náa-á Na'inbí Sedó Jesus-vi' namuudá.

¹⁷ Hedi u-ádi naa-ádi wé'ge änt'ôe'o waagibá unchäqđáho', Onesimus náséegíke' naa díseegíkéyí waagibá. ¹⁸ Hedi uvi'piye' it'aywó'nandáho', háa uvi'piye' hääwí naphaa-muudáho', naa díphahsaaní. ¹⁹ Nábâa naabo ná'i hí' dóta'kankhâymaa: "Naa Paul omuu'ídi wíwá'áa-í." Hewänbo náa wó'da'pí wí'ánshaakannamí'in, u-á uvi wówátsi-ân naa unphaamuu'in. ²⁰ Tí'ûu páadé'i', Na'inbí Sedó Jesus-ádi wé'ge gamuu, hediho oda' uđá ná'i híwó'di hääwí wídaa'andi' naa dín'amí'in. Handídi Christ-vi'in gamuudi navi pí'nä khó'yé naa díhíhchannamí. ²¹ Ná'in ta'nin wínta'do' dínhanginnândi i hääwí oda'póe'i náa'a'gínkhâymaa'in, hedi shánki wänbo hääwí wá' nâakhâymaa.

Wí sengituu namuu'i'

* **1:11** In kháwä Onesimus-á natu'da' "To'wí nachä'muu'i'" gin.

²² Hedí nää wa'di wíyá hääwí wídaa'amí: Ti wííve dínkhây'amí dáywhonwóyí'nídí? Undi dínyûusu'odiho naa ochaa hanwaapídiibo Yôesi Tádádí díwáypunmääni'in unbíwepiye'.

²³ Epaphras-di iví sengituu wônsan, i-á wá' Christ Jesus-gí' it'ôemáadiibo naa-ádíba napannân. ²⁴ Hedá Mark-á, Aristarchus-á, Demas-á, hedá Luke-á naa-ádí wé'ge dívít'ôemáa'indi wá' wóesengitü'an.

²⁵ Na'inbí Sedó Jesus Christ-ví séegísehkanä unbí pí'nă khó'yé mänmá've-í.

In Ta'nin James Ita'nannin

¹ Naa James omuu, Yôesi Tádáví t'ôe'i hedá Jesus Christ i shánkí natsonyi'ívi'-á. Naadi un tã'di wêege'in Israel t'owa t'âmäpiye íwadekw'ó'nin wâysengituta'do'.

T'ôephade-ádi hedá whäyu-ádi i'gedi ita'do'

² Tí'ûuwín páadé'in, hânho bíhíhchanpuwave tobáháa bînt'ôephadende wânbo', ³ gá ûnhanginnândân unbí whäyu wovây tayindedá shánkí íyääkanháhpúwí'in. ⁴ Hewânbo háädi wânbo t'ähkí úvíyää'âamí ta'gendi íkweesenpáa-ídí, hedânho wíyá háäwí wânbo wí'unte'dee-ípi kí'mín ímúnídi.

⁵ Hedí wénä wí wânbo un diwedi ûnhanginnáhpídí háa kin i'ámí'in, i-á ûnkhây'ä' Yôesiví'piye' iyûusu'ámí'in, hediho in hangintan óemääní ûnhanginnánídi. Na'inbí Sedó Yôesi khâagipí t'owa t'ähkí báyéki háäwí napäyi', hedí wí'ovây't'e'yopí dida'póedí. ⁶ Hewânbo bîndaa'andi, pín ta'ge haydi úvíwhäyú-í wovây määní'in. Wí'úví'âyîngimäänípi háa wovây määní'in háa wovây määnípi'in. Wí to'wí pín ta'ge haydi iwhâyundepí'-á wí p'oe oepiyá nääpiyá wäadi óechänumáa'i waagi'bá namuu. ⁷⁻⁸ Wí to'wí kí'bi namuu'ívi ánskaa wí'ûnta'gemuupí, hedí tobá háäwí i'an wânbo híwó' wí'i'ähkéé-ípi. Hediho i-á wí'ûnkhây'ähpí na'âaní'in háäwí nada'póe'i Na'inbí Sedó Yôesidi óemääní'in.

To-an ta'gendi kodit'owa namuu'

⁹ Wí to'wí Jesus-ví'piye' iwhâyunde'i namuu'i sehkanäwó'gí wówátsi thaa ihondá ûnkhây'ä' nahíhchanpúwí'in, gá Yôesi Tádádi kw'áye óesógedân. ¹⁰ Hedá wí to'wí Jesus-ví'piye' iwhâyunde'i kodit'owa namuu'i-á wá' ûnkhây'ä' nahíhchanpúwí'in Yôesi Tádádi áagépiye' óesógedí, gá in kodit'owa dimuu'indá háä ahkónu i'gewi póvi'ây nasaa'i waagibá dihäänídan. ¹¹ I than napeedi natsäwäpóe ihaydi, i tãa t'ähkí óet'awende', hedá i póvi-á t'ähká nathanändedá wíyá sa'wó'di wínamuupí. Wí to'wí kodit'owa namuu'i-á wá' hanbá ûnpo'. Wa'di wíyá shánkí chã' it'andedibo naháani.

Híwó'di-á híwó'pí'-á, wäähädan na'ä'?

¹² Wí to'wí óetayinde'i' it'ôephadeyää'andi-á nahíhchanpúwí, gá híwó' ívi tayí' diwedi napee ihaydi wówátsi nahándepí'in ûntsäawhihkedée-í, wí ää'i páadé napówá'i háäwí híwó'di ikénde waagibá. Yôesi Tãa ívi tũ imägi kin ovâykhây mää'in in to'wëndi óeséegí'ingí'in.

¹³ Hewânbo wí to'wí óetayinde' ihaydi wên t'aywó'nin nakanda'dá wí'ûnkhây'ähpí Yôesi Tádá ônchänú-í'in. Háäwí yä'däapí' namuu'i há'to ûnkoedí-í Yôesi Tádá óekannamídi nat'aywó'kandá'-ídí, hedí Yôesi Tádádi wânbo-á to'wí wânbo wí'óet'aywó'dikanyómä'pí. ¹⁴ Hewânbo wí to'wí háäwí hânho nada'dibo t'aywó'diwe itóe'ó ikéyídi. ¹⁵ Hedí ívi pí'nä khó'yé nat'aywó'kandá'di, iwedi t'aywó'diho napuyä, hedá shánkí wânbo wíyá it'aywó'dodi pedee iwe napóyá'.

¹⁶ Hedânho naví tí'ûuwín páadé'in wâyséegí'in, piháa wí'úví'ánshaamá've-ípi ná'i háäwí i'gedi. Yôesidá wídítumáapí git'aywó'dikandá'-ídí. ¹⁷ Háäwí t'ähkí híwó'di namuu'i dímägi'i-ádi, hedá háäwí ta'gendi yä'däa'ida' namuu'i dînmâyä'dádi, makówádí gínpóyá'. Yôesi Tádá t'ähkí i kohthay oe makówá nasaa'i ikhíyé, hedí ná'i kohthay-á háa nakeet'óe waagi na'egópo' hedá dâý'óhkhuy'o', hewânbo Yôesi-á wína'egópo'pí. ¹⁸ I-ân napida'di wówátsi ts'aamin dímägi, ívi ta'gen tũ ûnmuu'i íviwhäyú ihaydi. Kin i'an hedânho t'ähkí ts'aabi háäwí ipakhây mää iwedi na'indá in páadé'in ts'aamin gimuu'in waagi'inbá gípúwídi.

Háa Yôesidi na'in dítumáa waa wígiwänpídat'óe-ípi, hewânbo ívi'ámí-á

¹⁹ Navi tí'ûuwín páadé'in wâyséegí'in, ná'i háäwí wâytu'andi' únhanginnânho'. Hedânho háädi waa íkhâymúní Yôesiví tuu úvít'óyaanídí. Wí'úvíwó'onnamípí úvíhée'amídí, hedí háäwí hí'índidibo wí'ít'ayyaapúyá'bé-ípí. ²⁰ Git'ayyaapóedá Yôesiví tuu wí'ây'a'gindopí, hedího i háäwí i natú' híwó'di namuu'in wí'ây'opí. ²¹ Hedího t'ähkí i híwó'pí' namuu'i' úvíkanmáa'i bînyoe'amí, hedá ná'i báyéki híwó'di namuupí' unbí pí'ná khó'yé úkw'ó'di-á bînyâa'amí. Yêngipídibo Yôesiví tuu bînkéyí. Ná'i tuu-á unbí pí'ná khó'yé únsogedee wí ko'yí waabá, hedí nasôedi in kay imáa unbí háa wovây'aywoenídí.

²² Hewânbo iví tuu bîn'a'ginnamí, wí'íwânpit'ôe-ípí. Yôesiví tuu ít'oedi hewânbo í'ándedi wí'únhây'ähpí háa natú waa úví'amí'in, unbí ánskaa-á piháa únmuu. ²³ Wí to'wí Yôesi Tádáví tuu nat'oedi hewânbo i'a'gindopídá, i-á wí to'wí waagi'ba namuu ip'oetsíwhayedí iví ts'ay háa únchaa waa imúnde'i', ²⁴ hewânbo tobá ipimú' wânbo', i p'oetsíwhaye namuu iwedi iyâa'an dihaydi, wesebo' ún'ódénde' háa únchaa waagi. ²⁵ Hewânbo wí to'wí Yôesi Tádáví tsontuu híwó' ónt'óyandedí, hedí wí'ún'óde'pí háa nat'oe'in, hewânbo háa Yôesidi óetu'o waagi i'odi, t'ähkí iví tsiyekan diwe nahíhchanpúwí. Ná'i tsontuu-á t'ähkí híwó'dida' namuu, hedí t'owa ovâyma'p'ädinde' inbí t'aywó'di iwedi.

²⁶ Wí to'wí ná'ándedi Yôesi óe'a'ginnamá'in, hewânbo háhsó'yó'i namuudá, wí'bo ip-ihôeyó'o', hedí iví tsiyekandá háagi' wânbo wí'únchä'muupí. ²⁷ Hewânbo wí to'wí Yôesi ná'inbí Tádá ta'gendi óe'a'ginnamá'i-á kinnân íkhâymáa: In to'wên yíyápi'indá tádápi'indá dimuu'in hedá in kwiýä' inbí senä' dínchuu'in dimuu'indá idi ovâypuwäkhâymáa ovâykhäge'namídí inbí t'ôephade iwedi ovâyya'a'amídí, hedá wá' ipi'âyîngi'amí hedânho ná'i yä'däapíkan in t'owa Yôesi Tádá dâytaapi'in díví'o'i namuu'idi wí'ôepeedee'amípídí.

2

Wígínkhây'ähpí git'owayoe git'ôeni'in

¹ Tí'ûuwín páadé'in, Ná'inbí Sedó Jesus Christ i shánkí hay'iví'piye' úvíwhâyunde'. Hedího wáy wên t'owa shánkí híwó' wíwîn má've-ípí in wé'ge'inbí'wedi. ² Ma'di kinbáho namúní: Wíye senä' unbí méesate ee dats'ûndi, i wí' namantomuu óedodi napa'annin, sa'wó'dá ná'aamuu, hedí i wí'-á sehkanäwó'dá ná'aamuu, ³ hedí ma'di i shánkí sa'wó'di ná'aamuu'i bîn'a'gindi bîntumáa, "Hä'i shánkí híwó'di púwéde eedi ósoge," hewânbo i sen híwó' ná'aamuupí'-á bîntumáa, "Ówáy hângedibo ówínú, háa naví ân nú'bo ósoge," ⁴ hedáho kin úví'odá nakeepo' íchanpo'in wí sen shánkí híwó'di namuu'in i wí'ví'wedi, hedânho unbí ánskaa híwó'pí únmuudibo t'owaví'gedí úví'ánsaamä' háawin dimuu'in.

⁵ Bít'óyanbe naví tí'ûuwín páadé'in wâyséegí'in, Yôesi Tádádí in t'owa ovâyde'man in wé'ge'in t'owadi ovâytumáa'in sehkanäwó' diwówayi'in dimuu'in, hewânbo shánkí kodit'owa waagi'inbá dimuu pí'ná khó'yé inbí whâyú Jesus-ví'piye dínmuudi. Yôesi Tádá iví tuu imági in to'wêndi óeséegí'in i-ádíba oe makówa dikwó'ní. ⁶ I sehkanäwó' nawówayi'i namuu'i-á bînháawaagimáa. Hewânbo ti wí'únhanginnáhpí'an in kodit'owa dimuu'indidânho wovây't'äámáa, hedá wovây'tuyó'diwekáyä'. ⁷ Christ-ví kháwä ún'a'ginmuu, hedí t'owadi in Christ-ví'in ímuu gin wovâykháyä'de', hewânbo in kodit'owa dimuu'indidá iví kháwä-á ón'a'ginhánúnde'.

⁸ Ná'in tsontuu Yôesiví ta'nin diwe nak'óe'in in shánkí'in namuu: Un úvípíséegí waabá, to'wên t'ähkí bînséegíhûuwí.

Hedí ná'in tsontuu bîn'a'gindodáho', híwó' úvíkanhon. ⁹ Hewânbo wáy wên t'owadä' in wé'ge'inbí shánkí híwó' bînmáadä, handidi úvít'aywó'do', hedí Yôesi Tádá t'aywó'kannin wovâyshaa, gá iví tsontuu únmuu'in bîn'a'ginhánúndedân. ¹⁰ Wí to'wí wên wéhpí'indá Yôesiví tsontuu únmuu'in i'a'ginnanpídá, tobá i wé'ge'i tsontuu i'a'gindo wânbo', hanbá namuu t'ähkí tsontuu i'a'ginhánú waabá. ¹¹ Kinho namuu: Yôesi Tádá natú, Wíyá to'wíwí kwiýó-ádi háa sedó-ádi wí'úvíwhqhkwmá've-ípí. Hedá Yôesi Tádábá natú,

Wíwînt'owat'ahánu'bé-ípi.

Hedânho tobá wíyá to'wíwí kwiyo-ádí háa sedó-ádí wí'úvíwhqhkwmáapí wänbo', wí to'wí bînhaydi Yôesiví tsontuú t'ähkí bîn'a'ginhánú waagibá úví'an. ¹² Yôesi Tádádí dítukankhâymáa háa híwó'ây'a'ginnin háaây'a'ginpí'in iví tsontuú, ná'i tsontuú-á ûnkoedi na'inbí t'aywó'di iwedi díma'p'ăđi-íđi. Hedânho úví'âyîngi'amí háa ítû'indá úví'o'indá. ¹³ Năă-á t'owaví'piye' na'in gisehkanăpóepíđi, owáy i thaa Yôesi Tádádí t'owa háa híwó' háa híwó'pí díví'annin ovâykeekw'óđi ihaydi, i-á wá' na'inbí'piye' wínasehkanăpuwagít'óepí; hewänbo gisehkanăpóedáho', há'to dítuchănú-í.

Na'inbí whäyü-ádí hedá na'inbí tsiyekandáđi

¹⁴ Navi tí'ûuwîn páadé'in, tobá wí to'wí natû' wänbo in whäyü Jesus-ví'piye' imáa'in, wây-á t'owa idi híwó' wí'ovây'ohpíđáho', tí ná'i to'wíwí hí' ûnchă'muu? Tí Yôesi Tádádí ôn'aywoení wí to'wí kí'mîn whäyü ûnmuuđibo'? Yoe, há'to'. ¹⁵⁻¹⁶ Gá kinnân: Ma'di wí sen háa wí kwee Jesus-ví'piye' iwhâyunde'i koegî-á awegî-á ûntáy, hedi bînwănpitumáa, "Sengidi ópûn, Na'inbí Sedó Yôesidânho wóekhăge'namí uví awegî'-ádí koegî'-ádí măn'hóníđi." Kin úví'odi hebo undi wí'bo i hăăwí ûntáy'i wíwînmăhpíđá, unbí tuú háagî' wänbo wí'ûnchă'muupí. ¹⁷ Hediho whäyüđá' bînmaađi hewänbo wây-á t'owagî' híwó' wíwîn'ohpíđi, unbí whäyü-á wí'ûnchă'muupí.

¹⁸ Hewänbo ma'di wí to'wí natûnî, "Wáy wên t'owa in whäyüđá' dăymáa, híwó'di tsiyekandá yoe, hedá wây-á wëndá híwó'di tsiyekandá' dăymáa, whäyü-á yoe." Hewänbo to'wí kin natúđáho naadi dótu'âamí, "Wí'ûkoedipí dînkeeyamí'in Jesus-ví'piye' biwhâyunde'in híwó'gí hăăwí bikanhonpíđi, hewänbo naadá wînkeeyamí naa dăywhâyunde'in i híwó'gí hăăwí dăy'o'íđibo'." ¹⁹ Untû' wí'đá' Yôesi na'ân gin biwhâyunde'. Híwó' namuu há'wâa biwhâyundedi, hewänbo in yă'dăapi'in p'oweaahăa wänbo wá' hanbá dívíwhâyunde', hebo híwó' díví'âamíwí'wedi diwănpithăthapo' dikhuwôeda'di.

²⁰ U ánshaapí' unmuu'i', naadi wítu'anpí'an, tobáhăa Christ-ví'piye' biwhâyunde wänbo', híwó'gí hăăwí bikanhonpíđá uví whäyü-á wí'ûchă'muupí. Tí wíyá wînthaykw'ôení'in unda'? ²¹ Tí wí'û'ánshaapí'an, na'inbí hehăăwi thehtáy pahpăa Abraham nakhâymuuwân iví ay Isaac ipihéyíđi i antăa k'éwé, háa Yôesi Tádádí óeyôn waagi. Gá kin nakhâymuudânho', Yôesi Tádádí óechăa t'aywó'di wí'imáapí waagi. ²² Uhanginná háa ûnpóe'in. Yôesiví'piye' iwhâyü, hedá wá' háa Yôesi natsonpóe waa i'an. Hediho háa Yôesi natsonpóe waagi i'andibo' ikeeyan ta'gendi Yôesiví'piye' iwhâyunde'in, ²³ hediho iwedi nathaypóe háa Yôesiví tă'nin diwe Abraham-bí'gedi nata'muu waa, kinnân:

Abraham-di Yôesi Tádáví hí' ônwhäyü,

hedi iví whäyü ûnmuuđi Yôesi Tádádí óechăa t'aywó'di wí'imáapí waagi, hedá Yôesiví k'ema ûnmuu kin óetu'an. ²⁴ Hediho ûnhanginná Yôesi Tádádí wí to'wí óechăamáa t'aywó'di wí'imáapí waagi iví híwó'di tsiyekandi iwhâyukeeyodi, in whäyü imáa'in nawănpitúđiđá'ba yoe.

²⁵ Hedi hanbá ûnpóe ná'i kwee Rahab wänbo', i-á senă'bí'piye' iku'p'áy'é'i namuu. Hebo tobá hă'bi namuu wänbo', in wíye Hudíyo senă'kaadi dapówá'in i búu'ú dănmúníđi ovănkăge'nan, hedi wây-á pí'wên p'óegé i'gedi dawáymu-í kin ovăntu'an hedânho in búu'úwîn t'owadi wí'ovănhéyípíđi. Hedáho kin ovănkăge'nandibo Yôesi Tádádí Rahab óechăa t'aywó'di wí'imáapí waagi.

²⁶ Wí to'wí iví túu'úđi i p'oweaahăa ûnpeedá chu'i namuu. Hedi hanbá namuu wí to'wí iwhâyunde'i hewänbo híwó'gí hăăwí wí'i'opíđi. Iví whäyü-á chu'in waagi'inbá ûnmuu.

¹ Tí'ûuwín páádé'in, báyéki un diwedi wí'úñkhây'ähpí ída'í'in háhkannin íkwodee-í'in Yôesiví tuu in t'owa ovâyhá'amídí, gá gínhanginnândân Yôesidi na'in háhkannin gimuu'in háa ív'í'o'ín shánki áyíngidi dínmúni'in in wé'ge'in t'owa háa díví'o'ínbí'wedi.

² T'ähkídíbo háyân wänbo piháa ív'í'o'. Wí to'wí piháa natuhpi'-á t'ähkí yä'dâa'i namuu, i-á iví wówátsi t'ähkí itsonmáa. ³ In kwäyêe âysówhi'opí'an, hedânho háa gida' waa díví'amídí. Handidi inbí túu'ú t'ähkí âybéede'. ⁴ Bí'ánshaa'an wá' wí p'oe iwe nayi'i kophênbay i'gedi. Tobáháa gáhâyú'i namuu wänbo', hedá wí waa kay'idi óesayhúya' wänbo-á, i to'wí isanhondi' wên phéphá'ay híyää'inda' tí'ûupiye' nachá'nin namuu'indidibo hanginpi' ibéede' háa nada' waa. ⁵ Hedi hanbá namuu na'inbí hân. Tobáháa na'inbí túu'ú eedi in hân híyää'inda' namuu wänbo', báyéki ívíyêngihée'o', hääwí t'ähkí gihá waabá.

Wí te'k'ayáa iwe nakoye'di nakopí'áa waabá napúwí, tobá páádé ihaydi i phaa híyää'i namuu wänbo'. ⁶ Hedi hanbá na'inbí hân gínmuu wí phaa waagibá. I phaa oe péyége nakw'ó'didá na'inbí hân dínphaa'o' waagibá gínpo', hedi wí phaa waagibá na'inbí hândibá na'inbí wówátsi t'ähkí dínpedee'o'. Báyéki híwó'pí' na'inbí hân diwedi gínpi', hedi wíyá hääwídi wänbo na'inbí túu'ú iwe gínkw'ó'didi yä'dâapi'in wídípa'pí in hândi dí'o waagi. ⁷ T'owa ho dâysahánú hedá náa wa' dâysahánúnde' t'ämägi'in animáa dimúni'in, tsidé hääwêndá, pâyü hääwêndá, hedá mâap'oe iwe dívíkohsaymáa'in dimuu'indá. ⁸ Hewänbo to'wí wänbo wí'úñkoedipi' iví hân isahánú-ídi. Na'inbí hândá ná'i yä'dâapi' tuu wínahí'wóyí'di'pí, hedá whánpüuví só'p'oe waagi'badá napi'den. ⁹ Na'inbí hândi na'inbí Tádá Yôesiví'gedi híwó'gí ívíhée'o', hewänbo na'inbí hândibá t'owaví'gedá híwó'pí' namúni'i-á ívíhée'o', tobá Yôesidi in t'owa i namuu waagibá ovâykhíyê wänbo'. ¹⁰ Hedi kindidi ná'in sóphogedá wí'gíndí híwó'di-á híwó'pí'-á gíntuhpi' tobá wéhpí'inda' gísóphomuu wänbo'. Naví tí'ûuwín páádé'in, kindá wí'gínkhây'ähpí ív'í'âamí'in. ¹¹ Tí wí p'ohpee iwedi wêege'i p'oe napée-í, sūwägi' híwó'di-ádí híwó'pí'-ádí? Yoe, há'to. ¹² Naví tí'ûuwín páádé'in, tí wên fig tay iwedi na-olive-páa-í, hedi háa wên úuva áaphäa iwedi na-fig-páa-í? Hedân yoe. Hedá wá' wí p'ohpee ähsää'i' iwedi híwó'di p'oe sūwägi' namuu'i há'to napée-í.

In kodi'nin hangintan háawin namuu

¹³ Tí to'wí un diwedi báyéki ûnhanginná hedá ihangintanmáa? I-á ûñkhây'ä' yä'dâa'in wówátsi ihûuwí'in, hedá híwó'dá íkanhûuwí, hedi iyengi'anpídí ikeeyâamí ta'gendi ihangintanmáa'in. ¹⁴ Hewänbo unbí pí'ná khó'yê wây-á t'owa bínkaygi'amí'in ída'di, hedi háa shánki kw'áye úvípitége-í'in ída'di in wé'ge'inbí'wedi, wí'úvíyêngihée'amípi báyéki íhá waagi. Han úv'í'odáho' úv'íwänpíhóeyómáa. ¹⁵ Yôesidi ta'gennin hangintan dímgídá kí'mín wí'gímúnípi, hewänbo in to'wên han dívíkanhonnindáho i hääwí náa oepáa k'aydi namuu i'gedidá' díví'ánshaa'o', hedá háa inbí pí'ná khó'yê diwänpichaa waagidá' díví'o', hedá hääwí i Penísendi na'ä'i-á dâyhon. ¹⁶ Hedi to'wêndi in wé'ge'in t'owa ovâykaygi'amí'in dida'di, háa shánki dívípitége-í'in dida'di in wé'ge'inbí'wedi, iwedi dínwänpit'aypa', hedá hääwí t'ähkí híwó' namuupi' dívíkhây'máa. ¹⁷ Hewänbo i to'wí oe kw'áye na'ándidi híwó'nin hangintan dímgídá, na'in pí'ná khó'yê híwó'didá' gínkw'ó, hedânho wí'ívíyá'be-ípi, hedá ûnp'oe kháapi'in gímúni, hedá wé'ge'inbí'ánshaa-á ây'a'ginnamí, hedá in dâyt'ôephadehonninbí'piyá gisehkanápúwí hediho báyéki híwó'di ingí' ây'âamí, hedá t'ähkí t'owa handá' âymá've-í, hedá wí paa waagibá wí'ívíyánúmá've-ípi. ¹⁸ Hedi wên to'wên dívít'aymáadi na'indi ây'wóyí'dáho', kindidi na'in wá' wí'ívit'aymá've-ípi, hediho iwedi báyéki híwó'di napi', wí híwó'di ko'yi óekoe iwedi báyéki nahäapayedí' waabá.

4

Háadan i hääwí ída'í' wí'ún'ähpí'

¹ Háadan wáy wên un t'owa úvíyánde? hedá úvít'aymáa? Hääwídi unbí pí'ná khó'yé wovâyhânbo waa íchaa, gá häädi wânbo t'ähkí únwânpihéegínání'inda? ída'dân. ² Ihaykanpí'inda? ímuu, hewânbo hääwí ída'i wí'úkw'óhpi, hedânkun idakhâymuu bînt'owat'ahánú-ídí inbí hääwí dínmuu'i bînhónídi. Thúuto'in ímuudi wé'ge'in t'owaví hääwí ída?, hewânbo wíwínhóndepídi indádi úvíyánde hedá úvít'e'yo? Hewânbo hääwí wí'úkw'óhpi gá Yôesi wíwíndaa'opídan. ³ Hedi bîndaa'odá wíwovâymahpí, híwó'di ánskaa únmuudiibo wíwíndaa'opídi, wí'bo wovâywânpihíhchannamídi ná'i hääwí bînhóní'in ída'di. ⁴ Ti wí'únhanginnáhpí'an wí to'wí in t'owa Yôesi dâytaapí'inbí tsiyekan óhí'andá Yôesiví hânbi' waagi' bá napaa. Undá ha'wâa úvíkanmáa, hedi handidi ná'i hääwí Yôesiví shánkí bînséegídiho?, wên kwiyá' waagi'inbá ípaa inbí sená' dâyyoe'andi wây-á pí'wên sená'dádí dívíthayé-ídí. ⁵ Wí'í'âanípí piháa natû'nin ná'i hí' Yôesiví ta'nin diwe nata'muu'i?, "I p'oewaahâa Yôesidi dîntógi'i nathúupo'di hânho nahääwída?" ⁶ Hewânbo Yôesi-á báyéki na'inbí'piye' nakhâge'pâ't'ôe. Hedânkun iví ta'nin diwe ûntû? To'wên diyêngit'ôe'in dimuu'in Yôesi Tádadí ovâyyoegi'o? Hewânbo to'wên diyêngit'ôepí'in dimuu'indá Yôesi Tádadí iví séegísehkaná ovâyma'.

⁷ Hedáho Yôesi Táaví'piye bípimáa hedânho i-á unbí tsondi únmunídi, hedá bíkay'an Penísendi bînyoetu'amídi, hedânho i-á unbí'wedi nashání. ⁸ Yôesiví nú'piye bíhadi, hedá i-á unbí nú'piyá shánká íhádi-í. Un t'aywó'kannin ímuu'in, bînyá'dâapítsiyekanwóyí? Un to'wên unbí ánskaa wí'únta'gemuupí'in, binyâ'an há'i t'aywó'di unbí pí'ná khó'yé bînmáa'i? ⁹ Unbí t'aywó'di únmuudi bítaachanpuwave, hedá bík'áykhaapuwave, hedá bísíhtää. Íséeyêení'in únkây'ä' íp'âyêeniví'wedi. Íhíhchaa-íví'wedi, bînkeeyamí ík'áykhaapóe'in. ¹⁰ Yôesiví páadépiye' áagé'in bípuwave, hedi idáho shánkí kw'âaya wovâytege-í.

Wây-á t'owaví'gedi híwó'pí wí'úvîhéé'amípí

¹¹ Tí'ûuwín páadé'in, wí'ná táye wí'úvítuúsúumá've-ípi. Wí to'wídi in Jesus-ví'piye' dívíwhâyunde'in ovâytuúsúu'odi háa inbí'gedi natû' híwó'pí'in dimuu'in, hanbá Yôesiví tsontuu' únmuu'in ôn'o?, gá Yôesidá dítumáadan na'inbí tí'ûuwín páadé'in han wí'ây'amípí'in. Hediho wí to'wí na'ándedi wí'únkây'ähpí'in i'âamí'in háa Yôesiví tsontuu' ûntû' waa, i-á i'a'ginnâamiví'wedi iwânpikeeyo' nachanpo'in ná'i tsontuu-á híwó'di wínamuupí'in. ¹² Yôesidá'mân tsontuupä'i namuu, hedi idá'bá ûnkoedi natúnídi háa ây'a'gindo' háa yoe. Idá'mân ûnkoedi na'inbí wówátsi dîn'aywoenídi háa díkwee-ídí. Hedânho ti unbí'we únk'ôe wí to'wí bînt'aywó'dichánú-ídí? Yoe, há'to?.

Wí'úvîpíhu-ípi

¹³ Bít'óyan un kin úvíhéé'o'in, "Nää thaa háa ma'di tha'di wí búu'ú gida' iwepiye' gimân, hedi i búu'ú iwebo wí paayo gikwo'ní, áyhääwíkumä-ídí âyku'ch'âanídá, báyéki wíyá chä' âyt'aanídí." ¹⁴ Wí'únhanginnáhpí háa unbí wówátsi tha'di únmuní'in. Unbí wówátsi-á wí okhí háy tãhkí nakeepo'i hedi wesebo nahánde'i waagibá únmuu. ¹⁵ Shánkí híwó' namuu kinnân ítúnídi: "Yôesi natúdáho giwówayêení, hedi kindá kindá ívíkhâymaa." ¹⁶ Hewânbo nää íyêngídi úvíwânpiphuude' háa úvíkhâymaa i'gedi. Hedi kin úvíhí'máadi, t'ähkí yä'dâapí'da' namuu.

¹⁷ To'wí ûnhanginnândi únkây'ä'in híwó' i'amí'in hewânbo i'anpídá, i-á it'aywó'do?.

5

In dikodit'owamuu'inbí t'aywó'di

¹ Nää bít'óyan un kodit'owa ímuu'in, unbí tsí'p'oe únmuní'i bínch'a' hedá bísítuwínú, gá báyéki t'ôephade ún'ädân. ² I báyéki hääwí úkw'ó'di únpedeepuwamân, hedá unbí aa hääwí únmuní'i-á kha'nindídá wovâykha'hon. ³ Unbí óedo-á kwä' ts'ä'i-á t'ähkí únpheñpeemân bînwânpite'kw'ódídi, hedi iwediho nakeepuwagít'ôe íkhâ'in, hedi han

úví'andibo bînt'ôephadekhâymaa, unbí túu'ú únmuu'i phaadi wovâyphakhanukhâymaa waagibá. Unbí hääwí báyéki únmuu'i bînte'kw'ódi hewänbo i t'ä'gi thaa-áho napowa'ä'.
⁴ Bít'óyan, in táhtsaa'in unbí nava i'ge dívít'ôe'anninbí kã'ää wíwínwá'âapí, hedí i chà' wí'ovâymagipí-á Yôesi imúnde hedí ûnhanginná in t'ôe'in bîn'âywannin. Hewänbo Yôesi oe makówa t'ähki itsonmáa'i nat'oe in dívít'ôe'annin diphahsanyidi dívítuwínunde'.
⁵ Nää oepáa k'aydi unbí wówátsi thaa sa'wó'gi bînpfadende', hedí t'ähki úntáy'i hedá ída'i-á bînkumände' únwänpihéegínánídí. Wên wáasí túu'in waagi'inbá ímuu, hewänbo kí'min wáasí ovâyhánunde waagibá i thaa napówa Yôesi Tádádí wovâyutuchánú-ídí.
⁶ Undi há'i in híwó'nin t'owa bînpankw'ôe'ó hedá bînt'ahánunde', hedí indá wídínkoedípí wovây'ahkhâa-ídí.

Bo'atä i'gedi James ita'nan

⁷ Hedáho tí'úuwîn páadé'in, bo'atádi bítsíkhakw'o' i shánki natsonyi'i namuu'i nawáy'ää pí'wehaydi. Un ûnhanginná háa wí to'wí iko'yiko'i namuu'i bo'atádi itsíkha'o'in iví híwó'di hääpaye iví nava iwe ûnkhâymuu pí'wehay. I-á ûnkhây'ä' itsíkha'amí'in i páadé'i kwandá i tí'úugé'i kwandádi napówa pí'wehay. ⁸ Un wá' hanbá bo'atádi úvitsíkha'äämí. Unbí pí'ná kó'yé bíkay'an, gá i shánki natsonyi'i namuu'i hanwaapída'dibo na'ädân.

⁹ Tí'úuwîn páadé'in, bînt'ôephadendedá wí'ná táye wí'úvíchänu'äämípí. Wí'ná táye úvíchänu'andá Yôesi natúní híwó'pí úví'annin. Christ-ân namuu i to'wí t'owa ovâykeekw'ôeni'i háa híwó' háa híwó'pí dívít'annin, hedí i-á hanwaapída'dibo na'ää-í.

¹⁰ Tí'úuwîn páadé'in, hádídí úvíyää'amí'in ûnhanginnánídí, bí'ánshaa'an in hân'oe'in Yôesiví tukhe'minbí'gedi, indá Na'inbí Sedó Yôesigí' dívíhee'an, hedí t'ôephade iwe ovâykw'ódi wänbo dívíyää'an. ¹¹ In diyää'indá híhchannin dimuu gin âytu'o'. Ít'oe háa hân'oe Job iyää'annin it'ôephadende wänbo', hedá háa Na'inbí Sedó Yôesidi äägéwän híwó'di igí' ôn'annindá. Kindidiho gínhanginná Na'inbí Sedó Yôesi hânho naséegísehkanät'ôe'in.

Ta'geda' ívíhee'amí

¹² Tí'úuwîn páadé'in, háa nää wâytukankhâymaa'indá báyéki nachä'muu. Unbí tų úvímädi wí'ítúnípi, "Ta'gendi ná'i oepáa k'aydi háa makówa nanân waagibá, ta'genbá naví hí' dînmuu." Nää'i tų háa wíyá tų kí'bi wí'ítúnípi. * Hewänbo "haa" gin ítúdáho', haa in namúní, hedá "yoe" gin ítúdá, yoe indáho namúní, hedânho Yôesidi wíwovâytu'äämípí híwó'pí úvíhee'annin.

Yûusu i'gedi James ita'nan

¹³ Wénä wên un bînt'ôephadendedi ûnkhây'ä' úvíyûusu'amí'in; hedí íhíhchandidá bînkha'wamí Yôesi bîntegé-ídí. ¹⁴ Wí to'wí nahaydá in méesatewin tsonnin ovâytukánnamí, hedí indá Na'inbí Sedó Jesus-ví kháwä' ônkháyä'dedi ná'i nahay'iví nú' diwindi ônyûusu'amí, hedá wí olive ka'p'oadá óe'äyú-í. ¹⁵ Úvíyûusu'odi Yôesiví'piye úvíwhâyundeda, i nahay'i nawówa-í unbí yûusu únmuudi. Kindidi Yôesidi i nahay'i hehkháa óemääni, hedí it'aywó'nandáho', iví t'aywó'di-á ôn'owóyé-í. ¹⁶ Hedânho wí'ná táye úvít'aywó'dihäätsi'amí, hedá wí'ná táyegí-á úvíyûusu'äämí, hedího handidi wovâyhehkháa'amí. Wí to'wí iví wówátsi ta'ge ihondiví yûusu-á ûnkaydi báyéki ûnkankoedi. ¹⁷ Yôesiví tukhe'bi ûnmuu'i', Elijah gin nakháwä'i' t'owada'ba namuu, i-á na'in waagi'ba namuu. Hewänbo kaygi'di iyûusu'andi nada'póe wí'ikwä'namípídi, hedí poeyeda pí'ge paayo ee nange kwan wänbo wídiyemupí. ¹⁸ Hedí wíyá iyûusu'an dihaydá, Yôesidi báyéki kwan ovâyemuu, hedí wíyá dínhääwípayedee inbí nan diwe.

* **5:12** In Hudíyo wídida'pí Yôesiví kháwä' ditúní'in, hewänbo Yôesi-á hää t'ähki ikhíyé'i namuu, hedího makówa-á ná'i oepáa k'aydá i'gedi dívíhí'máadi ta'gendi Yôesiví'gedi dívíhí'máa'in nathayk'óe.

19-20 Naví tí'ûuwin páadé'in, nă'in ni'gedi úvî'ânshaa'ámí: Wí to'wí in ta'ge'in p'óegé namuu'in diwedí ihânge'andi, hedí wíyá to'wídí óebundá, i to'wídí nă'i it'aywó'nandi' óebundi óekhăge'nan iví hăa ûnmuu'i péyégepiye wí'ûnmú-ípídí, hedá Yôesidá iví báyékí t'aywó'di ûnmuu'i' ônyâa'ámí.

In Páadé'in Ta'nin Peter Ita'nannin

¹ Naa Peter omuu, Jesus Christ-ví t'òekhuwa'i', hedì nǎ'in ta'nin wáyta'do' un t'owa Jòesi Tádádí wovâyde'mannin, un íthaa'in nǎ'i wé'ge'i nange eejé: Pontus-á, Galatia-á, Cappadocia-á, Asia-á, hedá Bythinia-á. Unbí ówíngedí t'owadí wovâykhèhpiye, hedì nǎa nǎ'i nan deeje íwadekw'ó. ² Jòesi Tádá hǎn'oebo ho ûnhanginnândi undá iví'in ípúuwí'in wovâyde'man, hedì iví Yǎ'dâa'i P'owəṣṣahhâdâ wovâykhâge'do yǎ'dâa'in ípúuwídí. Wovâyde'man hedânho Jesus Christ bîn'a'ginnamídí hedá iví ûnp'oe ich'áa'i'dá wovây'owêedí-ídí. Jòesi Tádádá iví sígísehkaná báyéki'bo wovâymâáni hedá wovâykhâge'namí ánsaaginpídíbo' íkwonídí.

Gínhanginná hǎäwí hânho híwó'di namuu'i' dípăkhâymáa'in

³ Gínkhây'ǎ' báyéki'bo Jòesi Tádá âykú'daa'amí'in, i-á Nanbí Sedó Jesus Christ-ví Tádá ûnmuu. Hânho na'inbí'piye nasehkanápóedí Jesus Christ óewáywówápaadi na'in wá' wówátsi ts'aamin dímgí. Hedího nǎa-á nǎ'in wówátsi âymáadi na'in giwó'onpoe'odí gitsíkha háa Jòesi Tádádí dín'amí waa. ⁴ Wí tádá iví ây wí hǎäwí ovâyjoe'an waagibá, oe makówá Jòesi Tádádí hǎäwí na'ingí' dîndenkw'ódi'i' dípăkhâymáa, hedì nǎ'i-á hǎnhay wânbo wínakayjee-ípí, háa wínapedee-ípí, háa wínahâanípí. ⁵ Jòesiví'piye' úvíwâyundediho iví kay ûnmuu'i'dí wovây'âyîngikhâymáa owáy i' t'ǎ'ge'i thaa napówá píhay. Hedì i' thaa-á hádídí i'dí wovây'aywonkhâymáa'in nakeepúuwí. ⁶ Hedího nǎa úvíhíhchanmá've-í tobáháa t'ámäge hǎäwí únpoe'o wânbo wovâyta'yí'nídí, hedì iwediho wí háy tǎhki bînt'ôephadende wânbo'.

⁷ T'owa wí óedo phaadi dâytayinde', dínhanginpúuwídí háa hǎäwí híwóhpí' i-ádí nawóemuu háa joe. Hedì hanbá nǎ'i hǎäwí kháa'i-á únpoe'o unbí wâyü wovâyta'yí'nídí, hedânho nakeepúuwídí háa ta'gendi úvíwâyunde'in háa joe. Hewânbo unbí wâyü-á nǎ'i óedoví shánkí wânbo únchǎ'muu. Wáy wí thaa-áho óedo-á nahâani. Hewânbo owáy Jesus Christ wíyá ipikeeyan dihaydáho unbí wâyü únmuu'i' únta'yîndi i'dí wovâytu'amí híwó' úví'annin, hedá he'ennindá wovâypa'í, hedího kw'áye wovâykw'ôení. ⁸ Undi Jesus bînsígí tobá wáymûu wânbo bînmû'pí wânbo'. Hedì tobá nǎa bînmúndepí wânbo' iví'piye úvíwâyunde', hedá iwedi hânho-á íhíhchan. Unbí híhchandá báyéki' únmuu hedá hânho sa'wó'di-á únmuudi ihay hí'-á wí'úkw'ôhpi bînthayyamídí háawi únmuu'in. ⁹ Hedì unbí wâyü únmuudiho ûnhanginná wovây'aywoení'in.

¹⁰ Hǎn'oe in Jòesi Tádáví tukhe'min âyîngidí dívíhá'o shánkí dínhanginnáanídí háa Jòesi Tádádí t'owa ovây'aywonde i'gedí, hedì i' hǎäwí híwó'di Jòesi Tádádí wovâypägi'o i'gedá dívíhée'o'. ¹¹ Christ-ví P'owəṣṣahhâ inbí pí'nǎ khó'jé dâymáa'i'dího ovâytu'an Christ-ví'gedí háa ûnpuwagí'o'in wa'dí únpóepídíbo'. Ovâytu'an Christ it'ôephadekhâymáa'in, hewânbo tí'úgédí báyéki' hay'i napuwagí'o, hedího hânho dívisó'dinde dínhanginpúuwídí hǎädi hedá hádídí nǎ'i hǎäwí napuwagí'o'in. ¹² Hewânbo Jòesi Tádádí ovâythayyan nǎ'i hǎäwí i'gedí dâyta'nandi-á ingí' wídínmuupí'in, hewânbo ungí'-ân. Nǎ'i hǎäwí-á hânho he'endi namuudi in makówáwin t'ôepa'aa'in wânbo hânho dida' i'gedí shánkí dínhanginpúuwí'in. Hedì nǎa nǎ'i thaa eejé i' Yǎ'dâa'i P'owəṣṣahhâ makówádí dînsandí'dí wây-á to'wên wá' ovâykhâge'nan Jòesi Tádáví híwó'di tun wovây't'ôe'amídí, hedì indá hanbá wovâyta'máa háa Jòesiví hǎn'oe'in tukhe'min ditú waagibá.

Jòesidi dítumáa gínkhây'ǎ'yǎ'dâa'in wówátsi âyhûuwí'in

¹³ Hedího un únkây'ǎ' íkhâymúuní'in ta'ge úví'ánsaa'amídí, unbí tsiyekandá bîn'âyîngi'amí, hedá pín ta'gedí itsíkhakwoní i' híwó'di hǎäwí bînhóení'i' owáy Jesus Christ wíyá nawáy'äädi nakeepóe ihaydi. ¹⁴ Undá Jòesi Tádáví ây ímuu, hedího háa natsonpóe waagi úvíkanhûuwí. Wa' Jòesi Tádá bîntaapídíbo háa íwânpichâa waa úví'an,

hebo nää-á ha'wâa unbí wówátsi wíwínhûuwípí. ¹⁵ Jôesi Tádá yä'dâa'ida' namuu, hedi i'di wovâyťuhkánnan iví'in ímúunídí, hediho nää-á häädi wänbo t'ähkí yä'dâa'ida' úvíkanhûuwí. ¹⁶ Iví ta'nin diwe iví hí' únmuu'i ginnân ûnta'muu: Naa yä'dâa'ida' omuudi un wá' únkây'ä' yä'dâa'inda' ímúuní'in.

¹⁷ Jôesi Tádáví'piye úvíjûusu'odi bîntu'o "Nanbí Tádá" gin, hedi i-ân namuu i' ûnhanginná'di' háa na'in t'owa wí'ínbo iví'o'in, hediho handa' dímaadi wí'ínbo ta'gendi dítu'o' háa híwó háa híwóhpí iví'annin. Hedânho wa'di nää oepáa k'aydi íkw'ôndibo únkây'ä' unbí wówátsi bînhûuwí'in i' bîn'a'ginnáadi. ¹⁸ Unbí hehääwin thehtáy pahpá'indá inbí wówátsi dâyhonnin wídínchä'muupí, hedi iwedibáho un íhâhpóe unbí wówátsi hanbá bînhûuwí'in. Hewänbo híwó ûnhanginná hääwídí nawá'âamuu'in unbí t'aywó'di iwedi íma'p'ânídí hedânho gin waagi wíyá unbí wówátsi wíwínhûuwípídí. I' hääwí nawá'âamuu'i-á kwăk'u ts'ä'i háa óedo wínamuupí. Hă'bi hääwí-áho hanwaapídíbo nahánde'. ¹⁹ Hewänbo Christ-á iví ûnp'oe ûnchä'muu'i' ich'áa'i'di iwá'âa. I-á wí k'úwá'ay ts'ä'ida' nataamuupí' waagi' bá namuu. * ²⁰ Wa'di Jôesi Tádá nă'i nan oepáa íkhíépídíbo Christ óede'man nachuu-ídí, hewänbo nää i' t'ä'ge'i thaa napowa'ä' ihaydiho nää oepáa k'aydi napówa gin ungí' i'amídí. ²¹ Hedi Christ i'annin namuudânho Jôesi Tádáví'piye úvíwâyunde'. I'dá Christ nachuu wänbo óewâywówápaa hedá hay'i namúunídí óesóge. Hediho nää-á Jôesi Tádáví'piye úvíwâyunde hedá ítsíkha háa i'di ungí' wovâykhâymáa'in.

²² In ta'gen háhkan namuu'in ho bîn'a'ginnandi unbí t'aywó'di únmuu'i' wovâyjâa'an, hediho nää-á únkodi ta'gendi unbí tí'ûuwín páadé'in bînsígí-ídí. Hediho úvíkhä-í pín ta'gedi bînsígíhûuwídí. ²³ Wíyá í'âypuýä waagibá ípóe, hediho nää-á i' to'wí hânhay wänbo nachuu-i'pí'ví ây ípóe, wí to'wí nachuu'uví'indá joe. Ginho únpóe Jôesi Tádáví tun bînwâyundedíbo'. Nă'i tundá wówá'i-á hedá na'egópoe'opí'-á namuu, Jôesi Tádáví ta'nin diwe nata'muu waagi. Ginnân natû':

²⁴ I' ahkónuwi táa nakhangí'o waagibá, t'ähkí t'owa-áho dihăanı, hedá t'owaví sa'wó'di hääwí-á wá' dínkhangí'o, i' pövi táa jâa nasô'i' nahăanı waagi' bá, gá i' táa-á nat'a'dân, i' póvi-á nawänpithanände'.

²⁵ Hewänbo Nanbí Sedó Jôesiví tundá há'to hânhay wänbo ûnhăanı. Hedi iví hí'-á wovâyťôe'andi-ânho namuu.

2

¹ Hedânkun, t'ähkí yä'dâapíkan bînjoe'amí. Wí'úvíhójo'amípí, paa dívíjánúmáa'in waaginbá wí'ímúunípí, wí'íthúut'ôenípí, hedá pí'wênbí'gedá wí'úvíjänăkíhí'má've-ípí. ² Wí hínchä'i ay nats'an'aypuýä'i nawâap'oda' waagibá, un wá' únkây'ä' hânho ída'í'in Jôesiví tun íhâhpúuwí'in. Iví tundá yä'dâa'ida' únmuu, hedá nă'i tundá unbí pí'nă khó'jé úkw'ôndi wovâykhóekhúumă', hediho bînhógidá unbí wâyü-á únkaypúuwí, hedá wovây'aywoení. ³ Hääwí nak'âagi'i bîndăadi híwó'di namuu'in ûnhanginpóe waagibá, ûnhanginpóe wá' háa Nanbí Sedó Jesus unbí'piye hânho híwó'di namuu'in.

Háawin Jôesi Tádáví t'owa dimuu i'gedi ithayyan

⁴ Jesus-á wí wówá'i k'uu waagi' bá namuu, hedi tobá t'owadi óejoegi'an wänbo Jôesi Tádádí óede'man, hedá Jôesi Tádágí'-á báyéki nachä'muu. ⁵ Un wá' wówátsi wovâymagidiho wówá'i k'uu waaginbá ípóe. Hediho Jesus-ví'piye úvíhâadi-í, hedânho un diwedi Jôesi Tádá wí méesate waagibá ik'úuwídí i' Yä'dâa'i P'oweahhâa iwe ithaayé-ídí. Hedi iwe un Jôesi Tádáví'piye úvípimăgi'indá owha' waaginbá ímuu, hedi in Hudíyo owha' hääwí Jôesi Tádá óemă' waagibá, undá hääwí unbí pí'nă khó'jé bînmăa'i-á bînmă', hedi Jesus Christ-di wovâykhăge'dodi nă'i bînmă'i'dá Jôesi Tádá óehíhchando'. ⁶ Jôesi Tádáví ta'nin diwe nă'i tun ûnta'muu háa i' Christ-ví'gedi natú waa:

* **1:19** Wên k'úwá'ây gi'min in Hudíyo t'owa dâyhănúnde Jôesi Tádá óemăänídí hedânho inbí t'aywó'di dínmuu'i' ovây'owóje-ídí.

Bít'ôeyan, naadi wí to'wí dóde'man,

i-á oe Zion diwe dósogekhâymáa. *

I-á wí k'uu tehpaá bé'dí shánkí natáy'i' waagi'ba namuu.

To'wên iví'piye dívíwâyunde'indá há'to dichanpúuwí híwóhpí'piye dívíwâyunde'in.

⁷ Hedího un iví'piye úvíwâyunde'ingí' i-á báyéki nachä'muu, hewänbo in to'wên dívíwâyundepí'ingí'-á ná'in iví'gedi nata'muu:

I-á wí k'uu waagi'ba namuu,

hedí in t'owa-á tewhátehpaa'in waaginbá-á dimuu.

Hedí tobá ná'i k'uu dâyoegi'an wänbo

i-á i' k'uu ee tehpaá bé'dí shánkí natáy'i waagibá napóe.

⁸ Hedá ná'in wá' Jesus-ví'gedi nata'muu:

I-á wí k'uu waagi'ba namuu,

t'owa iwe dip'íde'dedi dikanunde'.

Ha'wâa dínpo'e' Jôesi Tádávi tun únmuu'in wíðây'a'gindopídí, hedího i-áho natú nakhây'ä' gin dínpuuwí'in.

⁹ Hewänbo unnânkun in t'owa Jôesi Tádádí wovâyde'mannin ímuu. Undá owha' i' tsondi hay'ídi wovâykw'ódi'in waaginbá ímuu. Undá in to'wên Jôesi Tádádí in wé'gen t'owaví'wedí wovâywije'in ímuu. Undá in t'owa Jôesi Tádávi'indá' ímuu, hedânho i' shánkí he'endi hääwí i'an ní'gedi wé'gen t'owa bînhangin'ânnamídí. Jôesi Tádádânkun wovâythkânnan iví'in ímúunídí, hedí khun diwedí wovâywhahógídi iví sa'wó'di kohthay iwe wovâykw'ódi. ¹⁰ Wáymûu Jôesi Tádávi t'owa wí'ímuupíwän, hebo nää-áho iví'in ímuu. Wáymûu-á Jôesiví sehkanä wívîntaapíwän, hewänbo nää-áho únhanginná iví sehkanä wovâymagí'in.

Unbí wówátsi Jôesigí'ðá' bînñûuwí

¹¹ Un naadi wâysigí'indá, nää oepáa k'aydi unbí k'aygi ta'gendi wí'únmuupí, nâwe hây tãhkíðá'mân ípíyethaa. Hedânho kay'indi wâytumáa, ná'i yä'dâapíkan in wé'gen t'owa inbí tú' iwe dichäadi hânho dikanda'i-áho wí'úví'âamípí. Gi'bi hääwí-á unbí hâa-ádi ihänbo'. ¹² Undá ná'in t'owa Jôesiví'piye dívíwâyundepí'inbí jâa íji', hedího yä'dâa'i wówátsíðá' bînñûuwí'in únkhây'ä'. Gindídiho tobáhâa híwóhpí úví'o'in ditû' wänbo', in híwó'nin úvíkanhonnin dâymúuní, hedího owáy Jôesi dínpówá ihayðáho indi kw'áayébo óemá've-í.

¹³ T'ãhkí in nange'in tsonnin dimuu'inbí khómapho' íkwoní'in únkhây'ä', hedí gindídi Nanbí Sedó Jesus bînñíhchannamí. Háa i' nangewi kw'áye'i tsondi namuu'i' natsonpoe'o waa úvíkanñûuwí, ¹⁴ hedá in wé'gen tsonnin wá' bînt'ôeyaaní, gá indáho ná'i kw'áyewi tsondidi ovâykw'ódidân in t'owa yä'dâapíkan díví'o'in ovâythchäânú-ídi hedá in t'owa yä'dâa díví'o'inbí'gedá híwó dívíhée'amídá. ¹⁵ Jôesi nada' híwó úví'âamí'in hedânho t'owa ánsaapí'in dimuu'in hedá háa dívíhí'máa'in dínhanginnáhpí'in dimuu'in háabo híwóhpí' wíðâyamá've-ípi unbí'gedi ditúunídí. ¹⁶ Undá pan wí'ímuupí, hedího pan dimuupí'in waagi'in unbí wówátsi bînñûuwí. Hewänbo íma'p'ä'nin íwänpimuudibo wí'í'âanípí únkodí'in áyîngipídíbo yä'dâapíkan úví'âamídí. Nää-á Jôesiví t'ôe'in ímuu, hedího i'gí'ðá' unbí wówátsi bînñûuwí. ¹⁷ T'ãhkí t'owa bîn'a'ginñûuwí. In méesate'in tí'úuwín páadé'indá bînsígíhñûuwí. Jôesi-á bîn'a'ginmääni. Hedá i nangewi kw'áye'i tsondi namuu'i' wá' bîn'a'geeni.

In pant'ôe'in Christ-ví t'ôephade iwedí diháhpúuwí

¹⁸ Un pant'ôe'in ímuu'in, unbí tsonninbí khómapho' úvípikw'ôení tobáhâa wovâytsónmáa wänbo'. In t'ãhkí bîn'a'geeni, in híwó'nin dimuu'in hedá in únpo'e kháapí'in dimuu'indá'ba joe, hewänbo in t'ayjaa'in dimuu'in wá'. ¹⁹ Tobá wên háawên híwóhpí'in wí'úví'ánpi wänbo wovây t'ôephadekannandáho', Jôesiví'gedi úví'ánsaamáadí

* **2:6** Zion-dá Jerusalem bú'-ân namuu.

nã'i wăhkan wovây'andi' úvíăă'andá, Jôesi-á undádí nahíhchanpúuwí. ²⁰ Yă'dâapíkan úví'odi wovâywhăđidi úvíăă'andáho', i'gedi wí'úvíjēngihée'ámípi. Hewânbo tobá híwó úví'o wânbo wovây't'ôephadekandodáho', hedá úvíăă'andá, Jôesi Tádá undádí nahíhchanpúuwí.

²¹ Jôesi Tádádí wovây'tuhkánan iví'in ímúunídí hedânho bînt'ôephadende wânbo úvíăă'ámí'in íhăhpúuwí, gá Christ wá' ungî' it'ôephadedân. Gindidi wovâyjéye háa únkhây'ă' úví'ăámí'in, hedí iví ahtaa i'gebá ímú-í. ²² Christ wáymûu wânbo wí'it'aywó'nanpí, hójo wânbo iví sóphogedi wí'únpeepí. ²³ Jänákí ôehée'andi ôetunsú'an dihaydá, in to'wên gin ôe'annin wí'ovây'tunsú'anpí. Ôet'ôephadekannan dihaydá wínatúhpí t'ôephadedíbá ovây'wáywá'ăa-í'in, hewânbo Jôesi Tádáví mange wí'bo ijoe'an, gá Jôesi Tádádá'mânho ta'ge natú'dân háa híwó háa híwóhpí wí to'wí i'o'in. ²⁴ Christ-dá phé'win deedi ôet'ôhtăgek'û'dí iví tú'dí nanbí t'aywó'dí dínho'. Nachuu ihaydá na'in wá' gichuu waagibá gipóe, nanbí t'aywó'dí iwedi díweejé-ídí, hedího năă-á nanbí wówátsi ta'ge âyhûuwí'in gínkhây'ă'. Christ-ví wăhkandi undá íwówa waagibá ípóe. ²⁵ Wên k'úwá dipedeji'in waaginbá ímuuwân, hebo năă-á unbí âyí'diví'piyebá íwáypówá, i'dá unbí hăă wovây'âyí'do'.

3

Háa in dikhóhtsaakw'ó'nin dínkhây'ă' dithaaní'in

¹⁻² Un kwiyă' íkhóhtsaakw'ó'nindá wá' wâytu'ámí, únkhây'ă' unbí senă'bí khómapho'dí íkwoní'in. Mađi wáy wên senă'dá Jôesi Tádáví tun wí'ônwâyundepí, hewânbo Jôesi bîn'a'gindodi yă'dâa'in ímuudá, unbí wówátsi wovây'múuní, hedí gindidi tobá undá háabo Jôesiví'gedi ítúhpí wânbo in wá' mađi iví'năpiye dívíjăanú-í. ³ Wí'úvíkhăă-ípí shánkí sa'wó'nin ímúunídí unbí phó hânho bînkodi'odíbo', háa báyékí hăăwí ôedodi napa'andi úvítóe'odíbo', háa nachă'muu'i' aadi úví'awendedíbo'. ⁴ Gin úví'ăámíwí'wedí unbí pí'nă khó'jé nakeet'ôepí iwe yă'dâa'in ímúuní. Gindidân shánkí sa'wó'nin waaginbá ímúuní. Unbí wówátsi jēngiginpídíbo hedá hanginpí híwó bînhondi, gindidá hăăđi waa sa'wó'nin ímúuní. Jôesi Tádá-á natú, gin úví'odá, nă'i-á shánkí igî' únchă'muu. ⁵ Gindidânkun in hăn'oe'in kwiyă' Jôesiví'piye dívíwâyunde'in sa'wó'nin waaginbá dimuu, inbí senă'bí khómapho' dikw'ôndi. ⁶ Sarah wá' ha'wăa ikanhon. Iví sedó Abraham ônt'ôeyande', hedí ôetu'o' iví tsondi gin. Hedí năă undá yă'dâadă' úvíkanhondáho hedá khunwôeda'ginpídíbo jashaginpídíbo' íthaadá, undá Sarah-ví a'yûn ímuu waagibá napúuwí.

⁷ Un senă' íkhóhtsaakw'ó'nin wá' únkhây'ă' híwó'dí hangintandi unbí kwiyă'dádí íthaaní'in. Indá un waagi wídikaypí, hedá wá' in wówátsi nahândepí'in Jôesi imă'in indádí wé'ge bînkhonkhây'măa, hedího únkhây'ă' bîn'a'geení'in. Híwó bînmă've-í hedânho híwó únkoedí-ídí wé'ge indádí úvíjûusu'ámíđí.

Híwó íví'ăámí tobáhăa dít'ôephadekando wânbo'

⁸ Hedá năă-á t'ăhkídíbo-á wây'tuhkankhây'măa, únkhây'ă' wéhpêe ánskaa'indă' ímúuní'in, wí'nă táyeví'piye ítaachanpúuwí, tí'ûuwín páadé'in ímuu'in waagibá úvímă've-í, wí'nă táye úvísehkanăhûuwí, hedá wí'íjēngit'ôenípí. ⁹ Wí to'wídí jänákí wovây'andi háa wovây'tunsú'andi, híwóhpí'díbá wíwínwáywá'ăa-ípí, hewânbo Jôesi bîndaa'ámí híwó ôn'ámíđí. Hannânkun Jôesidi wovây'tu'an úví'ăă'ámíđí, iví'in ímúunídí wovây'tuhkánan dihayđi, hedânho un wá' híwó i'dí wovây'ăámíđí. ¹⁰ Iví ta'nin diwe ginnân ûnta'muu: Wí to'wí iví wówátsi híhchandi ihûuwí'in nada'í'

hedá híwó'dí thaa nada'dá,
wí'únkhây'ăhpí yă'dâapí tun ihée'ámí'in
hedá wínahótot'ôenípí.

¹¹ I' yă'dâapí' namuu iwedi ijăa'ámí'in únkhây'ă' hedá i' yă'dâa'i namuu'ida' i'ăámí.
Pîn ta'gedi íkhăă-í hăăđi wânbo t'ăhkí tsaaginpídíbo iví wówátsi ihûuwíđí,

12 gá Nanbí Sedó Jôesidi in to'wên in ta'ge'in p'ôe i'ge dimännin ovây'áyí'dodân, hedá inbí jûusu-á hãädi wânbo t'âhká ovâyt'ôeyande', hewânbo in yä'dâapí díví'o'indá t'aygi ovâymunde'.

13 Ta'gendi úvíkhãädedi híwó'dida' úví'amídí, ti to'wídí wovâywá'amí? Hedân joe.

14 Hewânbo tobá híwó'di namuu'idá' bîn'o wânbo t'owadi wovây't'ôephadekandodáho', undáho híhchan bînshaa-í. Hediho hã'min t'owa wíwínkhunwôeda'ípí hedá wãhphade wí'úví'áyíngimãäní. 15 Hewânbo unbí pí'nã khó'jébo Christ bîn'a'ginmãäní, hedânho i-á unbí tsondi únmuunídí. Hedi to'wídí wovâytsika'yandi háadan gin úvíwâyunde'in, únkhây'ä'íkhâymuuní'in bínthayyamídí. Hewânbo t'ayginpídíbo-á a'gindibo-á bínhée'amí. 16 Hãädi wânbo t'âhkí únkhây'ä' unbí pí'nã khó'jé únhanginnáaní'in yä'dâada' úvíkanhonnin, hedânho wí to'wí jänákí unbí'gedi ihée'an wânbo nawôeda'púuwí iví hí' únmuudi, gá Christ-ví'piye úvíwâyundedi yä'dâa'in wówátsi bínhondân. 17 Tobá híwó úvíkanhon wânbo t'ôephade únpúuwí'in Jôesi natúdáho', nã'indá shánkí híwó'nin namuu bín't'ôephaadé-íví'wedí yä'dâapí díví'o'in namuudi.

18 Wí'ún'ôede-ípí Christ wá' ôet'ôephadekannannin. I-á híwó'dida' namuu, hewânbo in híwóhpí'in t'owa dimuu'ingí' nachuu. Wáymûuda' nachuu nanbí t'aywó'di gínmuudi hedânho Jôesi Tádáví'piye díkáanídí. Hewânbo tobá iví tú' ônhay wânbo iví p'oweahãä-á wówá'i únmuu. 19 Iví p'oweahãä-á in wé'gen hã'n'oe dihánninbí p'oweahãäví'piyebá namää, indá dipankw'ôn waaginbá dimuu, hedi Jôesi Tádáví hí' ovâyhangin'ánnan. 20 Hã'in t'owa-á Noah-ví wówátsi thaa ihaydiwinbá dimuu. Wa'di Noah i' kophé hay'i' ipa' ihaydi, Jôesi Tádá in t'owa-ádí báyéki iyää'odi ovâytsíkha'máa iví'piye dívíwäyü-ídí, hewânbo wídívít'ôeyandepí. Hedânkun wên chãädidá' t'owa i' kophé iwe dívíkuu. I' kophé óep'oe'kê' ihaydi kháve ihayda' dívíwówáwhahógi. 21 Hedi hã'i p'oe-á i' p'oe wovây'óp'oe'andi' waagi'bá namuu. Nää-á wovây'aywonde nã'i p'ó'p'oe'kandi unbí tú' khãapí wovây'owídíndedidá' bá joe, hewânbo Jôesi Tää bînda'máadan wovâykhãge'namídí únhanginnáanídí unbí t'aywó'di únmuu'i wovâyjää'annin, hedi Jesus Christ nawáywówápóedího wovây'aywonde'. 22 I-á nawáywówápóe ihaydá makówápiye napee, hedi nää-á Jôesi Tádáví ko'díngedí na'ân. Iwedího t'âhkí in makówáwin t'ôepa'aa'indá hedá in to'wên tsonkhuu dâymáa'indá t'âhká ovâytsonmáa.

4

Gínkhây'ä' Jôesigí'da' nanbí wówátsi âyhûuwí'in

1 Hediho Christ iví tú' iwe it'ôephadedi, háa na'ánshaamuu waa un wá' únkhây'ä' í'ánshaamúuní'in hedânho shánkí íkay-ídí, hedá íkhâymuuní bín't'ôephaadé-ídí. Wí to'wí Christ-ví'piye iwâyunde'i' iví tú' iwe it'ôephadedá wíyá wínada'pí it'aywó'namí'in. 2 Hediho nää iwedi wa'di nää oepáa k'aydi unbí wówátsi bínhon dihaydi, i' t'aywó'di in wé'gen t'owa inbí tú'dí dikanda'i wí'únkhây'âhpí úví'âamí'in, hewânbo háa Jôesi Tádá nada' waagân úvíkanhûuwí. 3 Híwóhay thaa unbí wówátsi phade iwá háa in wé'gen t'owa Jôesi dâytaapí'in díví'o waagibá úví'owän. Wên tsé waagibá íjiwän, hedáhá' háa unbí tú'dí íchanpóe waagida' úví'owän. Íháapoe'owän, hedá wé'gen t'owa-ádá úvíwé'ge'owän bínwãnpisûwä-ídí hedá wíyá ha'wãagi'i t'aywó'di úví'âamídí. Hãäwí bínkhíjé'i' unbí jôesi únmuu waa bínchaa'i-á unbí a'gin bínmãwän, nã'i-á Jôesi Tádá nakhãapóe. 4 Hedi nää-á in t'owa Jôesi Tádá dâytaapí'indádíbá wíyá wí'úví't'aywó'dopídí, indá wídínhanginnáhpí háa díví'ánshaa'amí'in, hedânkunho jänákí t'ãmäge unbí'gedi dívíhée'o'. 5 Hewânbo wáy wí thaa-áho Jôesi Tádáví páadépiye diwin dihaydi i'di ovâytsika'yâamí háadí gin díví'o'in. Hây napóe ihaydi i-áho t'âhkí t'owa ovâykeekw'ôení háa híwó háa híwóhpí díví'o'in, in diwówáji'indá in ho dichuu'indádí. 6 Jôesi Tádáví híwó'di tundá in ho dichuu'in wânbo ovâyt'ôe'an, hediho tobá ovâytuhchãnuđi inbí tú'

dínchumuu wänbo?, t'ähkí t'owa dínpo'e'o waagibá, inbí p'oewaaahâa-áho dínwówayêeni, Jôesi Tádá nawówaji' waagibá.

Gínkhây'ä' hääwí Jôesi Tádádí dímä'i'ây'âyîngi'amí'in

⁷ Hanwaapídíbo ná'i nan oepáa nakhangí'o. Hedânkun t'ähkí háa úvíkanhonnin úví'âyîngi'amí, hedá íkhây múuní híwó úvíjûusu'âamídí. ⁸ Ná'indá shánkí nachä'muu: Pín ta'gedí wí'ná táye úvísígíhúuwí, gá t'owa bînsígídá báyéki inbí t'aywó'di bîn'owójéndedân. ⁹ Híhchandi unbí k'aygi wí'ná táye úvísígíhóení. ¹⁰ Jôesi Tádádí t'ähkídíbo wí'inbo magan wovây mági, hedího ná'i magandi wí'ná táye úvíkhäge'húuwí. Gindidího ná'i wovây mági'i'dí híwó úvíkanhúuwí, tobá hääwí namúuní wänbo'. ¹¹ Gá ginnân: Wí to'wí híwó nahi'hádí, Jôesi Tádáví tunnân t'owa ovây t'ôe'amí. Wí to'wí nat'owakhäge'há'i-á ûnkhây'ä' ovâykhäge'nami'in gá Jôesi Tádádân kay óemädân gin i'amídí. Gin úvíkanhúuwí t'ähkí t'owa dínhanginnáanídí Jesus Christ namuudânkun gin úví'o'in, hedího Jôesi Tádá-á kw'áayébo dâymá've-í. I-á ta'gendi hay'i namuu, hedá báyéki kay-á imáa, hedí iví tsonkhúu-á hânhay wänbo há'to ûnháani. Hamân.

In to'wên Christ-ví'in ûnmúu'in dâyt'ôephadekhây máa

¹² Un naadí wâysígí'in, tobáháa báyéki bînt'ôephadededí phaa i'ge ímân waagibá íchaa wänbo?, wí'ítsikapúuwípí, "Háadan naa gin dínpo'e'o?" Wí'ítúunípí, "Naa o'ân ná'i dínpo'e'o'i-á há'to dínpuwí'in." Ná'i-á wovây tayí'nídânho únpoe'o. ¹³ Undá wí'inbo hí'íngin bînt'ôephadende Christ it'ôephade waagibá, hedího bíhíhchanpuwave gin únpoe'odí. Hedânho wáy wí thaa háyú hay'i i-á namuu'in nakeepóe ihaydího shánkí wänbo íhíhchanpuwí. ¹⁴ Christ-ví'in ímuudíbo t'owa jänákí unbí'gedí dívíhí'máa wänbo bíhíhchanpuwave, gá Jôesiví P'oewaaahâa i' shánkí hay'i namuu'i-á undádíba häädi wänbo t'ähkí najidân. ¹⁵ T'owat'akhanu'in, háa sänmin, háa yä'dâapikannin wí'imúunípí, hedá wáy-á t'owaví áyîngi wí'únwó'náhpí eeje wí'úvítomá've-ípí, hedânho wíwovây tühchänut'ôephadekannamípídí. ¹⁶ Hewänbo Christ-ví'piye úvíwây undedíbo wovây t'ôephadekandodá, wí'íwôeda'-ípí. Shánkídí Jôesi Tádá bînkú'daa'amí gá in wé'gen t'owadí Christ-ví t'owa ímuu gin wovây t'andân.

¹⁷ Ihaydího naná Jôesi Tádádí t'owa háawin dímuu'in ovây keekw'ôenídí, hedí iví t'owa ûnmúu'in páadé gin ovâykhây máa, indá iví k'aygiwin waaginbá dímuu. Hedí in iví'in ûnmúu'in t'owa wänbo gin ovâykhây máadá, in to'wên iví híwó'di tun ónwây undepí'in dímuu'in shánkí báyéki kháa'in dínpuwí. ¹⁸ Jôesi Tádáví ta'nin diwe ûntû':

To'wên inbí wówátsi ta'ge dâyhon wänbo kháa'in dínpuwí,

hedího to'wên Jôesi Tádá dâyt'a'ginmáhpí'in hedá t'aywóhkannin dímuu'indá shánkí p'ándíki wänbo dâypaadé-í.

¹⁹ Hedânkun tobá Jôesi Tádá natú wänbo bînt'ôepaadé-í gin, häädi wänbo t'ähkí híwó úvíkanhúuwí, hedá iví mangá pín ta'gedá úvímääní. I-á i' wovâykhíjé'i' namuu, hedí háa iví tun imági waa häädi wänbo t'ähkí i'o'.

5

Peter-di ovây tumakhe'o' in méesate'in tsonnindádí in e'nündádí

¹ Náa-á un méesate'in tsonnindá wâyhée'amí. Naa wá' méesate'i tsondi'bá omuu. Naadá Christ nachuu ihaydí dómú' it'ôephadededí, hedí naa wá' i' sa'wó'di hääwí Christ-di dípâkhây máa'i' donkhonkhây máa. Hedânho pín ta'gedí ná'in wây tükankhây máa: ² Jôesi Tádáví t'owa unbí mange bînmáa'indá k'úwá waaginbá dímuu, hedá undá inbí áyí'nin waaginbá-á ímuu. Hedânho bîn'âyîngíhúuwí únwânpíkhây'ädída'ba joe, hewänbo ída'dân. Wí'íchá'hát'aa-ípí, hewänbo híhchandi bínkhäge'nami. ³ In to'wên unbí mange wovây mági'in bîn'âyîngi'amídí wíwíntsonchänumá've-ípí, hewänbo un wovây mündedí háa íthaa waagídí bînây ye-í híwó inbí wówátsi dâyhúuwídí. ⁴ Christ-á i' k'úwá áyí'di p'ó'dédí' waagi'ba

namuu. Hedî híwó igí' úvít'ôemáadá, owáy nawáypówá ihaydi i' únt'anmuu'i' bínhóení, hă'i-á hănhay wânbo sa'wó'di namúuní hedá há'to naháani. ⁵ Hedî un wé'gen méesate'in shánkí ts'aamin ímuu'indá, háa in méesate'in tsonnindî wovâytü'an waa bînt'ôeyaaní. T'ăhkídîbo háa wí'nă táye úví'o'in jêngiginpídîbo bîn'amí, gá Jôesi Tádáví ta'nin diwá ginnân ûntû'dân:

In dijêngit'ôe'indá Jôesi Tádádî ovâyjoegi'o',

hewânbo in dijêngit'ôepí'in dimuu'indá iví sîgîsehkană-á ovâymă'.

⁶ Hedânkun Jôesi Tádáví páadépiye áagé úvîpikw'ôení, gá iví tsonkhuu-á báyéki hay'in ûnmuudân, hedî híwó' dihaydi ûnnândiho i'dîbo kw'áye wovâyk'w'ôení. ⁷ Báyéki áyîngi bînmáadá wí hé un bîn'íhon waagi'ba namuu. Hewânbo nă'i áyîngi-á Jôesi Tádáví mange bînjo'e'amí, hedânho i'dî wovâyjâa'amídî, gá i'dá wovây'áyîngi'amí'in nada'dân.

⁸ Hăđđi waa áyîngidî íyêenî, yó'in waagin wí'ímúunípî, gá i' Penísendi-á unbí hănbî ûnmuudân hedî hăđđi wânbo t'ăhkí itséemăa wovâywă'amídî. Wí khăn nahăhsêndî wí to'wí ôek'o'ídî natuwăyi'i waagi'ba namuu. ⁹ Wívinmăănípî i'dî wovâyt'aanídî, hewânbo pín ta'gedî Jôesi Tádáví'piye úvîwăyu'bé-í. Wí'ún'ôede-ípî năă oepăa k'aydi t'ăhkă wăy-á tí'ûuwîn páadé'in únk'w'ó'nin un waagibă t'ôephade dăyphadende'in dimuu. ¹⁰ Wí hăy tăhkídă'mân bînt'ôephadekhăymăa, ihaydăhá' Jôesi Tádádîbo hăăwí untáy'i t'ăhkí wovâymăănî, i'dî wovâyteégikwînukhăge'namí, wovâykay'amí, hedá wên tepú waagi'ba unbí wówátsigí' wovâymăănî. Jôesi Tádă-ăho t'ăhkí iví sîgîsehkană na'in dímă'i namuu, hedî idă wovâytuhkănnan iví'in ímúunídî he'ennin wovâypaa-ídî, i-á hănhay wânbo t'ăhkí báyéki hay'i namuu waagibă. Christ-ădí wí'dă' ímuudîho nă'in únpoe'o. ¹¹ Jôesi Tádă-ă báyéki tsonkhuu imăa, hedî iví kay-á hănhay wânbo wí'ûnhăndepî. Hamân.

Peter-di ovâysengitü'an

¹² Silas-dă naa dîkhăge'nan nă'in ta'nin'ay wăyta'namídî. Naa dînhanginnă i-á nanbí tí'ûu páadé'i gínmuu'in hăđđi waa háa ûnkhăy'ă' waa ikanhondî'. Naadi wăyta'do wăykwēewaasenwaatu'amídî, hedá hăyú naa dînhanginnă'nin Jôesi Tádáví ta'gennin sîgîsehkană i'gedî wăytü'ăamídă, hedîho téegî t'aagi iwe úvîtsaasa'í.

¹³ In Babylon bú' iwe'in méesate'in t'owădi inbî sengitun wovâysan, indá un waagibă Jôesi Tádádî ovâyde'man. Mark-di wă' wovâysengitü'an, i-á naví ay dînmuu waagibă dóchăă. ¹⁴ Wí'nă táye úvîsîgîsengitü'ăamí. Un Christ-ví'in ímuu'indá ánshaaginpídîbo' íkwoní.

In Páadé'in Ta'nin John Ita'nannin

John ita'do' i to'wí In Tuu kin nakháwä'iví'gedi

¹ I to'wí hán'oe ts'anpáadébo nayi'iví'gedi naadi wáyta'do', i-á in Tuu kin nakháwä, hedá in wówátsi napäyí'i-ân namuu. Háa i natú'in git'oe, hedá na'inbí'piyá nakeepóedí na'inbí tséedíbo-á áypimû', hedá na'inbí mandidá áytäge. ² Nă'i nawówátsipäyí'i' nakeepóe ihaydi áymû', hedá háa iví'gedi na'in giháhpóe'i-á wé'ge'in t'owa áyt'ôe'o'. Nă'i in wówátsi nahánde'pí'in napäyí'iví'gedi wáytumáa, i-á Yôesi Tádá-ádí na'ân, hedá na'inbí'piyá ipikeeyan. ³ Háa áymû'in hedá háa iví'wedí git'oe'indá un wá' wáytumáa, hedânho un wá' únhanginpúwídí, hedá undádí na'indádí na'inbí wówátsi wé'ge áyhúuwídí. Hedi ta'gendi Yôesi Tádá-ádí hedá iví ay Jesus Christ-ádí na'inbí wówátsi áyhon. ⁴ Hediho nă'i háäwí i'gedi unbí'piye' wáyta'do' hedânho un wá' t'ähkí híhchan bínmá've-ídí.

Yôesi Tádá-ádí gimuu'dá há'to ívít'aywó'kanhúuwí

⁵ Nă'i hí' năä wáytukankhâyáa'i-á Yôesi Tádáví ay Jesus Christ-ví'wedí git'oe'i namuu. Yôesi Tádá-á wí kohthay waagi'ba namuu, hedá wáyge wänbo wí'únkhúunáhpí. ⁶ Yôesi Tádá-ádí na'inbí wówátsi áyhondi gitúdáho', hewänbo wa' t'aywó'di i'gebo gimándáho', ívívánpíhóeyó'o', hedi khuu eedi waagibá giyidi in ta'gen namuu'indá wí'áyhonpí. ⁷ Hewänbo nakohthayná' ní'ge Yôesi Tádá na'ân diwe giyidáho', undádí na'indádí na'inbí wówátsi wé'ge gínmuu, hedá iví ay Jesus-ví ún'p'oe ich'áa'idá dí'owídí na'inbí t'aywó'di t'ähkí dînyâa'o'.

⁸ Na'in wên t'aywó'nin wänbo wí'âyáapí gin gitúdáho wí'bo ívívíhóeyó'o', hedá na'inbí pí'nă khó'yé-á in ta'gendá wí'âyáapí. ⁹ Hewänbo Yôesi Tádáví'piye' ívít'aywó'dihäätsi'andáho', idá na'inbí t'aywó'di gínmuu'i dîn'owóyé-í, hedi i yä'dâapíkan íví'andi' dînyâa'amí, gá iví tuu imăgi waa i'odân, hedá i-á híwó'da'ba i'o'. ¹⁰ Yôesi Tádá ho natú na'in t'owa t'ähkí ívít'aywó'do', hediho wáymûu wänbo wí'ívít'aywó'nanpí gin gitúdáho', kindidá Yôesi Tádá ihóeyó'an waagibá gitú', hedá iví hí' na'inbí pí'nă khó'yé wí'âyáapí.

2

¹ Naví áyyäă, nă'i háäwí i'gedi wáyta'do' hedânho wí'úvít'aywó'nâamípídí. Hewänbo wí to'wí it'aywó'nandáho', wí to'wí ún'ân Yôesi Tádáví páadépiye' igí' i'aywondaa'amídí, i-á Jesus Christ i t'ähkí híwó'di namuu. ² Hedi i-ân iví wówátsi imăgi na'inbí t'aywó'di dîn'owóyé-ídí, hewänbo na'inbí'đá'ba yoe, t'ähkí t'owaví t'aywó'di dínmuudân.

Yôesi Tádá áytaadá iví tsontuu áy'a'ginnamí

³ Hándidan gínhanginnání ta'gendi Yôesi Tádá áytaa'in? Gá iví tsontuu únmuu'i' áy'a'gindodân. ⁴ Wí to'wí Yôesi Tádá óetaa gin natúdí hewänbo iví tsontuu wí'ôn'a'gindopídá, i-áho wí hôeyó'i namuu, hedá in ta'gen namuu'in iví pí'nă khó'yé wí'imáapí. ⁵ Hewänbo to'wídí Yôesi Tádáví tuu únmuu'i' ô'n'a'gindodá ta'gendi pín ta'ge haydi óeséegí, hedi kindidân gínhanginná i-ádí gimuu'in. ⁶ Hewänbo to'wên ditú'nin Yôesi Tádá-ádí dimuu'in, indá dínkhây'ă' inbí wówátsi dâyhúuwí'in Christ iví wówátsi iho' waagibá.

⁷ Un wâyséegí'in, nă'in tsontuu natú'nin ívíséegíhúuwí i'gedi wáyta'do'in ts'aamin wínamuupí, indá in páadédíbo bínmáa'in namuu, i hí' ho ít'oe'ibá namuu. ⁸ Hewänbo nă'in tsontuu năä wíyá wáyta'dodí ts'aamin waagi'inbá namuu, gá áy'a'gindodáho i khuu nakhanmân waagibá gínpo'dân, hedá i kodí'di ko namuu'i-áho nakeepo'. Ta'gendi Christ nă'in tsontuu-á i'a'ginnan, hedá un wá' bîn'a'gindo'.

⁹ Wí to'wí nakohthayná' ni'ge iví wówátsi ihon gin natúdí, hewänbo iví tí'úu páadé'i it'aydá, i-á wa'di khuu i'gebo nayi'. ¹⁰ To'wên ná'in tí'úuwín páadé'in dâyséegí'in, indáho nakoná' ni'ge diyí', hedího inbí pí'ná khó'yé hääbo in ta'ge'in p'ôe iwedi ovâyhänge'amí'i' wíðâymaapí. ¹¹ Hewänbo wí to'wí iví tí'úu páadé'i' it'aydá khuu iwebo na'än. I-á khuu i'ge nayidi wí'ünhanginnáhpí wépiye' namännin, gá wí tsí't'aa'i waagibá ünkhünândân.

Háa in wé'ge'in t'owa Yôesi dâytaapí'in inbí wówátsi dâyhon waa in t'owa i dâyséegí'in wíðínkhây'ähpí ovâyhi'amí'in

¹² Naví áyyä, naadi wâyta'do gá Christ i'annin namuudi unbí t'aywó'di únmuu'i wovây'owóyédân. ¹³ Un tádá'indá, naadi wâyta'do' gá i to hân'oe ts'anpáadebo nayi'i' bîntaadân. Un e'nündá, wâyta'do' gá i Penísendi ho bînt'andân.

¹⁴ Un áyyä ímuu'in, wâyta'nán gá Yôesi Tádá bîntaadân. Un tádá'indá, naadi wâyta'nán gá i to hân'oe ts'anpáadebo nayi'i' bîntaadân. Un e'nündá, wâyta'nán gá undá íkaydân, hedá unbí pí'ná khó'yé-á Yôesi Tádáví hí'-á kay'indidá bînmáa, hedá handidá i Penísendi-á ho bînt'an.

¹⁵ Wíwovâyhi'amípi unbí wówátsi bînhûuwídí háa in t'owa Yôesi Tádá dâytaapí'in inbí wówátsi dâyhon waagibá, hedá i yä'dâapí' hääwí indá ovâyhi'andi-á wíwovâyhi'amípi. Wí to'wí ná'i híwó'pí' namuu'i' ôehí'andáho Yôesi Tádá pín ta'ge haydi wí'ôeséegípi. ¹⁶ Kinnân in Yôesi Tádá dâytaapí'in díví'o': Háa inbí túu'ú iwe diwânpichaa waagi kaygi'di díví'amí'in dida', hedá hääwí t'ähkí dâymû'i-á wá' kaygi'di-á dida', hedá inbí hääwí shánkí híwó'di dínmuu waagi díchaaqi dívíyêngi'o'. In Yôesi Táda dâytaapí'innânho ha'wâa díví'o', hewänbo kí'bi tsiyekandá Yôesiví'wedi wína'ähpí. ¹⁷ Háa ná'in Yôesi Tádá dâytaapí'in díví'o' waa dínkhangít'ôe, hedá t'ähkí ná'i híwó'pí' hääwí kaygi'di dida'i-á wá' nakhangít'ôe. Hewänbo to'wên háa Yôesi Tádá natsonpo' waa díví'o'indá hânhay wänbo t'ähkí diwówayêní.

Christ-ví hânbi ho na'ä'

¹⁸ Naví áyyä, nääho i t'ä'gi thaa tso'wa na'ä'. Wovâytu'anho Christ-ví hânbi na'ä', hedí nääbo báyéki kí'min dikeepo'. Kín napo'di gínhanginná nääho i t'ä'gi thaa tso'wa naná'nin. ¹⁹ Ná'in t'owa dá ta'gendi na'inbí'näpiye'in wídimuupídí na'in díyoe'an. Na'inbí'näpiye'in dimuudáho', na'indádíbo dívíwóyí'níwän. Hewänbo indá na'in díyoe'an dihaydi nakeepóe wí' wänbo in diwedi na'inbí'näpiye' wínamuupí'in.

²⁰ Hewänbo undá in waagi'in wí'ímuupí. I to'wí shánkí híwó'di namuu'idi i Yä'dâa'i P'oewaaahaa wovâymaagi, hedího un t'ähkí in ta'gen namuu'in únhanginná. ²¹ Naadi ná'in ta'nín wâyta'do gá in ta'gen namuu'in únhanginnândân, únhanginnáhpí dá yoe, hedá wá' únhanginná wí to'wí in ta'gen natû'di-á wí'ihôeyó'opí'in. ²² To-an wí hôeyó'i namuu? Gá wí to'wí natû'di-ân Jesus-á wínamuupí'in i to'wí Yôesi Tádadí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí. Wí to'wí ha'wâagi'i namuu'idá wí'gíndíbo Yôesi i Táda-ádí hedá iví ay-ádí ovâynoegi'o', hedího Christ-ví hânbi' namuu. ²³ Wí to'wí natúdí Jesus-á Yôesi Tádáví ay wí'ünmuupí'in, i-á Yôesi Táda wänbo iví pí'ná khó'yé wí'imáapí. Hewänbo wí to'wí natúdí Jesus-á Yôesi Tádáví ay únmuu'indá Yôesi Táda wá' iví pí'ná khó'yé imáa.

²⁴ Hewänbo undá hääwí páadé úvít's'anwhäyü ihaydibo' ít'oe'i' únkhây'ä' unbí pí'ná khó'yé bînmá've-í'in. Han úví'odáho Yôesi Táda-ádí hedá iví ay-ádí wé'ge ímúní. ²⁵ Hedí Yôesi Tádáví ay-á iví tûu imági in wówátsi nahándépí'in na'in dípägít'ôe'in.

²⁶ Wáy wên t'owa dida' in ta'gen namuu iwedi wovâyâa'amí'in, hedánkun ná'in ta'nín wâyta'do'. ²⁷ Hewänbo Yôesi Tádadí i Yä'dâa'i P'oewaaahaa wovâymaagi, hedá unbí pí'ná khó'yébo bînmáa, hedího wí'üntáypí wíyá to'wídí Yôesiví'gedi wovâyhá'amídí, gá i Yä'dâa'i P'oewaaahaa dá hääwí t'ähkí wovâyhá'odân, hedí i hääwí wovâyhá'o'i-á ta'gen namuu, wên hôeyó wänbo wínamuupí. Hedího únkhây'ä' Christ-ádí wé'ge ímúní'in, háa i Yä'dâa'i P'oewaaahaa di wovâyhá'an waabá.

28 Naví áyyäã, háa otú waa Christ-ádí wé'ge únkây'ä' ímúní'in, hedânho owáy i wíyá nakeepóe ihaydi wí'íkhuwôeda'ípídí, hedá wôeda'di iví'wedí wí'úvíkaakwomá've-ípí. 29 Únhanginná Christ-ân híwó'da' i'o'in, hediho únhanginná wá' t'ähkí to'wên inbí wówátsi ta'ge dâyhonnindá Yôesi Tádáví'wedí di'âypuýä'in.

In Jesus-ví'piye' dívíwhäyunde'indá Yôesi Tádáví ây dimuu

3

1 Bí'ánshaa'an Yôesi Tádádí na'in báyéki díseégi'in, hedi báyéki díseégidânkun iví ây kin dítu'o'. Hedi ta'gendi iví ây-ânkun gimuu. Hediho in to'wên Yôesi Tádá dâytaapí'in dimuu'indá wídínhanginnáhpí háawin gimuu'in, háawi i namuu wânbo wídínhanginnáhpídí. 2 Un wâyséegi'in, tobá nää Yôesi Tádáví ây gimuu wânbo', wa'di wínahanginnáhpí háawin gipuwagít'óe'in. Hewânbo ná'indá gínhanginná: Christ nawáy'ää ihaydá i waagi'inbá gipúwí, gá ta'gendi háawi i namuu waagi âymúní'dân. 3 To'wên t'ähkí ná'in napúwí'in pín ta'ge haydi dâysíkha'máa'indá yä'dâapíkan t'ähkí iwedi dívíyâa'o', háa Christ iwedi iyâa'an waagibá.

To'wên Yôesi Tádáví ây ûnmuu'in wídívít'aywó'kanhonpi

4 To'wên t'ähkí dívít'aywó'kanhonnindá Yôesi Tádáví tsontuu dâyyoegi'o', hedi iví tsontuu ônyoegi'andáho t'aywó'ninho namuu. 5 Únhanginná Christ ho nää oepáa k'aydipiye' na'ää'in t'owa t'ähkíwí t'aywó'di ovâyâa'amídí, hedi i-á wên t'aywó'nin wânbo wí'imáapí. 6 To'wí wânbo Christ-ádí nayí'i-á wí'it'aywó'kanhonpi, hewânbo wí to'wí it'aywó'kanhondi-á háawi Christ namuu'in ta'gendi wínaka'póya'pídá ta'gendi wí'óetaapí.

7 Naví áyyäã, to'wên häädi waa in ta'ge'in p'ôe i'ge dimännindá'mân inbí wówátsi ta'ge dínmuu, Christ-ví wówátsi ûnmuu waagibá. Hediho wí'úvímäänípí to'wídi wânbo in ta'gen namuu iwedi wovâyâa'amídí. 8 Penísendi páadé iwedibo' it'aywó'kanhon, hediho to'wên häädi waa dívít'aywó'kanhonnindá Penísendiví'in dimuu. Hedi Penísendiví tsiyekan ônhánú-idí-ânkun Yôesi Tádáví ay nää oepáa k'aydipiye' na'ää. 9 Wí to'wí ta'gendi Yôesi Tádáví'wedí na'aypuýä'i-á wí'it'aywó'kanhonpi, gá Yôesi Tádáví'wedí wówátsi ts'aamin ikê'dân, hediho Yôesi Tádáví'wedí na'aypuýädi wí'únkoedipí häädi waa it'aywó'dikanhûuwídí. 10 To'wên inbí wówátsi ta'ge dâyhonpídí háa inbí tí'ûuwin páadé'in dâyséegípídí Yôesi Tádáví'in wídimuupí. Hedi kindidânho nahanginná wé'in t'owa Penísendiví ây ûnmuu'in hedá wé'in Yôesi Tádáví ây ûnmuu'indá.

Yôesi Tádáví ây ûnmuu'in dívíséegímáa

11 Ná'innân namuu in hí' ítoe'in páadé iwedibo': Gínkhây'ä' wí'ná táye ívíséegihûuwí'in. 12 Wígínkhây'ähpi Cain waagi'inbá gimúní'in. I-á i Penísendiví' ûnmuu, hedânkun iví tí'ûu ihay. Hedi háadan Cain-di óhay? Gá iví tí'ûu-á iyä'dâakanhondân, hewânbo i-á híwó'pídá' i'o'.

13 Hediho tí'ûuwin páadé'in, in Yôesi Tádá dâytaapí'indi wovây'taydáho', wí'ítsika'yêenípí, "Háadan hêe dít'ay?" 14 Na'inbí tí'ûuwin páadé'in âyséegídiho gínhanginná chu'in waagi'inbá gimú'de wânbo nää-á in wówátsi ts'aamin âymáa'in. Wí to'wí iséegímáapí'-á wa' chu'i waagi'bá namuu. 15 To'wên inbí tí'ûuwin páadé'in dínmuu'in dâyt'ayhonnindá t'owa t'akhânu'in waagi'inbá dimuu, hedi un únhanginná wí to'wí nat'owat'akhânut'óe'i-á in wówátsi nahândepí'in wí'imáapí'in. 16 Christ iví wówátsi na'in gimuu'di imägi, hedânkunho gínhanginná háawin in kodí'nin séegi namuu'in. Hediho na'in wá' gínkhây'ä' gikhây'múní'in na'inbí tí'ûuwin páadé'ingí'-á na'inbí wówátsi âymäänídí.

17 Wí to'wí híwó' hay hääwí iví wówátsi i'amígí' ûnkw'ôndá, hedi iví tí'ûu páadé'i hääwí ûntáydi imúndedi, hewânbo wa'di iví pí'ná khó'yé wínasehkanätaachanpo'pídí

óekhäge'namídí, ti ná'i to'wí ta'gendi Yôesi Tádáví séégí iví pí'ná khó'yé imáa? Hedân yoe. ¹⁸ Naví áyyäã, séégí i'gedi wí'íwíwänpidahi'má've-ípi, hewänbo híwó'di háäwí iví'odibo'âykeeyami in ta'gennin séégí âymáa'in.

¹⁹⁻²⁰ Hedi in séégí âymáadáho gínhanginná in ta'gen namuu'in wá' âymáa'in, hedá háädi wänbo Yôesi Tádáví'piye' ívibée ihaydá áyîngipídibo na'inbí pí'ná khó'yé gicháa-í. Ma'di wáyyedí gicháa idi dítuhchänukhâymaa waagi, hewänbo Yôesidá na'inbí shánkí hay'i namuudi na'inbí ánshaa ûnhanginná, hediho i-á ûnhanginná ná'in séégí âymáa'in, i-á háäwí t'ähkí ûnhanginná.

²¹ K'ema'in, Yôesidi wídítuchänukhâymaapi'in na'inbí pí'ná khó'yé gicháadáho', iví'piye' ívibeedí há'to gikhuwôeda'í, ²² hedi háäwí namúni wänbo âydaa'andi-á âyhónde', gá iví tsontuu ây'a'gindodân hedá háa íví'o'indidá âyhíhchandodá. ²³ Hedi ná'innân iví tsontuu ûnmuu: Gínkhây'ä' iví ay Jesus Christ-ví'piye' ívíwhâyú-í'in, hedá idá díyôn waagibá wí'ná táye-á íviséégíhúuwí. ²⁴ To'wên Yôesi Tádáví tsontuu ôn'a'ginhonnindá i-ádí wé'ge dimuu, hedá i-á indádíba namuu, hedi ná'in gínhanginná gá iví Yä'dâa'i P'oewáahâa dímgidân.

In to'wên ditû'nin i Yä'dâa'i P'oewáahâa dâymáa'indá bîntayí'ni

4

¹ Un wâyséégí'in, t'ähkí to'wên ditû'nin Yôesigí' dívíhee'o'in wí'úvíwhâyú-ípi. Páadé bîntayí'ni ûnhanginpúwídí tigú ta'gendi Yôesiví P'oewáahâa dâymáa'in, gá báyéki dihôeyó'in wáyyé t'ähkí dikw'ôndân, indá Yôesi Tádáví tukhe'min dimuu gin ditû'.

² Wâytukankhâymaa hádídi ûnhanginnání'in háa Yôesiví P'oewáahâa dâymáa'in háa yoe: To'wên t'ähkí t'owaví páadépiye' ditû'nin Jesus Christ i nat'owapaa'iví'piye' dívíwhâyunde'indáho Yôesiví P'oewáahâa dâymáa. ³ Hewänbo to'wên t'ähkí Jesus-ví'gedi han wídívíhí'maapi'indá Yôesiví P'oewáahâa wídâymaapi. In to'wên kí'min dimuu'in Christ-ví hânmin waagi'inbá dimuu. Ho wovâytu'an ná'in kí'min dikä'äágít'óe'in, hedi náä wéngé t'ähkí diyího'.

⁴ Naví áyyäã, undá Yôesi Tádáví'in ímuu, hedi to'wên hôeyódi ditû'nin Yôesi Tádáví tukhe'min dimuu'indá bînt'anho', gá i Yä'dâa'i P'oewáahâa unbí pí'ná khó'yé bînmáadân hedi i-á shánkí nakay i Penísendiví'wedí, ná'i Penísendi-á in Yôesi Tádá dâytaapi'inbí pí'ná khó'yé dâymáa. ⁵ Ná'in hôeyó'in dimuu'indá Yôesi Tádá dâytaapi'indá' dimuu, hedânho in wé'ge'in Yôesi Tádá dâytaapi'in dimuu'in waagibá dívíhee'o', hedá in t'owa dâyt'óyande'indá Yôesi Tádá dâytaapi'in wá' dimuu. ⁶ Hewänbo na'indá Yôesi Tádáví'in gimuu, hediho in to'wên i dâytaa'indi na'in dînt'óyande', hewänbo in to'wên iví'in dimuupi'indá wídînt'óyandepí. Handidân gínhanginná wé'in in ta'gen dívíhee'o'in dimuu'in hedá wé'in in hôeyóda' dívíhee'o'in dimuu'indá.

Yôesi Tádá iví ây ûnmuu'in iséégí, hedânho indá wá' dínkhây'ä' wí'ná táye díviséégíhúuwí'in

⁷ Un wâyséégí'in, wí'ná táye íviséégíhúuwí, gá in séégí Yôesi Tádáví'wedí na'ädân, hedi to'wên t'ähkí in séégí dâymáa'inda Yôesi Tádáví'wedí di'âypuyä, hedá Yôesi Tádá-á dâytaa. ⁸ Yôesi Tádá-á naséégít'óe'i namuu, hediho to'wên dâyséégíhonpí'indá Yôesi Tádá wídâytaapi. ⁹ Kinnân Yôesi Tádádí dínkeeyan díséégí'in: I-á iví wí' ayda' ûn'ändi' isan náä oepáa k'aydipiye' hedânho in kodí'nin wówátsi dímgánidí. ¹⁰ Kindidân gínhanginná háawin in séégí namuu'in: Tobá na'indi Yôesi Tádá wí'âyséégípi wänbo', idá na'in díséégídi iví ay náä oepáa k'aydipiye' isan iví wówátsi imäänidí na'inbí t'aywó'di gínmuu'i dîn'owóyé-ídi.

¹¹ Un wâyséégí'in, ha'wâagidi Yôesi Tádádí na'in díséégídhânho na'in wá' gínkhây'ä' wí'ná táye íviséégíhúuwí'in. ¹² To'wídí wänbo hânhay wänbo Yôesi Tádá wí'óemû'pí, hewänbo wí'ná táye íviséégíidá i-á na'indádí namuu, hedá iví séégí idi dímgá'i-á na'inbí pí'ná khó'yé gínsôemä'.

¹³ Kindidân gínhanginná Yôesi Tádá-ádí wé'ge gimuu'in hedá i-á na'indádá: Idi iví Yä'dâa'i P'oewaahâa dímägi. ¹⁴ Hedá wá' âymû' iví ay isannin t'ähkí t'owaví aywondi dínmúnídí, hedího í'gedí t'owa t'ähkí âyt'ôe'o'. ¹⁵ T'ähkí to'wên in t'owaví páadépiye' ditû'nin Jesus-á Yôesi Tádáví ay namuu'in, Yôesi Tádá indádí namuu hedá indá i-á. ¹⁶ Hedího giháhpoe hedá ívíwhâyunde Yôesi Tádádí díséegí'in. I-ân naséegít'ôe, hedí to'wên in séegí dâyhonnindá Yôesi Tádá-ádí dimuu hedá i-á indádá. ¹⁷ Hedí owáy ihay thaa t'owa háa híwó' háa híwó'pí díví'annin ovâykeekw'ódi ihaydi, in séegí na'inbí pí'ná khó'yé ho gínsôedá wíghuwôeda'ípí, gá wa' nää oepáa k'aydi giyidibo Christ waagi'ba gipóedân. ¹⁸ Yôesi Tádá âyséegídáho wí'âykhuwôeda'ípí, hedí ta'gendi pín ta'ge haydi i âyséegídí na'inbí khuwôeda' gínyâapo'. Hewänbo âykhuwôeda'dáho ta'gendi pín ta'ge haydi wí'âyséegípí, hedího tuchänu í'gedí íví'ánshaa'o'.

¹⁹ Yôesi Tádádí páadébo na'in díséegí, hedánkun in séegí âymáa. ²⁰ Wí to'wí natúdí, "Naadi Yôesi Tádá dóséegí," hewänbo iví tí'ûu páadé'i' it'aydáho', wí hôeyó'i namuu. Iví tí'ûu páadé'i' imunde'i' iséegípídí, há'to Yôesi Tádá óemünde'pí' wänbo-á óeséegí-í. ²¹ Hedí ná'in in tsontu Christ-di dímägi'in namuu: To'wên Yôesi Tádá dâyséegí'indá dínkhây'ä' inbí tí'ûuwin páadé'in wá' dâyséegíhûwí'in.

5

¹ Jesus-á i to'wí namuu Yôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí. To'wên ná'in dívíwhâyunde'indá Yôesi Tádáví'wedi ho wíyá di'âypuýä, hedí to'wên i Tádá dâyséegí'indá, iví ây wá' dâyséegí. ² Yôesi Tádá âyséegídá hedá iví tsontu ây'a'gindodá, handidânho gínhanginná iví ây wá' âyséegí'in. ³ Hedího iví tsontu ây'a'ginhondi âykeeyo ta'gendi i âyséegí'in. Iví tsontu-á wâhphade wí'ûnkháapí ây'a'ginnamídí, ⁴ gá to'wên t'ähkí Yôesi Tádáví'wedi wíyá di'âypuýä'indá dínkoedidân i yä'dâapí' nää oepáa k'aydiwi namuu'i dâyt'aanídí. Hedí na'inbí whâyü gínmuu'idânho git'ampo'.

Yôesi Tádádí iví ay Jesus-ví'gedí dítu'an

⁵ To'wí iwhâyundedi Jesus-á Yôesi Tádáví ay namuu'in, idá'mânho i nää oepáa k'aydiwi yä'dâapí' namuu'i' óet'ande'.

⁶⁻⁸ Jesus Christ-ân nää oepáa k'aydipiye' na'ä'ä'i' namuu, hedí p'oedi óep'ó'p'oe'an hedá iví ûnp'oe-á ich'áa. Na'ä'ä' iví ûnp'oe ich'âanídí, p'oedi óep'ó'p'oe'amídída'ba yoe. I Yä'dâa'i P'oewaahâadân dítu'o ná'in ta'gen namuu'in, i-á ta'ge natukanyidi. Hedího ná'in poeyedi wéhpêe tuuda' dâymáa: I Yä'dâa'i P'oewaahâa-á i p'oe-á hedá i ûnp'oe-á. Hedí indídá Jesus Christ-ví'gedí na'in díhangin'ando'. ⁹ Háa t'owadi dítu'o waa ívíwhâyunde', hewänbo háa Yôesi Tádádí dítu'o waa shánkí gínkhây'ä' ívíwhâyü-i'in, iví hí'-á shánkí ûnchá'muudi, hedí idânho iví ay Jesus-ví'gedí dítu'o'. ¹⁰ To'wên Yôesi Tádáví ayví'piye' dívíwhâyunde'indá inbí pí'ná khó'yé dínhanginná háa Yôesi Tádá natú waa ta'gen namuu'in. Hewänbo to'wên Yôesi Tádáví hí' wí'ônwhâyundepí'indá wí hôeyó'i waagibá óepa', háa idi iví ayví'gedí dítu'annin wídívíwhâyundepídí. ¹¹ Hedí kinnân Yôesi Tádádí na'in dítumáa: In wówátsi nahándepí'innânho dímägi, hedí iví ay âytaadiho kí'min wówátsi âymáa. ¹² To'wên Yôesi Tádáví ay Jesus inbí pí'ná khó'yé dín'ännindáho kí'min wówátsi dâymáa. Hewänbo to'wên Yôesi Tádáví ay inbí pí'ná khó'yé wídín'änpí'indáho kí'min wówátsi-á wídâyamáapí.

Yôesi Tádádí wówátsi nahándepí'in dímägi

¹³ Naadi un Yôesi Tádáví ayví'piye' úvíwhâyunde'in ná'i t'ähkí wâyta'do' hedânho ta'gendi ûnhanginnánídí in wówátsi nahándepí'in ho bínmáa'in. ¹⁴ Hedí häädi Yôesi Tádáví'piye' ívíbéedí ívíyûusu'amídí, háa nada' waagi'i hääwí gida'po'di, ta'gendi gínhanginná Yôesi Tádádí dín'tóyande'in. ¹⁵ Hedí hääwí gida'po'di dín'tóyande'in gínhanginnâdi, gínhanginnân wá' hääwí âydaa'andi' ho dímä'in.

¹⁶ Wí to'wí iví méesatewi tí'ûu páadé'i' it'aywó'dodi imû'di, hewänbo in t'aywó'nin i'o'indá hã'min wínamuupídi in wówátsi nahándepe'in diwedi óeyâa'amídi, ná'i to'wí kî'min t'aywó'nin i'andigí' Yôesiví'piye' ônyûusu'amí, hediho in wówátsi óemääní. Hewänbo wên t'aywó'nin nayi', indá in wówátsi nahándepe'in diwedi wovâyâyâa'amí'in namuu, hedi naa wó'tû'pí wí to'wí hã'min t'aywó'nin i'andi bînyûusu'amí'in. ¹⁷ T'ähkí yä'dâapí tsiyekan íví'o'i-á t'aywó'didä' namuu, hewänbo wên t'aywó'nin nayi' hã'min wínamuupí in t'owa in wówátsi nahándepe'in diwedi ovâyâyâa'amí'in.

¹⁸ Gínhanginná to'wên Yôesi Tádáví'wedi di'âypuyä'indá häädi wänbo wídívít'aywó'kanhonpí'in, gá Yôesi Tádáví ay Jesus-di ovây'âyînmáadân, hediho i Penísendi wí'ûnkoedipí ovâyhónídi. ¹⁹ Gínhanginná na'indá Yôesi Tádáví'in gimuu'in, hewänbo to'wên t'ähkí in Yôesi Tádá dâytaapí'in dimuu'indá i Penísendi ovâytsónmáa. ²⁰ Hedá wá' gínhanginná Yôesi Tádáví ay nää oepáa k'aydipiye' na'ää'in, hedi idi ka'powa dímgí hedânho i ta'gendi Yôesi namuu'i âytáa-ídi. Hediho ná'i ta'gendi Yôesi namuu'i-ádi wé'ge ívíhon, iví ay Jesus Christ-ádá wé'ge gimuu'di. I-ân i ta'gendi Yôesi namuu, hedi íbá in wówátsi nahándepe'in napäyi'i namuu.

²¹ Naví áyyää, i hääwí in t'owa inbí yôesi dínmuu waa dâychaamáa'iví'wedá bí'âyîngi'an.

In Eedi'in Ta'nin John Ita'nannin

John-di in to'wên ovâyta'nannin ovâysengitu'an

¹ Naa wí méesatewí p'ó'déđí' omuu'ídi wâyta'do' un, wí kwee Yôesi Tádádí wóede'mandi' hedá uví ây-á. * Ta'gendi naadi un t'âhki wâyséegí, hewänbo naadida'ba yoe, t'âhki in to'wên in ta'gen namuu'in dâytaa'indida wá' wovâyséegí. ² Na'indi wâyséegí in ta'gen namuu'in na'inbí pí'ná khó'yé âymáadí, hedá hânhay wänbo t'âhka âymá've-í.

³ Yôesi Tádádá hedá Jesus Christ, i Tádáví ay ûnmuu'idá ta'gendi díséegídi na'inbí'piye' gínsehkanápúwí, hedá séegísehkaná na'in dímäáni, hedá díkhäge'namí ánsaaginpidíbo gikwq'nídí.

In ta'gen âyséegí, hewänbo naadida'ba yoe, t'âhki in to'wên inamuu'in bînhûuwí hedá wí'ná táye-á úvíséegíhûuwí

⁴ Naa hânho ohíhchanpóe dínhanginpóedí wáy wên unbí ây in ta'gen namuu'in dâyhonnin, Yôesi Tádá natsonpóe waagibá. ⁵ Hedí nää kó'ôe, naadi wên tsontuú namuu i'gedí wînta'do', indá páadé iwedibo' âymá'in. Ná'in tsontuú-á ts'aamin wínamuupí, hedí kinnân namuu: Wí'ná táye ívíséegíhûuwí. ⁶ Na'inbí wówátsi Yôesi Tádáví tsontuú ûntû' waagibá âyhondáho', kindidi âykeeyo' in séegí âymá'in. Hedí ná'in tsontuú páadé iwedibo' ít'o': Ívíséegí wóegé unbí wówátsi bînhûuwí.

⁷ Nää-á t'âmäpiye' báyéki diyí', indá in t'owa in ta'gen namuu'in diwedí ovâyyâa'o', indá wídíwíwhâyundepí Jesus nat'owapaa'in hedá íbá i Yôesi Tádádí óesóge'i t'owa ovây'aywoenídí namuu'in. To'wên kí'min dimuu'in in t'owa in ta'gen namuu'in diwedí dâyyâa'o'indá hedá Christ-ví hânmindá dimuu. ⁸ Hedího bípi'âyíngi'an hedânho hääwí úví'andi wí'ûnpedé-ípídí, hedá t'âhka Yôesidi wovâymäánidí wovâykhây'o'i bînhóní.

⁹ To'wên háa Christ-di díhá'annin namuu'in diwedí dívíhânge'annin hedá wídâyhonpí'in, indá Yôesi Tádá inbí pí'ná khó'yé wídâymäapí. Hewänbo to'wên háa Christ-di díhá'an waa dâyhonnindá, Yôesi Tádá-ádi hedá ívíséegí ay-ádi wí'gíndíbo inbí pí'ná khó'yé dín'ân. ¹⁰ Wí to'wí unbí'we napówádí wovâyhá'amídí hewänbo Christ-ví háhkan ûnmuu'in imáapídá, wíwíntsudemäänípí wovâyhá'amídí, hedí namän dihaydá wíwíntu'âamípí, "Yôesidi wóepahûuwí." ¹¹ To'wên kin óetu'annindá óekhäge'máa ívíséegí dâapíkan i'amídí.

I t'ä'gi hí' John-di ovâyta'nandi'

¹² Wa'dí báyéki wíyá hääwí wâytu'âamí'i' dómáa, hewänbo wó'da'pí ná'in ta'nin diwe dótá'namí'in. Naa ochampo' unbí'piye' opuwämú-í'in, hedí ívímú' ihaydi wé'ge ívíséegí'amí, hedí handidi shánki gíhíhchanpúwí.

¹³ I kwee uví tí'ûu úmuu'i Yôesi Tádádí óede'mandíví âydi wóesengitu'an. †

* **1:1** Wáy wên t'owa dí'ánde ná'i kwee-á ta'gendi wí kwee wínamuupí, hewänbo wí méesate-ân namuu, hedá ívíséegí ây-á in méesate'in t'owa-á dimuu. † **1:13** Ívíséegí-á ma'dí wíyá méesate-ân namuu, hedá in áyyä-á in méesate'in t'owa-á dimuu.

In Powage'in Ta'nin John Itä'nannin

John-di i to'wí òntä'nandi' óesengitü'an

¹ Naví híwó'di k'ema Gaius, ta'gendi wíséegí'i' unmuu. Naa wí méesatewi tsondi omuu'idi ná'in ta'nin wíntä'do'.

² Ụ wíséegí'i', dáyyûusu'o hääwí t'ähkí híwó' úpúwídí, hedá uví túu'údä híwó'dä unchää-ídä uví pí'nä khó'yé híwó' unchää waagibá. ³ Wên méesate'in tí'ûuwin páadé'in naa dînpówádí dînt'òekán in ta'gen namuu'in nâamâa'in hedá nâahonnindá, hedí ná'idi hânho díhíhchannan. ⁴ In to'wên naví ây waagi'nbá dimuu'in in ta'gen namuu'in dâyhondi naa dînhanginpo'dí, hânho ohíhchanpo', hedí wíyá hääwídí wânbo shánkí wídíhíhchandopí.

Gaius híwó' i'an

⁵ Ụ wíséegí'i', häädi wânbo t'ähkí háa úkhây'ä' waa bikanhon in méesate'in tí'ûuwin páadé'in híwó' ovây'âyîngí'odi, tobáháa ovâytaapí'in dimuu wânbo'. ⁶ Ná'in tí'ûuwin páadé'indi in méesate iwe'in t'owa náwe dikw'ó'nin uví séegí úmuu i'gedi ho ovâyt'òe'an. Híwó' bikanhon inbí p'óegé dimän dipiye' ovâykhäge'dodi, hedí kin bikanhondi Yôesi Tádä nâahíhchando'. ⁷ Indá dimän t'owa Christ-ví'gedi ovâyhangin'ânnamídí, hedá hääbo-á in dívíwähýundepí'inbí'wedi wídâyhóndepí. ⁸ Hedího na'indá gínkhây'ä' ná'in tí'ûuwin páadé'in âykhäge'namí'in, hedí handidi wé'ge ívít'òe'amí in ta'gen namuu i'gedi t'owa âyhangin'ânnamídí.

Diotrephes híwó'pí i'an, hewänbo Demetrius-á híwó'di-á i'o'

⁹ Naadi wên háawên uví méesate'in t'owa dovâyta'nän, hewänbo naví hí' dînmuu'in Diotrephes-di wídînséegí'anpí. I-á inbí p'ó'dédí' namúní'in óehí'an. ¹⁰ Hedího owáy naa opówá ihaydi t'ähkí háa i'an ní'gedi wây'ánshaakannamí. I-á na'inbí'gedi yanákí ihée'o', hewänbo iví hí' ûnmuu'i wí'ûnchä'muupí. Hewänbo kin i'o'in wa'di ihay wí'ûnmuupí, shánkí wânbo p'ándíkí' ikanhon, in méesate'in tí'ûuwin páadé'in Yôesi Tádáví tuu wóegé dipóya'nin wí'ovâyséegíhóndepí, hedá in wé'ge'in méesate'in ná'in dipóya'nin ovâyséegí'amí'in dida'in wânbo-á idi ovâykhäa'o', hedá idä oe méesate iwedä ovâykhëhpiyende'.

¹¹ Ụ wíséegí'i', in to'wên híwó' dívítsiyekanhonnin waagi'ba unmuní, in híwó'pí dívítsiyekanhonnin waagá yoe. To'wên híwó' dívítsiyekanhonnindá Yôesi Tádáví'in dimuu, hewänbo in to'wên híwó'pí dívítsiyekanhonnindá wídínhanginnáhpí háawi i namuu'in.

¹² T'ähkídíbo Demetrius-ví'gedi híwó'dä' dívíhée'o', hedí nakeepo' in ta'gen namuu'in imáa'in. Na'in wá' hanbá híwó' iví'gedi ívíhée'o', hedí ụ úhanginná ná'i gitû'di-á in ta'genbá namuu'in.

I t'ä'gi hí' John-di òntä'nandi'

¹³ Wa'di báyéki wíyá hääwí wítü'âamí'i' dómáa, hewänbo wó'da'pí ná'in ta'nin diwe dóta'namí'in. ¹⁴ Hewänbo naa ochanpo' hanwaapídíbo wímúní'in hedí ihaydá wé'ge anhée'amí.

¹⁵ Ánshaaginpídíbo' íkwó'ní. Uví k'ema'in náwe diyí'indi wóesengitü'an. Udá naví k'ema'in owe diyí'indá wí'íngin ovâysengitü'âamí.